

ACTA ERUDITORUM,

ANNO

MDCCXXVI.

publicata.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Prostant apud JOHAN. GROSSII Hæredes,

JOH. FRID. GLEDITSCHII B. FIL.

ET

THOMAM FRITSCHIUM.

Typis BERNHARDI CHRISTOPH. BREITKOPFII.

A. MDCCXXVI.

No. I.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii Anno MDCC XXVI.

THESAURUS MONUMENTORUM ECCLEsiasticorum & Historicorum, sive HENRICI CANISII Lectiones Antiquæ, quibus Præfationes Historicas &c. adjecit IACOBUS BASNAGE.

Tom. II. Pars I. II. III.

Antverpiæ, apud Rudolphum & Gerhardum Wetstenios, 1725, f. Alphab. 14 plag. 7.

QUa fide obstricti tenemur Lectori Benevolo, eam liberaturi, postquam, quæ Veterum scripta in primo hujus Thesauri Volumine suo se ordine excipiant, mense superiori exposuimus, jam de præsenti dicemus. Tribus potissimum Partibus absolvitur, qui hic sistitur, Operis hujus Tomus secundus, prima illarum exhibente scriptores, qui octavo, secunda & tertia eos, qui nono post Christi nativitatem Seculo aut christianæ Religionis veritatem adversus infideles & hæreticos assertum iverunt, aut aliis pro commodis Ecclesiæ scriptis inclaruisse, dicendi sunt. Inter illa Partis prioris primo quidem loco habentur, quæ ante Canisium publicam lucem nondum aspexerant, *Acta sancto Cuthberti, Lindisfarnensis Episcopi*, a Venerabili Beda *Heroico Carmine* conscripta, tum *S. Joannis Damasceni contra Acephalos* seu potius *Jacobitas* Liber, una cum *ejus adversus Nestorianos Dissertatione*, cui præmissa doctissimi P. Le Quien, Damasceni Operum Editoris novissimi, in hanc Dissertationem *admonitio*. Sequuntur *S. Zacharia, Pontificis, sex cum dimidio Capita* ex Libro tertio Dialogorum Gregorii

pag. 5. 29. 66. 91.

gorii

pag. 105. gorii M. quæ Græce hucusque desiderata fuerant; *Willibaldi*,
125. primi Episcopi Aichstadiani, fratrisque, *Wunibaldi*, Sanctorum,
Vitæ quibusdam Sanctimonialibus Heidenheimensibus scriptæ;
139. ut & *S. Lamberti*, Trajectensis Episcopi & Martyris *Vita*, cum
145. ejus *Revelatione*, anonymo quidem, *συγχρόνῳ* tamen Autore.
355. Præter hæc *Collectio Historica Chronographica*, sex Libris, quorum primus *Julio Africano*, secundus & tertius *Idatio*, *Thoromacho* quartus, sextus *Fredegario* ex Cl. Basnagii sententia tribuitur, contradicente Canisio, qui hunc assignat *Thoromacho*, quinto hujus Collectionis Libro, quia sæpe jam editus fuerat, imprimis a Ruinarto ad calcem Gregorii Turonensis, prorsus omisso a primo hujus Thesauri Autore, Canisio, qui saltem ea, quæ in Bibliothecis tenebris obducta delituerant, in lucem prodire voluit. Continentur porro in prima hujus Voluminis parte
232. *de Vita S. Bonifacii*, Martyris, Germanorum Apostoli & Archi-
Episcopi Monguntini *Liber*, S. Willibaldo, Episcopo Eichstadi-
253. ano Autore; *Collectanea* incerti Autoris *contra Severianos & Ace-*
266. *phalos*, Francisco Turriano Interprete; *Epitome Canonum*, quam
Adrianus, Sedis Romanæ Episcopus hoc nomine primus, Carolo
297. M. Romæ obtulit; post *Etherii*, Uxamensis Episcopi, & *Beati*,
376. Presbyteri, *adversus Elipandum*, *de Adoptione Christi*, *Filii Dei*,
Libri duo; *Supplementum ad Alcuini Librum*, *de Virtutibus &*
384. *octo vitiis principalibus*; *Flacci Alcuini Epistolæ*, ejusque *in Nata-*
460. *lem S. Willibrordi Homilia*, *& de vita rebusque gestis Willibrordi*
463. *liber*, Carmine conscriptus. Tandem *Carmina* incerti Autoris
474. *de Carolo M. & Leonis Pontificis maximi ad Carolum adventu*; Al-
488. cuini Dialectica & Grammatica una cum duabus ejusdem Episto-
540. lis, *de certo Canticorum loco* altera, altera *de Ceremoniis Baptismi*
543. ad Carolum Imperatorem Augustum. Sunt hæc Veterum Opera, quæ primæ hujus Voluminis parti inserta leguntur. Sequitur Pars secunda, quæ scripta complectitur, quibus in Oriente & Occidente quidam inclaruerunt seculo nono Ecclesiæ Doctores. Et sunt inter illa *S. Nicephori*, Patriarchæ Constantinopolitani, *Opu-*
4. *scula quatuor contra Iconomachos*, quorum I duodecim capita
7. habentur *contra Principes Apostasiæ de Incarnatione Christi*, II *de-*
cem

cemi Syllogisticæ Demonstrationes, *de differentia imaginis Christi*
& crucis, III *de Cherubinis a Mose factis*, IV nonnulla *ex Libro Ni-* p. 8.
cephori de Imaginibus. Deinde Tractatus *de Benedictione Dei* 15.
seu Commentarius, *quomodo Deus præcipue per Psalmos benedicen-* 23.
dus atque laudandus sit, Autore anonymo, sed, ut videtur, Mo-
nacho Ratisbonensi, ad Bathuricum, Ratisbonensem Episco-
pum; *Francicorum Annalium fragmentum ab anno 741 usque ad* 48.
annum 793; *Theodulfi*, Aurelianensis Episcopi, *Elegiæ Epistolares* 65.
de suo exilio ad Modoinum & Aigulfum, cum *Modoini ad Theo-* 69.
dulphum responsoria Epistola Elegiaca & hujus aliorumque quibus- 72.
dam *Carminibus*. Sequuntur *Halitgarii*, Cameracensis Episcopi,
de Vitiis & Virtutibus & ordine Pœnitentium Libri V, ad Ebonem, 88.
Rhemensem Archi-Episcopum, cum nonnullorum ejusdem ar-
gumenti Epistolis; tum *S. Isidori de conversis seu ad Monachos* 153.
Libellus, Vita S. Solæ, Abbatis Angli, ab Ermenoldo, Diacono 169.
& Monacho, scripta, *Walafridi Strabi* vel *Strabonis* varii argu- 183.
menti *Poëmata*, & *Walafredi*, Abbatis, *de Subversione Hierosoly-* 277.
mitana sermo, quem excipiunt *Rhabani*, Archi-Episcopi Mo- 293.
guntini, *Pœnitentiale*, ejusque *Martyrologium*; *Synodus Regi-* 314.
aticina cum *Ticinensi Conventu* & *Caroli M. Genealogia*, Autore 369.
anonymo; tandem *Photii*, Patriarchæ Constantinopolitani, 372.
ad Michaelem, Bulgarorum Regem, *Epistola*, cum *sex Disserta-* 382.
tionibus de Divinitate & Incarnatione, nec non *de Voluntatibus* 420.
in Christo, *quæ Gnomicæ dicuntur*, libro, eodem Autore, Pho- 439.
tio; quibus adjecta est Stewartii de scriptione Photiana, & quan- 459.
ti ponderis sint, quæ pro stabilienda sua sententia profert argu-
menta, Dissertatio. *Theodori Hagiopolitani* tres Dissertationes, 467.
I *de Nomine Dei*, II *de Deo & Deitate*, III *Disputatio cum Nesto-*
riano; Francisco Turriano Interprete, ejusdemque *de Unione &* 474.
Incarnatione Tractatus. Tandem tertia & ultima hujus Volumi-
nis Parte exhibentur *S. Desiderii*, Viennensis in Gallia Episcopi, 5.
Martyrium, ab Adone collectum, ejusdem Ecclesiæ Episcopo;
Anastasii, Abbatis, *contra Judæos* Liber, & *contra eosdem Col-* 12.
lectanea; duo *de Gestis Caroli M, ad Carolum Crassum*, Impera- 41.
torem, Libri, a Sangallensi Monacho scripti. Præter hæc *Notke-* 57.
ri, cognomento Balbuli, Monachi S. Galli, *Martyrologium*; 89.

Hymni Sacri antiquorum Patrum Monasterii S. Galli, cum *Salo-*
p. 190. *monis*, Episcopi, ad Dadonem, Episcopum, *Carminibus;* qui-
239. bus accesserunt *S. Gregorii M. Papæ*, Autore incerto, & *S. Wal-*
256. *purgis*, Virginis & Abbatissæ Heidenheimensis, Autore Wolf-
268. hardo, Monacho Hasenrietano, *Vitæ*, quæ finem impo-
nunt Operi. Atque hæc sunt, quæ in secundo hujus Thesauri Volumine habentur, medii quidem ævi antiquitatis Ecclesiasticæ monumenta, quæque a Canisio e tenebris in lucem protracta, suo quæque Seculo asserta leguntur a Cl. Basnagio. Neque hic suam desiderari passus fuit industriam Vir doctissimus, cujus unice studio & labori debemus, quod adeo politus & excultus prodeat ille Lectionum Canisii Tomus secundus. Etenim præter Præfationes Historicas, unicuique Autorum notas adjecit & animadversiones Criticas, quæ dum magna ubique doctrina refertæ sunt, non possunt non lucem fœnerare medii ævi Historiæ, in tanta Doctorum paucitate, tanto ingeniorum stupore, interdum obscurissimæ. Quæ peculiares sint Operis hujus virtutes, nuper exposuimus, de reliquis, quæ adhuc supersunt, Voluminibus proxime dicturi.

I CESARI IN METALLO GRANDE DA GIULIO Cesare fino al Elio &c.

i. e.

IMPERATORES IN ÆRE MAGNO A JULIO Cæsare usque ad Ælium collecti in Museo Farnesiano; Tomus VI, Autore PAULO PEDRUSIO, S. J.

Parmæ, e Typogr. Ducali, 1714, f.
Alph. 4 pl. 18 Tabb. æn. 40.

I CESARI IN METALLO GRANDE &c.

i. e.

IMPERATORES IN ÆRE MAGNO, AB ANtonino Pio usque ad Gordianum III; Tomus VII, eodem Autore.

Ibidem, 1717, f. Alph. 5 pl. 8 Tabb. æn. 43.

I CESARI IN METALLO GRANDE, CON PARte di Cesari in Metallo mezzano &c.

i. e.

IMPERATORES IN ÆRE MAGNO A M. J. Philippo usque ad Posthumum, cum parte Imperatorum in ære mediocri & minimo; Tomus VIII, Opus posthumum ejusdem Autoris.

Ibidem, 1721, f Alph. 2 Tabb. æn. 23.

I CESARI IN METALLO MEZZANO e Piccolo &c.

i. e.

IMPERATORES IN ÆRE MEDIOCRI ET minimo; Tomus IX, qui complectitur nummos Domitiani, Domitillæ & Juliæ Titi; opera PETRI PIOVENE, S. J.

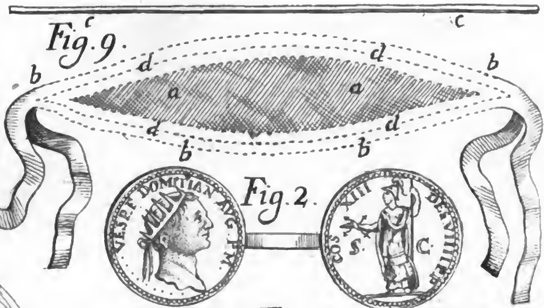
Parmæ, e Typographia Ducali, 1724, f.
Alph. 3 pl. 5 Tabb. æn. maj. 9 cum aliis passim insertis.

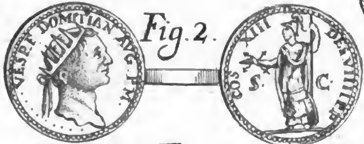
OPeris præclari, & cum immortali laude Serenissimi Parmensium Ducis, FRANCISCI I, cujus auspiciis id prodit, conjuncti, intermortuam quodammodo, incertum quo casu, in his Actis nostris memoriam peropportune resuscitavit Tomus nonus, qui superiori anno Cl. *Petri Piovenii*, S. J. cui partes *Pauli Pedrusii*, e vivis erepti, mandatæ sunt, cura lucem adspexit. Simul eum evolvimus, facile patuit, quanto intervallo decessorem suum Piovenius post se relinquat. Omnia hic splendidiora comparent, si externum libri habitum spectes, si interiorem ejus formam rationemque, explicationes nummorum eas dedit Vir eruditissimus, quas harum literarum studiosi, quibus minus quam juventuti probis moribus imbuendæ scripsisse visus est Pedrusius, ceteroqui laude sua minime defraudandus, in prioribus Operis hujus Tomis requirebant. Id ei commune cum Pedrusio, ut omnia omnino numismata, nullo habito discrimine, rara & intellectu difficilia sint, an obvia, pridem vulgata & nullius explicationis magnopere indiga, percenseat; pergendum

enim fuit, qua cœpit ille, ne opus, saltem quod ad Cæsareos nummos attinet, sibi nimis dissimile redderetur. Discedit ab eo, quod non contentus numismata qualicunque luce perfudisse, ut, quo spectent symbola eorum, pateat, Chronologica cumprimis & Geographica sectatur, iisque diutius insistit, quæ difficultatis plena dissensum inter viros doctos pepererunt, & plano omnia perspicuoque stilo exsequitur. Ac postulabat sane Farnesiani Thesauri dignitas & splendor, ut paulo diligentius curatiusque posthac ejus opes exponerentur, imprimis ex quo auctus ille est insigni accessione gazæ Foucaldinæ, quam Sereniss. Parmensium Dux, ne quid antiquariæ suæ penui deesset, ex Gallia comparavit. Neque enim, ut notum, intra mensuram supellectilis, qualem privati sibi vulgo colligunt, illa substitit, sed omnium earum, quæ Galliam ornant, excepta Regia, quæ Versaliis asservatur, facile & amplissima & lectissima fuit, in qua juncta felici sidere spectare licuit, quæ summus Regis Christianissimi, Ludovici XIX, quondam administer, Colbertus, & filius, Marchio Seignelajus, atque, ut Patinum taceamus, Comes Lazara & Abbates eruditissimi, Dronius & Bracesius, separatim magno studio nec minori successu collegerunt. Hæc gaza, in Thesaurum Farnesianum illata, quam describere olim & Gallandus parabat, virum integris viribus, eruditione haud vulgari & sagaci ingenio requirebat, qui ita pertexeret cœptam a Pedrusio telam, ut expectationi hominum doctorum omni ex parte satisfaceret. Eum non tam polliceri in futurum, quam repræsentare nunc videtur Cl. Piovenius: quid præstiterit in primo laboris sui specimine, quod Tomus hujus Operis nonus exhibet, exempla docebunt a nobis afferenda, ubi de præcedentibus tribus Tomis (primos enim quinque Tomos alibi in Actis nostris accurate recensuimus) generatim nonnihil dixerimus.

Sextus nempe seriem nummorum æneorum primi moduli orditur a Julio Cæsare, eamque postea persequitur usque ad L. Ælium. In Præfatione Cl. Pedrusius respondet autoribus Diarii Italici, qui ad quintum Operis Tomum, quo *Medalliones*, quos appellant, apponuntur, varia monuerant. In *septimo* primum locum occupant nummi Antonini Pii, Gordiani III postremum. Præfatio ejusdem est generis & refellendis iis, quæ

contra

Fig. 9.
a
b
c
d

Fig. 2.
S C

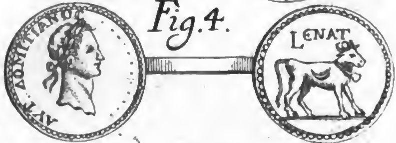

Fig. 4.

Fig. 3.
LNA

Fig. 1.
S C

contra sextum Tomum attulerunt Italicarum ephemeridum scriptores, occupatur. *Octavus* absolvit nummos æneos Imperatorum primi moduli sub Posthumo, & nummos secundi & tertii moduli inchoat, quorum postremi sunt Titi. Huic Tomo immortuus est Cl. *Pedrusius*, cujus iconem proinde & vitam illi a Pl. Rev. *Piovenio*, cui & Tomi hujus editionem debemus, præmissam cernas, unde patet, eum ab anno jam octogesimo superioris seculi, cum Ranutius II Parmensium terrarum gubernacula teneret, gazæ Farnesianæ digerendæ describendæque curam suscepisse. Director Academiæ equestris, in Collegio Ducali ab se erectæ, datus jam ante, cum nova hæc provincia sibi demandaretur, pristino muneri non minori diligentia præfuit, & utrinque haud vulgarem ingenii industriæque laudem reportavit. Obiit anno hujus seculi vicesimo, annum ætatis ingressus septuagesimum sextum.

Sed ad Tomum redeundum est *nonum*, qui Cl. *Piovenium*, Virum, qui in publica commoda natus videtur, & cui nos quoque non parum debemus, autorem habet. In hoc, qui secundæ & tertiæ formæ nummos Domitiani, Domitiæ & Juliæ Titi complectitur, ostendendum nobis exemplis nonnullis, quo pacto munere sibi mandato Vir doctissimus fungatur. Occasione nummi, quo Domitianus Cæsar COS DES. II. dicitur, explicat obiter æneum primi moduli numisma Vespasiani, Pedrusio, cum ejus formæ nummos exponeret, quod tum nondum extabat in gaza Farnesiana, prætermissum. Iconem ejus, quæ in opere hoc desideratur, duplicem damus ex thesauro Serenissimi FRIDERICI I, Ducis Saxo Gothani, in quo bina ejus exempla, eaque diversa inter se, reperiuntur. Adversa in parte caput Vespasiani laureatum, cum epigraphe: IMP. CAES. VESPASIAN. AVG. P. M. TR. P. P. P. COS. III. In aversa figuræ duæ paludatæ stantes, dextra hastam tenentes, sinistra parazonium. Inscriptio quo pacto legenda sit, dissentiunt viri docti. Mediobarbus & Valens legunt: IMP. AVG. F. COS. DES. IT. CAESAR AVG. F. DES. Harduinus, eadem lectione retenta, ultimæ voci DES. præmittit COS. quod in nummo ipso desideratur. Cl. Piovenius cum Angelono legendum censet ordine eo, quem alter

TAB. I. Fig. 1.

typus

typus ex iis, quos delineatos dedimus, manifeste suadet: CAESAR AVG. F. DES. IMP. (quæ quidem verba ad Titum spectant) AUG. F. COS. DES. IT. (id quod ad Domitianum pertinet) eamque legendi rationem argumentis haud unis verosimillimam reddit. Simili digressione instituta, occasione
p. 29 sqq.
nummi Domitiani, in quo templum sex columnarum, differit de nummis cum epigraphe: ΕΤΟΥϹ ΝΕΟΥ ΙΕΡΟΥ Α, Β, & sic porro, sub Vespasiano, Tito, Domitiano & Nerva cusis, existimatque, eos fuisse didrachmum, quem Judæos Jovi Capitolino pendere oportuit; & epigraphen hanc ita interpretatur, ut seorsim ΝΕΟΥ ΙΕΡΟΥ sit *Novi templi* (nempe moneta) & ΕΤΟΥϹ Α, Β, annos imperii primum, secundum, *reliqua*, designet. Ceteras interpretationes rejicit propterea, quod sub Nerva ejusmodi nummi desinant, cujus rei, stante sententia sua, rationem reddi hanc posse putat, quod Nerva, ut in veteri nummo est, FISCI JUDAICI CALVMNIAM SUSTULIT, id quod eo trahit Vir doctissimus, quasi Imperator is didrachmi
TAB. I. Fig. 2. p. 113.
tributum remiserit Judæis, quod secus esse, Ill. Spanhemius pridem evicit. Digna vero est Cl. Piovenii acumine explicatio nummi, cujus in adversa parte caput Domitiani radiatum cum epigraphe: . . . VESP. F. DOMITIAN. AUG. P. M. in aversa Pallas stans, dextra tenens fulmen, sinistra hastam, cum clypeo ad pedes, adjecta inscriptione: COS. XIII DES. VIIII P. P. Mirum hic, qua ratione designatus nonum consul appellari queat, qui consulatum decimum tertium iniit, possitque adeo credi errore monetarii sculptum ita esse vel pro COS. XIII DES. XIIII vel pro COS. VIII DES. VIIII. Sed Cl. Piovenius COS. XIII appellari statuit Domitianum numeratis consulatibus & suffectis & ordinariis, DES. VIIII vero, ordinariorum tantum ratione habita, cumque ex consulatibus sex prioribus unum tantum ordinarium gesserit, si quinque illi suffecti demantur, proprie COS. VIII fuisse, cum DES. VIIII scriberetur, additis vero iisdem, recte COS. XIII appellari. Redarguit hinc Norisium, affirmantem, in lapidibus vetustis nummisque suffectos Domitiani consulatus una cum ordinariis semper connumerari, cum nummus hic docere contrarium omnino possit. Quæ de nummo

ΙΟΥΔΑΙ-

ΒΟΥΛΙΕΩΝ ΤΩΝ ΚΑΙ ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ cum epocha p. 167.
Λ Ρ contra Valentem & Norisium disputat Clarissimus Vir, quibus minus quam Harduino favet, curatiori examine indigent, quod instituti præsentis ratio non admittit. Id vero non satis assequimur, quo pacto in alio simili nummo cum inscriptione ΙΟΥΛΙΕΩΝ ΤΩΝ ΚΑΙ ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ ΚΛ vel ΧΛ. ΣΑ, ΠΛ, postremas litteras cum Viro doctissimo liceat ΚΟΙΛΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΠΡΟΣ ΛΙΒΑΝΩ interpretari. Inter Domitiani nummos noti illi, quorum aversa in parte Herodiadæ signati occurrunt, in quibus explicandis Cl. Piovenius Harduinum ducem sequitur, cujus & stemma genealogicum de iis exhibet. Finem faciat eximii, quo utitur in his monumentis explanandis, candoris singulare exemplum. In nummo Græco Domitiani aversa pars sistit Apin cum litteris: LNA . . . Id Piovenius noster, qui conjectarat, erasam esse litteram Π, explicaverat LN. ΑΠ. hoc est ANNO NOVI APIDIS, ratus, hunc nummum ad inventum Apin, cujus rei exemplum Spartianus sub Hadriano memorat, pertinere. Sed post in nummum integriorem incidit, recteque vidit, legendum esse LENAT. h. e. anno nono, prout in posteriori illo inscriptio habet, tametsi in priori illo littera E ita erasa est, ut vestigia ejus frustra quærantur.

p. 181, 217. coli. 248. TAB. I Fig. 3. Fig. 4.

REGISTRUM HONORIS DE RICHMOND, exhibens Terrarum & Villarum, quæ quondam fuerunt Edwini Comitis, infra Richmundshire descriptionem ex Libro Domesday *in Thesauraria Domini Regis &c.*

Londini, impensis R. Gosling, 1722, f.
Alph. 5 pl. 4 Tabb. æn. maj. 15.

Non dubitamus, fore lectorum nostrorum nonnullos, qui, ubi primas Tituli, cujus initium dedimus, lineas oculis usurpabunt, taciti secum judicabunt, ipsum opus nihil plane ad nos, ad Anglos fortasse, eosque etiam paucos, unos forte Richmondienses pertinere, &, ut locum in Annalibus nostris invenerit, fecisse raritatem caritatemque libri, a penitus toto divisis

orbe Britannis, & quidem splendidissime impressi. Sed hi erunt fere, quibus nondum cognitum est atque perspectum, quam arcta cognatione omnium gentium historiæ inter se junctæ sint, quam late Germanici mores sese diffuderint, & quantum ex historiarum morumque illorum etiam apud illos, qui nunc exteri nobis habentur, strenua inquisitione lucis, utilitatis & ornatus in omnem Jurisprudentiam patriam, maxime autem feudalem, redundet. Faciant periculum in hoc nostro Honoris Registro, qui ea, quæ diximus, forte nondum habent persuasissima, & intelligent, hoc ipso Honoris Registro & Angliæ & Aremoricæ Historiis lucem affusam esse haud levem, doctissima maxime præfatione, qua Autor eruditissimus idemque Richmondianarum Antiquitatum studiosissimus in illarum gentium Annalibus confusa multa ordinavit, fabulas expulit, errores correxit, veritatem restituit. Delibabimus potissima, omissis probationibus, conjecturarumque rationibus probatissimis, maxime cum libri ea sit conditio, ut in paucorum manus perventurum credamus.

Galfridus Britanniæ Dux, A. 1008 mortuus, filios reliquit duos Alanum & Eudonem, post bella civilia, illum Britanniæ seu Aremoricæ Ducem, hunc Comitem. Alano Duci successit filius Conanus, sub Eudonis patrui tutela satis diu constitutus, cujus tamen ἄπαιδος mortui ditionum potitus est Hoelus, Nannetium Comes, nunc, quod Aviciam unicam Conani Ducis Sororem in matrimonio habebat, Britanniæ Dux, pater Alani Ducis, cui Fergant postea cognomen fuit. Eudoni A. 1077 defuncto Filii fuerunt, Galfridus, natu maximus, Britannorum Comes, & Alanus Rufus, Alanus Niger, Stephanus, Brianus, Ribaldus, Guilielmi Conquæstoris in celeberrima expeditione in Angliam suscepta Comites, ubi navatæ strenue operæ etiam nacti sunt præmia.

Alano Rufo omnia prædia, quibus in agro Eboracensi fruebatur Edwinus Comes, sæpius rebellis, quæque in Norfolciensi, Suffolciensi aliisque Comitatibus ad eundem Edwinum, Edwinique patrem Algarum pertinuere, cesserunt, ita ut Alanus ille aliquando se orientalium Anglorum Comitem appellarit, primus sane Richmondiæ Comes. Successit fratri, ut videtur, cœlibi, Alanus frater cognomento niger, & huic fratrum tertius Stephanus, qui, cum

çum Alanum filium, (quem illius temporis Annales etiam Nigrum appellant, ingenti variis confusionibus aperta fenestra) nuptiis Berthæ, Conani III Britannorum Ducis filiæ, Alani Fergantii, nepotis potitum videret, spem haud imbecillem concepit, fore, ut Britanniæ Ducatus Richmondiæque Comitatus in suis posteris jungerentur. Contigit hoc in Conano IV, Alani Nigri & Berthæ filio; atque utinam eidem animus tanta fortuna dignus contigisset: at enim vero Henrico II. Angliæ Regi prorsus obnoxius, Ducatus supremum Imperium eidem, pactis inter filium Regis octennem, Galfridum, & suam quinque annorum filiam Constantiam nuptiis, permisit, exstinctus A. 1171. Hæ inter Galfridum & Constantiam sunt perfectæ A. 1182, quas A. 1186, Galfridi hominis refractarii & in patrem rebellis mors est insecuta, relicto ventre, Arturo posthumo, cujus tutelam varias inter turbas gessit mater Constantia, secundis nuptiis Ranulpho Cestriensi Comiti copulata. Richmondiæ Honor, seu Comitatus, interea penes Reges Henricum II, Richardum I, Joannem fuit, qui ex fratre nepotem Arturum, in Mirabellæ apud Pictavos obsidione A. 1202 interceptum, A. 1203 inhumana nece sustulisse videtur. Ducissa Constantia, nuptiis cum Ranulpho Cestriensi propinquitatis prætextu dissolutis, ex tertio marito Guidone de Thoarcio duarum filiarum mater, illud facinus in filio unico commissum A. 1201 sua morte prævertit, quo facto Proceres Britanniæ ex istis Constantiæ filiabus natu majorem Aliciam Dominam sibi optarunt, tutelam patri Guidoni de Thoarcio commiserunt, ipsum vero Joannem Regem apud Philippum Gallum parricidii accusarunt, qui hac opportunitate usus, cum Joannes in Judicio Parium a Philippo ordinato, licet citatus, non comparuisset, eidem & Britanniam, & quæ in Normannia & Aquitania Anglis parebant, fere omnia ademit. Cum in manu & potestate Philippi R. essent res Britonum, Alicia Britannica Petro de Drocariis sive Malo Clerico A. 1212 in matrimonium collocata, eidemque simul Ducatus, sed durissima lege concessus est.

Hac de causa, & quod Petrus Regem Philippum arcta cognatione contingeret, Britannicæ res Gallicis satis conjunctæ videbantur. Sed Petri ambitio impotens faciebat, ut & Anglicarum

partium, licet clam, esset studiosus, eoque pacto Richmondiæ Honore seu Comitatu, regno Joannis exeunte, ineunte vero Henrici III, frueretur. Discedere ab hoc fœdere atque adeo a Comitatu Petrum coegit Ludovicus VIII. Redintegratæ sunt pristinæ pactiones cum Anglis A. 1229. Sed Ludovicus IX tandem dubiæ Petri fidei finem fecit, Ducatu A. 1232 Petro adempto, & filio ejus natu maximo Joanni tradito, qui adulta jam ætate Regis Gallici Clientem se publice Parisiis professus est.

Inde colligere est, Joannem Britannum Honore Richmondiæ caruisse, feudo Anglico, vasallum Gallicum, donec, Regis Henrici III filia Beatrice Joannis filio natu maximo & cognomini nupta multis etiam precibus efficeretur, ut Honor Richmondiæ A. 1268 ad Duces Britanniæ reverteretur, traditus eo nomine Joanni II, qui, patre anno 1286 mortuo, Britanniæ etiam Dux effectus est. In bello inter Eduardum I & Philippum Pulcrum exorto, primum partes Anglicanas secutus est, mox Gallicas, cum Richmondiensis sine dubio Comitatus jactura, sed quem dubio procul recepit pace inter Reges paulo ante funestum suum obitum A. 1354 reconciliata; dum nempe Lugduni, in Clementis V inauguratione, equi, cujus tergo Papa insidebat, habenas moderandi honorario munere fungeretur, muri veteris, magna spectatorum multitudine onerati, ruina oppressus est. In Britanniæ Ducatu successit ei filius Arturus, Honorem Richmundiæ tenuit filius alter Joannes. Hic, cui cum Gallis nihil negotii erat, Eduardo I & II strenuam & fidelem operam navavit, bis Scotiæ Prorex & Custos, bis etiam captivus factus, & quamvis in dissidiis, quæ Regem inter Eduardum II & Reginam Regisque filium Eduardum III oriebantur, honore privaretur, restitutus tamen est ab ipso Eduardo II, donec A. 1330, non 1303, ut in Tabula Genealogica præfationi subjecta per typographicum errorem legitur, & prima fronte turbat, in Britannia moreretur.

Joanni huic successit Joannes III Britanniæ Dux, ex fratre Arturo nepos, qui cum A. 1341 absque sobole moreretur, controversia ingens concitata est inter Joannem Montisfortis Comitem, Arturi Britanniæ Ducis ex secunda conjuge Jolanta filium, Joannis adeo, quem A. 1341 defunctum esse, modo

modo diximus, fratrem consanguineum, qui & testamento hunc sibi successorem voluerat, & Carolum de Blæsio, qui Joannam, Guidonis Penthievræ Comitis, fratris germani Joannis, Ducis novissime defuncti, filiam, habebat uxorem, cui etiam Ducatum Galliarum Rex Philippus Valesius adjudicavit; cum Comiti Montisfortis Eduardus III, ut Gallis inimico, Richmondiensem honorem addiceret. Sed captus est infelix Joannes Montfortensis a Gallis, & post aliquot annos carcere liberatus, paulo post mortuus est 1345, filio suo infante tutelæ Eduardi III commendato. Capto Joanne, contulerat Rex Eduardus Richmundiæ honorem filio Joanni de Gandavo, eoque justiore titulo, ob pactum cum Joanne Montfortensi initum A. 1341, quo cavebatur, fruiturum Joannem Comitatu, usque dum Rex terras æqualis pretii in Gallia ei assignandas curaret, quod maxime adimpletum, ubi post prælium ad Auracum, in quo Carolus de Blæsio A. 1364 ipse occubuit, universus Britanniæ Ducatus filio illius Joannis Montfortensis, Joanni IV, restitutus est. Recrudescebat inde bellum Anglos inter & Gallos A. 1367, in quo Joannes Dux post multam dubitationem Anglicas res Gallicis prætulit, Comitatu Richmondiæ recepto, sed magno suo malo. Ipso enim Britanniæ Ducatu A. 1374 exutus est, per plures annos exul, donec Britones dominatus Gallici pertæsi eum respicerent, quorum ope & auxilio Carolum VI ad pacem & fœdus petendum compulit, A. 1381 homagio Regi præstito Btitanniæ Dux & Montisfortis Comes, felicior, si eo fœdere Anglos non offendisset. Ademtus Comitatus 1385, redditus 1387 atque iterum 1398 (saltim chartæ hoc ita loquuntur) sed anno etiam 1391 eundem Comitatum petiit Dux solenni legatione, quem tamen A. 1398 Joannæ, Radulphi Bosset de Drayton Conjugi, concessum legimus. Hæc Richardo II regnante gesta sunt. Henricus IV Angliæ Rex eundem Comitatum primo Regni sui anno, sed absque Comitis titulo, Radulpho de Neville Comiti Westmorlandiæ in vitam tenendum permisit, quo mortuo ad Joannem Bedfordiæ Comitem pervenit, Britanniæ Ducibus ad Annam usque Britannicam in perpetuum exclusis.

Post hanc doctissimam præfationem ordine sequuntur: Tabula Genealogica Familiæ Ducalis Britanniæ Comitum Rich-

mondiæ; Sigilla Alani Fergant, Stephani Ducis, Conani IV, Galfridi, Petri de Drocariis, Aliciæ, Petri de Sabaudia, qui A.1269 obiit, &, dum vixit, Comitatum Richmondiæ per aliquod tempus poſſedit, Joannis I & II Ducum Britanniæ & Comitum Richmondiæ, Joannis de Britannia Comitis Richmondiæ, Joannis IV, Joannis Gandavenſis, Joannis V; Tabula Geographica Richmondiæ Comitatus & Alvertunæ Shiræ; ipſum denique Honoris ſive Feudi Richmondiani Regiſtrum ſive Cataſtrum, uti illud in Libro Domesday ſeu magno libro feudali in Theſauraria domini Regis aſſervato legitur, excerptum olim ex iſto libro venerandæ antiquitatis, codicique, cum aliis ad Richmondienſem Honorem pertinentibus, inſcriptum; tempore, ut ex charactere videtur, Radulphi de Neville Comitis Weſtmorlandiæ, regnante Henrico IV iſtis regionibus præfecti. Addita eſt ab doctiſſimo Editore copioſiſſima appendix monumentorum CLXVIII, easdem antiquitates mire illuſtrantium.

In calce denique eruditæ obſervationes in Regiſtrum honoris & reliqua monumenta anneſtuntur, ex quibus nonnulla ſpeciminis loco delibabimus.
p. 233. Alani Comitis frater, Eudonis filius, eſt Scriptoribus Anglis Ribaldus quidam, quem ignorant Aremorici, Robertum laudantes, de quo tacent Angli. Veriſimile eſt, Roberto illi Ribaldi datum eſſe cognomen; at enim vero non ob ignaviam, ſed fortitudinis cauſa; annotarunt hoc Paſquierius & Menagius, ſed originem vocis ignorarunt; eſt autem Cambro-Britannis *Rhyvel* bellum & prælium, adeoque *Rhyvallus* homo
237. fortis & bellicoſus. Vocabuli *Fines* ſignificatus ſunt varii medio ævo, Spelmanno aliisque Gloſſariographis obſervati; reditum quendam annuum ſupremo Feudi domino ſolvendum ſignificaſſe aliquando, ex Extenſa ſub Henrico II R. facta diſcimus. Item
248. non injucundum nec inutile eſt, quod de Maritagio aſſertur, quod fuit Jus, Domino Feudi competens, tenenetes de eo per ſervitium militare in minoritate eorum maritandi, pro quo conſenſu cenſum ſolvebant, ſecundum valorem terrarum ſuarum. Gula Auguſti eſt Feſtum S. Petri ad Vincula Kalendis Auguſti. Unde vero hoc nominis? Noſtro videtur idem, quod Danis eſt & Sa-
284. xonibus *Jol*, *Jul*, *Jiul*, comeſſatio, inde Feſto natalitio Ser-

vatoris

vatoris nostri nomen, quod isto fere tempore Ethnici convivia celebrarent, & nomen etiam Kalendis Augusti, Festo ad Augusti Calendas instituto. In Registro *Gresmannos* legimus, quorum p. 258.
fuit, malefactores, quos invenerunt in foresta, ducere ad Castrum Richmondiæ, dicti a gramine, cujus cura & tutela ipsis fuit commissa, *Grassmanner;* gramen nempe non Anglis modo borealibus, sed Germanis quibuscunque *Grass* vocatur. Tria Tenentes de corona Regi debuere auxilia, ad primogenitum 267.
nempe filium militem faciendum, ad primogenitam filiam maritandam, & ad se ipsum a captivitate redimendum. Idem inferiores Vasallos tenentes ab inferioribus Dominis his debuisse, literis regiis ad tenentes Joannis de Britannia Comitis Richmundiæ patet. Sed tandem & nos manum de libro.

LETTRES ET NEGOCIATIONS ENTRE
Mr. Jean de Wit &c.
i. e.

LITERÆ MUTUÆ ATQUE NEGOTIA peracta inter JOHANNEM DE WIT, Hollandiæ Pensionarium, & Legatos Statuum Fœderatorum in aulis variis.

Volumina IV.

Amstelod. ap. Jansonio-Waesbergios, 1725, 12.
Alph. 4 plag. 3.
item
RESOLUTIONS IMPORTANTES &c.
i e.

DECRETA QUÆDAM MOMENTOSA STATUUM Fœderatorum Belgii, durante Ministerio JOHANNIS DE WIT facta.

Amstelod. ap. Jansonio-Waesbergios, 1725, 12.
Plag. 21.

AMbigua fama circumlata sunt hucusque acta Wittiorum, ita tamen, ut, quo longius a tristibus eorum fatis tempora recesserunt, eo apertius & copiosius defendantur. Eo certe consilio

silio commercia literaria Johannis Wittii cum quibusdam Reipublicæ nomine ad exteros Principes ablegatis in lucem cœperunt proferri. Partem enim eorum nunc tantum sistimus, scripta scilicet ab anno 1652 usque ad 1669 inter Wittium Borellumque atque Beuningium & Petrum Grotium, quorum illi in Gallia, hic apud Suecos Batavorum res curabat. Alia deinceps expectare jubemur, atque adeo omnia publico promittuntur, quæ sibi mutuo Wittius & alii alio missi Batavorum Ministri nuntiaverunt. Ita quidem illud facillime se obtenturos, neque frustra, sperant editores, ut non ex sola rerum gestarum superficie, non ex consiliorum eventibus tantum, non ex rumoribus temere sparsis, de sincero viri summi Rempublicam adjuvandi studio judicium fiat, sed ex ipsis animi cogitationibus, ex primis actionum principiis, ex mentis ad verum scopum intentionibus, quarum arcana epistolæ ejusmodi solent pandere. Cum itaque *Basnagius*, post multos alios, in *Reipublicæ Batavæ historia* Wittium repræsentasset, tanquam Gallis, etiam cum dispendio commodorum patriæ, prorsus addictum, nec negari queat, quod talis in speciem fuerit; documento tamen esse debent hæc Volumina, a Batavorum Pensionario formam hanc indutam fuisse, non, quod Galliæ faveret, sed ut suis consuleret. Scilicet, cum difficili bello cum Cronwellio implicita esset Respublica, illi quantocyus finiendo, suspicio Anglis injicienda fuit de fœdere inter Gallos & Batavos coarctando, quod Monasteriensis pax aliquantum laxaverat. Propterea missus in Galliam *Borellus*, vir de necessitate & utilitate conjunctionis cum Gallia penitus persuasus. Id in usum suum vertebat Wittius, &, quamvis ipse tutum cum Gallis fœdus nunquam credidisset, nec inire unquam serio cuperet, prævidens scilicet, quod Galli Belgio cum magno Batavorum discrimine inhient, dissimulabat nihilominus rem ad Borellum & ita constanter scribebat, ac si & ipse arctiorem cum Gallia nexum optaret. Hinc per aliquot annos, quoniam post finitum etiam cum Anglis bellum odia tamen semper & arma inde ostentabantur, Borellus nil aliud egit, quam ut de fœdere ineundo apud Ludovicum laboraret & formas ejus atque conditiones varias proponeret vel acciperet, neque tamen, ita volente scilicet Wittio, quic-

quicquam perficeret. Rebus autem in Anglia mutatis & Rege restituto, animus a Wittio eo applicandus erat, unde prius abhorrebat, ne, dum infesta omnia metuenda essent a Britannia, cum Gallis etiam infida pax foret. *Beuningius* ergo ad hos cum amplioribus mandatis ablegatur, eoque operam dante fœdus demum initur, in quod adeo invitus Pensionarius pertractus, imo negotium hoc omnino abjecturus fuisse dicitur, si Hispani citius ea proposuissent, quæ aperiebant, cum jam de omnibus convenisset. Verum, non minas tantum Britannorum irritas per hoc fœdus reddi, sed & non adeo liberam fore Gallis arbitrabatur Belgii Hispanici oppressionem, quam dudum metuebant sagaciores. Quam solida spes hæc fuerit, non definiemus, cum manifestum sit, Gallos contra fœderi Batavo manus ideo dedisse, ut arma minus impedita Belgio Hisp. possent inferre. Id saltem ex epistolis, præsertim ad Beuningium, volunt constare editores, nihil hic, vel in Galliæ gratiam, vel ob propria commoda, vel odio cujuscunque, ab eo factum, neque secretiora Reipublicæ cum *Comite d' Estrades*, legato Gallico, communicata fuisse. Multa proin cum illo amicius & quasi Galliæ commoda pro lege suprema habiturum egisse, quin & de Belgii divisione proposuisse, conceditur, tanta cum candoris specie, ut ipse legatus, credens istis coloribus, Regi suo, magis cauto, omnem de Wittio suspicionem eximere laboraverit, unde in literis Estradianis multa occurrant, quæ sinistram opinionem de Wittio alere queant. Ex ipsius autem scriptis patere, Pensionarium Galliæ consilia & vidisse & turbanda censuisse, omnemque istam amicitiæ simulationem eo usurpasse, ut magis magisque in illorum arcana penetrare, & quid objiciendum sit tendentibus ad opprimendam Europam, posset invenire. Id quidem aperte proditum, cum finito bello Britannico, Gallis, qui Belgium paulo ante invaserant, triplex fœdus opponendum curaret, idque tanto cum ardore, ut quinque diebus, insolita Batavis festinatione, cum *Templio*, Britanniæ legato, omnia transigeret. Quod si quis hoc nimis festinatum dicat, observatur, tenacem valde propositi, quod semel utile Reipublicæ judicarit, Wittium fuisse, ita, ut nec ob historicorum iniquitatem, nec ob malevolorum iras, cautiones solitas,

quæ dum curantur, occasiones bene agendi sæpius elabuntur, in istiusmodi negotiis adhibendas judicaverit. Hæc docere & confirmare volumina ista debent. An satis idonee, lecturi judicabunt. Nobis, quibus rebus ibi sit attendendum, exposuisse sufficiat. Id addimus, quod de Wittio apud *Burnetum* talia legisse recordemur, quæ non ab erroribus quidem politicis, ast a dolo & mala fide virum æterna dignum memoria liberant.

ANTIQUITATES PLOCENSES, ET ADjunctarum Prezzin & Elbenau Burggraviatus Magdeburgici, Diœceseos Gomeranæ, quibus earum statum civilem & Ecclesiasticum, inde ab Ottone M. Imp. eruit & illustrat M. JUSTUS CHRISTIANUS THORSCHMIDT, Plocensium & reliqu. Pastor.

Lipsiæ, apud hæredes Lanckisianos, 1725, 4.
Plag. 16.

CL. & Plurimum Rev. Autor, quem varia Academica scripta jam satis commendarunt, quemque sibi litteræ totum vindicaturæ erant, nisi Ecclesiæ magis necessarius a Proceribus habitus fuisset, innocentem hanc Sacerdoti duxit voluptatem, si, quod temporis datur a sacratioribus curis reliquum, consignandæ loci, in quo vivit, rerumque ibi gestarum historiæ consecraret. Ideo & Parochiæ suæ historiam, Saxoniæ S. celeberrimam olim particulam, hoc in Tractatu describendam suscepit. In præfixo Proœmio modeste refellit eos, qui Sacerdotem, curato officio adscriptum, debere talia, ad historiam spectantia, tractare argumenta, negant, atque omne illud tempus, quod non in profundiore rerum divinarum contemplatione collocatur, deperditum plane arbitrantur. Tractatus ipse in tres Partes dispescitur.

Pars I Plocenses continet Antiquitates, earumque Sectio I civilem Antiquitatum harum historiam. Caput I hujus Sectionis variam & olim, & adhuc hodie receptam nominis pronuntiationem; Cap. II Personas imperantes recenset. Distinguitur hoc

hoc Caput in certas Periodos v. g. Originum, Carolinam, Saxonum, Anhaltinorum & Misnensium; ubi imprimis inter Anhaltinos Principes de Illustrissimi Alberti Ursi meritis, & de deportatis ab eo e Germania inferiore colonis Flamingicis, nec non de controversiis, quæ passim ex Jure publico hic agitantur, multa notatu digna ex actis istorum temporum depromuntur. Caput III circa rem judiciariam versatur. Obtulit vero se Cl. Autori, in Plocensium Magistratus, Judices ac Jura inquirenti, Codex Speculi Saxonici veteris MSptus, quo quondam usi fuit hujus vici Judex & Scabini, quique manu recentiore ad marginem signatus, & breviusculis, ex Jure Provinciali Saxonico haustis, Observationibus auctus fuit; ut & liber Scabinorum Judicialis (*Sceppen Bock tho Plotzke*) ex Seculo XV, in quo Scribæ oppidani manu relata leguntur, quæ Plocensis Magistratus ordinem ac negotia describunt. Caput IV Personas parentes, & civium quondam Plocensium statum; Caput denique V etiam res antiquitus hic locorum gestas, imprimis varia de Hunnis, de Magdeburgico-Servestano & tricennali bello Germanico memoratu digna enarrat.

Partis I Sectio II historiam Plocensem sistit Ecclesiasticam, ejusque Cap. I Christianismi horum incolarum initia. Antiqua Bardorum sede indicata, conversionis primordium a Caroli M. tempestate dirivatur, a qua Frisonum colonias in Ducatu Magdeburgico in villis Santersleve superesse, Meibomius observat. Latius sparsere Ottonis tempora lucem Evangelii, quippe quibus Sclavorum gens vel conversa, vel oppressa fuit. Ut res sacræ in Sclavorum terra magis & magis amplificarentur, eleemosynas multi probi legarunt, illorum destinatas usui, qui divinam doctrinam in Sclavia plantarent aut reciperent. Facit etiam Cl. Autor in hoc capite quorundam Diplomatum mentionem, quibus ab Ottone M. tractus Gomeranus, & speciatim Plochwisci, i. e. Plœzke, S. Mauritio Magdeburg. donatus fuit. Cap. II describit templum Parochiale, & simul mensulas illas, altaris lapidibus quondam insertas, atque templa extruendi morem a Flamingis receptum. Cap. III Plocense Monasterium ejusque situm ac modernum statum contemplatur. Cœnobium hoc Virginum Ordi-

nis Ciſtercienſis, S. Mariæ Magdalenæ dicatum, circa annum MCCLXX ad Albis antiqui ripam inter Lizeke Monaſterium & urbem Magdeburg, & inter villas Elbenau & Randau ab altero latere, a Joanne Saxo-Lauenburgicæ lineæ Conditore conditum fuit, & ab hoc fundationis tempore ad usque tempora Joannis Friderici, Elect. Saxon. florem priſtinum ſuum ſervavit. Prima Abbatiſſa Mechtildis, ultima Magdalena, gente Hackebornia, fuiſſe fertur. Plenum Abbatiſſarum & Clauſtralium Virginum Catalogum proferre non licet, ideo, quod Virgines, ab Anhaltinis Principibus Deſſaviam convocatæ, ut Ducem Saxon. Joannem Monaſterii ſui Conditorem probatum darent, Albis trajectum adeo infauſtum expertæ ſunt, ut diplomata & chartas Monaſterii cum ciſtula, qua condebantur, aliquotque hominibus, undarum vi abreptis, amitterent. Joannis Conditoris primogenita filia, Sophia, Prioriſſa hoc in Monaſterio ſepulta fuit, habitu ordinis veſtita, lapidique monumento ſuperimpoſito inſculpta, cujus effigies libelli hujus fronti præfixa fuit. Reformationis tempus huic etiam Cœnobio proſpexit, & Sanctimonialibus ſatis lautas penſiones annuas ad dies vitæ perſolvit, ut ex harum penſionum deſignatione, ſub reformationis initium definita, confirmatur. Tandem notabili Hiſtoriæ Eccl. parte abſoluta, Catalogus Paſtorum, Parochialem Eccleſiam ejusque Filias puriore doctrina paſcentium, annectitur.

Sectio tandem III reliquias Antiquitatum Gentilium exponit, cujus quidem C. I lucos Paganorum ſacros, eorumque veſtigia ac Deos, quibus ibi ſacra fecerunt; Cap. II Antiquitates ſepulcrales apud terræ hujus incolas recenſet. Cl. Autor apud Prezzinenſes montem urnis refertum integrum reperit; hinc de antiquitate hac figulina multa multo accuratius, quam quidem ab aliis factum eſt, obſervavit. conf. P. III Antiqu. Elbenav. §. 1. Caput III numos Sclavicos, Flamingicos & Saxonicos; & C. IV circulos lapidum antiquos, in agro Gomerano longe lateque in orbem diſpoſitos & prægrandes, perluſtrat, quos alii mallos veterum publicos, alii Hunnorum & Sclavorum hic illic cæſorum monumenta habent.

Antiquitates Plocenſes excipiunt Parte II Prezzinenſes, quæ egre-

egregia multa Diplomata partim recitant, partim *illuſtrant*, ſimulque tum jucunditatem tum utilitatem hiſtoriæ multifariam oſtendunt. Continent etiam totum ſibi inſertum Confirmationis Diploma, Monaſterio Lizekenſi ab Epiſcopo Diœceſano Brandenburgico, Waldemaro, ſub finem Seculi XII datum, quod omnem Præpoſituræ Lizekenſis formam, quæ cum Archi-Diaconatu, ſeu Chor-Epiſcopi Brandenburgici ultra Vitebergam protenſa dignitate, conjuncta fuit. Ordo in hac II Parte ſervatur idem ille jucundus, qui Cl. Autori in priore jam recenſita placuit.

Tandem in Parte III Præfecturæ Regio-Electoralis Elbenau, quacum hodie Caſtra Ranis & Gottau conjunguntur, earumque Antiquitates explicantur. Multa in hac parte leguntur præclare dicta de tot veterum Burgis & Caſtris, it. de veteribus Comitibus Gottau & Ranis, quorum hiſtoria ex vetuſtioribus Diplomatibus ob recentiores controverſias illuſtratur. Notavit hac in Parte Autor rurſus lapidem Altaris ſepulcralem, de quo jam inter Prezzinenſes Antiquitates p. 94 facta eſt mentio, quique Henrici I Pinguis, Conditoris Anhaltini Principum ſtemmatis, vel ejus Filii, Henrici junioris, lapis eſſe videtur. In Elbenavienſium re judiciaria profert Autor librum antiquum, cujus ſcriptura lectu admodum difficilis eſt, & ita fronte prænotatur: Collatio bonorum ſpectantium ad Caſtrum Elbenau, anno MCCCCXX. Ex libro hoc, idiomate latino conſcripto, & ſeculi ſequentis Protocollo varia excerpta dedit, ad rem ſuam facientia. Quod ad res Eccleſiam ejusque ſtatum concernentes attinet, varia pertractavit de S. Pancratio, loci Patrono, quemadmodum & de S. Guinaro fecerat inter Plocenſes Antiquitates P. I C. II §. 20. His autem diutius immorari nobis non licet, qui nulli dubitamus, quin Tractatus hic magna ſane rerum hiſtoricarum multitudine refertus, multis etiam lectoribus de nota optima ſe commendet, quique, ut Plurimum Rev. Autor promiſſos in Procemio Commentarios uberiores de Diœceſi S. Gomerana propediem typis mandet, nobiſcum optabunt.

CASPARI MANZII, JCTI, SERENISSIMI Bavariæ Ducis Electoris quondam Consiliarii & utriusque tam publici, quam privati Juris Professoris in Academia Ingolstad. Tractatus rationalis absolutissimus de Testamento valido, vel invalido. Editio III.

Ulmæ, impensis Daniel. Bartholomæi, 1726, 4.
Alph. 7 pl. 11.

DE ipso quidem opere non est, quod ad ejus commendationem dicamus. Etenim de præstantia tractatus hujus satis constat, qui, bis ante præsentem editionem *Augustæ Vindelicorum*, primum *anno 1661*, iterumque *anno 1680*, cum subtegminibus *Jac. Ottonis* excusus, assidua diligentique manu versari evolvique consuevit Juris civilis Romani pariter ac Germanici hodierni studiosis. Quid vero idem novi habitus novarumque accessionum referat, id jam indicandum est. Itaque præter industriam in emendando contextu, in evolvendis citandisque legibus, quas *Manzius* adduxerat, præstitam, plerisque in paginis annotationes recens additæ, asterisco signatæ, comparent, quibus præsertim usus modernus atque probatissimorum JCtorum observationes, itemque Præjudicia & Decisiones exhibentur. Nobis certe doctissimæ hæ *Viri Consultissimi*, quisquis ille sit, cujus tamen nomen Bibliopola suppressit, curæ ad isthoc opus apprime utiles videntur: siquidem in eo diffusa juris civilis de testamentorum validitate scientia & subtilior argumentatio ubique regnat. Tanto nunc jucundius est, usum juris testamentarii novissimum ac hodiernum pronuntiandi morem una cum exactiori Juris civilis Justinianei doctrina, uno velut obtutu, cognoscere. Ceterum cum *Manzio* visum olim fuerit hanc instituti rationem tenere, ut saltem de testamentis solemnibus, iisque ab initio validis, aut invalidis, commentaretur; *octo titulis* noviter jam adjectis non solum *de testamentis minus solemnibus & privilegiatis*, sed & *de modis, quibus testamentum ab initio validum ex post facto fit invalidum, vel infirmatur*, tractatio *Manziano operi* satis accommoda subnexa est. Hæc appendix ipsa quidem e diversis præstantium

ſtantium JCtorum commentationibus adornata, diverſas jurisprudentum opiniones ſubinde recenſet atque trutinat, quæſtiones ſpeciales reſolvit, & auctores haud levi numero citat: id quod gratum erit multis, qui vel operoſa multorum librorum evolutione ſuperſedere, vel ad ſcripta ſibi non ſtatim obvia, nec ſatis familiaria remitti amant, atque alterutra cauſa ejusmodi pleniore & undiquaque congeſta ſpecialium juris noſtri capitum illuſtratione haud parum lætantur.

EPISTOLÆ AMOEBÆÆ INTER V. C. E. O. A. C. PAGENSTECHERUM, JC. & Prof. Juris Herbornenſem, & V. C. J. G. HEINECCIUM, JC. & Anteceſſorem Franequeranum, de ſenſu & genuina lectione L. 1 ff. de Curat. furioſ. & L. 28. ff. de probat.

Franequeræ, apud Wibium Bleck, 1724, 8.
Plag. 3.

DE L. 1 ff. de Curat. furioſ. mentem ſuam ita proponit D. Pagenſtecher, pro *moribus* ſubſtituere quosdam *minoribus*. Sed fieri id ait temere. Cujacium recte retinere, *moribus:* id vero de moribus & conſuetudine ſub Regibus adhuc & ante L. XII Tab. introducta perperam intelligere. De illa enim conſuetudine tam antiqua nihil nobis conſtare, & aliunde eam, niſi ex hac ſola lege Ulpiani, non poſſe probari. Adhuc autem ſub judice eſſe quæſtionem, an textum hunc ita exponendum crediderit Ulpianus. Sibi certe videri, JCtum non omnino loqui de aliqua conſuetudine, ſed de moribus prodigorum, quibus introducta ſit interdictio adminiſtrationis bonorum ſuorum. Sic enim loqui Paulum Sentent. Lib. 3 Tit. 4 §. 1: *quando bona paterna avitaque nequitia tua diſperdis, ob eam rem tibi ea re commercioque interdico*, i. e. propter mores tuos pravos. Eosdem hos mores minime ſanos deſcribere Ulpianum, quod *talis homo neque tempus neque finem expenſarum habeat, ſed bona ſua dilacerando & diſſipando profundat*. Neque obſtare ſequentia, *ſed ſolent hodie*. Hæc enim opponi non moribus iſtis peſſimis, ſed verbis

Lege

Lege 12 Tabb. & *ab initio*, quæ coincidant. Ut sensus sit: ab initio quidem Lege XII. Tab. prodigo interdicebatur administratio propter mores ejus. Si vero hodie inveniatur talis prodigus, non tantum ipsius bonis interdicitur, ut olim, sed & Curator ipsi datur. Simili modo malis moribus Macedonis introductum esse SC. Macedonianum. L. 1 pr. ff. de SC. Mac. Aut dici etiam posse, per *mores* hic intellexisse ipsum Naturale Jus. Sic enim §. penut. I. de Attilian. tut. ipse Imperator, naturali juri conveniens esse, ut sub potestate aliorum sit, qui ipse se tueri nequeat. Sic jus patriæ potestatis moribus dicitur receptum *L. 8 ff. de his qui sui vel al.* i. e. jure naturæ & gentium. Ab initio igitur, jure naturali talibus prodigis succurritur. §. 11 I. d. Rer. divis. quanquam enim caveatur id ex Lege XII Tabb. tamen recte dicitur & jure gentium, id est, jure naturali, id effici. §. 41 eod. Hic D. Heineccius, ut defendat Cujacianam expositionem, dicit, Ulpianum hac L. 1 interdictionem bonorum manifesto accessere a XII tabulis, & Tit. XII §. 2. Sed & l. 18 pr. ff. qui testam. fac. poss. L. 5 §. 1 ff. de acquir. vel om. hered. Gajum etiam L. 13 ff. de Curat. furios. atque Justinianum §. 3 Inst. de Curat. Addere autem Ulpianum, eandem interdictionem *moribus quidem ab initio* introductam esse; eos ergo non posse esse posteriores XII Tabulis, sed utique anteriores, i. e. jam sub Regibus invaluisse & postea migrasse in XII tabulas. Locutio enim ista perpetuo significat jus consuetudine & moribus utentium, vel tacitis populi suffragiis receptum, ut distinguatur ab iis, quæ aliunde ex Græcia adscita sunt. Sic Paulus Lib. 3 Sent. tit. 4 §. 7: *Moribus per Prætorem bonis interdicitur.* Julianus *L 32 §. 1 ff. de LL.* De his ergo tenendam regulam *ἑρμηνευτικήν*: quoties ea, quæ in XII tabulis locum invenerunt, tribuuntur moribus, toties per *mores* leges regiæ vel consuetudines jam sub Regibus receptæ intelliguntur. Ita enim Dionysius Halicarn. Lib. II, in XII tabulis propositos esse omnes mores patrios & leges, *πάντας τȣ̀ς πατρικȣ̀ς ἐθισμȣ̀ς τε καὶ νόμȣς*, & lib. X, Decemviros promulgasse leges compilatas ex jure Græcorum suisque moribus non scriptis, *καὶ παρὰ τῶν σφίσιν ἀυτοῖς ἀγράφων ἐθισμῶν.* Ita Pomponius *L. 2 §. 23 ff. de O. J.* jus vetus, quod legibus regiis & moribus patriis jam erat invectum, translatum

esse

esse in XII tabulas. Ita jus patriæ potestatis moribus receptum. *L. 8 ff. de his quæ suis vel alien.* Et tamen inter L. XII tab. locum habuit: & lex regia patri dedit hanc potestatem. Papinianus *L. 10 ff. de jur. codic. II* Et fluit tamen ex lege illa decemvirali tabulæ quintæ; quia ex Legibus regiis vel consuetudine sub Regibus jam ante erat receptum. Adstructa thesi sua respondet D. Heineccius dubiis, contra Cujacium allatis. Ad probandam hanc consuetudinem sufficere vel unici Ulpiani testimonium: multa enim in jure æque ac historiis esse ἅπαξ λεγόμενα. Tum vero tempore Ulpiani extitisse etiam adhuc Jus Papinianum, & allegare Paulum, æqualem Ulpiani, Granii Flacci librum de jure illo Papiniano, *L. 144 ff. de V. S.* Quid igitur Regum temporibus obtinuerit, facilius inde disci potuisse, quam hodie. Nunc etiam ad conjecturas D. Pagenstecheri respondetur. Ingenium quidem sapere eam, quæ τὸ moribus intelligit de moribus ipsorum prodigorum, sed solidam non videri. In arte juris nunquam id, quod moribus & consuetudine introductum est, notare, *propter mores:* quod per inductionem XIII textuum illustratur. Utique dixisse Paulum ob mores prodigi bonis interdici. De eo enim non esse quæstionem, sed, an eum sensum admittant verba Ulpiani secundum artem juris? In *L. 1 pr. ff. de SC. Maced.* non dici, SC. Maced. moribus introductum, sed Macedonem malis moribus materiam peccandi sæpe præstitisse. Conditum ergo id fuisse ob perversos mores filiorum familias, non autem moribus introductum, stylo artis. Ulpianum porro non potuisse duas propositiones ejusdem sensus per adversativam *sed* inepte jungere. Sed mentem illius hanc esse: Lege XII Tab. prodigo interdicitur bonis, *sicut furioso, &* ipso jure excidunt administratione. Atque hoc jam ante XII Tab. quidem moribus patriis sub ipsis Regibus, ab initio receptum erat. Sed & iisdem moribus mutatum est. Solent enim hodie prodigi non amplius ipsa lege administratione privari, sed curatorem, *exemplo furiosi*, a Prætore vel Præside accipere. Et hanc curationem prodigorum perinde ac interdictionem bonorum, ex L. XII tab. esse, probasse verbis legitimis veterum, ac eandem legem restituere Jac. Gothofredum Tab. quinta, p. 97 probationum. Sed nec per mores Jus Naturæ posse

intelligi. Nam in *L. 8 de his, qui sui vel.* non dici, jus patriæ potestatis quale apud Romanos, ex jure naturæ esse. Conveniens esse juri naturali, ut sub potestate aliorum sint, qui se tueri ipsi nequeunt. §. *pen. I. de Attil. tut.* Sed prodigi possent, si vellent. Itaque bono magis agnatorum, invectam istorum curationem. Dominis liberam administrationem concedere jus naturæ, jus civile vero excipere prodigos; ne quis re sua male utatur. § *2 I. de his, qui sui vel.* Si quid hic addendum est, Jac. Gothofredus non habuit vestigium prodigi in ipsis LL. XII Tab. sicut furiosi vestigia repperit apud Veteres, imprimis Festum, v. *nec. Sei furiosus existit, ast ei custos nec esit.* & Ciceronem. Neque Paullus. Lib. 3 T. 4 §. 7 loquitur de XII tab. sed de moribus per Prætorem. Lex enim non omnibus prospexerat. Imo nec poterat omnibus ex lege curator dari. Ulp. *Tit 12 §. 3.* Idem *d. L. 18 pr. & L. 5 §. 1* meminit tantum ejus, cui bonis interdictum est. Tum vero in L. 1 ff. de Curat. fur. extendit L. XII tab. de furioso ad prodigum, *exemplo furiosi, πρὸς μίμησιν τȣ̃ μαινομένȣ. L. 6 de V. O.* Ita factum, ut subinde conjungerentur, *L. 13 d. t* & *L. 1 C. eod. §. 3 I. de Curat.* per analogiam Juris. In L. 28 ff. de probat. non sunt æque copiosæ hæ literæ amœbææ. Nam D. Pagenstecher reprehendit diversas emendationes a Roberto & Revardo tentatas, quibus opus non sit, si ἐν πλάτει referamus ad comma sequens: ἐν πλάτει (i. e. non ad liquidum) *enim potest hoc memoria non teneri:* ex duplici autem negativa fieri affirmativam hanc: *potest hoc memoria teneri.* Ingeniose iterum, ait D. Heineccius. Quærit autem, quis tunc erit sensus verborum anteriorum: *num hoc aliquo modo probari possit, quando id opus factum sit, & hoc ita, quod Græci dicere solent.* Nullus utique. Immo in Græco, ἐν πλάτει, nullam proprie inesse negationem. Retenta igitur lectione vulgari non alium exsculpi posse sensum, quam hunc: *late hoc sciri non posse, intra annum aliquid factum esse.* Id vero prorsus adversari scopo Paulli. Quæri, num memoria operis facti aliquo modo probari possit, aut, quando id factum sit? Non ergo quæri, num aliquis meminerit, quo die aut Consule factum sit? Sufficit enim, id aliquo modo tantum probari. Et hoc illud est, quod Græci dicere solent ἐν πλάτει. Versamur enim in antiquis.

Evita-

Evitare autem cupiens D. Heineccius, *τὸ enim* pro *nam*, repetit per geminationem de novo: *Ἐν πλάτει enim potest hoc memoria teneri*, puta, *intra annum aliquid factum esse*. Petrus Colvius, JC. in notis ad *Apuleji lib. 4 Metam. p. 59* recte putabat, Paullum loqui cum priscis, ut Enim inchoet orationem, sicut *enimvero*. Sed nobis magis adhuc istud placuit, quod Noster qualemcunque annum, *trigesimum*, *quadragesimum*, adjecit. Omnino enim tale quid expectabamus, nec dubitamus, excidisse in textu signum alicujus numeri, instar sigli: quod si suppleas, aperta sunt omnia: *intra annum puta XL vel L*, etsi interim nemo sit, qui meminerit, quibus Consulibus id viderit. Levior est animadversio, an *contineri* scribendum pro *teneri*. Addemus potius ultima verba: *Sed cum* (quando) omnium hæc est opinio, nec audisse, nec vidisse, cum id opus fieret, neque ex eis audisse, qui vidissent, aut audissent, & hoc infinite similiter sursum versum accidat, tum (pro *tunc*) memoriam operis facti non exstare. Sufficit autem, si quis sciat, factum, h. e. si factum esse non ambigatur: nec utique necesse est superesse, qui meminerint. Verum etiam, si qui audierint eos, qui memoria tenuerint. Hæc omnia recitat Paullus de Labeone ipso, *L. 2 §. 8 ff. de aqua & aqu. pluv.* neque alter alterius epitomator hic vel scholiastes fuisse videtur, aut censor.

LUDOVICI A RIPA, ASTRONOMIÆ AC Meteorologiæ in Gymnasio Patavino Professoris, Miscellanea.

Venetiis, apud Dominicum Lovisam, 1725, 4 maj.
Plag. 11 Tabb. æn. 2.

TRes hoc volumine comprehenduntur Dissertationes: una meteorologica, de meteoro ignito, quod in agro *Tarvisino* apparuit; altera Geometrico-mechanica, de vi vaporum in hygrometris; tertia analytica, demonstrationes Theorematum ad Quadraturas spectantium complectens. Quibus accedit Prolusio habita in Gymnasio Patavino, cum primum Astronomiam & Meteorologiam publice profitendam Nobilissimus Autor aggrederetur. Meteoron ignitum, de quo in prima Disser-

tatione agit, ad hunc modum describit: sunt ignes, qui e terra enati, & huc atque illuc dissiti, lateque vagantes, ab annis nonnullis cernuntur aliquot Venetiæ locis, terrorem hominibus, & terris vastitatem inferentes, quacumque pervadunt. Antequam ipsam phænomenorum historiam recitat, de temporum natura, ac locorum situ aliquid monendum censet. Loca, inquit, ab iis ignibus adhuc infessa, ingenti cultorum damno, sunt *Goticum*, *Ramo*, *Rossanum*, *Galliera*. Tria prima exiguo inter se intervallo *Bassanum* inter atque *Castrum francum* sunt; *Galliera*, quæ propius a *Gotico* abest, in *Civitatellæ* agro. Solum ibi macrum aridumque est, saxosum, glareosum. Aquarum fere nulli fontes, præter fluvium exiguum, qui interfluit, *Musonem* appellatum. Cultoribus putei in promptu sunt altissime effossi, rari tamen; magna enim aquarum copia subtus latet, e proximis montibus fluentium, per occultos terræ meatus. Itaque ubicunque putei eruuntur, aqua existit, quæ ubique ad eandem altitudinem esse solet. Terræ ipsius stratum commixtum multis partibus, limo, lapide, glarea, argilla, sabulo; an salinæ ullæ insint vel sulphureæ fodinæ, nulla indicia. Quod pertinet ad anni tempora, magna siccitas a seculo ineunte tenuit; proximis his superioribus annis mirum in modum aucta ad summum crevit. Hinc terræ facies ubique arida & tantum non exusta; fontes, fluuiique ipsi ac putei propemodum aruere. Ad hæc *Adriæ* ipsius fluxiones & cursus reflui solito depressiores, aerisque item per omnem Europam frequentiores impressiones Meteorologicæ extiterunt. Atque hæc præfatus Cl. Autor de natura tempestatum locorumque, ad ignes ipsos accedit. Hi primum apud *Goticum* visi sunt An. 1706, mense Sextili; quo loco flammis quatuor, consecutis noctibus quatuor, domus combusta est magna colonica, divisa ac distributa in partes plures, easdemque distinctas invicem. Sed postrema flamma, cum jam nihil esset, quo sese applicaret, palearium exustum est. Idque ipsum habitatores animadverterunt, hoc modo factum esse, ut flammæ agerent in palearium; ut omnes, etsi per alias aliasque lineas, eodem tamen collinearent; ut postrema flamma caderet per lineam verticalem ad perpendiculum. Mense item Quinctili superiore

riore boves, quorum erant ſtabula in illa domo, plerique omnes morbo interiere; pauci inde erepti ac translati alio, brevi convaluerunt. Pecudes, quæ fuerunt coloni illius, omnino omnes eo morbo, veluti tabe, periere. His ad me poſt multos annos allatis, *inquit Cl. Autor*, continuo ſuſpicatus ſum, ſolum, cui domus ex inædificatæ eſſent, veluti centrum quoddam fuiſſe illarum exhalationum, quæ deinde erumpentes, ac ſeſe proferentes circumquaque, ſphæram quandam conſtituerent, denſiorem parte media, rariorem parte ſumma ad circumferentiam, unde ſulphurea illa effluvia ac bituminoſa agerent. Nam ſi forte fortuna fiat, ut intra circum ſuum ſive ſphæram, in qua volvuntur ſulphureæ illæ exhalationes, offendant aut nanciſcantur aliquod effluvium e. c. ſalinum vel metallicum, ex commixtione rei utriusque ignis aliquis aut phoſphorus gigni poteſt; phoſphorus qui ſplendet, neque vero urit, quoties conjunguntur raræ quædam ac delicatæ particulæ, cujusmodi ſunt cadentes ſtellæ, ignes fatui, ignis lambens &c. contra ea vero, ſi cum craſſiore ſulphure conjungantur partes denſiores, tunc verus ignis atque activus progignetur, qui ſeſe applicare queat ad ligna, ad paleas &c. Poſt annum 1717 ignes commemorati vi quadam vehementiore apud *Roſſanum* apparuere. Atque illo anno ver quidem fuit aridiſſimum: ſub initium autem menſis Julii ſtramineæ quædam domus conflagrarunt, quæ invicem diſtabant exiguo intervallo; omnique illa æſtate ignes ii egere eodem loco, donec autumnus venit, quo tempore magnæ cœlo pluviæ ceciderunt, quibus flammarum vis reſtincta eſt. Ad decem fere & octo domus ignibus fuere exuſtæ, latiusque etiam calamitas manaſſet, ni incolæ eo conſilio uſi eſſent, ut domorum tecta demolirentur, parietesque omnino haberent nudos, ac ſub dio ſomnum caperent. Animadverſum eſt, per aliquot dies ſecundum illas pluvias ignes non apparuiſſe, neque vero rediiſſe, niſi cum terra rurſus cœpit exareſcere. Cœlo nubilo nunquam viſi ſunt. Interdiu per hæc tempora non offuere; quodque animadverſione dignum eſt, noctu incenderunt nunqnam, cum ventorum vis ageret. Initio apparebant fere ſemper ſecunda noctis hora, ſerius deinceps, tertia nimirum, raro ſub noctem medi-

am. Prima phænomena tam late patebant quam lunaris discus. Cœpere autem deinceps minus, sed incerta inconstantique ratione: minima faculam, maxima funale referebant. Undique accedere solebant, atque ex omnibus regionibus ventorum; partem vero maximam ab aquilone, minimam a meridie; cunctaque collineabant ad eundem locum. An. 1720 majore vi apparuere apud *Gallieram*, per autumnum. Rursus summo impetu apparuere An. 1722 apud *Goticum* & *Ramonem*. Cum maximi per æstatem calores fuissent, magni etiam per autumnum, qui fracti deinde sunt extremo Novembri, ob aquarum copiam, quæ cœlo ceciderunt, rursus phænomena extitere ita frequentia, ut agri iis consiti viderentur. Cœlo sudo, cum leniter flaret auster, majore copia apparebant, quam per noctes gelidas. Motus, figuræ, colores, varii. Quædam, ut fulgur solet, ferri & evanescere visa sunt; sed partem maximam animadversum est rotunda esse, & faculam fere exprimere. Ad hæc quædam stare videbantur; nonnulla in unum cogebantur, & unum mox in plura scindebatur. Nonnulla velut subsultabant; quædam motu ferebantur æquabili. Alia lente, alia celerius agebantur; sed hæc ita, ut nequaquam superarent velocitate sua hominem currentem. Illud etiam curiose adnotatum est, si quando fossam aliquam præterirent, si quidem vis aquæ aliqua inesset, transilire consuesse, si nulla, descendere atque ascendere cursu æquabili. Cum propius ad pabulum venirent (agere autem consueverant in casas duntaxat stramineas) celeriori motu ferebantur, ita ut omnis eodem momento fieri videretur. Continuo ex omnibus partibus, incredibili quadam celeritate, in domum irruebant, eodemque momento domus tota conflagrabat, neque ei rei ullo modo resisti poterat. Spatium nullum erat domesticæ supellectilis subducendæ: magno fortunæ beneficio fiebat, si ex acri illo incendio incolumes evaderent homines. Desperatione & ira adducti cœpere ignes eos, tanquam infestissimos hostes, insectari, & vastis fustium ictibus verberare. Pulsi illi, motum persequentes aeris irregularem, sese modo sursum efferentes, modo deorsum, manus ultorum evadebant. Contingebat interdum etiam, ut fustibus percussi scinderentur in partes duas, quæ partes deinceps fere-

ferebantur motu prorsus contrario. Duobus in locis commemoratis, nempe apud *Goticum* & *Ramonem*, incendia contigerunt, ceteris in locis nulla, etsi ignes frequenter apparerent: eaque res mirabilis visa est, illo præsertim tempore, quo tot ignes per illa loca circumquaque vagarentur, ita ut etiam tecta ædium tenerent. Mense Januario nives cecidere copiosiores, quibus restingui ignes visi sunt. Sed primo vere apparuere rursus, minore tamen copia, nullaque vi fere ad urendum; sive hoc inde acciderit, quod exhalationum vis quodammodo consumta esset, sive quod hæ rariores, eoque minus activæ factæ, sive denique, quod circumstantia aliqua deesset, unde effecta illa gignerentur. An. 1723 mense Quinctili ignes redierunt, ac tamdiu perdurarunt, donec pluviis autumnalibus restinguerentur. Semel tantum interdiu incenderunt: ex quo colligitur, eos majore vi ad urendum præditos fuisse, quoniam illorum densitas sustinere potuit Solis vim, neque ab illa aut distrahi aut rarefieri potuere. An. 1724 apud *Gallieram* apparuere. Quoniam vero mensibus Jun. & Jul. magnæ pluviæ cecidere, factum est, ut exhalationibus restinctis, phænomena cessarint. Æstate reliqua illius anni calida & sicca ignes nulli apparuerunt: autumno vero per agros illos minore copia pervagati sunt, nullo tamen uspiam damno illato. Mox Decembri extremo aliquantisper ninxit: sed statim vi ventorum australium, liquatis nivibus, ignes rursus in agro *Gotici* rediere, duoque palearia concremarunt: inde restinxere eos nives, quæ XIII Kal. Febr. An. 1725 cecidere. Quid futurum sit deinceps, *inquit Nobiliss. Autor*, difficile omnino est pronuntiare: fortassis hoc fieri potest, ut terra ipsa effœta, aut rariores fiant exhalationes, aut circumstantiarum aliqua tollatur, aut commutata tempestatum ratione, ignes restinguantur. Sed quoniam soli indoles mutari nequit, ita factu facile est, ut, si rursus circumstantiæ cogantur, ignes redeant & stramineas domus urant. Certe simile aliquid veterum memoria contigisse, obscura apud eas gentes & popularis quædam traditio est. Atque hæc de phænomenis illis, quæ quidem ipse oculis vidit Cl. Autor, & partim a præclarissimis Viris, Comite Jac. Riccato & Jo. Rizzetto, accepit. Curiosa sane sed & tristia spectacula, quæ nescio attentionem

tionem magis ac speculationem, an opem & consilium postulare videantur. Sed ad alteram Nobiliss. Autoris Dissertationem nunc progrediendum est, ex qua si nonnulla afferamus, rem utique non ingratam eruditis lectoribus nos facturos arbitramur. Agit hæc dissertatio de vi vaporum in hygrometris. Simplex ac vulgare hygrometrum ita parari consuevit: Longior funis cannabinus, aut nervus fidium, justæque crassitudinis, horizonti parallelus constituitur, & quantum satis videtur, extenditur, ejusque extremitatibus gemino clavo firmiter alligatis, bifariam dividitur; ex medio puncto, ope tenuissimi fili, glans plumbea suspenditur, quæ proprio pondere funem ulterius distrahit, & descendendo in angulum flectit. Horum funium proprietas in hoc consistit, ut longiores fiant sudo cœlo, humido vero breviores; ita ut pondus appensum modo extollatur, modo deprimatur, pro diversa aeris constitutione. Porro ad explanandos varios humiditatis gradus, sagitta seu linea recta, quam pondus descendens percurrit, in plurimas æquales particulas dividi solet, quæ profectò partitio mutationibus aeris minus apte respondet. Volvit igitur animo Cl. Autor, quomodo curva describenda esset, quæ optime hoc munus impleret. Sed quia difficultas difficultatem parit, illud etiam occurrit, pondus suspensum ex puncto O, funem AF bifariam secante, descendere per rectam OX; at si ad alterutram extremitatem propius accedat, & punctum D gravitate sua sollicitet, dubitavit, utrum per rectam, an per curvam incederet. Rursus cum idem pondus possit per totam chordæ longitudinem excurrere, atque flexuræ apice H speciem quandam catenariæ designare, hujus quoque curvæ naturam investigandam sibi proposuit. Hinc tria enata sunt problemata. Quorum unum hanc habet sententiam: *Ex puncto quocunque* D *funis* AF *suspenso quovis pondere, quod vi propriæ gravitatis funem extendat, & punctum* D *deorsum trahendo curvam describat, oportet hujus curvæ naturam investigare.* Perveniat punctum D ad locum H, in quo inter ponderis actionem & funis resistentiam æquilibrium constituatur, ductisque ex centris A & F arcubus DT, DX, itemque rectis AH, FH, demissisque ad AF normalibus KB, HC, GE, & producta CH ad N, ita ut HN onus seu poten-

TAB. I Fig. 5.

Fig. 6.

tiam

tiam distrahentem designet, quæ resolvi possit in vires collaterales LH, LN, vocetur AF=2c, AD=AK=a, FD=FG=b, AB=x, FE=z: eritque, propter FD: DA=EC: CB, (nam ratio distentionum GH: HK, componitur ex rationibus virium tendentium HL, LN, & longitudinum chordarum FG: AK, vel FD: AD) $(bxz+2acz-azz).\sqrt{}(aa-xx)=(azx+2bcx-bxx).\sqrt{}(bb-zz)$; quæ formula si more Cartesiano ad coordinatas AC, CH, reducatur, implicatissima evadit. Inventæ igitur æquationis subsidio sequenti modo curvam construit Autor. In arcu DX sumit ad libitum punctum G, ex quo demittit ordinatam GE, deinde, producta FA ad partes Q, fiat FD: DA=EA: AQ, punctoque invento Q insistat normalis QZ, sitque ut rectangulum DFE ad quadratum AF, ita applicata EG ad QZ; determinato puncto Z agantur ZO, OA, parallelæ ipsis AQ, QZ, atque insuper per puncta O, A, rectæ PON, RAS, radio FG parallelæ. Intra asymptotos PQ, PN, descripta intelligatur hyperbola Apolloniana, quæ transeat per punctum A, hæc secabit arcum DT in aliquo puncto K. Productis igitur radiis AK, FG, ita ut sibi occurrant in H, demonstrat, punctum H pertinere ad curvam quæsitam. Alterum problema est hujusmodi: *Incedat grave appensum per totam funis longitudinem, & apice flexuræ successive mutato speciem quandam catenariæ AHXF delineet, oportet hujus curvæ naturam investigare.* Pendente onere ex medio puncto O descendat usque ad X, productaque recta FX, sumatur XR æqualis distractioni XQ, & per punctum R acta RZ parallela lineæ AX, erit RZ æqualis alteri distractioni PX. Per constantem XZ exprimatur ponderis magnitudo. Hinc translato pondere a puncto O in aliud quodcunque D, fiat descensus per curvam DH, & virium æquilibrium in puncto H. Consueta instituta præparatione, recta HN, per quam pondus constans designatur, erit =XZ. Describenda modo est curva virium absolutarum, (per vires absolutas intelliguntur pondera arithmetice crescentia, quæ in singulis punctis curvæ DHS cum funis tenacitatibus æquilibrium faciant.) Quoniam igitur vires directe tendentes, per latera XR, HL expositæ, sunt inter se ut distentiones XQ, HG, directe, & ut longitudines chordarum QF, GF, reciproce, & data est tam distra- TAB. I. Fig. 5.

 ctio

ctio HG, quam longitudo GF, Ergo & vis HL datur positione & magnitudine, ductaque LN parallela rectæ AH, dabitur punctum N, simul cum diagonali NH, vim absolutam exponente. Ordinata itaque HB producta ad partes C, sumatur BC=HN, punctum C erit ad curvam virium absolutarum DCV. Hac descripta statuatur in axe AK abscissa AK æqualis ponderi XZ, & applicata KC secet curvam DV in C, ex quo ad KA agatur parallela CBN, curvæ DHS occurrens in H, erit punctum H ad quæsitam catenariam AHXF. Restat tertium problema, in hæc verba conceptum: *Dato ponderis appensi ascensu vel descensu in Hygrometro, determinare vaporum vim ad contrahendum vel relaxandum funem.*

TAB. I Fig. 7. Sumatur in chorda AF quodlibet punctum E, & sit ELS curva virium absolutarum, relata ad curvam descensus EMQ. Ex diuturnis observationibus notum sit, ad quem locum infimum Q pondus sudo & sereniore cœlo pervenire queat, ductaque recta QCL per ordinatam CL exprimatur gravitas ponderis absoluta, & sit LZ ipsi AF parallela; in qua constitutione supponitur humor per aerem diffusus vel nullam vel certe negligendam actionem in nervi fibras exercere, ita ut tota funis distentio ponderi CL debeatur. Jam nimboso aere corrugetur funis, & grave ad punctum M ascendat, productaque FM versus R sumatur MP=CL, & MN=DG, aganturque ipsi AM parallelæ PR, NO. Manifestum est, quod funis perseverans in suo naturali statu, sub flexione AMF, cum pondere absoluto DG vel MN æquilibrium facit, & pars MF a potentia MO distrahitur, altera vero pars MF a potentia ON. Verum humidus aer funis tenacitatem auget, paremque reddit sustinendo integro oneri MP, & tota potentia RM cum vi elastica chordæ MF in æquilibrio est, sicuti vis chordæ AM cum potentia RP. Est autem RM: OM = RP: ON; Igitur funis tenacitas in omnibus suis partibus proportionaliter crescit, ejusque incrementum non nisi per differentiam rectarum RP, ON, & RM, OM, vel per quantitatem RO exprimi potest. Modo adhibita simpliciori hypothesi, si vaporum actiones eandem actionem servent cum auctis fibrarum tenacitatibus, recta RO vim humoris aerei ad funem contrahendum pariter indicabit. Hinc facta HK=RO, curva quæ

transit

tranſit per punctum K & alia infinita ſimiliter inventa, erit ſcala quæ vires creſcentes humidi aeris exponit. Q. E. I. De tribus ſcholiis huic problemati ſubjunctis aliquid adhuc commemorandum videtur. In primo monet Cl. Autor, ſe in ſolutione præmiſſi problematis vim potius vaporum, quam quantitatem dimenſum eſſe, quippe cum didicerit a V. Cl. Jac. Placentino, uberiorem aquæ copiam in opaco, quam in perſpicuo aere, non contineri. At ſi aer, inquit, conſtante ſemper vaporum quantitate refertus eſt, quod ſecluſis aliquibus circumſtantiis, & præcipue ventorum a mari fluentium, verum judico, vis humectandi non ſolum a copia, ſed etiam a magnitudine guttularum petenda eſt. Hinc ex iis, quæ demonſtrata ſunt de vaporum viribus, habita ratione ad diverſas ejusdem funis contractiones, conjecturæ ſumi poſſent, qua proportione augeantur vel minuantur guttarum in aere pendentium diametri: ſed hæc, inquit, ad Phyſicos ableganda. In altero ſcholio oſtendit, quomodo deſcribi poſſit curva, ſeu ſcala vaporum vires determinans, ſi pondus (ut fieri ſolet) ex medio puncto funis in hygrometris ſuſpendatur, ita ut deſcendendo rectam lineam percurrat. Vocentur x ſagittæ creſcentes vel decreſcentes, & vires humidi aeris ſtatuantur $=z$, longitudo funis $=2a$, & pondus appenſum $=b$; curva localis per ſequentem æquationem exprimitur: $\frac{b.\sqrt{(aa+xx)}}{2x} + a \pm \sqrt{(aa+xx)} = z$.

Scholio denique tertio inveſtigat velocitatem ponderis in ſingulis ſagittæ punctis, dum chorda bifariam diviſa glans plumbea motu verticali per rectam lineam deſcendit. Hoc ut aſſequamur, conſtituenda prius eſt in quolibet ſagittæ puncto vis deorſum ſollicitans. Ex magnitudine, exprimente ponderis gravitatem abſolutam, ea pars ſubducenda eſt, quæ in puncto dato cum tenacitate funis æquilibrium faceret, quod reliquum eſt in producendum motum acceleratum inſumitur. Sit pondus appenſum MP, & ſit MN illud grave, quod ſuſtineretur a vi elaſtica funis, ſub flexione AMF, cum actio ponderis MN a tenacitate funis contraria actione elidatur, nullum edit effectum, remanente tantum vi accelerante NP, a qua mobile deorſum ſollicitatur. His poſitis, vim variabilem NP ſequens æquatio in ſingulis punctis determi- TAB. I Fig. 7.

 nat,

nat, $f = b - 2x + \frac{2ax;}{\sqrt{(aa+xx)}}$ & quoniam factum ex vi sollicitante in elementum spatii momento velocitatis æquale est, oritur altera æquatio differentialis $fdx = bdx - 2x\,dx + \frac{2ax\,dx}{\sqrt{(aa+xx}} = udu$, & integrando, non omissa debitæ constantis additione, $uu = 2bx - 2xx + 4a\sqrt{(aa+xx)} - 4aa$. Porro scala temporum non nisi per quadraturas exhiberi potest. Atque nunc ad tertiam Cl. Autoris dissertationem perveniendum esset, qua comprehenduntur demonstrationes theorematum ad quadraturas spectantium, a summo Geometra Jo. Bernoullio in Actis nostris An. 1719 expositorum. Verum ne longi simus, hæc ipsa dissertatio, nec non adjuncta prolusio sicco pede prætereunda est.

SPIRITUS ANIMALIS EX FORO MEDIco relegatus. Autore ANDREA OTTOMARO GOELICKE, Medico, Professore atque Physico Provinciali Regio.

Francofurti cis Viadrum, apud Godofredum Conradi, 1725, 4. Plag. 15.

JOHANNIS PHILIPPI BURGGRAVII, JUN. Doctoris Medici Francofurti ad Mœnum, de Existentia Spirituum Nervosorum, eorumque vera origine, indole, motu, effectibus & affectibus in corpore humano vivo sano & ægro Commentatio Medica, Viro Clarissimo, ANDREÆ OTTOMARO GOELICKE inprimis opposita.

Francofurti ad Mœnum, apud Joh. Frieder. Fleischer. 1725, 4. Plag. $12\frac{1}{2}$.

DEcem præterlapsi sunt anni, cum Clariss. *Gœlicke*, publica in Academia Teutoburgensi Cliviæ Professione functus, hæc duo Corollaria calci Dissertationis Academiæ de Medico Cathedrali & Clinico adnecti curaverit: 1) Familiam spirituum „ vitalium, naturalium, & si qui alii supersunt, recte quidem „ explo-

„ axploſerunt Recentiores, mirum, cur ſolis animalibus repu-
„ dium mittere auſi non fuerint; 2) hinc in Concilio Illuſtrium
„ Medicorum, Præſide Apolline, nuper decretum eſt, Spiritus
„ animales, quod a tot retro ſeculis Medicos infatuarunt, & ad-
„ huc non paucos infatuant, dignos eſſe, qui in perpetuum exi-
„ lium relegentur, adjuncta ſeveriſſima comminatione gravioris
„ pœnæ, ſi in ditiones Medicorum unquam revertantur. Horum Corollariorum uberior tantum deductio eſt, quam hoc in Tractatu ſuſcipit Clariſſ. Autor, & tribus Diſquiſitionibus exequitur, Fabulas ſiſtens Medicorum, quas de Spirituum animalium I Exiſtentia, II Indole, Natura, Affectionibus & Effectibus, III Diatheſi morboſa ſuis in ſcholis huc usque recitarunt. In Diſquiſitione igitur I, non exiſtere Spiritus animales, probat, quia ab Hippocrate nulla eorum fit mentio; Phyſiologi diſcordes ſunt in imponendo nomine; Medici inter ſe altercantur, quale ſit verum ſecretionis, collectionis & diſpenſationis organum; argumenta allata nil probant, quæ ſunt: a poſteriore per ſenſum & motum eosdem innoteſcere, cerebri nervorumque actione intercepta functiones animales evaneſcere & perire, cerebri & nervorum conformationem & ſtructuram ſingularem peculiarem eorum actionem & uſum commendare, digitis per nervos phrenicos verſus diaphragma ductis hujus motum conſopitum reſtaurari, objecta admodum ſubtilia & tenuia in organa ſenſoria agere non poſſe, niſi ſpiritus in iis hoſpitentur, per reſpirationem novos cerebro ſpiritus communicari, mediante duræ matris tono & motu ſyſtaltico per nervos ſpiritus ad partes propelli, per ſpiritus cerebrum a corruptione præſervari, muſculis ſuam actionem conſtare non poſſe, niſi influant ſpiritus, a defectu eorundem, vel inſufficiente volatilitate aut nervorum conſtitutione præternaturali varios oriri morbos, rationem denique dolorum, tremorum & convulſionum reddi non poſſe, niſi ſupponantur ſpiritus intra nervos undulantes. Rectius igitur egiſſe, pronuntiat Noſter, Argenterium, Bidloo & Stahlium, qui de eorundem exiſtentia dubitarunt. In II accuſat iterum diſſenſum Autorum circa nomina ſpiritibus imponenda, quæ omnia rei, quam exprimere debent, minus ſunt adæquata. Si tamen ex mechani-

corum mente ruditer definitionem adumbrare liceat, ita quidem, ut nihil eorum, quæ ad universum spirituum systema exhauriendum requiruntur, omittatur, talem format: Spiritus animales nihil aliud sunt, quam corpora tenuissima, subtilissima, atque celerrime mota, ex subtiliore & spirituosa chyli, lymphæ & sanguinis, per arterias carotides & cervicales internas ad cerebrum adlati, parte constantia, quæ deinde in corticali cerebri substantia, tanquam genuino secretorio, separata & per medullarem cerebri partem transmissa, inque medulla oblongata, quæ nervorum radix est, collecta, tandem per nervea stamina, eorumque poros & canaliculos ad organa sensuum, imo singulas corporis partes sive ab anima pro arbitrio ablegantur, sive automatice mediante duræ matris tono aut motu systaltico impulsa influunt, ad sensum, motum, imo & nutritionem præstandam ac perficiendam, tandemque ne insensibiliter evaporando corpora derelinquerent, idque iners & trunci instar immobile redderent, sanguini & lymphæ reaffusa, ut iisdem, quibus antea, usibus denuo subservirent. Cum vero tota hæc descriptio tot ferme principii petitionibus, quot verba sunt, niti videatur Cl. Autori, consultum judicat singula ejus membra ad rationis pariter ac experientiæ cynosuram examinare & refutare. In III ad diathesin morbosam spiritunm animalium progreditur, sub qua vel nimia quantitate, vel defectu, vel vitiosa qualitate vel motuum anomaliis laborare & apoplexiæ, paralyseos, tremorum, morborumque soporosorum, catalepseos, lipothymiæ, syncopes, maniæ, vigiliarum nimiarum, epilepsiæ, convulsionum, dolorum & vertiginis autores esse dicuntur. Verum hæc omnia fabulas esse, demonstrat, certioremque morborum horum ætiologiam subministrat, tandemque concludit: Spirituum existentiam neque e priori neque a posteriori hucusque satis demonstratam esse; latere medicos veram atque genuinam eorum indolem in statu sano & integro, ac proinde ignotam quoque esse conditionem illorum in statu morboso ac præternaturali; atque adeo pathologiam spirituum esse chymæricam, id est, nullum morbum vel a vitiosa eorum quantitate, vel qualitate vel motuum anomaliis derivari rite posse, ipsamque therapiam fabulosam esse & imaginariam.

Inju-

Injurias has ſpiritibus animalibus illatas ægre ferens Clariſſ. *Burggravius*, vidensque, in toto hoc Proceſſu criminali de ſpiritibus nervoſis reviſionem Actorum revelaturam eſſe Lectori a præjudiciis libero, longe aliam ferendam fuiſſe ſententiam, quam revera factum fuerat; decreverat quidem, hocce reviſionis negotium in ſe ſuſcipere; verum mutato conſilio, quod nihil jucundæ utilitatis in ſtudioſam juventutem exin redundaturum credebat, quicquid ad doctrinam de ſpiritibus nervoſis pertinet, ſive eorum originem, indolem, motum, ſive effectus & affectus in corpore humano vivo, tum ſano tum ægro, concernat, in unum ſyſtema, ichnographice tamen, fundere, nihilque prorſus admittere, quod non facile digniſſimis experimentis & obſervationibus ad ſuas ubique revocatum cauſas, dilucidatum fuerit, conſtituit. Diſtribuit igitur præſentem Commentationem in III Sectiones, in membra & articulos iterum diviſas, in quarum I ſtructuram cerebri & nervorum tubuloſam evincit, & ex habitu materiali corporis humani, potiſſimum ſanguinis, per rationes motuum occurrentium indolem & motum ſpirituum nervoſorum demonſtrat. In II uſum eorundem pro tenſione partium naturali, pro motibus tam automaticis quam voluntariis & mixtis, pro nutrimento, pro ſenſibus externis, pro operationibus animæ, pro vigiliis & ſomno, ac pro commercio animæ & corporis præſtandis delineat. In III morbos ab aucto vel imminuto tam ab ipſo corpore, & rebus corporeis, quam ab anima excitato motu, & a vitiata craſi ſpirituum nervoſorum dependentes examinat. Ubique etiam objectiones Gœlickii jungit & diluit, ſicque magis per theſin quam antitheſin procedit. In genere vero in Scripto Gœlickiano deſiderat, quod 1) ſtatum controverſiæ non rite formaverit, 2) diſcrepantes Autorum ſententias plane erroneas cum confuſis, imo etiam diſtinctis, invicem æquiparaverit, omnesque damnaverit, & 3) potiſſima argumenta vel non omnia, eaque convenienti ordine & connexione allegaverit, vel plurima plane omiſerit, ſicque indicta cauſa ſpiritus hos perpetuo exilio multaverit.

ONT

ONTLEEDKUNDIGE VERHANDELINGEN
over de vinding van een Spier in de grond des
Baar-mœders.
i. e.

TRACTATUS ANATOMICUS DE MUSCULO, in fundo uteri recens invento, una cum Instructione de extrahenda Placenta uterina Autore FRIEDERICO RUYSCHIO, *Professore Anatomiæ & Botanices. Academiæ Naturæ Curiosorum & Societatis Regiæ Anglicanæ Socio.*

Amstelodami, apud Janssonios & Wæsbergios, 1725, 8.
Plag. 5, & fig. æn. Tab. 1.

CLarissimus Ruyschius, ut in Studio Anatomico, ita & in Chirurgico, si quis nostra ætate alius, omnium consensu excellit. Nota etiam est ipsius solertia & dexteritas in Arte Obstetricia, quam Junior adhuc in amplissima Amstelodamensium civitate per quatuor integros annos frequentissime exercuit, post quod delapsum spatium a Magistratu officio Collegii Obstetricii quadraginta annorum intervallo præpositus fuit, ut doceret examinaretque omnes, quæ huic se arti exercendæ dedere cupiebant in hac urbe, ut iisdem Anatomicas exhiberet demonstrationes partium muliebrium partui inservientium, ut responsa daret obstetricibus super difficili partu eum consulentibus, ut denique scrutaretur cadavera puerperarum ad detegendas infelicis partus mortisque insecutæ causas. Quare factum est, ut meliora edoctus alia subinde incesserit via, quam qualem ordinario ab obstetricantibus teneri adverterat. Impræsentiarum non possumus ipsius, quam de secundinarum extractione fovet, sententiam non collaudare, quam jam dum in Adversariorum Anatomico-Medico-Chirurgicorum Decade II insinuaverat, a nobis in Actorum Supplem. Tom. IIX Sect. IX p. 371 commendatam, nunc vero hoc in Tractatu in civium suorum gratiam vernaculo idiomate uberius explicat & illustrat. Existimat scilicet, placentam uterinam, fœtu in lucem edito, utero nimis arcte affixam, nulla artis efficacia secure posse educi, consultius ratus, eam ibidem relin-

relinquere; siquidem observatum fuit, istam a natura post secundam tertiamve septimanam sponte ejici. Vanum enim reputat metum, quasi placenta in utero retenta putrescat, ipseque uterus inde cito corrumpatur, inflammetur & gangrænescat; vel quasi fœtus placenta humores inquinet, ut hecticæ febri, inflammationi, similibusque malis fores pandantur; nunquam enim observare potuit, placentam in pus ichoremve abire vel in putridum liquamen redigi; notum etiam est, fœminas carno uteri, intolerabilem mephitim spirante, affectas, per plures annos superstites esse. Fatetur tamen, placentam retentam substantiam suam integram non servare, sed vel in hydatides, vel massam, farinaceæ haud absimilem, abire, & sæpe sub iterato partu cum sano fœtu & secundis excludi. Provocat pariter ad pecudum genus, cui ex retentis placentulis, quas ad triginta vel quadraginta utero gestant, nunquam sinistri quid accidere, dicit. Imo provocat ad experientiam in vulgus notam, qua constet, nullam puerperam, intervallo quinquaginta annorum, postquam suam introduxerat methodum, ex retentis secundinis mortuam esse, quarum copiosa antea numerata fuerant funera, quæ vulgari modo erant tractata. In qua sua sententia magis fuit confirmatus Clarissimus Autor, postquam in cadavere puerperæ invenit musculum in fundo uteri, cui utplurimum placenta adhæret, cujus fibræ orbiculares sunt, cum reliquæ confuso ordine & perplexe uterum transcurrant. Quibus visis judicat, duo excludenda esse in partu, fœtum & placentam uterinam, huicque extrudendæ musculum orbicularem, illi reliquam fibrarum seriem esse dicatam; nec opus esse putat, ut utrique hi actus, cum distinctis peragantur instrumentis, uno eodemque tempore peragantur. Novum hunc musculum in Adversariis III rudi penicillo depingi, in hoc vero Tractatu exactius & nitidius æri incidi curavit, cujus iconem nunc cum L. B. communicamus. TAB. I. Fig. 8.

Explicatio Figuræ 8 Tab. I,

quæ repræsentat puerperæ uterum inversum cum novo musculo orbiculari.

A. Uterus inversus.

B. B. D. D. Fibræ orbiculares musculi novi.

C. Centrum coni uterini.

EXCERPTA EX LITERIS D. GEORGII FRIEDERICI FRANCI A FRANCKENAU P. P. Hafniæ A. 1725 d. 9 Octobris ad D. MICHAELEM ERNESTUM ETTMULLERUM P. P. datis.

NOvam invenit machinam Johannes Heinricus Heſs, Chirurgus & Lithotomus apud nos famigeratiſſimus, pro calculo ex veſica tenaculorum loco extrahendo, quæ nullam veſicæ vim infert. Experimentum ejus factum eſt die 26 Septembris, me, alioque Medico, & quinque Chirurgis Provincialibus præſentibus, felici cum ſucceſſu in juvene 28 annorum, qui bene quidem nunc degit, multum tamen materiæ ſabuloſæ ex renibus deſcendentis per veſicam quotidie excernit. Mitto hic iconem recens inventæ hujus machinæ, & calculi extracti, ut publico illa innoteſcat, & a peritis atque curioſis forſan emendetur & perfectior reddatur.

Explicatio Figurarum.

TAB. I. Fig. 9. Figura 9 machinam ipſam exhibet.

a a. veſica tenuis, quam undique ambit
b b b b faſciola, per cujus
d d d d. medium trajectus eſt
c c. bacillus ex ſpina ceti fabricatus.

Fig. 10. Figura 10 calculum extractum ſiſtit.

PROMPTUARIUM RERUM NATURALIum & Artificialium Vratislavienſe, præcipue quas collegit D. JOHANNES CHRISTIANUS KUNDMANN, Medicus Vratislavienſis.

Vratislaviæ, apud Michaelem Hubertum, 1726, 4.
Alphab. 1 plag. 2.

NOta per orbem & clara fuerunt Muſæa, quibus olim Vratislavia ſuperbiit, *Kretſchmannianum*, *D. Laurea*, *Vollgnadiorum*, *D. Scholzii*, *Kalenbergeri*, *Cruſii* & *D. Sachſii a Lewenheimb*,

heimb, quorum tamen nullum 26 abhinc annis amplius extitit. Et quanquam ab eo tempore fuerint, qui non minus nummos quam alia tam naturalia quam artificialia, collegerint, quos inter merito laudandi sunt *Fridericus Maximilianus a Retbel & Hennersdorff*, *Johannes Sigismundus ab Haunold*, *Daniel Caspar a Lohenstein*, *Georgius Mauritius ab Hoffmanswaldau* & *Daniel a Reusch*; post eorum tamen obitum res collectæ & hæreditatis vel emtionis jure in aliorum venere manus vel distractæ sunt. Cum vero haud pauca eaque sat egregia collegerit Clariss. *Kundmannus*, in Promptuario hoc typis ea exscribi curavit, ut, quæ bis vel pluries possidet, cum amicis communicare, & defectum suæ Collectionis ex aliorum apparatu supplere posset. Inveniet etiam in eo curiosus Lector, quod in aliis Musæis frustra quæsierit; siquidem allegavit simul Autor summa industria Autores, penes quos pleraque aut descripta aut ære incisa reperiuntur. Non solummodo autem ea delineat Clariss. *Kundmannus*, quæ ipse possidet, sed & quæ hoc tempore Uratislaviæ partim in locis publicis, partim in multorum Procerum & quorundam privatorum Musæis asservantur. Hinc templa commemorat, cathedrale D. Johannis, ad S. Crucem; ex templis parochialibus, in quibus Evangelicorum Sacra fiunt, D. Elisabethæ, Mariæ Magdalenæ, S. Barbaræ; in Curia Cæsaris templum Patrum Societatis Jesu, Virginum ad S. Claram, & ad S. Ursulam; Cœnobium D. Virginis & D. Jacobi; ac describit insimul Altaria, Picturas, Tabulas, Statuas, Reliquias, Suggestus, Sacella, Monumenta, Turres, Campanas, Organa pneumatica, & reliqua, quæ in iisdem asservantur. Inter ædificia publica Curiam, Bibliothecas, Elisabethanam & Magdaleneam, Armamentaria bina, Receptacula seu Castella aquaria, siphones pro extinguendis incendiis, laudat, commendatque Hortum Comitis de Malzan, Palatium Comitis Hatzfeldii, insignem Picturarum aliorumque prorsus excellentium apparatum *Christophori Comitis de Proskau*, & *Antonii Christophori Comitis & Domini a Proskau*, Musæum *Ernesti Benjamin a Lowenstædt & Ronneburg*, *M. Hanckii* & *M. Liebentanzii* Nummophylacia, D. *Kaltschmidii* Musæum Fossilium & Lapidum figuratorum. Promptuarium rerum curiosarum, quas

Clariss. *Kundmannus* possidet, duas transscendit tertias hujus libri, & dispescitur in IV Sectiones, in certas Classes & Articulos subdivisas, quarum I Regnum animale continet, & animalia integra, partesque ex iis desumtas, aut exsiccata, aut in liquore balsamico conservata, & Testacea exhibet; in II Vegetabilia nominantur; in III ex Regno Minerali Gemmæ & Lapides pretiosi, diversimode figurati, iisque affines, Lapides tam ἄμορφοι quam ἔμμορφοι, Petrefacta, Mineræ metalliferæ, iisque affines, Mineralia, Scoriæ, Salia, Bitumina, Sulphura & Terræ sistuntur; & in IV Artefacta, Instrumenta & Nummi recensentur. De cetero meditatur Clariss. Kundmannus Opus, in quo Fossilia & Lapides figuratos examinaturus est, cui absolvendo ut sanitatem & vires Deus ei concedat, ex animo vovemus.

PETRI ZORNII BIBLIOTHECA ANTIquaria & exegetica in universam Scripturam Sacram.

Tom. I. Pars I, II, III.

Francof. & Lips. apud Christoph. Gottl. Nicolai, 1724, 8. Pl. 18.

CL. Zornius, Rector olim Scholæ Plœnensis in Holsatia, nunc Con-Rector Neo-Sedinensis, cum neminem feliciter in S. Scripturæ interpretatione versari posse existimet, nisi qui omnem antiquitatem profanam probe cognitam habeat, optimos quosque & rarissimos ex Hispanis, Italis, Gallis, Belgis, Germanis, Antiquarios paulo fusius recensere, suisque passim animadversionibus illustrare constituit. Nos omissa Præfatione, in qua acerbius in adversarios quosdam invehitur, indicem hic tantum dabimus librorum, quos his parvis Operis partibus Autor produxit.

p. I. Parte prima enarratur 1 *Constantii Landi* Comitis in M. Cassii Cacurii & Atiliæ Manduilæ tumulum explicatio, ubi data occasione de pomis agit, quæ amorem denotent; unde & Veneris imago pomum dextra tenentis exstet; simul explicat abusum pomorum in amore excitando. 2 *Octavii Falconerii* dissertatio de

de nummo Apamensi, Deucaleonei diluvii typum exhibente, ubi p. 7.
provocat ad ea, quæ pag. 35 Tom I opuscul. sacrorum dixerat, nimirum nullum argumentum diluvii Noachici depromi posse ex hoc nummo, etiamsi arca in eo appareat, inscriptio arcæ Noe, columba cum ramo oleæ & reliqua. 3 *Funerailles & diverses* 15.
manieres d'ensevelir des Romains, Grecs &c. descrites par Claude Guichard. Hic nonnulla habet Autor de apotheosi Romana, observatque, per aquilam, rogo evolantem, mentem Imperatoris in cœlum sublatam designari, hincque ἁρπαγμὸν divinitatis cultum dictum, quo & vocabulo Paulus usus hunc ritum respexit: addit etiam hic quædam de sepultura Judæorum. 4 Numismata ærea 25.
Imperatorum, Augustarum & Cæsarum in coloniis & municipiis, autore *Jo. Foy-Vaillant*, recensens, disserit de epistola quotannis per mare delata ex Alexandria Byblum Phœniciæ, nullo nauclero navem gubernante, cujus miraculi Lucianus testis est αὐτόπτης. Habet & quædam de Astarte, Dea Tyriorum tutelari; ut & de Neocoris, sacrarum ædium & ludorum publicorum curatoribus, notatque, Ephesios maximo honori sibi habuisse, quum sub Heliogabolo quartum Neocori constituti essent. 5 *Jo. Harduini* 34
nummi antiqui populorum & urbium. Varia hic tractat nomina, qualia: Neocoros, στρατηγὸς, ἀνθύπατος, Duumvir urbis, Metropolis, ἀπήνη, mulare vehiculum, Chora, χώρα, civitati circumjectus ager, unde Chorepiscopus, Θεοὶ Ἀκραῖοι, Dii custodes arcis, & urbis, Ἀπόλλων Σάγκτος, & Simon Sanctus, Asiarches, Magistratus ludorum Astaroth. 6 Navis ecclesiam re- 76.
ferentis symbolum in veteri gemma annulari insculptum, autore *Hieronymo Aleandro*. Multa & hic curiosa reperiuntur de voce, anchora, qua denotatur uncus in trabe sancti sanctorum, super quem trabs minor una cum velo appenso quievit; tum mystica significatio verbi, navis, explicatur.

Parte II exhibetur *Jo. Schefferi* Agrippa liberator, seu disser- 97.
tatio de novis tabulis. Novæ tabulæ dicebantur leges seu decretum communi consensu factum, quo debita in universum remittuntur, ita ut nec corpora nec bona debitorum amplius retineantur; cui legi statuendæ sæpissime summa pauperies civitatis & exorta seditio ansam dabat. 2 *Raphaelis Tricheti du Fresne* Epistola

 de

p. 106. de Charondæ effigie. Cum Charondas, legislator urbis Cataneæ
patriæ suæ, pingatur cum cornubus, inde Autor erudite admodum de cornuum imagine in capitibus hominum, eorundem-
124. que significatione differit. 3 *Nicolai Toinardi* fragmentum histo-
128. riæ Herodiadum. 4 *Philippi a Turre* dissertationes de Beleno, & aliis quibusdam Aquilejensium Diis. Belenum, Baal, Bel, & Apollinem unum idemque afferit numen, & Bel Een interpretatur Deum fontis & aquarum. 5 Abenephii sequitur liber singularis
133. de servitute Ægyptiaca Israelitarum, a Kirchero millies allegatus, quippe in quo omne præsidium ponit antiquitatum Ægyptiacarum, quem tamen vel ipse finxit, vel ab alio fictum erudito orbi
154. obtrusit, velut arabico idiomate consignatum. 6 *J. Gothofredi* epistola de interdicta Christianorum cum gentilibus communio-
158. ne. 7 *J. Gothofredi* dissertatio de velandis mulieribus, deque exu-
170. via capitis, ad Pauli locum 1 Cor. XI, 10. 8 *Dionysii Petavii* notæ ad Themistii orationes 19, ubi inter alia ostendit, acervum lapide-
185. um sepulturæ injectum notam ignominiæ fuisse. 9 *Guiliel. Saldeni* de canis pretio ad Deuter. XXIII, 10, ubi evincit, per canem intelligi adolescentem lascivum, differitque de pretio meretricum, quas dictas ait πέζας, quia per plateas obambulant.

193. Parte III sistitur 1 *Jo. Chifletii* Aqua Virgo, fons Romæ celeberrimus & prisca religione sacer, ubi varia de cultu fontium, statuisque in ipsa earum scuturigine positis, qualis illa Socratis
210. apud Athenienses. 2 *Otton. Sperlingii* de crepidis veterum Diatribe. 3 *Jacobi Sponii* ignotorum atque obscurorum quorundam Deo-
225. rum aræ. 4 *Famiani Nardini* Roma vetus. Hic demonstrat, νῆσον insulam dici ædificia Romana, quæ circumiri poterant, & rectissime
228. applicantur ad Apocal. XVII, 9. 5 *Tanaquilli Fabri* Epistolæ, ubi quæritur de dubia origine asini, Judæorum Dei, ex figmento Paganorum, de vocibus ἄγγελος, ἀποθανεῖν, ὀρθοποδεῖν, ἐπιού-
256. σιος. 6 *Josephi Nerii* Analecta, ubi pariter voces quædam Græ-
276. cæ explicantur. 7 *Jo. Marii Mattii*, Brixiani, libri tres opinionum, ubi παίζειν denotare docet gestum amatorium, & saltationis
284. magnum fuisse usum in sacris, probat. 8 *Josephi Castalionis* explicatio inscriptionis Augusti, quæ exstat in basi obelisci statuti ante portam populi. Hic Noster voces, Augustus & σέβαστος,
ado-

adorabilis interpretatur. Ceterum optabunt omnes, quibus Cl. Autoris diligentia & sagacitas in indagandis antiquitatibus perspecta est, ut in recensendis ac emendandis Antiquariis pergat, numerumque, quem statuit sibi, millenarium feliciter absolvat.

NOVA LITTERARIA.

PArisiis nuntiatur, Virum Clarissimum, *Franciscum Dionysium Camusat*, qui edito hactenus libro *Bibliotheque Francoise* (quem ipse quidem in Litteris ad Amicos *indigestum lascivientis adolescentiæ fructum* vocare pro modestia consuevit) nuper inclaruit, jam in eo esse, ut edat *novam Ephemeridum Historiam*, cujus Tomus I, quo Diarii Parisiensis sortem accurate descripsit, prelis Batavis subjectus est. Procedet in sequentibus ad exterorum etiam Ephemerides, inprimisque, quoad licebit, id operam dabit, ut Autores earum omnes enarret, horumque vitas ac mores describat, deinde judicia de illis colligat Virorum doctorum, sive æqua sint, sive iniqua, denique recenseat, quos adversarios expertæ fuerint, & quæ hinc inde scripta controversa prodierint.

Dacherius & Mabillonius, quorum judicio facile Eruditi omnes acquiescent, veterem Monachorum Disciplinam non Monasticis modo, sed etiam Ecclesiasticis rebus illustrandis ita necessariam existimabant, ut vetustos autores, qui litterarum monumentis illam commendaverant, colligere & luce publica donare cogitarent. Dolendum sane, quod illos alio avocaverint aliæ occupationes. Ecquis enim id melius præstare potuisset? Consilium vero ab illis relictum exsequi parat Monachus S. Blasii in Nigra Silva, qui typis mandare cœpit Parisiis volumen in Quarto, cui titulus: *Vetus Disciplina Monastica, seu Collectio Autorum Ordinis S. Benedicti, maximam partem ineditorum, qui ante sexcentos annos per Italiam, Galliam atque Germaniam de Monastica disciplina tractarunt. Continet res non modo Monasticas, sed etiam Ecclesiasticas ad Historiam Sacram pertinentes Prodit nunc primum cura & studio ** Presbyteri & Monachi Benedictini Monasterii S. Blasii in Silva nigra. Cum triplici indice, I Librorum & Capitum, II Vocum exoticarum, III Rerum & verborum. Parisiis, typis Caroli Osmont, Bibliopolæ Parisiensis, via San-Jacobæa, ad insigne*

insigne Oliva, MDCCXXV. Continebuntur opere hoc sequentia: Petri Diaconi *Disciplina Casinensis ex autographo Mſ. Bibliothecæ Casinensis.* S. Sturmii, *primi Fuldensium Abbatis, Consuetudines, ex Italia circa medium VIII sæculi Fuldam illatæ, nunc autori suo restitutæ.* Theodemari *Usus Casinenses, ad Carolum M. sub finem VIII sæculi transmissi.* S. Benedicti Anianensis *Capitula de Disciplina Monastica suo autori asserta: quæ ante & post Aquisgranense concilium conscripsit.* Capitula Monachorum *ad Augiam directa ante annum DCCCXVII.* Capitulare Aquisgranense *de vita & conversatione Monachorum.* Capitula Monachorum San-Gallensium, *ad Regimbertum missa.* Luxovienses ritus, *ex vetusto Psalterio Luxoviensis Abbatiæ Mſ. eruti.* Guidonis *Farfensis & Monasterii S. Pauli Romæ Disciplina; ex Mſ. Vaticano num. 6808 & veteri codice Mſ. S. Pauli in urbe.* Bernardi *Cluniacenses consuetudines a mendis purgatæ, & ad fidem Mſ. codicis S. Germani a Pratis castigatæ.* Excerpta *ex* Divionensi *disciplina, quæ cum* Fructuariensi *communis erat, ex Mſſ. Benignianis.* S. Wilhelmi *Constitutiones Hirsaugienses seu Gengenbacenses sæculo XI factæ, ac centum & ultra Germaniæ Monasteriis illatæ, ex Mſſ. Einsidlensibus.* His porro accedent Fragmenta Veteris Disciplinæ Monasticæ: *Lectiones coram hospitibus recitari solitæ, juxta præceptum S. Benedicti Reg. cap. LIII ex Mſ. perantiquo Rhinoviensi. Formulæ petitionis & professionis Monasticæ, ex Mſſ. Biblioth. Vindobonensis Aug. Cæsareæ, S. Galli, & Augiensi. Formula offerendi pueros in Monasterio, ex Mſſ. S. Galli sæculo IX exaratis. Formula Excommunicationis ex Mſ. Codice Mellicensi. Orationes tres ante Matutinum & Vesperas a Monachis recitari solitæ, ex Mſ. Breviario Casinensi, quod in domo Instit. Parisſ. D. J. asservatur.*

Ceterum latere nolumus Lectores nostros, Virum Cl. *Jo. Frid. Schannat*, quo rectius *Traditionibus* suis *Fuldensibus*, Lipsiæ 1724 editis & in his Actis Anno superiori M. Jul. p. 296 a nobis recensitis, consuleret, nuper admodum duplicem libri Indicem, hactenus desideratum, alterum rerum ac nominum memorabilium, alterum Topographicum, Fuldæ typis *Jos. Ant. Kæss*, Typographi Aulici, publicasse, quo vix carere poterunt, qui opere jam pridem prostante rite uti cupiant.

)o(

No. II

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno M DCC XXVI.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES AB anno Æræ Christianæ D ad MD. LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS, *Sereniss. Ducis Mutinæ Bibliothecæ Præfectus, collegit, ordinavit & Præfationibus auxit.*

Tomus VI.

Mediolani, ex Typogr. Societ. Palat. in Regia Curia, 1725, f. Alph. 7 pl. 6 Tabb. æn. 2

STrenuo & incredibili propemodum labore institutum prosequitur Celeb. *Muratorius*, qui & sextum, & nuperrime septimum, ut accepimus, Tomum Scriptorum Italiæ medii ævi in lucem protraxit, proxime etiam editurus octavum & paucos alios, quibus integrum Opus absolvet. Exhibet vero hoc sexto Tomo, quem Eminentissimo *Giberto* S. R. E. Cardinali *Borromæo*, Episcopo Novariensi, magno Mæcenati, sacrum voluere Palatini Socii, interprete *Philippo Argelato*, primo loco *Petri Diaconi* de Viris illustribus Casinensibus opusculum, cum supplemento *Placidi*, Monachi Casinensis, quæ primus cum notis suis, hic repetitis, edidit Jo. Bapt. Marus, Romæ 1655, post in Bibliotheca Patrum Tomo XXI, iterumque Par. 1666, denique a Viro Cl. J. A. Fabricio in Bibl. Ecclesiastica recusa. Succedunt *II Acta translationis Corporis S. Geminiani*, Episcopi & Patroni Mutinensis, ex uno templo in alterum Mutinæ A. 1106 factæ, præsente Mathilde, quam Noster Comitissam Mutinæ, seu certe magna in urbe autoritate fuisse, arguit: accessere pauca quædam ex eodem Codice, quæ Henricum V Imp. & Mathildem spectant. *III* Quinque *Chronica* brevia *Pisana*, ab

Ughello Tomo III Italiæ S. mendose satis exscripta, quorum tria quidem e Codice Lucensi emendatiora nunc prodeunt: accedit ex eodem *Ughello* carmen *de expugnatione Majoricæ* a Pisanis facta, autore coævo *Laurentio* Veronensi. Notat hic Cl. *Muratorius* incuriam Ughelli, qui & in designandis annis contra fidem codicum sæpius erravit, & Boreales insulas non uno in loco dixit, quas Baleares dicere debuisset. *IV* Anonymi Venusini, quem Seculo XII vixisse Noster evincit, *Vitæ quatuor priorum Abbatum Cavensium, Alpherii, Leonis, Petri & Constabilis*, nunc primum e Clar. olim Viri Bened. Bacchinii apographo editæ, quibus præmittitur Diploma Guaimariorum Principum de concessione Monasterio Cavensi A. 1025 facta, & subjicitur Historia consecrationis ejusdem monasterii. Prolixi sunt imprimis *V Caffari* ejusque Continuatorum *Annales Genuenses* ab A. 1100 ad A. 1294, quos beneficio *Josephi Malaspinæ* S. R. I. Marchionis, cujus tamen Codicem recentem cum alio, quamvis non integro, non sine fructu contulit, in lucem nunc tandem protraxit Cl. *Muratorius*. Idem multus est in libri commendatione, cum nulla fere Italiæ urbs de Historia sibi gratulari possit, quæ a tot præstantissimis successive autoribus, tanta diligentia, de rebus, quæ sub oculis ipsorum gestæ sunt, publica quidem autoritate ac fide, scripta sit. *Caffarus*, Consul Genuensium, cum ipse cum civibus quibusdam in Palæstinam profectus fuisset, imprimis res illic a Genuensibus ab A. 1100 ad 1163 prospere gestas descripsit: cui succedens in hac scribendi provincia *Obertus* Cancellarius res integri decennii usque ad 1174 attexuit. Inde opem ferre conati sunt *Ottobonus*, *Ogerius Panis*, *Marchisius* & *Bartholomæus*, qui omnes, præter Ogerium, Scribæ h. e. Cancellarii dicti, res ad A. 1263 deduxerunt. Post hos publico decreto ad continuandum laborem adsciti quatuor nobiles, *Lanfrancus Pignolus*, *Guil. de Multedo*, *Marinus Ususmaris* & *Henricus Marchio Gavii*, rursusque A. 1266 *Nic. Guertius* ac plures alii, e quibus tandem unus *Jacobus de Auria* res ad A. 1294 perduxit, nullum nactus successorem, nisi forte *Jacobus de Voragine* & *Georgius Stella*, quorum Annales Genuenses alio Volumine se proditurum, pollicetur Cl. Editor, quodammodo hoc opus continuasse dicendi sint. Succedit *VI* brevis *Historia Libera-*

berationis Messanæ a Saracenorum dominatu, factæ per Comitem Rogeriuin Normannum, ex Steph. *Baluzii* Miscellan. Tomo VI ob insignem, quam sapit, vetustatem decerpta. *VII Ottonis Frisingensis* Episcopi ejusque Continuatoris *Radevici* Libri *de gestis Friderici I Imp.* qui cum Germanis nostris sint satis noti, non est ut plura notemus, quam quod libris his, a Cuspiniano primum 1515, iterumque ab Urstisio inter Scriptores rerum Germ. excusis, novum nunc lumen accessit ex collatione MSptorum Codicum Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, quam Celeb. Bibliothecæ Præfectus & Archiater Cæsareus, *Pius Nicolaus Garelius*, antehac Medicinæ in patrio Bononiæ Lycæo Professor, per Nicolaum Forlosiam, Neapol. adornari curavit. Quæ etiam felicitas obtigit *VIII Ottonis de S. Blasio Appendici* ad Ottonem Fris. & Radevicum, ab Urstisio primum vulgatæ, quæ variis Lectionibus multo pluribus ex ejusdem Bibl. Codice exornata est. Accessit *IX* Epistola *Burchardi*, Notarii Imp. *de victoria Friderici Imp. & excidio Mediol.* subjectis e novissima *Freberi* editione notulis Burch. Gotthelf *Struvii*. *X Magistri Boncompagni* liber de obsidione Anconæ, a copiis Friderici I Imp. A. 1172 peracta, ejusque urbis liberatione, e membrana prope coæva, quæ nunc in ipsius *Phil. Argelati*, sæpe jam nobis in recensione hujus operis laudati, manibus est, nunc primum vulgatus. Observat vero Cl. *Muratorius* ex ineditis Sicardi, Romualdi, Andreæ Danduli, & Rolandini Chronicis, quæ omnia se vulgaturum deinceps, promittit, hunc Boncompagnium, de quo Scriptores editi fere omnes tacent, circa A. 1221 Bononiæ primum *Grammatices* magistrum fuisse, hoc est, non Latinæ tantum linguæ rudimenta, sed & Poetas, Oratores aliosque Scriptores explicasse, eundemque fuisse, hariolatur, quem *Benum* vel *Bene* Florentinum vocat Sigonius Lib. V Hist Bonon. ubi Petrum de Vineis, de ejus morte scribentem, testari ait, *Grammaticæ Artis extinctam esse lucernam, ac siccatum esse fontem irriguum*: quod ut crederet Noster, suadet eadem ætas, patria, professio, tum & Bononiense Gymnasium; adeoque censet, aut duplex ipsi nomen fuisse, aut ex abbreviatione nominis *Bonc.* qualis scribis ejus ævi solennis fuit, male lecta, factum *Bonus* aut *Bene.* XI *Ottonis & Acerbi Morenæ*, Patris & Filii, *Historia Lau-*

densis a Felice Osio primum, e MSpto non optimæ fidei, cum notis ipsius Ven. 1629 edita, iterumque ibidem 1639 a Nicolao Crasso, ac demum a J. G. Grævio in Thes. Antiqu. & Hist. Italiæ Tomo III P. II & a G. G. Leibnitio Scriptor. rerum Brunsu. T. I ad Osii editionem nimis forte religiose recusa, hic ita repetitur, ut textui Osiano adjungatur a latere textus integer Codicis vetustioris Ambrosiani, quippe adeo ab illo diversi, ut variæ lectiones non sine gravi Lectoris tædio subjici potuissent, comparati tamen cum alio recentiori Ambrosiano; & addantur tum Osii notæ, a Leibnitio omissæ, tum novæ *Jos. Ant. Saxii*, quibus Osium, qui vix quartam operis partem, priorem nempe, illustraverat, non infeliciter supplevisse dicendus est. Tandem adjungitur *Sire Raul* sive *Radulphi Mediolanensis de rebus Gestis Friderici I Imp. in Italia*, ab A. 1154 ad 1177 *Commentarius*, brevis quidem, at curiosus & magna veritatis specie, quam Autor synchronus prodit, conscriptus, scriptoribus aliis, si Tristanum Calchum excipias, pene omnibus ignotus, quem nunc Cl. *Muratorius*, ex instructissima Collegii Patrum Soc. Jesu Braydensis, quod Mediolani est, Bibliotheca depromtum, Morenis commodo loco subjiciendum putavit, ut Lector utriusque partis Scriptores, Ottonem imprimis Morenam, qui Friderico I Imp. militabat, & Rudulphum hunc, qui Mediolanensium, civium suorum, res descripsit, inter se rite comparare posset.

TRAITE DE L'ETUDE DES CONCILES, & de leurs Collections.

i. e

TRACTATUS DE STUDIO CONCILIORUM, eorumque Collectionibus variis.

Parisiis, ap. Andream Cailleau, 1724, 4.
Alph. 3 pl. 17.

TRactatum hunc de Conciliis, cujus Autorem esse doctissimum *Salmonium*, Doctorem ac Bibliothecarium Sorbonæ Paris. compertum habemus, eo majori cum voluptate perlustravimus, quo magis certum ac evidens est, in hoc amplissimo studio-

ſtudiorum campo & ingrediendo & emetiendo deſiderari adhuc Criticorum induſtriam. Etenim, quod in Præfatione huic operi præmiſſa monetur, Mabillonius quidem ad ſtudia Monaſtica rite inſtituenda (vid. Actor. Supplem. Tom. II pag. 267) Lamius ad Scripturam ſacram recte intelligendam, (vid. Acta A. 1710 p. 292) & Bonaventura d'Argonne, Vicarius Carthuſianorum S. Juliani Rothomagenſis, ad ſcripta Patrum & Doctorum eccleſiæ juſto ordine & cum fructu legenda, introductiones dederunt; quorum ultimus procul dubio autor eſt tractatus, a nobis Suppl. T. II p. 270 ex Mabillonio citati, qui &, judice Autore noſtro, editores Patrum eadem, qua Simonius editiones & verſiones codicis ſacri examinavit, critica ratione proſequi potuiſſet: in Conciliis vero legendis hactenus vulgaribus tantum eorum collectionibus & compendiis uti licuit, & qui novas Conciliorum Collectiones adornarunt, modo addendo, modo pro lubitu ſuo ſubtrahendo, ſuum ſecuti ſunt genium, & non ſolum plurima intacta reliquerunt, ſed etiam ea, quæ edita ſunt, non ea, qua quidem fieri debuiſſet, ratione illuſtrarunt. Qui hanc vel illam veritatem ſtabiliendam, vel hæreſin aliquam rejiciendam, vel materiam quandam ad hiſtoriam eccleſiaſticam pertinentem excutiendam ſibi ſumſerunt, ea quidem, fatente Autore noſtro in proœmio hujus operis, magno cum ſtudio conquiſiverunt & examinarunt omnia, quæ ad ſcopum ſuum collineare videbantur: omnibus tamen conciliis ſecundum artis criticæ præcepta examinandis, vel quoad ſingula momenta geographica, chronologica & hiſtorica, præſertim Epiſcoporum & Epiſcopatuum, locorumque nomina, quorum in conciliis paſſim mentio injicitur, illuſtrandis, perpauci hactenus ſuam impenderunt operam. Imo in omnibus, quæ haud exiguo numero magnoque ſumptu editæ ſunt, Conciliorum Collectionibus errores & defectus deprehenduntur admodum notabiles, adeo, ut nulla ex iis omnibus numeris abſoluta dici poſſit. Hinc viris, qui in conciliis colligendis deſudarunt, doctiſſimis, nec ſua laude privandis, nullam ſe facturum eſſe injuriam credidit Autor noſter, ſi in hoc ſtudiorum genere ulterius progrediendi viam monſtrare aggrederetur. Atque hac mente *Introductionem criticam in Concilia*

eorumque Collectiones, quo titulo opus hoc, magno cum labore compoſitum, nec minori doctrina refertum, jure meritoque inſigniri poteſt, eruditorum orbi exhibiturus, & difficultatum, quibus Conciliorum lectio & collectio premitur, numerum imminuendo, ad præſtantiorem perfectioremque Conciliorum editionem alios excitaturus, obſervationes & annotationes, quas Mabillonius, Sirmondus, Labbeus, Coſſartius, Alexander, Albaſpinæus, Holſtenius, Tillemontius, Pinius aliique in operibus ſuis, quibus perlegendis vix ætas noſtra par videtur, de Conciliis conſignarunt, in certa capita redegit: nec eorum, qui hæreticorum nomine Pontificiis veniunt, vel certe iſtis omni ex parte non probantur, utut Romano-Catholici nominentur, libros de Conciliis ſcriptos ſupine contemnendos, ſed in ſubſidium ſubinde vocandos eſſe cenſuit, ut de quæſtionibus controverſis eo rectius ferri queat judicium. Qua prætexta cauſſa ſe ipſum excuſare voluit, ne pariter in hæreticæ pravitatis ſuſpicionem incideret; quo tamen metu ſuperſedere potuiſſet, cum placita Romanæ ſedis, ea quidem, qua prudentiores Gallorum ſolent, ratione aſſerere & tueri non dubitet; id quod ex ſequentibus luculenter ſatis apparebit: in quibus ſi quis nos inſolitæ prolixitatis arguat, is ſciat, in unius libri recenſione plurium excerpta contineri.

Argumentum hujus operis, quod *tribus* conſtat *Partibus*, & quid in illo præſtitum ſit, ut more noſtro ingenue pleneque indicemus, in *prima* Parte exponitur & commendatur utilitas, quam ex Conciliorum ſtudio redundare Autor contendit: in *altera* Collectiones Conciliorum & antiquiores & recentiores, quotquot inveniuntur, non ſolum recenſentur, ſed etiam ad examen criticum revocantur: in *tertia* denique ratio præſcribitur, qua ſtudium Conciliorum ſit inſtituendum.

Utilitatem, quam Conciliorum lectio pariat, univerſim ſpectatam, in Partis primæ Capite primo demonſtraturus Autor, voluntatem Chriſti redemptoris ex ſententia eccleſiæ Romano-Catholicæ cognoſcendam eſſe præfatur ex ſacris literis, ex conſtitutionibus & deciſionibus eccleſiæ, ex ſcriptis Patrum, nec non ex conſuetudinibus ab Apoſtolis, quod vulgo creditur, traditis,

atque

atque in hunc usque diem ſervatis. A Scripturis ergo ſacris ſi diſceſſeris, nulla dari aſſerit ſacratiora monumenta, quam quidem Concilia, cum generalia, tum particularia: momenta vero in conciliis diſcuſſa & definita, vel ad doctrinam pertinere & articulos fidei, quos religio Chriſtiana præcipit; vel ad diſciplinam & regimen eccleſiaſticum; vel ad mores Chriſtiano nomine dignos, ſive ad facienda & fugienda. Hinc Concilia magnæ ſemper autoritatis fuiſſe, &, quod Joſephi Ripamontii verbis affirmatur, *vinculum & frenum antiquitus repertum ſupremæ poteſtati,* p. 11.
quotieſcunque Pontificis ipſius culpa & vitio Catholica fides detrimenti aliquid accipiat. Hinc Collectiones Conciliorum inſtructiſſimum dicit armamentarium, theſaurum incomparabilem, codicem legum ſanctiſſimarum univerſalem, bibliothecam ampliſſimam. In eccleſia orientali etiam dies feſtos celebratos eſſe com- 12.
memorat in conciliorum priorum œcumenicorum memoriam. Quando autem conciliis divinam tribuit revelationem & infallibilitatem, quam tamen tum demum valere ſtatuit, cum concili- 14.
orum legitime celebratorum canones ab eccleſia fuerint recepti, auctoritatem conciliorum plus juſto extolli, facile agnoſcent, qui in rebus fidei literarum ſacrarum ex divino afflatu conſcriptarum ſententiam, veluti normam & regulam, unice ſpectandam eſſe norunt. Utilitatem Conciliorum Autor in capite ſecundo per quatuor articulos ſpeciatim deducit, reſpectu ſcilicet habito dogmatum & morum, diſciplinæ & hiſtoriæ, præſertim eccleſiaſticæ. Et primum quidem quod ad *dogmata* fidei attinet, in conciliis obſervat, vel articulos fidei principales eſſe confirmatos. e. g. de divinitate Chriſti in concilio Nicæno: vel minus principales, qui ex primis fidei principiis per conſequentiam fluunt, atque ad doctrinam fidei pertinent, definitos: e. g. de duplici voluntate Chriſti in ſexto Concilio œcumenio contra Monotheletas habito: vel quæſtiones minoris ponderis, quæ in ſacris literis non evidenter expoſitæ ſunt, ventilatas eſſe: e. g. an angeli eodem, quo orbis viſibilis, tempore ſint creati, in quarto concilio Lateranenſi. Ex pluribus, quæ adducuntur, dogmatibus ponderari merentur, quæ de jure Principum circa ſacra, de quæſtione, utrum 25 & 74.
proceſſio Spiritus S. a Filio ex Baſilii M. ſcriptis probari poſſit, & 28.
de

p. 28. de confeſſione ſacramentali notantur; ubi Dallæum, de confeſſi-
one ante hæc poſtrema ſæcula controverſiam motam eſſe, perpe-
ram negare, ait, cum Aldebertus in Concilio Romano ſub Zacha-
ria P. R. anno 745 habito, ob ſolam negatam neceſſitatem confi-
tendi peccata ad impetrandam abſolutionem in numerum hære-
34. ticorum ſit relatus. Ad doctrinam *morum* plurimum utilitatis ex
conciliis accedere, dum Autor probare conatur, pluribus oſten-
dit, quomodo a prima ſeveritate & puritate ſucceſſu temporis
abierit eccleſia, ingruenti autem malo remedium ſit quæſitum in
conciliis. Pari ratione copioſe ſatis adducuntur ea, quæ ad *diſci-*
46. *plinam* eccleſiaſticam ſpectant, & vel diverſis temporibus ac locis
ſancita, vel etiam certis de cauſis immutata fuerunt: ex quibus
62. tantum notamus, milites in juſtis tantummodo bellis caſtra ſecu-
78. tos, pœnitentiæ publicæ fuiſſe ſubjectos: & extremam unctio-
nem olim ante acceptam ſacram cœnam adhibitam fuiſſe; ex fal-
ſa autem opinione, ac ſi in conjugio viventibus poſt acceptam
extremam unctionem copula carnalis non amplius licita ſit, quan-
tumvis ſuperſtitioſa & falſa hæc opinio ab Epiſcopo Sarisburienſi
a. 1217, & in concilio Oxonienſi a. 1287 ac Windeſorienſi a. 1308 re-
jecta fuerit, in omnibus tamen eccleſiis morem increbuiſſe, ut
extrema unctio ad ultimum usque vitæ halitum differretur. Atque
61. in hoc articulo Dallæus iterum notatur, qui pœnitentiam publi-
cam Sæculo decimo tertio, vel poſt Innocentium III P. R. pror-
79. ſus extinctam eſſe, affirmat. Conciliis denique probat cum *hiſtoria*
& ſacra & profana arctiſſimum intercedere nexum, eorundem-
que occaſionem & ſcopum præcipuas eſſe hiſtoriæ eccleſiaſticæ
partes; cumque omnis generis facta & acta in conciliis occurrant,
ex illis res non ſolum eccleſiaſticas, ſed & politicas, civiles &
militares, quarum magnam affert copiam, egregie colluſtrari
poſſe, Autori noſtro facile largimur, qui hac de cauſa optimos
quosque ſcriptores, Euſebium, Hieronymum, Theodoretum,
Cyprianum, & alios conciliorum conſervaſſe memoriam com-
monſtrat. Cum vero auctoritas conciliorum quinque potiſſimum
106. objectionibus impugnetur: videlicet exemplaribus, quæ hodie
exſtant, parum haberi poſſe fidei, & longe aliam eſſe rationem
Scripturæ S. per providam Dei curam in integritate ſua conſer-
vatæ,

vatæ, aliam Conciliorum, quæ, Crabbio fatente, magna ex parte deperdita ſunt & mutilata: editiones quoque Conciliorum pluri- p. 118.
mum differre: Papam Romanum canone Concilii Nicæni uſum 123.
eſſe ſuppoſititio, ad Primatum ſibi vindicandum; in canone porro trigeſimo quinto Concilii Laodiceni vocem *angelos* ſubſtitutam eſſe pro *ungulos*: omitti etiam in conciliis, quæ Pontifici non arrideant: apertas dari in conciliis contradictiones, & partem 128.
potentiorem ſemper triumphaſſe de adverſariis ſuis, ut modo orthodoxi, modo heterodoxi in conciliis prævaluerint: denique Gregorium Nazianzenum de conciliis parum honorifice ſen- 141.
ſiſſe, nec perſuaderi cogique potuiſſe, ut Concilio Conſtantinopolitano A. 382 intereſſet; haſce objectiones in Capite tertio diluere conatur Autor noſter, & multa erudite ſatis diſputat, quæ in ipſo hoc tractatu legant ac dijudicent, quorum intereſt de conciliorum judicare valore.

Nos, miſſis hiſce, progredimur potius ad alteram Partem hujus operis, quæ Conciliorum Collectiones latius perſequitur, & capitum numero, atque obſervationum criticarum copia, reliquis præſtat. Et hic Lectori noſtro rem nos facturos eſſe ſperamus longe gratiſſimam, ſi præſtantiora quædam capita paulo copioſius retulerimus. Antiquas conciliorum collectiones Autor noſter *Capite primo* hujus partis commemorat, & quatuor principales Collectiones Græcas, totidemque minimum numerari tradit Latinas, Canonum Apoſtolicorum collectione in hunc numerum non relata. Primum quidem inter collectores conciliorum locum mereri cenſet Athanaſium, qui librum per modum Epiſtolarum ad amicos conſcripſit de Synodis Ariminenſi & Seleucienſi: Hilarium quoque rogatu Epiſcoporum Gallorum librum de Synodis compoſuiſſe, & literas Græcorum Synodales collegiſ- 143.
ſe: primam tamen collectionem conciliorum Græcam dicendam eſſe, quæ circa annum 385, autore Stephano Epiſcopo Epheſino, vel Sabino Epiſcopo Heracleenſi, vel, quod Autori noſtro magis probabile videtur, alio quodam anonymo facta: hunc vero compilatorem circa initium ſæculi quinti vixiſſe, & ſectæ Macedonianorum addictum, in odium eccleſiæ orthodoxæ, & imprimis concilii Nicæni ea tantum ſelegiſſe, quæ Syſtemati ſuo favere

 vide-

videbantur: Socratem tamen ex hac collectione plurima desumsisse, & in suam transtulisse historiam, ea scilicet quæ l. 2 c. 39 de concilio Seleucienfi refert, nec non l. 3 c. 25 epistolam ab Episcopis orientalibus Imperatori Joviano Antiochiæ oblatam. Alteram collectionem Græcam sub titulo *Codicis canonum ecclesiæ universæ*, paulo post concilium Chalcedonense confectam, studio & opera Christophori Justelli conquisitam, & post mortem ipsius a Voello & Henrico Justello Christophori filio una cum aliis esse editam: in hac collectione, cujus autor dicitur Stephanus Episcopus Ephesinus, canones haberi novem conciliorum Græcorum, qui jus canonicum antiquum ecclesiarum orientalium constituunt, nempe canones concilii Nicæni XX, Ancyrani XXV, Neocæsareensis XIV, Gangrensis XX, Antiocheni XXV, Laodiceni LIX (Fabricius in Bibl. Gr. Tom. XI p. 41 ponit LXI) Constantinopolitani primi VII, Ephesini VIII, & Chalcedonensis XXIX. Titulum Codicis ecclesiæ universæ impugnari quidem a Francisco Florente in Dissertatione de origine & auctoritate Juris Canonici, eo potissimum, quod canones Sardicenses in hoc codice non inveniantur; excusari tamen & defendi a Quesnellio in tr. de discipl. eccles. p. 31: hunc ipsum codicem ecclesiæ universalis neutiquam confundendum esse, uti quidem Cardinalis Peronius in respons. ad Reg. M. Brit. fecisse dicitur, cum *Codice ecclesiæ orientalis*, quem Joh. Tilius edidit: denique Constantium in præfatione novæ suæ editionis Epistolarum Pontificum probare, jam ante Concilium Chalcedonense codicem canonum collectum fuisse. Ecclesia Romana nullum alium codicem habuisse videtur usque ad Concilium Nicænum, quam traditionem regularum apostolicarum; nec postea ullos admisisse canones usque ad Pontificem Innocentium I, quam qui Niceæ sunt decreti: &, quod Constantius affirmat, nulli canones vim Romæ habuisse dicuntur ante codicem Dionysii Exigui. Primam & antiquissimam collectionem Latinam sexto, uti creditur, sæculo scriptam, in bibliotheca monasterii Corbiensis haberi, Autor noster perhibet: alteram vero esse eam, quam Quesnellius ex MSC. Oxoniensi edidit, ejusque defectus ex aliis, quæ in pluribus aliis bibliothecis adhuc habentur, manuscriptis facile suppleri posse: tertiam

(Margin notes: p. 144. beside "teram collectionem Græcam"; 148. beside "lectum fuisse"; 149. beside "dicuntur ante codicem"; 150. beside "bet: alteram vero")

tiam collectionem latere in bibliotheca Colbertina: quartam vero eſſe Dionyſii Exigui, qui Abbas fuit monaſterii cujusdam p. 151.
Romæ; ubi Autor oſtendit, in quo collectio Dionyſii a codice eccleſiæ Romanæ, nec non a codice eccleſiæ univerſalis differat.
Deſcribit porro Codicem eccleſiæ Gallicanæ, Codicem Ha- 154.
driani Pontificis Rom. Carolo M. datum, Collectionem S. Iſidori, 155.
Codicem eccleſiæ Hiſpanicæ ante ipſum Iſidorum compilatum, 156.
Collectionem denique Martini Braccarenſis: & quanquam diffici- 157.
le ſit determinare, cujus in eccleſiæ uſum hæc vel illa collectio facta ſit, oſtendit tamen, canones eccleſiæ Gallicanæ non ſolum in Gallia, ſed & in Hiſpania legis vim obtinuiſſe, nec non in An- 159.
glia, in qua quinto demum ſæculo primum, quod S. Patritii dicitur, & ſeptimo alterum habitum fuit concilium Herefordiæ. In hoc concilio cum Theodorus, quem Autor noſter Epiſcopum hujus urbis, puta Herefordiæ, dicit, alii vero Archiepiſcopum Cantuarienſem fuiſſe affirmant, codicem canonum protulerit, quos Angli quoque obſervare decreverunt, & ex illis decem capitula pro ſtatu eccleſiæ Anglicanæ præſenti potiſſimum commendaverit, quæritur, utrum Theodorus auctor illius codicis fuerit, nec ne? Juſtello affirmante, & Beda tacente, Noſtro probabile videtur, codicem Theodori a codice eccleſiæ Romanæ non diverſum fuiſſe: eundem tamen Theodorum codicem canonum, & codicem pœnitentialem compoſuiſſe, non diffitetur. In Germa- 161.
niam, ſerius ad fidem Chriſtianam converſam, circa tempus Riculfi, Epiſcopi Moguntini, compilationem falſi Iſidori delatam eſſe perhibet. In Africana vero eccleſia quatuor diverſos Codices canonum a primordio ejus uſque ad octavum ſæculum uſurpatos fuiſſe monet, quos Noſter ordine deſcribit: qua occaſione triplicem Baronii errorem notat, primum quod 162.
collectioni Ferrandi CCC capita tribuat, cum tantum CCXXXII habeat; deinde quod Ferrandi & Criſconii Collectiones confundat, ac ſi Criſconius ſuæ collectioni tantum Ferrandi opus adjunxerit; & denique quod de illis loquatur, tanquam coætaneis. Haſce vero duas Collectiones Noſter inter ſe confert, & de utroque codice erudite diſſerit. Ad eccleſiam Græcam dum ite- 164.
rum ſe convertit Autor, in illa Canones Apoſtolicos, Synodicon,

originum rerumque Conſtantinopolitanarum manipulum, editum a Combefiſio, collectionem Johannis Antiocheni, Photii,
p. 168. opuſculum Johannis Pſelli, quem Caveus, Sagittarius, Pinius & alii minus recte dicunt Michaelem, collectionem Harmenopuli, epitomen canonum Alexii Ariſteni, collectionem Simeonis, qui Magiſter & Logotheta dictus, Arſenii, & Nili, collectiones etiam particulares in uſu fuiſſe docet, de ſingulis lectu
173. non injucunda proferens, & ex codice canonum MSCto, qui in Bibliotheca Sorbonica aſſervatur, accurate deſcripto, annotationem inſerit de decretalibus Apoſtolorum, nondum impreſſam, a Papa Silveſtro usque ad Gregorium II. Obſervat etiam, col-
178. lectionem canonum Anſelmi Lucenſis ſervari in bibliotheca Barberina: Ivonem Carnuetenſem duas feciſſe collectiones: Cardina-
179. lem *Deusdedit* duo reliquiſſe opera in MSto, quæ Pinius male confudit: collectionem Cardinalis Gregorii inſcribi *Polycar-*
180. *pum:* in decreto Gratiani, de quo prolixius agit, ex Antonii Auguſtini, Archiepiſcopi Tarraconenſis, Dialogis plurima emendari debere: plures alios adhuc paſſim inveniri codices canonum manuſcriptos, quos commemorat, & vel juxta ſeriem rerum,
187. vel ordine chronologico diſpoſitos eſſe, teſtatur. Nec prætermittit verſionem canonum Arabicam & Syriacam, collectionem Arabicam Melchitarum, & Jacobitarum, collectionem canonum eccleſiæ Neſtorianæ, quorum codices manuſcriptos admodum raros eſſe dicit, & canones ab Abyſſinis receptos; & tandem concludit, omnes diverſas collectiones ad duas commode referri poſſe claſſes, cum aliæ literas Pontificum integras vel decretis Conciliorum intermixtas, vel etiam ſeparatas, aliæ vero excerpta tantum ex literis Pontificum vel ex Conciliorum canonibus exhibeant; multas autem collectiones ex commemoratis nondum impreſſas eſſe, monet.

Ad recentiores ergo & jam impreſſas Conciliorum Collectiones deſcribendas, Autor progreditur *Capite ſecundo* atque in articulo *primo* collectiones univerſales, *ſecundo*, particulares, & *tertio* ſummas atque compendia Conciliorum magno cum ſtudio recenſet. Collectionum quidem Conciliorum generalium notitiam B. Ittigius jam in Actis noſtris A. 1684 p. 348 dedit, & Cel. Fabricius

cius in bibliotheca Gr. Tom. XI p. 113 variis obſervationibus ac ſupplementis auctam exhibuit; operæ tamen pretium eſſe ducimus eandem ex Autore quoque noſtro augere, & miſſis illis, quæ ll. cc. jam notata ſunt, quædam ſingularia tantum decerpere, vel minimum ſententiam ejus candide exponere. Videlicet tredecim Autor noſter numerat Collectiones generales, quarum *prima* eſt Jacobi Merlini, qui Parochi primum, poſtea Canonici munere functus, A. 1525 ad magni Pœnitentiarii eccleſiæ Pariſienſis dignitatem evectus eſt. p. 197.
Hic ad lites tum temporis circa religionem motas, facilius, uti quidem ſperabat, componendas, Conciliorum adornavit collectionem, cujus tres exſtant editiones; prima prodiit duobus Tomis in fol. Lutetiæ 1525, altera totidem Tomis in 8 Coloniæ 1530 (quam quidem Fabricius æque ac Pariſienſem in fol. in manibus ſuis eſſe teſtatur) & tertia iterum Pariſiis 1535 non in fol. uti Labbeus dicit, ſed in 8 typis Francifci Regnault. Forſan in Labbeana præfatione, ex qua Noſter editionis ſecundæ mentionem facit, typographi vel calami vitio voces *in 8*, ad alteram editionem poſitæ, cum verbis *in fol.* tertiæ adſcriptis, ſunt commutatæ, cum Noſter tertiam hanc, veluti a ſemetipſo viſam, deſcribat, & epiſtolæ dedicatoriæ primæ editionis tantum partem aliquam in hac expreſſam, bullam vero auream Caroli IV, &, quicquid de electione Regis Romani ſecundæ editioni adjectum, in hac tertia quoque reperiri, teſtetur, nulla mentione facta bullæ Pii V, de non appellando ad futurum Concilium, quæ in tertia hac editione Pariſienſi procul dubio prætermiſſa. Merlinum autem non Anglum fuiſſe, ſed Gallum e vico S. Victurmuni Lemovicenſis diœceſis, contra Miræum & alium quendam Autorem confirmat. *Altera* collectio eſt Petri Crabbii, Monachi 199.
ordinis Franciſcani, qui æt. 83 A. C. 1554 d. 30 Aug. pro quo Miræus & qui eum ſequuntur annum 1553 perperam ponunt, diem obiit ſupremum. Hic Coloniæ Agrippinæ 1538 in fol. duos edidit Tomos Conciliorum, ex quingentis bibliothecis collectorum, quibus 1551 Tomum tertium addidit. Quare Concilium Viennenſe in hac collectione omiſſum, alteri Tomo vero duo indices rerum annexi ſint, ex Autore noſtro cognoſci poteſt. *Tertium* locum Noſter tribuit Franciſco Joverio, quem, cum non 201.

 tam

tam collectoribus quam epitomatoribus accensendus videatur, Sirmondus & Baluzius in collectorum numerum non retulerunt.
p. 203. *Quartum* locum tenet Laurentius Surius, qui A. 1567 Coloniæ Collectionem Conciliorum edidit quatuor Tomis, ita quidem, ut nonnulla omiserit, quæ in altera editione Crabbiana jam impressa fuerunt; præcedentibus vero Collectionibus octo libros Constitutionum Apostolicarum, codicem encyclium & quintum Conci-
204. lium generale addiderit. *Quinta* Collectio, quæ Venetiis A. 1585 quinque Tomis divulgata fuit, a Labbeo & Cossartio perperam tribuitur anonymo, cum typographus, Dominicus Nicolinus, nomen suum aperte profiteatur, seque eruditorum opera, præsertim Dominici Bollani, usum esse testetur. Hanc totam in gratiam Romani Pontificis compositam, nec ullum fere alium in scopum annotationes margini & contextui adjectas esse, ingenue fatetur Autor noster, quam ut autoritas Papalis extollatur. *Sexto* loco
205. ponitur prima Collectio Binii, quæ notis ex Baronio desumtis illustrata & historica methodo disposita, Coloniæ prodiit A. 1606, Paulo V inscripta. Et huic collectioni perficiendæ non solum inserta sunt Concilia Hispanica a Garsia Loaisa & Valerio Sereno Lovanista collecta; sed etiam quæ Ducæus, Bellarminus, Antonius Possevinus & Serarius suppeditarunt. Collectio Romana,
206. quæ *septima* est, A. 1608 in quatuor Tomos in fol. est distributa, quorum duo posteriores A. 1612 prodierunt. In hac Concilia generalia prima vice Græce edita sunt, & cuivis Concilio historia ejus est præmissa. Observat vero Autor noster, lectiones, a Surio in margine positas, in hac collectione textui insertas, plurima loca ex ingenio correcta, ordinem fere totum inversum, & Concilium Basileense, Bellarmino instigante, tanquam falsum rejectum, & quicquid supremo Pontifici non placuerit, omissum; discursum vero præliminarem in Concilia generalia, teste Labbeo, a Sirmondo esse conscriptum. Secunda Collectio Biniana, quæ A. 1618, & tertia, quæ A. 1636, non 1638, quod Labbeus affirmat,
207. prodiit, *octavo* & *nono* numerantur loco. Binium ab Usserio contaminatorem conciliorum dici, Noster non dissimulat, qui tamen utriusque posterioris editionis incrementa & ele-
209. gantiam collaudat. *Decima* hinc sequitur Collectio, quæ est Regia

Pari-

Parisiensis A. 1644, XXXVII splendidis voluminibus exhibita, in qua Binii & Sirmondi Collectiones conjunctim, sed iisdem cum erroribus & sphalmatibus impressæ sunt, ita ut editores ne errata quidem, in Sirmondi collectione notata, consuluerint: quare vero non omnes constitutiones Imperatorum & alia huc pertinentia monumenta huic collectioni inseruerint, se ignorare ait. *Undecima* Collectio est Patrum Labbei & Cossartii, quam Autor non solum pleniorem dicit præcedentibus omnibus, ipsa quoque Regia; sed etiam collectioni Harduini præferre nullus dubitat. Hæc prodiit A. 1672 XVII voluminibus, quorum VIII priora Labbeus ad finem perduxit, operi A. 1667 immortuus; Cossartius vero nonum & decimum a Labbeo inceptum perfecit, & reliqua adornavit, atque sic toti operi ultimam manum imposuit. Potiora momenta, quæ huic collectioni accesserunt, sunt. 1 annotationes Sirmondi ad Concilia Gallicana postumæ, quippe qui in altera eorum editione ornanda multum operæ jam posuerat, morte autem præpeditus fuerat, quo minus eam consummare potuerit; 2 amplissimus conciliorum numerus, nunquam antea impressorum; 3 concilia Annalibus Rainaldi, Spicilegio Lucæ Acherii, operibus Marcæ, Baluzii, & aliorum inserta, atque sic in diversis libris dispersa; 4 emendationes conciliorum jam editorum ex codicibus MSCtis, variis ex bibliothecis conquisitis (ita primum & secundum Concilium Carthaginense, antea imperfecta, ex antiquo MSCto Vaticano hic restituta videre licet; & ex MSCto bibliothecæ Cardinalis Barberini plurima monumenta addita sunt ad Concilium Constantiense pertinentia, quæ antea desiderabantur) 5 Textus Græcus nonnullorum Conciliorum, quæ antea tantum Latine legebantur; 6 plures vitæ & epistolæ Paparum; 7 haud exiguus numerus orationum & epistolarum aliorumque monumentorum ad Concilium Tridentinum spectantium; 8 annotationes variorum Autorum in Concilia antea seorsim editæ, ex. gr. Albaspinæi, Mendozæ &c. & denique 9 ipsius Labbei atque Cossartii notæ in plurima loca difficiliora. Labbeanam hanc collectionem nova excepit Stephani Baluzii, quæ *duodecima* est, & cujus Tomus primus tantum prodiit Parisiis A. 1683, in Actis nostris A. 1684 M. Aug. p. 348 prolixe & accurate descri-

p. 210.
213.

descriptus. Nempe Baluzius acta conciliorum & emendare & augere voluit, hocque consilio multa congessit monumenta, vel antea prorsus incognita, vel nondum impressa, vel minimum Collectionibus Conciliorum nondum inserta, ejusque operam in illustranda collatione inter Catholicos & Donatistas Carthagine habita, in corrigendo codice encyclio, in rebus gestis vel confirmandis vel refutandis, Autor noster maximopere extollit, notatque, Baluzium, Imperatricem Pulcheriam Concilio Chalcedonensi interfuisse, negare; e contrario adversus alios probare, Julium Episcopum Puteolanum, tanquam Legatum Pontificis Leonis I, cum Hilario, Archidiacono ecclesiæ Romanæ, in Concilio Ephesino præsentem fuisse, Renato, Presbytero ejusdem ecclesiæ, in itinere mortuo. *Ultima* tandem Collectio est Harduini, quæ
p. 216. sub titulo *Collectionis maximæ* XII Voluminibus Parisiis A.1715 typis regiis impressa fuit, & cujus conspectum in Actis nostris ejusdem anni dedimus p. 377. Hæc quidem hactenus prohibita, & propterea paucis visa fuit; nuperrime vero cognovimus, Regia autoritate & venditionem hujus Collectionis esse permissam, & accuratiorem revisionem injunctam. In præsenti, cum Autor noster sententiam suam de hac collectione libere exponat, & quid in ea laudandum, quid desiderandum sit, luculenter enarret, Lectorem quoque nostrum de eo certiorem facere non pigrabimur. Primum Noster vel ex ipso titulo, in quo *Decretalium* expressa mentio fit, apparere judicat, quodnam Harduini institutum fuerit. Quanquam enim in margine ipse annotaverit, eruditos Pontificum Decretales pro suppostitiis habere; in indice tamen suo nonnulla minus certa collocat, ex Decretalibus & aliis ejusdem generis documentis desumta, quæ tanquam genuina extollit. Et ex his eum principia deducere libertati Gallicanæ adversa; notas quoque ejus præjudiciis Transmontanorum esse conformes, in indice rerum nimia cum propensione indicatas, judicat. Nec sibi persuaderi patitur, Clerum Gallicanum, A. 1685 congregatum, provinciam adornandi hanc Collectionem illi commisisse; & quando le Long affirmat, Harduinum ex Conciliis Gallicanis a Labbeo & Pommerajo editis nullum omisisse, & viginti tria Concilia Gallicana nunc prima vice

in

in hac collectione edidisse: utrumque falsum esse confirmat; & non solum Concilia omissa enumeret, sed etiam quibus in operibus Concilia, quæ nunc prima vice edita dicuntur, reperiantur, ostendit. Tum vero accurate recenset, quæ monumenta in secundo, sexto, septimo & nono volumine nunc prima vice exhibeantur, in præcedentibus collectionibus non obvia, vel non tam plene perfecteque expressa. Sed cum de hac Collectione plura alia in sequentibus notanda veniant, Autorem jam sequamur, in articulo hujus capitis secundo particulares Conciliorum, in hac vel illa regione habitorum, Collectiones enarrantem. p. 227. Concilia *Romana* primo loco notantur, a Luca Holstenio Rom. A. 1662 in 8 edita, tum *Africana*, quæ Garnerius A. 1673 in diss. de Synodis, in causa Pelagianorum habitis, operibus Marii Mercatoris annexa, & Schelstrate in tractatu de ecclesia Africana Antverpiæ A. 1679 in 4to collegerunt. *Gallicana* Concilia in generalia distribuuntur & particularia seu provincialia. Illorum collectionem dederunt Sirmondus, cujus controversia cum Petro Aurelio hac occasione percensetur; Petrus de la Lande, qui supplementa Conciliorum edidit Parisiis 1666 in fol. ex quibus Labbeus XIX monumenta jure Collectioni suæ inserere debuisset, ab Autore nostro relata; 231. Ludovicus Odespun de la Meschinieres, cujus Collectio Coloniæ 1646 impressa; quibus subjunguntur Collectio capitularium Regum Galliæ & Edmundi Martene & Ursini Durand Collectio sub titulo Thesauri novi anecdotorum quinque Tomis Parisiis 1717 fol. edita. Provincialia, quæ in Normannia habita sunt, Godinus collegit & Pommerajus edidit 1677 in 4; quæ in provincia Turonensi, Johannes Maan A. 1667 in fol. quæ in provincia Narbonensi habita, Petrus de Marca, Archiepiscopus Tolosanus, collegit, & Baluzius post mortem ejus edidit Parisiis 1668 in 8. Conciliorum *Hispaniæ* Collectionem dederunt Garsias Loaisa, 249. Cardinalis Josephus Saenz de Aguirre, & Franciscus Haroldus: *Angliæ*, præter Guil. de Lindwood, Henricus Spelman, cujus 257. Conciliorum, 1639 Lond. in fol. editorum (quod obiter monemus) exemplum egregium exstat hic in Bibl. Menckeniana, in quo manu docta, forte ipsius Spelmani, infinita fere loca e

p. 261. Cod. Regio aliisque emendantur, multa supplentur, & novæ versiones e lingua Saxonica adduntur, ut novam editionem paranti magno possit esse præsidio. *Germanorum* Concilia commemoraturus, ad Ottonum usque ætatem, capitulares tantum in usu fuisse, monet, & canonibus veteris ecclesiæ Germanicæ ex Goldasto commemoratis, Leibnitii verba citat, dudum miratos esse doctos, neminem hactenus aggressum edere Concilia Germaniæ, quod jam moliri V. C. Christoph. Matth. Pfaffium e nostris, ex Fabricii bibliotheca Gr. Tom. XI p. 129, e Pontificiis vero Jo. Frid. Schannat, aliunde constat. Nicolai Serarii vero, qui in historia Moguntina A. 1604 edita, & A. 1722 a Clar. Ge. Christiano Joannis denuo divulgata, aucta & illustrata (vid. Act. nostr. A. 1723 p. 434) viginti tria numerat Concilia, dum Noster meminit, institutum quoque Polycarpi Lyseri, statuta provincialia Moguntina anni 1310 in lucem proferendi, & dissertationem sub præsidio S. R. Abbatis, J. A. Schmidii, habitam commemorat,
263. in qua plura citantur Concilia, Serario & Labbeo incognita, & genuina a supposititiis distinguuntur. Quando autem Noster S. R. Schmidio peculiarem de iisdem tribuit dissertationem, ex una jam citata duas facit; quem quidem errorem ipse cognovisse & emendasse videtur, dum in catalogo Scriptorum Lyseri tantum adducit dissertationem. Tandem in articulo tertio *Epitomatores* Conciliorum in quatuor dispertit ordines, & in *primo* quidem eos collocat, qui omnium Conciliorum summas dederunt, nempe Carranzam, Contarinum, Jo. Sagittarium,
264. Franciscum Longum a Coriolano, Angelocratorem, Ludovicum Bailium, Johannem Prideaux, Simonem Strarovolscium, Labbeum, Cabassutium, Marcum Battaglini, tabulas Conciliorum Pinii, historiam Conciliorum Hermantii, & Richerii, tractatum historicum JCti, Van-Espen, de codicibus & collectionibus, delectum Actorum ecclesiæ universalis Poissonii, II Tomis in fol. 1706 editum, & analysin, seu ideam generalem Conciliorum œcumenicorum & particularium Bruxellis editam 1706 duobus Tomis in 8, & de singulis erudite disserit, præsertim de duobus recentioribus, in citata analysi nullam adhibitam esse monstrans

ἀκρι-

ἀκρίβειαν, ſive in excerpendis, ſive in transferendis canonibus. In *altero* exhibet Scriptores, qui aliquot Concilia generalia in compendio exhibuerunt, Auguſtinum Patritium, Conradum Rittershuſium, Abrah. Scultetum, Joach. Camerarium, Gonzales d'Avila & Eſprit Andre; in *tertio* vero Epitomatores, qui Concilia generalia & nonnulla particularia in epitomen redegerunt, Franciſcum Jo. le Maire, Geſnerum, Chriſtianum Lupum, & anonymum quendam, qui hiſtoriam Conciliorum a tempore Apoſtolorum uſque ad Concilium Tridentinum duobus Tomis edidit 1699 in 12 (vid. Acta noſtra Supplem. Tom. III pag. 342) & his ſubjungit Indices Conciliorum Prateoli, Padillæ, Freheri, & Antonii Auguſtini: in *quarto* denique ponuntur Epitomatores Conciliorum particularium hujus vel illius provinciæ; Aguirrius, qui Hiſpaniæ; Scholanus, qui Concilia Valentina; Corius, qui Mediolanenſia; Hermantius, qui clavem eccleſiaſticæ diſciplinæ; Laurentius Bouchel, qui decreta eccleſiæ Gallicanæ; & Laurentius Brancati, qui epitomen canonum, in Conciliis generalibus ac provincialibus, in decreto Gratiani, in decretalibus epiſtolis, & conſtitutionibus Pontificum contentorum, vel potius Dictionarium Juris Canonici edidit Romæ 1659 in fol. De his quidem omnibus varia notari poſſent, lectu non injucunda; ſed ne recenſio noſtra modum excedat, ad Caput *tertium* nobis deproperandum eſt, in quo rationem præſcribit, perfectiorem Conciliorum Collectionem comparandi; docetque, in tali Collectione & materiam conſiderari debere & formam. Materiam, per quam acta intelligit & monumenta eccleſiaſtica, ex quibus Collectio Conciliorum componitur, in articulo *primo* reſpiciens, eum, qui in Conciliis colligendis rite ac cum fructu verſari velit, primum codices manuſcriptos conſulere jubet, cum modo textus corruptus ſit, modo verſio minus accurata: qua occaſione de Codicibus MSCtis Conciliorum generalium prolixe diſſerit, & quibus Merlinus, Crabbius, Surius, & reliqui collectores, ſupra jam memorati, uſi ſiut, refert. Inter alia obſervat, Baronium verſione Latina verborum Athanaſii ἔςι τὰ τῶν πατέρων, *ſuperſunt acta Patrum*, ſeductum, acta Concilii Nicæni

p. 281. 282. 290. 294. 300. 302.

scriptis mandata esse, affirmare, cum verba Græca potius vertenda sint: *supersunt Patrum scripta.* Acta Concilii Basileensis vel tribus tantum verbis refert in variis bibliothecis, in Regia Parisiensi, Colbertina, Sorbonica, & Basileensi reperiri, quæ Hardti-
p. 319. um, celeberrimum Actorum Concilii Constantiensis Editorem, (quem non in ipso tantum opere, sed etiam in indice Vonderhardt scribit) ad prelum parata habere, in Actis nostris A. 1718 p. 417 lectores nostros certiores fecimus. Porro collectorem jubet Codices manuscriptos inter se conferre, & ex variantibus lectionibus
337. optimam eligere: quo nomine ex antiquis Rusticum, Diaconum ecclesiæ Romanæ, qui sexto Sæculo floruit, & plures Codices Græcos & Latinos MSCtos contulit & emendavit, & ex recentioribus Nicolinum & Baluzium commendat. Tertio Concilia etiam diversis locis & temporibus jam impressa conferenda, &
346. ea omnia attendenda esse censet, quæ in lucem publicam emittuntur, ut ex omnibus operibus conquiratur, quicquid Conciliis illustrandis inservire possit. Tum quarto selectum docet institu-
348. ere in edendis Conciliis, & supposititia distinguere a veris, & monumenta, quæ desiderantur in præcedentibus Collectionibus, supplere, vel etiam in editis monumentis sententias & voces corruptas restituere, lacunas, si quæ occurrunt, explere atque hac ratione partes critici suscipere (ubi voces *Concilium*, Βουλή, & id genus alias explicat) & supposititiis Conciliis etiam illud annumerat, in quo Sfondratus conceptionem Mariæ immaculatam definitam esse affirmat. Quinto in materiarum selectu recte in-
354. stituendo de sequentibus disputat quæstionibus: utrum Conciliorum Collectioni inserenda sint Apostolorum Concilia, quæ Antonius Augustinus omisit: an Concilium Africanum, in quo error Cypriani de rebaptizandis hæreticis valuit: an constitutiones apostolicæ: an literæ decretales Pontificum: an eorundem vitæ & decreta: an tractatus speciales, cujusmodi a variis pro lubitu Conciliorum Collectionibus additi sunt: an constitutiones particulares Episcoporum: an collectorum observationes. In quæstione de literis decretalibus Pontificum excutienda, Tomum primum collectionis Epistolarum Pontificum, a Coustant A. 1721 in
358. fol.

fol. editum, deditâ opera recenſet, de qua cum in Actis noſtris nulla hactenus mentio facta ſit, operæ pretium fuerit, nonnulla hic ex Autore commemorare. Præfatio generalis ei præmiſſa de auctoritate papali, diverſisque Epiſtolarum Pontificum Collectionibus, præſertim de illa, quæ Romæ antehac prodiit, & de αὐθεντίᾳ literarum in nova hac Collectione editarum agit. Deinde tempore, quo quiſque Pontifex ſedem Romanam occupaverit, paucis notato, diſſertationes varii argumenti præmittuntur, quarum potiores & prolixiores ſunt de primis Succeſſoribus Petri, de hæreticis tempore Papæ Hygini Romam venientibus, de Aniceti modo procedendi cum Polycarpo, de controverſia de Feſto Paſchali mota, de zelo Zephyrini contra hæreſin eorum, qui Jeſum tanquam nudum hominem reſpiciebant, de condemnatione Origenis, de pœnitentia Clericorum tribus prioribus ſæculis uſitata, de idololatria Marcellini, de Schiſmate tempore Bonifacii I &c. Ipſæ vero Epiſtolæ Pontificum, vel in lingua originali exhibentur, cum antiquis non nullis verſionibus, vel, illa deficiente, in Latinam linguam accurate translatæ: quasdam etiam verſiones ipſe confecit Couſtant, & cuivis epiſtolæ argumentum præmiſit, quo tempore & a quo ſcripta ſit, indicans, atque epiſtolis ordine Chronologico diſpoſitis, incertique temporis ad calcem reliquarum conjunctis, notas ſubjunxit criticas, in quibus αὐθεντία epiſtolarum confirmatur; ex quo MSCto epiſtolæ deſumtæ ſint, quo tempore MSCtum exaratum, & quomodo ad noſtram uſque ætatem conſervatum ſit, indicatur; variæ lectiones conferuntur; & quamplurima argumenta, ad hiſtoriam eccleſiaſticam pertinentia, ex. gr. errores hæreticorum, & antiqui ritus eccleſiaſtici, illuſtrantur. Literis vero Paparum, quæ in hoc Tomo habentur ab anno Chriſti 67 ad annum 440, illæ quoque adjunctæ ſunt epiſtolæ, quæ ad Pontifices datæ ſunt, & ad quas hi reſponderunt, ut ſeſe mutuo illuſtrent. Appendicis loco annectuntur epiſtolæ ſuppoſititiæ, quæve ex ignorantia, vel malitia vel propter ſimilitudinem ſtyli, Pontificibus falſo ſunt attributæ, additis in notis rationibus, quare ſint rejectæ. Catalogum quoque epiſtolarum rejectarum Noſter exhibet, & ex eo, quod literæ hæ compoſitæ ſint tempore

re Symmachi, vel paulo post ipsius ætatem, colligi posse monet, quo tempore, quave occasione certæ nonnullæ opiniones de auctoritate papali primum sint divulgatæ. Hanc Collectionem Coustantii quoque cum Collectione Labbeana confert, & observat, in priore plures reperiri epistolas, in nulla Conciliorum Collectione, vel aliis operibus, impressas, ordinem quoque esse longe alium, cum Labbeus ad Concilia epistolas Pontificum retulerit & ordinaverit. Coustantio autem operi immortuo, Simonem Monipotium Collectionem hanc ad Innocentium III continuaturum, nos certiores facit. Pari ratione Ciampini dissertatio de li-
p. 366. bro pontificali Anastasii bibliothecarii, in Supplementorum nostrorum Tomo primo pag. 271 descripta, prolixe recensetur. In
382. forma vero Collectionis Conciliorum describenda Autor primo methodum generalem, qua Collectores Conciliorum hactenus usi sint, examinat, docetque, Merlinum tantum ea protulisse, quæ ad acta Conciliorum & Pontificum ab Isidoro collecta pertinent: Crabbium vero non solum numerum decretorum & Conciliorum auxisse, sed & versiones, notas, & varias lectiones adjunxisse: Joverium Concilia generalia ac decreta Pontificum in tres classes distinxisse: Surium secundam editionem Crabbianam opinionesque vulgo receptas, & in historia ecclesiastica Nicephorum secutum esse: nec ab ea methodo discessisse Nicolinum, qui in Chronologia Onuphrium secutus sit: Binium & editores Romanæ ac Regiæ Collectionum illas ad usum eruditorum commodius aptasse: & Labbeanam Collectionem esse omnium commo-
387. dissimam. Secundo observat, Collectores non eundem in actis & decretis retinere ordinem; præsertim decreta Papæ Cornelii ejusque literas, nec non epistolas Cypriani & Cleri Romani ad illum alio ordine a diversis Collectoribus collocari: imprimis,
389. ut tertio differentias collectionum editarum ostendat, qua ratione Concilia generalia in quavis Collectione exposita sint, pluri-
419. bus describit. Capite *quarto* difficultates, quibus perfecta & accurata Conciliorum Collectio sit circumsepta, exponit, & admodum difficile esse judicat, acta & monumenta conquirere, cum plurima MSCta Græca & Latina Conciliorum vel perdita sint, vel depravata & corrupta; difficile, mutila & corrupta MSCta integritati

gritati ſuæ reſtituere; in locis dubiis veram lectionem determi-
nare; ex diverſis interpretationibus veram ſententiam eruere,
cum, niſi ſumma adhibeatur circumſpectio, verſionum errores
facile adoptentur; difficile, certam ætatem vel epocham cujus-
vis monumenti perſcrutari; difficile, ſedes epiſcopales accurate
diſtinguere, ubi errores Geographici, quos Garnerius commiſit, p. 439.
& Holſtenius, notantur, & le Quien novum opus ſub titulo *Ori-* 441.
entis Chriſtiani moliri perhibetur (qua occaſione Noſter ea re-
cenſet opera, quæ ad Geographiam ſacram & eccleſiaſticam
recte cognoſcendam introductionem ſuppeditant) difficile de-
nique, juſtum conſtituere ordinem, & Conciliorum, & monu- 462.
mentorum ad quodvis Concilium pertinentium. Capite *quinto*
qualitates neceſſarias, quibus Collector Conciliorum præditus 465.
eſſe debeat, enumerat, & in illo requirit exactam profundam-
que linguarum, Græcæ & Latinæ præſertim, cognitionem; no-
titiam verborum mediæ Græcitatis & vocum eccleſiaſticarum,
judicium criticum, & notitiam rituum ac conſuetudinum popu-
lorum; notitiam Paganiſmi, rerum Judaicarum & Romanarum,
religionis Ægyptiorum, ceterarumque nationum; necnon no-
titiam mythologiæ, autorum ſacrorum & profanorum; noti-
tiam Chronologiæ, Geographiæ, hiſtoriæ eccleſiaſticæ, juris-
prudentiæ antiquæ & modernæ; lectionem Patrum, quæ cum
lectione Conciliorum conjungenda, ut altera alteram & jucun-
diorem reddat & utiliorem; denique animum partium ſtudio
non abreptum, ubi non ſolum hiſtoriæ, ſed etiam dogmatum
terminos ſibi figere ſuadet. Ex variis, quas Autor cumulat, obſer-
vationibus tantum notamus, explicationibus eruditorum non
ſemper calculum adjici poſſe. Sirmondus enim verba *arma pro-* 469.
jicere in pace, quod qui faciunt, abſtinere jubentur a communio-
ne, explicat per *alterum ferire*, cum tamen nihil aliud ſignifi-
cent, quam in pace arma ſive militiam deſerere. Sic verba in
MSCtis ita poſita: *Dorotheum VS. comitem* Surius legit *Dorothe-* 471.
um veſtrum comitem: ſed editores Romani & Labbeus cum pro-
nomen *Veſtrum* non quadrare viderint, omiſſo illo, ſimpliciter
poſuerunt *Dorotheum comitem*: quod ſi textum Græcum conſulu-
iſſent, facile cognoviſſent, legendum eſſe *Virum ſpectabilem.*
Sic

ſic literæ *unde* vel *undus* in antiquis codicibus ſignificant *virum devotum*. Hinc ubi Labbeus legit T. IV col. 937 *per Branemundum Magiſtrianum*, legendum eſt *per Baranem virum devotum Magi-*
p. 474. *ſtrianum*. Capite *ſexto* Autor ea omnia, quæ hactenus prolixe diſputavit, ad tredecim illas Collectiones ſupra commemoratas applicat, & quid in ſingulis deſiderari poſſit, totidem articulis deſcribit. Nos, miſſis reliquis, ea tantum recenſebimus, quæ in Labbei & Harduini Collectionibus deſiderantur. Labbeum Au-
506. tor notat Binium & Editorem Collectionis Regiæ nimis ſecure ſecutum eſſe, atque adeo eorum errores ſimul deſcripſiſſe; eas quoque notas Binii retinuiſſe, quæ ad monumenta, ab ipſo omiſſa, pertinent: ſæpenumero etiam, de hoc vel illo argumento in notis amplioribus ſeſe dicturum eſſe, promiſiſſe, quas tamen nunquam protulit: inſerere omnino illum debuiſſe, præter alia, juramentum Julii II ante electionem Cardinalibus præſtitum, cum perjurium, cujus poſtea inſimulatus fuit, ex illo ſit dijudicandum; itemque proteſtationem Epiſcoporum Hiſpanorum in Concilio Tridentino, propter quam continuatio hujus Concilii per biennium ſuſpenſa fuit: in ſyllabo etiam monumentorum, ſingulis voluminibus præmiſſo, plurima fruſtra quæri monumenta, quæ tamen in ipſo opere reperiuntur; e. g. in Syllabo Tomi Sexti nulla mentio facta eſt juramenti Roberti Ducis Apuliæ, Calabriæ & Siciliæ, Gregorio VII præſtiti; & inter varia vitia ty-
510. pographica notandum eſſe illud, quod Harduinus in ſua quoque Collectione retinuit, ſcil. in comment. Gelaſii in acta Concilii Nicæni L. I c. II, ubi agitur de victoria Conſtantini a Licinio deportata, verba Græca, *καὶ ἀνῃρέθη ὁ τȣ̃ Χριςȣ̃ καὶ τȣ̃ αὐτȣ̃ θεράποντος τύραννος* ita translata eſſe: *atque ita Chriſti ſervi ejus opera ſublatus ille tyrannus eſt*; ubi ſublata particula & inter voces Chriſti & ſervi, impium ineptumque hunc ſenſum gigni, ac ſi Licinius providentia Chriſti Servi ſui perierit: ſic in titulo ſermonis Patrum ad Imperatorem Juſtinianum apud Labbeum legi *ἐν τῷ τρȣ́λλῳ βασιλικῷ παλατίῳ*, pro *ἐν τῷ τρȣ́λλῳ τȣ̃ βασιλικȣ̃ παλατίȣ*, vertique *in Trullo palatio imperatorio*, cum verti debuiſſet, *in Trullo*, ſive ex obſervatione Lambecii, in parte *palatii imperatorii*, cujus faſtigium tectum & ornatum fuit trullo, ſive

fornice

fornice hemicyclo, qui vulgo Italice dicitur *cupola*: Labbeum quoque confundere capitulare Compendiense Caroli Calvi anni 867 cum alio in Concilio Suessionensi A. 853 composito: nonnulla etiam monumenta non eo, quo quidem poni debuissent ordine, Epistolas item Innocentii IV minus accurate disponere, dum ea, quæ quarto loco habetur, primum tenere debuisset. Et talia quidem plura non in Labbei solum, sed & in Cossartii monumentis observat. Præterea Labbeum partium studio addictum fuisse, haud obscure innuit, dum Basileensi Concilio titulum *œcumenici* negavit, eundem vero Concilio Florentino & Lateranensi, sub Julio II & Leone X celebratis, tribuit: nec excusandum putat, quod Robertum Windringtonum, presbyterum Anglicanum, ob perseverantiam in fide Catholica laudandum, hæreticis annumeraverit. Non minorem curam atque industriam Autor adhibuit in Collectione Harduini examinenda, de qua di- p. 517.
stinctis quatuor articulis agit; & primum ostendit, quid eadem novi præ ceteris habeat, scilicet, quod plurima monumenta Harduinus reviderit, & ex novis MSCtis emendaverit; quod monumenta quædam meliori ordine disposuerit; quod in temporibus nonnullorum signandis majorem adhibuerit ἀκρίβειαν; ubi ea, quæ Harduino correctionem postulasse visa sunt monumenta, enumerat. Tum vero emendationes non tacet, quas Harduinus in Collectione sua utique notare, atque adeo nonnulla immutare debuisset, notatque, eruditissimum Pagium epochas variorum Conciliorum restituisse, & plurimorum suppositionem demonstrasse, ex. gr. quod ad ordinem Conciliorum, sub Symmacho Pontifice habitorum, in Collectionibus valde perturbatum, attinet, Sirmondum quidem recte observasse, Synodum Palmarem esse quartam; errare vero, quando eam ad annum 501 referat, rectius ad annum 503 referendam: ejusmodi observationes Pagium dedisse plurimas, publico applausu A. 1695 susceptas: Baluzium quoque egregiam in emendandis temporibus præstitisse operam: nec non Monachos ordinis Benedictini in operibus Patrum magno numero editis monumenta nonnulla ad Collectionem Conciliorum pertinentia lectionibus variantibus & notis illustrasse, & in ordinem concinniorem redegisse:

horum omnium observationes Harduinum in usum suum convertere debuisse, vel, iis neglectis, indicare lectoribus rationem, quare illas amplecti noluisset. Porro eum quamplurima omisisse monet, cumque ejus institutum fuerit, unam Isidorianam Collectionem repræsentare, atque hac prætexta causa se excuset, quod literas Cornelii Pontificis ad Fabium Antiochenum, ad Cyprianum, & alios, rejecerit; non solum in titulo eum Collectionis Isidori mentionem facere, sed etiam epistolam, Papæ Melchiadæ falso attributam, cujus Isidorus, teste Labbeo, Autor est, non omittere, nec in epistolis Leonis M. Collectionem Isidorianam, quæ, ipso fatente, plerasque Leonis M. epistolas complectitur, deserere debuisse, non nisi octo ex Collectione Dionysii Exigui editis: eundem plura alia monumenta & Concilia prætermisisse in Collectione sua, quorum tamen mentionem faciat in indice, cuivis Tomo præmisso: plurima quoque ne in indice quidem illo commemorasse, quæ ab Autore enumerantur: omisisse itidem capitula primi Concilii Lugdunensis & Concilium Regiense anni 1429, quæ tamen habentur in Collectione Labbeana: alia Concilia eum implicite allegare, ex. gr. *Africana quædam Concilia*: *Concilia quædam contra Monotheletas, epistolas Synodicas quatuor &c.* nulla speciali cujusvis, vel Concilii, vel epistolæ mentione facta, uti quidem in tali Collectione fieri debuisset: alia quoque Concilia exhiberi sub titulo Constitutionum Papalium, ex. gr. Concilio Romano A. 761 titulum præponi *Pauli Papæ constitutum:* ex Conciliis porro, quæ ab antiquis autoribus distincta fuerunt, eum facere unum, vel unius Concilii decreta alterius Concilii monumentis inserere: omisisse quoque epistolam Zosimi ad Africanos, in qua Pelagium sibi videri Catholicum scribit, procul dubio nulla alia de causa, quam ne Papam errasse, ex illa evidenter nimis constaret: itemque decretum Zosimi, quod Labbeus ex Gratiano repetit, in quo, sedis Romanæ autoritatem aliquid contra statuta Patrum condere posse, negat, quod pariter Harduini studium placendi Pontifici Romano prodit, cum aliis in decretis colligendis sit solertissimus. Hinc longo catalogo enarrantur, quæ in Collectione Harduini frustra quæsiveris: inter quæ etiam sunt multæ Epistolæ Gregorii

M. quæ

M. quarum argumentum Autor exponit, nec non Epiſtola Regis Sigeberti ad Deſiderium, in qua hæc verba leguntur: *ſine noſtra licentia Synodale Concilium in regno noſtro non agitur:* & plurima Concilia Gallicana, quæ Collectio in Gallia facta omnino complecti debuiſſet. Non ſolum vero integra monumenta omiſit Harduinus, ſed etiam in illis, quæ impreſſa ſunt, verba nonnulla vel omiſit vel mutavit: ubi Autor errorem notat in omnibus fere p. 537.
Collectionibus obvium, in capite 8 ſeſſionis Concilii Baſileenſis XXI, ubi omnes Collectores legerunt: *Abuſum aliquarum eccleſiarum, in quibus - - - Miſſa etiam privata ſine miniſtro aut per ſecretas orationes ita ſubmiſſa voce dicitur, quod a circumſtantibus audiri non poteſt*, ex manuſcriptis authenticis & antiquis editionibus legendum monet *præter ſecretas orationes*. In indice Geographico plurimum poſuiſſe videtur operæ Harduinus, ut Collectioni ſuæ inſigne conciliaret ornamentum: & vel ex ſolo hoc indice omnes ſolvi poſſe gloriatur difficultates, quæ ex nominibus urbium Epiſcopalium proficiſcuntur. Verum Noſter pluribus confirmat exemplis, Harduinum uno eodemque tempore duos poſuiſſe Epiſcopos in una eademque ſede; urbes quoque Epiſcopales ejusdem quidem nominis, a ſe invicem vero omnino diſtinguendas, confudiſſe; contra Epiſcopatus, qui pro iisdem habiti ſint, perperam diſtinxiſſe; certis provinciis attribuiſſe urbes, quæ ab aliis Geographis aliis in regionibus collocantur; ſub titulo certorum Epiſcopatuum poſuiſſe Prælatos, qui nunquam illis ſubordinati fuerint; titulum Metropoleos eum omnibus dediſſe urbibus, quæ eodem notatæ fuerunt in hoc vel illo monumento, eas vero eodem titulo privaſſe, quibus Concilia ipſa illum aſſignarunt; plurimorum quoque Epiſcoporum nomina omiſiſſe, qui vel Concilils, vel aliis monumentis, in Collectione ſua contentis, ſubſcripſerunt; ex uno Epiſcopo quandoque feciſſe duos; nomina denique & urbium Epiſcopalium & Epiſcoporum, nulla addita ratione, immutaſſe. Ut ex allatis exemplis pauca attingamus, inter Epiſcopos Portuenſes in patrimonio D. Petri ponit Limpum Balthaſarem, qui Concilio Tridentino interfuit, & Epiſcopus Portuenſis fuit in Luſitania: Coloniam Armeniæ confundit cum Colonia Cappadociæ: Lariſſam aliam ponit in

Macedonia, aliam in Syria, quæ tamen pro una habita fuit: Episcopatum Vabrensem a Johanne XXII A. 1317 demum erectum esse constat; nihilo tamen minus Harduinus A. 1059 sub titulo Vabrensis collocat Dominicum Vabensem pro Vabrensem, qui Episcopus Valvensis fuit: Segovia urbs Hispaniæ in Castella ponitur sub Archiepiscopo Tolosano, cum Toletanum scribi oportuisset &c. Ex quibus omnibus ignotum esse potest nemini, dignam Bibliothecario domus Sorbonicæ operam præstitisse eruditissimum Autorem; quique Cel. Fabricii nostri bibliothecæ Græcæ Tomum XI cum hoc tractatu contulerit, alterum ex altero egregie illustre posse & ab utroque ea fere exhausta esse omnia, deprehendet, quæ de Conciliorum notitia proferri possunt.

Quod superest, *tertiam* hujus operis partem ne prorsus in-
p. 548. tactam prætermittamus, in qua methodum studii, Conciliis impendendi, præscribit, quemlibet in genere memorem esse jubet
549. finis atque scopi, sibi in studiis præfixi; tum vero in capite *primo* diversas rationes Concilia legendi & tractandi indicat, & acta ipsa præferenda excerptis sive compendiis statuens, antiqua lecturo Justellum commendat; & alios quidem contentos esse posse, ait, Conciliis quinque vel sex priorum sæculorum perlectis: alios vero Concilia primum generalia, tum particularia, præsertim patriæ suæ, & tum demum decreta Pontificum evol-
551. vere jubet. In capite *secundo* generales tradit observationes de nomine Concilii, & variis Conciliorum generibus; de numero & qualitatibus eorum, qui illis interesse debeant; de occasionibus ordinariis & extraordinariis, itemque de ratione congregandi Concilia, de ordine Episcoporum, de mitra Episcoporum & Abbatum; de loco unicuique in Conciliis assignando; de modo agendi in Conciliis, ferendi suffragia, & decidendi; de nonnullorum Conciliorum clausulis particularibus; de confirmatione Conciliorum; de potestate Principum Concilia & convocandi & confirmandi; de ratione Concilium finiendi; de subscriptionibus, & denique de Hispanorum ratione congregandi & haben-
581. di Concilium. In capite *tertio* Concilia lecturum generalia quædam probe ponderare jubet momenta: fieri enim haud raro confirmat, ut hoc vel illud monumentum alteri falso adscribatur: ut

diversa

diverſa nomina tribuantur uni Concilio: dari etiam Concilia, quorum codices MSCti vel non amplius inveniantur, vel minimum incogniti ſint: ex uno etiam codice MSCto non omnes cognoſci poſſe circumſtantias, ſed ad unum Concilium recte perſpiciendum pluribus opus eſſe codicibus MSCtis: nec ordinem codicis MSCti ſemper reſpiciendum eſſe &c. Tandem in capite *quarto* regulas particulares præſcribit Conciliorum Collectiones cum fructu legendi, & ex hoc ſtudio debitos capiendi profectus, ubi p. 587.
imprimis, Concilia in ſpiritu Conciliorum legenda eſſe, monet. Sed filum abrumpimus, & hoc unum tantum annotamus, in annexo catalogo Scriptores ad hoc argumentum pertinentes ſub undecim enumerari titulis, quorum primus Collectiones antiquas; ſecundus Collectiones generales omnium Conciliorum; tertius Collectiones Conciliorum particularium; quartus Epitomatores; quintus Autores, qui commentarios vel ſcholia dederunt in canones & Concilia; ſextus, qui hiſtoriam omnium vel nonnullorum Conciliorum; ſeptimus, qui notas in Concilia; octavus, qui diſſertationes divulgarunt; nonus, qui ad materiam de Conciliis referri poſſunt; decimus editiones ſpeciales nonnullorum Conciliorum, & undecimus canones pœnitentiales complectitur. Atque in hoc catalogo, quem cujusvis induſtria & ſupplere, & facile augere poteſt, & libri rariores & vulgarium librorum editiones optimæ aſteriſco a reliquis diſtinguuntur.

Ceterum cum opus tantæ utilitatis & raro & incredibili pretio apud nos veneat, bene ſe conſulturum Eruditis exiſtimavit Noſtratium aliquis, ſi id non minus quidem accurate, & chartæ ſcriptoriæ, quam vocamus, optimæ impreſſum, ſed in forma octava, quæ Lectorum commodo magis inſervit, & paucis exemplis, quæ tamen Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ in Germania cupidis ſufficerint, recudat, intra duos menſes prelo abſolvendum, quo fiet, ut pretium ad quartam vel quintam partem illius, quo nunc liber venit, reducatur.

MARCI ANNÆI LUCANI PHARSALIA, sive de Bello Civili Libri X, eidemque adscriptum Carmen ad Pisonem. GOTTLIEB CORTIUS recensuit & plurimis locis emendavit.

Lipsiæ, adud Jo. Gottlieb Gleditschium, 1726, 8.
Alph. 1 plag. 1.

QUa de causa Cl. Cortius noster minorem hanc Lucani editionem adornaverit, alio loco in his Actis indicavimus. Quam egregie munere suo functus sit, nostrum non est dicere: ne, quidquid dixerimus, veluti domesticum testimonium, suspectum sit. Hoc saltem tuto proferre possumus, subsidiis eum prorsus eximiis instructum ad emendationem Lucani accessisse. Nam, ut de vetere Scholiaste manu exarato, & doctissimorum Virorum observationibus ineditis nihil dicamus, usus est sexaginta amplius codicibus MSptis, iisque majorem partem vetustissimis, nec non editionibus primis & vetustioribus tantum non omnibus. Adde, quod ante & post Grotii, Viri maximi, operam, nemo fere Criticorum fuerit, qui Lucano medicas manus singulari studio admoverit: ipse etiam Grotius negligentius paullo hanc spartam ornaverit; quo pacto plurima vitia non potuere non irrepere in cultissimum Poetam. Et quemadmodum hi, qui a multis magnis ingeniis jam tractatos scriptores emendandos sibi sumunt, vacua haud raro sese jactant in aula; etiamsi fateamur, nullos propemodum esse, a quibus omnia vitia ita profligata sint, ut non gloriæ novæ locus sit relictus; ita contra in autoribus ab aliis aut neglectis, aut laxiore cura emendatis, largior laudis materia suppeditatur. Dicta subsidia Cl. Cortius, qua decet, religione, non tamen superstitiose adhibuit. Quod si eorum sequi morem voluisset, qui omnia monachorum commenta adorant, profecto ex suis codicibus multo auctiorem Lucanum edere potuisset. Ita, exempli gratia, in notulis ad Libr. VI vers. 442 memorat, quatuor MSptos inter vers. 442 & 443 inserere hos quinque:

Gens invisa Deis maculandi callida cœli,
Numinibus magicis arcana conscia lingua,
Quam genuit natura parens, ut fœdera mundi,

Jura-

Juraque fixarum tentaret vertere rerum,
Legibus adstricto ne quid non posset in orbe.

qui quidem in nullis editionibus, neque in reliquis membranis comparent. Item ad ejusdem Libri verf. 479 citat ex tribus MSS. hos quatuor antea non vulgatos:

Nec secus obseptos, quam si spiramina clausa
Ventorum rabiem vastum tremefacta per orbem
Oceani tenuere fugam, solitasque reliquit
Unda vices, vento terris adfixa relapsus.

Necnon ad Libr. VII verf. 303 ex uno codice hos protulit, qui eleganter ad rem faciunt:

Ne vos Hispani mitis victoria Martis
Securos habeat, dedimus quod rura, quod urbes,
Et quidquid nobis post Gallica bella negatum.

Neque tamen ullum eorum, aut reliquorum, quos primus in lucem protulit, recepit intra contextum: cum satis apertum sit, quibus autoribus debeantur. Quin potius ita in Annæo suo versatus est, ut Celeberrimus Nic. Heinsus in Ovidio suo, quem magno numero Glossematum liberavit. Et sicuti jam dudum Illustris Grotius Libr. IX post versum 499 hujusmodi male adsutum pannulum autoritate veterum librorum sustulit: quod quidem argumento esse poterat, alibi etiam eundem autorem sciolorum ingenio & liberalitati fuisse obnoxium: ita Noster non modo Libr. I verf. 436-440 condemnavit, quos jam alii, cum in nullis MSS. reperiantur, damnandos esse viderant; sed & Lib. IV verf. 251.

Et scelerum turba: rapiuntur colla parentum,

qui non modo omnem elegantiam, sed & sensum corrumpit, volentibus quatuordecim MSS. & edit. vetustissima, ejecit, etsi adhuc nemini fuerit suspectus. Item Libr. VI, verf. 554 ita vulgo legunt:

Nec cessant a cæde manus, si sanguine vivo
Est opus, erumpat jugulo qui primus aperto
Nec refugit cædes, vivum si sacra cruorem
Extaque funereæ poscunt trepidantia mensæ.

ubi manifesta Battologia occurrit. Sed Noster duos priores versus

ſus ſpurios declaravit, atque id in perveteri MS. adnotatum fuiſſe dicit. Sic Lib. VII verſ. 200

Solis in obſcuro pugnam pallore notavit,

ut Gloſſam præcedentis verſus, ubi vulgo legebatur: *Proſpexit lumen in æthere mæſtum*, ejecit. Rurſus Lib. VI verſ. 207 ita olim legebant:

Par pelagi monſtris. Libycæ ſic bellua terræ,
Gætulus denſis elephas oppreſſus ab armis,

quæ lectio cum ſummam inſcitiam, tum & tavtologiam habet conjunctam. Ipſe vero priorem verſum expungit (atque adſentiuntur cum edit. Lovanienſi tredecim MSS.) poſteriorem autem ex MSS. & aliis edd. ita reſtituit:

Sic Libycus denſis &c.

Et hujusmodi quidem ineptias locis permultis caſtigavit; verſus tamen ipſos retinuit, ſed aliis litteris exprimi, & præterea uncinis includi curavit: ne ſcilicet receptus verſuum numerus turbaretur. Proderit hoc factum ad delicatulorum quorundam opinionem refutandam, qui neſcio quam luxuriam in Lucano deprehendiſſe volunt. Diſcent nimirum cautius in poſterum vitia librariorum ipſis auctoribus imputare. De reliquis emendationibus ſi cum cura dicere vellemus, aliquot earum ordines conſtituendi eſſent. Pars enim earum ſolam diſtinctionem, qua in vulgatis libris Poeta vehementer laborat, concernit: exempla habes Libro ſtatim primo ſatis multa, ut verſ. 8, 100, 284 aliis. Aliæ aut modum ſcribendi, aut minoris momenti varietates corrigunt; e.g. ubi *ac, tum, at, neque, bonos, rurſum, priore, puppi, nihil, ni,* pro *niſi, nil, puppe, priori, rurſus, bonor, nec, ſed, tunc,* & ſubſtituuntur. Quales emendationes etſi non adeo eniteſcant, ut omnium oculos præſtringant; dudum tamen ad ἀκρίβειαν Criticam relata ſunt. Aliæ porro poſitum vocabulorum mutant, eumque magis Poeticum reddunt: e. g. ubi *Clauſo ſed fidere vallo*, pro *Sed clauſo fidere vallo; Toti qui ſanguine manent*, pro *Qui toti ſanguine manent; Quem dederat Perſes, victi quem præda Philippi*, pro *quem victi; Totis, en! viribus orbis*, pro *En! totis;* item *feſſo gelidus de corpore ſudor*, pro *gelidus feſſo de corpore ſudor; Quoque minus ſiccos poſſent tolerare vapores*, pro *poſſent ſiccos;*

siccos; *tenebis Ægypton populis, genitor, superisque fugatis*, pro *genitor, populis superisque*, aliaque permulta ad eumdem modum emendantur. Esse enim Poetarum, positum naturalem vocabulorum immutare, jam dudum ex Horatii præceptis cognitum, sed nostra maxime ætate in emendatione Poetarum a viris doctis observatum est. Aliæ denique aut Terminationem, Inflexionem & Constructionem Vocabulorum concernunt, aut plane Vocabula quædam mutant, atque iisdem alia substituunt. Sic statim Lib. I verſ. 101 levi mutatione elegans sensus effictus est, ubi Noster de Crasso, Cæsaris & Pompeji bellum, dum in vivis esset, impediente, ita scribit:

- - - *Qualiter undas*
Qui secat & geminum gracilis male separat *Isthmos*
Nec patitur conferre fretum.

Ubi omnes editiones habent *mare separat*, turpissima Tavtologia, in *undas*, *mare*, *fretum*; cum contra in emendata hac lectione eleganter Isthmos *geminum fretum male separare* i.e. vix atque difficulter dividere dicatur, quo ipso brevitas Isthmi indicatur. Sic eod. Libro de judicio Miloniano:

- - *gladii cum* triste micantes
Judicium insolita trepidum cinxere corona,

ubi vulgo: *triste minantes*, minus apposite. Item Libr. II verſ. 126 de Scævola in templo Vestæ a factione Mariana cæso:

Te quoque, neglectu violatæ, Scævola, Vestæ,
Ante ipsum penetrale Deæ semperque calentes
Mactavere focos.

ubi vulgo, nullo prorsus sensu, propinant: *neglectum violatæ Scævola dextra.* Libro III verſ. 235 Cortius noster exhibet:

Qua feriens *rabidum diviso gurgite* pontum
Vastus Indus aquis mixtum non sentit Hydaspen,

ex perpetuo more Lucani, sed & aliorum Græcorum Latinorumque scriptorum, qui amnes ab influxu suo in mare describere solent. Vulgo legunt: *Quaque ferens rapidum diviso gurgite fontem*, quæ lectio est contra rei veritatem, etiamsi *fontem* pro aquis fluvii sumseris. Eodem Libro verſ. 711 de funditore:

- - calido *fregit cava tempora* plumbo,

nunc Lucanus dixit, prout ipse alibi *liquefactum pondus glandis* agnoscit, & ex Virgilio aliisque scriptoribus res ipsa nota est. Vulgares editiones frigidæ nimis præferunt: *solido* fregit cava tempora *plumbo.* Sed desinimus exempla adnotare, cum permulta afferri possent, & ea cuivis lectori statim in oculos incurrent, si ipsam hanc editionem in manus sumserit. Locis difficilioribus passim Conjecturas suas adjecit Cl. Editor. E. g. Lib. IV vers. 446 in descriptione diluculi ex MSS. restituit autori:

- - - - *quo tempore* primas
Impedit *ad noctem jam lux extrema tenebras,*

cum adhuc vulgatum fuerit: *Impulit ad noctem.* Ait tamen in notis, faciliorem intellectum esse, si scribas: *pronas* Impedit *ad noctem.* Sic Lib. II vers. 441 legendum censet:

- - - *quod non terat hoste* vacantes
Hesperiæ fines viduos*que irrumpat in agros,*

cum omnes edd. habeant *vacuosque i. i. agros*, quod duriuscule tam exiguo intervallo excipit *τὸ vacantes.* In præfatione Cl. Editor lectores rogat, ne nimis proclives sint ad damnandum emendationes, si non statim captui eorum respondeant: promittitque, se in majore Lucani editione, quam vel hoc anno communicabit, omnia clarius multisque exemplis demonstraturum. Interim & nos affirmare possumus, majorem illam Lucani editionem non modo Veteri Scholiaste multorumque Virorum doctorum integris, magnam partem adhuc ineditis, observationibus instructam apparituram esse; sed & Cl. Cortium in locis difficillimis, adstrictius tamen, quam in Sallustio factum est, interpretis officio satisfacturum; ne Criticum tantummodo agendo quibusdam lectoribus labor ejus minus utilis fit.

THESAURUS MONUMENTORUM ECCLEsiasticorum & Historicorum, seu HENRICI CANISII Lectiones Antiquæ, quibus Præfationes Historicas &c. adjecit JACOBUS BASNAGE.

Tom. III. Pars I & II.

Ant-

Antverpiæ, apud Rudolph. & Gerhard. Wetstenios, 1725, f.
Alphab. 12. plag. 3.

QUæ in tertio hujus Thesauri Monumentorum Ecclesiastico-
rum Volumine, olim ab Henrico Canisio e tenebris in lucem
protracta, a Cl. autem Basnagio suo quæque Scriptori asserta le-
guntur nonnullorum, qui X, XI, XII a Christi nativitate seculis
vixerunt, doctorum scripta, ea sequentia sunt. Præter *Vitam S.* p. 5.
Burchardi, Herbipolensis Episcopi, autore anonymo, prima
hujus Voluminis Parte duæ habentur Synodi, *Engilenhemensis* al- 9.
tera, altera *Augustana*; post *S. Willibaldi*, Episcopi Aichstadia- 11.
ni, *Vita*, scripta ab Autore anonymo; *Hippolyti Thebani Chroni-* 16.
con; *S. Adalberti*, Pragensis Episcopi, Prussorum, Boemorum, 34.
Polonorum & Hungarorum Apostoli, tandem Martyris, *Vita*, 45.
cui accesserunt alia ex variis Codicibus de Vita Adalberti *Fra-*
gmenta; & de *Adalbaide*, Ottonis I Imperatoris conjuge, ma- 59.
tre Ottonis II, *Libri duo*, Odilone Cluniacensi, ut videtur, Au- 73.
tore. Sequuntur, qui Seculo XI scriptis inclaruerunt, e quibus
gemini producti *de Emmerammo* Scriptores, *Meginfredus* &, qui 88.
ipsi coævus fuit, *Arnolfus*, quorum ille Libro uno, hic duobus 105.
vitam & miracula Emmerammi descripsit. Deinde *Panegyricus* 164.
Wiponis, carmine scriptus ad Heinricum III Imperatorem; *Kili-* 174.
ani, Kolomanni & Gotmani, Martyrum & Sanctorum, *Vita*, cum
Vita S. Guntheri, Eremitæ. *Hermanni Contracti Chronicon* ab 185.
illis, quæ antea vulgata fuerant, diversissimum & locupletius, ex 194.
Codice MS. hic editum. Sistuntur porro *Humberti contra Græ-*
corum calumnias liber, cum *Nicetæ* cujusdam, quem *Pectoratum* 283.
fuisse, affirmat Basnagius, *contra Latinos* libello, cui adjecta est 308.
ejusdem *Humberti ad Nicetam Responsio*; *Vita Henrici a Zwifal-* 314.
tach, & de *S. Bonifacii*, Germanorum Apostoli & Martyris, *Vita*, 331.
Libri duo, Autore *Othlono*, Monacho & Fuldensi Presbytero; *S.* 337.
Anshelmi, Lucensis Episcopi, *contra Guibertum*, Anti-Papam, 372.
pro Defensione Gregorii Septimi, Libri duo, ejusdemque *Collecta-* 389.
nea; tandem *Statuta Canonum de Clericorum Officio*, & Meno- 397.
logium Græcorum, a Cardinale Sirleto Latine redditum, cum 412.
Indice Sanctorum, quorum memoria in hoc Menologio celebra- 501.
tur a Græca Ecclesia. Posteriori hujus Voluminis Parte, quæ non-

p. 6. nullos ex Seculi XII Sriptoribus exhibet, post *Udalscalci de controversiis inter Hermannum & Eginonem*, Abbatem S. Udalrici,
21. *Narrationem*, *Carmenque de Eginonis itinere & obitu*, *Vita &*
27. *res gestæ* leguntur *S. Henrici*, Imperatoris hoc nomine primi, Autore incerto, quem tamen nonnulli *Adelboldum* fuisse, dicunt;
41. deinde libri tres *de Vita S. Ottonis*, Episcopi & Confessoris Apo-
103. stoli Pomeranorum; *Vita & Passio S. Tyemonis sive Theoda-*
117. *mari*, Archi-Episcopi & Martyris; *Metelli Quirinalia*, in lau-
200. dem *S. Quirini*, Martyris; præter hæc *Fragmentum* aliquod ex
208. Libro contra *Folmarum*; *Officium de S. Carolo M*; brevis *Rela-*
211. *tio*, *de Fundatione Monasterii Windbergensis*, & *Chronicon* incerti
219. Autoris a N. C. usque ad annum 1167. Exhibet porro illud Volumen *Monumenta Salisburgensia* novem potissimum partibus, qua-
278. rum 1 *Urbis & Monasterii Salisburgensis Descriptionem* comple-
282. ctitur, ex *Mabillonii Analectorum* Tomo IV; 2 *Vitas* Episcoporum
319. Salisburgensium; 3 *Historiam S. Ludberti*, Salisburgensis Episco-
347. pi; 4 *S. Vitalis*, 5 *S. Virgilii* Vitas; 6 *Catalogum* Episcoporum
396. Salisburgensium; 7 *Arnonis*, ejusdem Ecclesiæ Episcopi, *An-*
430. *notationem seu Indicem* eorum, quæ Ecclesiæ Salisburgensi tradita
452. sunt; 8 factas Ecclesiæ Salisburgensi *Donationes*; 9 *Chronica*
462. *Salisburgensia*. Hæc inde excipiunt Friderici I Imperatoris,
475. cognomento Barbarossæ, *Expeditio Asiatica* ad Sepulchrum Do-
499. mini; *S. Virginis Mechtildis* & *B. Notkeri*, cognomento *Balbuli*,
532. *Vitæ*; tandem *Historia de Guelfis Principibus* cum *Chronico*
554. *Weingartensi* a Christo nato usque ad annum 1197, quod ad calcem
579. hujus Voluminis adjectum est. Singulares operis hujus virtutes
593. laudavimus alibi; quem autem laborem expoliendis duobus prioribus Voluminibus impendit, eundem vel in præsenti desiderari, passus non est, qui illustrandæ antiquitati sedulam, dum vivebat, operam navavit, novissimus Editor, Cl. Basnagius. Etenim præter illud, quod, quæ in hoc Volumine continentur Veterum scripta, suo disposita ordine, Seculorum probe servata serie, compareant, unicuique Autorum Præfationes Historicas, Animadversiones Criticas & Notas adjecit, quibus dubias sæpe Doctorum de Autore sententias excutiendas sibi sumsit, suam proposuit, rationibus firmavit, ubique tamen, quæ ejus modestia est, relin-

relinquendis Lectorum judicio. Lectu dignissima sunt, quæ in *Hippolytum Thebanum* ejusque *Chronicon* commentatus est Vir doctissimus; & eadem doctrina referta esse, videbis, quibus reliqua hujus Voluminis scripta illustravit. Magnæ & diuturnæ fuerunt, quæ inter Orientalem & Occidentalem Ecclesiam de Azymis, de Jejuniis, de Clericorum cœlibatu, ut reliqua taceamus, hujus Græcorum a Latinis dissensus capita, magna animorum acerbitate exortæ fuerunt contentiones, utriusque Ecclesiæ Doctoribus lites moventibus, easque diu reciprocantibus. Et sane multum illustrabunt motuum illorum Historias, quæ in *Humberti contra Græcorum calumnias* & *Nicetæ Pectorati adversus Latinos* Libros observata Viro Cl. quo etiam referas, quæ *Menologio Græcorum*, pretiosæ antiquitatis parti, ab eodem præmissa leguntur, ut adeo vel præsenti hujus Thesauri Volumine Autorem doctissimum, votis eruditorum obsequentem, expectationi eorum satisfecisse, cur dubitemus, causam habeamus plane nullam.

JOAN. FRID. SCHANNAT Samlung ꝛc.
h. e.
SYLLOGE VETERUM MONUMENTORUM historicorum; Autore JO. FRID. SCHANNAT. Pars prima. Accedit vetus Jus Germaniæ.

Fuldæ, sumptibus Autoris, 1725, 4.

Alph. 1 pl. 20.

CLarissimus Autor, cujus jam alibi mentionem fecimus honorificam, magno haud dubie sibi devinciet beneficio cultores & historiæ & linguæ Germanicæ, si, quod hic ingressus est curriculum, strenue decurrerit. Producit scilicet hic e tabulariis, maxime Fuldensi, diplomata nondum edita, ad illustrandam medii ævi historiam Imperii. Quæ nunc quidem exhibentur, Franconiæ & in ea maxime Hennebergicorum Comitum illustrant historiam. Sunt diplomata quadraginta octo, quorum *primo* Carolus IV Imp. Salfeldam facit feudum Bohemicum, eo consilio (quæ Editoris est suspicio haud injusta) ut hoc similibusque factis successorum suorum in Regno Bohemiæ potentiam

in Germania quam maxime amplificet. Quæ *num. II, V, VIII, XXI, XXVII & XXXVIII* exhibentur diplomata, pertinent ad jura & privilegia Ordinis Teutonici, in iisque aliquot adhuc ignoti Magistri Ordinis commemorantur. Cumque turbulenta admodum fuerit illo ævo Germania, hic haud pauca reperiuntur pacta, quibus Principes quidam & Comites Germaniæ inter se paciscuntur de omittendis invasionibus hostilibus, deque controversiis, si quæ exortæ sunt vel exorientur, placide componendis. Pertinent huc *num. IV, XV, XVII, XVIII, XIX, XXIV, XXVI & XXXIV.* Diplomate *XI & XII* Wenceslaus Imp. confirmat pacem & securitatem publicam (*den Land-Friede*) proposita violatoribus pœna gravissima. Idem *num. XX* facit Rupertus Imp. diplomate longiori lectuque dignissimo. Ejusdem Imperatoris duæ literæ *num. XXII & XXIII* occurrunt ad Comites Hennebergiæ de senatu populoque Rotenburgensi ad Tubarim aqua & igne interdicto. *Num. XXX* & tribus subsequentibus docemur, Hermannum, Comitem Hennebergiæ, ab Alberto, Episcopo Bambergensi, electum fuisse Coadjutorem, confirmatumque ab Imp. Sigismundo. *Num. XXXVI* idem Sigismundus A. 1414 Comites Hennebergiæ interesse jubet Comitiis Norimbergensibus, addens, ibi deliberatum iri de rebus in proxime futuro Concilio Constantiæ tractandis. Ejusdem Sigismundi literæ sunt *num. XXXVIII* A. 1415 Constantiæ datæ, quibus meminit, exauctoratum esse Papam Joannem XXIII, seque profitetur nihil non facere ad reddendam Ecclesiæ tranquillitatem. *Num. XXXIII* exstat exemplum pœnitentiæ, civi cuidam impositæ, qui alterum interfecerat. Scilicet coactus is fuit, primo quadraginta quinque libras ceræ solenniter deferre ad sepulcrum occisi, ibique relinquere ad pios usus, deinde eundum ei fuit ad loca sacrata, bis quidem Aquisgranum, semel in urbem Romam; tandem sumtus forenses refundere jussus est, & hoc facto plenissime liberatus. *Num. XLI* deprehendimus trium Electorum Ecclesiasticorum cum Electore Palatino pactum de progressibus hæreseos Hussiticæ sufflaminandis. Hi mutuo spondent, se non solum ejus generis hæreticos suis in regionibus non esse toleraturos, verum etiam omnes & urbium & pagorum incolas jurejurando adstricturos esse ad non foven-

fovendos, sed prodendos, si qui irrepserint, Hussiticæ sectæ hæreticos. Cetera diplomata, pacta illustrium personarum dotalia, privilegia Nobilibus viris data, fundationesque religiosas exhibentia, prætermittentes, ad egregium veteris Germaniæ monumentum properamus, quod Cl. Editor ex MS. Ingolstadiensi repræsentat p. 163 usque ad p. 322 adeoque ad finem usque hujus Sylloges. Est hoc Jus Germaniæ publicum pariter ac civile, *das Land-Recht* nominatum, quod confectum fuisse sæculo decimo tertio, ineunte magno illo interregno, suspicatur Cl. Editor, simul docens, in multis id convenire cum *Speculo Suevico*, quod vocant, ordinis vero & orthographiæ ratione diversum & illi præferendum esse. Permittimus id intentius contemplandum veteris Germaniæ juris consultis. Nobis in gratiam eorum, qui patriæ linguæ se præbent studiosiores, nonnulla hinc decerpere libet. Scilicet *Cap. XVI* dicitur Germanicum nomen Principis, *Fürst*, deductum esse a *vordist* sive *vorderst*: id quod confirmat illorum etymologorum sententiam, quibus eadem in mentem venit derivatio, eoque visa est probabilior, quod Romanorum quoque lingua *princeps* proprie *primum* significat. *Cap. 183* pro eo, quod in legibus Imperii vocatur *in die Acht erklæren*, dicitur *verachten*. Unde facile fuerit suspicari, hoc idem esse, ac *einem seine Achtung benehmen*, sive declarare aliquem infamem. Addimus ex superioribus diplomatibus nomen Germanicum *Zwælfbote*, hoc est, *Apostolus*. Hoc in singulari numero occurrit p. 69, 136, 149 & 154, e. g. *Bartholomæus der heilige Zwælf bote*. Unde discimus, in Germanico *Te Deum laudamus* vulgo perperam scribi *der heiligen zwælf Boten Zahl*, cum scribendum sit uno vocabulo *der heiligen Zwælfboten Zahl*. Verum desinimus & cupide expectamus Cl. Editoris continuationem.

NUOVA PROPOSIZIONE INTORNO ALLA Caruncula dell' Uretra, detta Carnosità.

id est,

PROPOSITIO NOVA DE CARUNCULA URETHRÆ, Carnositas dicta, explicata ab ANTONIO BENEVOLO, Chirurgo Florentino.

Flo-

Florentiæ, apud Josephum Mannum, 1724, 8.
Plag. 13.

TRactatu hoc octo circumscripto Capitulis de obstaculo illo agitur, quod urethram obturat & urinæ liberum effluxum
Cap. 1. moratur. Communiter hoc Caruncula seu Carnositas vocatur, & pro excrescentia carnis fungosæ, a continuitate urethræ a qua-
Cap. 2. cunque causa soluta, potissimum tamen ab excoriatione in gonorrhœa facta, ortum ducente, habetur. Male carnositatis nomen imponi huic carunculæ, putat Autor, siquidem frequentius tale obstaculum invenit absque ullo excrescentiæ carneæ vestigio; nec tenuis ac nervosa ductus urinarii membrana apta est, quæ possit a quavis excoriatione in carnem fungosam excrescere, cum a transfluente urina parietes ipsius sæpius abstergantur. Ejusmodi effectus potius ab extractione calculi, sæpe satis magni, fuisset metuendus, qui tamen nunquam fuit observatus. Et vagina uterina, quæ in sexu sequiore gonorrhœæ sedes est, & continuo a virulentis humoribus conspurcatur, texturæ suæ ratione citius talibus sarcomatibus esset obnoxia, cujus rei tamen nulla prostat experientia. Præterea ea est cujusvis excrescentiæ carneæ natura, ut vel brevi indurescat, & callum contrahat, nec nisi per fortissima caustica tolli se patiatur, vel in immensam magnitudinem excrescat, quæ tamen phænomena in carunculam urethræ non cadunt. Ad hæc plures sunt Autores, qui in cadaveribus aliquam excrescentiam offendisse se negant, nullus vero est, qui
Cap. 3. eam vidisse testetur. Quanquam autem Noster non eat inficias, dari casus extraordinarios, ubi per carneam excrescentiam vel recentem vel induratam obex lotio ponitur; constanter tamen negat, carunculam in urethra veneream pro tali excrescentia debere haberi. Postquam enim tria cadavera cultro Anatomico subjicere ei concessum fuit, nihil carnis fungosæ ibidem invenit, sed observavit, quod protuberantia illa urethræ, quæ ab illo granum hordeaceum, a Cowpero bulbus, ab aliis Medicis caput gallinaginis vocatur, vel cicatrice obsessa, vel purulenta materia fuerit repleta. Unde pro certo habet, carunculam illam nihil
Cap. 4. aliud esse, quam ulcus dictæ protuberantiæ. Virus enim venereum quemadmodum per reliquas, quæ in urethra disseminatæ

sunt,

ſunt, glandulas promte ſe diſpergit, ita etiam hoc glanduloſum corpus ingreditur; imo humor proſtatarum corruptus, hanc glandulam trajiciens, hujus ſerum ſimul inficiendo excoriationi & exulcerationi anſam præbet. Stante hac hypotheſi clare patet, unde derivanda ſit viſcida illa materia, quæ urinæ ſe admiſcet, tumor perinæi, & partium vicinarum. Ad hæc nec tam cito curari poſſet durities vel excreſcentia carnea, ſi quæ adeſſet, nec olei contactum perferret, nec recidivam pateretur; cum tamen per immiſſionem cereæ oleo imbutæ ſæpe funditus tollatur caruncula. Quanquam igitur ſint, qui multos Autores allegare norunt, carunculam urethræ in excreſcentia quærentes; parum tamen referre putat, ſi quis nulla autoritate ſuffultus ſententiam ſuam roborare poſſit, modo illa rationi & obſervationibus certiſſimis innitatur. Et licet Brunnerus in ſectionibus binis, & Regnerus de Graaff ac Blancardus nullam mentionem fecerint capitis gallinaginis male affecti, ſufficit tamen, eos fateri, quod cicatrices in urethra, vel ulcera offenderint. Imo & læſio in hac protuberantia cum tempore obliterari poteſt. An vero quidam Carunculæ extirpationem per corroſiva tentarint, & absque noxa peregerint, vehementer dubitat Noſter, imprimis quod reliqua remedia, quæ Autores contra hunc morbum commendarunt, ut ſemen altheæ & malvæ, cerotum de mucilaginibus cum pulvere ſabinæ, oleum ſuccini cum vitello ovi mixtum; ſabina & portulaca; mixtura ex aloe, myrrha, ariſtolochia, tutia & ſtorace liquida; vel ex oſſibus ſepiæ, tutia, cornu cervi uſto, ariſtolochia, alumine uſto, lithargyrio & oleo; cum nihil corroſivitatis in ſe contineant, ſatis teſtantur, quod nullis opus ſit corroſivis pro excreſcentia tollenda. Signa diagnoſtica hujus morbi ſunt filamenta ſanioſa urinæ, ſtimulus frequentior & difficultas lotium reddendi cum æſtus ſenſu, quandoque iſchuria, urina in diverſa, dum mingitur, fila ducta, obſtaculum, in quod impingit candela vel ſyringa, quando in urethram immittitur, quo perforato effluit ſanies; quandoque conjunctæ ſunt cicatrices inſtrumentis totidem obices ponentes; ſubinde etiam in paraſtatis vel veſica urinaria læſiones quædam adſunt, & tum in urina multa viſcida, fœtens, ſæpeque ſanguinea conſpicitur materia; febris

Cap. 5.

Cap. 6.

Cap. 7.

 fre-

frequenter accedit cum magno rigore, quem æſtus excipit, cum ſudore abundante. Quodſi igitur ſimplex fuerit Caruncula, per immiſſam ceream materia ſanioſa evacuatur, & liber urinæ tranſitus redditur. Sin combinatæ fuerint cicatrices, difficilius quidem cura procedit, hæ tamen, quia non adeo induratæ nec profundæ ſunt, aliqualem admittunt dilatationem. Ad veſicæ vero vel proſtatarum læſiones delendas nulla cereæ conceditur applicatio, quin præſtat, nihil agere. Denique curam quod attinet, poſt ordinatam congruam diætam, eamque temperantem, prohibitumque vini aromatumque uſum, ſi caruncula fuerit inflammata, nullum invenit locum candela cerea, ſed partes decoctis emollientibus & anodynis fovendæ ſunt, & materia concluſa reſolvenda & ad exitum diſponenda eſt. Illa vero ceſſante candela cerea vel ſtylus plumbeus ter vel quater de die immitti debet per 15 vel 20 dies, partim ut omnis materia contenta exprimatur & evacuetur, partim ut fibræ per repetitam ejusmodi preſſionem magis magisque conſtringantur, ad naturalem magnitudinem redeant, nec novam cumulandi materiam occaſionem habeant. Poteſt etiam candela vel ſtylus oleo amygdalarum dulcium inungi, utpote quod carunculam ad ejiciendam ſaniem diſponit. Nec male agunt, qui ultimis diebus inſtrumenti cuſpidem cerato diapalmæ obvolvunt, ut majorem nactum diametrum eo efficacius operetur. Non debet tamen cerea medicata usque ad veſicæ cavitatem intrudi, ne medicamenti portio in ea relicta calculo generando anſam præbeat. Injectiones interim fieri poſſunt abſtergentes & exſiccantes.

Cap. 8.

De cetero monendus eſt L. B. quod huic libro adjecta ſit Epiſtola ab Autore ad Clariſſ. D. Antonium Mariam Valſalvam 1722 data, de duabus obſervationibus circa cataractas glaucomatoſas a ſe inſtitutis, & a nobis A. 1723 Menſe Januario pag. 43 commendata.

AMOENITATES LITTERARIÆ, QUIBUS variæ obſervationes, ſcripta item quædam anecdota & rariora Opuſcula exhibentur. Tom. III & IV.

Fran-

Francof. & Lipſ. apud Daniel. Bartholomæi, 1725, 8. Alph. 1 pl. 16.

DUas ſimul amœnitatum ſuarum Partes tradidit nobis Cl. Schelhornius, quæ utilitate & jucunditate prioribus haud cedunt. Quidquid autem decoris & utilitatis in illis apparet, id omne deberi Viro Periluſtri *Raymundo Krafft de Dellmenſingen*, Reip. Ulmenſis Conſuli, & ex ejus bibliotheca inſtructiſſima depromtum eſſe, grata mente fatetur. Ipſa etiam tractatio incipit cum *Memorabilibus Bibliothecæ* Viri illius perilluſtris (ex qua aliquando integrum Volumen epiſtolarum adhuc ineditarum ſe protracturum in lucem, promittit Cl. Autor) eamque & generatim & ſingulatim, memoratis rarioribus quibusdam libris, deſcribit. In ſingulari hac deſcriptione memorat *primo* loco *Codices Biblicos manuſcriptos* variarum linguarum, in quibus unus & alter antiquiſſimus, maxime inter Latinos: *Secundo* ex *impreſſis codicibus Biblicis* rariores ac præſtantiores indicat. *Tertio* inde a pag. 37 ex reliquis codicibus MSS. *membranaceos* aliquot enumerat *forma*, quam vocant *in folio*, & *Quarto* ejusdem formæ *chartaceos*, in quibus Libellus *de progenie Soldanorum Ægypti & præſertim de filiis Salahadini*, quem adhuc ineditum eſſe putat, nec non *Sermones in Concilio Conſtantienſi A. 1415 & 1416 habiti*, ex quibus Excerpta quædam inſeruit, faciem Eccleſiæ ejus ævi delineantia. *Quinto* ſequuntur pag. 76 *codices MSS. membranacei forma quadruplici*, in quibus *Martyrologium Eccleſiæ Germanicæ vetuſtiſſimum*, illud ipſum exemplum, ex quo ſæculo ſuperiore publica editio a V. C. Matth. Frid. Beckio ſuſcepta eſt. Hos *Sexto* loco excipiunt *Chartacei* ejusdem formæ, in quo ordine Anonymi Judæi *Gloſſarium Chaldæo-Ebræo-Teutonicum*, ab eodem Beckio olim editioni paratum: item *Nicephori Gregoræ Oratio in laudem Conſtantini*, quæ non comparet in edit. Pariſienſi, digna tamen eſt, quæ Supplemento Corporis Hiſtoriæ Byzantinæ inſeratur. Concluſionem Orationis ſpeciminis loco exhibet Cl. Schelhornius, cum ſua Verſione, p. 89. *Septimo* enarrantur quidam MSCti *membranacei, forma octuplici*. *Octavo* MSS. *Arabici, Perſici, Turcici*. *Nono* ſeparatim nominantur duo rariores libri, qui nec MSptis, nec impreſſis accenſeri poterant. Nempe *Liber Chinenſis*

eleganti typo libro arboris tenerrimo impressus, quinquaginta novem constans foliis, quæ duplicata & ita compacta sunt, ut totus liber unum sit continuum, & ad septuaginta pedes in longitudinem explicari queat. Pagina quælibet novem distinguitur lineolis, deorsum ductis, totidemque continet litterarum series, quarum pars major & crassior, pars vero tenuior, ita ut hæc explicationis vel glossematis, sicut illa textus rationem habere videatur. Titulus peculiaris operi præfixus non est, sed singula folia singulares habent inscriptiones: summam omnia spirant antiquitatem. Tum *Cantiones Malabaricæ, palmæ foliis stylo insculptæ*; quibus denique adnectitur indicium Epistolarum virorum doctorum, quarum autographa, numero circiter 1500, in eadem bibliotheca continentur. *Decimo* apparent *Libri chartæ pergamenæ impressi: Undecimo* illi, qui *sub artis typographicæ primordiis & paullo post a Joanne Fusto & Petro Schaffero vel ab hoc solo excusi*; *Duodecimo* libri, *ab aliis ad annum usque 1500 typis exscripti*, in quo numero plurimi laudantur, quorum Cl. Maittaire in Annalib. Typogr. haud meminit. *Decimo tertio* libri *alii rariores* ex multis pauci recensentur. Tandem concluduntur Memorabilia illa indicio generali ornamentorum aliorum, quibus bibliotheca Krafftiana superbit. Sequuntur pag. 172 ex iisdem loculis depromti *Catalogi Librorum Arabicorum, Persicorum, Turcicorum, & Hebraicorum Astronomicorum, Medicorum, Historicorum & Philosophicorum in bibliotheca Palatiana Magni Ducis Etruriæ, manu* Antonii Megliabechii *Italico idiomate scripti, nunc primum ex Autographo integri editi*, eosque operi suo singularem splendorem conciliare, non abs re sibi persuasit diligentissimus Schelhornius. III inseritur *Leonardi Aretini in Carolum de Malatestis, propter derogationem statuæ in memoriam Maronis factæ, Investiva*, quam itidem manu exaratam adhuc servavit Krafftiana, neque nominavit Julius Niger, Ferrariensis, in Historia Scriptorum Florentinorum, ubi cetera Aretini scripta edita & inedita omnia diligenter recensuit; unde non vana suspicio est Cl. Editoris, eam nunquam antea typis esse descriptam. Finem *Tertiæ* huic *parti* imponit *Dodecas Epistolarum ineditarum*, Tezelii, puta, Rami, Velseri, Augusti Ducis Brunsuicensis & Luneburgensis,

genſis, Schotti, Peireſcii, Jo. Val. Andreæ, qui litteris ſuis Diſticha duodecim adjecit de ſymbolo ſuo SUFFICIT, Ben. Dav. Carpzovii & Mattsbergeri, omni eruditionis genere refertarum: ex quibus deſiderium integrum illud Epiſtolarum videndi Lectori egregie accendetur.

Tomo Quarto I affertur *Notitia rariſſimi cujusdam primigeniæ typographiæ monumenti*, cujus primam paginam delineari lignoque incidi curavit Cl Schelhornius. Liber ipſe conſtat foliis triginta novem, haud opiſthographis, ut decoris tamen gratia duæ paginæ ſemper glutine commiſſæ cohæreſcant, charactere Gothico majuſculo, rudi & impolito expreſſus, variis figuris textui immixtis ſcatens. Sed ex eo forte aliquis ſuſpicetur, ſculpturæ potius, quam typographiæ monumentum dici poſſe: etſi nos cum Cl. Schelhornio facere malimus. II agitur *de artis typographicæ Originibus*, ſed paucis: eo, quod admonitus eſt Autor, Cl. Kœlerum, Altorfinæ Academiæ Profeſſorem, propediem monumenta præſtantiſſima atque antiquiſſima, Moguntia accepta, publicaturum & Guttenbergium primum artis inventorem eſſe, clariſſime demonſtraturum. Inſeruit itaque tantummodo Carmen in primorum typographorum laudem ex editione Decretalium Schoifferiana deſcriptum, quod incipit:

Scama tabernaculi Moiſes, Salomon quoque templi
Haud preter ingenuos perficiunt Dedalos, &c. &c.

Sequitur III Commentatio *de vita, fatis, meritis, ac ſcriptis* Franciſci Lamberti, Avenionenſis, *Theologiæ in Academia Marburgenſi Profeſſoris olim primarii*, cujus vitam Autores Relationum novantiquarum de rebus Theologicis & Autor hiſtoriæ litterariæ Haſſorum breviter perſtrinxerunt. Schelhornius vero multa plenius & dilucidius tum ex editis Lamberti libris, tum præcipue e monumentis Anecdotis, quæ bibliotheca Kraffiana ſuppeditavit, expoſuit. IV *Excerpta quædam e Diario Georgii Spalatini MSto*, quod eadem bibliotheca ſervat. Cumque Spalatinus graviſſimis ſui temporis negotiis interfuerit, ampliſſimis functus officiis, & commercio epiſtolarum cum ſummis viris uſus ſit, facile augurari licet, haud pauca memoratu digniſſima dicto Diario ipſius magni Viri manu exarato & ab A. 1515 ad A. 1526 producto con-

contineri. V *Historia editionis Bibliorum versionis Vulgatæ, Sixti V auspiciis Romæ curatæ A. 1590, cum adnotationibus, quibus indiciis genuina illa editio dignosci queat*, lingua Gallica per *Prosperum Marchand*, Librarium, conscripta. VI *Ad illustrissimum Principem Ludovicum Sforciam, Vice-Comitem, Barri Ducem*, Jasonis de Mayno *I. V. Doctoris Præfatiuncula*, cui addita ejusdem *Oratio habita in funere Excellentissimi JCti Hieronymi Torti, tenentis primam Cathedram in felici Gymnasio Ticinensi*, habita Papiæ in Ecclesia fratrum minorum tertio Idus Augusti Anno a natali Christi 1484. Excipiunt ista VII & VIII duo rariora opuscula, olim jam impressa, nempe *Regiæ Maj. Angliæ Mandatorum Epitome, ex præscripto, ad subditos suos, tam Clericos quam Laicos*, ex Anglico sermone in Latinum conversa; & *Epistola Pii Papæ IV ad Danielem Archiepiscopum Moguntinum Electorem*, qua facultatem huic concedit eligendi & deputandi Catholicos Sacerdotes, qui in provincia Germaniæ utramque speciem Catholicis ministrare possint, certis tamen observatis conditionibus, impressa A. 1564; cui IX adhæret *Epistola Joannis Philippi, Archiepiscopi & Electoris Moguntini, ad summum Pontificem, de Communione calicis concedenda uni Principi, Comiti, Civitati, Domino immediato, reditum ad Ecclesiam Catholicam meditanti*, cum certo & evidenti fructu, quæque ad alios non transibit, nisi cum pari fructu; addita consideratione Theologi cujusdam, status præsentis Germaniæ gnari. X Conspiciuntur *Epistolæ quædam inedita*, ex eodem, unde omnia horum Tomorum, thesauro desumtæ, nempe Danielis Heinsii, C. Dornavii, Joannis Kirchmanni, Jani Gruteri ad Mich. Piccartum, Jo. Fr. Gronovii ad Jo. Heinsium, Gisb. Cuperi ad Jo. Christoph. Wagenseilium, & Jo. Henr. Bœcleri ad Imm. Schorerum. Concludunt opusculum *Additamenta quædam & notamina* ad quatuor partes Amœnitatum, & *Index* in Partes duas posteriores. Notas passim ab Cl. Editore additas esse, supervacuum est admonere, cum & hoc, tamquam perpetuum institutum, & quod nostrum de erudito isto labore sit judicium, alibi pluribus indicaverimus. Hic saltem publico nomine Viro Perillustri, *Raymundo Krafft de Dellmensingen* gratias agimus, quod thesaurum suum aperuerit Cl. Schelhornio, qui tam egregie illo est usus, ut non modo omnes rei litterariæ amatores sibi de-

devinxerit, ſed & eruditos omnes ad plura indies ab ſolida iſtius atque docta induſtria ſperandum, erexerit.

JO. GODOFREDI PILARIK MEDITAtiones Poeticæ in libros Biblicos.

Francofurti & Lipſiæ, apud Ge. Marcum Knochium, 1726, 8.
Pl. 16.

PHilologiæ & diſciplinæ ſanctioris ſtudium cum artis poeticæ exercitio haud infeliciter ſe conjunxiſſe, Cl. Autor harum meditationum poeticarum primo hoc conatu orbi eruditorum facile probavit. Voces enim & ſententias Biblicas paucis verſiculis, ad modum Epigrammatum compoſitis, modo explicat illuſtratque, modo ad erroneas nonnullorum ſententias refellendas, vel etiam ad pias in animis lectorum cogitationes excitandas applicat: tum vero in notis, quas verſibus plerisque ſubjungit, ex Theologorum ac Philologorum apparatu controverſias quasdam & quæſtiones vexatas commemorat, &, quos duces ſequatur, ingenue profitetur. Atque hac ratione in præſenti Epigrammata in Geneſin exhibet CCXXXIV, & plura in reliquos libros Biblicos pium lectorem exſpectare jubet. Speciminis loco ut unam alteramve meditationem poeticam adducamus, principium cognitionis theologicæ ſolam Scripturam Sacram eſſe, indicaturus Autor, num. 2 ita canit:

Impia ſint procul hinc oracula, Miſchna, Sibyllæ,
Orco reddat opus perdita Mecca *ſuum!*
Internum lumen, *ſtygius quod provocat ignis*
Lurida cum viſis *ad ſtygis antra volet!* p. 3.
Traditio *ſileat*, Ratio *gerat ora repreſſa:*
Solus *regna DEI monſtrat adire* DEUS.

ubi in notis, quæ prolixitate omnes reliquas ſuperant, paucis delibantur, quæ de Oraculis & Sibyllis, de Miſchna ſeu Judæorum Talmude & Mahammedanorum Alcorano, de lumine interno & viſionibus, de traditione & ratione in ſcholis Theologorum diſputantur. Num. 8 ex voce אלהים Gen. I, 1 Socinum ita refutat:

Jam, Socine, ruis, ſanctam vix miſſus in arcem?
Hoc erit interitus cauſa, ſceleſte, tui.

in nota vero adjecta eos omnes a Calovio refutatos eſſe obſervat, qui myſterium Trinitatis hac voce inſinuari negant: porro Gailardum notat το אל h. l. ſubintelligentem, & verba Moſis ita inter-

interpretantem: *DEus Deorum creavit:* & denique fanaticos de myſterio Trinitatis perperam ſentire, ex Colbergio refert. Num. 13 aquas, quas vocant ſupracœleſtes, ita tuetur:

p. 29. *Non cœlum, nec turba DEI, nec denique nubes,*
Sed veræ vera voce notantur aquæ.
Miraris ſedem? nec aquarum percipis uſum?
Omnia ſi neſcis, rem tamen eſſe, ſcias.

allatisque verbis Cel. Buddei ex hiſt. eccl. V. T. p. 71: *Scholaſticorum, aut, ſi mavis, Patrum quorundam figmento de aquis ſupracæleſtibus hodie in tanta philoſophiæ luce vix quiſquam amplius locum relinquet:* & argumentis, quæ pro ſtabiliendis illis aquis adduci ſolent, repetitis, tenebras piæ ignorantiæ luci philoſophicæ ſe præferre teſtatur. Num. 19 hominem erecta forma conditum contemplatur, & ſequentem profert meditationem moralem:

43. *Conditur erectus, primum meditetur ut ortum,*
Candorique ſtudens ſumma requirat, homo.

Num. 73 ad Gen. IV, 16 de ſigno Caini ita commentatur:

Rabbini cornu præfixum fingere tentant,
Dum ſtatuunt alii, fabula vera! canem.
Non tremor eſſe poteſt, communis nota ſenectæ
Littera nec fronti ſcripta, levamen erat.
Num tremuit ſtanti tellus? ne finge ſtupenda;
Non lepra prodigium, nec coma longa fuit.
Res incerta manet; metuenti namque Caino
Non aliis voluit ponere ſigna DEus.

Et hanc ſententiam in addita nota uberius confirmat. Quamquam vero ex aliis, quos citat, Scriptoribus, Calovio, Pfeiffero, Glaſſio, Deylingio & reliquis ea, quæ in notis afferuntur, & Clerico, Hardtio aliisque paſſim opponuntur, abunde ſatis conſtent: laudamus tamen merito & ingenii promptitudinem, & ſacras literas ſobrie ſolerterque tractandi ſtudium, & operam hanc, quæ ſuo non carebit uſu, ut perſequatur ſtrenue, ſelectasque meditationes luculentis exornet obſervationibus, publice monemus.

✠) o (✠

No. III

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Martii Anno M DCC XXVI.

SACRÆ ANTIQUITATIS MONUMENTA Historica, Dogmatica, Diplomatica, notis illustrata a R. P. ac Domino CAROLO LUDOVICO HUGO, Abbate Stivagii, & Fontis-Andreæ Doctore Theologo, suæ Celsitudini Regiæ a Consiliis & Historiis, Tractus Stivagiensis Prælato Ordinario &c.

Tomus I.

Stivagii, literis Jo. Martini Heller, 1725, f.
Alph. 7 pl. 12.

PRimum nascentis in Lotharingia typographiæ specimen, quod vocat ipse S. R. Autor, producimus, nec inelegans & luce dignum: quod locum utique in Actis nostris meretur, etsi in tanta librorum, præsertim historicorum, qui quotidie provolant, copia angustiorem forte, quam decebat. Continentur vero hic primo *Gervasii*, Abbatis Præmonstrati & Episcopi Sagiensis in Gallia, sed gente Angli, *Epistolæ CXXXV*, e Steinfeldensium prope Coloniam Præmonstratensium Codice descriptæ, quippe qui locupletior Viconiensi, e quo septuaginta tantum Epistolas Norbertus Cailleu A. 1663 typis Valencenianis vulgaverat. Optime vero de his meritus est Noster, tum quod in præfatione Gervasii res gestas, usus imprimis Vita MS. Viconiensi, satis dilucide explicavit, tum quod illis subinde, æque ac ceteris scriptis hic contentis, subjecit notas eruditas, ad intelligendas epistolas admodum accommodatas. Illud tantum notamus, plura hic occurrere, quæ ad illustrandam Friderici II Imp. & Pontificum Cœlestini III,

Innocentii III & Honorii III, quibus ſæpe a conſiliis fuit, hiſtoriam apprime pertinent. Succedunt his *II Antiquitates ſacræ* Archi-Prioratus *Hireevallenſis*, vulgo *Herival*, intra Voſagi montium fauces ſiti, cum Statutis; & *III Joannis Herculani*, Pleinfiſini, *Hiſtoria de Antiquitatibus Vallis Galileæ*, quam, Decano & Canonicis Sancti Deodati A. 1541 dedicatam, fabuliſque quodammodo ſcatentem, in lucem & ſimul ad criticum examen, ſubjectis animadverſionibus, ſatis prolixis, revocavit Cl. *Hugo*, quæ vel ſolæ de ſingulari ejus in his ſtudiis eruditione teſtari abunde poſſunt. *IV Diarium & medulla votorum Patrum Concilii Tridentini*, autore *Nicolao Pſalmæo*, Abbate S. Pauli Ordin. Præmonſtr. & Epiſcopo Virdunenſi, ejuſdem Concilii Secretario & Canonum Redactore, a Menſe Majo 1551 ad 28 Apr. 1552, tum & *Elucidationes* nonnullorum locorum S. Concilii Trident. a S. R. E. Cardinalibus, dicti Concilii interpretibus, factæ. Quanta vero Pſalmæi tum in Concilio hoc, tum paſſim in Gallia atque Lotharingia fuerit autoritas, dilucide Noſter tradit in Præfatione, univerſam ejus vitæ ſeriem inde ab A. 1538, quo Abbas primum factus, usque ad annum ejus emortualem 1575 prolixe exponens. Hic inter alia obſervat, eum, *os & mentem Concilii* dictum, cum graviter contra Commendas nuper invectas in Eccleſiam diſputaret, & nonnemo ſubſannando exclamaret: *Audite, quomodo Gallus iſte cantat*, protinus regeſſiſſe: *O utinam ad Galli cantum Petrus reſipiſceret!* Memorat & alios ejus libros, ut *Expoſition de la Meſſe*, 1554, *Preſervatif contre le Changement de Religion*, 1563, & *Portrait de l'Egliſe*, 1574, Virduni editos, qui ſingularem Viri pro religione zelum produnt. Ceterum in Actis his dignæ lectu ſunt
p. 311. tum literæ ſalvi conductus a Concilio Proteſtantibus in Seſſione habita 25 Jan. 1552 datæ, tum Orationes Legatorum non minus
313. Mauritii, Electoris Saxoniæ, quam Chriſtophori Ducis Würtem-
318. bergenſis, nec non Argentinenſium, in Concilio eodem anno
320. publice recitatæ, nec non ea, quæ inter Legatos Hiſpanum &
389. 395 ſſ. Gallum de præcedentia illic agitata ſunt. His Noſter ſubjecit *V* Beati *Emonis* & *Menconis*, Abbatum Werumenſium in Friſia, *Chronica* ab A. 1204 ad A. 1272, eorumque Continuatoris Anonymi Chronicon Floridi Horti ab A. 1276 ad 1279, quæ quidem omnia

omnia ab Antonio Matthæo, JC. Belga (quem Noster minus apte Dominum *Matthieu* vocat, ne opere quidem ejus aut Tomo citato) in Analectis Veteris Ævi, Opere hodie parum obvio, T. III publicata, Noster cum Codicibus contulit, emendavit, supplevit & notis suis instruxit.

CODEX ITALIÆ DIPLOMATICUS: Collegit ac Elencho Indiceque reali instruxit JO. CHRISTIANUS LUNIG.

Francof. & Lipsiæ, impensis Hæredum Lanckis. 1725, f. Alph. 14 pl. 6.

Singularis est Italiæ literatæ hoc Seculo felicitas, quo præter *Novum Italiæ Theatrum* splendidissimum, IV Tomis editum, (v. Acta Er. A. 1725 p. 336) quibus nuperrime Tomos II, *Theatra* nempe *Pedemontii & Sabaudiæ*, additos, hac occasione nuntiamus, duplex *Scriptorum rerum Italicarum collectio* Clarissimorum Virorum, *Muratorii & Burmanni*, opera, tot voluminibus, tam exquisito apparatu, vulgata (de quibus sæpe diximus) imo & integra *Historia Literaria Italiæ*, autore *Hyacintho Gimma* (v. Acta Anni cit. p. 56) in lucem prodiere. Sed ne quid ad Historiam & Jura publica Italiæ deesset, opportune jam Cl. *Lünigius* noster, qui & studio indefesso & felicitate colligendi omnis generis monumenta antiqua, ea maxime, quæ Germaniæ res & jura concernunt, nec nunc habet, nec forte habiturus unquam est parem, novi Codicis amplissimi diplomatum Italiæ, quo, ut plenior titulus habet, *non modo multifariæ Investiturarum literæ, ab Augustissimis Romanorum Imperatoribus Italiæ Principibus & Proceribus concessæ atque traditæ; verum etiam alia insignia varii Generis diplomata, tam edita, quam multa anecdota, ipsos concernentia, continentur*, Tomum I concinno ordine prodidit, alterum mox etiam additurus. Continentur hoc Tomo diplomata & monumenta DCXLI, duabus classibus divisa, quarum prima ea complectitur, quæ ad generalia Jura S. Cæs. Maj. & Imperii in Italiam, altera vero ea, quæ speciatim ad Procerum Italiæ cum Imperio nexum clientelarem spectant. Itaque *Sectione I*, facto a Carolo M. initio, Imperatorum Germ. cum Pontificibus Rom. de jure Im-

perii tractata & conventa, usque ad Imperatorem hodie felecissime imperantem Carolum VI, traduntur, in quibus maxime lectu digna sunt, quæ & hunc & Fratrem ejus Josephum, Patremque Leopoldum spectant; quo etiam refertur Tractatus Pacis & Commercii, qui inter modernum Imperatorem & Philippum V Hisp. Regem superiori anno Viennæ feliciter conclusus est. *Sectio I*, tribus Classibus subdivisa, in *prima* Ducum Mediolanensium, Sabaudiæ, Magnæ Etruriæ, Mantuæ & Montisferrati, Mutinæ & Rhegii, in *secunda* Vicorum Mirandulæ, Guastallæ, Gonzagæ, Sablonettæ & Bozuli, ab Auria vulgo Doria, in *tertia* denique, quæ Tomo II latius continuabitur, Comitum & Marchionum ab Auria, Com. Borromæorum, Domin. Cacheranorum, Principum Carpineorum, March. Savonæ e familia Carrettana, Domin. Cazulinorum, Princ. & March. Centurionis, Conradorum ab Austria, Costorum, March. Estensium, Fliscorum, vulgo *Fieschi*, tum & Tergesti civitatis sive Principatus in Histria documenta plurima, nexum cum Imperio testantia, ex. gr. Ducum Sabaudiæ CXXI & M. Etruriæ Ducum LXXIV, exhibet. Horum usum si docere plenius liberet, liber nobis scribendus foret; quare brevitatis memores nihil addimus, nisi quod monemus, Cl. Autorem, quod ipse testatur in Præfatione, prætermisisse in hac Collectione ea monumenta, quæ *Archivo Imperii*, XXIV spissis Voluminibus in fol. absoluto, jam inseruerat, digito tamen, quo loco illic reperiantur, indicasse.

THESAURUS JURIS derer Grafen und Herrn des Heil. Röm. Reichs ꝛc.

i. e.

THESAURUS JURIS COMITUM ET DOMINORUM S. Rom. Imperii, in quo de eorum origine, incrementis, prærogativis & juribus agitur, & multa documentis optimæ fidei, nondum hactenus editis, probantur, editus cura JO. CHRISTIANI LUNIGII.

Francof. & Lipſ. apud Hæredes Frid. Lanckisii, 1725, f. Alph. 12.

Novus

NOvus prodit Cl. *Lünigii* noſtri-opera Theſaurus, in quo quidem non diffitetur, principem adjutorem ſe habuiſſe *Georgium Tobiam Piſtorium*, J. V. Lic. Illuſtriſſ. Comitibus Hohenloha-Weickersheimenſibus a Conſiliis & Cancellariæ directione. Poſtquam enim Vir Cl. D. Johannes Stephanus Burgermeiſter cum in *Theſauro*, tum in *Bibliotheca Juris Equeſtris*, magno legentium commodo congeſſit, quæ de Nobilibus Imperii immediatis ſparſim exſtabant, operæ pretium exiſtimatum eſt, ſi idem fieret de Comitibus Imperii Rom. Germ. Habes itaque hic Scripta CCLXII, quæ vel integra vel excerpta hic exhibentur, tribus Partibus digeſta. His præmittitur Introductio in Theſaurum hunc Juris, nec brevis, & oppido erudita ac lectu digna, quam Cl. *Piſtorio* deberi, minime dubitamus. Agitur vero hic de origine Comitum & per ſingula fere ſæcula oſtenditur, quanta eorum fuerit dignitas & autoritas: qua in re ita verſatur Autor, ut non modo Scriptores idoneos afferat, ſed præcipue ad diplomata, quæ paſſim in *Archivo Imperii Lünigiano*, modo laudato, exſtant, provocet, ut eo magis de operis hujus immortalis utilitate conſtaret. Continentur vero prima operis Parte Excerpta e præſtantiſſimis Gloſſatoribus, Hiſtoricis & Juris Publ. Doctoribus, & Parte II integræ Diſſertationes Hiſtorico-Juridicæ de origine, incrementis, prærogativis & Juribus Comitum Imperii R. G. Parte vero tertia, qua præter Diſſertationes, Conſilia imprimis & Acta publica continentur, paulo diſtinctius procedit, & *Capite I* ea ſcripta exhibet, quæ ad originem & priſtinam Comitum dignitatem pertinent, *Cap. II* inſcribit de prærogativis & juribus, *Cap. III* de jure præcedentiæ, *Cap. IV* de his, quæ ſtylum curiæ & ceremonias concernunt, *Cap. V* de Miniſterialibus, ubi affert Joach. Ge. de Plœnnies Diſſertationem, in Actis A. 1725 p. 258 memoratam, cujus & ſententiam ſuam facit Autor Introductionis, *Cap. VI* de rebus matrimonialibus, *Cap. VII* de rebus ad tutelam ſpectantibus, *Cap. VIII* de teſtamentis, *Cap. IX* de jure primogenituræ, ſtatutis familiæ, venia ætatis &c. *Cap. X* de rebus feudalibus & quæ ſucceſſiones evolvunt, *Cap. XI* de ſuperioritate territoriali & Jurisdictione, *Cap. XII* de Regalibus, *Cap. XIII* de Jure collectandi, *Cap. XIV* de Jure vectigalium & de privilegiis de non evocando

& de non appellando, *Cap. XV* de Austregis, *Cap. XVI* de Jure adlegandi & deputandi, *Cap. XVII* de insignibus & sigillis, *Cap. XVIII* de Juribus, quæ Comitibus competunt ad obtinendum munus Præsidis in Camera Imperiali, *Cap. XIX* de Collegiis Comitum in Comitiis & quatuor eorum Votis, quod prolixissimum scripta continet quinquaginta, *Cap. XX* de gravaminibus Comitum & Imperatoris decisionibus, & Cap. XXI de variis statum Comitum Imp. concernentibus. Miscentur vero hic scripta Latina cum vernaculis, edita cum ineditis, quæ singula hic referre institutum nostrum non patitur. Ceterum operæ pretium utique fecere Clarissimi Editores, quod tot palantes chartas in unum corpus redegere. Etsi enim generatim tantum de Juribus Comitum Imperii egisse videantur, multa tamen passim occurrunt, quæ familias Comitum diversas sigillatim illustrant, quæ ut commodius suo loco evolvi possent, accessit ultimo loco Index rerum utilissimus.

Geschichte der Preußischen Lande, Königl. Pohlnischen Antheils.

i e.

HISTORIA RERUM IN PRUSSIA POLOnica ab obitu Sigismundi Augusti usque ad Stephani Regis mortem seu A. 1586 gestarum; cuncta ex MSCtis collegit & documentis illustravit GOTHOFREDUS LENGNICH, D.

Dantisci, apud Jo. Daniel Stollii Viduam, 1724, fol. Alph. 7 pl. 7.

EXhibemus jam tertiam Partem Operis consummatissimi, cujus Anno 1724 M. Jun. mentionem fecimus, in qua concinnanda Cl. Autor iisdem fontibus, quos in priori Tomo ejusque Præfatione jam indicaverat, usus; si descriptionem interregnorum excipias, quam ex MSCta Historia hausit, cujus Autor adhuc latet. Equidem in exemplo, quo usus fuit Noster, a recentiori quodam adscriptum reperit, *Karnkovium & Cromerum haberi Autores;* quod & ex illius Epistola *Dlugosso edit. Lips. p. 1821* subjecta

jecta patefcat. Sed ibi Karnkovius folum memineratFafciculorum, quos vacante Regno usque ad Henrici electionem congeftos, in ordinem redigendos ad Cromerum miferat, quem laborem Cromerus fenio confectus, labente jam memoria viribusque debilitatis, merito defugiebat, *v. Epift. in Dlugoffo p. 1704.* Verum illud opus, quod Nofter in ufus fuos vertit, (cujus etiam exemplum exftat in Bibl. Menckeniana) a morte Sigifmundi Augufti ad inaugurationem usque Stephani continuatum ac libris VI divifum, non ex laciniis confarcinatum, fed jufta ferie, ftilo terfo, candore fummo, a Viro folertiffimo, qui rebus ipfis interfuiffe videtur, confcriptum, occafionem præbuit, ut plura ab aliis neglecta, vel erronee tradita Nofter fuppleret, vel emendaret. Præmifit huic Tomo brevem commemorationem fcripti a *Stanislao Karnkovio* compofiti *de jure provinciali Terrarum, majorumque civitatum Pruffiæ.* Karnkovius enim Epifcopus Cujaviæ, ut Henrico Valefio Statum Polonici Regiminis notum faceret, Libellum *de fitu Poloniæ & Gente Polona* hanc in rem confcribi curaverat, cui ipfemet in vicem fupplementi de Boruffia quædam adjecerat, quæ 1574 in 4 in publicum funt emiffa. Cum vero Karnkovius illud præcipue animo agitaverit, ut, fuppreffis fcriptis publicis, quorum memoriam hic Autor repetit, Borufforum jura libertatemque convelleret, Nofter, annexa hanc in rem *Epiftola Cafp. Schützii*, ipfemet quoque lubricas Præfulis iftius rationes folide confutat. Ut vero ad rem propius accedamus, mortuo Sigismundo Augufto, & libera electione univerfo Regno reftituta, Boruffi exiftimabant, optimam fibi occafionem effe oblatam, ut pacta cum Cafimiro A. 1454 inita & confuetudines patriæ vetuftas a Rege futuro ante fufceptum Regimen expreffa fanctione confirmari, & jura, fub anteceffioribus fere deperdita, hoc modo reftaurari poffent, quamvis haud immerito fufpicarentur, Ordines Regni Polonici jura, quæ ipfis eripere huc usque non fuerant veriti, impofterum quoque acerrime fibi derogaturos. Hinc Civitates majores fub initium Interregni profitebantur, femet intra limites conjunctionis cum Cafimiro ftatutos effe remanfuras, quos tranfiliiffe Polonos, plerique ex Confiliariis, Nobilitas inferior & Civitates minores, quarum res hactenus ad incitas fuerant redactæ,

p. 99 fq.

2.

28.

p. 39. redactæ, injustum pronunciabant. Omnes ergo eo collimabant, libertatem integram esse restituendam, & ne denuo ista violaretur, obices undique ponendos. Verum dum de sanis remediis
Doc. N. 6. inter superiores & inferiores ordines Borussicos disceptatur, Henricum Valesium & electum & coronatum, cernunt, antequam de rebus ad salutem communem pertinentibus amice potuissent convenire. Interea Konopatii, aliique Nobiles, bona sibi
p. 40. quondam injuste, ut putabant, erepta, durante interregno, armis
51 53. vindicaverant, unde graves querelæ in Polonia excitatæ. In Comitiis electioni destinatis Ernesto Archi-Duci Austriæ favebant Borussi, a quo ita abhorrebant Poloni, ut jam copias ad externam
55. vim propulsandam cogerent. Verum Legatus Gallorum, Religi-
p. 64 Doc. onis & privilegiorum securitatem pollicitus, ad Henrici Valesii
N. 78. partes Dantiscanos primum, mox & reliquos Borussos pertraxit.
p. 67. Sed, omnibus paullo post in adventum novi Regis dilatis, dum
p. 77 Doc. Borussi ad inaugurationis solennia accedunt, Henricum per Se-
N. 10 sq. natores Polonicos plane a se alienatum sentiunt, quippe is postu-
p. 86. lata ipsorum vix ullo responso dignabatur, & Nobiles secundum verba juramenti Polonici, in quo expressa mentio Borussiæ, utpote separati Territorii, non facta, fidem addicere jubebantur. Mœsti inde domum redeuntes, comperta Regis fuga, dum Polo-
121, 131, 138. ni de novo Rege creando consultarent, ipsi tamen fidem juratam
149. constantissime servarunt, donec bella Gallorum civilia omnem reditus spem præscinderent. Tunc demum animum in Domum Austriacam pronum denuo produnt, ac Legatis præcipiunt, ut suis
150 Doc. votis Archi-Ducem Ernestum Regem nuncupent. Verum in Co-
N. 15 sq. mitiis ad eligendum Regem congregatis, præcipui ex Polonis &
p. 154. Lithuanis Maximilianum Austriacum, quibus & Borussorum
158. Legati, mandatis quodammodo satisfacturi, accesserunt, reliqui Annam, ex stirpe Regia oriundam, & maritum ipsi destinatum, Stephanum Bathoreum, Transylvaniæ Principem, Reges pro-
159. clamarunt. Hæc discordia Borussiam brevi pervasit, & Cæsari
165. quidem addicti, ut illi in cœpto perstarent, sedulo hortabantur.
170. Verum, Maximiliano cunctante, Stephanus in Poloniam propere accedit, Lithuanos aliosque hactenus sibi adversos minis par-
184. tim, partim blanditiis ad suas partes trahit, eoque, cum versus

Boruf-

Borussiam tenderet, hi quoque coacti, ut animo plane mutato, p. 200.
exceptis Dantiscanis, Stephano in finibus obviam facti, eumque 206.
devote Regem venerantes, Thorunium comitarentur. Inde Ordines Borussici omni conatu allaborabant, ut, quod sub Henrico Doc. N. 24
frustra tentaverant, a Stephano tandem obtinerent. Sed quæ 25. p. 212.
Henricum distinuerat, eadem quoque remora Stephano injecta, siquidem Senatores Regni ægre permittebant, ut Rex vigore ju- p. 217.
ramenti Polonis præstiti, Borussis polliceretur, se in proximis Comitiis querelis eorum medelam allaturum. Interea Dantiscani 220.
suas sibi res habere cœperant, quod nec patriæ communi, nec civitatis libertati prospectum satis fuisse existimarent, præsertim cum provida cura opus esset ad cohibendos illorum conatus, qui paucos ante annos novam Regiminis formam ipsis obtrudere imperiose tentaverant. Et invisi ipsis erant *Commissarii, Karnkoviani* vulgo nuncupati, ab inimicis regnante Sigismundo Augusto 220.
constituti, qui fundamentis Reipublicæ conquassatis extrema fere minabantur. Ad tanta ergo mala averruncanda, & statum pristinum restaurandum, necessarium censebant Dantiscani, cognitionem ante omnia Judicibus delegatis & Decretis eorum omnem auctoritatem abrogari, atque ante, quam hoc factum esset Stephano Regi fidem jurare, recusabant; unde malevoli, ipsos ad defectionem spectare, criminabantur. Amica quidem transactione 221.
sedare tempestatem imminentem tentabant nonnulli, sed his adversabantur plures, qui, neglecta communis salutis cura, propria commoda ex dissidiis publicis captabant. Eadem res in Comitiis Thoruniensibus denuo agitata, quorsum ablegandi aliquos ex suis civitati libertas data. Verum cum missi a Dantiscanis, in urbem vix 224.
ingressi, carceri manciparentur, & Aulici graviora quotidie postularent, nec Brombergæ postea Tractatus felicius succederet, pa- 230.
cis consilia exulare penitus visa sunt. Hinc ablegati Dantiscani in 231.
arcem Lensiciensem detrudebantur; civitas ob atrocia crimina, eidem imputata, proscripta, ac merces pecuniæque ipsorum in universo Regno repertæ in fiscum redactæ. Immo urbs ipsa 238.
gravi obsidione cincta: sed Dantiscanis pertinacissime sua defen- 240.
dentibus, eoque fortissimi Regis consiliis penitus eversis, pax tandem optata conciliantibus exterorum Principum Le-

p. 254. gatis, feliciſſime coiit. Civitas in gratiam Regis recepta, privi-
legia illius ſumma autoritate roborata, & querelis per *Tractatus*
428 ſq. *Portorii* ſatisfactum. Reddita vix Regno quiete, Stephanus eo
455. intendit animum, ut Livoniam, in quam Polonis ſub Sigiſmun-
259. do Auguſto jura erant legitime quæſita, Ruſſorum dominio armis
ſubtraheret. Ad id perficiendum opus erat nervo rerum geren-
darum, unde Poloni, quantum cuique pendendum eſſet, con-
276, 339. ſtituerunt, ſimulque allaborarunt, ut Boruſſi oneribus Regni
286, 308 publicis ſubjicerentur. At iſti ex antiqua conſuetudine de pecu-
ſq. 352. niis conferendis in Comitiis Provincialibus potius conſultabant,
337, 391 ac licet hac in re a vetuſta conſtantia recedentes Nobiles, ut civi-
404. tatibus ægre facerent, a Polonis ſtatuta acceptarent, civitates
tamen, ne iſta inveterato uſui fraudi eſſent, proteſtatæ ſunt.
277, 281 Nihilominus pati cogebantur Boruſſi, ut vectigalia, de quibus
307, 470. in Comitiis Regni decretum fuerat, in terris ipſorum, imprimis
prope Montem Album, per aliquot annos exigerentur. Hinc ut
223 ſq. arctius in Poloniæ ſocietatem venirent Boruſſi, ad omnia Regni
329. Comitia eos evocarunt Poloni & Nobiles Territorii inter Conſili-
arios in Senatu, a Nobilitate vero Delegatos inter Nuncios Ter-
reſtres ſedes occupare juſſerunt, quod vigore Decreti Lublinen-
ſis, a Stephano Rege demum autoritate legitima donati, jure
332 ſq. 340 factum fuiſſe perhibebant. Deinde ſenſim id efficere conabantur,
349. ut juri dicundo Comitia Boruſſorum Provincialia tantum vaca-
rent, & Ordines ipſorum de rebus majoris momenti, quoties
Doc. 35. Regi placeret, in communi conventu conſulerent. Mox omne
diſcrimen inter utramque gentem tolli cupiebant Poloni, &
341, 345. quamvis Boruſſi, ut animos Polonorum ſibi conciliarent, pro
Doc. 37. indigena admitti paterentur, qui per annos aliquot prædia in
Boruſſia poſſediſſet, nullam tamen legem admittere, ſed pleno ju-
309, 396. re uti Poloni volebant, unde factum, ut illis ſumma officia in
Doc. N. 65. Boruſſia fuerint collata, quod patuit primum in Cromero ad Præ-
312, 326. ſulatum Varmienſem evecto, cui & Andreas Batoreus Princeps
410, 433. Coadjutor adjunctus. Neque minus ſecularia judicia inſignem
Doc. N. 49. mutationem tunc paſſa ſunt, cum, regnante Stephano, Tribunalia
52, 66. Polonorum primum conſtituerentur, unde, quibus Poloni eti-
268, 271. am Boruſſos ſubjicere tentabant, donec hi, graviſſimis momentis
Regi

Regi propositis, exemtionem impetrarent. Præterea cum appellationes ad Regem justitiæ procrastinandæ ansam præberent, Borussi devote petierunt, ut Polonorum more ipsis quoque singulare Tribunal erigere liceret Sed obstitit iterum Rex, ipsisque id tantum indulsit, ut vel ad Regem ipsum provocarent, vel a Tribunali Petricoviæ decisionem causarum peterent. Hinc aliquandiu, ut olim moris, ad Regem appellatum, usque dum Nobiles, a Civitatibus discordes, Petricovienses sub certis conditionibus Judices agnoscerent. Gravissimum sane videbatur, causas ex Legum patriarum tenore ab extraneo judicio dijudicari, donec Culmensia jura in ordinem fuissent redacta, cui rei perficiendæ jam Sigismundo I imperante fuerat insudatum. Nec defuere conventus ad utilissimum negotium peragendum destinati sub Stephano; sed in alia omnia ordines discesserunt, cum nonnulli animadverterent, Nobiles, neglectis legibus Culmensibus, peculiari juri condendo intentos, cujus voti etiam sub Regimine proxime sequenti compotes sunt facti. Ceterum octoginta fere *Documenta publica* subnectuntur, quæ veritati lucem insignem accendunt.

p. 261. 448, 451 452 Doc. N. 77 sq. 292, 461. Doc. N. 61. 365 sq. 373. 414, 425. 464 467 sq.

THESAURUS JURIS ROMANI, CONTINENS rariora meliorum Interpretum Opuscula, in quibus Jus Romanum emendatur, explicatur, illustratur, itemque classicis aliisque Autoribus haud raro lumen accenditur, cum Præfatione EVERARDI OTTONIS, JCti & Antecessoris.

Tomus I.

Lugduni Batavorum, ap. Jo. van der Linden, juniorem, 1725. f.
Alphab. 5 plag. 19.

QUod Belgio, quod Orbi Erudito, quod seculo nostro impense gratulamur, prodiit jam anno superiore in publicam utilitatem atque elegantiam prima & conspicua pars illius, omnium nationum votis pridem exoptati, ac, postquam spes ejus publice facta, anxie a nobis expectati rariorum opusculorum Thesauri. Meritoque prodiit sub tutela Amplissimi supremæ Curiæ Præsidis

Cornelii van Bynkersbœk, quem veræ juris civilis ſapientiæ apud Belgas Statorem, hujus vero inſtituti Autorem primarium ipſa hæc ſplendida collectio Patronum ſibi advocandum poſtulavit; quippe cui illa ſuam debet fortunam & pleraque accepta fert ornamenta. Laudabunt Eruditi fidem atque induſtriam ſolertiſſimi Bibliopolæ, qui characterum elegantia chartæque nitore, plane, ut promiſerat, cimelia Jureconſultorum principum conveſtivit; quod vero longe pluris faciendum, doctiſſimorum hominum auſpiciis atque ductu omnia inſtruxit; deinde propria cura operaque providit, ut ad commodiores legentium uſus ſummaque cum accuratione ſingula, quæ hic extant, opuſcula comparerent, & communi omnium plauſu exciperentur. Ipſe hac fini operas typographicas rexit, ipſeque, Latini ſermonis peritia ſatis imbutus, errata, quæcunque animadverti potuere, & ſecus edita removit; legum capitibus, more veteri per verba initialia tantum laudatis, adjecit numerum; Hiſtoricorum & Poetarum teſtimonia, adſcriptis libris, capitibus, verſibus, certiora fecit, atque indices ſingulis opuſculis, eorumque paginis aptavit. Hæc ſolertia impendenda erat, quo dignum tanta expectatione opus exiret, quodque a dotibus externis pariter atque internis ſummopere placeret. Omnis enim cautio fuit adhibita, ut ne aliis in hoc clarorum virorum theatro daretur locus, quam, quos & brevitas, & raritas, & utilitas commendaret. Majora opera mole ſua nimium gravatura fuiſſent hunc Theſaurum, ſed & talia non tam difficilia paratu eſſe conſueverunt. Raritas nullos libros in hunc cenſum admiſit, niſi ſimul multo elegantiæ & eruditionis ſale eſſent perſperſi. Propterea enim nonnulli ſuperiorum ſeculorum tractatus rariſſimi, quod nihil bonæ frugis continent; iique ſuo merito intercidunt. Juvabit ergo in hac collectione comprehenſos accepiſſe libros *plus quadraginta*, nonniſi exquiſitos, & qui antehac ſeparatim magno cum ſumtu vix ac ne vix quidem comparari potuerunt; libros, inquam, multiplici utilitati & oblectationi variæ inſervituros. Habebunt hic JCti, quo poſt ſalebroſas juris quæſtiones, aut poſt fori rixantis murmura animum reficiant: habebunt critici, quo πολυμάθειαν large inſtruant: habebunt humaniorum literarum ſtudioſi, quæ ipſis, tan-

tanquam peregrinis in hortis nata, gratiora videri poterunt, multa ad proprietatem vocum, ad ritus, formulas, mores & Antiquitates Romanorum pertinentia. Hoc pacto tituli præfixi mensuram implebit præsens opus, immensas doctrinarum atque eruditionis variæ gazas complectens. Tanto inferiores jam apparebunt collectiones opusculorum juris olim peractæ, sive illa *Francisci Ziletti* jussu *Gregorii XIII Pontificis* quinque & viginti voluminibus sub titulo, *Tractatus universi Juris*, Venetiis A. MDLXXXIV edita, sive altera a *Pompejo Limpio* octo Voluminibus sub titulo, *Repetitiones Juris Civilis*, Venetiis A. MDCVIII publicata. Pauci enim in vastis istis corporibus Scriptores artibus & literis paulum cultiores reperiuntur; neque discreta satis Divinæ atque humanæ legis, diversorumque jurium, aut solida, & quæ demtis Doctorum plaustris consistere videretur, doctrina in plerisque sese prodit. Enimvero melior jam vivitur ætas, nec beata *Accursii* familia in foro, multo minus in Arte juris, regnum adhuc tenet. At, bone Deus! quanto intervallo priorum syntagmatum Autores ab hujus Thesauri vel Conditoribus, vel adjutoribus distant. Summus humanioris & ingenuæ juris prudentiæ fautor atque arbiter *Ill. van Bynkershœk* consilium & rationem deligendi meliores juris Autores dedit, imo vero ipse instructissimæ etiam Bibliothecæ suæ thesauros liberaliter, & generosa de bono publico merendi voluntate, reclusit, non invisurus omnibus, quod antehac omnino cum paucis commune possederat. Nec nisi felicissime librorum hoc fasce complectendorum dilectus cedere potuit, cum & alii præcipui apud Belgas Antecessores atque Civilis juris cultiorisque literaturæ peritissimi Viri, sæpius repetita deliberatione, re atque judicio suo opus promoverint, inprimis Viri Clarissimi *Alexander Cuninghamus* & *Henricus Brenckmannus*. Graviter ac venuste pro dignitate rei diligentissimus Antecessor *Everardus Otto* singula ista perorat disertissima præfatione, ipse auxiliis producendo huic thesauro præstitis clarus ad posteros futurus, eo majori quidem merito, quo majori modestia procemii & adscripti in titulo nominis invidiam excusat. Pari moderatione de singulis Autoribus hic exhibitis sententiam dicere, aut, quæ a posterioribus melius tradita esse videntur, e multiplicis

ac variæ ſuæ eruditionis lectionisque penu hic congerere noluit, multo vero magis a cenſorio ſupercilio temperavit, in quo adhibendo atque in perſtringendis aliorum laboribus illi fere proniores eſſe ſolent, qui proprio judicio ſobrie diffidere nondum noverunt. Enimvero ſatis erit Eruditis præſtantiorum JCtorum opuſcula, quæ deſiderabant, ut olim edita fuere, jam bona fide recuſa legere. Quæ enim a recentioribus rectius animadverſa, ea in illis non requiruntur: noverunt meliores literati, *in omnibus poſteriora concludere, & ſequentia antecedentibus pravalere*, quod ait Tertullianus, nec tamen ideo prius dicta contemtim habent, aut inſectantur. Sed de de opuſculis Tomi I dicendum.

Primum locum jure tenet *Anton. Auguſtinus*, initio Alliſanus, dein Ilerdenſis Epiſcopus, poſtremo Archiepiſcopus Tarraconenſis, *de Nominibus propriis τȣ̃ Πανδέκτȣ Florentini*, a Viro Ampl. *Adolpho Fiſſcher*, JCto, in publica commoda oblatus. Præter enim dignitatem tanti nominis ipſa temporis ratio atque inſignis raritas operis poſtularunt, ut ſtatim in aditu conſpiceretur liber, qui antehac unus longe pluris fuit emendus, quam univerſus hic theſaurus impoſterum conſtabit. Primus ille juris utriusque Antiſtes maximus Leges, SCta, Gentes, Familias, Numiſmata & Inſcriptiones Romanorum examinavit diligentius & cum juris civilis ſcientia omnem veteris eruditionis apparatum feliciſſime conjunxit. Sed primus idem præſidia ex Pandecte Florentino capienda JCtis indicavit, idque eo majori auſu, quo facilius Præceptoris, *Alciati* ſui, Politianum, Bologninum & Taurellum ob induſtriam exemplari Florentino addictam publice privatimque ridentis, judicio averti ab hoc ſtudio potuiſſet. Enimvero, decurſo ſtudiorum curriculo, Florentiæ una cum Jo. Matalio Metello, Sequano, Digeſtorum libros cum Norica Haloandrina editione ad Codicem illum venerandum contulit: ſuntque aurei *Emendationum & Opinionum* libri ex iſtius collationis obſervationibus enati, quos primum edidit Venetiis annos natus quinque & viginti, non undeviginti, ut male tradit *Schottus Lib. V obſervat. human. cap. 33*, qui ob civilia bella patria profugus, in domeſticam familiaritatem ab Auguſtino receptus, nunquam ab ejus latere diſceſſit, eaque propter accuratiora & plura, quam ceteri omnes, de ipſo

de ipso commemorare poterat. Sed hic de propriis Nominibus Pandectarum liber A. MDLXXIX Tarracone, typis *Philippi Mey* descriptus, exiit, tanquam pars prior ingentis operis, *de Verbis Digestorum*, quod Augustinus jam sexagenarius molitus fuit, quodque *omnium pœnarum faciem habere*, Scaliger judicabat. Ejus utilitatem soli intelligunt meliores Jurisprudentes, quique percipiunt, Jurisconsultorum, Consulum, Prætorum, Imperatorum, Præfectorum Urbi, Prætorio &c. aliaque ad historiam singularum legum pertinentia nomina quantum ad explicationem Digestorum & Codicis sint necessaria, quantum quoque ad detergendas quamplurimis veterum locis maculas, nominaque in iisdem restituenda, Pandectæ conducant. Nec alia mente magnus Cujacius *lib. XII Observat cap. 18*, nominum restituendorum inanem forsitan laborem esse, dixit, quam, ut rei difficultatem innueret, plusquam Cimmeriis tenebris involutæ, nec nisi per suspiciones & conjecturas extricandæ, quam & ipsi veteres, dum per festinationem haud raro cespitarunt, ac diversos nominum similitudine confuderunt, quam & mutata diversis temporibus nominum observatio, quamque demum librariorum oscitantia, magnæ obscuritatis causæ, difficillimam prorsus effecere. Sed has quantascunque obscuritates insigni conatu inter primos removit Antonius, quodque jam in *libro singulari de Familiis Romanorum*, & in *lib. III Emendationum Cap. 8* aggressus erat, in hoc opere perfecit, de cujus meditatione jam ab adolescente suscepta videndum *Emendat. lib. I Cap. 7*. Ipse vero primus omnino legum inscriptiones, ab aliis, Græcis & Latinis, omissas, plene ad *librum* usque *quinquagesimum Pandectarum* descripsit: nam *Haloander* ultra *quartum & vigesimum Librum* eas, quippe a *Politiano* & *Bolognino* hucusque tantum notatas, non produxerat. Et ipse primus divino ingenio præstantes usus ex conjunctione fragmentorum percipiendos animadvertit: in quos postea, editis a *Taurello* ex Pandecte Florentino capitum inscriptionibus, cum altius penetrasset *Cujacius*, atque legum inscriptiones & rubricas titulorum, *velut claves arcanis hujus sapientiæ reserandis*, magnopere ac sedulo discipulis commendare plane consuesset; hinc factum, ut multi cum fructu in eadem palæstra sese exercerent,

Jaco-

Jacobus Labittus vero egregiam inprimis ac diligentem operam in *Indice* suo conficiendo navaret, autore & suasore *Cujacio*, ut ipse circa finem Indicis profitetur. Sed hic idem *Labitti* pulcherrimus labor ab *Augustino* conspectus permovit, ut partem majoris operis scriniis suis elabi pateretur, *multo diligentius*, ut in Præfatione scribit, *quam ab eo, qui magna cum laude id cœpit; quid singuli JCti scripserint, quibusvis in locis eorum mentio in Digestis fiat*, exhibiturus. Idque summa cum gravitate præ se tulit. Cum enim *Labittus* ordinem indicis manci, qui Pandectis Florentinis præpositus est, in serie JCtorum secutus fuerit; *Augustinus* temporis habuit rationem, quo singuli JCti floruerunt, quos, multis eorum capitibus & libris suppletis, aut emendatis, optimo ordine distributos stitit. Deinde ille tantum addidit loca ex Codice Justinianeo, & Institutionum libris, Novellisque Constitutionibus, quæ ad nomina JCtorum pertinent; hic autem cetera quoque in rem suam vocavit Jurisprudentiæ ante-Justinianeæ & Historiæ Romanæ monumenta, quæ JCtorum meminere, Græcosque adhibuit, qui vel Justiniano æquales, vel post eum Constantinopoli vixere, ac libris Justiniani nondum depravatis usi sunt. Adjecit demum, quod extra *Labitti* institutum erat, nomina propria Regum, Consulum, Imperatorum, Legum, Virorum, Feminarum, Urbium & Provinciarum, in Pandectis conscripta; eaque omnia notis eruditis illustravit. Sciendum autem, in hac *Augustini* editione notas, quæ olim ad calcem libri rejectæ erant, nunc justis locis ad finem paginarum extare, &, quæ JCtorum meminerant, utriusque Codicis, Institutionum & Basilicorum capita, ex eadem appendice, uncinulis inclusa, singulis nunc subjecta, ceterum nihil mutatum esse, sive in orthographia Pandectarum veteri, sive in paragraphorum numeris, ex *corpore glossato* & *Charondæ* editione desumtis. Hæc hactenus ex doctissima *Ottonis* enarratione excerpenda duximus. Pergit vero Celeberrimus hic Antecessor, & ad singula capita observat, quæ ab *Augustino* in notis minus accurate posita offendit. Optime factum! ne tanti viri autoritas, ut multis accidit, pluribus in futurum imponat, &, quod solet, crescat observatio ex uno quondam male erepta, deinde secutis tradita temporibus, serisque nepo-

nepotibus aucta. Et hujus industriæ nonnulla delibabimus. In *primo capite* Augustinus *nomina JCtorum, tam ex quorum scriptis constant Pandectæ, quam, qui in iisdem laudantur*, recensuit; utrosque rursus in quatuor classes distinxit, ac typum successionis sectarum, *Sabinianorum* & *Proculianorum*, ex *Pomponio* dedit. At in scholis his discordibus describendis, *Emundus Merillius*, in vitis JCtorum *Rutilius*, *Bertrandus* & *Guil. Grotius*, *Menagius*, *Rupertus* & *Bynkershœkius* permulta luculentiora dixerunt, variaque docuerunt, ex quibus hoc opus emendari posset. Quando *pag. 17* Augustinus notat, *Alfenus* & *Alphenus* in Pandecte Florentino, sed sæpius per *F.* scribi: refellitur commentum *Torrentii*, ad *Horatii lib. I Sat. 3* arbitrantis, *Alfenum patrio nomine primum dictum, postea, cum clarior evasisset*, Alfinium *appellatum esse*. Laudat hic Celeb. *Otto* conjecturas Cl. *Wachtleri* nostri, in his Actis *A. 1711* propositas, easque libro singulari plenius se firmaturum spondet. Quando *pag. 56 Salvii Juliani* scripta enumerantur, quæstio succurrit, utrum a *Salvio* hoc *interdictum Salvianum* nomen acceperit? idque cum Augustinus inferius *pag. 331* affirmet, ipsi aliis consentientibus, negantibus aliis: ea res plane incerta videtur, quia gens Salvia plures Prætores & JCtos produxit: nam *Hadrianus Salvio Caro* rescripsit in *l. 14 ff. ad SC. Turpil.* & *Salvius Aristo Julianum* consuluit *in l. 6 ff. de legat. præst.* Cum *pag. 67* ex *libro LXXXXIV Digestorum Juliani* laudatur *l. 32 de legibus*, cujus inscriptionem ita ediderant *Taurellii:* id a mala manu est; nam in manuscripto Florentino *Julianus lib. LXXXIV* legi, idque se bene vidisse scribit Cl. *Laur. Th. Gronovius*. Ita non opus est libro incerto, qui *nonaginta Digestorum* libris adjiciatur. *Pag. 84 Volusii Mæciani* prænomen ex *Capitolino* addendum *Lucius*. *Lampridio* metachronismi crimen in *vita Alexandri cap. ult.* frustra impingitur: veteres membranæ *Mæciani* nomen ibi non agnoscunt. *Pag. 104* miretur quis professionem ignorantiæ, *Cajum cur Justinianus* nostrum *appellaverit*, *nisi fortasse, quia is Christianus fuerit, aut ejusdem nationis cum Justiniano*. Videatur *lib. I Emendat. c. 5*, ubi recte docetur, *Cajum non multum post Salvii Juliani ætatem vixisse, qua & Sextus Pomponius fuit*. Suum Justiniano dictum, quod Tribonianus ejus operibus in conscribendis Institutionibus familiariter esset usus, verissima videtur

ratio: nam pari causa *Strabo* & *Seneca Zenona suum* vocarunt. *Pag. 139 Tertullianum* JCtum non alium esse a Patre & Scriptore Ecclesiastico, traditur. Sed contrarium apparet ex collatione vel unius *l. 33 ff. de Testam. milit.* cum stilo tumente & pingui Presbyteri illius Carthaginensis. *Pag. 191 Hermogenianus* perperam inter *Alexandri* consiliarios & numerum discipulorum *Papiniani* refertur. Fons erroris interpolatus *Lampridii* locus. *Pag. 196 Q. Claudius Venulejus Saturninus* idem cum *Venulejo* videtur Augustino, qui duo rectius separantur in inscriptione *l. 15 & l. 16 ff. de pœn. Claudius* sub *Pio & Divis fratribus*, *Venulejus* sub *Caracalla & Alexandro* floruere. *Pag. 204 Tarruntenus Paternus* quo tempore vixerit, incertum dicitur. Sed is *Commodo* imperante fuit præfectus prætorio, estque propter malum consilium interemtus, *Lamprid. Commod. cap. 4. Pag. 214 Augustinus* historiam de *Servio Sulpicio*, ad studium juris Civilis converso per *Mucii* objurgationem, *Pomponio* dubiam reddit, a *Guil. Grotio* ea causa reprehensus. Duobus nititur argumentis: primo, quod & *Tullii* & *Servii* adolescentia non permittat credere, eos vivo *Scævola* primum in causis orandis locum obtinuisse: altero, quod *Servius* demum, postquam Rhodo reversus, ad Jurisprudentiam accesserit, atque in ea primus esse maluerit, quam in eloquentia secundus, *Cic. in Bruto, cap. 41.* Satis liquere videtur, nisi apud *Pomponium* per *obtineret* intelligas *obtinere potuisset*, quod *Grotius* legi jubet, narrationem ejus consistere non posse. Et vel hoc admisso morosior æquo est objurgatio *Scævolæ*, nec in ætatem *Servii*, ad summum viginti quinque annis tum consistentem, quadrare videtur. Sed quod *Augustinus* ab hoc *Servio* JCto nomen *Servianæ Actionis* desumtum putat, secus videtur, propter *Ciceronis* locum *Orat. pro Muræna cap. 20.* qui docet, *Servii* sortem in Prætura non fuisse juris dicendi, quam omnes necessarii ei optarant, sed peculatus. *Pag. 244* quod *Cujacius* de *Fufidio* a se in lucem protracto dubitanter scripserat, *forsitan* hunc esse eundem, quem *Cicero* in aliquo patronorum numero fuisse ait, id *Augustinus* suum fecit. Ast utrumque in ætate *Fufidii* errasse, eumque toto seculo juniorem sub *Vespasiano* floruisse, *Grotius* ex *l. 5 ff. de auro arg. leg.* probavit. *Caput II Regum & Consulum nomina* complectitur, *quibus Romani annos suos ad annum usque*

Chri-

Christi 541 designarunt. Et hic quoque e Fastorum commentariis varia aliter constitui possent. Ita *Pighius* monstravit, SCtum, cujus *pag. 258* mentio fit ex *l. 1 ff. de Off. Quæst.* quod factum est *Decimo Druso & Porcina CSS.* referendum esse ad *D. Brutum* & *Æmilium CSS.* Et sequens ibidem consulatus *Sullæ* & *Trionis* ex *l. 12 pr. ff. de Accusat.* ad *Tiberii* ævum pertinet, *Memmioque Regulo Sullæ Fulcinius Trio* collega assignandus, observante *Cujacio lib. VI c. 30. Capite III nomina Imperatorum, a Julio Cæsare ad Alexandrum in Digestis perscripta*, proponuntur: in quibus latius processit *Freymonius*, atque in *Symphonia juris* ex Codice quoque Principum nomina adjecit. Brevis etiam hic & parcus *Augustinus* in notis. *Caput IV* exhibet *nomina Legum, SCtorum, Edictorum, Interdictorum, Decretorum & Actionum*, quæ a propriis nominibus deducuntur; aut aliam habent insignem appellationem. Facile apparet, magnam accessionem, emendationem atque illustrationem variam huic capiti afferri posse, tum ex libris singularibus doctissimorum Virorum, quibus singulas Leges, Plebiscita, SCta explicarunt, tum ex iis, quæ Critici atque JCti inter aliud agendum ad istas species juris Romani notarunt. *Capite V* sistuntur *Nomina propria certarum personarum*, partim *Scriptorum Veterum Græcorum & Latinorum*; partim *Deorum atque Heroum*; partim *Romanorum, atque Provincialium, sive aliorum*; ex quibus *servi* a *liberis*, *viri* a *mulieribus* distinguuntur. *Capite VI* sequuntur *ficta Nomina tam Romanorum civium, quam servorum ab JCtis usurpata*, quorum pars ad *viros*, pars ad *feminas* pertinet. *Caput VII* complectitur *nomina Provinciarum, Urbium, Montium, Fluminum, Oppidorum, Gentium, Familiarum, prædiorum & aliarum rerum*; *Capite VIII aliorum nominum* est *Silva*, eorum, quæ ad superiora commode referri nequivere. Multum post *Petri Fabri* curas *Ægidio Menagio* & Amplisſ. *Bynkershœkio* debemus, qui singuli complura Magistratuum aliorumque civium Romanorum nomina magis familiaria cognitaque nobis fecere, permulta quoque restituerunt. *Augustino* subjungitur II *Carolus Selvaghius*, Theologus, in studio olim Neapolitano publicus legum Professor, deinde in Romana cathedra *Mureti* successor. Ejus Autoris solœcismis & barbarismis repleti, succo vero & sanguine destituti, *de origine, ethymo, & præstan-*

tia Pandectarum, in l. 1 & 3 de Justitia & Jurisdictione, recitationes solemnes non inserendæ videbantur huic egregiorum scriptorum corpori, nisi id dandum fuisset multorum desideriis. Et possumus ei tanto æquiori animo locum assignatum non invidere, cum vix octo folia occupaverit, *Augustino* vero solum ob argumenti propinquitatem successor sit datus. Quamvis enim is ordo librorum minime sit observatus, qui perpetua serie easdem materias quovis tomo sisteret, cum singuli per se subsistant: ii tamen ut jungerentur, quos inter cognatio quædam est, ipsa res poposcit. Jam perjucunda vicissitudine sese offerunt III elegantissimi JCti Genevensis, *Jacobi Lectii de vita & scriptis Æmilii Papiniani, seu de officio Prudentum oratio; de vita & scriptis Domitii Ulpiani orationes duæ; ad Æmilium Macrum de publicis Judiciis, liber unus; ad Modestinum de pœnis, liber unus.* IV Sequitur acerrimum illud, quod Juris Conditoribus superiori seculo extitit, par defensorum, *Jo. Chifletius*, JCtus Vesontinus, cujus *Apologetica dissertatio de Juris utriusque Architectis, Justiniano, Triboniano, Gratiano & S. Raymundo,* Antverpiæ 1657 lucem adspexerat; & *Gabriel Trivorius*, J. C. Historiographus Regius, cujus *Observatio apologetica ad Inscriptionem orationis ad Antecessores Digestis Justiniani præpositæ, adversus quosdam JCtos & Procopii Anecdota*, Parisiis 1631 primum exierat. V *Petri Burgii Electorum liber, quo varios juris locos illustrandi, conciliandi, sanandi ratio tentatur.* Fructus hi sunt institutionis *Cujacianæ*, ut ipse profitetur. Huic vero editioni librum a mendis repurgando aptavit opera *Joannis Balk*, J.U.D. & Curiæ Frisiæ Advocati, qui idem & *Perrenonii Animadversionibus* præstitit. VI *Christophori Coleri*, Antecessoris Altorfini, *Parergorum, ad varios Pandectarum & Institutionum Juris locos, liber singularis, in quo obiter etiam varii Scriptores aut emendantur, aut nove explicantur,* satis notus atque commendatus humanitatis cultoribus. VII *Gabrielis Vallii*, Pictaviensis J. C. & in suprema Regni curia Advocati, *libri singulares, ad L. Gallus, 29 ff. de liberis & posth. ad l. un. C. de sentent. quæ pro eo, quod int. profer. ad l. in quartam, 91 ff. ad L. Falcid. & ad l. filium quem, 24 C. famil. hercisc.* VIII *Petri Avellani*, Valesii, JCti, *aliquot loci bonorum Autorum restituti, vel aliter, quam vulgo intelligantur, explicati.* Pluribus quidem scriptorum

ptorum Romanorum locis, quam juris nostri capitibus lux accenditur in his restitutionibus, aut medela affertur. IX *Nicolai Catharini*, JCti Bituricensis, *observationum & conjecturarum liber.* Ad quinquaginta diversos Digestorum & utriusque Codicis textus conjecturas exhibet, quas in naturales & industriales fructus ingeniose dividit. Illos vocat, quicquid ipsi sub manu scribentis enatum est; hos, quicquid observationum nactus est ope librorum MStorum, vel autoritate Græcorum. Rarior hic libellus munus est Cl. *Abrahami Gronovii.* X *Joannis Stekii*, JCti, Commissarii generalis Reip. Bernensis, *Observationes Anticriticæ juris: seu, vindicationes legum a corruptelis Criticorum & neotericorum Interpretum.* Magno ausu hic Anticriticus in divinationes, correctiones *Ravardi*, *Fabrorum*, *Cujacii*, *Gothofredi*, *Pacii*, *Hotomanni* aliorumque inquirit, ac plerumque lectionem consuetam defendit. XI *Detlevi Langebekii*, Hamburgensis JCti, *in leges aliquot perdifficiles & nondum satis intellectas, novæ Annotationes.* Recensuit *Joachimus Cluten.* Fere cum solo *Accursio* ejusque schola res agitur huic observatori. XII *Petri Perrenonii Animadversionum & variarum lectionum Juris Civilis Libri duo*, Autorum rituumque veterum ad illustrandas leges translatione & variis in historia Juris correctionibus insignes. XIII *Georgii Conradi Crusii*, Antecessoris Lugdunensis apud Batavos, *ex variis observationibus, quæ ad Jus Civile pertinent, Diatribe, ex Juliani libro XXX Digestorum, de scriptura & sententia cap.* si paterfamilias, 40 ff. de heredib. instit. *accedit Dissertatio ex Ulpiani libro IV ad Edictum, de Pactis & conventionibus.* XIV *Ludovici Charondæ*, JCti & in supremo Francorum Senatu Advocati, Πιθανῶν, *seu verisimilium, Libri tres.* In quibus multa Juris civilis loca docte explicantur; atque nonnullorum, quæ invicem diffidere videbantur, erudita traditur conciliatio. *Ejusdem ad tit. de Verborum obligatione scholia, & de Jurisdictione & Imperio libellus.* XV *Marquardi Freheri*, JCti, Palatinatus VII viralis olim Consiliarii, ac Dicasterii Aulici Propræsidis, Παρέργων, *seu verisimilium Libri duo.* In quibus varia Juris civilis loca nove explicantur, emendantur, illustrantur, Est hoc opus, quod vivo Frehero sub uno Παρέργων nomine exierat, dein vero posthu-

mum ac ob insignes accessiones ex schediasmatis Autoris adjectas pene novum editum opera *Joannis Bosch*, J.C. Norimbergensis, A. 1622. Tomum alterum futuris nundinis vernalibus præstolamur; eoque expeditius universum corpus poterit ad umbilicum perduci, cum jam in recensito Tomo rariora præ ceteris opuscula, & quæ diu necquicquam requisiverat Bibliopola, exceptis *Const. Landii Enarrationibus & Prætermissis*, sint inserta, cumque Eruditi de promovendo ornandoque opere prorsus inter se contendant.

ECLAIRCISSEMENS SUR L'ANALYSE des infiniment petits.

hoc est,

DILUCIDATIONES ANALYSEOS INFINITE parvorum; Autore VARIGNONIO, Membro Academiarum Regiarum Scientiarum, Parisinæ, Londinensis & Berolinensis, ac Professore Regio.

Parisiis, apud Rollinum, 1725, 4.

Plag. 16 Tabb. æn. 6.

CEl. *Varignonius*, Geometra primi ordinis, qui multum temporis in calculo differentiali consumsit, cum Analysin infinite parvam *Hospitalianum*, da qua alibi diximus in Actis nostris accurata & successiva industria perlustraret, in calamum conjecit, quicquid ad eam ulterius perficiendam facere videbatur, novæ editioni, quam meditabatur, notas adjecturus. Has igitur notas sub Dilucidationum titulo solas in publicum profert editor, cum Analysis *Hospitaliana* iteratis jam vicibus lucem adspexerit. Plurimum autem eædem differunt a Commentario *Crosæ* in eandem Analysin, cujus in his Actis Suppl. Tom. VIII Sect. 6 p. 262 mentionem fecimus. Neque enim solum cum *Crosa* id agit, ut tyronibus calculum magis expeditum reddat; sed plurima addit Geometra tanti nominis digna. Præter explicationes locorum difficiliorum Analyseos ibidem reperies propositiones novas, problemata ab *Hospitalianis* diversa, regulas, constructiones & methodos differentes a *Varignonio* detectas. Imprimis ea demonstrat, quæ ab Autore Analyseos sine demonstratione sumuntur, & quorum

rum demonstrationem supplere non est cujusvis. Addit quoque passim de argumentis, quæ Autor Analyseos pertractat, ab aliis summis Geometris, *Leibnitio* præsertim atque *Bernoulliis*, reperta, quorum pars ex his Actis desumta & uberius illustrata. Presso pede sequitur Autorem Analyseos, ut adeo de argumento operis distinctius quædam recenseri, minime sit opus. Coronidis loco adjicitur dissertatio de calculo exponentiali Latino idiomate conscripta, in qua ea ad faciliorem intelligentiam proponuntur, quæ *Leibnitius* atque *Joannes Bernoulli* de hoc calculo dedere in his Actis, & dubia solvuntur, quæ *Bernhardus Nieuwentjit* contra eundem moverat. Adjicitur præterea scholion idiomate Gallico, quod, quæ *Bernoullius* in his Actis A. 1697 p. 125 & seqq. de hoc calculo dedit, jam ante proprio Marte assecutus fuerit & in Diarium suum retulerit A. 1695, occasione eorum, quæ *Leibnitius* in his Actis A. 1695 *Nieuwentjitio* respondit. Methodus tangentium curvarum exponentialium, qua calculus illustratur, idiomate Gallico conscriptus; cui jungitur methodus altera investigandi exponentes potentiarum incognitos, reducendo nempe æquationes ad Logarithmicas, v. gr. $c^x = ab^{x-1}$ ad alteram $xlc = (x-1)(la+lb)$: quod nihil difficultatis habet.

RECREATIONS MATHEMATIQUES & Physiques &c.

hoc est,

RECREATIONES MATHEMATICÆ ET Physicæ; Autore OZANAMO, Academiæ Regiæ Scientiarum Membro & Matheseos Professore.

Tomi IV.

Parisiis, apud Claudium Jombertum, 1725, 8 maj.
Alph. 5 pl. 6 Tabb. æn. 132.

RE creationes Mathematicæ & Physicæ *Ozanami*, Cursu & Lexico Mathematico atque Tractatu de lineis primi generis, locis Geometricis & constructione æquationum editis clari, problemata Mathematica & Physica continent, quæ oblectant, qua-

lia

lia in opere Germanico ejusdem rubri olim apud nos dedit *Swenterus*, Matheseos Professor *Altorfinus*, & ejus continuator *Harsdœrfferus*. Editio nova, quam hic sistimus, non modo quarto volumine integro aucta, verum & in Tomis tribus prioribus aliquot accessionibus locupletata. Tomo primo continentur problemata arithmetica, geometrica, musica & optica. In problematibus arithmeticis exponitur modus additionis mercatoribus in designando mercium pretio usitatus, compendiosa multiplicatio & divisio, sed quæ non accedit ad perfectionem *Ludolffinæ* a *Wolfio* in Elementis Matheseos explicatæ; inventio numerorum perfectorum; & omnium divisorum numeri dati; determinatio trianguli rectanguli in numeris rationalibus integris; usus progressionis geometricæ & arithmeticæ in solvendis variis problematibus particularibus; formatio quadratorum magicorum; usus trianguli arithmetici in combinationibus, permutationibus & in ludis; divinatio numerorum, quos alter mente concepit; ut alia problemata particularia complura silentio prætereamus. Problemata geometrica ad Geometriam practicam in charta exercendam spectant. Eminent inter ea, quæ sunt de circulorum contactu. Pauca quædam geodætica adjiciuntur, eaque vulgaria. Problemata musica perpauca sunt eaque fundamentalia. Optica alia pertinent ad Opticam directam, alia ad Catoptricam, alia denique ad Dioptricam. In illis continentur paralipomena nonnulla ad Tractatum de Perspectiva, quem Cursui Mathematico inseruit: quoniam vero ex eodem exulant Catoptrica & Dioptrica, ideo phænomena speculorum planorum, cylindricorum, sphæricorum, itemque vitrorum convexorum, concavorum & meniscorum hic explicat Autor & machinas quasdam curiosas catoptrico-dioptricas una cum camera obscura, laterna magica, telescopiis & microscopiis describit. Omittit & demonstrationem & passim lectorem ad *Wolfii* Elementa Matheseos universæ ablegat. Colophonem imponit Tomo primo Perspectiva curiosa, in qua anamorphoses imaginum ope speculorum perficiendæ describuntur. Tomus secundus continet problemata gnomonica, cosmographica & mechanica. Inter gnomonica eminent descriptio horologii regularis nonnisi duabus circuli aperturis, immo

nonnisi

nonnisi unica absolvenda constructio quadrantis gnomonici portatilis; descriptio horologiorum horizontalium universalium ellipticorum, hyperbolicorum, parabolicorum; constructio horologii lunaris & machinæ ope Lunæ splendentis horam nocturnam determinandi, horologiorum item catoptricorum & dioptricorum, cylindricorum & sphæricorum, imprimis autem horologii universalis, a quo hora quæcunque diurna atque nocturna indicatur, quod *Eustachius Pecourt* invenit. Demonstrat etiam analemma rectilineum universale *Millieti de Chales*, quod horas & altitudines Solis indicat ejusque usum explanat. Problemata cosmographica vel astronomica sunt, vel geographica, vel chronologica. Explicatur modus inveniendi locorum longitudinem; clima, in quo locus datæ longitudinis situs; quantitatem gradus in parallelo dato; peripheriam, diametrum, superficiem & soliditatem terræ, juxta recentissima Gallorum inventa; distantiam locorum datæ longitudinis & latitudinis una cum modo describendi loxodromiam. Explicantur problemata ad Calendariographiam spectantia, veluti de discernendis annis bissextilibus a communibus, de inveniendis numero aureo atque epactis, ætate Lunæ, pleniluniis & noviluniis eclipticis (ubi quoque describitur constructio instrumenti, quod in hunc usum invenit *Philippus de la Hire*) Cyclo Solis & litera dominicali; de distinguendis feriis hebdomadis, determinando paschate cum festis mobilibus in anno dato; & feria prima cujusvis mensis, investigandis indictione Romana & numero periodi Julianæ pro anno dato, itemque periodi Dionysianæ pro eodem anno, loco etiam Solis atque Lunæ, una cum tempore, quo Luna per noctem splendet. Docetur etiam usus calendarii Romani & modus determinandi tempus fluxus & refluxus maris in dato portu. Solvuntur adhuc alia problemata geographica de illuminatione telluris, quæ ex cursu Mathematico R. P. *de Chales* huc transferuntur. Annotantur nonnulla, quæ de stellis & utroque luminari observata sunt, ubi planetarum magnitudines, distantiæ & periodi definiuntur. Ultimo loco agitur de themate cœlesti erigendo. Problemata mechanica vel sunt statica, vel aerometrica, vel hydrostatica, vel hydraulica. Quoniam mechanicæ disciplinæ multam in vita utilita-

tem habent, utile miſcetur dulci. Docetur inter alia conſtructio libræ portatilis in Germania inventæ ope elateris tenſi pondus determinantis: cui gemina jungitur alterius ſtructuræ ab Architecto militari Gallo *Chapototio* inventa, una cum libra *Caſſiniana* ſtructuræ admodum ſimplicis, quæ non modo quantitatem, ſed & pretium mercis determinat. Deſcribitur ſtructura & uſus barometrorum, tam ſimplicium, quam compoſitorum, atque thermometri *Florentini*; ſipho communis & diabetes; modus navigium ſubmerſum extrahendi, gravitatem unius pedis cubici aquæ determinandi, currum ſine equis promovendi, gravitatem ſpecificam aquarum examinandi, vires vectis ad calculum revocandi, pondus metalli absque libra inveſtigandi, altitudinem aquæ corpore ſolido immerſo aſcendentis inveniendi, machinam conſtruendi, quæ plagam venti in conclavi monſtret, fontes item intermittentes, fontem *Heronis* & ſalientes ceteros, qui in elementis Hydraulicæ explicari ſolent. Deſcribitur quoque horologium valde ſimplex, unico tympano in cellulas intra diviſo & motu aquæ vel alterius liquidi intus concluſi perpendiculariter, ſed lente admodum deſcendente conſtans. Transferuntur denique huc alia curioſa ex Tractatu de viribus motricibus. In Tomo tertio primo loco comparent problemata pyrotechnica de ignibus artificialibus cum feſtivis, tum nocivis. Sequuntur problemata phyſica miſcellanea Matheſi partim agnata, partim nihil cum ea affine habentia. Nullas Autor addit rationes; ſed eas Phyſicis inveſtigandas relinquit. Agit inter alia de teleſcopiis & obſervationibus teleſcopicis planetarum, de tuba ſtentoreophonica, de conglaciatione artificiali, de vitro cauſtico *Tſchirnhuſiano*, cujus diameter pedum trium Rhenanorum, pondus 160 librarum, de Æolipila, de lachrymis vitreis, de metalli lamina tenui aquis innatante, de aqua forti & regia atque oleo vitrioli & oleo Tartari per deliquium, de pulvere & auro fulminante, pulvere & unguento ſympathetico, de origine fontium & rivulorum, de fontibus, metallis & gazis ſub terra deliteſcentibus detegendis, de hygrometris, de phoſphoris, de atramentis ſympatheticis, de magnete, de tranſpiratione inſenſibili corporis humani, de terræ motu artificiali, de generatione plantarum earumque directione ac motu.

tu. Describit etiam novum antliæ genus, quæ continuo aquam evomit, dum embolus agitatur. Sub finem problematum physicorum monet, se dedisse has Recreationes Physicas & Mathematicas, ut sint supplementum Cursus Mathematici. Alteram Tomi tertii partem constituit Tractatus de horologiis elementaribus. Ejus Autor est *Dominicus Martinelli*, Spoletano-Italus, qui eundem idiomate patrio Venetiis A. 1663 edidit. Noster eum in idioma Gallicum transtulit. Describuntur in eodem non modo varia clepsydrarum genera, verum etiam diversi generis horologia, quæ sabulo, aere & igne animantur. Ultimus tandem Tomus continet Tractatum de phosphoris naturalibus & artificialibus, & lucernis inexstinguibilibus. Libro primo de phosphoris naturalibus differitur. Postquam varia de igne ex historia tam sacra quam profana gentium fuerunt recensita & luminis pulchritudo atque excellentia commendata, ipsique natura inexplicabilis vindicata, inter phosphoros naturales primus locus tribuitur Soli. Sequuntur meteora ignita, cum fulgure atque tonitru, montes ignivomi & adamas in tenebris lucens. Tandem in hunc censum referuntur plantæ & ligna putrida, quæ in tenebris lucent, lampyrides sive cicindelæ, cuccujus sive musca lucens in America, pisces in tenebris lucentes & mare luminosum, caro animalium in tenebris lucens, aves & homines luminosi. Inter phosphoros artificiales libro secundo comparet lapis *Bononiensis*, phosphorus *Kunckelii*, cujus præparatio docetur juxta methodum *Boylianam* & *Hombergianam*, diversa phosphororum experimenta ab *Hombergio* instituta, novus phosphorus *Hombergii* in Commentariis Acad. Reg. Scient. A. 1693 descriptus, varii phosphori liquidi, novus phosphorus *Lyonnetti* ex fæcibus alvi præparatus, nophtha, phosphorus *Balduini*, phosphorus vitreus *Nugueti*, quem vocat Noster, coincidens cum experimento *Hauksbeji*, Angli, quo lumen affrictu globi evacuati & celeriter rotati atque digiti leniter applicati producitur, phosphorusque Mercurialis *Bernoullii*. Libro denique tertio de lucernis inexstinguibilibus in medium proferuntur, quæ antiquorum historicorum fide nituntur, veluti de lucernis ejus generis templorum, de sepulchralibus, tum de iis quas recte domesticas dixeris, itemque *Cassio-*

dori. Recensentur Autores, qui lucernas sepulchrales inextinguibiles inter aniles fabulas retulerunt, eorumque objectiones sub incudem revocantur, nec non illi, qui earundem impossibilitatem adstruxerunt. Noster tamen possibilitatem omnino adstruit, & de arbesto prolixe disserit. Totus hic tractatus, multa eruditione conscriptus, multam Autoris in hoc genere lectionem arguit. Describuntur quoque hinc inde varia experimenta chymica & appendicis loco arcana agyrtarum revelantur.

INSTRUMENTA METEOROGNOSIÆ INservientia, quorum Constructio in plurimis correcta & accuratior adornanda, defectus corrigibiles & incorrigibiles, situs commodus atque usus succincte traduntur. Accedunt hyetostathmica duo & exatmoscopium noviter inventa, nec non meditationes de mensura quadam universali eruditis propria, quorum examini atque judicio hæc omnia submittit JOH. GEORGIUS LEUTMANNUS, P.D.

Wittenbergæ, sumtibus B. Godofr. Zimmermanni Vid. 1725, 8. Plag. 13 Tabb. æn. 11.

CUm Cl. Autor in his Actis legisset invitationem Cel. *Jurini*, illustrissimæ Societatis Regiæ Britannicæ Secretarii, ad observationes meteorologicas communi consilio instituendas, non ingratum fore judicavit, si ad eas requisita instrumenta curatius describeret: etenim in mechanica practica hactenus cum laude versatus est, qua de re specimina in his Actis recensuimus. Describit igitur Noster thermoscopium, baroscopium, hygroscopium, anemometrum, plagoscopium, hyetometrum, instrumentum hyetostathmicum, & exatmoscopium, quod vocat, sive evaporatorium. Thermoscopium *Florentinum* ceteris omnibus præfert, in quo sphæræ diameter 2 digitorum, canalis altitudo 3 pedum, amplitudo ejusdem $1\frac{1}{2}$ linearum. Spiritum vini destillatione rectificatum cineribus clavellatis dephlegmatizari jubet, addita semilibra duabus libris spiritus. In usum observationum meteo-

meteorologicarum non opus est baroscopio lucido: docet tamen una Noster, quomodo lucentia conficiantur. Contendit vero, barometrum non lucere, cujus vacuum ab omni aere immune est: illico autem lucidum fieri, si bullula aerea intromittatur, sive Mercurius impurus fuerit, sive purgatus, etsi non diffiteatur, in casu priori lucis minorem esse vividitatem. In usum hygroscopii commendat frustum chordæ maximæ, quæ testudini supertenditur, liquori immersum, qui ex cineribus clavellatis in cella humida exstillavit, vel oleo Tartari per deliquium, per duos tresve dies. Quod A. 1708 hac arte paraverat, anno 1718 adhuc vegetum amico cuidam donavit. Quoniam anemometrum *Wolfianum* a leviori vento non dirigitur adversus ventum; ideo aliud substituit, cujus alæ sunt horizontales a vento impellendæ, ex quacunque tandem plaga veniat. Ejus ideam materialem cum Cl. *Wolfio* communicavit, ipsius de illo judicium exploraturus. Plagoscopium nihil difficultatis habet. Hyetometrum ad mensurandum pondus aquæ pluviæ decidentis ita construi jubet. Fiat infundibulum stanneum quadratum, cujus latera exacte pedem æquent. Orificium inferius desinat in canalem conicum contractum, qui in imo perforatus foraminulo pisi magnitudinem non excedente. Huic applicetur canalis vitreus 2 vel 3 digitos amplus, 2 vel 3 pedes longus, ita ut alterum conicum arcte complectatur. In fine aptetur gracilescenti epistomium, & extremum 3 circiter vel 4 linearum immittatur tubo alteri vitreo 4 vel 5 lineas amplo, 2 vel 3 pedes longo, ac in fine itidem epistomio instructo. Canalis vitreus major experimentali modo dividatur in partes singulis aquæ pluvialis libris, minor autem in partes semunciis respondentes. Totum hyetometrum includitur turri lapideæ, ut hieme calor ope fornacis, quem pigrum Henricum (den faulen Heintzen) chymici appellant, conservari possit nivis liquandæ gratia. Hyetostathmicum instrumentum idem est cum aræometro, quo in determinanda gravitate specifica fluidorum utimur. Exatmoscopium denique est instrumentum, quo quantitas exhalationis aquarum determinatur. Lancem stanneam pedem vel dimidium quadratum amplam suspendi jubet ad libram *Perraultinam*, quemadmodum spongia in hygrometris appendi solet,

let, infusis quatuor aquæ libris & ad æquilibrium cum pondere ex altera parte appensi reductis. Divisio arcus circularis, in quo lingula monstrat defectus aquæ, modo experimentali absolvitur. Pro mensura universali commendat Noster differentiam altitudinum Mercurii in barometro, quam sumi jubet pro mensura duorum pedum.

Magdeburgisches Jubel-Jahr.

i. e.

MNEMOSYNON JUBILÆI EVANGElici Magdeburgensis secundi.

Magdeburgi, typis Christ. Lebrecht Fabri, 1725, 4. Alph. 3 pl. 1.

PUrioris doctrinæ evangelicæ, sæculo post natum Redemtorem mundi decimo sexto ineunte, feliciter restitutæ, sacrorumque a cultu idololatrico & superstitioso repurgatorum, memoriam sæcularem universa ecclesia Lutherana cum jubilo celebravit anno hujus sæculi decimo septimo, quippe quo duo ante sæcula dudum exoptatæ reformationis opus initium cepit. Quemadmodum vero reformatio non omnibus locis simul, & uno eodemque anno instituta est, sed lumen evangelii, quod subinde clarius effulsit, unam post alteram civitatem illustravit: ita suum quæque civitas in lucis evangelicæ subortæ memoriam, nulla ætate oblivioni tradendam, jubilæum merito celebrat, & hujus beneficii divini magnitudinem læta grataque mente recolit. Quæ in recipiendis purioribus sacris non postrema fuit, eademque varios inter casus & discrimina rerum constanter retinuit, incluta urbs Magdeburgum aliis jam hujus pietatis exemplum dedit, & permissu Sereniss. ac Potent. Regis Borussiæ & Electoris Brandenburgici, Domini sui clementissimi, jussuque magistratus civilis, præeuntibus omnibus & singulis reverendi Ministerii membris, anni hujus sæculi vicesimi quarti Domin. XX post Trinit. die 5 Novembr. publicas solennesque supremo Numini gratias egit. Cujus festivitatis memoria ut ad posteros transeat, reverendum

dum Ministerium Palæo-Magdeburg. mnemosynon hoc exstare voluit, & conficiendum ac imprimendum curavit, omnibus, qui hodie magistratu in hac civitate funguntur, inscriptum. Primum ergo in hoc opere locum occupat rerum ecclesiasticarum Magdeburgi ab initio Reformationis, A. 1524, ad præsentem usque ætatem gestarum historia, quam Max. Reverendus *M. Jo. Jul. Struvius*, Pastor Joanneus, Ministerii Subsenior, sacri Synedrii, quod Magdeburgi est, Assessor & Scholarcha, duobus ex Collegarum numero, *Bartholdo Dan. Meybringio*, & *M. Fr. Gottlieb Kettnero* opitulantibus, concinnavit. Hanc excipiunt conciones, ab omnibus ministerii membris, die solennibus sacris destinato habitæ, & juxta ordinem templorum dispositæ, excepta Merckii, qui exorari non potuit, ut concionem suam operi huic inseri pateretur. Argumentum hisce concionibus suppeditarunt duo Apostoli Pauli monita Col. I, 12, 13, 14 & Eph. V, 8, 9, quorum illud horis antemeridianis, hoc vero pomeridianis expositum est; ubi notandum, Max. Rev. Struvium concioni suæ jubileæ aliam adjecisse, Dom. VI post Trin. ejusdem anni habitam, in memoriam concionis Lutheri, quam A. 1524 Magdeburgi in æde sacra Joannea habuit de discrimine justitiæ Pharisaicæ & Evangelicæ: porro *M. Sethi Henr. Calvisii* concionem jubileam, seorsim jam typis descriptam, in hoc opere denuo reliquis adjunctam esse: & denique *M. Fr. Gottl. Kettnerum* in concione matutina, quam solus habuit, sibi explicandum sumsisse textum ex cantico Mariæ Luc. I, 48-50. In singulis concionibus veritas evangelica, eandemque agnoscentium officia pro χαρισμάτων, quæ cuivis dedit divina benignitas, ratione & mensura, bene & perspicue demonstrantur ac inculcantur. Conciones sequuntur programmata, tria *M. Godofr. Bergneri*, Gymnasii Magdeb. Rectoris, latino, & duo *Samuelis Waltheri*, Con-Rectoris, vernaculo sermone conscripta, in quibus etiam historia reformationis & anni hujus sæcularis secundi Magdeburgensis collustratur. Agmen tandem claudunt acta hujus Jubilæi publica, ex quibus apparet, qua ratione festivitas hæc sit præcepta, instituta, & hymnis, precibus ac cantilenis musicis celebrata,

Ex historica præfatione de rebus in ecclesia Parthenopolitana gestis,

gestis, non solum Illustris Seckendorfii historia Lutheranismi,
quatenus ad hanc civitatem spectat, illustrari; sed etiam, qualis
in subsequente ætate ecclesiæ Magdeburgicæ, variis motibus externis
internisque, obsidionibus & controversiis agitatæ, facies
fuerit, qualisve hodie sit, haud obscure cognosci potest. Hæc
civitas, quæ ob templorum, cœnobiorum & reliquiarum copiam
p. 14. *parva Roma* dicta fuit, etiam ante reformationem testibus veri-
16. tatis non caruit, inter quos eminent Ernestus Archiepisopus, qui
Halæ 1513 in sola meriti Christi apprehensione obdormivit, D.
Andreas Proles, Jo. Scheyringius, & M. Andreas Rauxdorffius,
qui, evangelica veritate ex verbo Dei agnita, merita operum &
cultus idololatrici abominationem publice sunt detestati. Opere
vero reformationis a B. Luthero Wittebergæ ore & scriptis feli-
20. citer incepto, Jo. Fritschius (vulgo Fritzhans dictus) monachus
Franciscanorum ordini adscriptus, Melchior Miritius, Theol. D.
& monachus ex ordine Augustinianorum, & Eberhardus Wi-
densee, Theol. D. sua ætate magni nominis, cum aliis nonnullis
Magdeburgi fermento Papistico se opposuerunt, quorum opera
& studio, magistratu publica auctoritate non minus quam consi-
23. liis suppetias ferente, reformatio Magdeburgica A. 1524 cœpta
31. est, quæ, Nicolao Amsdorfio primo Superintendente ecclesia-
32. rum Magdeburgicarum rite constituto, magis magisque est ab-
33. soluta. Tunc Agenda ecclesiastica sunt composita: tunc schola
publica aperta, in qua post Gregorium Wilichium Casparus Cru-
ciger & Georgius Major Rectoratum ornarunt: tunc cœnobia &
templa, illis, qui ab institutis Pontificiorum recedere nolebant,
37. ex urbe emigrantibus, sacris evangelicorum inservierunt. Hoc
nomine accusata civitas, A. 1530 in fœdus Smalcaldicum recepta,
& Archiepiscopo Alberto, a quo A. 1540 liberum religionis Au-
gustanæ Confessionis exercitium redemerat, A. 1545 vivis erepto,
A. 1547 proscripta, & scriptis adversus Interim in ea impressis,
A. 1550 obsidione propter religionem cincta, & A. 1551 Electori
Mauritio sese dedere coacta fuit. Quæ tum temporis inter Con-
siliarios Electorales & Ministerium Palæopolitanum acta fue-
57. runt, prolixe satis recensentur. Libero autem religionis evange-
65. licæ exercitio pace publica sancito, Centuriæ prodierunt Magde-
burgicæ,

burgicæ, quarum historia strictim delibatur. Ortis deinde con- p. 68.
troversiis adiaphoristicis aliisque, Præsulis munere apud Magde-
burgenses functus est Tilemannus Heshusius, qui ultimus fuit
Superintendens Magdeburgicus, cujus acta & fata Magdeburgen- 71.
sia an absque partium studio referantur, dum nimius ejus ze-
lus aperte accusatur, magistratus vero & inimicorum ejus
facta approbantur, alii judicent; minimum Leuckfeldii historia
Heshusiana conferenda fuisset. Sub Sigismundo Archiepiscopo
reformatio illustriora cepit incrementa, & sub Joachimo Fride- 84.
rico, e sede Archiepiscopali per XXXII annos ornata ad Electora- 85.
lem dignitatem evecto, qui merito Josias Magdeburgicus appel-
latur, est consummata, templo cathedrali etiam sacris purioribus
dicato. Eodem tempore Petrus Ulnerus, Abbas Bergensis S.
Montis Parthenopolitani eadem adoptavit sacra, & postea Theo-
logis ad Formulam Concordiæ publica autoritate perlustrandam
convocatis omnem præstitit operam. A. 1591 monasterium B. M. 93.
V. quoque sacris evangelicis initiatum est a D. Sigfr. Sacco, qui 96.
festo annunciationis Mariæ primam eamque solennem in illo ha-
buit concionem evangelicam. Quæ sæculo decimo septimo con-
tigerunt, paulo adstrictius enumerantur. Incendii, quod A. 1613
Dom. Misericord. Domini haud exiguam urbis hujus partem in 97.
cineres redegit, & in cujus memoriam Reinhardus Backius tres
conciones sub titulo: *Taberra Magdeburgensium*, & Aaron Bur-
chard VI conciones in Ps. CXXI edidit, dum mentio fit, hunc
ipsum tractatum incendio ægre ereptum esse, refertur, d. 7 Mart. 100.
A. 1725 prope typographi domicilium exorto. Quæ de M. Andreæ
Crameri, non, uti Godofredus Arnoldus (cujus fides historica in
hac relatione passim in dubium vocatur & infringitur) perhibet,
ab officio remoti, sed post desolationem hujus urbis Superinten-
dentis Mulhusini constituti, vita & fatis, præsertim de ejus con- 102.
troversia cum Evenio & aliis de habitu theologiæ, utrum in non 112.
renatum cadat, nec ne? cujus memoriam sæcularem D. Jo. Guil.
Janus A. 1722 edidit; de scriptis ejus eristicis Jacobo Martini op- 113.
positis; de reliquiis S. Norberti; de urbe desolata & restaurata;
& denique de controversia inter D. Jo. Böttischerum & M. Hiero- 119.
nymum Sievert aliosque de moderatione theologica mota ac 129.

ventilata, in medium proferuntur, curioso & harum rerum perito lectori expendenda relinquimus, inclutae Parthenopoli jubila perennantia apprecantes.

HIEROPHYTICON SIVE COMMENTARIUS in loca Scripturæ Sacræ, quæ plantarum faciunt mentionem, distinctus in duas Partes, quarum prior de arboribus, posterior de herbis dicta complectitur; Autore MATTHÆO HILLERO, Sereniss. Wirt. Ducis Consiliario, & Abbate Regiofontano. Accedit Præfatio SALOM. PFISTERI, continens Autoris Vitam, merita & libros.

Trajecti ad Rhenum, apud Jac. Broedelet, 1725, 4.
Alph. 4. pl. 12½.

Magnum est *Hilleri* nomen inter sacros Philologos, ac merito magnum. Ex quo enim illustre illud opus edidit *de Ketbib & Keri*, quod *A. 1693 p. 425* recensuimus, nihil magis curae ipsi fuit, quam ut gloriam isto opere collectam conservaret augeretque. Id effecit aliorum librorum summa diligentia elaboratorum editione, e quibus in *Acta* haec retulimus *librum de XII gemmis in pectorali Pontificis* A. 1699 p. 278, *Onomasticum sacrum* A. 1707 p. 262 & *Institutiones linguæ Hebr.* A. 1711 p. 453. Laudabilem proinde operam navasse censendus est Cl. *Pfisterus*, Coenobii Bebenhusani Professor, *Hilleri* gener, dum de vita ejus & scriptis praemisit Praefationem, e qua repetemus potiora. Natus est *Hillerus* Stutgardiae, quae metropolis est Wirtembergiae, A. 1646 d. 15 Febr. familia nobilissima. In Acad. Tubing. A. 1669 Magisterii Philosophici insignibus decoratus, totum se dedidit sacrae Philologiae, ac primum *Sciagraphiam Grammaticæ Hebrææ* A. 1674 edidit. Postquam pluribus in Ecclesiis concionatoris munere laudabiliter functus erat, A. 1685 Musis fuit redditus, constitutusque Bebenhusani Coenobii Praeceptor Professorque. Hic praeter *librum hymnorum sacrorum Germanicorum*, notis auctum, edidit *Lexicon Latino-Hebraicum* A. 1685.

Postea

Postea vero, quam in Acad. Tubing. A. 1692 Professor factus est Logicæ, Metaphysicæ & Hebr. linguæ, ac deinceps Theologiæ, multo acriori concitatus stimulo tantum operæ navavit sacris literis, ut non solum libros supra laudatos emitteret, sed etiam *Syntagmata Hermeneutica A. 1711* ac multas Dissertationes Academicas. A. 1716 factus est Abbas Regiofontanus, quo in secessu non solum *Hierophyticon*, quod in manibus habemus, composuit, sed etiam Ἰσοδύναμα *Scripturæ sacræ*, & *Commentarium in Hieronymum de locis Hebraicis*: quorum operum posterius nondum ad umbilicum perductum est, alterum prorsus perfectum, ut prelum subire paratum sit, proditurum proxime sub titulo *Thesauri linguæ sanctæ Hermenevt.* Tertio die Februarii A. 1725 admodum senex e vita discessit, non intra templum, quippe quod fieri vetuit, sed juxta parietem ejus sepultus.

Accedimus nunc ad *Hierophyticon* nostrum, quo ipso titulo Autor imitationem Bocharti professus est. Priori igitur ejus libro, postquam haud perfunctorie præfatus est de arborum natura & partibus, singulas in sacro codice commemoratas persequitur. Nostrum est, speciminis loco insigniora excerpere. *Cap. XIII* per *Almuggim*, quorum mentio fit 2 *Paralip. II, 8*, in tanto Philologorum dissensu, generatim capiendas censet arbores gummiferas & resiniferas ex Libano & India allatas. *Cap. XV* de *palma* disputat, & quicquid huc pertinet, etiam allegoricos sensus, copiose exponit. *Cap. XVII* commemorans ficum a Christo maledictam *Matth. XXI, 19 & Marci XI, 13*, ad Judæorum quæstionem, cur Christus exsecratus sit arborem eo tempore non ferentem fructus, quo nondum erat tempus ficuum, respondens, Lightfooti & Cocceji subscribit sententiæ. Ibidem *p. 168* occasione loci *Jesaiæ XXXIV, 4*, ubi in vaticinio de Edomi interitu cœli dicuntur casuri esse tanquam fructus e ficu, per Edomum capiens Antichristum Apocalypticum, numerum bestiæ 666 *Apoc. XIII, 18* nova ratione interpretatur. Antichristus, inquit, est *Edom* sive *Rufus Gen. XXV, 25, 30*, אדמי ארום, *quæ literæ per gematriam numerum bestiæ complectuntur.* ם *enim finale 600 denotat, reliquæ in summam collectæ literæ 66. Joth est paragogicum. Nimirum rubet Antichristus a sanctorum sanguine,*

Apoc. VII, 6, XIII, 7, XVIII, 24. De olea agens *Cap. XIX*, delatus ad locum *Judic. XV, 4, 5*, ubi Simson memoratur succendisse oliveta Philistæorum facibus inter caudas vulpium ligatis, Observatorem Halensem, qui locum istum de trecentis straminis manipulis interpretatus est, accuratissime confutat. *Cap. XX* oleum sacrum ejusque confectionem considerat, illamque quæstionem, quomodo cum libris duodecim olei possit ex libris 62 semis oleum seu unguentum fieri liquidum, resolvit, duce Wedelio. *Cap. XXIV p. 244 sqq.* eruditissimum exhibet de vino myrrhato Servatori oblato commentarium, ac Matthæum cum Marco conciliat, universa tamen mutuatus, ut ingenue *p. 249* fatetur, ex Henr. Mulleri, Theologi Rostochiensis, *Jesu patienti. Cap. XXVII* toto *Dudaim* suæ subjicit contemplationi, allatisque ac pariter confutatis tot aliorum opinionibus, docet, per vocabulum illud signari *cerasa*, idque mathematica methodo demonstrat per propositiones & conclusiones. *Cap. LXI p. 479 sqq.* difficillimum illum locum *Psalmi LVIII, 10*, rejectis aliorum, quas adducit, versionibus, hunc in modum interpretatur: ***Antequam funesta consilia sua coxerint malefici, ut tardius seriusque, ita temporius ac celerius nociturum alterum cum altero in ipso scelerum conatu ex improviso velut turbine dissipabit ac disjiciet Deus.*** Sufficiant hæc ex libro priore hujus *Hierophytici* ad intelligendum, quot quamque obscuris locis sacri codicis in eo lux inferatur liquidissima. Nobis enim non licet esse longioribus, alias libenter commemoraturis, quam docte hic disputetur de cedro, balsamo, cassia, spinarum generibus, *kikajon* Jonæ, ebeno, aliisque quamplurimis.

Ad posteriorem librum descendimus, ***Herbarum*** in sacro codice commemoratarum contemplationi dicatum. Quantum & in hoc insit boni, hinc discas licet. *Cap. III* de *lilio* agens, *Schoschannim*, quæ vox in titulo *Psalmi XLV* exstat, reddit *lilia*, putatque cum Abenesra, *Schoschannim* fuisse initium poematis cujusdam, ad cujus melodiam ille psalmus canendus erat. *Cap. VIII* de *hyssopo* differens, initio ejus vocabuli etymologiam considerat, rejectaque παραδόξως eorum sententia, qui ab Hebr. אזוב deducunt Græcum ὕσσωπον, aliam substituit. Hinc locum pro-

profert *1 Reg. IV, 43: Elocutus est Salomo de plantis, a cedro Libani usque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete.* Jam, hyssopum ex muro vel pariete nasci, nemini unquam observatum est. Hinc Cl. Autor, recordans Hebræorum ב sæpius etiam *AD* significare, locum istum tot hactenus vexatum dubiis hoc modo interpretatur: *Disseruit Salomo de plantis a cedro Libani usque ad hyssopum, quæ progreditur ad vicinum murum.* Addit hæc verba: *Primus hoc observasse videor in hyssopo candidi floris. Plantaveram eam a muro cubiti distantia. Verum ipsa annuo spatio, relicta, quam natalem habuit, terra, sensim versus murum progressa, tandem ad murum, deficiente ulterius terra, substitit.* Ibidem loca Evangelistarum, *Marci XV, 36, Matth. XXVII 48, Joan. XIX, 29,* de spongia hyssopo & calamo circumdata exponit & inter se conciliat. *Cap. XIV* illustrat verba Christi, *Matth. XIII, 13* dicentis, *granum Sinapis esse minimum omnium seminum, & tamen excrescere in altitudinem omnium maximam.* Scilicet Christum putat in hacce comparatione de planta loqui indigena, & ea, quæ vulgaris ac solitæ proceritatis; neque tam ad altitudinem Sinapis, quam ad illius in adolescendo velocitatem respicere, qua tantillum granum tam paucis mensibus in eam proceritatem & amplitudinem assurgit, ut magnitudinem æmuletur justarum arborum. *Cap. XVI* agit Autor de *Borith*, cujus mentio *Jerem. II, 22* & *Mal. III, 4.* Existimat, hoc aut commune esse saponum & lomentorum nomen, aut eo describi lanariam vel Alcali. *Cap. XVII, p. 76 sq.* acute agit de nomine πολυθρυλήτῳ *Carmel*, ejusque cum etymologiam tractat, tum veram ac propriam notionem. *Capite XVIII* de *satione* differens, præcipua sacri codicis loca expendit, quibus de ea agitur. Inter hæc locum illum *Eccles. XI, 1: Projice panem tuum in aquas,* ita interpretatur: *Projice semen juxta aquas*, hoc est, in locis irriguis. *Cap. XXIV* de *bysso*, ejusque natura & usu, breviter quidem, sed eleganter commentatur. *Cap. XXVI* de messe Hebræorum profert haud proletaria. *Cap. XXVIII*, quod de *pane* inscriptum est, non solum varias notiones τȣ̃ לחם explicat, verum etiam diversissima panis genera exhibet, simulque præcipua sacræ Scripturæ loca huc pertinentia illustrat. De *panibus* vero *faciei* separatim disputat *C. XXIX*, & de pane ἐπιȣσίῳ

Matth. VI, 11 Cap. XXX, verbaque Christi sic reddit: *Panem nostrum convenientem*, hoc est, congruum & accommodatum vel corpori nostro alendo, vel bonis & facultatibus nostris, vel conditioni & statui nostro, *da nobis quotidie. Cap. XXXVI* copiose agit de *calamo aromatico.* De *papyri* natali solo atque prisco usu agit *Cap. XXXVIII.* De *fungis* dum agit *Cap. XXXIX*, illustrandum sibi sumit locum *2 Reg. IV, 39, 40*, ubi *mors esse* dicitur *in olla.* Vocem Hebr. *pekuboth* plerique interpretantur *colocynthides.* At Noster cum Kimchio censet, *fungos* innui, idque illustrat ex monumentis scriptorum veteris Græciæ. *Cap. XL* earum plantarum Palæstinæ catalogum alphabeticum exhibet, quas in sacro codice haud obvias alii scriptores commemorant. Pari ordine *Cap. XLI, XLII & XLIII* Talmudicarum plantarum nomina exhibet, & suam de compluribus conjecturam producit. *Cap. XLIV* ex veterum scriptis collecta Syriacarum stirpium herbarumque nomina proponit, & hic alphabeti incedens ordine. Ultimum Caput Autor inscripsit *Hodegum homileticum*, eoque concionatoribus ex hac sua Phytologia sacra suppeditavit materias per totius anni spatium utiliter tractandas in sacrarum concionum exordiis.

DILUCIDATIONES PHILOSOPHICÆ DE Deo, anima humana, mundo & generalibus rerum affectionibus, opera GEORGII BERNHARDI BULFFINGERI, *Moral. & Math. P. O.*

Tubingæ, sumtibus Jo. Georgii & Christ. Godofr. Cottæ, 1725, 4. Alph. 4 plag. 6.

CL. Autor in præfatione recenset, quænam fuerit scribendi occasio, quinam modus. Nimirum cum *Philosophia Wolfiana*, de qua abunde dictum est passim in his Actis, variis scriptis impugnaretur, Vir ingenii acutissimi & judicii limatissimi, qui ejus & innocentiam, & utilitatem se deprehendisse testatur, intellecto variorum judicio, suam Auditoribus sententiam in Collegio privato exposuit; sed ne disjectis scopis similia loqueretur, quæ controversa non sunt, interseruit. Admonitus, non sine multiplici usu fore, si publice extaret scriptum; publico idem invidere

videre noluit: censuræ tamen Ordinis Philosophorum subjecit, antequam luci publicæ exponeret. Cum scripta thetica maxime amet, apologetica necessitati tribuat, ab eristicis plane abhorreat, omnes equidem objectiones & imputationes Cl. *Wolfio* factas discussit & quam sint a veritate alienæ ex principiis & dogmatibus *Wolfianis* commonstravit; ea tamen ratione scribendi usus, ut scriptum theticum confecisse videri possit, cum fructu ab illis legendum, qui de rebus arduis metaphysicis erudiri gestiunt, de controversia *Wolfiana* parum cogitant. Atque hæc est ratio, cur idem in his Actis recenseamus, in quibus scriptis eristicis nonnisi ægerrime locum concedimus. Cum cura Noster distinguit theseos veritatem vel falsitatem a momento, quod in Theologia & scientia morum habet, atque summa modestia usus, quæ ab antagonistis opponuntur, resolvit sine opprobrio autorum, sine vocabulis ex obliquo pungentibus, sine decollatione argumentorum, sine deliberata momentorum quorumcunque occultatione, sæpe tanquam in transitu, ut nescias, te legere responsionem, sed cautelam tantum utilem & sponte positam: id quod tanto majori laudi ducitur, cum nunquam tanta animorum acerbitate ulla agitata fuerit controversia, quanta antagonistæ utuntur. Monet autem, de animo hostili judicium non sumendum esse ex vocabulis; sed ex fonte illorum & scopo, quos passim translucere, invitis sæpe scriptoribus, jam olim admonuerit *Balius*. Quando incidit in sententias antagonistarum, a recepta licet & demonstrata veritate alienas, operam dedit, ut ne argumentis uteretur odiosis. Præcipue autem abstinuit ab imputandis consequentiis, licet in iis omne præsidium collocent Antagonistæ, sive simpliciter absurdis, sive etiam detestabilibus, probans monitum *Langii*, Theologi nuper *Altorfini*, contra judices consequentiarios, quos in dissertatione de appellatione conscientiæ *Jobæa* cum amicis *Jobi* comparat. Tandem nec hoc negligi debet, quod ad Theologiæ Christianæ consensum una attenderit, ostendens, quam amice *Wolfiana* revelatis subserviant. Quoniam cum *Wolfio* censet, Metaphysicam non esse perfectam, nisi quæ *Ontologia*, *Cosmologia*, *Psychologia* & *Theologia naturali* absolvatur; ideo opus hoc metaphysicum dividit in sectio-

ſectionem *ontologicam*, *coſmologicam*, *pſychologicam* & *theologicam:* qua uſum quoque eſſe Cl. *Thümmigium* in Inſtitutionibus philoſophiæ *Wolfianæ*, in Actis Anni ſuperioris p. 230 & ſeqq. diximus. In ſectione *ontologica* de poſſibili & impoſſibili, neceſſario & contingente, de principio contradictionis & rationis ſufficientis, determinato & indeterminato, ſimplici & compoſito, perfecto & imperfecto agit. In ſectione *coſmologica* tractat de definitione mundi, nexu rerum univerſali, legibus motus & neceſſitate phyſica, origine mundi & miraculis. In ſectione *pſychologica* differit de natura Pſychologiæ, de facultatibus animæ theoreticis & practicis, de commercio animæ & corporis ac immortalitate animæ. In ſectione denique *theologica* methodum tractandi Theologiam naturalem ſcientificam exponit, exiſtentiam Dei plene demonſtrat, de perfectionibus & attributis; operibus & cultu divino plura tradit, quam in aliis Theologiæ naturalis ſyſtematibus reperiuntur. Adverſariorum nominibus plerumque parcit, ne affectuum intemperie præcipitata ipſis ſint moleſta: quod idem fecerat *Wolfius* in Annotationibus ad Metaphyſicam, de quibus diximus in Actis A. 1724 p. 310. Monſtrat nimirum, quod ſæpiſſime Sophiſmata ſint ex vulgaribus ſyllogiſmorum regulis primo ſtatim intuitu refellenda, quæ tanquam difficultates inſolubiles & omnem philoſophiam *Wolfianam* evertentes ab adverſariis urgentur, & quam peccent contra communes Logicæ regulas, quæ argumenta maximi roboris cenſentur: qua in re ſibi conſentientem habet Cl. *Holmannum*, idem in Obſervationibus elencticis in cauſa *Wolfiana* ex inſtituto demonſtrantem. Quoniam autem *Wolfio* inſultant adverſarii ob theſes præſertim *Leibnitianas*, quas ipſius ſyſtemati innexas damnant; ideo Noſter *Leibnitium* quoque vindicat ab objectionibus, quæ contra ipſum proferuntur. Unde etiam confutavit objectiones *Weiſmanni* in Schediaſmatis Academicis, de quibus diximus Anno ſuperiore p. 503 & ſeqq. Thetica pleraque cum eadem ſint cum *Wolfianis*, de quibus ſatis dictum eſt alibi in his Actis; non opus eſſe videtur, ut ad ſpecialia deſcendamus. Noſtri inſtitutum eſt, *Wolfianam* philoſophiam vindicare & tueri, adeoque inſuper habet demonſtrativæ methodi leges, quas ſecutus eſt *Wolfius* in Metaphy-

ſica,

ſica, & ea potiſſimum capita, quæ diſſidiis obnoxia fuerunt, illisque proxime connexa explicaturus, ſententiam, quam tuetur, probaturus, contradictoriam remoturus, aſſertam ab objectionibus vindicaturus & controverſiæ momentum indicaturus, in unum locum congerit, quæ ad unamquamque materiam pertinent.

Appendicis loco adjicitur Oratio de reductione Philoſophiæ, ſpeciatim Logicæ, Metaphyſicæ & moralium diſciplinarum recitata in collegio illuſtri, præſentibus, Legato Sereniſſimi Nutritii, Viro perilluſtri, *Chriſtophoro Petro a Færſtner in Dambenoy*, Conſiliario Status intimo & ſupremi Appellationum tribunalis Præſide, Rectore Academiæ Magnifico & Senatu Academico. De Logica præcepta ſequentia inculcat: 1 Logicam ipſam eſſe debere exemplum regularum ſuarum, 2 oſtendere etiam ipſam artificia demonſtrandi, 3 exhibere capita practica, quæ primus intulerit *Wolfius*, 4 adhibere commodas juventutis exercitationes; quas inter commendat 1 exercitium eruendi notiones diſtinctas ex factis complicatis, 2 examinandi & ſupplendi demonſtrationes, 3 controvertendi ſecundum regulas, 4 inveniendi jam inventa. De Metaphyſica traduntur præcepta ſequentia: 1 quod docere debeat pietatem philoſophicam, quam vocat *Wolfius*, ut ſcilicet motiva actionum ſumantur ab attributis divinis; 2 cognitionem mentis humanæ; 3 notiones generales & uſibus fœcundas; 4 commoda exercitia 1 in anatomia cogitationum humanarum, 2 obſervationibus metaphyſicis. Denique de diſciplinis moralibus præcipit, ut 1 deſcendatur ad caſus & regulas ſpecialiores, 2 addantur motiva & media, 3 ſuppleantur capita neglecta, 4 adhibeantur commoda exercitia, veluti 1 ferendi leges, 2 applicandi leges, 3 conſultandi. His quidem valedixit Cl. *Bülffingerus* Muſis Tubingenſibus anno ſuperiori, ad Profeſſionem Logicæ, Metaphyſicæ & Moralium ordinariam Petropolin evocatus, Academiæ Scientiarum nunc Petropolitanæ, antea Tubingenſis ornamentum. Addidit orationem alteram de methodo docendi in ſcholis illuſtribus diſciplinas Morales & Mathematicas, qua Moralium & Mathematum Profeſſionem ordinariam d. 5 Jan. 1724 in illuſtri collegio Tubingenſi auſpicatus, Profeſſor antea Philoſophiæ extraordinarius in Academia Tubingenſi.

ARTICULI GENERALES DE VERIS ET *falsis Philosophis, conspectum integri Tractatus exhibentes; Autore* JACOBO FRIDERICO MULLERO.

Francofurti & Lipsiæ, 1725, 8.
Plag. 6 ½.

CL. Autor sub initium Tractatus, quem Cel. *Wolffii* nomini inscripsit, monet, ansam scribendi dedisse vehementissimam de Pseudophilosophis vociferationem, quæ hodie in Germania resonat. Dedit autem criteria generalia, non hypothetica, sed ex ipsissimis Philosophiæ penetralibus desumta, Philosophos reales a verbalibus discernendi. Fundamenti loco præstermit definitionem Philosophiæ *Wolfianam*, quod sit scientia possibilium qua talium, A. 1709 in præfatione ad Aerometriam primum publici juris factam: unde fluit discrimen cognitionis philosophicæ a mathematica & historica sive vulgari, dudum a *Wolfio* inculcatum, a Nostro approbatum & vindicatum. Inde statim ducit primum veri Philosophi criterium, quod omnem industriam in eo ponat, ut notiones rerum tales possideat, quæ *archetiporum* essentiam partialiumque in illis nexum intime perspectum indicent. Et porro hinc infert, philosophiam id ambire, ut radices tenues rationis nostræ & stamina exsurgere faciat. Quoniam cognitio philosophica a vulgari sive historica non materialiter differt, *VVolfio* judice, sed formaliter; ideo Noster ex indole trium mentis operationum, notione, judicio & discursu, differentiam Philosophi veri & falsi derivat, cum *VVolfius* in Annotationibus ad Metaphysicam suam ostenderit, omnem nostram cognitionem a tribus mentis operationibus manare. Nascuntur ex eo Cl. Autori tria criteria generalia, ad quæ cetera tanquam species ad sua genera reducuntur, quod Philosophus verus habeat ideas rebus convenientes, determinatas, claras, distinctas & completas, proscriptis terminis inanibus, ambiguis & vagis; quod nec admittat, nec ipse struat sine ratione legitima & sufficiente propositiones; quod ratiocinationes ex certis & evidentibus principiis recte deducat, omnemque conclusionem demon-

demonstrative probet. Notionum differentiam, a *Leibnitio* in Actis nostris A. 1684 traditam, & a *Wolfio* in Logica tantisper emendatam, Nostroque judice, cum successu ubique admirando adhibitam, supponit, atque ex ea criterium suum primum uberius explicat: ubi imprimis de definitionibus disserit vero Philosopho dignis. Circa secundam mentis operationem judicia potissimum intuitiva, quæ vocat *Wolfius*, expendit, & quid in axiomatis, quid in postulatis, quid in observationibus & experimentis vero incumbat Philosopho, docet. In tertia mentis operatione judicia discursiva, quæ *Wolfius* appellat, considerat & Syllogismum, præcipuum, immo necessarium cognitionis nostræ instrumentum, commendat. Jubet autem verum Philosophum syllogismos in forma legitimos extendere usque ad definitiones & axiomata, probans *Wolfianum* effatum, quod illa demum analysis perfecta sit, quæ demonstrationem non ante finit, quam ad tales syllogismos perveniatur, quorum præmissæ solis definitionibus & propositionibus identicis constant. Monet, verum Philosophum tres istos characteres habere conjunctos, atque adeo possibilitatem veri Philosophi in hoc constituit, si in meditatione, scriptione & locutione sua rigorose exactas methodi logicæ, quæ cum mathematica eadem est, observet leges. Rejicit enim methodum logicam spuriam, quæ medicam imitata morbos & imbecillitates mentis prolixe edisserit, postea mentem sanitati restituentia præscribit, propria Cel. *Buddei*, eam licet sequentis, confessione nisus, quod ad veritatem nondum satis præparatus sit, qui omnia illa præcepta observaverit. Docet contra eum, ipso facto demonstrasse *Wolfium*, methodum mathematicam ad omnes disciplinas extendi debere, cum uberrime ostenderit, quod sine illa nec quicquam scire possis. Provocat ad *Wolfii* Meditationes Logicas, Metaphysicas, Morales atque Politicas, de quibus, cum prodirent, diximus in his Actis. Ipse promittit, aliquando in Theologia se præstiturum, quod in Philosophia præstitit *Wolfius*. Respondet ad dubia, quæ contra hanc methodum proposuit Autor Artis cogitandi. Ostendit, sectarios esse non posse, quotquot eadem sua tradant dogmata. Respondet præterea ad difficultates alias, quæ ab osoribus methodi mathematicæ contra eam proferuntur,

runtur, veluti, quod *Sturmius* junior, in praxi magis, quam theoria mathematica versatus, affirmavit, methodum mathematicam non omnibus convenire ingeniis, 2 quod melancholici ab eadem abhorreant; 3 quod methodum istam observare nondum possit, qui tantum regulas novit, sed ad applicationem diuturnus requiratur usus; 4 quod, si sine illa nec scribi quicquam, nec ex cathedra proferri debeat, ampliori longe temporis spatio ad disciplinas Philosophiæ pertractandas opus foret, quam hodie opus sit, ut quis Doctor superiorum facultatum evadat; 5 quod scientiæ non mathematicæ versentur circa res a sensibus remotas, abstrusas ac multa maxime involuta continentes, 6 quod in disciplinis misceantur nota ignotis, incertis certa, omnia decidenda sumantur, etsi decidi plurima non possint; 7 quod destituamur in Philosophia principiis ab omnibus agnitis & communi suffragio stabilitis; 8 quod in Physica locum habere nequeat methodus mathematica, quoniam a simplicibus ad minus simplicia, a minus compositis ad magis composita progreditur, & quod ipse *Wolfius* contra characterem suum, qui ordo sit & esse debeat, in Physica omnia analytice peregerit, ubi Noster ostendit, analyticam quoque methodum juxta regulas methodi mathematicæ procedere, si vim earum teneas, ex *Wolfii* Metaphysica perspiciendam; 9 quod præsens orbis literarii status non ferat, ut eadem methodus ad ceteras disciplinas transferatur: unumquemque enim suos docere auditores, quo modo ipse didicerit. Dubia hæc Cl. Autor privatim sibi proposita accurate discussit, ut præjudiciorum nebulas dispelleret, solidæ doctrinæ progressum remorantes. Plurima continet libellus lectu digna singulis, quibus cum fructu philosophandi fuerit animus, a Cl. Autore modo perspicuo & facili proposita.

ULRICI HUBERI, JCTI, SUPREMÆ FRIsiorum Curiæ Ex-Senatoris, Prælectionum Juris Civilis Tomi III. Accedunt CHRISTIANI THOMASII, JCti, Additiones, & LUDERI MENCKENII, JCti, Remissiones ad Jus Saxonicum. Editio in Germania altera. Recensuit magnam partem, annotavit passim, & pa-

& paratitla e Jure Judiciar. noviss. Elect. Saxon. adjecit GEORGIUS CHRISTIANUS GEBAUERUS, D.

Lipsiæ, sumtibus Jo. Fridrici Gleditschii B. filii, 1725, 4. Alph. 10 pl. 8.

MAgnam a Juris studiosis gratiam inierit nobilissimus Bibliopola nostras, cujus industria atque sumtibus iterum apud nos recusæ sunt hæ Prælectiones Juris Civilis. De ipso opere illis annis, quibus singulæ ejus partes Franecqueræ prodierunt, in Actis nostris pro instituti ratione diximus. Editionem quoque priorem cum Illustr. Virorum *Christiani Thomasii additionibus*, & *Lüderi Menckenii* nostri *differentiis Juris communis & Saxonici* heic Lipsiæ adornatam, Anno 1706 p. 529 laudavimus. Jamque ergo editionis iteratæ solum dotes indicandæ sunt. Omnem vero curam habuit Bibliopola, non solum, ut nitido charactere opus Huberianum exscriberetur, qua fini textum omnem percenseri atque emendari curavit, sed ut novis etiam utilissimisque accessionibus locupletatum exiret. Quæ igitur Huberum foris Saxonicis apprime commodum jam effecerant, remissiones ad Jus Saxonicum Menckenianæ suis ubique locis subjectæ, nunc, ubi spicilegii quidquam post largam messem relictum erat, novis annotationibus auctæ comparent. Equidem quicquid emendando augendoque nove præstitum videbitur, id omne debetur Autoribus viris Clarissimis duobus, collegis nostris, *B. D. Georgio Adolpho Schuberto*, Institutionum Imperialium in Academia Lipsiensi Professori Publico, & *D. Georgio Christiano Gebauero*. Ille annis abhinc fere duobus, gravi studiosæ legum juventutis luctu, immatura morte huic labori ereptus, ultra partem Prælectionum priorem & secundæ portionem, quæ τὰ πρῶτα appellatur, curas suas producere nequivit. Hic autem, pro suo in Jurisprudentiæ interioris studium amore singulari, telæ pertexendæ oblatum sibi negotium, alacri animo susceptum, strenue perfecit. Interea, ferventibus operis, & majore libri parte jam prelo liberata, Jurisprudentia Saxonica mutationem subiit haud levem, quam providentia *Augusti*, Domini nostri longe Clementissimi, promulgando *Legem Judiciariam novissimam*, induxit. Itaque, cum sane multa

& ab Ill. *Menckenio* olim obſervata, & recens addita, nunc aliter conſtituta noſcerentur, eoque uſibus annotationum haud parum derogatum eſſet: optimo conſilio Cl. *Gebauerus* ex iſto jure recentiſſimo *paratitla* ad Huberum conſcripſit, eaque inſtar indicis, ſecundum Prælectionum ſeriem confecti, in calce adjecit. Quæ cum ita ſint, nihil profecto in hac editione prætermiſſum eſſe fateberis, quod Prælectiones Huberianas, ſive ſtudioſæ legum juventuti, ſive in foro apud nos verſantibus, magis utiles acceptasque præſtare poſſit.

Joh. Friedr. Kätzlers, Teutſche- und Lateiniſche-Gedichte.
i. e.
JOANN. FRIDERICI KÆTZLERI, URBIS Brunsvicenſis Conſulis & Syndici, Poemata Latina & Germanica.

Brunſvici, apud Frid. Wilh. Meyer, 1725, 8.
Plag. 22.

QUæ ſuperiori ſæculo per Poeſeos Germanicæ Parentem, Martinum Opitzium a Boberfeld, primum inclaruit, hodie quoque vatum ferax eſſe nondum deſiit Sileſia. Florere adhuc, qui gentis ſuæ gloriam tuentur, Poetas, inter alios Cl. *Kätzlerus* noſter monſtravit, cujus Poemata varii generis nunc prodierunt. Sileſia ſe oriundum eſſe, in operis præfatione haud obſcure innuit, ſimul addens, ſe in Lignicenſi Vratislavienſique Gymnaſiis ſtudiorum, ut reliquorum, ita poeſeos quoque prima jeciſſe fundamenta. Non defuiſſe ipſi ingenium & uberrimum & elegans, carmina ejus tantum non omnia ſatis loquuntur; licet fateatur ipſe, ſe in eo colendo parum operæ collocaſſe. Neminem vel Latinorum vel vernaculorum Poetarum integrum a ſe lectum eſſe adſeverat, nec ad ſcribendum facile, niſi aliis inſtigantibus, acceſſiſſe. Hinc omnibus, qui, quantum lectio antiquorum ad ingenii culturam conferat, intelligunt, abunde liquebit, politiora multo, multoque elegantiora nobis daturum fuiſſe carmina Poetam noſtrum, niſi ſeria, quibus maxime incubuit, ſtudia ludicris præferre maluiſſet. Non tamen, quod nunc demum prodeunt Cl. Kätzleri poemata, omnibus, qui hactenus inclaruerunt, vatibus Sileſiacis recen-

recentior eſt Noſter: *Neukirchium* quippe, *Schmolckium* & *Güntherum* ætate multum ſuperans, inter hos & *Hoffmannswaldavium, Lobenſteinium, Gryphiosque* intermedius cenſendus eſt. Hoc eo dicimus, ne crebriores in conſtructione naturali negligenda licentias, metrumque, pro delicato ſæculi hujus palato, non ubique ſatis limatum, vitio ipſi vertas: ſiquidem ante quinquaginta annos, quo tempore jam non pauca noſtri Carmina compoſita fuere, nondum invaluerat illa proſaicam elegantiam in ligata ſervandi regula. Tantum interim abeſt, ut id in Viri Cl. præjudicium dictum velimus, ut potius eos, qui hodie poeſi operam navant, eo ipſo moneamus, ne ſibi quoque licere credant, quæ ſuperioris ſæculi Poetis facile condonamus. Nam

noſtri Proavi Plautinos & numeros &
laudavere ſales.

In quatuor ſectiones diviſum eſt opus, quorum prima exhibet poemata Gratulatoria XLV, magna ex parte divo Imper. Leopoldo, item Carolo VI, jam feliciter imperanti, nec non Electori Brand. divo Frider. Guilielmo, variisque Ducibus Lüneburgenſibus, dicata. Secunda ſectio XXI Nuptialia complectitur, inter quas heroides quædam epiſtolæ, Sereniſſimis Sponſis quibusdam affictæ, eminent. Tertia Lugubribus XXXIX deſtinata eſt, & in Joſephum Rom. Imp. Wiesnowizkium Pol. R. Charlottam Chriſtianam, Alexio Principi Ruſſiæ nuptam, Eliſabetham Henriettam, primam primi Regis Boruſſ. conjugem &c. epicedia exhibet. Inter Miſcellanea tandem, quæ quartam ſectionem abſolvunt, ea conjecta ſunt, quæ ad priores claſſes referri vix poterant, numero XIX, quorum primum in expugnatum a Germanis ſub Joſepho Landavium conſcriptum eſt. Ubique Latina quædam inſperſa videas varii generis carmina. Inter quæ oda Sapphica de militia ſpirituali aſſurgere paullo altius videtur, cujus initium: p. 254.

Fex ſeneſcentis ſcelerata Mundi
Vexat indignis truculenter armis
Imperatori ſacra præpotenti
Pectora Chriſto.

Addita tandem eſt Epigrammatum Germanicorum Centuria una cum Latinis nonnullis, ſale ſatirico ingenioſe condita.

NOVA

NOVA LITTERARIA.

LUtetiæ *Parisiorum* prodiit nova editio *Quinctiliani de Institutione Oratoria*, splendida satis atque emendata, cura *Capperonerii*, Theologi & Græcæ Linguæ Professoris, de qua propediem plura dicturi sumus. Illud statim lectores advertit, quod Theologus ille Celeberrimi Viri Petri Burmanni merita in Quinctilianum non modo non agnoscit & digna laude prosequitur, sed etiam in Præfatione & passim in notis Virum doctissimum paullo incivilius tractat. Accusationis autem capita ea fere sunt. I Culpat, quod lectiones depravatas & interpungendi notulas reliquerit Burmannus, neque de iis monuerit in notis. Sed vix Burmannum sibi fingere poterit talem, qui nemini spicilegium superesse voluerit: & meminisse debebat accusator, diligentissimi etiam & curatissimi hominis perspicaciam quædam effugere posse, quando aut perpetua meditatione fatigatur, aut pluribus curis distrahitur. II Culpat, quod non ipsi contextui inseruerit emendationes satis probabiles. Quæ vero injusta est criminatio. Nam quod Capperonerio satis probabile videtur, Criticis fortasse minus probabile erit: & si vel his sit, minus incommodum literæ patiuntur, si emendationes ex conjectura desumtæ in adnotationibus tantum proponuntur, quam si quidlibet in textum intruditur. Denique liberum hac in re editoris esse arbitrium, dudum eruditi consensere. III Taxat, quod inter varias lectiones retulerit aperte falsas, quæ librariorum secordiæ sint adscribendæ. At ignorasse videtur Capperonerius, etiam ex ludibriis scribarum veras lectiones erui posse, & notum est omnibus, quam viri docti optarint, Camerarius ex Plauto suo, alii ex aliis suis membranis omnes varietates adnotassent. Laudare itaque, non reprehendere debemus industriam, quæ votis doctorum respondet. IV Accusat Burmannum, nec sine specie, quod in notas retulerit, quæ ad rem non pertinent, quæ mentem autoris obscurant, quæ erroribus scatent: sed specimina non videmus, quibus hanc accusationem confirmaret. Pleraque recidunt in Turnebum aliosque, quorum notas adjecit Burmannus: sed eorum vitia redarguere, aut emendare contra institutum eorum, qui variorum notas edunt, adhuc fuit. V Denique in Cl. Burmanno reprehendit, quod terminos artis, quibus passim & varie utitur Fabius, non explicuerit, & ex Græcis Latinisque Rhetoribus non illustraverit. At distinctæ sunt istæ partes illustrare scriptorem, & emendare. Posterius maxime respexit Cl. Burmannus, prius si alius quis in se recipiat, eo minus alios reprehendere debet, quo magis eandem veniam exspectat, quando ipse emendatoris officio non satis fecerit. Et jam satis se muniverat contra tales reprehensiones optimus Burmannus Præfatione in Quinctilianum suum, quam & legere, & vacuo animo accipere debuisset nuperus Editor. Qui rem ex æquo æstimant, nihil famæ Burmannianæ derogare posse, quidquid contra eam ausus sit Capperonerius, facile videbunt.

(o)

No. IV.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno M DCC XXVI.

THESAURUS MONUMENTORUM ECCLEsiasticorum & Historicorum, seu HENRICI CANISII Lectiones Antiquæ, quibus Præfationes Historicas, Animadversiones Criticas &c. adjecit JACOBUS BASNAGE.

Tomus IV.

Antverpiæ, apud Rudolph. & Gerhardum Wetstenios, 1725, fol. Alphab. 9. plag. $21\frac{1}{2}$.

QUartum & ultimum, quod nobis sistitur, hujus Thesauri Volumen XIII, XIV, XV & XVI Seculi antiquitatis Ecclesiasticæ monumenta exhibet, quæ ex Europæ Bibliothecis, in quibus delituerant, celebrioribus olim ab Henrico Canisio protracta, post insigni Cl. Basnagii opera Præfationibus Historicis Criticisque animadversionibus aucta & illustrata ad nos pervenerunt. Et ex eorum, qui decimo tertio a Christi nativitate Seculo vixerunt, scriptis post *Guntheri*, Monachi, *Historiam Constantinopolitanam* sub Balduino, habetur *Terræ Sanctæ Descriptio*, *Burchardo* de Monte Sion autore; p. 9. *Tractatus* contra Græcorum errores, *de Processione Spiritus Sancti*, *de animabus* 35. *defunctorum*, *de azymis & fermentato*, *de obedientia Romanæ* 82. *Ecclesiæ*; *Viennensis*, anni 1267, & *Salisburgensis*, anni 1274, Con- 87. ciliorum Constitutiones; tum de *Vita & miraculis S. Erminoldi*, 93. Abbatis Pruseningensis, Libri duo, cum *Theodorici Turingi* Libris octo *de S. Elizabetha*, Regis Hungarorum, Andreæ, 116. filia; & *Actis S. Albani*, Martyris, aliisque *Actis* ejusdem *S. Albani*, 158. incer-

p. 172. incertis Autoribus; poſt hæc *Annales Henrici Steronis*, Monachi,
ab anno 1152, qui eſt Friderici, Imperatoris, primus, usque ad Rudol-
216. phum Habſpurgium & deinceps *ad annum 1300* cum *Annalibus*
Eberhardi, Altahenſis, ab Imperatore, Rudolpho Habſpurgio,
ſive *ab anno 1273 usque ad annum 1305*. Ex ſeculi decimi quarti
nonnullorum lucubrationibus Actisque publicis huic Volumini
238. inſerta leguntur *Vita S. Walpurgis*, Virginis & Abbatiſſæ Hei-
denheimenſis, ſcripta a *Philippo*, Præſule Aichſtadiano; *Con-*
253. *cilia bina Salisburgenſia anno 1310* habita; *Andronici* Conſtanti-
261. nopolitani *contra Judæos Dialogus*; *Guilielmi de Baldenſel Ho-*
335. *dœporicon ad Terram Sanctam anno 1336*, una cum *Epiſtola ad*
358. *Petrum*, Abbatem Aulæ Regiæ, & *Itinerarium Rudolphi de Fra-*
meynſperg in Palæſtinam, ad Montem Sinai & in Ægyptum *anno*
369. *1346*; tandem *Barlaami de Seminaria*, Gyracenſis Epiſcopi,
ad Græcos *de Unione cum Romana Eccleſia & Proceſſione Spiritus*
405. *S. Epiſtolæ*; ejusdemque *Ethica ſecundum Stoicos*. Sequuntur
ſcripta, quibus nonnulli decimi quinti ſeculi inclaruerunt Docto-
426. res; ſunt inter illa præter *Epitomen bellorum*, quæ a chriſtianis
Principibus pro Terræ Sanctæ recuperatione ſuſcepta ſunt, in
qua etiam *deſcriptio Palæſtinæ & multa de Mahomete*, autore
incerto, nonnulla *Huſſitica*, in quibus continentur variorum
467. orationes, quarum I) *Johannis Raguſini* in Concilio Baſileenſi
566. *de Communione ſub utraque ſpecie*; II) *Ægidii Carleris de corri-*
gendis peccatis publicis, dicta in eodem Concilio; III) *Henrici*
628. *Kalteiſen*, Dominicani, *de libera prædicatione verbi Dei*; IV)
709. *Johannis de Polemar*, Barcinonenſis Archi-Diaconi, *de civili*
751. *Clericorum Dominio*; cui acceſſit *Fundatio Eccleſiæ Ilmînenſis &*
Tegernſeenſis cum translatione S. Arſacii & Fragmento Chronico
Thadæi Scotorum, Abbatis Ratisbonæ, *de Kiliano, Virgilio &*
753. *Lullo*, Sanctis; V) *Diſputatio Capituli Eccleſiæ Pragenſis cum*
Rokyzana de Huſſiticis Controverſiis, anno 1465 habita. Opus
tandem claudunt nonnulla ſeculi decimi ſexti ſcriptorum opu-
779. ſcula, e quibus *Terræ Sanctæ Deſcriptio*, Autore Anshelmo;
796. *Actus ſeu Proceſſus Canonizationis B. Notkeri* anno 1514. *Catalo-*
816. *gus Scriptorum, qui contra Judæos ſcripſerunt*, & *de Vita S. Geb-*
bardi,

bardi, Conſtantienſis Epiſcopi, Libri duo *per Felicem Manilium.* p. 823.
Acceſſerunt huic Volumini duo Indices, Autorum, Tractatuum & opuſculorum, quæ unumquodque Volumen complectitur, altero, altero rerum, verborum, perſonarum aliorumque memorabilium in univerſum hujus Theſauri opus. Neque hic quidem debita laude deſtituendus eſt, qui in expoliendo ultimo hoc Volumine eadem, qua antea, verſatus fuit induſtria, noviſſimus illius Editor totque utiliſſimis Reipublicæ Literariæ operibus commendatiſſimus, Cl. Baſnagius. Etenim non ad Seculorum ſolum ordinem digeſta comparent, quæ in hoc continentur, antiquitatis Eccleſiaſticæ monumenta, verum etiam unicuique Autorum adjectæ animadverſiones Criticæ, Præfationes Hiſtoricæ, quibus lucem accendit obſcuris, &, quæ ſparſim apud Scriptores de Autore habentur, magno collecta labore, uno quaſi faſce complexus eſt. Dici deinde non poteſt, quantum juvent antiquitatis Eccleſiaſticæ inveſtigatores, qui ad purganda a ſuperſtitioſis narrationibus veterum ſcripta & ad corrigendos eorum errores animos convertunt, quod ſane opus quanto laborioſius, tanto utilius ſemper exiſtimatum habitumque eſt ab intelligentibus hujus rei æſtimatoribus. Hoc utique obſervatum Viro doctiſſimo & in ultimo hujus operis volumine imprimis in notis, quibus illuſtravit *Terræ ſanctæ Deſcriptionem,* p. 3.
Burchardo de Monte Sion Autore; fabuloſis illum ſuperſtionibus nimis addictum eſſe, ſtatim apparebit legentibus; reſecatæ illarum plurimæ fuerunt in nova Operis Editione, quam poſt Caniſium emendatam Amſtelodami vulgavit Cl. Clericus. Quare, ut nihil detraheretur iſtis antiquis Lectionibus, Caniſianam quidem Editionem hic denuo juris publici fecit Baſnagius, probe tamen collatam cum illa Amſtelodamenſi, ubique animadvertente Viro docto, quæ in hac deſunt, hinc inter nugas & fabulas referenda; cujus etiam generis ſunt illa, quæ *in Actis* habentur *S. Albani* Martyris: quam imperitus enim fuerit, qui 158.
hæc Acta conſarcinavit, quam levis hinc fides illorum, clare docent, quæ obſervata in hunc ſcriptorem Autori Cl. Sed & pari diligentia reliqua excuſſit Vir doctus, ut mirari ſubeat, in Opere tam vaſto perpetuis animadverſionibus illuſtrando nun-

quam defatigatum fuiffe illius animum, quo etiam nomine obftrictos fibi reddidit, quorum quidem veterum fcripta, quantum fieri poffet, purgata ab erroribus fuoque nitori reftituta ad fe pervenire, intererat. Ceterum ne ignores, quis fuerit, cui Opus debes tanto labore excultum, æquum utique juftumque exiftimamus, breve addere Viri Celeberrimi Elogium. Natus is erat Rotomagi anno LIII fuperioris Seculi, patre Henrico Bafnagio, JCto & caufarum Patrono in eadem urbe, in qua fibi famam, opes & amicos paravit vel inter Pontificios, quamvis Reformatæ Religioni addictiffimus. Jacobus nofter, filius ejus natu maximus, confecratus a Patre tenera adhuc ætate ftudiis Theologicis, in iis ita profecit cum in Gallia, tum Genevæ, quo miffus a Patre fuerat, ut anno ejusdem Seculi LXXVI, fuæ ætatis XXIII, ab Ecclefia Rotomagenfi vocatus dignusque habitus fit, qui Stephano Monachio, Viro doctiffimo, qui ad Theologiæ Profeffionem Lugdunum Batavorum vocatus Rotomago fuerat, fuccederet. Et quamvis Concionum cœterarumque, quæ Paftorem tenent, curarum in Ecclefia numerofa occupationibus diftineretur, diligentem tamen ftudio Hiftoriæ Ecclefiafticæ Patrumque lectioni dedit operam, progreffuumque fuorum poftea in iis fpecimina in lucem emifit, & pene folus inter Gallos Reformatos in iis eminuit. Poft Galliarum Rege, Ludovico XIV, Nannetenfe Edictum anno MDCLXXXV abrogante, e Gallia Roterodamum in Hollandia fedem Nofter tranftulit, ubi Paftor Gallicæ ejus urbis Ecclefiæ conftitutus, pluribus annis illi ædificandæ operam dedit. Amicitiam imprimis hic coluit cum Viro celebri, Petro Bælio, quamvis in multis non exigui momenti capitibus diffentirent. Hagam deinde vocatus eft anno MDCCVII, ubi eodem Paftoris munere non fine plaufu ad mortem usque functus eft & cohoneftatus munere Hiftoriographi P P. Hollandiæ Ordinum. Quam fpartam ut ornaret, emifit in lucem anno MDCCXIX initium Hiftoriæ Fœderatarum Provinciarum ab anno MDCXLVI usque ad Pacem Ultrajectinam, fi diutius vixiffet, detexendæ. Verum præclaros ejus conatus mors interrupit anno MDCCXXIII die Decembris XXI cum jam alterum Hiftoriæ Volumen inchoaffet. Vir fuit indefeffæ dili-

diligentiæ & summæ in scribendo facilitatis longo usu acquisitæ, præsertim lingua vernacula. Interim nullam muneris sui Ecclesiastici partem negligebat, concionando, Ecclesiastico Synedrio vacando, atque invisendis ægris, ad quos vocabatur. Temporis præterea sui non exiguam partem tribuebat popularibus suis, qui ad eum multis de causis confugiebant & concurrebant, seu humanitatis gratia, seu etiam auxilii ejus implorandi causa apud eos, qui Reipublicæ præsunt, quibus auxilii indigos pro ea, qua in gentem suam comitate & benevolentia ferebatur, commendare solebat. Qua de causa quotidie a libris scriptionibusque suis avellebatur, non invitus quidem, nihil enim libentius faciebat, quam quod humanitatis munera spectabat. Erat etiam notissimus pluribus Principum Legatis, qui, dum Hagæ eo tempore versabantur, ejus sermonibus allecti non infrequentes ejus ædes adibant, quos summa comitate excipiebat, & a quibus similiter admittebatur, si quando eos adiret. Non paucis quoque epistolis ad amicos Gallos aliosque scribendis simili urbanitate provocatus atque interpellatus distinebatur. Quot & quanta hæc erant, impediri tamen iis non potuit, quo minus scriptis editisque operibus bene multis inclaruerit, quibus etiam non minimam ab eruditis reportavit nominis sui celebritatem. Et notiora sunt illa, quam ut hic ea commemorare necesse sit: satis esto, hunc nominasse Thesaurum, ultimum præclari adeo ingenii fœtum, qui parentis, a quo editus est, vel ad posteritatem propagabit memoriam.

SIGEBERTI HAVERCAMPI DISSERTAtiones de Alexandri M. Numismate, quo quatuor summa Orbis terrarum Imperia continentur: ut & de Nummis contorniatis.

Lugduni Batavor. apud Janssonios van der Aa, 1722, 4.
Alph. 1 Tabb. æn. 22.

NOn dubitamus has dissertationes, qua argumenti dignitate, qua externo nitore, tabularumque insertarum artificio commendabiles, licet aliquando serius, in scenam producere,

quippe ad id genus literarum ſpectantes, quod novitatis gratiam haud cito, amœnitatem vero vix unquam ſolet perdere. Excitavit diligentiſſimum Virum munificentia Illuſtriſſimorum Academiæ Lugduno-Batavæ Curatorum, ut propter luculentam honorarii acceſſionem, in grati animi monumentum ederet doctas has lucubrationes. *Prior* explicat numiſma illud abſtruſum, quod præſtantiſſimus antiquitatum & nummorum interpres *Carolus Patinus* ipſe olim pro ænigmate agnovit, ejusque explicationem tanta aviditate exoptavit, ut ipſis antiquis nummis, quamvis maximi pretii, eandem fuerit compenſaturus, id quod profitetur in *Theſauro Numiſmatum, p. 10ı edit. Amſtelod.* Nos illud numiſma, quod *A. 1684* in Actis noſtris *p. 37* jam conſpiciendum dedimus, cum diſquiſitionem ſuper eodem per epiſtolas inter Celeb. *Patinum* & Cl. *Eggelingium* agitatam, recenſeremus, nunc iterum repræſentamus, divinationes doctiſſimi *Havercampi*, ſingula nummi myſteria aperta planaque ſiſtentis, enarraturi. Toto igitur ſchemate ænigma exhibetur, ſummi iſtius in terris Imperii, per rapaces homines in quatuor illis decantatis Monarchiis violentiſſime quondam exerciti. *Nullum*, ait Noſter, *in hoc Numiſmate vel punctum eſt, quod non examuſſim in formidabilem iſtam quadret poteſtatem.* Ecce! in adverſa nummi facie duo capita plane inſolito habitu cum quatuor conjunctis pone cornibus, immanique oris hiatu, ad horrorem compoſita, Imperia duplicis orbis deſignant: Orientis quidem, caput dextro, velut honoratiore loco, poſitum, cum Chaldæorum & Perſarum imperium ſit antiquius: Occidentis vero & Europæorum Imperiorum ſymbolum eſt caput ſiniſtro loco conſpicuum, nudo capillo & ad frontem denſo utrumque Græcæ & Romanæ Monarchiæ autorem referens: hac enim capilli forma & Alexander & Pompejus obveniunt. Similiter pileus iſte, quo prius caput exornatum eſt, barbaricus, vetuſtiſſimum Aſiæ populorum geſtamen, Attidis & Ganymedis Phrygiorum, Regumque Parthicorum inſigne noſcitur. Diſtenti belluarum in morem prædam appetentium rictus docent, cuncta ab his Imperiis abſorpta ac devorata fuiſſe: quatuor cornua vero ecquid aliud ſignificant, quam quatuor ſumma Imperia ſub tali ſpecie jam

TAB. II. Fig. 1.

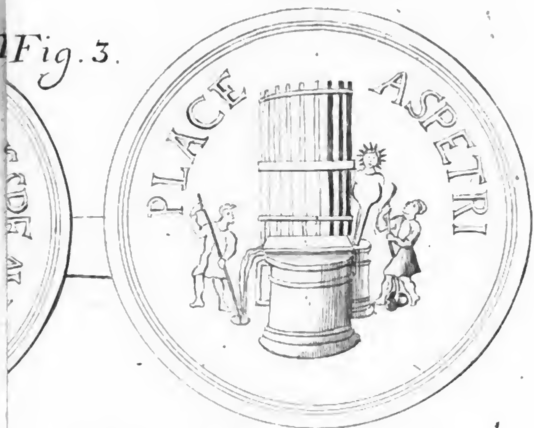

Fig. 3.

Fig. 1.

Fig. 2.

jam olim Prophetæ Danieli per visionem divinitus ostensa? In aversa numismatis parte IV Monarchiæ adhuc manifestius portendi Nostro videntur, maxime propter quatuor animalia; cum totidem monstra, & alis instructa, & Monarchias pariter referentia, in Ezechielis atque Danielis vaticiniis describantur, quamvis hæc ipsa vultuum & corporum specie diversa fuerint. Etenim nec sine magna ratione sculptor hic singulis animalibus eandem Sphingis formam dedit, primo, ut ænigma hoc tractantium spectantiumque exerceret ingenia, deinde, ut indicaretur, Monarchias istas cuncta viribus suis inferiora comminuisse, haud secus ac Sphingis crudele monstrum infelices, ad ænigmata qui accesserint, conjectores unguibus dilaniasse fertur. Porro fluvii duo in alga procumbentes violentam regnorum, velut vi fluminis abreptorum, occupationem ab utriusque orbis potestate factam; aræ utrinque positæ divinos honores a Monarchis quæsitos indicant. Figura virilis, conspicua paludamento, lorica, clypeo, bipenni, ac potissimum galea pellicea, lupinum rictum (qui tamen apud Patinum in typo nummi haud extat) præferente, galea quidem iterum designat rapacitatem Monarcharum, toto vero habitu suo belli artes, robur laboremque exprimit; dum e contra muliebris figura stans, ac præter hastæ insigne prorsus inermis, lauream sedentis mulieris capiti imponens, Constantiam & pacis artes denotat, quibus præsertim Roma sibi Orbis terrarum imperium armis partum retinuit. Denique in ipsa figura muliebri sedente, qualis subinde Roma, atque imprimis Nova, in nummis exhibetur, summi Imperii summæque potestatis perfecta imago conspicitur. Hasta enim potentiæ, imo & divinitatis symbolum, paludamentum Imperii, modius in capite (quem Patinus pro turri agnoverat). Serapidis ornamentum, abundantiæ rerum omnium, gemmæ atque uniones in pectore & balteo, gloriæ divitiarumque insigne, quæ omnia ac singula in ista summa orbis imperia confluxere. Simillimum ad unguem huic numismati est alterum, quantum ad partem aversam; namque in adversa caput Alexandri M. visitur. Idque ad quatuor Monarchias itidem pertinere, autumat Noster & vultum Alexandri, tanquam inter omnes

omnes orbis Monarchas longe illustrissimi, merito præferre. In hoc nummo signum illud ♇ quod in nummis contorniatis compluribus occurrit, atque in hoc juxta frontem Alexandri est, explicatu alias difficillimum, promtius explicari non posse, ait, quam si pro inclito Constantini M. Monogrammate ☧ accipiatur, ut designetur regnum Christi, quod omnes istas Monarchias loco deturbavit. Verum non dissimulat, interpretationi tali obesse, quod constans ubique numismatum delineatio & rei nummariæ peritorum testimonium aliam dant Monogrammatis formam: quare potius judicat, eo aut exprimi faustam illam & solemnem Populi Romani acclamationem, præcipue theatris & ludis consuetam: FELICITER & ΕΙΣ ΑΙΩΝΑΣ, quæ exprimatur in his nummis voce PERPETUO, cujus literæ initiales sint in isto Monogrammate; aut artificis notam esse, conjectatur. Subjicit his quinque adhuc numismata, in quorum priori antica caput Alexandrinum cum diademate, postica raptum Sabinarum; in secundo, pars una Alexandri caput exuviis leonis indutum, altera Alexandri Bucephalum domantis, & Philippi Macedonis ac Olympiadis, parentum admirantium, figuras; in tertio aversa solis quadrigas, cum inscriptione: SOLI INVICTO; in quarto adversa faciem Alexandri, aversa STEPHANUM, seu STEPHANAM Athletam victrici in curru stantem cum laurea palmaque nobili, exhibent. In quinto demum Noster iterum se Oedipum præstat. Conspicitur juvenis alatus rupi insidens, dextra uvam tenens, læva colligens vestem, quæ pectus tegit, sed post nates expansa est, inferioribus corporis omnino denudatis. Scilicet uva, & sublata, detecto inguine, vestis duo insigniora Alexandri M. vitia, ebrietatem & amoris intemperantiam, alæ vero, *Alexandrum volare potuisse*, (v. Curt. *lib. VII cap. 11*) commonstrant, estque hæc effigies vel, ut Imperatores de magna fortuna æquabiliter ferenda, vel, ut Athletæ de fugienda ebrietate & Venere admonerentur, exsculpta. Aut etiam ab Alexandro Severo, Macedonis æmulo, in ære perenni expressum est, quod idem, teste *Lampridio*, in Alexandro condemnare fuit solitus. Cum vero omnia ista Alexandri Magni Numismata sint

ſint ex genere contorniatorum, hinc ſubnata Noſtro *de nummis contorniatis* diſſerendi occaſio. Docet vero, non a civitate *Crotone*, ut quibusdam videtur, ſed a circulo artificioſo circuitum ambiente, appellatos eſſe; eum enim *tornum* eſſe dictum poſterioribus temporibus, quemadmodum hodie *Contorno* Itali, *contour* Galli vocant. (vid. *Patin. Introduct. ad biſtor. numiſm. cap. 18.*) Recte Cl. *Morellius* in *ſpecim. univ. rei nummar. ant.* maximi moduli nummos, qui additum habent circulum, plerumque ex metallo flavo a contorniatis diſcernendos eſſe. Hi tortilem atque contractiorem circulum, illi latiſſimum habent atque planum, ex diverſo quandoque metallo. Contorniatis omnibus, poſtquam percuſſi eſſent, demum circulus eſt additus; & ſuperſunt nonnulli, quibus deeſt tornus. Tempus & cauſam percuſſorum hujus generis nummorum, ſilentibus vetuſtis Scriptoribus, per conjecturas ſolum aſſequi licet. Videntur maximam partem ſub iisdem Imperatoribus percuſſi, quorum vultus referunt. In uſum Athleticum inventos fuiſſe, typi plerorumque, nomina & imagines Athletarum & equorum fere comprobant. Peculiaris eorum eſt fabrica; neque in ullo S. C. nota comparet. Barbaram quodammodo fabricam *Morellius* haud merito dixit, cum in quibusdam perfectius artificium noſcatur. Idem, ob magnam omnium ſimilitudinem, putat uno tempore conflatos omnes: male: dantur enim quam plurimi in poſtica nummi vix inter ſe diſcernendi, quos tamen diverſo tempore percuſſos nemo dubitat. Nota iſta ℞ ac ejus loco quandoque ramuſculus, aut aliud ſignum, argenteis laminulis artificioſe repleta, in plerisque occurrunt, eaque ſigna poſtea in memoriam Victoriæ ab ipſis Athletis impreſſa eo credideris, quod ſatis multi ſunt, in quibus nihil ejusmodi peculiaris notæ cernitur. Operæ pretium duxit Noſter, *Patini* maxime judicio commotus, in unum faſcem colligere omnes contorniatos a præſtantioribus rei nummariæ Autoribus evulgatos, ſimul etiam nondum editos, qui ipſi obvenerunt, eorumque ænigmata ſingulari commentario illuſtrare, quem complectitur *Diſſertatio altera.* Incipit a contorniatis *Neronis Imp.* cujus ævo primum nata videntur ejus generis numiſmata, ut qui Princeps ludorum feſtivitati &

aurigandi ſtudio ad inſaniam deditus fuiſſe traditur. Et complures ſequentium Imperatorum contorniati typos Neronianis exacte reſpondentes habent. Inter *octodecim* iſtius Imperatoris contorniatos Noſter exhibet *tres* ad ipſa archetypa diligenter delineatos, quos tamen ob rudius artificium Conſtantini M. tempore cuſos & revocatos judicat, cum olim ſub Nerone ſimiles eſſent percuſſi. *Veſpaſiani* contorniatus *unus* cum venatione ſiſtitur inter *Neronianos*, ob ſimilitudinem cum alio nummo ibi repræſentato. Sequuntur contorniati *Trajani viginti atque unus*, ex quibus notabiles imprimis, qui inſcriptionem habent: DIVO NERVÆ TRAJANO. Videntur enim in ſpectaculorum eorum memoriam cuſi, quæ teſte *Xiphilino lib. XV p. 256*, *Parthica nominabantur*, & *Trajani oſſibus in columna ipſius ſepultis, per multos annos, quaſi ſpectante eo, celebrata ſunt. Antonini Baſſiani ſex* numiſmata excipiunt *tria Alexandri Severi*, leonis ſpoliis Herculis in morem in nummis conſpicui:
TAB. II. Fig. 2. is enim ornatus Principi famæ & virtutum Alexandri Macedonis æmulo convenire videbatur, cum & Herculem Alexander generis ſui autorem ſecutus eſſet. Jam *Conſtantini M. duo*, *Honorii tres* contorniati producuntur, ac demum *Placidii Valentiniani duo*, quorum *alter* qua magnitudine, qua figuris, qua
Fig. 3. inſcriptionibus longe ſingularis atque eximius apparet. In adverſa parte eſt caput *Placidii Valentiniani*, peculiari diademate cinctum, ad pectus cum ſtola; a ſiniſtris palmæ ramus, cum inſcriptione: DN. PLA. VALENTINIANUS SPE. AVG. *Spectabilem Auguſtum* ſignari putat Noſter, niſi forte literæ SPE. male pro conſueto illo P. F. expreſſæ ſint. Averſa pars ſiſtit organum hydraulicum majus, in cujus uſum aquam hauriunt miniſtri duo, hinc inde ſtantes; a ſiniſtris Terminum Solis radiatum appoſitum dixit Cl. *Bandurius*, ſed Noſter follem exiſtimat, qui arculæ organi ventum immittat; inſcriptio: PLACEA S. PETRI, ipſi ſuſpecta videtur, & conjicit legendum eſſe: PETRONI PLACEAS, prout in alio numiſmate *Salluſtii*, organum hydraulicum referente, inſcriptum eſt. Sed poſt recenſitos Imperatorum nummos *ſpicilegium* facit Noſter additque numiſmata *Neronis quatuor* alia, ut videtur, *reno-*

renovata; *Severi duo*; *Alexandri Severi unum; Trajani quinque*; *Gordiani*, *Magnentii*, *Desiderii*, singulorum *unum*. Agmen claudunt nummi contorniati, in quibus *memoria & effigies Virorum doctorum*, *sive Autorum veterum* exstant. Repræsentantur hic, Princeps Poetarum, *Homerus*, 2 *Socrates*, 3 *Sallustius*, 4 *Terentius*, 5 iterum *Sallustius* satis barbare barbatus, cujus nummi aversa præfert personas togatas tres, quarum media organon, ut videtur, hydraulicum tenet, ad dextram stante tibicina, ad lævam viro se comiter inclinante. Putat ergo Noster, aut Clarissimum *Petronium Maximum* exprimi, qui *Placidio Valentiniano Aug.* offerat insigne hoc munus, aut esse artificem, qui *Petronio* inventum suum dedicet, tibicina artem suam damnante. Inscriptio est: PETRONI PLACEAS. 6 *Horatius* vultu juvenili decorus addito palmæ ramusculo & floris, seu stellæ signo, e Museo Nostri prodit. 7 *Idem Poeta* ætate provectior, nec sine ruga senili, 8 *Apulejus*, 9 *Apollonius Tyaneus* delineati visuntur. Denique Noster de usu contorniatorum numismatum & de tempore, quo percussa sunt, paucis addit, ea, non in usum monetæ, sed in memoriam ludorum Circensium facta esse. Circulum seu tornum, qui pleraque ambit, ad circum alludere, temporibus vero Constantinorum maximam partem illa, quæ hodie supersunt, procusa, vel revocata existimat. Conjecturas has diversis quidem nummis confirmat, de quibus plura dicere supersedemus. Enimvero, quæ supra e Dissertatione priori de IV Monarchiarum ænigmate, adeo ingeniose detecto, indicavimus, ad judicium de insolita prorsus doctissimi *Havercampi* vi divinatrice formandum, affatim sufficere lectoribus nostris poterunt.

TAB. II. Fig. 4.

Fig. 5.

D. F. C. C. ANNOTATA QUÆDAM AD easdem Cl. HAVERCAMPI Dissertationes, ac de numismate Alexandrino abstrusiore & de nummis quibusdam contorniatis aliis Conjecturæ.

NOn equidem invideo, miror magis divinationes a Cl. *Haver-*

vercampo, tum de abſtruſo illo Alexandri numiſmate, tum de aliis nummis contorniatis, adeo ingenioſe prolatas. Nolim ego me explicandis his ænigmatibus Oedipum offerre, nec tamen facile inducar ad credendum, quantumvis perplexa ſint iſta antiquitatis monumenta, latere in ipſis ejus generis myſteria, qualia quidem Vir doctus credidit. Sunt enim, ſi quid judico, a Romanorum ingeniis moreque, quem in nummorum figuris tenuere, prorſus aliena. Symbola quidem Romanis nummis familiaria & hieroglyphica nonnulla ſatis novi, eaque maximam partem in præſtantiſſimo opere *de uſu & præſtantia numiſmatum* excellentiſſimus harum rerum interpres & judex, *Ezech. Spanhemius*, ſigillatim enarravit: ſed ænigmata vero adeo recondita, &, quod maximum, res ipſis Romanis olim ignoratas, velut quatuor orbis terrarum Monarchias earumque ſymbola ſacra, figuris parum convenientibus obvolventia, nunquam ego auſim nummis Romanis affingere. Pleraque in nummis & inſcriptionibus antiquis ænigmata nobis videntur, quæ ſuo quidem ævo aperta planaque fuerunt omnibus, nobis vero propter defectum hiſtoriæ, rituumque quorundam veterum cognitionem nondum ſatis excultam, admodum difficilia explicatu ſunt atque exercendis conjectando ingeniis materiam præbent. Verum in conjecturis capiendis ſectari oportet ingenium Romanis proprium moremque populi, quem in momentis rerum ſuarum publicis ſervavit, illam gravitatem priſcam, & ſingularem antiquitatis obſervantiam, quæ figuras, formas, ſymbola, formulas, inſcriptiones ſive patriis, ſive peregrinis ſacris, magiſtratibus, officiis, rebus geſtis, virtutibus, artibus, fœderibus, paci, bello, ſingulis denique rebus æterna celebritate dignis antiquitus aſſignatas cuſtodite retinuit, nec Ægyptiacam rationem, ea, quæ ad doctrinam morum humanorum, aut ad artium diſciplinas, vel ad hiſtoriam mundi ſpectant, hieroglyphicis exprimendi, maxime in nummis, unquam adſcivit. Et quamvis nummorum, quos *contorniatos* vocant, ea ſit conditio, ut maximam partem ſeculo in barbariem jam inclinato cuſi, aut revocati, & ignobilius artificium & inſolitas præ aliis Romanorum figuras multi referant: ego tamen & in his

his imitationem moris prifci ac fæpenumero publicorum nummorum repetitos typos invenio, ac in plerisque nihil abftrufi effe, nifi ftudio quæratur. In obfcuris veterum monumentorum igitur multa circumfpectione, varia fedulaque contemplatione opus eft, atque figuræ, vel infcriptiones revocandæ funt prius & examinandæ ad ritus nobis cognitos, ex quibus aliquid luminis nancifci poffe videntur, antequam ad incognita provolemus, ipfique divinemus animo, quæ veteribus in mentem unquam veniffe, pofthac aliis ægre perfuadere valeamus. Quodfi nulla antiquitatis cognitio ad monumentum aliquod lucem præftare videatur, defperato fucceffu, fatius crediderim divinationes antiquitatum & hiftoriæ fuffragio deftitutas fupprimere, fuamque in conjectando tenuitatem profiteri, quod nec *Patinus* erubuit, quam harum literarum intelligentibus fefe deridendum dare. Jam olim clariffimus reique nummariæ peritus Vir, *Joh. Henr. Eggelingius*, ad explicanda numifmata illa Alexandri M. ut *Havercampus* vocat, *Patini* defiderio excitatus accefferat, datifque ad fummum hunc Antiquarium literis nummos eos retulerat ad Neronem Imperatorem, cujus & figuram, & mores, & quævis huic Principi apprime familiaria obfcuris iftis adeo formis expreffa credidit: quas quidem fufpiciones a *Patino* erudite folicitatas alia epiftola tueri ac ulterius adftruere, & omnem difquifitionem per epiftolas agitatam poftea evulgare nullus dubitavit. Et fateor fane quantumcunque dubiorum *Eggelingianis* fufpicionibus obftet, ac licet numifmatibus illis rectius infpectis parum conveniant, eas tamen ex antiquitate ac hiftoria Romana depromtas eoque nomine non omnino improbandas effe. Luculenter de iisdem dictum eft in Actis his *A. 1684 p. 38*, adjectis Celeberrimi *Felleri* olim noftri doctiffimis conjecturis, quas hic loci repetere non vacat. Id e re erit memoraffe, numifmata hæc Alexandrina jam a B. *Fellero* tributa effe vel Caracallæ, vel Alexandro Severo, inclytis apud Hiftoriæ Auguftæ fcriptores Magni Macedonis imitatoribus. Credo enim, ad alterutrum optima ratione hæc numifmata referri. Alexandrum Severum *Lampridius* diferte teftatur, *Alexandri figura nummos plurimos figuraffe, & quidem electreos aliquantos, plurimos vero*

 aureos.

aureos. Et quid vetat ſuſpiciones, poſt variam antiquitatis Romanæ penſitationem horumque numiſmatum cum aliis collationem, meo ingenio ſubnatas exponere? etſi nolim tam arrogans videri, ut meliora ſim doctiorum virorum conjectationibus in medium allaturus. En! *patet ingeniis campus*. Et quod *Havercampo* licuit, mihi quoque integrum fore, puto. In nummi Alexandrini prioris adverſa parte certo ſatis mihi videor perſonas duas Scenicas (quales & *Eggelingius*, licet admodum dubitanter, agnovit,) conſpicari, unam virilem, alteram muliebrem. Nihil certe in his figuris, quod non perſonis Scenicorum Romanis exacte reſpondeat. Ora dum adſpicis hiantia, recordare notiſſimi loci, quo *Lucianus* Tragœdum deſcribit: *Tragœdus eſt homo, altis calceis, ſeu cothurnis incedens, larva ſuper caput, vel frontem extante, ore hiante, non ſecus, ac ſi ſpectatores devorare vellet*. Hinc apud *Juvenalem*:

- - - - - - perſonæ pallentis hiatum
In gremio matris palleſcit ruſticus infans.

Et *Martialis* de perſona Germanica:

Sum figuli luſus, Rufi perſona Batavi,
Quæ tu derides, hæc timet ora puer.

Cumque frontem animadvertis gibberam & prominentem, præſertim in perſona virili, memineris apud *Nonium* extare verba *Varronis*: *Item, Tragici prodeunt capite gibbero, cum antiqua lege ad frontis ſuperficies*. Quo reſpiciens & *Lucianus* larvam *ſuper frontem* in Tragœdo *extare* dixit. In perſona muliebri maxime conſpicuus eſt ille capillamenti ornatus, altius ſuper caput eminens, quem ὄγκον appellatum, & literæ Λ figuram habuiſſe, *Julius Pollux* ſcribit: ὄγκος δέ ἐςι τὸ ὑπὲρ τὸ πρόσωπον ἀνέχον εἰς ὕψος Λαμβδοειδὲς τῷ σχήματι. Certe figura iſtius faſtigii clarius, quam in hoc nummo, exprimi vix potuiſſet, cui prorſus ſimilem in inclyto marmore Apotheoſeos Homericæ Tragœdia ſuſtinet. Sed & ſpiras crinium contortas atque in altum exſtructas ſatis diſtinctim licet agnoſcere; nec magis obſcuræ ſunt quatuor plectæ, pone larvam muliebrem prominentes, itemque coma infra genas diffluens. Is vero perſonæ muliebris ornatus non a theatro ſolum, ſed e conſueta

prorſus

prorſus feminarum comam in ſublime ſtruentium conſuetudine apud Romanos deſumtus eſt, qua de *Juvenalis*:

. . . . . tot adhuc compagibus altum
Aedificat caput.

Alibi *ſuggeſtum comæ* vocat. De eodem more *Apulejus* Met. II: *Quid cum frequenti ſubole cumulat verticem, vel prolixa ſerie porrectus dorſa permanat?* Et *Tertullianus* de cultu feminar. *cap.7: Affigitis neſcio quas enormitates ſutilium capillamentorum, nunc in* galeri *modum, quaſi in* vaginam capitis & operculum verticis, *nunc in cervicem retro ſuggeſtum.* Quodſi perſonas *Terentianas* a literatiſſima Daceria e vetuſtis membranis repræſentatas cum hoc numiſmate comparare velis, dic ſodes, quid eſt in figuris adverſæ partis, quod non exacte larvis iſtis theatralibus reſpondeat? invenies ibi & capillos fronti perſonæ virilis, aſſutos, & oculos factitios, & reliqua, quæ modo deſcripſi. Apage igitur cum ænigmatibus horribilium Manducorum, Orientalis illius atque Occidentalis; apage cum quatuor cornibus, cum pileo Orientalium populorum geſtamine! Vides enim genuinum perſonarum Romanis uſitatarum habitum ornatumque. Sed, inquis, perſonæ quid in numiſmate? Et ſane miror, præclariſſimam *Spanhemii* induſtriam fugiſſe nummos, in quibus apparent perſonæ, qui licet numero ſint exigui, obſervationem tamen & lucem merebantur. Sit impræſentiarum ſatis adduxiſſe nummum Neronis, in quo adverſa caput Imperatoris laureatum, averſa hominem præfert, qui perſonam barbatam, mole ſatis enormem, ambabus manibus in altum extollit, quam Panos larvam eſſe, ac in nummo propter Lupercalia huic Deo ſacra, Nerone præſide celebrata, extare conjectat *Pedruſius*. Talis & Sileni perſona cornuta barbataque in Catinenſium nummis apud *Parutam*. Item nummus Panſæ a *Fulvio Urſino* & *Laur. Begero* aliisque exhibetur, in quo perſona eſt, ſignificans ludos ſcenicos a Panſa datos. Multiplex perſonarum apud Romanos uſus, quo de ſatis conſtat, in triumphis, in ludis ſolemnibus, facit, ut neque in aliis nummis, neque in contorniatis, ludorum memoriæ cauſa percuſſis, ſignatas larvas demirer. Quid vero ſi peculiarem cauſam perſonarum in

in hoc numiſmate comparentium ſorte inveniamus? Contemplemur modo averſam nummi faciem. Eam vero vix quiſquam antiquitatum peritus paulo diligentius inſpexerit, quin illico in figura media ſedente muliebri agnoſcat Reginam Iſin. Eſt in capite modius, ſolitum ejus Deæ ornamentum, abundantiæ & fœcunditatis ſymbolum; habitu comparet ſtolata, ipſi certe proprio, quo ejus, tanquam Lunæ, quacum idem credebatur Numen, occultatio, dum Solem ſequeretur, indicata fuit; ſceptrum, quod læva gerit, ſublataque dextra imperium ejus in ſidera reſque ſublunares denotat. Idem plane habitus Iſidis noſcitur in nummo Smyrnæorum, qui ad hunc Menſem Tab. II fig. 10 ſpectantium oculis ſubjicitur, excepto, quod in hoc ſtans dextraque ſceptrum gerens exhibetur. Sphinges autem quid quæſo inſoliti præferant, Deam origine Aegyptiam ſuſtinentes, & quæ ſub ſtatua Iſidis ſedentis quoque viſuntur apud *Boiſſardum* T. III n. 57? Et Iſidem curru vectam a Sphingibus duabus nummus Juliani Imp. repræſentat apud *Patinum* Numm. Imp. ær. med. *pag.* 482. Ad ſiniſtram Reginæ cernitur figura muliebris capite turrito, haſtam læva tenens, dextra lauream imponens capiti Deæ. Optime quidem laurea convenit Numini DOMINÆ VICTRICIS, ISIDIS VICTRICIS & TRIUMPHALIS, qualis in marmoribus antiquis paſſim celebratur. In Smyrnæorum nummo ei lauream porrigit Victoria. Sed noſtro in numiſmate Victoriam e muliere turrigera auguſtioris formæ ego non effingam. Magis probabile, Deam Romam, aut Genium Urbis eſſe, Reginæ Iſidi honores conſecrantem. Ad dextram adſtat figura virilis bipennem, Smyrnæorum inſigne, quod & Patinus, & alii agnovere, & de quo tot ex nummis res certa eſt, gerens, eoque ſatis manifeſto Iſidis apud Smyrnæos cultum deſignans. Facile jam de aris utrinque poſitis affirmaverim, iis Romanum & Smyrnenſem Deæ cultum indicari, & fluviorum in alga inferius procumbentium ſimulacra, alterum ad Tyberim, alterum vero ad Meletem fluvium Smyrnæorum, variis nummis, ut Homeri, apud *Patin.* Num. Imp. ær. med. *pag.* 9, & Neronis, ap. *eund. pag.* 119, percelebrem, referri debere. De ſacris vero Iſidis Romam deportatis res notiſſima eſt, eaque

TAB. II. Fig. 10.

eaque & præcedentibus Imperatoribus Romanis, teste *Suetonio* in Domit. *c. 12*, & *Lampridio* in Commodo, *c. 9*, & maxime omnium Caracallæ cordi fuerunt, quem majori longe celebritate, quam antea factum erat, & reverentia Deæ cultus auxisse, adeo quidem, ut sacra Isidis prorsus Romam detulisse & videretur, & diceretur, *Spartianus* scribit in Caracalla, *c. 9.* Quid ergo mirum, in hoc Alexandri Severi, aut fortasse ipsius Caracallæ numismate communia Romanis cum Smyrnæis facta Isidis sacra conspici? cujus communicationis & honoris eo nomine Smyrnæis in publico monumento designati causa, præter alia ejus urbis in populum Romanum officia, insigne meritum fuit Smyrnæorum, qui primi inter Asiæ populos templum *Urbis Romæ* erexerant, ideoque omnibus Asiæ civitatibus prælati templum Tiberii statuendum olim impetraverant: *Tacitus* Ann. *IV, 56.* Jam id memoria repetendum, in honorem Isidis primos ludos scenicos, celebres illos Megalenses, factos semperque continuatos esse, imo vero posteris temporibus pompam tanta schematum & personarum diversitate institui solitam fuisse, ut vix alia in solemni festivitate plura simulacra & commenta larvarum conspecta sint. Meretur hanc in rem scriptor ejusdem ætatis, cujus forte hic nummus, exaudiri, *Apulejus*, Met. *XI. Ecce*, inquit, *pompæ magnæ paullatim procedunt anteludia, votivis cujusque studiis exornata pulcherrime. Hic incinctus baltheo militem gerebat; illum succinctum chlamyde copides & venabula venatorem fecerant; alius soccis subauratis, indutus serica veste, mundoque pretioso, & adtextis capiti crinibus, incessu perfluo feminam mentiebatur: porro alium ocreis, scuto, galea, ferroque insignem e ludo putares gladiatorio procedere. Nec ille deerat, qui magistratum fascibus purpuraque luderet: nec qui pallio, baculoque, & baxeis, & hircino barbitio philosophum fingeret: nec qui diversis arundinibus alter aucupem cum visco, alter piscatorem cum hamo induceret.* Ex his probabilem satis personarum in hactenus descripto numismate expressarum occasionem dilucere puto: quorum vero hominum vultus iisdem repræsententur, ut ego definiam, exigi nullo jure potest. Quodsi tamen personas Alexandri & Olympiadis, quo-

X rum

rum capita ſimili poſitu in gemmis obveniunt, & quos in ſcenicis ludorum apparatibus iſti Principes Alexandri Macedonis æmuli dubio procul non ſine oblectamento ſingulari produxerunt, velis agnoſcere, non intercedo. Neque obeſt deformitas illa & truculentia quædam in larvis his conſpicua, cum ea vultuum forma in perſonis ſcenicis omnino uſitata ac propter morem ſcenicum plane adhibenda fuerit. In altero numiſmate adverſo perſonarum loco extat caput Alexandri, in quo Princeps ejus admirator fortaſſis ipſe ſuos vultus effigurari voluit. Signum autem illud ℞, & huic alteri nummo Alexandrino & aliis contorniatis adjectum, interpretor notam RESTITUTIONIS, ex literis R & E more artificum ita conjunctam, ut ſuperior linea transverſa literæ E fulcrum poſterius in litera R omiſſum ſuppleat. Renovatos enim pleroſque contorniatos eſſe, qui hodie ſuperſunt, & artificium, quo procuſi ſunt, recentius ſatis manifeſto prodit, & nummariæ rei periti teſtantur omnes, qui & *revocatos* fere eosdem appellare ſolent, quos alias *contorniatos* vocant. Novi quidem, aliam eſſe reſtitutionis notam in nummis per Trajanum aliosque Principes reſtitutis: ſed in recentiori hoc numiſmatum genere eoque ſingulari facile novi quidquam & inuſitati vel in hac etiam nota factum eſſe potuit. Nunc pergam, cum pace doctiſſimi *Havercampi*, ad alias ejus de nummis quibusdam contorniatis obſcurioribus conjecturas, nec tamen omnes attingam, ſed extantiores, & de quibus monere operæ pretium erit. Quam ob cauſam malit Vir Cl. *pag. 39* in nummo ſeptimo Alexandrino, qui averſus juvenem alatum rupi inſidentem, uvam tenentem manu, veſte ad pectus reducta, exhibet, ænigma quærere & ſymbolum vitiorum, quibus Macedo gloriam rerum geſtarum obſcuravit, tandem ibi deprehendere, quam Daciæ Genium in rupibus ſuis ſedentem atque inſigne alterum DACIÆ FRUGIFERÆ uvam dextra præferentem agnoſcere, ego quidem non perſpicio: alæ enim & veſtis pectori juvenis addita, quæ in aliis Daciæ Genio ſignatis nummis haud obſervantur, formam Genii habitumque parum immutant. Inter numiſmata Neronis occurrit unum, in quo ſerpens eſt in gyros ſuos arrectus juxta arborem ad aram incenſam

ſam accedens, cui prorſus ſimilia duo inter Neronis & Trajani numiſmata ſunt, niſi quod in ara ignis loco noſcuntur in his poſtremis fruges. Neque in ullo eorum aliud mihi ſuſpicari licet ſymbolum, præterquam Æſculapii, cujus ſacra hic repræſentantur, addita lauru, qua & ipſe coronatus effingi ſolebat, & quæ ipſum, tanquam ejus Patri ſacra, optime decet: laurus vero in ſecundo Neroniano ſatis diſtincte expreſſa eſt. Quid quæſo horum numiſmatum figuris cum angue Neronis fabuloſo, ad quem *Havercampus* applicat? & quid, ſi hoc foret, idem typus in contorniato Trajani ac in nummo alio Alexandri Severi, ubi ſerpenti addita inſcriptio: ΕΠΙΔΑΥΡΙΟΝ, quem illuſtrat *Spanhemius*, Diſſert. III. *oper. min. pag.* 183. Inter nummos Trajani eſt, in cujus averſa Trajanum deſignari credit ſpecie Numinis marini, tanquam Neptunum Regem, indicio ſceptri, quod geſtet, & Delphini ad latus ei ludentis, itemque Tritonum, quos nudas iſtas figuras ſemiexſtantes ex aquis eſſe exiſtimat. Videtur ipſi Princeps Romanæ Reip. puppim, referentem ſe in mare, a ſcopulis longe impellere; treſque viros, qui in ipſa conſpiciuntur navi, putat indicare triplicem Reip. ordinem, Senatorium, Militarem, Plebejum, qui omnes Trajanum ut Deum venerentur, maxime unus ad pronam navis ſeſe devote inclinans. Hem! ego quidem virorum in navi renitentium geſtus & vim a figura proram arripienti intentatam repellere conantium habitum facilius, (quippe & medius telum attollit,) quam venerabundorum geſtus poſſum animadvertere. Equidem & ipſe Vir doctus mutavit ſententiam, poſtquam integriorem iſtius typi delineationem opportune nactus fuit, in *addendis* exhibitam, ubi expreſſiſſima imago Scyllæ, extante utero fœdatæ, *latrantibus inguina monſtris*, navim manu trahentis, cui egregie aptatur deſcriptio *Virgiliana* Æneid. III v. 424: TAB. II. Fig. 7. TAB. II. Fig. 2.

At Scyllam cæcis cohibet ſpelunca latebris,
Ora exertantem & naves in ſaxa trahentem,
Prima hominis facies & pulchro corpore virgo,
Pube tenus, poſtrema immani corpore Piſtrix,
Delphinum caudas utero commiſſa luporum.

In hoc typo nemo non deprehendet manifesta naufragii imminentis indicia, tabulas hominesque navi excussos in fluctibus jam natantes, viros autem in puppi proraque adhuc stantes, avertendo fatali discrimini totis viribus intentos atque occupatos. Adversa alium Principem præfert, Alexandrum Severum. Quid vero sentiendum de ratione hujus typi ad ludos Circenses spectantis reddita: *sicut periti nautæ esset flectere & circumagitare ratem, ne scopulis Scyllæ & Charybdis illideretur, ita & aurigæ exercitati fuisse bene flectere, ne metam impingeret currus & ipse volveretur cum maximo periculo in terram, præmio, & quandoque membris & ipsa vita orbatus?* Certe figura Scyllæ non in solis contorniatis, sed & in aliis Romanorum nummis obvia est, ut in illo Sexti Pompeji, in quo *Maronianæ* descriptioni adeo consentanea visitur, ut illius nummi circa eadem tempora percussi interpres divinus Poeta extitisse videatur *Spanhemio* Diss. III *op. min. pag.* 228. Et *Tristanus* quoque singularem nummum Tarsensium eodem monstro signatum evulgavit.

TAB. II. Fig. 6. Elegans & spectabilis est nummus, in cujus aversa Bacchi triumphum, tot veterum monumentis inclytum, dilucidiorem spectare licet, quam in aliis contorniatis Trajani & Neronis. Quæ in area nummi inferiore sunt capita, quorum in medio uvæ botrus, se respicientia, *Havercampo* designant aut Orientem & Occidentem, ob uvarum nobile inventum a Baccho utrique Orbi subministratum, aut æternitatem Imperii Romani, aut ludos scenicos, ut larvæ dicendæ sint, non capita. Verum Occidens & Oriens non se adspicerent, quin occipitium potius obverterent; magis probabile, larvas esse, quæ ad Bacchi sacra & insignia pertinent, atque hinc uvæ rectissime apponuntur. Notum enim, in Bacchi celebritate larvas esse gestatas, quæ Penthei stragem significarent, & Baccho a scenicis jam emeritis suspensas fuisse personas. Omnino hic nummus comparari meretur cum elegantissimo sarcophago Hortano, in quo & personæ illæ, & alia in Orgiis Bacchicis celebria visuntur, cujus figuras & illustrationem dedimus in Actis Anni superioris *pag.* 63, ex Celeb. *Fontanini* Antiquitatibus Hortanis.

TAB. II. Fig. 3. Maximi moduli numisma Placidii Valentiniani dignum est longiori commentatione,

tione, quam qualem hæ paginæ admittunt. Bene se habet ad illam *Havercampi* suspicio, fortassis male scriptum esse in titulo Augusti: SPE pro consueto P. F. id est, *Placidiæ Filius:* sed & nomen *spectabilis* recte convenit Valentiniano, ut forma speciosa & venusto membrorum habitu imprimis *spectabili* dicto. In aversa posses legere: PLATEA S. PETRI, ut *Camelus* exhibet in nummis Reginæ Christinæ. Constat, quam frequens sit in nummis & marmoribus literarum C & T permutatio. Nec organon hydraulicum tam accurate expressum est, ut puteus cancellis munitus, jussu Valentiniani Romæ fortassis in illa platea erectus, non possit videri. Certe non tibiæ, sed cancelli videntur puteo circumdati, & aqua prosiliens melius puteo convenit, quam instrumento hydraulico, & homines cum perticis utrinque adstantes magis aquam exantlantibus, quam organon agitantibus similes apparent. In antlias publicas condemnatorum mentio fit apud *Suetonium* Tiber. *c.51*, & apud *Artemidorum I, c.50.* Terminus cum capite radiato vel Solis terminus, vel statua alicujus Sancti probabilius dicetur, quam follis: ecquid enim hydraulicæ machinæ, cui ventum aquæ ministrant, cum follibus? Sallustii nummus vultum Crispi barbatum typo prorsus absurdo exprimit, tristi morientium literarum indicio: aversa ejus pars adeo quidem abstrusa est, ut *Patinus*, qui ipsum olim possidebat, *explicare hunc, quam emisse durius esse*, fassus sit, Thes. numism. Ill. *Mauroceni pag. 89*, quo loco similem prorsus Crispi effigiem barbaram in contorniato sistit cum aversa, in qua SOL ORIENS in quadriga veluti triumphans cernitur. Minus hic ausim ego, quam in superioribus. Quodsi tamen libere profitendum sit, quid suspicer, vix puto, quidquam hujus nummi ad Petronium Maximum spectare. Neque enim ulla, præterquam ex nomine Petronii, conjectura est, ea ætate cusum fuisse, nec aliquid isti viro Consulari aptum ex epigraphe possis exsculpere, nisi *Havercampianam* explicationem velis amplecti & Imperatori, eximium munus, organon hydraulicon, acceptanti, affingere verba: PETRONI PLACEAS, quasi dicat: *Jucundus mihi sis, meritoque placeas, Petroni, muneris oblati nomine*: Du magst mir ein Ehren-Mann seyn 2c. Bellulam, bellatulam

TAB. II. Fig. 4.

tulam

tulam inventionem! Mihi videtur inſcriptio hæc plane ſimilis eſſe illis: URSE VINCAS, EUTYMI VINCAS, quæ in Conſtantini M. & in Honorii contorniatis leguntur: & credo, fuiſſe Athletam quendam nobilem, nomine Petronium, quem voto & gratulatione proſequitur nummus, ut propter obtentam victoriam & in præſens & in poſterum placeat. Quicquid illud rei eſt, quod figura media tenet, id autumo præmium eſſe, victori deſtinatum, atque tibicinem Circenſem adſtare laudes honorati ebuccinaturum, quem etiam in Trajani nummo agnoſco velut gratulantem Athletæ, qui ibi nudus laurea palmaque nobili geſtiens, ſeque magnifice efferens, comitatus alia perſona togata, plane ut in Salluſtiano nummo, exprimitur. (Vid. apud *Havercampum* in *addendis pag. 142* indigna ſatis ejus interpretatio.) Verum temperandum eſt ingenio calamoque, ne, dum ad duas annoto, tertia de contorniatis diſſertatio evadat, cui certe non ſpicilegium, ſed meſſem relictam ſentio. Permulta enim elegantia & interpretem provocantia ejus generis numiſmata *Patinus* protulit in Theſauro Numiſm. Ill. *Mauroceni*, quorum ibi parca illuſtratione & brevi perſunctus eſt, quem librum certe *Havercampus* non inſpexit. Et quam præſtantes eosque numero haud paucos conturniatos aſſervat Sereniſſimi Ducis Saxo-Gothani FRIDERICI I nummophilacium incomparabile! quos theſauros auſpiciis Sapientiſſimi Principis ſibi recludendos incredibili aviditate pridem exoptat orbis literatus. Ceterum de origine & uſu numiſmatum contorniatorum eorumque forma diverſa mallem dicta eſſe a Cl. *Havercampo*, non vulgaria iſta, ſed propiora magisque luculenta, qualia *Patinus* paſſim annotavit, quæque ſtimulum addunt, ut ipſi fortaſſis aliquando periclitemur ingenii vires, ſi Deus ad hæc magis otia fecerit.

RICHARDI MEAD, MED. DOCT. COLL. Medicorum Londin. & Reg. Societ. Socii, Oratio Anniverſaria Harvejana. Adjecta eſt Diſſert. de Nummis a Smyrnæis in Medicorum honorem percuſſis.

Ex

(Lugduni Batav.) ex officina Boutesteiniana, 1725, 8 maj. Pl. 5½ 3 tabb. æneis.

UT pietate, qua erga bene quondam de se meritos sese teneri senserat Londinense Medicorum Collegium, rite defungeretur Autor Celeberrimus, aptius nullum poterat invenire dicendi argumentum, quam si artis ejus, quam favore atque munificentia illi sua dignam censuerant, honores, per omnem terrarum orbem certatim exhibitos, anniversaria commemoraret oratione. Neque vero difficile esse poterat maxime conspicua de amplissimis arti medicæ plurimas apud gentes ex merito tributis honoribus deprehendere testimonia. Quod enim altius apud Ægyptios conscendere potuit fastigium, cum ne Reges quidem ipsi medicinam facere, infra dignitatem suam existimaverint? Quanta vero apud Græcos ejus fuerit reverentia, præter illam Atheniensium legem, qua, ne quis servus neve qua fœmina medicinam disceret, cautum fuerat, florentissimæ Medicorum scholæ, quas inter Rhodia, Crotoniensis, Cnidia, Smyrnæa & Coa imprimis, ab Hippocrate, qui ex eadem prodiit, præ ceteris nobilitata, eminent, poterunt evincere.

Neque nullius argumentum est momenti solicitum Medicorum per nummos in eorum honorem cusos memoriam conservandi studium, quod nummus æque ex Regis Galliarum thesauro depromptus, & in fronte libelli conspicuus, Divi senis imagine a Cois signatus, ac Smyrnæenses potissimum nummi, magno in Dissert. adjecta studio Medicis ab Autore vindicati, testantur. Sed elatos tantis honorum monumentis animos facile retundere posse videbatur insignis adeo Medicinæ Romanam apud gentem contemptus, ut mancipiis illam exercendam reliquerint. Quam tamen malevolorum fabulam ita confutat, ut & parum arti salutari, si a gente bellicosa & rudi serius exculta fuerit, dedecoris attulisse ostendat, & prolata ab adversariis argumenta robore suo destitui evincat. Fatetur equidem, inter multos, qui illo tempore e Græcia Romam quæstus causa transmigrabant, nonnullos fortuna & ingenio tenues, quo facilius, quæ obstare solent peregrinis, superarent, in Patrum se clientelam contulisse, & quamvis manu potius quam medicamentis curarent,

rent, Medici nihilominus nomine aſſumto, donec civitatem aſſequerentur, ſervos egiſſe; unde poſtea hanc, quod ſervis tantum & libertis relicta ſit ars ſalutaris, fabulam contexendi anſam nonnulli arripuerint. Quorum in cenſum Autor quoque Muſam Auguſti Medicum præter meritum forte refert, cum & facta ejus & honores, quibus a Principe, Senatu & plebe non ipſe modo, ſed propter ipſum reliqui omnes Medici mactati ſunt, alia quæque de ejusdem indole & conditione ſuadere videantur. At vero Romanos quoque illam ſectatos eſſe, Caſſiorum, Calpetanorum, Arruntiorum, Albutiorum & imprimis Rubriorum exemplo docet, quorum in nummis anguem, Deæ Salutis ſignum, monumentum, ut videtur Autori, familiæ ſibi Medicinæ laudem vindicantis, conſpicimus, quod Patinum & Vaillant, inter alias hujus ſigni cauſas longius petitas, non advertiſſe miratur. A Romanis ad Arabes defertur, quos apud ſolos fere, inter fœdam reliquarum gentium barbariem, ut ceterarum, ita hujus quoque artis ſcientia permanſit, tanti ab illis habita, ut conſiliarii, imo affines Regum eſſent Medici, & quindecies centena millia drachmarum, docente MS. Arab. Oſaibeæ de vitis Medicorum, Imperatoris Medico annuo ſtipendio fuerint. Ad recentiora, quibus litteræ & ſtudia efflorescere denuo per Europam cœpere, tempora dum oratione ſua properat, multis equidem in terris varios artem medicam honores obtinuiſſe, varia itidem Collegia ejus promoviſſe incrementa, largitur; nusquam tamen honoratiorem, quam apud Anglos, extitiſſe, nullumque Collegium (quorum ipſe tamen verborum invidiam deprecatur) Virorum ingenio & doctrina excellentium Londinenſi Medicorum Collegio fuiſſe feracius, arbitratur. Inde cujus rei cauſa hæc præfatus erat, in Harveji & reliquorum, quibus fundum, privilegia & reditus ſuos debent, laudes exſurgit, poſterisque illorum munificientiam, & pro conſervanda Collegii gloria curam imitandam commendat. Ne vero gratis in oratione ſua aſſeruiſſe videatur Cl. Autor, nummos quondam in honorem Medicorum eſſe percuſſos, in adjecta Diſſert. varios Smyrnæ circa Æſculapii templum erutos, & ſecum a Rev. Edmundo Chiſhull, qui eosdem ad Medicos ſpectare ſtatim ſuſpicatus fuerat, communicatos

nicatos exhibet, & cum hactenus, si qui forte illis similes in rei nummariæ peritorum manus inciderint, expressa in illis nomina magistratuum, quod Smyrnæ pariter ac aliis in Græciæ civitatibus non infrequens erat, esse existimaverint, non infelici illos conatu Medicis vindicat. Primus illorum in adversa area, caput muliebre laureatum sistit, quod, rejecta aliorum, Apollinem hic agnoscentium, sententia, Hygiæ Æsculapii filiæ caput Autori esse videtur. Etsi enim non male Apollo, & ipse Medicinæ Deus, ad vindicandos hos Medicis nummos, inserviret, huic tamen sententiæ & lauream, qua non Medicus sed Musagetes Apollo ornabatur, & caput imprimis muliebre obstare censet. Nunquam enim muliebrem Apollinem a quoquam Poetarum esse descriptum, meminit, licet non raro lyram tractanti muliebris habitus tribuatur. Rejicit igitur illud antiquariorum figmentum, quo Apollinem semper juvenem pro Apolline muliebri, aut caput ignotum pro Apollineo venditant, & Hygiæ caput esse eo magis sibi persuadet, quod Æsculapio, cum quo communem illa Smyrnæ cultum nacta erat, juncta est. Siquidem aversa area: ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ ΖΕΥΞΙΣ: quod Medici Herophilei Smyrnæ degentis nomen interpretatur, inscripta, simulacrum Jovis Æsculapii, sedentis, caput strophio revincti, palliati, sinilam, seu gladiolum chirurgicum, manu sinistra tenentis, dextram labio admoventis conspicitur. Cujus a dextro latere baculi protensi apex, ante pectus astrum eminet. Eadem & reliqui eum nummi figura exhibent, præterquam quod astrum, in hoc Zeuxidis, Iatrodori item & Athenagoræ nummis conspicuum, in Hicesii, Metrodori & omnibus, quos nactus est, Erasistrateorum nummis deficiat; unde peculiare Herophileæ forsan scholæ signum hoc fuisse astrum suspicatur. In aliis, iidem caput muliebre, altera vero ex parte Isidis sacra, palmæ scil. ramus, & ex cavo ære manus sinistra deformata, porrecta palmula comparent. Tertium denique genus nummorum in adversa caput turritum matris Deorum Sipylenæ, tutelaris Smyrnæorum Numinis, & in aversa simulacrum Reginæ Isidis, ejusdem cum Æsculapio in arte medica peritiæ, exhibet. Hos itaque nummos a sacerdotibus Æsculapii & Isidis iisdemque urbis Medicis, finitis horum numinum ludis solemnibus, cusos, suisque

TAB. II. Fig. 8.

Fig. 9.

Fig. 10.

isque nominibus, ad conservandam dignitatis suæ memoriam, signatos esse, ex Deorum, Medicinæ præsidum, simulacris & insignibus arguit. Horum denique ectypis varios ad Æsculapium, Hygiam, Telesphorum & Apollinem Medicum spectantes, qui ulla ratione uberiorem suis lucem fœnerari poterant, adjecit, & in notis multifario antiquitatis apparatu refertis uberius explicavit.

JOHANNIS MARCKII FASCICULUS DISsertationum philologico-exegeticarum ad selectos textus Veteris Testamenti.

Lugduni Batavorum, apud Abr. Kallewier, 1725, 4.
Alph. 5 plag. 3.

QUi quamplurimas jam emisit Dissertationes exegeticas, certa collectas in Volumina, quorum ultimum A. 1721 p. 237 recensuimus, is, nonnisi una cum corpore depositurus interpretandi sacri codicis studium, novum earum volumen nunc inserit bibliothecis Theologorum. More suo etiam hic exhibet Disputationes viginti quinque, quarum *prima*, ad *Genes. XI*, veterem *de confusione labii Babelica* sententiam strenue tuetur, diversumque sentientes, Clericum, Heideggerum, Perizonium, Hardtium, & Vitringam refellit, ac potissimum Vitringæ dicta rigidum vocat sub examen. *Secunda*, ad *Genes. XIX, 24, 25, de excidio Sodomæ* differit, totamque historiam doctissimo commentario persequens, illud tamen præcipue agit, ut uxoris Loti metamorphosin vindicet ab exceptionibus Clerici atque Hardtii. *Tertia*, ad *Numer. XIX*, legem de aquis lustrationis, simulque totum illud Mosis caput, summa industria illustrat, ac refutata Spenceri de origine istius legis conjectura, copiosam exhibet interpretationem hujus divini instituti typicam, ad Christum Spiritumque Sanctum applicans universa. *Quarta* Hierichuntis captæ historiam ex *Josuæ VI* exponit Cl. Autor, eaque occasione cum Pontificios notat, petentes inde præsidium superstitiosis suis processionibus, tum etiam Vitringam, cujus collationem visionis Apocalypticæ cum hac Hierichuntis captæ historia fundamento carere ostendit. Simul generatim monet, se prorsus dissentire ab iis,

p. 170.

qui

qui historias veteris Testamenti ita interpretantur, ut designent ex fata Ecclesiæ Novi Testamenti. *Quinta* totam *Simsonis* historiam persequitur, miraculaque ibi occurrentia tuetur contra audaciores quorundam conjecturas. Adjicit, quo sensu Simson haberi possit pro typo Messiæ, improbans tamen Vitringæ opinionem, qui longis ambagibus Simsonem fecerat typum Pauli Apostoli. *Sexta*, ex *1 Sam. II*, canticum Hannæ illustratur, iique, qui id ad fata ecclesiæ Novi Testamenti repræsentanda trahunt, erroris convincuntur aliquot argumentis. *Septima*, ex *2 Sam. VII*, promissio Davidi per Nathanem facta uberius exponitur, &, quomodo ea ad Messiam spectet, disputatur haud perfunctorie. *Octava* ultima Davidis verba *2 Sam. XXIII* lucem accipiunt. *Nona* ex *2 Sam. XXIII, 15*, Davidis votum pertractatur de bibendis aquis de puteo Bethlehemi, rejectisque mysticis multorum interpretationibus, censetur, votum illud Davidis non omnino carere peccato. *Decima* exhibetur totius *Psalmi XLI* analysis exegetica, cumque pulchre omnia, quæ hic dicuntur, in Davidem conveniant, statuitur, non totum hunc Psalmum de Messia agere, sed illam ejus partem, quæ *Johan. XIII, 18* inde adducitur, applicari ad Messiam, cujus quippe typus fuerit Rex sanctissimus. *Undecima* totus *Psalmus LXXXIX* eadem pertractatur methodo, & *duodecima Psalmus XXXII*. *Dissertatione XIII* analysis exhibetur exegetica *Jesaiæ IV, 2-6*, in cujus *Cap. VI, 1-7* commentarius proponitur *Diss. XIV*. Ac hic quidem de *Seraphim* luculenter disseritur, relatisque iis inter angelos, cum eorum sententia rejicitur, qui per Seraphim intelligunt Spiritum Sanctum, tum ii refelluntur, qui crediderunt, Apostolos aliosve Novi Testamenti doctores per Seraphim isto loco descriptos esse. *Diss. XV* vaticinium Jesaiæ *Cap. VII* de Immanuele ex virgine nasciture illustratur, idque in Jesu impletum esse, magna argumentorum vi contenditur. Cum vero hic potissimum Judæos habeamus antagonistas, horum objectiones copiose producuntur, nec minus studiose confutantur. *Diss. XVI* alterum Jesaiæ vaticinium, *Cap. IX, 5, 6, 7*, simili modo vindicatur a Judæorum contradictionibus. Pari industria *Diss. XVII* tractantur *Capita XI* & *XII* ejusdem Prophetæ, &, postquam contra Grotium demonstratum fuit, omnino de

Meſſiæ perſona ac temporibus hic agi, myſtici illi interpretes refelluntur, qui iſto vaticinio exhiberi putant fata diſtincta ſucceſſivorum temporum Novi Teſtamenti, quibus ducem ſe præbuit Coccejus. *Diſſ. XVIII* totum *Caput XXV Jeſaiæ* illuſtratur, ſimulque miræ Cocceji interpretationes diluuntur. *Diſſ. XIX* & ſequentibus Capita XXVI, XXVII & XXXV tota elucidantur ejusdem Prophetæ. *Diſſ. XXII* Cl. Autor perluſtrat ex *Jeſaiæ Capite LXIII* ſex priores verſus, quos jam ante quinquaginta annos, quo tempore Doctoratus Theologici inſignibus cohoneſtabatur, ſe publice interpretatum eſſe, refert. Agi hic docet de Meſſia, ſimulque diverſas Grotii aliorumque complurium exegeſes accurate confutat ac diluit. *Diſſ. XXIII* Jeremiæ vaticinium *Cap. XXIII, 5, 6* in Meſſiam convenire, docet: rurſusque perverſiſſimam Grotii gloſſam, quam vocat, conterendam ſuſcipit. *Diſſ. XXIV* ad *Ezech. X*, de *Cherubim* diſſeritur, defenditurque, eos eſſe Angelos, ac ſimul Vitringæ & Hulſii opiniones de iis ſubjiciuntur examini. Denique *Diſſ. XXV*, ad *Danielis XII, 1* & *VIII, 16*, diſputatur de *Michaele & Gabriele*, quorum illum eſſe Angelum increatum, Chriſtum, hunc vero Angelum creatum, oſtenditur erudite, labefactatis ſecus ſentientium opinionibus.

VITRIARII INSTITUTIONUM IURIS PUblici, novis Notis a JOHANNE FRIDERICO PFEFFINGERO, Argentoratenſi, Equeſtris Academiæ Luneb. Inſpectore & Prof. Publ. illuſtratarum, Tomus III, Libri III Titulos priores exhibens.

Gothæ, ſumptibus Jacobi Mevii (1725) 4.
Alph. $8\frac{1}{2}$.

ETſi titulus hujus Tomi, æque ac Primi, qui A. 1712, & Secundi, qui A. 1718 prodiit, annum impreſſionis non præferat, patet tamen e ſubſcriptione Dedicationis ad Potentiſſimum M. Britanniæ Regem, GEORGIUM, eum ſuperiori anno eo ipſo tempore, quo Rex Hannoveræ commorabatur, lucem adſpexiſſe. Cum vero de Tomo I in Supplem. Actor. Tomo VI p. 111, ubi de

de instituto operis uberius diximus, actum sit, nunc de tertio dicemus, secundum Supplem. Tom. IX Sect. II reservantes. Non repetemus Dedicationis prolixæ contenta, in qua ex omni historia ea repetit, quæ unquam Anglicæ genti gloriosa exstiterunt, adductis ubique testibus idoneis, & Rege moderno cum veterum Regum optimis apte composito. Convertimur potius ad ipsum librum, quo dum Vitriariani operis Libri III Tituli priores XVIII illustrantur, Imperatoris & Regis Romanorum, Imperiique Vicariorum, Electorum, Principum ac Statuum reliquorum, nec non ex parte immediatæ per Franconiam, Sueviam & Rheni oras Nobilitatis, jura, privilegia, consuetudines, honores &c. ita exponuntur, ut imprimis in controversiis illustribus argumenta utriusque partis sincere recenseantur, diplomata integra addantur, & in rei diplomaticæ emolumentum, tituli, nomina, loquendi formulæ in iis obviæ accurate explicentur. His inseruntur subinde etiam alia data occasione, multo labore a Nostro digesta, quæ vel digito indicasse nobis suffecerit. Ita dum jura Ecclesiastica Imperatoris memorantur, de Juribus Principum Sæcularium circa sacra accurate agitur, & tum Concilia omnia ab Impp. & Regibus convocata, vel sub eorum præsidio & tutela habita, tum decreta a Magistratu politico de rebus sacris promulgata fuse recensentur. Porro cum Vitriarius asserat, jus civitatis tribuendæ soli Imperatori competere, Noster ex omnibus fere Germaniæ Provinciis urbes producit longe plurimas, quæ a Principibus, inconsulto Imperatore, fuere conditæ. Aliter sentit de jure nundinarum, eoque prolixum producit Imperatorum catalogum, qui diversis Germaniæ urbibus mercatus jura concessere. De Academiis agens, quas erigendi jus penes Status, privilegiis vero, conferendi honores, comitiva Palatina Rectoribus prospiciendi, & reliquis, muniendi, penes Cæsarem esse, probat, non solum Germaniæ Academias omnes, quibus & addita a Nostro Lugdunensis Batavorum, verum & Gymnasia & scholas illustriores accurate describit. Acta deinde noni Electoratus pleraque inseruntur. De fœderibus Statuum Imperii cum exteris ubi agit Noster, exempla inde ab Ottonis M. temporibus studiose conquisita producit longe plurima. Pariter quibus jus

p. 5-47. 54-74. 146-164 167-192. 227-245. 274-282. 400-433.

p. 459-477. cudendæ monetæ in Imperio conceſſum fuerit, tum quæ vectigalia
486-508. & quibus locis inſtituta, quique a vectigalibus Imperatorum gratia
509 - 516. exempti, tum qui banno Imperii ſubjecti fuerint, longa exemplo-
518 - 552. rum ſerie docetur. Quæ ratione directorii inter Evangelicos inde
935 - 956. ab A. 1523 usque ad 1718 geſta ſunt in Germania, inſertis ubiq; Actis
publicis, non minus copioſe traduntur: quibus ſuccedunt, quæ de
957-970. prærogativa & munere vexilliferi, inde ab A. 1040 in Germania
1010-1027. illuſtri, notanda ſunt. Elegans quoque eſt tractatio de inſignibus in
ſigillis maxime Regum ac Principum Germaniæ conſpicuis; &
1054- 1119. ubi de ſuperioritate territoriali agitur, vaſtus nectitur eorum ca-
talogus, qui eam Principibus, urbibus, monaſteriis ſolenni for-
1160 - 1175. mula conceſſerunt. Simili ratione exhibetur Catalogus eorum
1176 - 1193. Imperii Statuum, qui jure de non evocando, vel de non appellan-
conf. p. 670- do gaudent. Lectu denique jucunda ſunt, quæ Cl. Autor de jure
677. venationum clero & laicis inde a Caroli M. temporibus usque ad
1363 - 1388. Sigismundi Imp. ætatem conceſſo collegit; ut cetera taceamus,
quæ imprimis de ſalis & argenti fodinis ſubjiciuntur.

Quodſi ſingularia paſſim obvia commemorare luberet, non deeſſent longe plurima. Legi merentur, quæ de Jure Stapulæ Lipſiæ noſtræ conceſſo p. 205, de tempore, quo prænomen *Nos* Diplomatibus præfigere conſuevere Proceres Germaniæ, a p. 989 ad 997, de titulo Excellentiæ p. 1006 ſq. de Archivo Imperii p. 1199 - 1205, de Ducatis eorumque valore in Imperio p. 1228 obſervavit Cl. Autor. At hæc aliaque longe plura prolixius ediſſere, in tanta novorum librorum copia, non licet. Ceterum reſtare adhuc videtur operis utiliſſimi Tomus unicus, quem ut pari felicitate abſolvat Celeb. Autor, etiam atque etiam & vel eo nomine optamus, quod illi acceſſurum ſperamus indicem, qui in hoc quidem Tomo III, in nimiam molem excurrente, adhuc deſideratur.

Schauplatz der Hebzeuge ꝛc.

hoc eſt:

THEATRUM MACHINARIUM, AUTORE JACOBO LEUPOLDO, Mathematico & Mechanico

nico, Potent. Regis Polon. & Elector. Saxon. Consiliario & Commissario rei metallicæ, diversarum Societatum Scientiarum Membro.

Lipsiæ, sumtibus Autoris, 1725, fol. Alph. 2 Tabb. æn. 56.

CL. Autor in hoc Volumine illas machinas delineat, quarum ad onera elevanda & deportanda usus. Præmittit versionem C. 1.
Germanicam Discursus eruditi, quem A. 1580 Argentorati in 4 edidit *Conradus Dasypodius*, sub titulo *Heronis Mechanici.*
Ipsam tractationem orditur a descriptione variorum modorum, 2.
quibus cum homines, tum bruta onera ex loco uno in alterum 3.
transferre solent. Quoniam vero hic etiam usus est vulgo sic dictarum potentiarum mechanicarum, vectis scilicet, trochlearum, axis in peritrochio, plani inclinati atque cochleæ, breviter quoque repetit principia statica, quæ in libellis de Mechanica conscriptis vulgo traduntur, & a Nostro in Theatro Machinarum generali variis experimentis confirmata fuerunt. Pro- 4.
greditur inde ad cylindros eorumque usum in transvehendis oneribus. Describit ex Vitruvio machinam *Ctesiphontis*, qua is columnas ad templum Dianæ Ephesinum adduxit. Eidem jungit machinas alias agnatas, quibus saxa prægrandia ex lapicidinis aliorsum promoventur. Agit hic etiam de curribus, & quid in eis sit emendandum, nec non qua ratione viæ publicæ reparandæ, docet: ubi etiam *Gærtnerianas* de emendandis curribus meditationes communicat, & quid sibi de iisdem videatur, candide exponit. Describit varia curruum genera diversis usibus destinata, una cum trahis, &, ultimo loco machinas *Perraltii* ex ipsius opere posthumo de pluribus machinis noviter inventis repræsentat, quibus absque frictione pondera elevantur, quartam tribus jungens ex Notis ad *Vitruvii* versionem Gallicam. Multiplicem tradit vectis usum in ponderibus loco movendis, quem 5.
Noster ob frictionis defectum commendat. A vecte progredi- 6.
tur ad suculam, cujus multus in metallifodinis usus est. Varias describit machinæ hujus species, & inter alia docet, quomodo saxa 700 vel 800 librarum & amplius ex lapidicina in urbem

Parisio

Parisiorum ope hujus machinæ fuere traducta, ibique in altum elevata, ex *Perraltiana* versione *Vitruvii* Gallica. Docet etiam ejusdem machinæ usum in navibus submersis ex fundo maris ad ejus superficiem adducendis & tormentis submersis ex aqua edu-
C. 7. cendis. Inde ad geranium sese confert, cujus in ædificatione ad elevanda pondera & in mercibus ex navibus onustis depor-
8. tandis multiplex describitur usus. Geranio succedit polyspastus, qui egregium prorsus in attollendis ponderibus præstat usum, & cujus vires juncta sucula augentur. Hactenus descriptæ machinæ sunt pleræque simplicis admodum constructionis, nisi quod subinde fulcra non adeo simplicem requirant apparatum,
9. ut convenientem nanciscantur firmitatem. Sequuntur varia machinarum genera ex rotis dentatis constructa & varia virium motricium applicatione agitanda. Etsi enim omnes machinæ ita sint comparatæ, ut ab hominibus agitari queant, constat tamen, non unum eundemque esse modum, quo id vel manibus, vel pe-
10. dibus, vel totius corporis pondere fieri possit. Explicatur porro cochlearum pro attollendis ponderibus maximis, sed ad exiguam altitudinem usus, quem cum communes, tum etiam perpetuæ ex-
11. erunt. Et cum in obeliscis erigendis emineat artificium, quo usus est *Dominicus Fontana*, obeliscum *Vaticanum* erecturus, igitur Noster idem accurate describit, nec minus accurata delineatione illustrat. Subjungit descriptionem machinæ alterius, cujus ope *Franciscus Cavall. Fontana* columnam *Antoninianam* A. 1705
12. Romæ erigi curavit. Varias quoque delineat machinas, quibus homo semet ipsum ex loco humili in altum elevare, vel etiam
13. vice versa ex alto in humilem demittere valet. Addit machinam vesicariam admodum curiosam, quæ sufficit ad 300 vel 400 librarum pondus solo aeris flatu a duobus hominibus elevandum; machinam aliam valde simplicem, qua pondus aere attollitur, embolum in cylindro evacuato deprimente; machinas denique non-
14. nullas miscellas antea descriptis agnatas. Et quoniam in ponderibus elevandis humana utimur opera ad machinas agitandas, Noster colophonis loco disquirit, quantæ sint vires unius hominis in ponderibus attollendis. Ait itaque, sese reperisse, hominem robustum intervallo unius minuti absque ullius machinæ ope pondus

dus 100 librarum ad 60 pedum altitudinem elevare posse. Quamobrem cum virium compendium cum temporis dispendio conjungatur, inde infert, eundem intervallo unius minuti pondus 202 librarum nonnisi ad altitudinem 30 pedum attollere valere & ita porro.

Johann Christian Schulenburgs unvorgreifflicher Vorschlag zur Vereinigung der Fest-Zeit ꝛc.

h. e.

JOH. CHRISTIANI SCHULENBURGII Consilium de conciliatione diversorum celebrandi Paschatis institutorum.

Francof. & Lipsiæ, apud hæredes Wolfg. Maur. Endteri, 1724, 4. Alph. 1 plag. 4, cum variis tabulis chronologicis.

AUtor doctissimus, in celebri Gymnasio Bremensi quondam juventuti instituendæ præfectus, post vero Wildeshusensis ac nunc Zuakenbrugensis Pastor & Ecclesiæ minister, tractatum hunc occasione Festi Paschalis anni 1724, diversimode a Protestantibus Germaniæ ac Pontificiis celebrati, concinnavit; ea methodo usus, ut sententiam suam brevioribus positionibus proponat, ejusdemque illustrationes atque explicationes prolixiores jungat, quibus ipsis & notæ alicubi locorum novæ & prolixæ subjectæ existunt. Atque in his quidem quamvis, interjectis satis multis digressionibus, crebrisque parenthesibus & minutissimarum quandoque circumstantiarum evolutione, multiplicem lectionem atque eruditionem non minus Mathematicam quam Rabbinicam demonstrare conatus sit; nos tamen de stylo atque methodo Autoris judicium nostrum non interponentes, omissis etiam illis, quæ cum aliis circa negotium chronologicum communia habet, brevi saltem ac nervosa recensione exhibere conabimur, quo scopus & consilium ejusdem præcipuum spectet. Exhibetur vero illud thesi VII, estque duplex atque alternativum. Primo enim suadet, loco diei variabilis atque mutabilis, quem hactenus secundum Nicænorum Patrum decreta observamus, & multis difficultatibus esse obnoxium, multisque controversiis occasio-

nem dedisse deprehendimus, certus aliquis & fixus dies nempe vel 1 vel 5 Aprilis dies (ex rationibus ibi allatis) vel aliquis alius ex iis, qui jam veteribus quibusdam placuerint, præfigatur atque determinetur celebrationi Paschalis Festi. Ad quod institutum commendandum non solum affert Protestantium quorundam Virorum celeberrimorum, & Romano-Catholici, Thomæ Pii Maphæi, consensum, verum & imprimis urget ex Celeberrimi Wideburgii. Prof. Jenens. Dissertatione repetita 4 incommoda insignia, ex sola differentia meridianorum & temporis inde fluentis orta, quæ impediunt, quo minus quibusdam in casibus omnibus requisitis, quibus Nicæni Patres hujus Festi celebrationem circumscribere in animum induxerunt, satisfieri possit. Quod si vero hoc consilium non placeat, aliud subministrat: scilicet, cum prius dubitasset, utrum, cum Judæi nullum plane respectum habeant ad rationem Christianorum celebrandi Paschatis, bene faciant Christiani, ad celebrationem Paschatis Judaici respicientes; observassetque ulterius, nullo modo evitari posse, quin concurrat sæpius celebratio Festi hujus Judaico & Christiano ritu facta, quod ipsum ex intimis recessibus traditionum Judæo-Rabbinicarum circa hoc Festum observatarum probat; autor est suasorque, ut Protestantes in simili casu, qualis anno 1724 fuerat, potius Catholicis cedant, & cum protestatione quidem, se nullo modo adoptare cyclicum morem determinandi Paschatis, tamen ritu Catholicorum Pascha 8 diebus tardius, quam Astronomicæ regulæ & Canones Nicæni Concilii stricte observati permittant, celebretur: saltem ut confusiones in vita communi & Dicasteriis ex diversa celebratione dierum oriundæ hoc modo tollantur. Ostendit tamen, immerito objectum a quibusdam fuisse Protestantibus, ipsos nuperrimo elapso anno 1724 Pascha suum una cum Judæis (qui semper, cum Plenilunium horis pomeridianis contingit, non ipsum diem, quo idem observatur, sed proxime sequentem feriatum habeant) celebrasse, quoniam idem sæpissime a Gregorianis quoque factum atque imposterum fieri necesse sit, nec evitari possit, quin ipsi primarii dies feriati Judæorum & Christianorum subinde concurrant. Nisi forte & hæc regula introduci queat, ut etiam in Veneris atque Saturni diem inci-

incidente Plenilunio, Paſchatis celebratio differatur in Dominicam, quæ octiduo a proxime ſequenti removetur, quia Iudæi duos ſemper dies pro primariis feſtivitatis celebrandæ habeant, atque adeo, plenilunio incidente in pomeridianum tempus diei Veneris, ipſi Saturni diem ſequentem & Dominicam tanquam verum Paſchatis diem obſervent. Quod quidem Noſtri conſilium quomodo ſe Proteſtantium Principibus ſit commendaturum, noſtrum non eſt definire. Illud vel obiter notamus, Cl. Autorem paſſim nonnulla lectu non injucunda interſerere, ut de anni tempore, quo mundus creatus ſit (ſcilicet reſpectu noſtri hemiſphærii borealis) ubi Autori placet vernum; de generali Judæorum converſione ad fidem Chriſtianam, quæ admodum probabilis & fere demonſtrata ipſi creditur, & quæ ſunt alia. Hoc diſſimulare non poſſumus, præcipuum operi decus acceſiſſe a binis epiſtolis Leibnitii ad doctiſſimum Autorem ſcriptis, & in fine annexis; in quibus non tantum de Arithmetica ſua dyadica ejusque præſtantia & uſibus, ſed & de aliis phyſicis, de natura ſubſtantiæ, temporis, ſpatii, item motu elegantiſſime more ſuo philoſophatur.

Anatomiſche Tabellen ꝛc.

hoc eſt,

TABULÆ ANATOMICÆ CUM ANNOTAtionibus & Figuris æri inciſis, in uſum tyronum Anatomiæ editæ a IOHANNE ADAMO KULMUS, Med. Doct. ejusd. & Phyſ. Prof. Publ. Ord. ac Imper. Acad. Nat. Cur. Sodalis.

Gedani, apud Cornelium von Berghem, 1725, 4.
Plag. 12 Tabb. æn. 10.

CL. Autor in uſum auditorum ſuorum A. 1722 edidit Compendium Anatomicum, in quo omnem corporis humani anatomiam in 28 tabulas ſuccinctas digeſſit, ut diffuſum hoc ſtudium magno memoriæ ſubſidio tractari, brevique temporis ſpatio idea ſtructuræ corporis humani diſtincta &, quantum ha-

ctenus datur, adæquata acquiri possit. Scripsit idiomate patrio, ut Chirurgorum quoque usui esse possit. Quamobrem cum multo applausu fuerit exceptum Manuale Anatomicum adeo utile, ut intra triennium altera editione fuerit opus; in usum potissimum Chirurgorum exterorum annotationes addidit, quibus ea explicantur, quæ in Tabulis brevitatis gratia omitti debuere. Præmisit non modo recensionem celebrium in re anatomica scriptorum; verum etiam inventores passim laudat & eorum scripta citat. Tabulæ, quæ nonnisi tribus plagulis constant, una cum titulo libri ac præfatione, charta augusta sunt excusæ; annotationes autem ordinaria, ut nonnisi octo columnæ plagulam adimpleant. In Tabulis æneis operam dedit, ut omnia probe distingui possint, servata similitudine cum suo prototypo. *Verheyeni* Anatomiam tyronum captui parum respondere existimat ob prolixitatem; Cel. *Heisteri* compendium vero ob figurarum defectum. Cl. Autor non modo prolixitati & figurarum defectui mederi studuit, verum etiam Tabulas suas ea ratione adornavit, ut formandis notionibus distinctis singularum partium corporis humani atque totius corporis ex iisdem compositi optime inserviant.

DESCRIPTIO ANATOMICA PHYSIOLOGICA alicujus fœtus monstrosi; cui adjicitur observatio viri cujusdam aqua suffocati; quorum cadaverum singulas partes præternaturaliter constitutas debito modo exponit atque ulteriori eruditorum disquisitioni submittit IOANNES ADAMUS KULMUS, Med. Doct. atque Imperial. Acad. Nat. Curios. Sodalis.

Gedani, typis Viduæ B. Ioh. Danielis Stollii, 1724, 4.
Plag. 6½ Tabb. æn. 3.

MOnstrorum descriptiones anatomicæ multam lucem affundere possunt doctrinæ physiologicæ arduæ ac difficillimæ de generatione hominis. Quamobrem optandum foret, ut tot

tot prostarent, quot passim monstrorum quoad formam externam descriptiones occurrunt. Utilitatis hujus non ignarus Cl. *Kulmusius*, Medicus Gedanensis, Anatomicus industrius, nuper ad Professionem Medicam & Physicam in Athenæo Gedanensi admotus, cum anno 1724 d. 15 Febr. obstetrix quædam in suburbio Gedanensi monstrum bicorporeum sexus fœminini ex matre mortua resecuisset, a Magnifico Præconsule Dn. *Ioanne Godofredo a Diesseldorf* obtinuit, ut idem cultro anatomico subjicere liceret. Erat istud simplicibus secundinis obvolutum & ab humeris umbilicotenus invicem coalitum, ab umbilici autem termino utriusque gemelli abdomen usque ad pubem distinguebatur separatum. Capita erant duo, quatuor brachia, totidemque pedes, & locis consuetis duo ani geminaque genitalia muliebria apposita. Singulæ partes optime erant efformatæ & magnitudo binas natas 4 vel 5 menses adultas mentiebatur. Crispi capilli, colore fusci, prolixi pollicem latum multo excedebant. Alterum caput collo perquam flaccido nectebatur & proprio pondere facile ad humerum sinistrum reclinabat. Cuticula in variis corporis & artuum regionibus admodum erat dilacerata. Duæ in utroque monstri latere mammillarum papillulæ, in uno remotiores a se invicem, in altero sibi propinquiores, ut duo gemellorum corpora sibi mutuo prope pectora coaluisse viderentur. Aperto abdomine in conspectum prodibant vasa umbilicalia simplicia, at insignia: vena umbilicalis, ubi sinum formaverat amplum, convenienter ab umbilico ad hepatis fissuram mediam excurrebat, geminis ad latera arteriis stipata: urachi gemini clausi binis vesicis urinariis & duæ arteriæ umbilicales ramis iliacis utriusque individui vicinis jungebantur justo loco ad vesicarum latera interna, ita, ut dextra arteria ex iliaca sinistra & sinistra ex iliaca dextra emanaret. Hepar erat unicum, quantitate tamen continua duorum disjunctorum molem resarciens. Vesiculas felleas duas separatas & duas pariter recepit venas in sinum suum hac vice duplicatum, qui *Porta* appellatur. Duplices hæ venæ portæ unicam saltem formabant sinuosam cavitatem in hepate variis ramis substantiæ hepatis annexam, cujus bini ductus venosi san-

guinem ex vena umbilicali allatum duabus venis cavis inſundebant: his tranſitum concedebat hepar, unicuique in quolibet latere, quibus æque ac tribus ligamentis ſuſpenſoriis diaphragmati alligabatur, uno anteriori ordinario, reliquis duobus lateralibus peculiaribus. Ligamentum ordinarium ab umbilico exortum usque ad ultimum ventris terminum excurrebat & ſeptum quoddam unicuique abdomini intermedium conſtituebat, quo cuncta eorum viſcera ſuo limite coercerentur. Ventriculi erant duo, ſed admodum parvi, quorum œſophagi juſto longiores utrumque hepatis latus ſub diaphragmate ambibant parum reflexi. Duplicia quoque inteſtina, ſepto ligamenti hepatis intermedio ſeparata. Tenuia juxta ac craſſa meſenteriis ſuis propriis annectebantur, quorum diametrum diverſam appendix vermiformis debito loco diſtinguebat. Reliqua abdominum viſcera pariter duplicia debito loco, ſitu & figura conſpiciebantur. Simplex ſaltem obſervabatur diaphragma ſatis robuſtum, utrumque abdomen a thorace dirimens. Ambitus ejus quaquaverſum muſculoſus utriusque puellæ coſtis ſpuriis adhærebat, centrum vero tendinoſum hepar ſuſtentabat ea parte, qua abdomen reſpiciebat; altera, quæ thoracem ſpectabat, pericardio juncta, mediantibus quatuor tendinibus lumborum vertebris annectebatur, per quorum divaricationes tranſitus patebat duabus in primis arteriis aortis; uterque œſophagus & ambæ venæ cavæ quatuor in locis ſeptum hoc transverſum perforabant. Receptaculorum chyli, ductuum thoracis aliorumque vaſorum chyliferorum veſtigium ſollicite perſcrutanti patebat nullum. Cor erat unicum, latum ac depreſſum, vaſculis coronariis ornatum & valido pericardio incluſum. Quatuor adjectæ erant auriculæ: ſuperius poſt cordis baſin duarum eminebant auricularum apices; reliquæ duæ in averſa cordis parte conſpiciebantur integræ, quarum dextra etiam in anteriori parte ſub venæ cavæ dextræ trunco parum prominebat. Vaſa cordis communia pariter duplicia. Duæ arteriæ magnæ ad cordis latera & utriusque puellæ ſpinam dorſi reflexæ; duæ venæ cavæ ſub cordis utroque latere prorepentes ſeſe occultabant; duæ arteriæ pulmonales, binis aortis per canales arterioſos junctæ,

tot-

totidemque venæ hujus nominis sub venarum cavarum truncis superioribus ad pulmonum substantiam lateraliter incurvatæ glandulis thymi arcto nexu adhærebant. In corde transversum dissecto reperiebantur duo septa intermedia, longo intervallo a se invicem dissita. Dextrum erat integrum; sinistrum vero uno amplo foramine ovali, quod pennam anserinam majorem facile admittebat, pervium. Tres distinguebant ventriculos. In dextrum hiabat uno foramine vena cava dextra, alterum orificium dabat principium arteriæ pulmonali dextræ. In medio ventriculo erat egressus aortæ dextræ & sinistræ una cum insertione venæ cavæ dextræ & sinistræ. Ex tertio denique nonnisi arteria pulmonalis sinistra egrediebatur. Utraque vena pulmonalis tantum in auriculas superiores hiabat, et hæ rursus in inferiores. Utraque aorta ac vena cava ad monstri utramque partem sursum ac deorsum solitis ramificationibus extendebatur. Mediastinum quadruplici constabat membrana, quarum duæ breviores, ast validiores, cor cum incurvato sterno in anteriori & posteriori corporis parte nectebant; reliquæ duæ latiores idem viscus spinis dorsorum alligabant & utrosque pulmones in duas partes æquales dividebant, ita ut anteriores solummodo in primum conspectum venirent, posterioribus sub mediastinis prædictis lateralibus occultatis. Utrique pulmones in 6 lobos minores justo profundius fissos dividebantur, quorum portiunculæ abscissæ in aqua subito fundum petebant. Duæ erant glandulæ thymi insignes, duæ tracheæ. Cerebrorum partes optime erant formatæ. Plurimi musculi naturaliter erant conformati, in utroque autem abdomine deficiebant omnino musculi recti, pyramidales & ipsa linea alba, tam antrorsum, quam retrorsum, quorum tamen vicibus fungebatur novus quidam musculus triangularis, reliquorum trium abdominis musculorum tendinibus ab umbilico ad ossa pubis firmiter annexus: in collo musculi sternohyoidei ac sternothyroidei aliam sortiebantur insertionem, non in utroque, ut assolent, sed in uno saltem sterni latere proxime ad claviculas proprias. Denique musculus digitorum pedis flexor profundus nullibi perforabat sublimem, quales tamen perforationes in flexoribus manuum com-

completæ videbantur. Sternum maxime erat difforme, in continua ſerie ad utrumque latus incurvatum. Tota fere ejus ſubſtantia adhuc cartilaginea continebat quinque oſſicula; 4 in parte anteriori, unicum in poſteriori. In omnibus cranii ſuturis plura quam 30 oſſicula triquetra reperiebantur, & in oſſe frontis diviſo ac oſſibus ſincipitis atque occipitis fibroſæ ſtriæ radiorum inſtar quaquaverſum excurrentes. Ceterum notatu dignum, quod in lingua ductum ſalivalem novum a Cl. *Vatero* inventum perquiſiturus Autor, incidit in ductum ſalivalem, quem eodem die 18 Febr. quo primum cultrum anatomicum monſtro admovit, peculiari ſcripto Halæ publicavit Cl. *Coſchvvitz*, cum aliqua tamen differentia. Abſoluta deſcriptione anatomica exacta, Noſter digreditur ad diſquiſitionem phyſiologicam de generatione hujus monſtri; ſed nonniſi in conjecturis acquieſcit, quas nemini obtrudit. Differit deinde de ejusdem nutritione & circulatione ſanguinis, tandemque de vita ipſius. Miſſis iſtis annotamus memoratu digna, quæ in altera obſervatione de viro quodam aqua ſuffocato occurrunt.

Ventriculus erat omnino flaccidus & clauſus, ſpiritum vini aduſtum vilioris notæ paulo ante mortem hauſtum redolens. Apertus pauciſſimum tantum liquoris reddebat. Aperto thorace pulmones aere quidem, aſt nulla plane aqua diſtendebantur, contra vulgarem ſententiam. Cor erat prægrande, inferius depreſſum, non coni-ſed cunei-forme, cordibus phocarum ſimile: aortæ diameter duplo major quam alterius hominis, craſſitie ſua venam cavam facile ſuperans. In ventriculo cordis ſiniſtro ſub valvulis venæ pulmonalis infixus erat ſubſtantiæ carnoſæ calculus, transverſum pollicem longus hujusque quartam partem latus. In capite ſinus frontalis unicus & cranii oſſa craſſisſima, adeo ut cavitas cerebri vix libram unam & ſemis caperet, quam alias 4 libras capere deprehendit. Suturæ cranii fere obliteratæ videbantur & in bregmate juxta ſuturam ſagittalem multa foraminula ſuturarum vices gerebant. Cerebri ſubſtantia molliſſima a ſero ibidem copioſo ſtagnante fere diffluebat: in anterioribus ventriculis videbantur ſtriatorum corporum tractus, juſto craſſiores, minus tamen diſtincti; in tertio ven-

ventriculo primo adſpectu glandula pinealis nulla, neque nates, nec teſtes reperiebantur, ſed craſſa ſaltem membrana per ventriculi fundum extenſa, ſub qua glandula iſta latebat, verum tam exiguæ molis, ut quartam juſtæ dimenſionis partem haud æquaret. Vulva erat ampliſſima, pari membrana obducta. Nates & teſtes nec ſub membrana occurrebant. In utraque oculorum orbita duplex cernebatur muſculus trochlearis diverſi principii per duplicatam trochleam; duplex quoque muſculus Zygomaticus, geminus muſculus patientiæ, ratione inſertionis & magnitudinis diſtinctus, & peculiaris quidam novus inter muſculum ſplenium & complexum, capite gracilis, ventre largus, longo autem tendine duplicato ſprimis vertebrarum dorſi ſpinis infixus. Ramus quidam venarum lumbarium ſiniſtræ venæ ſpermaticæ ſeſe aſſociabat, quod nullibi adhuc ſe legiſſe, obſervat Autor. Sterni medium largo foramine erat perfoſſum, cum duplice cartilagine enſiformi; tres ultimæ coſtæ ſpuriæ cujusvis lateris in abdominis muſculis relictæ; cuncti ſuperiores dentes molares deficiebant, nullo veſtigio apparente, quod adfuerint; proceſſus pterygoideus ſiniſtri lateris internus ſtyloidis in modum prominebat; bina erant oſſa ſeſamoidea in ultimo pollicis pedum articulo atque exiguum aliquod in carpi oſſe cotyloide.

LETTRES DE MR. DE ST. ANDRE A QUELques uns de ſes Amis au ſujet dela Magie, des Malefices & des Sorciers.

h. e.

DN. DE S. ANDREA, CONSILIARII ET Medici Ordinarii Regii, Epiſtolæ ad amicos quosdam datæ, de Magia, Maleficiis & Incantatoribus.

Lutetiæ Pariſiorum, apud Robert-Marc Deſpilly, 1725, 12. plag. 19.

UT præſentes literas publici juris faceret Clariſſ. Autor, non ſolum ſuaſerunt amici, ad quos exaratæ ſunt, ſed &

ipſe neceſſarium judicavit; ſiquidem ex his homines, qui prompte nimis diabolo adſcribunt, ſi quid contingere videant, cujus cauſam pro intellectus imbecillitate aſſequi non valent, meliora edoceri, & perſonæ Eccleſiaſticæ pariter ac Judices, & Medici diſcere poſſunt, ut data occaſione ſeſe gerere debeant. Religioni etiam intereſſe putat, erroribus popularibus ſeſe opponere in rebus, quæ eam eſſentialiter concernunt, & tacite ad ſuperſtitionem, impietatem, vel idololatriam ducunt. Divinitati enim inſultari, ſi diabolo concedatur abſolutum imperium in elementa, vel tempeſtates pro lubitu mutandas, potentia tonitrua excitandi, terræ motus, inundationes, incendia patrandi, fruges corrumpendi, homines æque ac animalia interficiendi, regna evertendi, quæ omnia non niſi Deo tribuenda. Ad idololatriam populo viam aperiri, ſi præ metu, quo percutiuntur, cultu intelligentias has venerentur, qui ipſis non competit. Religioni vim inferri, ſi dicantur incantatores in conventibus ſuis ſabbathicis cacodæmonem adorare, ſacrum chriſma & baptismum ejurare, ac Ieſu Chriſto ipſiusque eccleſiæ renuntiare. Naturæ etiam angelorum contrariari, ſi usque adeo deprimatur diabolus, ut jumenti loco inſerviat maleficis, pro vehendis illis per aera, ex una provincia in alteram, ſuper maria transportandis, ut ſervorum inſtar mandatis mancipiorum ſuorum ſint obedientes, resque ineptas & viliſſimas quandoque peragant. In his igitur Epiſtolis, quarum XII numerantur, inquirit in cauſas effectuum extraordinariorum, demonſtratque, nihil ſæpe commercii ipſis intercedere cum cacodæmone, & omnia, quæ huic adſcribuntur, eſſe vel naturalia, vel ficta, niſi in veteri aut novo Teſtamento aſſerta, & per eccleſiam confirmata fuerint. Expoſita itaque Magiæ veteris ſeu ſapientiæ differentia & magiæ illicitæ, in ſpecie agit de pacto, conjuratione, maleficiis per figuras cereas, philtra, ligaturas, injecta, de obſeſſionibus, incubis, ſuccubis, modo detegendi autores maleficos, de conventibus ſabbaticis, aliisque, & in his omnibus diabolum non concurrere, ſed dependere effectus vel ab arte, vel a natura; ſubeſſe ignorantiam, vel præconceptam opinionem; concurrere caſum, & imaginationem tam incantatoris, quam incan-

incantati, tradit. Ut ex tanta farragine unicum tantum exemplum allegemus, figuras cereas frequentius adhiberi dicit a maleficis, hominibus noxam illaturis, & plenos esse Poetarum & Historicorum libros ejusmodi relationibus. Allegat ex Hectoris Boethi Historia Scotiæ Duffum, Regem, qui incognito morbo affectus, febre lenta detentus, sudoribus emaciatus & tantum non moribundus visus fuit, refertque, binas fœminas maleficii suspectas & carceri traditas, crimen fassas, sepositisque figuris, quibus illæ abusæ erant, in loco temperato, Regem a sudoribus liberum, sensim refocillatum, & ex orci faucibus ereptum fuisse. Provocat insimul ad Campanellam, qui dolores acutos hominibus concitari posse, pro certo habet, per easdem ceremonias & imprecationes circa certa vegetabilia & animalia factas, quæ cum figuris cereis fieri solent. Existimat autem Clariss. Autor, effectus, qui verbis, characteribus, & ceremoniis maleficorum adscribuntur, supponi tantum, non vero revera tales esse, alias nullum hominem de vita securum, & si qui alii, certe Principes, eorumque Ministros & Judices vindictæ expositos esse illorum, quibus favere vel nollent vel non possent. Historiam Duffi, Regis Scotiæ, apocrypham videri, utpote quam Boethus vel ex communi rumore recensuerit, vel ex documentis, parum fidei merentibus, probaverit; nullumque præter eum alium extitisse autorem, qui ejus mentionem fecerit; immo eum sibimet ipsi contrariari; si enim fœminæ illæ Regem occidendi animum habuissent, imaginem igni potius commisissent, quam permisissent, ut a magistratu tolleretur: nec Campanellam ipsum credere, effectum semper intentioni respondere. Posito autem, noxas inferri hominibus tali modo a maleficis, diabolum tamen ad hunc actum concurrere, negat, & sequenti potius modo rem succedere posse, credit. Spiritus, inquit, qui exhalant ex corpore incantatoris eo tempore, quo nocere homini intendit, a phantasia circa ideam interimendi hominem & vindictæ cupiditatem occupata, adeo maligni & deleterii evadunt, ut propter turbas in sanguine, spiritibus & humoribus motas & propter actionem suam efficacem, quam in partibus, quibus adhærent, nobilibus exerunt, morti trade-

re queant homines. Exhalationes enim hæ cum effluviis a cera prodeuntibus & ab igne calefactis unitæ si ad hominem perveniunt, dolores & cruciatus excitant, plus minus atroces, quo propius adstat vel remotior est homo ab incantatore, quo deteriores sunt vapores vel benigniores exhalantes, vel quo majori minorive præditus est sensibilitate æger. Imaginatio etiam ipsius ægri sæpe multum operatur circa hoc negotium, qui, quando semel incantatum se esse credit, raro hanc deponit opinionem, nec vel validissimis remediis curari potest. Ex quibus concludit, omnia naturaliter & sine ope diaboli procedere.

JO FRID. WUCHERER, PHYS. DOGM. IN Acad. Jen. P. P. Institutiones Philosophiæ Naturalis eclecticæ.

Jenæ, litteris & impensis Christ. Fr. Buchii, 1725, 8. Alphab. 1

EDidit iam ante aliquot annos Compendium Philosophiæ naturalis Clarissimus Autor, quod *Delineationem Physicæ divinæ* inscripsit. Sed tum quidem in Parte generali substitit. Nunc pro Parte speciali novum plane Tractatum in lucem emisit, quo *Philosophiæ naturalis lineas ea ratione consignatas tradit, ut vix quidquam omisisse* sibi videatur *eorum, quæ ad illius exhibendam faciem pertinere* possint. Præmissis enim principiis, ad præparandum intellectum necessariis, *Cosmologiam, Uranologiam, Geologiam, Meteorologiam, Minerologiam, Phytologiam, Zoologiam & Anthropologiam* exponit, multumque in hoc operæ a se consumtum memorat, *ut rerum a varietate, numero, viribusque commendabilium essentiam, proprietates, & quæ sunt alia, qua posset, perspicuitate declararet, multaque suppleret, quæ opinione anticipata occupati Scriptores plerique omiserunt;* quanquam circulos quidem & lineas Mathematicas plane negligit, quibus nonnulli autores replere omnia consueverunt, in iis etiam doctrinis, ubi forte carere his subtilitatibus (juxta Cl. Wuchereri sententiam) potuissent. Divisit totum tractatum in Partes duas, generalem alteram, alteram specia-

cialem. In parte generali docet, mundi machinam incomparabilem neque æternam esse, nec casui, nec viribus mechanicis originem debere, sed causæ primæ, id est, Deo; simulque monet, ipsam illam mundi productionem elementa requirere, e quibus prodierit. Elementorum horum expositionem admodum esse arduam ait; ceterum *ad monades, quas finxere recentiores,* se recipere non vult. Explicatis deinde principiis Aristotelicis, de materia, forma, & privatione, itemque mechanicis, quæ non adeo alto supercilio contemnenda judicat, de particularum figura, motu, situ, de Epicureis porro, Cartesianis, & Chemicis, ita tandem concludit: *Plures dantur hypotheses circa rerum naturalium principia; quarum recensionem uberiorem compendii nostri ratio non permittit. Sufficit, corporum naturam ita comparatam esse, prouti scopus, qui per illa obtinendus, videbatur exigere. Quilibet certe, qui recte perpendit, quaecunque velit, corpora, eorumque qualitates atque vires, non potest non videre oculis, manibusque quasi palpare, quod talis adsit corporum constructio, qualem requirit effectus, inde nexu sperandus naturali. Scopum istum ut adsequeretur creator rerum omnium corporearum, his vires quasdam & qualitates impressit, ad fines suos pertinentes. Sunt illæ generis duplicis, quædam nempe ita comparatæ, ut omnibus in universum corporibus; quædam autem, ut certæ tantum rerum creatarum speciei insint. Priores* communes, *posteriores* speciales *appellari solent.* Communes numerat Clariss. Autor *extensionem, figurabilitatem, divisibilitatem, mobilitatem, quiescibilitatem.* Hisque explicatis, ad speciales, id est, ad qualitates *tactiles, odorabiles, gustabiles, audibiles, visibiles;* tandemque etiam ad *insensiles*, sive *occultas*, progreditur. Partem specialem iterum in duas dividit sectiones doctissimus Wuchererus, quarum altera de cœlo & corporibus illius, altera de terra ejusque corporibus agit. In sectione hac secunda primo quidem loco de quatuor elementis vulgaribus disserit. Etsi enim probe novit, multa in ista elementorum recensione Aristotelica reprehendi posse, nihilo tamen minus de iis agere constituit; *quod partim hæc elementa receptissima sint, partim negari nequeat, quod in multis corporibus detur aer, ignis, aqua,*

& terra. Aerem putat esse congeriem particularum elasticarum, fluidarum, spirabilium, & rararum, eundemque effluviis diversis esse refertum, gravem, & cum æthere permixtum. De *terra* ita agit, ut primo quidem geogoniam Cartesii proponat, deinde, hac rejecta, terræ rotunditatem, inæqualitatem, & motum in æthere attingat. Mox ad *aquam* progreditur, ubi de ejus proprietatibus, itemque de acidulis, de thermis, de aquis medicatis & venenatis, de putredine, cui obnoxia est aqua, de origine fontium (*ad quam & aquæ marinæ, per modum vaporum, ascensum, & aquarum pluviatilium, nivis, roris, nebularum, descensum, conferre aliquid* arbitratur) de salsedine & motu maris disputat. In explananda ignis ratione formali, non subsistendum censet in materia subtili & agitatissima, sed adjiciendas cum aliis autoribus particulas sulphureas, salinas, terreas; id quod ex phænomenorum consideratione patere dicit. Ab elementis transit ad meteora; eorumque denominatione & divisione exposita, primum de vaporibus & exhalationibus generatim spectatis, deinde de meteoris aeriis, aqueis, igneis, emphaticis, disquirit. De ascensu exhalationum hæc ejus est sententia: *Solem suo calore agitare particulas aqueas, terrestres, sulphureas, diversimode inter se implicatas & in terra quasi hospitantes, easdemque a se invicem separare atque leviores reddere, ut massa aerea, sua ponderositate, evehere eas atque attollere in altum possit*. Sequuntur fossilia & metalla, deinde vegetabilia & plantæ, postremo animalia. Sub finem Clariss. Autor insignem suarum meditationum usum, in diæta litteratorum, exempli loco, ostendere conatur, allatis in eam rem regulis quibusdam atque monitis; tandemque brevi quadam applicatione ad Deum, sive ad causam primam, independentem, omnipotentem, benignum, sapientem, cultuque cum interno tum externo prosequendum, libellum suum finit. Præmisit etiam programma, quo exercitationes publice in Institutiones suas Philosophiæ naturalis habendas indicavit. In hoc programmate quæstionem tractat curiosam, *an circumspectio hominis, fulminis ictui evitando, sufficiat?* Optimum autem atque omnium tutissimum, adversus fulminis ictum, remedium hoc esse pronuntiat

pronuntiat: *Age, quæ ratio præcipit, nec metue, quæ fata expectanda jubent.* Atque hæc sufficere videntur, ut Lector intelligens statuere de usu ac valore novi hujus Compendii Physici possit.

NOVA LITERARIA.

PRodiit Venetiis titulus iste novi operis proxime prodituri: *Ludorum Scientia publico beneficio illustrata. Opus* Iohannis Rizzetti, *Eminentissimo Principi S. Rom. Eccl. Cardinali* de Polignac *&c. dicatum. Ven. ap. Aloysium Pavinum* 1725, in 4: accessit eidem titulo operis argumentum sequens: *Demonstratur in prima Parte, Fortunam in ludis jus non habere, quemadmodum a vulgo censetur; nam in illis, qui omnino fortuiti putantur, si Aleatores pari conditione colludunt, diu ludendo nil possunt inde sperare; ac si quis alterum prærogativa antecellit, diuturno ludendi exercitio certus est ille lucri, & iste damni. In illis autem qui fortuiti dicuntur ex parte, industria quoque in iisdem locum habente, quamvis Aleatores pari conditione decertent, diu decertantes afficiuntur lucro vel damno, prout majori vel minori sagacitate donantur. Quod autem curiosius est, in ludis fortuitis ars conjectandi eo perducitur, ut indubitato calculo determinetur, quid infallibiliter aleatores longa ludendi opera acquirere vel amittere possint. Et hæc omnia præcipue exhibentur in Corollariis, quæ, ut facilius inveniantur, ab antecedenti Theoria litteris majusculis distinguuntur. In secunda Parte dirimitur Controversia cum Clariss. Daniele Bernoullio habita, in qua, sublatis erroribus, Methodus conjectandi perficitur, ut de singulis ludis in specie veram ac distinctam Ideam consequamur. Desiderandum esset, ut ista Ludorum Scientia omnibus nota foret; nam publico præjudicio detecto tanta ludendi libido reprimeretur non sine bonorum conservatione, & Scientiarum emolumento, quod scopus præcipuus operis est.*

Mediolani prodiit jam Scriptorum rerum Italicarum Tomus in ordine septimus, sed numero octavus, quo Chronica maximam partem inedita, quæ ad sæc. XIII imprimis spectant,

ctant, continentur. Nec diu desiderari patientur Cl. Editores Tomos quatuor sequentes, ex MSS. Codicibus fere omnes compositos, sperantque, se non modo fidem datam liberaturos sed & exspectationem publicam superaturos. Imprimis vero gaudent, quod ad ea tempora pevenerint, in quibus major floruit Scriptorum copia, quos stylus etiam concinnior commendat.

Antverpia *Io. Bapt. Sollerius*, e Soc. Jesu, qui Autoribus Actorum Sanctorum solus nunc præest, Epistolam Kal. Sept. superioris anni dedit ad V. C. Io. Fridericum Schannat, typis etiam impressam, in qua graviter conqueritur, quod Vir Ill. J. P. Ludevvig in Præfatione Reliquiis omnis ævi MSS. & diplom. præmissa novum sibi bellum finxerit diplomaticum inter Benedictinos & Jesuitas, & hos omnes accusaverit, quod exemplo Germonii & Harduini omni vetustati bellum indixerint, & eo consilio describere cœperint Acta Sanctorum, ut in hoc argumento campum haberent omnia convellendi, exaggerandi literarias imposturas &c. Ostendit vero, hæc sibi Sociisque gratis imputari, cum nihil aliud egerit Papebrochius in *Propylæo*, quod ille pestilentissimum conatum, improbum & maleferiatum vocat, quam ut opera amici sui Mabillonii id consequeretur unice, ut regulæ demum aliquæ reperirentur, quo falsa diplomata a veris discerni possent; & ipsi Adversario fatendum fuerit, in Actis illis immanem asservari diplomatum & plenæ fidei documentorum apparatum.

Prodiit & ibidem superiori anno vergente *Petri Boschii* S. J. Tractatus historico-chronologicus de Patriarchis Antiochenis, in forma quarta, partim proximo Mense Majo, partim Supplem. T. IX Sect. II, quæ cum eodem Mense prodibit, a nobis recensendus. Eundem Autor ceu præliminarem Tomo IV de Actis Sanctorum Junii, eodem tempore, Autoribus *J. B. Sollerio*, *Jo. Pinio*, *Guil. Cupero* & eodem *Boschio*, edito, præmisit, cujus Tomi Synopsin, ab Autoribus seorsim editam, Sectioni II Tomi IX Supplem. pariter inseremus.

(o)

No. V.
ACTA ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Maji Anno M DCC XXVI.

ARSACIDARUM IMPERIUM, SIVE REGUM Parthorum Historia ad fidem Numismatum accommodata per JO. FOY VAILLANT, Bellov. D.M. & Regis Antiquarium, ac Sereniss. Cenomanensium Ducis Gazæ Præfectum.

Tomus I.

Parisiis, sumtibus Caroli Moette, Bibliopolæ, 1725, 4.
Alph. 2 plag. 19.
Item

ACHÆMENIDARUM IMPERIUM, SIVE Regum Ponti, Bosphori & Bithyniæ Historia ad fidem Numismatum accommodata per Eundem.

Tomus II.

Ibidem, sumtibus Ejusdem, 1725, 4.
Alph. 2 plag. 11.

PArtem illam veteris Historiæ, quam ex scriptoribus Latinis Græcisque, maxime vero ex nummis digerendam atque illustrandam sibi sumsit Cl. *Jo. Vaillantius*, multis difficultatibus involutam esse, vulgo constat. Eas tamen omnes ita superavit eruditus Autor, ut conatibus ejus omnino favere, & singularem industriam laudare æquum sit. Periisset vero hoc, quicquid est, docti laboris, nisi Bibliopola Parisiensis Carolus Moette opportune incidisset in has Historias manu Cl. Vaillantii exaratas, easque suo ære a possessore redemisset: neque tam elegantes nunc legeremus, nisi Cl. *Carolus Valesius*,

Hadriani fil. Arſacidarum Hiſtoriam ad limam revocaſſet, & ab innumeris mendis repurgaſſet; alteram vero partem, nempe Achæmenidarum Hiſtoriam, alius Vir doctus emendaſſet. Horum itaque ope effectum eſt, ut puriori habitu opus hoc Vaillantii poſthumum appareat: bibliopola autem operam dedit, ut pura ſatis charta, aptisque litterarum formis imprimeretur, inſertis ſuo loco nummis neceſſariis. Singulatim enumerabimus omnia, quæ utroque Tomo continentur, poſtremo adjicientes, quæ jure meritoque in iſto ſcripto lector deſiderare poſſet. Et *Tomo* quidem *Primo* poſt Præfationem, cujus autor haud dubie eſt Cl. *Carolus Valeſius*, primo loco legitur *Canon Chronologicus* Regum Parthorum, per annos ante & poſt Chriſtum natum, Urbis Conditæ, Imperii Seleucidarum Syriæ Regum, Arſacidarum, & ſingulorum Regum Parthiæ, digeſtus. Sequuntur duo *ſtemmata* prioris & poſterioris familiæ Arſacidarum, & *Index* Parthorum Regum, una cum *titulis* eorum. Mox incipiunt *Annales Arſacidarum*, quibus perpetua ſerie origo, progreſſus & interitus Regni Parthici enarratur. Excipit deinde primaria libri tractatio, nempe ipſi Arſacidæ XXIX, nummis omnes (ſi quinque excipias, quorum nummi ad nos non pervenerunt, nempe *Phriapatium*, qui aliis *Pampacius* eſt, *Phraatem I*, *Artabanum II*, *Phraatacem* & *Orodem II*) illuſtrati. Ipſa numismata ex celeberrimis theſauris, Auguſtiſſimi Imperatoris, Regis Galliæ, Magni Ducis Etruriæ, aliorumque Principum aut eruditorum virorum deſumta ſunt. Multa ſuppeditavit inſtructiſſimum ipſius Vaillantii muſeum; multa etiam collectio Celeberrimi *Andreæ Morellii*, qui uſibus ſuis multos nummos Parthicos delineaverat, ut meminit in *Specimine* ſuo; quam delineatam collectionem poſtea dono dedit Cl. Vaillantio. Ita factum, ut vulgati jam pridem, & nunc primum editi nummi hic conſpicerentur. Nempe hunc commentandi ſervat modum. Primo loco ponitur figura Regis cujusque, nummi modulo augmentato, ut oris, barbæ, oculorumque habitus, item inſignia melius pernoscantur. Sequitur deinde hiſtoria Regis, quæ, ubi opus aut commodum fuit, aliis etiam numismatibus confirmatur & declaratur. Concludit denique vitam cujusque Regis, producendo ut plurimum eun-

eundem nummum, unde effigies Regis desumta erat, vera forma veroque modulo & aversa simul parte expressa: additis rationibus, quibus inductus sit, ut illi Regi adscriberet. Sit pro exemplo *Arsaces XXIII* sive *Vologeses I*, quem vide pag. 249 ex nummo argenteo tetradrachmali collectionis Morellianæ majore forma delineatum. Multis deinde res gestæ hujus Regis ex Tacito maxime & Dione Cassio enumerantur: & cum pag. 279 pacis, quam Corbulo cum Vologese sanxerat, quaque Romani Armeniam recuperabant, mentio incidisset, produxit Cl. Vaillantius p. 280 nummum argenteum ab Nerone in ejus rei memoriam cusum, quem jam dudum Patinus ad Suetonii Neronem produxit. Denique pag. 293 vides ipsum nummum, cum aversa parte & integra inscriptione, ex quo facies hujus Vologesis desumta erat; quem usque ad pag. 295 breviter explicat Regique suo vindicat. Hoc fere modo omnium Regum vitam resque gestas exsequitur & illustrat. Cui tractationi pag. 389 superaddidit *Appendicem de Persarum Regum* post Artabanum *Nummis*, & pag. 398 *Elenchum Regum Armeniæ majoris*. Finem huic Tomo imponunt tres Indices, Autorum nempe, Nominum rerumque, atque Geographicus.

Tomus II, sive Historia Achæmenidarum paullo negligentius est habita ab eo, cui emaculandi provinciam obtulit Bibliopola. Habetur tamen & illic *Canon Chronologicus*, sed desiderantur *Annales*, desideratur etiam notatio cujusque anni, quæ in Historia Arsacidarum margini est adjecta. In reliquis eodem modo, quem supra indicavimus, proceditur. Recensentur autem primo *Reges Ponti* ab Artabaze usque ad Mithridatem, notissimum illum Romanorum hostem. In qua recensione solius Mithridatis historia centum & viginti tres paginas occupavit: quod, cum ea sit notissima & in probatis scriptoribus satis obvia, vix fuerat necessarium. Et tamen ex iis scriptoribus, qui obiter Mithridatis mentionem faciunt, vix unam alteramve observationem allatam videbis. Sequitur pag. 187 *Regum Bosphori* Historia a Pharnace & *Asandro* usque ad *Rhescyporin III*. Siquidem ad eum censum post Polemonem II etiam Mithridatem VIII, Cotym, Ininthimæum, Rhescyporin I (quod nomen apud alios

ſcriptores vitioſe vulgo circumfertur, quod & illuſtr. Spanhemius olim obſervavit) Rhemetalcen, Cotym II, Rheſcyporin II, III, & varios Anonymos retulit. Pag. 295 incipit Hiſtoria *Regum Bithyniæ* inde a Dydalſo primo rege usque ad Nicomedem III; quæ pars paucioribus nummis eſt ornata. Pag. 357 deſcribitur ſtatus Bithyniæ, cum eſſet Romanorum provincia, & quomodo tunc temporis Nicomedienſes, Nicæenſes, Pruſæi aliique Romanos Imperatores nummis ſuis decorarint,docetur. Quibus pag. 402 ſubjunguntur *Bithyniæ urbes claræ*, quarumque memoria nummis conſervata eſt. Tandem & hic Tomus finitur tribus Indicibus,quales ex Tomo I ſupra memoravimus. Multum igitur debet res litteraria Cl. Vaillantio, quod obſcuriores illos Reges aliqua luce perfuderit: maxime, quod bene multos Parthicos nummos collegerit, eosque ſimul expoſuerit luci, qui antea diſperſim quærendi, & tamen rariores inventu erant. Dolendum vero, quod ipſe Cl. Autor ultimam manum operi imponere nequiverit, cum is forte multa melius conſtituiſſet, & infirmiora quæ nunc videntur, pluribus argumentis adſtruxiſſet. Videmus enim, paſſim non ea, qua decet, religione conſultos eſſe ſcriptores potiſſimum Græcos: & jam Cl. Valeſius aliquot hujus generis errores detexit ac emendavit. Videmus etiam, nummos quosdam ſuis Regibus ex leviſſimis indiciis aſſignatos, e. g. ex habitu barbæ, naſi, oculorum: cum tamen nullus ſcriptorum prodiderit, quem naſum, quam barbam habuerit Polemo, Phraates, alii; ut merito Cl. Vaillantius aut quo indicio iſta comperit, aut alias rationes addere debuiſſet. Reliqua tamen probe ſatis confirmat, & nullibi eo vecordiæ procedit, quo cum indignatione orbis eruditi proceſſit famoſus quidam ejus popularis. Ceterum cum jam pridem Hiſtoriam Parthorum per nummos deſideraverint eruditi, non eſt nobis hoc loco diſſimulandum, ſimilem apud nos Hiſtoriam paraſſe quondam Virum vel de his ipſis Actis immortaliter meritum, *Chriſtianum Wagnerum*, Lipſienſem, qui tamen immatura morte A. 1693 die 26 Jul. præreptus,non ſine maxima Litterati Orbis jactura,opus affectum, quod hodieque in Bibliotheca noſtra Senatoria theſauri inſtar aſſervatur, relinquere coactus eſt.

TRA-

TRACTATUS HISTORICO-CHRONOLOGI-cus de Patriarchis Antiochenis tam Græcis quam Latinis, imo & Jacobitis, usque ad sedem a Saracenis eversam; Autore PETRO BOSCHIO, Societatis Jesu Theologo.

Antwerpiæ, apud Jacobum du Moulin, 1725, 4.
Alph. 3 plag. 9.

MIrantur multi, qui fuerit factum, ut, quum Ecclesiæ regimen inter tot Patriarchas fuerit divisum, soli tamen Romano Præsuli id contigerit, ut eorundem veluti Princeps haberetur. Huic enim soli contigit, ut, quum reliquorum gloria quasi emarcesceret, hic celebraretur, & quicquid faceret diceretque, Oraculi instar observaretur. Neminem certe inter Græcos scimus, qui conjunctim vel Alexandrinos, vel Antiochenos, vel Hierosolymitanos, vel Constantinopolitanos Præsules descripserit, manifestæ fraudi obnoxiis, qui in Byzantinis sub larvato nomine illud factitarunt. Tanta fuit segnities, ut vix nomina sola, eaque anxie requisita, supersint. Quum ex adverso eorum qui Romanorum vitas dedere, tot surgant, ut magnam ex iis solis Bibliothecam constituere queas. Quod nisi occulto cuidam fato adscribere velis, certe vel divinæ illud tribuendum curæ, vel insigni Pontificum artificio, illique tantum valido, ut omnes mortalium calamos sd suas laudes provocarent. Quid igitur mirum, si Antiocheni Præsules iis tenebris hactenus fuerint contecti, quæ a Romanis pulsæ reliquis ad usque nostra tempora incubuerunt. Hæc vero tandem ætas gratam erga majores sobolem protulit, quæ nominis & memoriæ & meritorum studiosa summos remoti orbis Præsules & Patriarchas in ordinem collegit, & quicquid sparsum cernebatur, in uno veluti theatro conspiciendum dedit. Constantinopolitanorum facta præter catalogos Bandurianos & Fabricianos apud Georgium Cyprium Hilarianis notis illustratum habemus, ut taceamus, quæ sacrorum annalium Conditores, quasi ex beneficio in ipsos contulerunt. Præsulum Hierosolymitanorum seriem eruditissime Antverpienses, & sua & Pauli Theodorici opera exhibuerunt. Alexandrinos Eu-

sebius Renaudotius & Jo. Bapt. Solerius Act. Sanct. T. V Junii, nobili beneficio dederunt. Antiochensium nomina, quæ magnam partem hactenus latuerunt, nunc tandem Cl. Josephus Simonius Assemanus in splendida Bibliotheca Orientali Romæ 1719 & seq. edita, & hic Noster, additis etiam gestis & accurata Chronologia conspicua, sistunt. Non negamus, eorum quædam monumenta sparsim esse exhibita a scriptoribus Byzantinis aliisque Hist. Eccl. scriptoribus, qui tamen ferme circa Seculum VII substiterunt, quos apud Sam. Basnagium videas. Ipse Cl. Boschius aliquoties Blasium Terzum, Syriæ S. editorem, citat, licet minus accuratum, censurisque suis sæpius obnoxium, attamen opitulatorem, cujus, sicut & Assemani Bibliotheca sæpissime usus fuerit. Dedicavit hunc Tractatum Illustriss. Yprensium Episcopo, Dn. Jo. Bapt. de Smet, seque illud non tam ex more facere profitetur, quam ex Præsulis merito, quo omnis eruditionis promptuarium existimari queat. In alloquio agnoscit, Tractatum hunc odiosum esse ac tetricum, quod propter difficultates Chronologicas dictum censemus, quum alias nil magis gratum nilque magis utile quam tale scripturæ genus censeri queat. Et sane jucundius illud, atque expeditius Lectori futurum erat, nisi is, qui Boschio præerat, jubendique facultatem habebat, ab historia abstinere, solisque temporum notis extricandis ipsum insudare jussisset. Quæ licet ipse sponte fuerit professus, non tamen adeo aridum illud monimentum, quo minus perito Lectori magnam delectationem afferre queat. §. II. Progressus igitur ad ipsum Antiochenæ Ecclesiæ fundamentum, illud quidem in Apostolo Petro constituit, ex constanti veterum traditione, quam quum aliquantulum modo movere visus fuerit Tillemontius, acriter ipsum aggressus, ait, imprudentissimæ temeritatis notam Ecclesiæ inuri, si falsa asseruisse arguatur, modo assertionem Tillemontianam Catholico Viro indignam, hæreticisque patrocinantem statuit, pauloque post Batavum quendam, Tillemontio suffragantem, multo atrocius vexat, atque hæreticum turpissime cœcutientem, ideoque Romæ obtrectatorem sacrilegum & ineptum vocat. Inde progressus, sedem Antiochenam a Petro A. Christi XXXIII constitutam putat, præeuntesque

p. 3 & 4.

tesque Henschenium & Janningium sequens, VII annos sedisse ex communi Catalogorum consensu tradit, quibus finitis sedem Romanam erexerit, quod ex Eusebio, Gregorio, Adriano II, Nicolaoque Archimandrita se probaturum putat. Inde vero etiam difficultates Apollonianas de mora Apostolorum Hierosolymitana duodecennali, quæ septennalem Antiochiæ sedem restrictura erat, facile solvit, quod non necessarium existimet, illam integro duodecennio concludi. Nempe ita sibi indulgent in Chronologia Præsulum, ut annos integros & lustra deglutiant, absorbeantque, modo Petrus ubique regnet, quemadmodum Hispani in suo Jacobo faciunt, cujus gratia omnes rationes Chronologicas subvertunt. De gestis Petri Antiochenis nihil ob causam jam memoratam tradit, Basilium Seleuciensem adiri cupit, tum Theodoricum Pauli, Vice-Decanum Gorcomensem, Chronici universalis, sed nondum editi, Autorem; quos tamen veri aliquid allaturos, quomodo speres, quum non Entis nulla sint Accidentia. Hinc Evodium sistit, cujus Acta etiam ex Menæis & Martyrologiis depromta jejuna censet ideo, quod non definiant, Ignatius, an vero Evodius Petro successerit. Boschius Evodium tenet, Eusebio duce, ipsoque Ignatio in epistola, quam tamen melior pars falsam spuriamque censet, tuentibus illam nihilominus Hagiographis T. I Febr. ad Acta Ignatii p. 42. Inde conciliationem Baronianam, quasi simul Evodius a Petro, Ignatius autem a Paulo creati sint, eamque gratam Halloixio, respuit, sicut & alteram Henschenio excogitatam, quod Evodius ordinatus, Ignatius tantum designatus fuerit, quem tamen Hieronymus expresse ordinatum statuit, quod per τὸ καθίςαται in Græco expressum erat. Ita juxta Boschium successit Evodius A. Christi XL VI. Maji, sedit annos XXVII, obiit martyr sub Nerone. Succedit Ignatius cognomento proprio Theophorus, non ob laudem dato, gente Syrus, A. LXVIII. Ætas incerta, dubiique plena, quæ de pueritia illius simplicitateque Servatori grata Nicephorus protulit, quum alii id ignorent. Vix sine temeritate anni XLIII illi assignantur; sedit ad A. CVII, quo die XX Dec. Romam martyr abiit. Sequitur S. Heros, Ignatii discipulus, cui succedit A. CVIII. Sedit usque ad A. CXXIIX, XVII Octobr.

teste

teste Catalogo Græco Harlemiano MSto, quo Papebrochius feliciter usus est. Excipit ipsum Cornelius A. CXXIIX, quem Blasius Terzi di Laurea in Syria S. ut operibus exemplisque raræ virtutis inclytum laudat, Boschio ad hæc incredulo, nec alicubi id a se lectum professo. Eadem de Erote, ignobili & a Theodorico Pauli sine teste laudato, dixit, nisi virtus illius inter persecutionum ruinas lateat. Sedit ille ab A. CXLII usque LXIIX spatio longo, quo adversus Marcionitas & Tatianitas multa fortiter facere poterat. Hinc Theophilus, Vir sine dubio magnus, profanis hæreticisque metuendus. Ille sibi, more tum inter Præsules persecutionis tempore recepto, Maximinum successorem legit, quanquam dubitet Tillemont. Defunctus Episcopatu & vita, succedente Maximino usque ad an. CLXXXIX. Hic acerbe invehitur Boschius in Theodoricum Pauli, qui hunc Præsulem doctum, Catholicum & Thaumaturgum constituit, quum harum virtutum memoria apud veteres non extet. Nos licet de Theodorico concedamus, quod quædam confinxerit: putamus tamen, Maximinum defendi posse, siquidem scripserit de Quæstione tum inter Christianos agitata: πόθεν ἡ κακία; tum de altera: περὶ τοῦ, γενητὴν εἶναι πὴν ὕλην. Etiamsi enim alicubi Maximo hæc adscribantur, attamen sub eo nonnisi Maximinus latet, quum proclivis sit ad syllabæ unius incrementum discessus. Ceterum hunc Maximum laudavit Eusebius, interque τοὺς παλαιοὺς retulit, quorum ipse monumenta legerit: πλεῖστα σώζεται ἀνδρῶν παλαιῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐναρέτου σπουδῆς ὑπομνήματα, ὧν γε μὴν αὐτῆ διέγνωμεν, ἢ τὰ Μαξίμου &c. Quibus quidem verbis nonnisi Maximinum hunc Antiochensem intellexit, cui Præsulis nomen non addidit, quia ipse non ut Præsul, sed Philosophus scripsit. Multa ex ejus libris depromsit Origenes, teste Wetstenio in Præf. ad Dial. Origenis. Aliter censente Huetio, cujus opinio cadet, si nostra suscipiatur. Hunc excipit Serapion A. CLXXXIX. Trithemius Anachoretam fuisse statuit, negat Boschius, quum ex Ἀσκητοῦ λογῶν Anachoretam sibi fingere nonnisi delirum capitis somnium esse queat. Benigne tamen accipiet Boschius, si Serapionis patria a nobis queat designari. Hanc notat Ælius Lampridius in Alexandro Severo, nempe urbem Arcenam

cenam in Phœnicia, quæ Græcis ἄρκη & Arca Cæſarea. Hic ante ſacerdotium Rhetorem egit, unde & Euſebius ἀσκητὴν λόγον dixit. Inde Alexandri Severi teneram juventutem rexit, Matris Mammeæ conſilio, unde & Chriſtiani moris amor in pectus illius influxit. Conſentit temporum ratio, licet ea Halloixius, Boſchio oculatiſſimus Scrutator, non viderit, quod huic Argo condonandum. Poſt Serapionem Aſclepiades A. CCXI, ſive, ut Boſchius, A. CCXVII, quem Martyrem aliqui dicunt, licet non conſummatum. De ejus exaltatione ſummopere gaviſus Alexander Hieroſolymitanus, gaudium litteris communionem teſtantibus expreſſit, apud Euſeb. L. VI C. VI. Poſt hunc Philetus ab A. CCXVII usque CCXXVIII, non ad CCXXIX, quod Pagius voluit: excipiente ipſum Zebenno usque ad A. CCXXXVII, cujus nomen varie detortum fuit. Erat enim Syris familiare, nec Regibus ſpretum, docente Vaillantio de Regibus Syriæ p. 316 A. 334. Mox Babylas ab A. CCXXXVII usque CCL. Qua occaſione πάρεργον de Actis Babylæ inſertum legas, quo Tillemontius potiſſimum petitur, quippe in quo fictionem χείρει ſua parum dignam deprehendit, compuncto ſimul Chryſoſtomo, cui copioſam Rhetoricam, ſed pondere vacuam, tribuit. Huic παρέργῳ alterum jungitur, an duo fuerint Babylæ, disquirens, opinionemque Doctorum ita ſentientium deſtruens. Sequitur Fabius, A. Chr. CCL usque CCLII, in Novatianiſmum propenſus, teſte Euſebio L. VI C. XLIV, ſed ad correctionem pronus. Epiſtolæ Cornelianæ ad ipſum pars apud Euſebium, Syncellum, Labbeum, & nuperum epiſtolarum Pontificiarum Editorem Conſtantium reperitur. Succeſſit *Demetrianus* ab A. CCLII usque ad LX, qui anteceſſorem zelo ſuperans acrem ſe Novatianis exhibuit, fervidus religionis defenſor, ſique Theodorico Pauli & Blaſio Terzo credendum L. I Syriæ C. XXXIII, etiam Martyr. Martyrium illi adſcriptum ſolidis rationibus Boſchius deſtruit. Poterant tamen in illam opinionem deduci recordatione cladis, quæ illo ſedente per Regem Perſarum urbi illata, deletis innumeris civibus, teſte Ammiano Marcellino L. XXIII C. V, quibus ipſum interfuiſſe Epiſcopum putarunt. Poſt eum *Paulus Samoſatenus*, infamis ille gloriæ Servatori debitæ

defraudator, inceſſit A. CCLX menſe Majo. Is humili loco natus ingenium ſuperbum habuit, gloriæque cupidum, nec a delitiis vanis fœdisque alienum, qui corrigentes ſeſe Præſules integrasque Synodos ſpernens, contumax A. CCLXX ἀποκυρίττεται, ut ſicut pœnæ Boſchius hanc vocem interpretatus eſt. Quo
p. 108. loco Euſebii error, Synodum ſub Aureliano collocantis, refellitur, quippe qui in temporum rationibus ineundis parum ſe accuratum exhibuit. Etiamſi vero Epiſcopatu Paulus non cederet, attamen ſuccedere juſſus eſt Domnus in confinio anni CCLXIX & CCLXX, ſeditque usque ad CCLXXIII, ἅπασι τοῖς πρέπουσιν Ἐπισκόπῳ καλοῖς κεκοσμημένος, Euſebius L. VII C. 30. Reliquit ſedem Timæo A. CCLXXIII usque CCLXXX, ut adeo temere a nonnullis expungatur. Ait Boſchius, nil aliud de Timæo notatum eſſe a ſcriptoribus, quod gratis dicitur. Multa enim dicta ſunt de virtutibus illius, deque turbis a Luciano, Pauli aſſecla ſuſcitatis, quæ per trium Epiſcoporum ſucceſſionem durarunt. Timæo inſiſtit Cyrillus A. CCLXXX usque CCC, Vir communi omnium laude mactatus. Martyrium non liquet, cujus locum vexationes Lucianeæ implent; attamen S. Præſul oppoſuit Dorotheum felici niſu, quum, ut cuneus cuneum trudit, ſic ejus virtute & doctrina Lucianus ad meliora compulſus dicitur, de quo v. Acta Sanctorum T. I. Defuncto ſucceſſit Tyrannus A. Chr. CCC usque CCCXIII, quo intervallo perſecutiones Diocletianeæ fervebant, multum evagante Hieronymo, qui circa annum CCCXXXIIX ipſum collocavit. Magnus tum Martyrum numerus ex Martyrologiis ſiſtitur, quibus tamen ille non interfuit, niſi vel fugam vel occultationem ejus Martyrii laude cohoneſtes, aut graviora Martyrio perpeſſum dicas, dum gregem lacerari vidit. Ferat æquo animo Cl. Boſchius, ſi divinemus, ipſum inter carbonarios forte Sipyli montis latuiſſe, quod magnos tum feciſſe Viros, exemplum Alexandri Epiſcopi Comageni prodit. V. Acta Sanct. d. XVI Mart. p. 420. Quo videtur reſpexiſſe Libanius Oratione ad Julianum, qua Chriſtianis illudens dixit, ſe repulſam patiendo ad carbonarios abiturum. Extrema Tyranni pacem A. CCCXIII datam viderunt. Eo defuncto ſedem vacuam implet Vitalis A. CCCXIII

us-

usque CCCXVIII, quod omnes censent. Conciliis Ancyrano & Neo-Cæsareensi interfuit inter A. CCCXIV & CCCXVIII celebratis, nobile nomen fecit Ecclesiarum instauratione, quæ persecutionum tempore ad incitas redactæ fuerant, nec tamen opus est, ut has Ecclesias cum Henrico Valesio in Basilicas commutemus, quod ipse *μεγαλοϱήμων* ubicunque Ecclesiæ vocabulum reperit, subjecit. Bonum habuit Successorem in Philogenio, causarum Patrono, & uxorato, quod ab Eutychio Alexandrino negatum p. 450. Boschius non advertit. Arius ipsum *ἀκατάχηστον* habuit, sed absit, ut hæretico adstipulemur, laudemque doctrinæ dubiam faciamus, quam Boschius ex Chrysostomi testimonio tantopere stabilivit. Hunc excipit Paulinus aliquis, sed nube veluti quadam involutus, quum, quod Pagius ante Boschium monuit, uno tempore tres fuerint, unus, qui Synodo Sardicensi depositus, alter Tyri Episcopus, & tertius Eustathianus, id quod miram utique difficultatem Valesio, Hanckio, Montacutio, peperit, ipsique Boschio, qui tres Paulinos Antiochiæ præfuisse dicit, notato Theodoreto, cui, unum modo Paulinum memoranti, crimen falsi impingit, quasi Paulini nomen e diptychis Antiochenis erasisset, quod tamen ipsi necessarium non erat, quum Paulinus in Synodo Sardicensi depositus, ad Antiochiam plane non spectet, sed Dacus fuerit, ut ex fragmentis Hilarianis constat. Quibus a Boschio non consideratis, aut fragmento immutato, hunc tanquam primum collocat, eumque ab Arrianis falso calumniis proscissum ait, sedisse autem ab A. Chr. CCCXXIII usque ad XXIV. Inde *πάϱεϱγον* subnectit, de Romano, eumque sibi eundem videri censet ac Paulinum, ideoque binominem fuisse, ac suffragari sibi Godofredum, notis in Philostorgium & Pagium; ubi tamen forte rectius facturus erat, si illi Paulino Daco Romani cognomentum tribuat. Rogaremus hoc loco Boschium, ut seposito paulisper suo in hæreticos odio consideraret, Olai Wormii, eruditi Viri & deinceps in Regia Danorum Episcopi, opinionem in historia Sabellianismi expositam, fortiterque stabilitam, Paulinum Tyrium nunquam Episcopum Antiochenum esse factum, quippe cui Eusebius ipsius Concilii Nicæni tempore libros Hi-

ſtoriæ Eccleſiaſticæ, ut Tyriorum Præſuli, dedicavit, aliter locuturus, ſi in Antiochena cathedra ipſum conſpexiſſet. Atque id ipſum poſt mortem Paulini confirmaſſe videtur lib. adv. Marcellum II p. 19, ubi quidem ait ipſum fuiſſe τιμηθέντα τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας: veruntamen πρεσβείῳ τε διαπρεπῶς τοῖς Τυρίων ἐπισκοπήσαντα, οὕτω δὲ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ διαλάμψαντα, ὡς τὴν Ἀντιοχείαν Ἐκκλησίαν ὡς οἰκίαν ἀγαθοῦ μεταποιηθῆναι αὐτοῦ, quæ verba Zenobius Acciajolus male vertit: Paulinum PRIUS dignitati Tyri Eccleſiæ præfuiſſe, quum tamen illud PRIUS in textu non extet. Unde Euſebii verba ſic interpretanda: Paulinum in Eccleſia Antiochena maxime honoratum extitiſſe, vel ad regimen quoque illius expetitum, ſicut ipſi Eugenio contigit: attamen ipſum actu Eccleſiam Tyriorum Epiſcopaliter rexiſſe, Eccleſiam vero Antiochenam, licet ibi non ſederet, tanquam peculium proprium dilexiſſe. Inde ad Euſtathium deſcendit, eumque ad A. CCCXXV refert, aque Concilio Nicæno electum ſolenni ſuffragio dixit, ſecus cenſente Theodoreto, cui plus credendum, quippe in ſinu Eccleſiæ Antiochenæ innutrito. Sede pulſum, vivente adhuc Conſtantino A. CCCXXXI epiſtola Athanaſii ad Solitarios commonſtrat. Poſt commemoratas Euſtathii laudes parergon de S. Agroetio inſerit, validisque rationibus oſtendit, eum ineptiſſime Antiochena mitra exornari, diploma Sylveſtri turpiter confingi, atque ne hoc quidem dici poſſe, quod tantum fuerit deſignatus. Euſtathio Paulinum II ſubdit, eumque Arrianis impenſe faventem, & tamen fatetur, altum de eo ſilentium apud hos, qui ſeriem Præſulum Antiochenſium ediderunt. Neque tamen ſe adeo moveri ait propter Euſebium, Philoſtorgium, Suidam, quorum examinare ſententiam longum fuerit. Sediſſe ait eum ſex menſes ab anno CCCXXX non adulto; huic ſuffectum eſſe Eulalium A CCCXXXI usque CCCXXXII, cujus unicum pene factum refert, quod Aetium urbe pepulerit. Sequitur parergon de Euſebio, Antiochenum Præſulatum ſpernente, hacque modeſtia tumultus jam concitatos feliciter compeſcente. Quo abſoluto Euphronium exhibet ab A. CCCXXXII usque ad XXXIII Eccleſiam gubernantem; mox Flacillum, qui ad A. CCCXLV habenas

benas sacras gessit, magno pretio habitus, Synodique Tyriæ Præses, etsi Eusebio Nicomediensi & Cæsariensi hunc honorem Epiphanius & Athanasius tribuant. Ejus multa inique gesta Theodoretus exposuit H. E. Lib. II Cap. XIX. Illum excepit Stephanus I A. CCCXLV, præseditque Synodo Sardicensi A. CCCXLVII, a qua excommunicatus A. CCCXLIIX, ob meretriculam Euphradæ Episcopo suppositam, facinore tanto homini maxime dedecoro. Illius successor Leontius, mentula Castor, lupus animo, Athanasio infestus, defunctus sub finem anni CCCLVII, ordinato in illius vicem Eudoxio, Germaniciæ primum Episcopo, & Arrianismum dudum professo, Constantii amico, cujus dum gratia ad scelus abutitur, exilio mulctatur, atque inde deponitur, non sine suo commodo, quum Constantinopoli Episcopatum postea adipisceretur A. LIX, LX. Cui licet surrogaretur Annianus, Ecclesiam tamen Antiochenam non vidit, quo felicior Meletius per Synodum A. CCCLXI electus, nec tamen diuturnus, quum post mensem pulsus iterumque repetitus, ac denuo profligatus rursusque restitutus, tandem post celebratum Antiochense Concilium Constantinopoli expiraret. Meletii relegati locum occupat Euzojus A. CCCLXI, Arii familiaris, autor formulæ fidei Arrianorum secundæ: carus Constantio, Aetii fautor, (cujus asseclæ, connivente Euzojo, Episcopum accipiunt Theophilum) Juliano invisus, colaphisque affectus, Valenti Imperatori acceptior, cujus ope Alexandriæ Patriarcham Arrianum constituit. Eo sedente partes Eustathianæ ex machinationibus Luciferi Calaritani Paulinum Episcopum accipiunt, hominem turbulentum, hujus nominis tertium, qui & Arrianis & Meletianis æque infensus erat, quasi vero hominum, non salutis aut Christi causa in religionis negotio ageretur. Acerbum sese præstitit, omnesque concordiæ ineundæ rationes sprevit, donec sensim partes contentionum pertæsæ, flaccescentesque a mutuis odiis aliquid remitterent, idque eo usque, quoad Paulinus occumberet, A. CCCLXXXIIX. Eodem intervallo Apollinaristæ Episcopum habuere Vitalem, de quo Epiphanius & Tillemontius T. IX, qui tamen Patriarchæ nomen nunquam obtinuit. Ita sequitur Euzojum Theodorus Heracleensis Thrax, qui omnibus

bus Antiochensium Ecclesiis præfuit, exceptis duntaxat una Paulini Eustathiani & altera Meletianorum, quæ Palæa dicebatur. A. CCCLXXXI, teste Theodoreto, in Thraciam abire jussus, quem excipit Flavianus in Synodo Antiochena adulto anno CCCLXXXI, consecratus a Diodoro Tarsensi, & Acacio Berrhoensi mense Augusto, confirmatus in Synodo Constantinopolitana A. CCCXCIIX, solis Meletianis præfuit usque ad pacem factam cum Eustathianis A. CCCXCIIX. Obiit A. CCCCIV. Paulino in suis partibus successit Eungrius A. CCCLXXXIIX, & obiit A. CCCXCII, nemine succedente, Vir probus ac Hieronymo unice carus. Sed hæc hactenus; quæ plura de sequentium sæculorum Patriarchis recensenda supersunt, Supplem. T. IX Sectioni II, quæ sub prelo est, inseremus.

IMPERATORUM IMPERIIQUE PRINCIpum ac Procerum totiusque Nationis Germanicæ Gravamina adversus Sedem Romanam totumque Ecclesiasticum Ordinem, inde a translata ad Germanos Imperatoris dignitate usque ad tempora Caroli V adornata, necessariis illustrata Observationibus a JACOBO FRIDERICO GEORGII.

Francofurti & Lipsiæ, 1725, 4.
Alph. 3 plag. 9.

OPus eximium & lectu oppido dignum Cl. *Georgii* exhibemus, qui cum quendam ejus prodromum A. 1719 Jenæ sub præsidio Viri de Ecclesia & Rep. Litteraria immortaliter meriti, *Jo. Franc. Buddei*, Eruditorum examini subjecisset, ex eo tempore justum Commentarium concinnavit, quo non modo Gravamina omnia inde a Carolo M. ad Carolum V (seu potius ipsum Ferdinandum I) contra Papam & universum ordinem Ecclesiasticum publice proposita ex optimæ fidei scriptoribus (quorum fere ducenti in fine numerantur) produxit, notisque admodum appositis illustravit, verum & litium, quæ Imperatoribus cum Pontificibus intercessere, luculentam simul historiam exposuit. Nos pau-

pauca a Cl. Autore bene monita pro more nostro hinc inde delibabimus. Religionem Lutheranam ad pacem Reip. & felicitatem procurandam multo aptiorem esse Catholica, contra Pal- p.12-19.
lavicinum evincit. Ab Henrico IV Imp. graviter erratum ob- 29.
servat, quod de perfidia Saxonum conquestus fuerit apud Pontificem, qui exinde judicis sibi inter Imperatorem & subditos 38.
partes sumpserit. Cumque huic injunctum esset a Cæsare, ut se ipsum abdicaret, neutiquam id probat indicio esse, quasi Pontifex a nemine judicari posset, verum id factum esse ex more Romanorum, quo receptum, ut quibus Imperium certa de causa abrogandum esset, hi dignitati & existimationi suæ consulentes, per se & quasi sua sponte magistratum deponerent. De Pa- 80.
schali II notat, quod primus, omisso in publicis documentis anno Imperatoris, sui tantum regiminis annum apposuerit, eo- 145.
que & hanc subjectionis notam deleverit. Innocentium IV Bulla illa, qua Fridericum absque ulla fere ratione in Concilio Lugdensi excommunicavit, ab ipso Harduino Concil. Tomo VII p. 381 publicata, proprium jugulum petiisse docet. Nam cum ille inter alia diserte scribat: *quod si Ecclesia eum in aliquo læserat (quod non credebat) parata erat corrigere, ac in statum debitum reformare. Et si diceret ipse, quod in nullo contra justitiam læserat Ecclesiam, vel quod nos eum contra justitiam læsissemus: parati eramus vocare Reges, Prælatos & Principes, tam eccles. quam seculares ad aliquem tutum locum, ubi per se vel per solennes Nuntios convenirent; eratque parata Ecclesia de consilio Concilii sibi satisfacere, si eum læsisset in aliquo, ac revocare sententiam, si quam contra ipsum injuste tulisset &c.* ipsum fateri patet, 1 Ecclesiam ipsumque Pontificem aliquem contra justitiam lædere adeoque errare posse; 2 a jure Conciliorum non excludendos esse Principes sæculares; 3 Concilio subesse Pontificem, ejusque nutu revocare debere injustas a se latas sententias. Cum e Lu- 170.
dovici IV Imp. gravaminibus notat, quod inter alia accusaverit Pontificem, quod pedes sibi osculari more Diocletiani & Alexandri, crudelissimorum tyrannorum, permittat, de ritu hoc hodienum solenni, quem primus admiisse creditur Valentinus Pontifex, non proletaria refert. Calixtum III observat in Epistola ad 250.
Fride-

Fridericum III expressis verbis fateri; *possumus & nos ut homines aliquando labi atque errare, in his maxime, quae facti sunt.*
251. Æneam Sylvium notat decreta Basileensis Concilii antea contra Pontifices tuentem, mox cum Pontifex factus esset, annatas, ab illo damnatas, exegisse a Diethero Archi-Ep. Moguntino, cui, cum pallium 20650 aureis Rhenensibus redimere nollet, adver-
297-327. sarium excitavit Adolphum Nassovium. De sanctione Gallo-
327-520. rum pragmatica docte quoque & accurate agit Autor. Imprimis vero prolixe de gravaminibus Norібergæ post Reformationem motis commentatur, ubi inter alia legi merentur, quæ de Festis diebus paulatim in Ecclesia multiplicatis accurate colle-
430 sq. git. Quibus denique appendicis loco tum gravamina a Georgio Saxoniæ Duce in Comitiis Wormatiensibus A. 1521 proposita, tum articuli, secundum quos Ferdinandus I Imp. reformationem instituі desiderabat, subnectuntur.

COMMENTARII PRO HISTORIA ALBERTI II Ducis Austriæ, cognomento Sapientis, scripti ab ANTONIO STEYERER, Societatis Jesu Sacerdote.

Lipsiæ, apud Th. Fritschium, 1725, fol.
Alph. 4 plag. 4 æn.

FIdem suam librasse videntur Scriptores, qui ea, quæ Titulus spondet, in ipso opere reapse præstant, efficiuntque sua industria, ut, quod JCtorum filiis familiare verbum est, rubro cum nigro apte conveniat; ex quo facile colligere est, Autores, qui non admodum prolixe in fronte promittentes, ipsa scriptura, & ea, qua sunt polliciti, & longe plura & ampliora exhibent, non modo singularis modestiæ laudem ferre, sed & præter id, in quo fecerunt officium, liberales in reliquo & in libros suos munificos dici posse. Hoc elogio mactandus est Rev. Steyererus, Societat. Jesu Sacerdos, cui librum res Austriacas mirifice illustrantem *Commentarios pro Historia Alberti II* inscribere placuit; quos qui putabit illius Ducis sapientiæ fama inclyti res gestas unice explicare, næ ille perlecto capite I, quod Albertum

tum II exponit, jucundiſſime falſus erit; offendet enim c. 2 res Joannæ, Comitis Ferretarum, uxoris Alberti II c. 3 res Rudolphi IV Fundatoris, Ducis Auſtriaci, quem filium genuere Albertus & Joanna; c. 4 res Catharinæ, quam Carolo IV tunc Moraviæ Marchione, poſtea Auguſto & Bohemorum Rege, & Margaretha Valeſia prognatam, Rudolphus Fundator ſibi matrimonio junxit; c. 5 res Friderici V Alberti II Filii natu ſecundi, in ipſa adoleſcentia fatis functi; c. 6 & 7 res Filiarum Alberti II, Catharinæ & Margaritæ, quarum illa ante annum 1363 principem exuta, in D. Claræ cœnobio intra muros Viennenſes ſacrum velamen induit, hæc primum Mainhardo, Ludovici Bojariæ Ducis, & Margaritæ Maultaſchiæ Tyrolenſis Comitis, Filio, poſtea vero, Mainhardo anno 1363 defuncto, Joanni Henrico, Moravici limitis Præfecto, Joannis Lucemburgici, Bohemiæ Regis filio, Caroli IV Auguſti fratri, nupſit; offendet, inquimus, horum Principum omnium res, brevi narratione expoſitas, ſed ita ubique chartarum hiſtoriarumque veterum, maximam partem ineditarum, autoritatibus in Additionibus munitas firmataſque, ut nihil deſiderari diligentiæ poſſit. Ut autem conſtet Tituli, qui nonnullis forte præter modum anguſtus videbitur, ratio, ſciendum eſt, Reverendo Autori olim placuiſſe, omnem Hiſtoriam Auſtriacam, qua ampliori luce egere videtur, id eſt, initio facto a Rudolphi I Cæſaris natalibus ad obitum usque Imperatoris Friderici vulgo III, agnomine Pacifici, deſcribere, & in juſtos Commentarios redigere, ita quidem, ut cuilibet Tomo præfigatur nomen Principis unius ex illis, quos ſtirpis hujus Sereniſſimæ propagatores veneramur, inſertis geſtis Uxorum, Prolium, Nepotum, qui aut improles deceſſere, aut licet fæcundo matrimonio gaviſi ſint, ante hæc tamen tempora cum poſteris ſuis defecere. Tribus illis ſeculis nomina occurrunt ſex, quorum fœcunditate domus inclyta perſtitit: Rudolphus I videlicet, Albertus I Albertus II, Leopoldus Probus, Erneſtus Ferreus, Fridericus III Cæſar: ſex adeo Tomis erant adornandi a Doctiſſimo Steyerero Commentarii, quod opus ingens ſane & laborioſum, quanta induſtria, conſtantia animi, ſedulitate, judicio & felicitate aggreſſus ſit, ſatis loquitur Tomus hic Commentariorum, tertius ordine,

 ut opi-

ut opinamur, ſed cui primo tam felici eſſe licuit, ut elucubratus in lucem publicam prodierit. Perſuadet nobis laboris, quem Clariſſimus Autor rebus Alberti impendit, ratio, quæ ad reliquos Satores Auſtriacos pertinent, maximam partem jam eſſe congeſta, ut adeo dulcis nos foveat ſpes, fore, ut reliqui quoque Tomi in dias luminis auras producantur, licet animi dubii haud obſcura veſtigia alicubi deprehendiſſe nobis videamur; ſane illis, quæ excellens opus morari poſſent, aut generoſo contemtu ſpretis, aut invicto animo ſuperatis, debet hanc operam Noſter Genti, qua non eſt excelſior ulla, debet hoc ſibi præmium, ſuæque diligentiæ, enaſcituram inde ex merito gloriam, debet hoc ſocietati ſuæ, de aliis bonis literis præclare meritæ, tam inſigni exemplo ad hæc etiam ſtudia excitandæ, debet denique idem communi patriæ, cujus hiſtoriam condere, & emendare non omnibus datum eſt, ſed iis, quibus illa veneranda veteris memoriæ ſacraria tam feliciter reſerare licet, uti eidem Clariſſimo Viro, Autori noſtro, contigit.

Si ſpeciminis loco, ut fert noſtri inſtituti ratio, nonnulla adducenda ſunt, ſalivam ut moveamus palato harum deliciarum appetenti, copia & ubertate premimur; ita ubique documenta inedita probatiſſima, veriſſimæ probationes, doctiſſimæque conjecturæ & clariſſimorum ſcriptorum emendationes occurrunt, & quod proprie dicimus, utramque paginam faciunt; obſequendum tamen eſt mori, & exemplis, ut in manus veniunt, utendum. Alberti II annus natalis in nullis monumentis, quæ Noſtro fuere ad manus copioſiſſime, legitur. Quid noſter Reverendus Autor? oſtendit ex idoneis autoribus, Albertum fratribus Rudolpho, Friderico, Leopoldo poſtponi, præferri autem Henrico Mainhardo & Ottoni, ex diplomate Anni 1310 12 Cal. Maji monſtrat, iſta tempeſtate Albertum nondum ad annos legitimos perveniſſe, id eſt, annos quatuordecim vivendo non exegiſſe, ex quo ſequitur, ante annum 1296, 12 Cal. Decemb. non fuiſſe natum; exeunte anno 1295 Albertus Pater veneno hauſto graviter decumbere coepit & ægre, oculo etiam uno amiſſo, ſanitatem recuperavit, minus idoneus interea ad augendam ſobolem; anno autem 1297 filia edita eſt ab uxore Alberti

P. 4.

ti

ti Elisabetha; denique anno 1298 XI Cal. Decembris Tabulæ editæ sunt, qua Albertus, cæso Adolpho, Imperator, filiis suis Rudolpho, Friderico, & Leopoldo, ditiones Austriacas concessit in feudum, nulla iterum mentione facta Alberti II: ex quo colligitur anno eodem, mense Decembri progenitum esse Albertum, in posteriorem enim aliquem annum rejicere Alberti natales vetat, quod generandis fratribus tribus junioribus, Henrico, Mainhardo & Ottoni, quos anno 1301 vivos fuisse constat, tempus naturæ legibus præscriptum non superesset. Nulli dubitamus, fore, ut aliquando doctissimæ diligentissimæque conjecturæ idoneo testimonio corroborentur. Albertum ante nuptias ad regimen p. 9.
Ecclesiæ Passaviensis, majori tamen suffragiorum parte in Gerhardum a Walse inclinante, esse electum, antiqui affirmant pariter atque recentiores, atque inter hos Viri longe gravissimi, Cuspinianus, Lazius, Hundius, Pontus Heuterus, Gansius, Schönleben, alii. Noster falsitatis hoc arguit ex ætate Alberti immatura, Chronologiæ ratione, & ipsa Walseanorum procerum in Duces Austriacos observantia; & quæ de Ecclesiastica dignitate referuntur, Alberto Saxoni tribuenda esse, scriptoribus synchronis 81.
firmat. Carinthiæ Ducatus, quem Rudolphus Cæsar an. 1282 filiis Alberto & Rudolpho, ab his deinde abdicatum A. 1286 Mainhardo Tyrolensium Comiti contulerat, ad Albertum nostrum & fratrem Ottonem rediit, Henrico Carinthorum Duce, nullo relicto filio, defuncto anno 1331, si audiamus Megiserum, Lazium, Fuggerum ac Valvasorium, at quanta in ista Historia nomina, sin Nostrum, Necrologiorum & Chronicorum Manuscriptorum fide suffultum, anno 1335. Carinthia ab Austriacis occupata, 99.
Margaretham Maultaschiam gravissimum bellum molitam esse, narrat Megiserus, commisisse prælia, cepisse urbes, diruisse castra nonnulla, alia obsedisse, donec a socero pacem amplecti juberetur. Et quidni narret hæc bonus Vir? Nicolai Claudiani farrago Rerum Carinthiacarum eadem tradit, sed & chartæ veteres idem testantur, nempe mandatum Alberti II Ducis, quo Conradum Krayg Carinthiæ Prætorem nominat A. 1339 5 Cal. Julii. Sed lætissimam errorum a Megisero commissorum seriem collectam in unum exhibet Clarissimus Steyererus, & do-

ctissime, cum istud Alberti Ducis diploma confictum, tum expeditionem Maultaschiæ, recentioribus celebratam, ementitam esse ostendit, ex quo apparet, neque vetustorum monumentorum apparatu rem confici, nisi ea etiam mentis acie quis polleat, ut, quid distent æra lupinis, acutum videns discernere possit. Eadem ἀκρι-
p. 141. βεία utitur Noster in examinando diplomate Caroli IV Imperatoris, quo aliud Ricardi Regis, Ottocaro Regi Bohemiæ olim datum, confirmasse dicitur, & quod Goldastus in Commentario de Regno Bohemiæ in Appendice documentorum edidit, multisque argumentis demonstrat, hoc idem aliis, quæ dubia aut nulla fide edidit Goldastus, esse annumerandum. Vetus fabula est,
247. Joannam, Alberti II Uxorem, Ludovicum Bavarum Imperatorem, propinato toxico, peremisse, quam ab Andreæ Presbyteri Argentinensis autoritate, licet Joannam nominetenus haud designet, originem accepisse, verisimile est; sed mirifice diffidere Autores, & labi omnes, egregie demonstratum dedit noster Au-
256. tor. Rudolphus Dux natus est Anno 1339, quod non argumentis historicis, aut testimonio privato, sed publico, propriaque in sigillo confessione, modo prorsus singulari probatur; ubi tamen monendi sunt Lectores, sphalma typographicum irrepsisse, & loco Anni M CCC XXXIX legi M CCCC XXXXI, quod & ipsa res loquitur, & ipsum sigillum n. XII æri incisum satis testatur.
683. Natali principis Austriaci jungamus alterius Austriacæ Principis emortualem diem nemini memoratum, Margarethæ puta, filiæ Alberti II: est ille XIX Calend. Febr. Anni 1366, ex Monumentis Gemnicensibus præclare erutus. Magna fuit Alberti Ducis in fundatam a se Cartusiam Gemnicensem munificentia, cujus historiam ex monumentis præclarissimis secundum temporis or-
40. dinem digestam hic vix ac ne vix quidem expectaveris. Sed & catalogus venerabilum Antistitum illius Cartusiæ, ab humanissimo doctissimoque Viro, Leopoldo Widemanno, Patre Gemni-
71. cense, communicatus, paulo post legere est. Ferretanorum & Montisbellicardensium Comitum stirpem longe accuratius, quam
204. Guillimannus in Historia Austriaca manuscripta fecerat, tradi-
244. tam alio in loco reperies. Quæ de Academiæ Viennensis antiqui-
429. tate & origine traduntur, Haselbachium, Lazium, Ederum, erroris

roris negligentiæque convincunt. Pretium ſuum merentur Catalogi Rectorum Viennenſium ab Alberto de Riggenſtorf ſeu de Saxonia, qui primus A. 1363 laudatiſſimæ Vniverſitati præfuit, ad Joannem usque Cuſpinianum, qui A. 1500 faſces tenuit, Præpoſitorum Cathedralis Eccleſiæ Viennenſis, nec non Decanorum ejusdem Eccleſiæ & quæ alia non ad Auſtriacorum ſed Viennenſium res pertinentia afferri poſſent. Nolumus eſſe prolixiores, cum movere ſalivam, non ſitim ſtudioſorum rei patriæ reſtinguere fuerit animus.

p. 451.
527.
543.

MISCELLA HISTORIÆ PALATINÆ, CUM maxime vero Bipontinæ, inſervientia: GEORGIUS CHRISTIANUS JOANNIS *publici juris fecit.*

Francofurti ad Mœnum, ſumtu Frid. Wilh. Fœrsteri, 1725, 4. Alph. 2 plag. 2.

CUm Celeb. Editor *Danielis Parei* Hiſtoriam Palatinam, cum notis ſuis A. 1717 editam & ad eundem Annum productam, nova rerum inde usque ad annum ſuperiorem geſtarum appendice augere conſtituiſſet, non modo curas poſteriores in editionem illam, verum & alia quædam, Hiſtoriæ maxime Bipontinæ (quam ab eo tempore, quo Bipontum a Carolo XII, qui Lyceum illic aperire decreverat, ad docendam Hiſtoriam vocatus fuit Autor, ſingulari ſtudio coluit,) inſervientia, præmittere operæ pretium duxit. Exſtant itaque hoc volumine primum Animadverſionum in *C. L. Tolneri* Hiſtoriam Palatinam ſpecimina duo, quorum primo res Hiſtoricas, ſecundo Genealogicas Ducum Bipontinorum examinat, & multa induſtria, prolatis ſubinde diplomatibus, emendat. Cum vero non diffiteatur, plura etiam paroramata ſibi in opere illo, alias laudatiſſimo, animadverſa, optamus, ut cetera quoque non invideat eruditis, & ſtemma imprimis Bipontinum, quod accuratius ſe evoluturum promittit, in lucem edat, ſperantes, id hoc minus ægre laturum Celeb. *Tolnerum*, quod ipſe idem jus in alios Scriptores, quos frequenter corrigit, ſtatuendum cenſuit. Quanti vero momenti ſint Noſtri obſerva-

p. 132. servationes, vel ex ultima liquet, in qua, dum Tolnerum asseruisse refert, Jo. Casimirum C. P. in Cleburg A. 1652 d. 25 Dec. occisum in Polonia, demonstrat, eundem potius Mense Junio ejusdem anni in Suecia vitam placida tranquillaque morte finivisse. Succedunt *Balthasaris Venatoris*, Viri literatissimi, sed in turbis Palatinis infinitas ærumnas perpessi, postea Consiliarii aulici Bipontini (cujus vitam a Nostro luculenter descriptam legere juvabit) Apospasmatia, Epistola nempe de misero Germaniæ, præcipue vero Ducatus Bipontini, tempore belli tricennalis statu, anno primum 1637, & Civitatis Bipontinæ Querimonia de debito non debito adversus Pallantii Moriamæi iniquissimas exactiones, A. 1649 vulgata, sed inventu rarissima, quibus illorum temporum facies graphice depingitur; subjuncta ex MSto Adlocutione ad Collegas Consiliarios, plena bonæ frugis. His demum ab Autore nostro tum ejus curæ posteriores ad *Pareum*, quibus ea, quæ ad illum de scriptis res Palatinas illustrantibus præfatus erat, supplet, inter alia Conf. *Frid. Ben. Oertelii* nostri Dissertationem de Ruperto commendans; tum ea, quæ ab A. 1717 in Palatinatu religionis imprimis causa gesta sunt, fideliter ac diserte descripta, subjiciuntur.

MEMOIRES DU REGNE DE PIERRE LE Grand, Empereur de Russie, Pere de la Patrie.

i. e.

COMMENTARII HISTORICI REGIMINIS Petri M. Russorum Imperatoris ac Patriæ Patris; Autore JOANNE NESTESURANOJO, Barone.

Tomi II.

Hagæ Com. ap. R. C. Albertum, & Amstel. ap. Henr. Uytwerf, 1725, 12 maj.

Alph. 2 plag. 3.

DUm Petri, & factis & virtutibus vere Magni, Russorum Imperatoris, morte præmatura extincti, mirandam rerum gestarum

rum seriem opere digno descriptam exspectamus, offerunt se nobis Commentarii a Russo quodam, ut traditur, scripti, a veritate quidem ut plurimum haud alieni, publicis tamen documentis, si obvia ubivis demas, & interiore factorum causarumque cognitione destituti, ut adeo tanti Herois imaginem ex rebus ipsis elucescentem vix tenui penicillo adumbratam conspiciamus. Tomus I complectitur Historiam eorum, quæ ab origine Russorum usque ad Petri M. tempora obtigerunt; II res gestas, Petro M. imperante, usque ad annum 1706, quas Tomo III, mox typis vulgando, se ad mortem ejus deducturum, Tomo IV autem rei Nummariæ notitiam, & Tomo V exactam terrarum Russicarum descriptionem, rejectis erroribus vulgaribus, expositurum, Autor pollicetur. Ceterum cum pluribus, sat aliunde notis, immixta quædam deprehenderimus scitu non injucunda, ne cuncta insuper habuisse videamur, nonnulla hinc seligere haud abs re fore putamus. Gentes Septentrioni proximas diluvio universali haud T.I. p. 2.
correptas, opinatur Autor, unde factum, ut a reliquarum moribus alieniores deprehendantur. Wlodimirus II solennia inaugurationis primus introduxit, unde *Czari* titulo a Clero decorabatur. 14.
Cum Daniel, *Magni Ducis* nomine primum insignis, circa annum 1300, sedem suam transtulisset Moscuam, exteri ex eo 20.
universum populum Moscovitas vocare cœperunt. Basilius, Demetrii filius testamento Gregorium fratrem, filio Basilio præterito, & Gregorius iste, filiis duobus exclusis, istum Basilium, testamento successores nominarunt. Jo. Basilides quoque id dedit 25. 31.
precibus uxoris Sophiæ, ut filium Gabrielem, præterito nepote Demetrio, ex Joanne primogenito prognato, hæredem nuncuparet. Feodor sive Fridericus Alexiades, morti proximus, mul- 469.
tis frustra dissuadentibus, salutem populi supremam legem existimans, seposito fratre Joanne, minorem natu, Petrum I Regnis successorem destinavit. Fœderis formula, qua Romanorum Jmperator Maximilianus I axiomate *Imperatoris & Dominatoris omnium Russorum* decoravit Basilium, heic sistitur. 40.
Basilius, Joanne satus, uxorem priorem, sterilitatis insimulatam, re- 63.
luctantem licet, monasterio inclusit. Joannem Basilidem tyrannidis falso accusatum, Noster censet, *Justi* potius & *Boni* nomine dignum, cum artes manuarias, nauticam & commercia curæ cor- 67. 180.
dique

dique habuerit, quæ vero ſævitiam redolere videantur, ex genio
populorum, cum quibus ipſi bellandum, quosve Imperio rege-
p. 181. bat, dijudicari debeant. Principi jus ſummum circa ſacra com-
petere, nec Ruſſorum moribus illud fuiſſe inauditum, demon-
ſtravit Baſilides, dum ſacra munia in monaſterio Alexandrino
294. ſæpius obiret. Patriarcharum inter Ruſſos autoritas ad ſummum
evecta eſt, imperante Michaele Fedrovizio, qui parentem, ſum-
ma hac dignitate Clericali pollentem, cui debebat Imperium, de
rebus graviſſimis conſultare, ipſique in ſolennibus publicis pri-
mum ſemper locum concedere conſuevit. Alexii Legatus ad
422. Clementem X Pont. Romanum, quamvis Romanenſium ſacris
ipſemet eſſet addictus, pedes tamen Pontificis deoſculari recu-
ſavit, indignum illud Majeſtate Domini ſui fore dictitans. Nunc
T. II. ad Petri M. tempora delabimur. Cubanskius, Prætorianorum
p. 10 ſq. (*Strelizen*) præfectus, Regno inhians, ut filium jungeret Catha-
rinæ, Petri M. ſorori, annitebatur; ſed Sophia, ſoror altera, ſce-
lus ſubodorata, ipſum filiumque, ad epulas ſolennes invitatos, ac
45. in itinere captos, truncari capite curavit. Galliczynius, violenta
Sophiæ conſilia haud probans, Autor ipſi fuit, ut Joannem fra-
trem germanum, quem ſterilem putaverant, ad matrimonium
ineundum induceret. Hoc enim modo Petrum, ſpe ſucceſſionis
deluſum, vitam Eccleſiaſticam amplexurum, Joannis autem li-
beros olim, velut ex adulterio prognatos, regno minus habiles
futuros, ſibi perſuaſerat; verum Petro paullo poſt connubium ine-
64. unte, Galliczynii conſilia ſucceſſu deſtituta ſunt. Ipſe Galliczynius,
68. ob atrociorem conjurationem poſtea detectam, Kargam in exili-
um abire juſſus; ac Sophia, ex fuga in Poloniam retracta, cœno-
100. bio, ipſiusmet ſumtibus exſtructo, eſt incluſa. Ceterum cauſas,
164. cur Petrus divortium fecerit ab uxore prima, fruſtra in Commen-
183. tariis hiſce quæſiveris: injurium vero Autorem pæne deprehen-
dimus in Batavos & Germanos, quos nimiæ curioſitatis incuſa-
332. re haud veretur. Petrum non timor, quod vulgo jactitabant Sueci,
ſed rumor, hoſtes cum valido 50000 exercitu Archangelopoli
appropinquare, permovit, ut paucis diebus ante prælium pro-
pe Narvam commiſſum, ad hoſtes a finibus arcendos feſtinans, i-
342. tineri ſe daret. Victores hoc in prælio Suecos Ruſſorum Cle-
rus

rus ſortilegii criminis accuſabant, unde precibus ardentiſſimis, hunc in finem compoſitis, S. Nicolaum armis ſuis propitium reddere conabantur. Quam alienus fuerit a ſanguinis humani pro- p. 419.
fuſione Petrus M. vel exinde patet, quod ſæpius illuſtres Viros, gravioris criminis reos, velut homines judicio deſtitutos, ſaltim ad ſcurræ aulici officium obeundum damnaverit. Sueci ipſa Ducum 563.
Curlandiæ ſepulchra rapinis violaverant, unde Ruſſi, ne ſuis id olim imputaretur, Mitavia occupata, curarunt, ut inventarium de ſtatu, qualis tum erat, Suecis præſentibus, conficeretur. Mardeſel- 601.
dius, dux belli inter Suecos, a Potentiſſimo Rege *AUGUSTO* clam monitus, ut pace jam concluſa pedem referret prope Kaliſium, neſcius quippe hactenus illorum, quæ a Rege ſuo fuerant conventa, artem ſuſpicatus bellicam, bono conſilio aures præbere recuſabat, unde ipſe quodammodo cladis ſuæ autor exſtitit.

ANNOTATIONES IN SUETONIUM DOctisſimi D. JACOBI PERIZONII, Profeſſoris Lugduni Bat. celeberrimi, exhibet M. CHRISTIANUS PHILIPPUS KOELNERUS.

Wratislaviæ, apud Mich. Hubertum, 1725, 8.
Alph. 1 plag. 9.

QUæ rationes Editorem harum Annotationum impulerint, ut Perizonii curas luci publicæ exponeret, cum ipſe aperire noluerit, nos quidem divinare non poſſumus. Hoc tamen ſcimus, ſi ipſe Celeb. Perizonius hujusmodi ſcriptis orbem onerare voluiſſet, potuiſſe illum ſingulis ſeptimanis in ſingulos autores obſervationes bibliopolis tradere. At is reverentius habebat famam ſuam; neque illam unquam hujusmodi tumultuaria ſcriptione læſiſſet. Nihil enim aliud continent hæ Annotationes, niſi breves quasdam explicationes verborum, antiquitatum quarundam, & ſi quæ ſunt alia, quæ prima ſtatim fronte produnt, eſſe ex Scholis ſive lectionibus Perizonianis totum hoc opus conſtipatum. Circumferuntur nempe hodieque ſimiles Annotationes Gronoviorum, Cuperi, Schultingii aliorumque in varios

Scriptores, quas ipsi Autores nunquam eo consilio effuderunt, ut aliquando eo habitu cum orbe erudito communicarentur; sed tantum privato discipulorum suorum usui destinarunt. Multæ etiam ex iisdem Annotationibus a male feriatis hominibus suppositæ sunt. Quas si quis post fata autorum typis describere jubet, næ iste injurius est in manes Virorum eruditorum, & exemplum posteris prodit optimi cujusque famam lacerandi. Quis enim ex eruditis schedarum suarum securus esse poterit, aut quis eas omnes ita conscripsit, ut ab alio quovis, sine lima nostra, cum aliis communicari possint? Viderit itaque Cl. Editor, quam gratiam apud eruditos initurus est, cum Viri doctissimi non satis limatas adnotationes edidit. Maxima enim pars non nisi vulgaria continet, & quæ vel Pitiscus ille dudum docuit. Pauca, quæ luce digna videri possent, non nisi tironibus proderunt, qui ne ipsi quidem inopia talium observationum laborant. Accedit denique, quod omnia valde negligenter tractata & innumeris mendis conspurcata sunt. V. gr. pag. 431 citatur monumentum *Anegranum*, cum haud dubie Ancyranum esset scribendum. Pag. 481 pro *exsilio* scribendum esse *exilio* docetur; ubi pro *exordio* scribendum esse *exodio* exprimere debuerunt. Et talia quidem infinita occurrunt.

CHRISTOPHORI AUGUSTI HEUMANNI *Pœcile, sive Epistolæ miscellaneæ.* *Tomi II Liber I.*

Halæ, in officina Rengeriana, 1726, 8. Plag. 10.

Novum nuper exorsus est Clarissimus *Heumannus*, Collega noster perindustrius, *Pœciles* suæ Tomum, cujus en Librum primum! Hujus *prima* Epistola illustrat quatuor Græcorum librorum titulos, quorum Latina versio in usu est falsissima. Docet igitur ex ipso Xenophonte, ejus opus de Κύρȣ παιδεία perperam nominari *de institutione Cyri*, cum παιδεία ibi designet *vitam, virtutes atque instituta Cyri*. Hac occasione etiam profitetur, se opus illud Xenophontis contra, ac Cicero olim indicavit,

cavit, habere pro historia verissima. Deinde eos docet errare, qui Aristotelis libro περὶ ἑρμηνείας Latinum præscripserunt titulum *de interpretatione*, cum ibi ἑρμηνεία nihil sit aliud, quam *elocutio Logica*. Tum Luciani librum, Βίων πρᾶσις inscriptum, hoc Latino titulo insigniri jubet: *Sectarum Philosophicarum auctio*, demonstratque, Sectas Philosophorum Græcis appellatas fuisse βίους. Denique multis contendit, M. Antonini Imp. libros εἰς ἑαυτὸν verti Latine debere: *ad se ipsum* sive *Soliloquia*: qua occasione pluribus exemplis probat, τὸ εἰς sæpe poni pro πρὸς, & τὸ *in* sæpe pro *ad*. *Secunda* Epistola judicia Autoris exhibet de aliquot libris Theologicis, eaque cum severa, tum libera, & quidem de *Lutheri Colloquiis mensalibus*, de *Seckendorfii Historia Lutheranismi*, de *Dallæi* opere *de usu Patrum*, deque ejus libro *adversus Latinorum de cultus religiosi objecto traditionem*, de *Chemnitii Examine Concilii Tridentini*, de *Alex. Mori Notis ad N. T.* de *Sarpii Historia Concilii Tridentini*, de *Joan. la Placette* libro *de Scepticismo Rom. Ecclesiæ*, de *Philastrii libro de hæresibus*, de *Witsii Oeconomia fœderum*, de *Elswichii* libro *de reliquiis Papatus*, de *Conringii Concussione fidei Pontificiæ*, denique de *Schuzii Vita Chytræi*. *Tertia* Epistola observantur duo veterum Poetarum fragmenta in Cicerone & Seneca, quæ adhuc fugerunt Criticorum oculos, simulque & Gellii & Senecæ loca aliquot emendantur. *Quarta* exhibetur emendatum & illustratum carmen Petri Apollonii Collatini *de duello Davidis & Goliathi*, cujus primam editionem nos in his Actis commemoravimus A. 1692 p. 558. *Quinta* multis argumentis contenditur, relationem Eusebii de cruce cœlesti a Constantino M. conspecta falsam prorsus esse, atque Imperatorem illum summæ Eusebii simplicitati ea narratione suaviter illusisse. *Sexta* catalogus repræsentatur clarorum hominum, qui ex variis nationibus vel nomen vel cognomen gesserunt *Bonorum*. Occasione hac illustratur locus *Joan. I, 47*: *An potest a Nazareth esse aliquid* BONI? doceturque, ἀγαθὸν hic loci idem esse, quod *excellens & eximium*: cujus notionis exempla producuntur e Xenophonte, Æschine, & Aristotele. *Septima* investigatur etymologia nominis *Pedanta*, ostenditurque, ei nomini originem dedisse *Pedanum*

quendam, Italiæ Sæculo XV Grammaticum: unde rectius dici *Pedanum* & *Pedanismum*, quam *Pedantam* & *Pedantismum*. *Octava* refellitur primo argumentum Pontificiorum, a prudentia ecclesiastica petitum, quo recte vetari Laicis judicant lectionem S. Scripturæ: deinde docetur, autoritatem Papæ decidendi controversias fidei niti fundamento infirmissimo, ex quo facilius probetur, Petrum, Russorum Monarcham, esse caput Ecclesiæ. *Nona* & subsequentibus duabus e codice M S. optimæ notæ emendantur *Poggii Florentini libri de varietate fortunæ*, nuper Lutetiæ mendosius publicati ac minus perfecte. *Duodecima* recensetur *Symposii Lactantiani* editio, quæ A. 1607 Romæ prodiit cura Iosephi Castalionis, ac simul Italica illius *Symposii* versio, ibidem A. 1603 prelo subjecta a Jacobo Castalione, Josephi patre. Sequitur decimo tertio loco Dissertatio *de stella Magis prælucenti*, in qua nova plane proponitur istius historiæ interpretatio. Scilicet postquam ostendit, Magos illos e vaticinio Danielis cognovisse, illo ipso tempore nasciturum esse Iudæorum Messiam; eosque orta nova stella per somnium a Deo edoctos esse, stellam hanc esse indicem ac veluti præconem novi Judæorum Regis, simulque Judæam petere jussos; judicat, eos & Hierosolymam & deinde Bethlehemum petiisse, atque huc noctu delatos, cum domui, in qua Maria Deipara erat, proximi starent, subito eandem stellam, quam in Persia viderant, in cœlo observasse, justoque ob id perfusos gaudio statim intrasse illam domum, ac ibi reperisse sanctissimum infantulum. Negat enim, stellam Magorum ducem fuisse itineris, cumque Matthæus refert, *stellam præcessisse Magos*, id interpretandum censet sensu plusquam perfecto. *Stella*, inquit, *quam viderant in Oriente, præcesserat eos*. Confirmat hanc suam sententiam alio Matthæi loco *Cap. XXVIII*, 7, ubi Christus dicitur discipulos suos *præcessisse* in Galilæam, non quod is itineris ducem se iis præbuerit, sed quod ante eos illuc venerit. Simul refellit sententiam non neminis, qui arbitratus erat, Magos illos fuisse viros literatos, a Judæorum Archisynagogis aut præsidibus ex illorum gente & Synagoga, e regionibus transjordanensibus, e Syria præcipue, in Judæam ablegatos ad quærendum suum diu desideratum

p. 137 seq.

tum Messiam. Ultimum locum tenet dissertatio *de sanctitate Regum*, in qua postquam ex antiquis monumentis docuit, Reges appellari solitos fuisse *sanctissimos*, naturam ac partes *sanctitatis regiæ* investigat. Consistere igitur in eo censet Regum sanctitatem, ut (1) tanta prosequendi sint reverentia, qua majorem erga ullum hominem concipere non possimus: quia nimirum non solum sint patres ac domini suorum civium, sed ab ipso Deo civitatibus præfecti, adeoque summi Numinis sint vicarii; (2) prorsus sint inviolabiles; (3) singulari Dei providentia & serventur & defendantur.

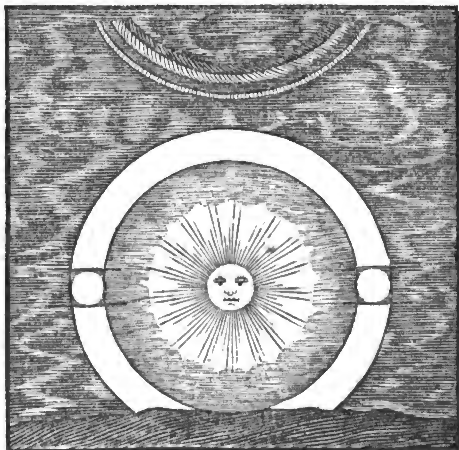
EVERHARDI FEITHII ANTIQUITATUM Homericarum Libri IV.

Amstelodami, apud Sal. Schouten, 1726, 8.
Alph. 1 plag. 6.

IAmdudum desiderata fuit nova hujus libri, cujus auctorem Bælius *Dictionario* suo inserere dignatus est, editio. Cum igitur primæ editionis, A. 1677 factæ, nullum bibliopolis superesset exemplar, & altera editio, in *Thesauro Antiq. Græc.* Gronoviano *T. VI* facta, paucorum reperiatur in bibliothecis; laudem profecto & gratias meretur novus Editor, tam utile opus reducens in scenam literatam. Est autem nova hæc editio prioribus accuratior. Sublata enim sunt, ut Præfatio docet, menda typographica: locis Homeri additus est & librorum & versuum numerus: imo addita sunt nonnulla, quæ diversa typorum forma exprimuntur: ac denique Index accessit cum rerum, tum verborum. Ad ipsum opus quod attinet, quicquid de prisca religione, priscisque ritibus ac moribus, sive publicis sive privatis, scriptum reliquit rex poetarum, hic admodum concinne suos redactum sub titulos reperitur, magno lectorum commodo. Ac libro quidem *primo* exhibentur Antiquitates sacræ, *secundo* politicæ, *tertio* domesticæ, *quarto* militares, adjunctis de agricultura, de venatione, de musica, de saltatione, deque variis ludorum generibus commentationibus accuratis. Reperies itaque hic, quæ tradidit Homerus de Diis Græcorum, de locis & ministris sacris,

de precibus ac votis, de ſacrificiis, de ſepultura, de luſtrationibus, de divinationibus. Occurrunt deinceps Homerica loca de Regibus, eorumque inſignibus, judiciis & pœnis: de contractibus civilibus, de hæreditatibus, de nuptiis, de liberis ac ſervis. Tum offendes convivia veterum, veſtitum, ornatum, domicilia. Postremo de armis, navibus, obſidionibus, præliis, pace ac fœderibus, duce Homero, diſſeritur. Hæc commemoraſſe ſufficiat. Non eſt enim noſtri moris, libros veteres uberiori recenſione perſequi, maxime illos, quos jamdudum excepit applauſus eruditorum communis.

PARELII DUO CUM PARTE HALONIS Iridem inverſam repræſentantis, die 7 Febr. Gieſſæ Haſſorum obſervati a D. JO. MELCHIORE VERDRIES, Med. & Phyſic. P.P.O.

Die

Die septimo Februarii, hujus anni, acerrimum frigus, quod ante aliquot dies cœperat, magno rigore perdurabat: cœlum mane, oriente Sole, erat, ad sensum, serenum & illime, ventus borealis, mercurius in barometro eo altitudinis constitutus, ut cœlum serenum significaret & promitteret. Post horam nonam, cum negotiis gravioribus districtus mutatum aliquo modo cœli statum non perciperem, ab amico nuntium accipio, conspici in cœlo iridem. Mirabar nuntium & vix possibile credebam, eo cœli statu, qui adhuc videbatur serenus, in conspectum venire iridem. Interea actutum in locum me confero, ubi liberius prospicere cœlumque tueri possem, accurrit simul dictus modo amicus, & statim oculis nostris se sistit segmentum quoddam halonis iridis coloribus elegantibus atque satis distinctis conspicuum: crura versus regionem verticalem protendebantur, ut iris inversa videretur. Cœlum ea parte erat serenum, rariori tamen vapore albicante pellucido, ut videbatur, obductum. Cum vero eo loci processissem, ubi orientalem cœli plagam Solemque ipsum conspicere dabatur, elegantissimum oculis occurrebat phænomenon. Sol jam ad 17 gradus supra horizontem positus extraordinario & admirando fulgore mirum in modum exsplendescebat, magnaque & pulchre ex flavo albicante corona cinctus comparebat. Ad latera Solis, in ipsa illa corona, apparebat utrinque Parelius pulchre albicans & radians, ita ut corona in illo loco, ubi Parelii conspiciebantur, ab alia quasi secari videretur, quamvis circulum magnum horizonti parallelum, qui alias cum ejusmodi phænomenis observari solet, licet solicite & studiose quæsitum, observare non potuerim. Cœlum utcunque adhuc erat serenum, magnoque splendore oculorum aciem præstringente illisque officiente repletum, vapor tamen aut nebula rarior per aerem universum dispersa videbatur, quæ sub ipsa observatione, in forma lamellarum aut foliorum oblongorum, instar nivis, confestim decidebat, ut terra quasi nive vel pruina contegeretur, urgente simul frigore penetrantissimo. Cumque Solis radii liberius adhuc transirent & omnia collustrarent, totus aeris tractus, pulcherrimo spectaculo, non tantum mirum in modum illuminatus, sed innumeris radiantibus quasi speculis refertus

rus lumen intendebat & dispergebat. Cum postea locum altiorem conscenderem, ipsa phænomena adhuc constanter comparebant: observabam tamen vapores & nebulas per ventum Euro-Notum, qui vento Boreali, mane adhuc flanti, successerat, magna copia advehi totumque hemisphærium iisdem, inprimis circa horizontem, jam repletum, ut omnia circumcirca optica densitate valde obscurata apparerent: sicut & mercurius in Barometro jam ad decem fere lineas descenderat. Cum per aliquod temporis spatium phænomena intuerer, aerem, advectis successive densioribus vaporibus & nebulis, magis obscurari videbam, ita ut & Soles spurii, cumprimis circa limbum, rubicundum colorem exhiberent, corona vero & segmentum halonis magis magisque diluerentur, donec post horam decimam, cœlo jam albicante nubium tractu obducto, omnia disparerent.

Ipsa phænomena, prout illa cum amicis aliisque pluribus concurrentibus hominibus conspexi atque delineavi, adjecta figura exhibet. Diametrum coronæ Solem cingentis 45 grad. deprehendi, unde Sole 17 grad. supra horizontem elevato, pars hujus coronæ inferior sub horizonte ortivo latebat. Supra coronam, ut figura commonstrat, halonis segmentum, iridis coloribus pulchre radians, in oculos incurrebat, ea plane tum magnitudinis tum distantiæ proportione, quam figura ostendit, sicut & ordo colorum iridis primariæ colorum ordinem imitabatur. Interior erat purpureo-cœruleus, hunc sequebatur viridis & hunc flavo-rubicundus.

Ex enarratis hisce, quæ hæc phænomena circumstabant, conditionibus satis superque perspicitur, aerem tum temporis vaporibus & particulis glacialibus fuisse refertum; cum lamellæ & foliola glaciei per aerem volitantia & decidentia potuerint conspici. Illos vapores fuisse rariores, quamdiu scilicet phænomena conspici poterant, neque alte super invicem coacervatos; cum lucem copiose & abundanter transmiserint, serenitatem non interceperint & cœli colorem oculis non eripuerint. Fuisse quoque terræ propiores, cum nebulæ instar deciderint atque horizontem obscuraverint. De modo, quo secundum leges opticas illa phænomena fuerint producta, cuilibet judicium liberum esto.

PRO-

PROBLEMA ARITHMO-TECHNICUM, Arithmophilis ad dijudicandum, utrum illud pro possibili an impossibili solutu habendum sit, propositum a JOH. WILHELMO THEOD. LEICHNERO, Erffurtensi, Ph. M. & Dicast. Electoral. Erffurtens. Adv. Ord.

SEx invenire numeros tales, ut si eorundem primo quicunque numerus integer pro lubitu assumitur; secundo autem dicti numeri pro lubitu assumti quadratum; tertio ejusdem cubus; quarto ejusdem biquadratum; quinto ejusdem surde-solidus & sexto tandem ejusdem Quadrati-Cubus multiplicetur, hisque productis in unam summam collectis illius pro lubitu assumti numeri Bisurdesolidus addatur, hæc posterior summa semper per 5040 sit divisibilis. Seu: *Invenire sex coefficientes numeros, qui in sequenti quantitate Algebraica:* $x^7 + ax^6 + bx^5 + cx^4 + dx^3 + ex^2 + fx$ *pro a, b, c, d, e, f substituti producant semper numerum per 5040 divisibilem, quemcunque numerum (ubique tamen eundem) pro x substituas.*

Cum nullus dubitem, plerosque & tantum non omnes, ipsos etiam Arithmo-technites hoc problema pro impossibili solutu esse habituros, operæ pretium duxi, idem publice proponere, certioresque Arithmophilos insuper facere, esse quendam qui non solum pro solutu possibili reputat, sed & ipsam solutionem intra non longum temporis spatium invenire spondet, si ii qui ejus impossibilitatem sibi nimium persuadent, præmium centum nummorum uncialium vicissim spondeant, quemadmodum reciproce ipse centum aureos Hungaricos iisdem se soluturum sancte promittit, si dictum problema stipulandum intra tempus solutum dare nequiverit. Rogatos igitur vult Arithmo-Dædalos, ut quam proxime mentem suam hoc super problemate declarare haud dedignentur, quod vel per literas privatas, enata occasione ad me supra nominatum deferendas, vel etiam, si ita lubet, publicas, his Actis inserendas, fieri poterit. Si autem forteau etiam alii nonnulli solutionem dare in se suscepturi sint, eos se

dicti præmii ex æquo participes redditurum promittit, hac tamen conditione, ut si in solvendo problemate deficiat aliquis eorum, tantam mulctam, inter solventes ex æquo itidem dividendam, solvat, quantam pecuniæ partem alioquin accepturus fuisset. Quod si etiam impossibilitatis persuasi plus pecuniæ in casum solutionis offerant, semper duplum oblatæ pecuniæ in casu succumbentiæ rependendum in se recipit. Poterunt autem sat commode quamplures, qui impossibilitatis sunt persuasi, conjunctim ad solvendum in casu soluti problematis prædictum præmium se obstringere; uni enim vel duobus, tribus &c. nimium procul dubio id videbitur.

C. A. HAUSEN MATH. P. P. SOLUTIO problematis modo propositi.

In casu proposito est $a = 21$, $b = 175$, $c = 735$, $d = 1624$, $e = 1764$, $f = 720$; sit $x = 2$, & $x^7 + ax^6$ &c. fit $40320 = 5040 \times 8$. Sed etiam generaliter $x^m + ax^{m-1} + bx^{m-2} + cx^{m-3} \ldots\ldots + qx$ admittit coefficientes ejusmodi, ut summa dividi possit per $1 \times 2 \times 3 \times 4 \ldots . x^m$; Sit enim $m-1 = A$, $m-2 = B$, $m-3 = C$, $m-4 = D$. &c. & erit

$$a = A + B + C + D \text{ \&c.}$$
$$b = AB + AC + AD + BC + BD + CD \text{ \&c.}$$
$$c = ABC + ABD + ACD + BCD \text{ \&c.}$$
$$d = ABCD + \text{ \&c. \quad \&c.}$$

Quibus valoribus substitutis divisio procedet. Sed hujusmodi problemata hodie nihil habent difficultatis, unde & demonstrationem omitto.

JO. FRIDERICI WEIDLERI INSTITUTIOnes Geometriæ subterraneæ.

Vitembergæ, apud viduam Gerdesiam, 1726, 4.
Plag. 10 Figur. 1 plag.

CL. Weidlerus, Mathematum superiorum in Academia Vitembergensi celeberrimus, qui nuper iter ad Belgas, Anglos Gal-

Gallosque ingressus est, explicat hoc libello artificia fodinas metiendi, hactenus fere solum a pragmaticis tractata, eademque ex genuinis puræ Matheseos principiis demonstrare nititur. Quem in finem, præmissa Geometriæ subterraneæ & partium ejusdem descriptione, postea terminos technicos, & instrumenta finitorum, & eadem componendi rationem illustrat. p. 1-24. Et cum magneticæ acus adminiculis inprimis juventur specuum mensores, de eadem & ejus virtutibus & vitiis, horumque remediis, copiose p. 16 disquirit. Hinc de triangulo rectangulo, tanquam primario artis fundamento, & perpendiculorum & basium tabulis, divisioni mensurarum fossoribus usitatarum aptatis, agit, ipsasque tabulas p 33 sq. exhibet. Dimensionem autem fodinarum, compasso pensili & jacente, item absque magnete in ferrifodinis instituendam, p. 51, nec non resolutionem numerorum in cavernis repertorum p. 58, & ichnographiam mensionum sub terra factarum p. 60 uberius exponit. Similiter de mensione subdiali p. 63, & ejus pictura p. 64 ex instituto differit. Atque ex his derivantur tandem subsidia pro investiganda distantia punctorum subterraneorum, ab aliis intra & extra terram datis, p. 66, & monstrando proximo ad specus accessu, p. 73. Reliqua opusculi pars destinata est vexatissimo difficillimoque de venis & fibris metallicis argumento, p. 75, & explicandis legibus ortographicæ & scenographicæ fodinarum picturæ distinctius ob oculos ponendæ, p. 79 sq.

SATURNILABIUM, ID EST, INSTRUMENTUM Astronomicum, quo in Systemate Saturnio positiones Saturni & Satellitum ejus inter sese, ut & eclipses eorum atque occultationes mutuæ ad quodvis tempus sine aut concurrente calculo facile, exacte ac prompte exhibentur & producuntur. Opera ac studio LOTHARII ZUMBACH DE KOESFELD, Med. Doct. illustr. Carolinæ Cassellis Mathemat Prof Ordin. Regiæ Scient. Societ. Boruss. Membri.

Amstelodami, sumtibus Gerardi Valck, Chalcographi, 1726, 4.
Plag. 9 Tabb. æn 2.

PLura jam elapsa sunt lustra, ex quo Cl. Autor, rei Astronomicæ peritissimus, instrumentum excogitavit, cujus ope absque calculo methodo facillima planetarum loca ad datum quodcunque tempus determinari possunt, & cui *Planetolabii* nomen indidit. Edidit ejus descriptionem A. 1696 Lugd. Bat. in 4 (plag. 14½. Tabb. æn 4) qui Tractatus, instrumenti & constructionem & usum continens, ad nos non pervenit, adeoque in his Actis non comparuit. Quoniam postea *Gerardus Valck* hoc instrumentum in usum astrophilorum parare cœpit; ideo Cl. Autor A. 1700 Amstelodami in 4 aliam dedit *Planetolabii* editionem (6½ plag. 2. Tabb.) quæ solum instrumenti usum declarat. Accessit A. 1716 *Jovilabium*, de quo diximus in Actis ejusdem anni, & nunc demum *Saturnilabium*, ut astrophilis ex asse satisfieret. Quoniam systema Saturnium oculo armato pene plura phænomena sistit, quam septem illi veteres planetæ nudo oculo visibiles; ideo Noster non modo docet, quomodo ea per instrumentum quoddam, verum etiam quomodo per tabulas in hunc finem a se supputatas facile determinari possint, præsertim cum spem non vanam esse sibi affirmet, fore, ut tubi breviores & commodiores iis detegendis sufficiant, quæ nunc non patent, nisi oculo tubo optico longiori & excellentiori armato. Dubio procul per tubos hosce breviores intelligit *Newtonianos* catoptrico-dioptricos, quos ipse inventor *Newtonus* in Optica & ex eadem *Wolfius* in Elementis Dioptricæ describit. Hactenus Satellites Saturni nemo mortalium vidit, excepto *Hugeniano*, præter Gallos atque Anglos Astronomos. His igitur sese debere observationes & hypotheses ac mensuras Systematis Saturnii sponte profitetur Autor. Sibi nihil vindicat, quam quæ ex iis deduxit plurima consectaria atque fabricam instrumenti & supputationem Tabularum. Ob raritatem observationum adeo difficilium, quæ in paucissimorum potestate sunt, jure postulat, ne imperfectionem in praxi *Saturnilabii* animadversam soli instrumento aut Tabulis magno labore supputatis tribuas. Brevis est instrumenti admodum simplicis descriptio: maximam sibi partem usus ejus-

dem

dem & Tabularum vindicat. Docet itaque, quomodo inventa longitudine *Saturnii Satellitis* media, & adhibita, si ita visum fuerit, æquatione luminis reflexi *Ræmeriana* vulgo in Satellitibus Jovis admissa, distantia apparens ab orbita Saturni inveniatur & typus positionis Satellitum ad Saturnum, tum inter sese designetur. Decem mox proponit regulas, juxta quas phases *annuli Saturnii* determinentur hoc ævo, quando vel rotundus apparet, vel latissimis ansis instructus, & ulterius progressus monstrat, quomodo phases intermediæ in diversa annuli dilatatione & expansione, ac in varia inclinatione apparente diametri majores ellipseos tam ad orbitam Saturni, quam ad Eclipticam delineentur ad datum quodcunque tempus. Docet tandem, quomodo Satellitis cujuscunque proxime futura conjunctio prope vera cum Saturno post datum tempus reperiatur, repertum una cum loco Saturni heliocentrico exactius determinetur, eclipses prædicantur eorumque momenta describantur. Quatuor primos Satellites per umbram quoque annuli eclipsari posse ostendit: etsi autem istæ eclipses rarissime contingant, eas tamen præcognoscere docet, propterea quod sint curiosissimæ. Et quoniam non omnes Satellitum Saturniorum eclipses terricolis visibiles, ideo quoque monstrat, quomodo distinguatur, num sint futuræ visibiles, nec ne. Ultimo denique loco aperit, quomodo umbra tam annuli, quam globi Saturnii situs & positio versus dextram vel sinistram Saturni tempore, quo Satelles in umbram immergitur, aut emergit, optice in plano chartæ delineetur. Quoniam Planetolabium suum juxta hypotheses & mensuras *Bullialdi* construxit & circulo æquante usus; coronidis loco monet, idem posse construi juxta hypotheses & mensuras quascunque alias, cujus rei specimen extat in Cl. *Doppelmayeri* parte tertia Scholæ mechanicæ *Bionis*, & præterea docet, quomodo anomalia media ex arearum æqualitate *Kepleriana* corrigatur, ut locus verus adhuc in Planetolabio indicetur verus.

TRIAS DISSERTATIONUM PHYSICO-MEdicarum, Chorographiam Medicam potissimum spectantium

tium, *Autore* CHRISTIANO MICHAELE ADOLPHI, *Phil. & Med. Doctore, Facult. Med. Assessore, S. R. I. Academ. Natur. Curios. Collega, & B. M. V. Collegii Collegiato.*

Lipsiæ, apud Joh. Christ: Martini, 1725, 4. Plag. 10.

Merito inter desiderata Medica refertur a Georgio Hieron. Velschio in Somnio Vindiciani & Joh. Antonide van der Linden in Manuductione ad Medicinam Aerologia & Chorographia Medica. Interest enim Medico, certo in loco medicinam facienti, secundum ipsius Hippocratis ductum exacte considerare aerem, & quæ ejus sunt affectiones pro urbium & locorum situ, telluris & aquarum indole, atque pro diverso Solis & ventorum accessu & recessu, ut de salubritate & insalubritate loci judicare, morborum, epidemiorum maxime & endemiorum, causas expiscari, & de præsidiis, quæ his opponenda sunt, in tempore cogitare possit. Hæc secum perpendens Clarissimus Autor, ad Chorographiam Medicam perficiendam animum applicuit & tres Dissertationes conscripsit, quas in Academia nostra olim defendit, in præsentem fasciculum collectas, quarum I de Aere, Aquis, & Locis Lipsiensibus, II de salubritate Silesiæ, & III de Incolatus montani salubritate agit. Ut de I Dissertatione speciminis loco quædam dicamus, interiora Lipsiæ pariter ac exteriora, circumjacentia scilicet loca, ad examen vocat Clariss. Autor, regionem, situm, ventos, aquam, tellurem, campos, prata, sylvas, hortos describit, soli fœcunditatem, cœlique clementiam laudat, & quæ commoda ex iis in incolas redundent, recenset. Aeris bonitatem inter alia ex effectibus probat, dum laudabilem Lipsiensium temperiem, utplurimum sanguineam, notabili sæpius, maxime in fœminis, phlegmate permixtam, cutem bene coloratam & floridam satis, non rubicundam nimium, nec adeo pallidam, flavam vel luridam, vocis claritatem, mulierum fœcunditatem, acuta incolarum & festiva ingenia ad studia & artes aptissima, suaves mores & elegantes, ac animi vim cum prudentia conjunctam. Liceat quædam Autoris verba huc transscribere, qui-

quibus in laudem Lipfiæ affurgit: " Tacemus jam, inquit, " amœnum atque gratiffimum vivendi genus atque conditionem " ingenuam, qua vivitur hic, gentis genium ad omnem humanitatem compofitum, feftivitatem ac urbanitatem, ingenuam libertatem, cultum bonarum artium, propenfionem erga omnia honefta, abundantiam omnium eorum, quæ ad victum cultumque " pertinent, & quæ in commendationem commoditatis & fuavitatis venire queant; multa enim, quæ in delitiis haberi folent, & multis aliis negata, indulgentia almæ naturæ indulfit, " quæque forte non funt hujus regionis, importantur ubertim, " ut frui cujuscunque fere regionis commodis bonisque Lipfienfes poffint, iis communibus factis. Nihil alibi usquam tam rarum carumque invenitur quicquam, quod Lipfienfibus non " domefticum etiam effe poffit. Eximia eft varietas, voluptatum " rerumque omnium condimentum. Notum apud nos atque " notabile eft, percelebrem illum fummæque exiftimationis atque autoritatis Lipfienfem JCtum, J. B. Carpzovium, ex quo " ex aula Drefdenfi, relicto fplendidiffimo ibi officio, rediit, albis " ftudioforum eum accedentibus adfcripfiffe: *Extra Lipfiam non* " *eft vita, & fi eft vita, non eft ita*; aut: *Extra Lipfiam vivere* " *eft mifere vivere.* " Quemadmodum autem nulla eft plaga, cujus felicitatem nulla flagellet calamitas, ita nec reticet Autor Clariffimus ea, quæ in opprobrium Lipfiæ objiciuntur, effluviorum puta & exhalationum ex adeo diverfis corporibus copiam, foffarum fqualorem, atque putredinem, folum uliginofum & pingue, declivem urbis fitum, aquarum indolem minus laudandam, ventos humidos admodum familiares, frequentes nebulas atque nebulofas tempeftates, inundationes, &c. quæ aërem humidiorem & putridum, adeoque minus falubrem indicant; remedia tamen fimul allegat, quibus, quæ metuendæ inde funt noxæ, facili negotio præcaveri poffunt & folent, dum nempe foffæ, quæ urbem cingunt, repurgantur, putei & canales exterguntur, plateæ ab omnibus quisquiliis mundantur, medicamenta fpiritus excitantia & in majorem motum conjicientia, ac humores quietos, lentos, vifcidos, & vappefcentes incidentia affumuntur, victus laudabilis eligitur, aquæ potabiles colantur & decoquuntur,

exer-

exercitationes corporis non negliguntur, & aer matutinus, vespertinus & nocturnus evitatur, urbanus vero cum rustico frequentius mutatur. Unde concludit, aerem Lipsiensem non adeo esse insalubrem, ut a plurimis habetur & creditur.

CHRISTIANI WOLFII, CONSIL. AULICI Hassiaci, Mathem. ac Phil. Prof. primarii in Acad. Marburg. Prof. honorarii in Acad. scient. Petropol. Societ. Reg. Brit. & Bor. Sodalis, Oratio de Sinarum Philosophia practica, in solemni panegyri recitata, cum in ipso Academiæ Halensis natali 28 d. 12 Julii A. O. R. 1721 fasces Prorectorales successori traderet, Notis uberioribus illustrata.

Francof. ad Mœnum, apud Joh. B. Andr. & Heur. Hort, 1726, 4. Plag. 15.

ETsi vulgo credatur, Philosophiam practicam *Sinarum* parum singulare & minus sublime continere; aliter tamen videtur Cl. *Wolfio*, qui ea fini cum in Oratione, tum in notis uberrime adspersis interiorem *Philosophiæ practicæ Sinensis* rationem delineavit, & cum sua consensum commonstravit. Nos non attento ordine, quo ab Autore singula proferuntur, ea exhibemus, quæ lectori harum rerum curioso non ingrata futura speramus. *Confucius* A. 551 ante Christum patre *Xo leam he*, Præfecto ditionis *Ceu*, viro septuagenario, natus jam sexto ætatis anno a puerilibus abstinuit lusibus & decimo quinto lectioni librorum ac meditationi se totum dedit. Legit autem imprimis annales antiquissimorum imperatorum, scientiæ morali atque civili inservientes, quod factorum & eventuum nexus inde luculenter perspiciatur. Historiographi enim, antiquissimo gentis more ab ipso Imperatore electi, res omnes eodem, quo geruntur, tempore in annales referunt, qui, ne affectui aliquid detur, in publicam lucem non proferuntur, nisi familia imperante extincta. *Confucius* cum de iis, quæ legebat, per rationes statuere non posset, experimentum eorum in se ipso sumsit, nec scripto verbove

præ-

præcepit, nisi quod primus ipse moribus & vita expresserat: immo ne experimenta politica sumendi occasio deesset, magistratum aliquoties gessit. Atque hanc studiorum rationem continuavit usque ad extremum vitæ halitum, quem anno ætatis 73 lethargo 7 dierum extinctus reddidit. Sensit autem continuo in studio virtutis profectus, quos ipse discipulis candidus exposuit. Anno ætatis trigesimo id erat consecutus, ut in suscepto virtutum sapientiæque studio firmiter persistens, nulla re externa animum inde suum avocari pateretur. Anno quadragesimo honestatem intrinsecam in quolibet casu obvio absque hæsitatione discernere poterat, & quinquagesimo rationes illius in naturis rerum obvias perspexit. Sexagesimo rationi obtemperabat facile, quamvis adhuc reluctante appetitu sensitivo, tandemque septuagenarius longæ meditationis & victoriæ sui ipsius fructum percepit, consensum appetitus sensitivi cum rationali. Singularia circa theoriam moralem atque civilem, quæ suis conformia agnoscit Cl. *Wolfius*, hæc fere sunt, ipso interprete. Principium ultimum honestatis intrinsecæ *Confucio* atque *Sinis* antiquissimis Noster vindicat consensum microcosmi cum macrocosmo in libera actionum determinatione, idem omnino cum suo. Obtinetur autem iste consensus, secundum Nostrum, si actiones liberæ per easdem rationes finales determinantur, per quas determinatæ sunt naturales. Atque in hoc consensu actionum liberarum cum naturalibus consistit perfectio naturæ humanæ, ad quam perinde juxta *Confucium* atque *Wolfium* tendere debent omnes nostræ actiones. Actiones naturales cum macrocosmo consentiunt; quamobrem si quoque liberæ ad consensum cum naturalibus redigantur, integer microcosmus cum macrocosmo consentit. Agnoscit *Confucius* perinde ac *Wolfius*, hominem esse partem universi, atque adeo hunc consensum esse & naturæ rerum, & hominis præsertim naturæ, & ipsi rationi conformem. Quamobrem idem urget convenientiam cum natura rationali, actionum humanarum normam. Perspexit etiam *Confucius* veritatem principii rationis sufficientis, ejusque usum ad moralia extendit. Notioni perfectionis a *Wolfio* evolutæ conforme est, quod non modo actionis internæ cum externa, verum

etiam spontaneum appetitus sensitivi cum rationali consensum ad virtutem requisiverit, atque adeo porro a virtute abhorrere judicaverit, quod metu superioris vel spe præmii extorquetur. Immo non sufficere visum est *Confucio*, ut legi naturali conformia agamus, propterea quod intrinsecam eorum moralitatem perspicimus, & ut virtutem amemus aut voluptatem ex ea percipiamus, sed id omnino requisivit, ut læti agamus, quod est officii nostri, gaudio elati super occasione virtutem exercendi. Atque adeo *Confucius* perspexit, quæ tantopere urgent libri nostri Symbolici, formula præsertim Concordiæ. Ceterum ab hactenus dictis alienum non est, quod perinde atque *Wolfius* continuum esse jubet ad majores indies perfectiones progressum, & *Yaonis* atque *Xunnii*, Imperatorum legislatorum, quorum dicta & facta sibi potissimum imitanda proposuit *Confucius*, exemplis in regulam versis, urget in ipsis imperantibus modum obligandi optimum per metum filialem, a nexu individuo inter Regis exemplum & populi imitationem pendentem. Immo Noster contendit, quod jam Imperatores antiquissimi *Yao* atque *Xun* ante *Confucium* differentiam inter partem animæ superiorem & inferiorem, cujus adeo ingens momentum facit *Wolfius* in Philosophia practica omni, instar magni principii morum fuerit inculcatum, modo ipsorum terminos intelligas. Monet nimirum, Sinas appetitum vocare *cor* & appetitum quidem sensitivum *cor hominis*, rationalem vero *cor rationis*. Probat etiam, quod *Sinæ* probaverint passionum cum ratione concentum, qui ipsa reductione appetitus sensitivi cum rationali continetur, & cujus pars est lætitia virtutis socia. Quemadmodum itaque hactenus *Confucius* cum *Wolfio* in theoria morali atque civili consentit, ita non minor reperitur consensus in praxi, quam uterque tuetur, & quæ principiis theoreticis modo recensitis consentanea. Urgebat *Confucius*, ut primo omnium loco ratio probe excolatur, cum ad distinctam boni malique cognitionem pervenire debeat absque metu superioris ac sine spe præmii virtuti operam daturus. Metus nempe hic intelligitur servilis, qui metu pœnæ extorquetur, minime autem filialis ex amore profectus, quem ubi præmium accendit, ipsum illæsa virtute, *Wolfio* judice, in actionem bonam influit. Incul-

culcabat vero *Confucius*, boni malique notionem perfectam neminem assequi posse, nisi rerum naturis ac rationibus perscrutatis, & culturam rationis continuam præcipiebat, quod appetitus in ordinem redigi posse negaret, nisi homo in vero boni amore, vero mali odio stabiliatur, verum boni amorem autem verumque mali odium locum non habere agnosceret, nisi perfectam boni malique notitiam assequatur mentis ratiocinio, rerum naturis ac rationibus perscrutatis. Cognito boni malique discrimine, intentionem esse rectificandam urgebat; mox appetitum, boni amore, mali odio contracto, corrigendum esse præcipiebat. Animo composito, corpus quoque esse perficiendum. Ubi quis se ipsum emendaverit, tum ad familiam gubernandam eundem admitti debere. Tandem denique eum, qui familiam recte instituere norit, ad regni administrationem adspirare posse docebat, nisus exemplis priscorum Regum atque Imperatorum, qui iidem erant *Sinarum* Philosophi. Motivo utebantur *Sinæ* gloria, quam diversam esse ab ambitione, Cl. *Wolfius* probat non modo ex notionibus, sed Dei quoque exemplo. Ducit nempe gloria voluptatem ex eo perceptam, quod a nobis bene facta ab aliis agnoscantur. Plurimum *Confucius*, sicuti *Wolfius*, in praxi morum tribuit exemplis, quæ *Sinæ* singulari quadam ratione proposuere. Nimirum de personis, quorum merita in pretio erant, paradoxa narrabant discipulis, ut attoniti mirarentur, quid ipsas impulerit ad tale quid faciendum: ubi diu multumque in quærenda ratione, ast frustra, desudassent, quid ejusdem subesset, tandem exponentes ad imitationem in casibus similibus calcar addiderunt. Convenit quoque *Confucius* cum *Wolfio* in methodo conjectandi aliorum mores. Jubet enim, ut 1 observentur actiones, examinata earundem cum lege conformitate, 2 ut inquiratur finis operis, ac inde judicetur, quo animo quove consilio agatur, quod justum atque honestum est, 3 ut tandem sciscitemur, in quo acquiescat, qui bona intentione legi conformia facit, num forte parum volens & quasi per vim coactus faciat, an vero ex ipsa virtute & honestate operis voluptatem capiat. Immo quam *Wolfius* possibilem judicavit methodum sinceritatem animi a simulatione discernendi, eam a *Sinis* multis retro seculis in praxin fuisse de-

ductam probat per regulas judicibus ad explorandam litium sinceritatem præscriptas. Cum enim nullus penes *Sinas*, Dei cognitione distincta destitutos, esset juramenti usus, judices observare jubebantur, 1 verborum compositionem ac loquendi morem in actore litem movente, 2 oris totiusque vultus compositionem, 3 modum respirandi, dum litem actor proponeret, 4 quam expeditæ sint actoris aures, an scilicet a judice interrogatus perplexe perturbateque, vel aliena & ambigua responderet, num incerti sint oculorum motus nictusque, si quid in his subdoli minusve sinceri appareret. Imprimis autem *Wolfius* extollit duplicis *Scholæ, parvulorum* nempe atque *adultorum* institutum. In schola parvulorum, quæ parte animæ inferiori nitebatur, pueri promiscue omnes ab octavo ætatis anno usque ad decimum quintum, rationis usu carentes, sensuum ministerio ducebantur flectebanturque, ut consuetudinem in bono contraherent. In schola adultorum annum decimum quintum egressi, qui vel olim alios regere debebant, nullius imperio ipsimet subjecti, vel sub imperio alterius sponte facere debebant a superiore præcepta vel præcipienda, docebantur, quomodo unusquisque se ipsum regere debeat, ut sponte faciat, quod laudem meretur, sponte fugiat, quod turpitudinis labe notatur. Qui igitur natura stupidi ex schola adultorum arcebantur, exemplo imperantium & obsequio intelligentium ad obedientiam adducebantur, ut sic ipsorum quoque actiones non solo pœnarum metu extorquerentur, sed ad virtutem propius accederent. Ad eundem scopum tendebat reverentia erga superiores & sapientes, studiose inculcata, & superiorum & sapientum studium indefessum, quo se redderent reverentia dignos. Praxin cum theoria conjungendam esse, *Confucius* sedulo inculcabat, persuasissimus, meditationi exercitationem minime jungentem errori & confusioni fieri obnoxium, nihilque assequi præter umbras rerum & inanes ac sæpe falsas imagines. Quamobrem Philosophi nomine non dignabatur nisi eum, qui praxin cum theoria conjunxisset, ut eo præstantior haberetur, quo virtute anteiret alios. Utebantur autem *Sinæ* iisdem principiis hevristicis, quæ a *Wolfio* commendantur. Nam 1 notiones rerum moralium & politicarum a factis derivarunt &, ne notiones essent incompletæ,

in

in factis alienis minime acquievere, ſed ipſi ſuis moribus expreſſere ea, quorum notionem expetebant, eodem modo de ejus poſſibilitate convincendi. 2 Ex iisdem factis judicia, quæ *Wolfius* vocat, intuitiva deduxerunt: quæ ut certa conſequerentur, ad facta aliena principium rationis ſufficientis applicarunt, non modo judicantes, quænam ex actionibus conſequantur, verum etiam in rationem inquirentes, cur fuerint ſecuta, quænam ſequantur ſemper, quænam nonniſi ſub certis conditionibus, utque judiciorum certitudinem aſſequerentur, experimenta eorum in ſe ipſis ſumſerunt, quæ attentione ad caſus alienos fuerant conſecuti. 3 Imprimis etiam magno, quod *Wolfius* tantopere in arte inveniendi commendat, principio reductionis ſummo ingenii acumine uſi, notionem imperii ad notionem familiæ & notionem ordinis in imperio ad notionem ordinis cœli reduxerunt. Etenim jam *Fohius*, imperii conditor, ex cœli terræque contemplatione ſibi normam præſcripſit ad populi & Reip. rectam adminiſtrationem, & cœli terræque ordinem atque conſtantiam admiratus, illum perquam ſollicite imitari ſtuduit. Statuit autem hanc legem ſupremam, ut inter ſuperiores & inferiores, ſeniores & juniores, imperantes & parentes, ſupremum monarcham atque imperium eadem cenſeatur relatio, quæ inter parentes atque liberos intercedit. Ex hac relatione deducta ſunt præcepta moralia atque leges *Sinarum*. Cum Cl. *Wolfius* univerſalem urgeat omnium actionum conſenſum, vultus quoque, oris, geſtuum, totiusque corporis compoſitio una cum actionibus, quæ principalem accidentaliter comitantur, cum principali conſentire debent, atque inde decorum deducit. Conſenſum iſtum quoniam *Confucius* quoque urget, *Confuciana* autem, quamvis a poſteriori derivata, perinde ac *Wolfiana*, inter ſe cohæreant; quivis per ſe intelligit, quod eundem quoque fontem decori ſtatuere debeat. Ob univerſalitatem conſenſus actionum omnium *Wolfius* maximam vel in minimis infimisque rebus curam prædicat maximum ad veritatem & ſinceritatem in ſtudio virtutis adjumentum: eadem vero multis in *Confucio* exemplis confirmatur a diſcipulis, qui maxima ſollicitudine dicta factaque *Confucii* collegerunt. Et quemadmodum

Wolfius ad virtutis culturam requirit, ut boni propositi ad conspectum cujuscunque objecti obvii recorderis; ita *Confucius* eidem regulæ satisfecit, magna ingenii felicitate a rebus quibuscunque obviis ansam de virtutis studio cogitandi arripiens. *Sinæ* ab antiquissimis temporibus ritibus valde delectati, eosque in schola parvulorum docuere. Immo integer extat apud ipsos liber Rituum, qui inter classicos sapientum refertur. Cum *Wolfius* in moralibus notionem ceremoniæ seu ritus evolveret, singularem earum in promovenda virtute usum reperit, atque adeo dolet, quod interpres librorum classicorum *Sinensium*, R. P. *Franciscus Noel*, ab eo vertendo abstinuerit. Latere autem in ritibus *Sinarum* sapientiæ ac prudentiæ sublimis principia, exemplo probat. *Sinæ* nimirum, ut infans ingenio præstans nasceretur, referente *Lieu Hiam* in libro de mulierum instructione, felici successu curabant, ne mulier prægnans objecta turpia adspiceret vocesque lascivas audiret; ut autem e contrario vespere Musicæ Præfectus, qui erat cœcus, quo sonos rectius dignosceret, duas libri carminum odas de recta rei domesticæ disciplina, ipsa auscultante, decantaret ac res honestas narraret. Cur eventus respondere debuerit votis, *Wolfius* ex principiis physicis atque metaphysicis prolixe adstruit. Quodsi quæsiveris, unde sit, quod non modo interpretes nihil singulare in scriptis *Confucii* ejusque dictis & factis sibi visi fuerint deprehendere, verum etiam autores, qui de rebus moralibus non nisi maxime vulgaria & male cohærentia memoriæ prodiderunt, quasi ex tripode pronunciarint, non eam esse *Sinarum* sapientiam, cujus gratia *China* sit adeunda; Noster monet, anno ante Christum 212 Imperatorem *Xi Honan ti*, infensissimum litteratorum hostem, quorum multos vivos sepeliri jusserit, libros omnes præter medicos & judiciarios Vulcano consecrasse. Integro fere seculo post, anno scilicet 139 ante Christum, demum Imperatorem *Vu ti*, bello & litteris clarum, fragmenta & reliquias incendii librorum colligi jussisse. Prolatos itaque fuisse libros semiustos, parietibus item & sepulchris abditos, quamvis semiesos, & præterea grandes natu fuisse consultos,

tos, si qui forte, quæ memoriæ quondam mandaverant pueri, etiamnum tenerent. Ex his igitur fragmentis confectos esse libros imperii *Sinensis* hodie classicos. Quemadmodum itaque ex ruderibus de opere architectonico judicium ferre nequit, nisi architectus consummatus, attentione adhibita, quæ ad tam arduum molimen sufficit; ita quoque de Systemate Philosophiæ moralis ac civilis *Sinarum* judicium ferre minime valere, nisi qui scientiæ moralis atque civilis interiora intimius perspexerit, nec in examine suam desiderari patiatur aciem atque industriam. Quod vero ipsi licuerit esse tam felici, ut abditam Sinarum sapientiam in apricum proferret, rationem hanc reddit; Sinas habuisse nonnisi notiones claras, quas cum altero verbis communicare non licet, nisi easdem jam habuerit: quem in finem *Confucius* jusserit meditationi exercitationem jungi. Se autem philosophiæ practicæ perficiendæ operam daturum distinctis studuisse actionibus, atque multa a priori ex notionibus generalibus deduxisse, quæ *Confucius* cum suis a posteriori assecutus fuerit, & nexum inprimis veritatum moralium, antea non attentum, monstrasse. Etsi autem hac ratione minori temporis spatio veritates morales perspicere detur, methodum tamen experimentalem *Confucii* conjungendam esse monet, cum ad notiones confirmandas, tum ad ampliandas, tum denique ad fundamentales quasdam venandas. Quoniam *Sinæ* distincta Dei cognitione fuere destituti, adeo ut motiva nonnisi a moralitate actionum intrinseca derivaverint; ipsorum facta dictaque probare contendit Autor, quantum valeat natura in studio justitiæ civilis, quam Theologi vocant, vel virtutis philosophicæ, quam Autor appellat. Ut vero de arduo inter naturam & gratiam discrimine demonstrativa ratione decidere liceat, Noster distinguit inter virtutem philosophicam, pietatem philosophicam & virtutem christianam. Discrimen petitur a motivis, quibus voluntas determinatur. Virtuti philosophicæ conveniunt motiva ab intrinseca actionum moralitate derivata; pietati philosophicæ, quæ ab attributis divinis beneficio luminis naturalis agnitis petuntur; virtuti denique christianæ,

ſtianæ, quæ ab attributis divinis, de quibus ſupernaturali Spiritus S. operatione convicti ſumus, & ab opere redemtionis regni gratiæ deſumuntur. Unde liquet, pietatem philoſophicam eſſe gradum quendam intermedium inter virtutem philoſophicam atque chriſtianam. Hinc etiam deducit *Wolfius*, quod, cum Chriſtianus Dei gratia regenitus fide divina teneat, quæ homo extra cœtum Chriſti degens lumine naturali aſſequitur, magna inter utrumque ſit differentia, etſi iisdem utantur motivis, cum aſſenſus illius ſit firmior, motivum firmius, conſequenter & propoſitum firmius gignens, nec tam facilem ſub circumſtantiis ſingularibus locum relinquat exceptionibus. Fieri tamen non poſſe obſervat, ut regenitus non conſtanter jungat motivis, a moralitate objectiva actionum & providentia Dei in regno naturæ petitis, ea quæ ab opere redemtionis & providentia in regno gratiæ petuntur. Quamobrem etſi actus externus hominis regeniti atque irregeniti idem ſit, adeoque eandem cum lege divina conformitatem habeat; quoniam tamen ad actiones humanas non motus corporis, verum etiam mentis actus interni referuntur, actionem externa ſpecie eandem in immenſum differre poſſe. Atque ſic tandem concludit, naturam gratia inſigniter perfici & vires animæ ad gradum majorem evehi, ut jam gratiæ viribus fieri poſſint, quæ naturæ viribus ſuperiora erant.

NOVA LITTERARIA.

Vir doctiſſimus, *Johannes Fridericus Schannat*, qui in eruendis veterum monumentis, iis imprimis, quæ res Fuldenſes concernunt, ſingularem hactenus operam poſuit, nuper admodum novum opus prodidit, quod, ſive rerum reconditiſſimarum ſelectum, ſive etiam typorum & figurarum elegantiam ſpectes, curioſis Lectoribus apprime ſe commendabit. En titulum: *Fuldiſcher Lehn-Hof, ſive de Clientela Fuldenſi beneficiaria, nobili & equeſtri, Tractatus Hiſtorico-Juridicus, cum elencho Vaſallorum primi & ſecundi ordinis. Francof. ad Mœnum 1726. fol.*

ACTA
ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Junii Anno MDCC XXVI.

HISTOIRE PHYSIQUE DE LA MER.

i. e.

HISTORIA PHYSICA MARIS, AUTORE LUDOVICO FERDINANDO Comite MARSILIO.

Amſtelod. ſumptibus Societatis librariæ, 1725, fol. Alph. 2 Tabb. æn. 40.

A Longo jam tempore locum inter eruditos primi ordinis ſibi vindicavit Illuſtriſſimus atque Excellentiſſimus *Marſilius* Comes, hinc ab anno MDCLXXXII non rara ejus in Actis hiſce, ubi varias ejus lucubrationes non ſine plauſu noſtro percenſuimus, mentio facta eſt. Sed cum totum replere illius pectus credidimus vaſtum opus, quo Iſtrum omnem complexus eſt, ecce novo conatu in maris abyſſum deſcendere totumque expiſcari non gravatus eſt rerum altius conditarum ſtrenuus ſectator; inde opus natum eſt, quod plurium annorum labore indefeſſo, & ingenioſa induſtria, pluribus experimentis factis, ita abſolutum eſt, ut deeſſe nihil videri queat, premendum tamen ab Autore, niſi Regiæ Pariſienſis Academiæ approbatione, & celeberrimi Boerhavii (cui, quod & operis edendi curam in ſe ſuſcepit, plurimæ debentur grates) monitis incitatus tandem in lucem protrahi permiſiſſet. Occaſionem induſtriæ præbuit doctiſſimi Comitis inſtitutum emetiendi terraquei globi, quo intimam ejus formam & organicam, qua factum eſſe credit, fabricam retexeret, quod certo non poſſe fieri intellexit, ſi non ante maris rationem propriam,

& formam conſtituiſſet. Occupari in opere jam cœpit ab anno MDCLXXX, quando in regia Conſtantinopoli agens, anguſtum urbis canalem ſedulo perſcrutatus eſt, quem laborem inde anno MDCLXXXXI, ubi iterum eo divertere juſſus eſt, repetiit, quæ tentamina tunc quidem facta, partim typis evulgavit, partim ſcripta domi aſſervat, olim forte edenda. Nemo ante doctiſſimum heroem noſtrum idem, quod hoc opere præſtitum eſt, moliri ſuſtinuit, ſi eos excipias, qui, quæ in uſum vitæ ex mari petuntur, ſectati ſunt, & ipſe Boyleus, doctus homo, in diverſa maris altitudine definienda ſubſtitit. Et experimenta quidem plurima fecit in fluminibus Provinciæ Gallicæ, unde poſtea ipſum mare ingreſſus eſt. In quinque partes opus omne diſpeſcuit, ita ut in prima maris fundum exquireret, & pelvim formaret, in qua aqua fluctuat; in ſecunda de ipſa aqua mixta agitur; tertia varios aquæ marinæ motus & fluctus examinat; quarta plantas marinas, earumque vegetationis negotium evolvit; quinta vero, quæ adhuc deſideratur, maris vivarium & animalium marinorum hiſtoriam pertexere conſtituerat. De his omnibus quæcunque dicta ſunt, propria ſcriptoris experientia ſubnixa reperies: ſuſpectum enim judicavit cum recte ſapientibus, in re dubia aliena fide ſtare; quicquid ergo apparatus ad penitus ſingula noſcenda pertinet, in partes vocavit, nunc Chymicis operationibus, nunc microſcopiis aliisve inſtrumentis feliciſſime uſus. Priorum quatuor partium ſibi propoſitam ita pertexuit telam, ut maris fundi rationem ex ipſo terræ modo & forma, proportione rite conſtituta, reddat, atque vel gibbis variis, montium more, exſurgere, vel cavis deprimi & inæquale reddi, ſupponat, quemadmodum in tabulis pictam ejus ſuperficiem exhibet. Inter alia in ſecundo Libro aquam maris non ſalſa modo acredine inviſam docet, quod vulgo traditur; ſed amaro bitumine, ex carbonum foſſilium venis manante impuratam, quod mari infunditur, poſtquam per cuniculos terræ cum aqua ab igne concitatum, actum eſt, quodque nulla arte ab aqua ſecernendum, nec colando, nec diſtillando, nec præcipitando, ſanitati hominis noxam infert, & ſapore ingratum, nauſeantem facit ſtomachum, diverſis tamen maris profunditatibus

diverſa

diversa quantitate admixtum, quod innumeris factis experimentis tentatum & confirmatum est, ita ut nihil prætermissum sit a philosopho, chymico, mechanico. Ipsis vero Chymicæ artis alumnis luculenta suggessit argumenta, quibus hactenus multis modis perplexam doctrinam de marina aqua planiorem & magis distinctam reddit. Motum omnem maris, variasque ejus undas, ex tribus Autor repetit causis, ex inæqualitate fundi, vel marinæ pelvis, & in eandem effusis torrentibus, in se illisis, unde aqua varie fluctuat & jactatur; ex pressione aeris varie ventis agitati, qua undis factis vi varia resistit & urget; & demum ex fluxu & refluxu aquæ marinæ, quem ad Lunæ vices mutatas Autor refert. Quarta pars operis plantarum marinarum naturam & varias species exhibet: in earum vero historia mera videtur nova pandere sagacissimus Autor. Cum terra natis plantis componuntur marinæ, nec quicquam fere in illis esse docetur, quo hæ destituantur; cortex, pulpa, medulla, redduntur marinis omnia & vindicantur, nec flores, quibus ornentur, desunt, qui a Nostro depicti intuentium oculos voluptate non perfunctoria perfundunt; imo nec seminibus carere, quibus, in cavernis marinis satis, germinent, solerti industria repertis, novo ausu Autor statuit, eaque profert, de quibus nemini ante conjicere datum est. Sed e tam præclaro opere pauca vel leviter attigisse suffecerit: quodsi enim, quæ in illo curiosa singulis fere paginis obveniunt, commemorare velimus, veremur, ne novus nobis contexendus liber esset. Ex his vero intelligitur, quantum sibi promittere Lector posset, si quintum quoque Librum, qui historiam animalium marinorum complecti debebat, argumentum amplissimum nec satis hactenus exhaustum, absolvere dignetur Illustrissimus Autor, nunc quidem in magno illo opere Danubiali, cujus nuper primus Tomus prodiit, occupatissimus. Nos certe cum bonis omnibus optamus, ut Deus O. M. Viro incomparabili, in vergente jam ætate constituto, annos viresque largiatur, quo, quæcunque parat in commodum rei litterariæ, felicissime tandem ad finem perducat.

JO. POLENI AD REVERENDISS. ABBAtem D. GUIDONEM GRANDUM *Epistolæ duæ; in quarum altera proponuntur nonnulla de telluris forma: in altera vero quædam de causa motus musculorum.*

Patavii 1724, 4.

Plag. 4 tabb. æn. 2.

CUm de figura telluris hodieque discrepent doctissimorum Virorum sententiæ, aliis formam sphæræ, si montes & valles neglexeris, satis exactæ, aliis figuram sphæroidis tantillum versus polos oblongatæ, aliis denique figuram sphæroidis circa polos paululum depressæ, telluri attribuentibus, id egit in priori Epistola Clarissimus Autor, iterum ac sæpius in Actis nostris laudatus, partim ut doceret, inter argumenta, quæ afferri pro diversis illis sententiis solent, nulla esse, quibus vis convincendi insit, partim ut novam ostenderet viam, qua fortasse propius accedere ad veritatem liceat. Fatetur, argumentum de telluris forma proxime ad sphæricam accedente haud quaquam spernendum a Lunæ defectibus duci, in quibus telluris umbra in lunarem discum incidens forma circulari apparet; sed negat, pusillum telluris a sphærica figura defectum ex isto phænomeno percipi posse, neque id obstare judicat, quo minus sphæroidis, sive oblongatæ aliquantulum, sive depressæ figura competere telluri queat. Et licet Childræus, in *Britannia* sua *Baconica*, testimonia Tychonis Brahe & Keppleri adducat, animadvertentium, phænomena alicujus defectus Lunæ visa fuisse indicare, telluris figuram oblongatam, sive ovi similem esse, parum tamen huic observationi tribuendum censet: *namque sectio*, inquit, *transversa coni umbrosi telluris (quod recte animadvertit Jo. Casp. Eisenschmidius) in regione lunari longe major ipso lunari disco cum sit, & propterea margo umbræ in luna deficiente cum non nisi partem exiguam integræ, quæ fieri posset, sectionis exhibeat, cumque gibbosa sit lunæ superficies, frustra perfectus absolutusque (vel si nulla essent in lucis confiniis spuria umbræ) termi-*

terminus transversæ sectionis coni umbrosi telluris in obumbratæ lunæ facie inquiretur. Neque vero plus roboris inesse judicat causæ physicæ, quam idem Childræus ad sententiam suam comprobandam affert; puta quod ad utrumque polum nix hyeme cadat magna copia, quæ conglacietur, neque æstivo tempore tota liquescat, unde a mundi origine ad hæc tempora magnos cumulos accessisse regionibus illis necesse sit. At gravius argumentum adversus sphæricam telluris formam illud numerat, quod suppeditant vires gravitatis, atque observationes nonnullæ, quibus constare dicitur, horologiorum pendula in torrida Zona paullo tardius, quam Lutetiæ Parisiorum, moveri. Hinc enim sequi videtur, gravia sub æquatore minus gravia, atque ideo a centro remotiora esse, quam sub polis, hoc est, figuram sphæroidis depressæ competere telluri nostræ. Cum tamen alii sint, qui varias illas pendulorum velocitates, non a varia gravitate ponderum appensorum, sed a virgarum longitudine varia, pro varietate caloris, deducant, (observarunt enim, æstivo tempore ferreas virgas longitudine sua extendi, hyemali vero tempestate fieri breviores) non ita facile sphæricam telluris figuram ob phænomenon illud in aliam mutandam arbitratur. Similiter de illis observationibus judicat, quibus videtur ostendi, meridianorum in telluris superficie mensorum gradus, a meridie versus Septentriones tendendo, minores inveniri. Alii enim, contraria prorsus ratione, gradus illos augeri ab æquatore ad polos volunt; nec male a quibusdam asseritur, exiguam illam graduum differentiam in mensurandis gradibus non admodum distantibus detegi non posse; quia error ex fabrica & usu instrumentorum differentiam hanc superat. Unum restat adversus sphæricam telluris figuram argumentum, a motu terræ atque hinc orta vi centrifuga desumtum; quo magis enim a polis æquatorem versus acceditur, eo major fit vis centrifuga, propter majorem celerioremque motum; hinc necesse videtur, ut marium summa superficies (cui solidarum terræ partium superficiem quam proxime respondere non ambigitur) circa æquatorem utique tumidior reddatur, hoc est, ut ipsa terra figuram sphæroidis depressæ induat. Ad hæc ita respodet Cl. Autor,

ut doceat, cum ſtrata telluris inæquali denſitate prædita ſint, poſſe illam denſitatem atque ab ea dependentem vim centripetam ad vim centrifugam ita ubivis eſſe attemperatam, ut, vel poſita vis centrifugæ cauſa, ſphærica telluri figura conſervetur; id quod etiam geometrice, adhibito ſchematiſmo, demonſtrat. Jam ut rationem quoque illam paucis attingamus, quam propoſitæ liti dirimendæ conducibilem Vir doctiſſimus exiſtimat, perſuaſum ipſi eſt, poſſe in gradibus circulorum ad æquatorem parallelorum explorari differentias multis quidem partibus majores, quam ſint illæ, quæ dicuntur varios inter meridianorum gradus intercedere. Primo igitur poſuit, telluris figuram eam eſſe, quæ ex rotatione ellipſis circa majorem axem progignitur; aſſumtisque iis menſuris, quæ in commentariis de magnitudine ac figura terræ a Caſſino & Maraldo definiuntur, invenit, uni gradui circuli paralleli ad latitudinem graduum 48 deberi exapedas Pariſ. 37769. Deinde poſuit telluris formam genitam ex Ellipſis circa minorem axem rotatione, adhibitisque menſuris, quibus utitur Graveſandius in Phyſices elementis mathem. reperit, uni gradui ejusdem paralleli (ſc. ad lat. grad. 48) convenire exapedas 38546. Quod ſi ergo duo loca ſub eodem parallelo, quorum alter ab altero diſtet gradibus 5 aut 6 illius paralleli, ſumma diligentia determinentur, eorumque intervallum in exapedis quam accuratiſſime inquiratur, putat conſtare debere, *num ambitus illius paralleli minor ſit, quemadmodum fert prima hypotheſis; an vero major, ut poſtulat ſecunda; an denique intermediæ cujusdam quantitatis, ſphæricæ telluris formæ faventis.* Hæc de priori Epiſtola Cl. Poleni, ſub cujus finem addita eſt Obſervatio defectus lunæ, qui contigit prid. Kalend. Novemb. 1724. In altera Epiſtola hoc ipſi propoſitum eſt, ut experimentis atque ratiociniis mechanicis ea confirmet, quæ circa muſculorum motus, ope analytici calculi, elegantiſſime ſoluta dedit Jo. Bernoullius in ſua *de muſculorum motu* Diſſertatione. Ad quod efficiendum, quo machinarum apparatu fuerit uſus, quomodo conjunctis, ope teretium claviculorum, 16 regulis orichalceis, catenam conſtruxerit, quomodo illam ſuper lignea menſa, plana & rotunda, extenderit & firma-

firmaverit, quomodo pondera applicuerit, quomodo curvaturam catenæ invenerit, atque ita porro, cum longum eſſet hoc loco ſufficienter docere, ex ipſo doctiſſimo Autore curioſum lectorem addiſcere malumus.

THE LIFE OF LEOLINE JENKINS &c.

i. e.

LEOLINI JENKINSII, ADMIRALITATIS Angliæ, ut & Curiæ prærogativæ Cantuarienſis Judicis, Caroli II Regis Angliæ Secretarii Status & Legati ad Pacem Colon. & Neomagenſem &c. Vita, Epiſtolæ & alia monumenta; Autore WILHELMO WYNNE, Equite.

Tomi II.

Londini, apud Joſephum Downing, W. Taylor, W. & J. Innys & reliquos, 1724, fol.
Alph. 16 plag. 4.

QUo rariores Virorum inter Anglos Illuſtrium de publicis rebus, quas moderati ſunt, Commentarii & Epiſtolæ proſtant (neque enim præter *Templii* & *Arlingtonii* Epiſtolas multas invenias alicujus momenti); eo majores debentur gratiæ Cl. *Editori*, quod has Illuſtris *Leolini Jenkinſii* ſchedas, ab iis, quos ubique fere comites habuit, ſibi liberaliter communicatas, ab interitu vindicavit, iisque luculentam Autoris vitam præmiſit. Quam ut breviter exponamus hoc loco, natus fuit *Leolinus* p. 1.
noſter Patre cognomine, viro mediocris fortunæ, ſed integro vitæ ſceleriſque puro, A. 1625, juveniſque admodum delatus in Academiam Oxonienſem, paucis poſt annis ad exemplum com- 2.
militonum arma capere pro Regia cauſa, nondum tamen ſtudiis deſertis, tandemque, mutata prorſus rerum facie A. 1648, ſolum 3.
vertere coactus eſt. Iter inde ingreſſus cum Anglis quibusdam, 6.
quorum ſtudia moreſque moderabatur, in Gallia, Belgio & Germania celebriores Academias luſtravit, rurſusque poſt triennium

ennium in Angliam, tandem restituto feliciter Rege Carolo II,
p. 8. A. 1660 Oxonium rediit, ibidemque mox Collegio Jesu, cujus
10. antehac alumnus fuerat, præpositus, Doctoris Juris honores impetravit, legesque publice aliquandiu magna cum laude explicavit. Inde ut se practicæ magis vitæ pararet, suasu veteris amici, Sheldoni Archiep. Cantuar. cujus Theatro Oxonii ex-
12. citando condendæque Typographiæ assidue invigilaverat, Londinum se contulit 1663, atque in numerum Advocatorum de Arcubus receptus, mox Judicis Curiæ rei navalis seu Admiralitatis
14. Angliæ munus consecutus est 1664, in quo ita se gessit, ut oraculi loco, dignusque haberetur, qui A. 1668 Curiæ prærogativæ
18. Cantuariensi pariter Judex præficeretur. Missus sequenti anno a Rege in Galliam, ut matris Regiæ hæreditatem, quam Henrietta filia, Duci Andegavensi nupta, sola sibi ex lege Gallorum asserebat, Regis nomine cerneret, & mox re feliciter gesta re-
20. versus, in unienda Anglia & Scotia jussu Regis multam operam, sed, Scotis obnitentibus, nequicquam posuit. Orto deinde inter Belgas atque Anglos Gallosque, gentes fœderatas, bello, Noster principe loco ablegatus est Coloniam ad tractatus pacis A. 1673, ac pacem cum Belgis, separatim Templii opera sancitam, stabili-
24. vit, iterumque 1675 Neomagi in pace illa universali conciliandа pars maxima fuit, prout ex Epistolis ejus abunde patet.
28-40. Non lubet hic cum Autore in ea excurrere, quæ pro Jenkinsio, cujus in præjudicium tum Burnetus, quem & alibi refutat Noster, tum ipse Templius (qui res Angliæ eodem tempore curabat Hagæ Com. unde Neomagum subinde excurrens, communem cum Jenkensio causam egit) nonnulla protulisse visi sunt,
29. magna veritatis specie edisserit. Suffecerit illud animadvertere, quod Templius fassus fuerit, nullas facile compotationes aut choreas celebratas fuisse, quibus non interfuerit ipse, cum raro contra illic comparuerit Leolinus; se sero cubitum ivisse & surrexisse, illum vero hora octava vespertina lectum petiisse, reliquisse quarta matutina, unde dictum invaluerit, mediatores omni momento ad agendum alacres ac vigiles (*that the Mediation was always on Foet, to go on with its Bussines*); memorat-
36. que præterea Noster, Templium munera a belligerantibus ejus

opera

opera conciliatis oblata prompte accepisse, Leolinum & Gallo- p. 54.
rum aliorumque munera, quæ obtrudebantur. generoso animo repudiasse omnia, nec adduci ullo modo potuisse, ut utensilia & apparatum aureum & argenteum, finita legatione liberaliter a Rege suo oblatum, aliorum exemplo legatorum, acciperet.
Lectu imprimis dignæ sunt regulæ, Mediatori Legatoque & 38, 39.
Ministro status observandæ, quas passim Epistolis Leolini intersertas, huic vitæ eodem conspectu inseruit Cl. Biographus. Revocatus inde in Angliam 1679, & Consiliarii & Secretarii Status intimi anno sequenti provinciam adeptus, eam difficillimis temporibus sustinuit, donec aulæ pertæsus, 1684 missionem impetraret, invito quidem Rege. Et quamvis a Jacobo II rursus 51.
in aulam e secessu evocaretur, pariterque pristino officio admoveretur, valetudinem tamen mox adversam, ut sæpe antea, expertus, Cal. Septembris 1685 diem obiit supremum Hammersmithi, unde deductus, prout jusserat, Oxonium & in templo Collegii Jesu, cui & maximam partem hæreditatis cum Bibliotheca reliquit, honorifice sepultus est. Etsi vero nec uxorem, nec liberos haberet, & præterea bonus esset pater familias, perque complures annos summis muneribus præfectus, neutiquam tamen immensas opes reliquit, quod &, ut supra dictum, in accipiendis donariis scrupulosior, & in Legatione, prout decebat, splendidus, & in pauperes fuisset effusissimus. Fuit præterea insigni pietate, ita quippe in fidei dogmatibus confirmatus, ut Courtinus, Gallicus in tractatibus Coloniensibus legatus, 60.
aliquando affirmaret, *se, nisi sciret, Leolinum rei gerendæ satis aptum, multisque aliis doctrinæ præsidiis instructum, facile persuaderi posse, ut crederet, eum tota vita nihil aliud egisse, quam ut Patrum scripta legeret.* Itaque fide in Deum atque Regem erat incorrupta, præterea justus, gravis, moderatus, affabilis, ad promovenda amicorum commoda promtissimus.

Post vitam hanc, interjectis quibusdam Jenkinsii Dissertatiunculis, quæ maximam partem Jurisdictionem Admiralitatis Angliæ spectant, succedunt Epistolæ, quæ ab A. 1673, quo cœptus est Tractatus Coloniensis, usque ad Mensem Majum anni sequentis, quo Noster in Angliam reversus, rursusque ab initio anni

1676, quo pax Noviomagi tentari cœpit, ad Mensem Augustum anni 1679 justo ordine dispositæ, partem maximam Voluminis I & alterum totum occupant, integram negotiorum seriem exhibentes. Multum illæ prodesse poterunt publicis rerum administris, tum quod tractandi rationem omnem, Mediatoris imprimis officium ac prærogativam, aperte produnt, tum quod magnam partem ceremonias & stylum curiæ concernunt, quo pertinent literæ plenæ potentiæ, & salvi conductus, in quibus tituli Principum, sigilla, verba denique omnia sollicite examinari
T. I p. 433. sueverunt, tum Legatorum compellationes (ut *Excellentia*, quæ
T. II p. 189. non nisi Regum & Electorum legatis primi ordinis concessa, ceteris Germaniæ Principum Legatis, ut & secundariis Electorum, negata constanter fuit) salutationes item ac resalutationes, ordo sessionis, præcedentiæ, imprimis Mediatorum, primæ propositionis in tractatibus, subscriptionis in ipsa conclusione pacis & reliqua. Jam pauca, quæ nobis, obiter librum volu-
T. I. tantibus, notatu digna visa sunt, memorabimus. De Arlingtonio
p. 275 sq. refertur, eum ineunte anno 1675 in Regni Senatu Papismi, dilapidationis ærarii & proditionis a Gilberto Gerhardo, sed Buckinghamii suggestione, accusatum, tanta gravitate, prudentia, moderatione animique minime perturbati constantia integro horæ spatio pro se orasse, ut multo majorem ex hac una oratione famam & existimationem, quam rebus per integrum decennium bene pro Rege & Republ. gestis sibi pepererit. Raptum
280. Fürstenbergii Principis, quem conventus Coloniensis pro Legato Electoris rite agnoverat, Colonia Bonnam ac inde Viennam abstracti, accurate & graphice describit Autor, vimque factam detestatur; quæ res pluribus deinde Epistolis materiam præbuit. Hanc injuriam cum ægerrime ferrent Galli, quorum
296. ille causam pro virili tuebatur, accessit paucis post septimanis nova offensa, eo quod 48000 coronatorum, quos Galli Colonia Vesaliam ad stipendia præsidiariis solvenda destinaverant, in ipsa
482. porta Colon. a Kielmanseckio, Cæsareo ductore, detinerentur: quod damnum ipsi denique Colonienses, qui indemnitatem lega-
320. tis promiserant, resarcire coacti sunt. Uti vero Fürstenbergium ideo maxime hæc fata expertum putat Noster, quod illi arcanum fuisset

fuisset cum rebellibus Hungaris Zerinio & Tettenbachio commercium; ita observat, cum Legati ceteri fere omnes causam ejus agerent apud Cæsarem, solas Belgas adduci non potuisse, ut pro illo intercederent, obtendentes, fassum illum inter ferventiores sermones fuisse Odykio Coloniæ, se a quindecim annis laborasse, ut hanc Rempublicam pessundaret. Quantum Gallia inhiaverit semper Belgio Hispanico, ex eo liquet, quod jam A. 1635 inter Gallos Belgasque Fœderatos de illo partiendo conventum esset (cujus quidem pacti mox pœnituit Belgas); & ex instructione Mazarini patet, idem tentasse Gallos in pace Monasteriensi; imo in ipsa pace Neomagensi rursus id agebant Galli, ut Belgis hoc consilium persuaderent. De Civitatibus Imperialibus observatur, quod ad Electores literas scribentes, membrana, ad ceteros vero Germaniæ Principes, charta utantur: Cellensem tamen Ducem Noribergensium literas, in charta exaratas, repudiasse. A. 1678 die 4 Aprilis Legati Gallici Mediatoribus Anglis conditiones satis arroganter nomine Regis sui proponebant, quibus vel ante diem 10 Maji acceptis, pacem, vel rejectis, bellum optare Gallorum hostes possent; & quamvis terminus fuisset productus, observatur tamen in sequentibus Autoris Epistolis, Gallos constanter illis inhæsisse, & oppido paucis mutatis, pacem demum Fœderatis extorsisse. Nec unum hic extat Gallici fastus exemplum, quo pertinet, quod, cum Galli, cum Cæsareis de pace tractaturi, proposuissent, ut conventus apud Mediatores institueretur, Cæsarei vero, ut se ipsos potius convenirent Galli cum Mediatoribus, modeste poscerent, Colbertus indignabundus responderet: ***nunquam se in hoc negotio requisituros Cæsareos, nec Regem suum obviam iturum Cæsari, nisi centum millia militum ducentem.*** Quantum Brandenburgicum Electorem Fridericum Wilhelmum afflixerit jactura provinciarum Suecicarum, ex eo intelligitur, quod Consiliarios suos, instituta ea de re consultatione, his denique verbis compellasse fertur: ***quod si pereundem est tandem, operam ad minimum date, ne quid existimatio mea damni patiatur;*** quibus dictis, in gravissimum deliquium incidit. His Epistolis, quæ Colonienses tantum & Neomagenses Tractatus spectant, subjiciuntur postre-

p. 369. T. II. p. 278. 308. 326. 538. 610. 643-792.

postremo aliæ quædam, quæ maximam partem tum varia Angliæ jura civilia & ecclesiastica, tum imprimis jus Albinagii, quale vel in Gallia vel Anglia obtinet, occasione hæreditatis a Matre Regia relictæ, de qua supra, concernunt. Sunt tamen & in his litterariæ
p. 645. nonnullæ, e quibus duas tantum memorabimus. Altera *Athanasio Davies* inscripta est, quem, ut exemplo D. Athanasii veritatem strenue inter maximas persecutiones tueatur, nec se dimoveri a fide Ecclesiæ Anglicanæ patiatur, hortatus, inter alia narrat, Hugonem Grotium, Belgam licet, ita tamen Ecclesiæ Anglicanæ addictum fuisse, ut eam ceteris omnibus prætulerit, amicisque commendaverit, uxori imprimis, quæ Parisiis constanter frequentaverit cultum privatum exulantis Regis Caroli II. Altera
674. Latine exarata dirigitur ad *Cl. Boscium Professorem in Academia Janensi* (i.e. Jo. Andr. *Bosium* in Acad. *Jenensi* Professorem) qua eum rogat, ut, quoniam Josephi Opera mox prelo subjicienda sint in theatro Sheldoniano Oxonii, eas, quas cum pluribus probatæ notæ Codicibus MS instituisse feratur, collationes, impensis prius omnibus, quas fecerit, ipso sponsore Spanhemio, restitutis, ad se mittere Coloniam dignetur.

P. TERENTII AFRI COMOEDIAE SEX, ad fidem duodecim amplius MStorum Codicum & pluscularum optimæ notæ editionum recensitæ, & Commentario perpetuo illustratæ. Accedunt interpretes vetustiores, AEL. DONATUS, EUGRAPHIUS, CALPHURNIUS, quorum iste maxime e duobus manu exaratis libris, ille itidem e binis MSS. nunc primum integer, hic e codice MS. & veteri editione integrius quam antehac eduntur; additis observationibus, quibus loca obscuriora & depravata vel tentantur, vel restituuntur. Porro FR. LINDENBRUCHII observationes in P. Terentii Fabulas & Donati Commentarium emendatius quam in superioribus edd. exhibentur, demum Indices locupletissimi. Curavit ARN. HENR. WESTERHOVIUS.

Tomi

Tomi II.

Hagæ-Comitum, apud Petrum Goffe, 1726, 4.
Alph. 12 plag. 8.

QUantopere olim doctiſſimis viris *P. Terentius* placuerit, Varronis, Ciceronis, Plinii, multorumque præterea teſtimonia demonſtrant. Erant jam illis temporibus, qui ab homine Afro tam eruditas Comœdias conſcribi poſſe, vix ſibi perſuadebant, ſed earum auctorem aut C. Lælium, aut Scipionem Africanum faciebant. Quæ opinio, licet falſa fuerit, abunde teſtatur, veneres & facetias Romanas Terentio non minus, quam Græcas Menandro cognitas fuiſſe. Atque hæc auctoritas Comici & gloria non niſi cum communi litterarum interitu, quem barbaræ gentes afferebant, intercidit. Reſtauratis litteris, novum etiam Afri noſtri decus enituit: adeo, ut ex heroibus illis, quibus conſervationem Græcæ Romanæque eruditionis debemus, nullus ſit, qui eum in deliciis non habuerit. Unde accidit, ut eo tempore viri elegantioribus Muſis dediti ſolenni elogio *Terentianorum* ornarentur. Et qui in Academiis humanitatis ſtudia docebant, ii Terentium explicare publicis legibus tenebantur. Sed hoc demum & ſuperiore ſæculo, ut multos alios bonos ſcriptores, ita & hunc optimum Latinitatis autorem inepti quidam homines a faſtigio ſuo detrahere cœperunt. Non, quod probæ ejus editiones deeſſent (facile enim octoginta editiones numerabis, quæ vel noſtra & patrum memoria prodierunt) ſed quod prava partim religio quædam, partim optimæ cujusque artis faſtidium animos occupaverat. Si qui tamen fuerunt, quos minus culta facies Comici, aut defectus perſpicuarum adnotationum deterruit, iis jam nunc bene conſultum videmus per Cl. *Weſterhovium*, qui hanc nitidam & charta typisque abunde conſpicuam editionem adornavit. Ad eam rem impulſus eſt jam olim autoritate Celeb. Perizonii, & auxilio fuerunt viri Clariſſimi, Car. Andreas Duckerus, Abr. Gronovius aliique permulti. Adhibuit tredecim circiter codices MSS. Donatum etiam ceterosque vetuſtos interpretes ad ſimilia documenta aut editiones obſoletas recenſuit. In promtu fuerunt tam libri plures

impreſſi, quam notæ ineditæ Gerhardi Falckenburgii, Iſaaci Voſſii (ut videre eſt pag. 106 & 108) Jani Gruteri, Th. Pulmanni & aliorum. Conſuluit de locis dubiis viros doctiſſimos, in quibus etiam Ampliſſimus Vir Cornelius van Bynckershoeck. Et, quod peculiare eſt huic libro, Cl. Abrahamus de Rouw ſingulari diligentia laudatorum ſcriptorum loca, ne vitioſe, quod facile accidit, citarentur, denuo autoribus evolutis examinavit, veroſque librorum capitumque numeros, ubi forte peccatum erat, reſtituit. Porro, beneficio Ampliſſimi Mœringii novum Indicem nactus eſt, qui jure ſuo Lexicon Terentianum nominari poteſt, quem Cl. Editor cum affine ſuo, laudato Abr. de Rouw, a capite ad calcem recenſuerunt, multisque locis aut emendarunt, aut locupletarunt. Denique in Donato emaculando uſus eſt haud infelici opera Cl. Abrahami Wielingii, qui luxata multa reſtituit, & obſcuriora loca egregie emendavit atque illuſtravit. Ut ergo paucis & ex veritate mentem noſtram ſuper hac editione exponamus, ita cenſemus. Homines elegantes, qui veteres ſcriptores cum voluptate perlegere volunt, habent hic nitidam editionem, quæ vel invitos ad legendum incitare, hæſitantibus etiam, dum ex multorum notis in unum Commentarium conjectas obſervationes exhibet, paſſim ſuccurrere poſſit: at qui altius in litteras interiores penetrare, & Criticam ſuam, ut ita loquamur, cupiditatem exſatiare cupiunt, iis, ni fallimur, aptior erit ea, quam Celeb. Bentlejus cum maxime adornat, editio. Hæc vere a nobis dici, rem ipſam dabimus autorem: indeque non temere conjicias, idem, quod diximus, Cl. Editoris fuiſſe propoſitum. Sed ne latius evagemur, ea ſaltem, quæ ad primam Comœdiam (ubi intentio & ſtudium nondum fuere defatigata) Andriam videlicet præſtita ſunt, perluſtrabimus. Act. I Sc. II verſ. ult. ubi nunc editur: *neque tu hoc dicas, tibi non prædictum*, malebat cum Donato: *neque tu haud dicas*, atque duas negationes negare etiam apud Latinos, exemplis ex notis Ach. Statii ad Tibull. IV eleg. VII, Broukhuſii ad Ejusdem IV eleg. I verſ. 127 & Grævii ad Cic. III ad Attic. epiſt. VII repetitis demonſtrat. Act. IV Sc. III verſ. 5 ex MSS. & edd. aliquot prætulit: *verum ex ea nunc miſera quem capit Laborem*, ubi alii

Dole-

Dolorem ediderunt, quæ vox alterius ſolennis Gloſſa eſt. Act. V Sc. IV verſ. 32 diſtinctionem mutat, ſcribens: *Is hinc, bellum fugiens, meque in Aſiam perſequens, proficiſcitur;* cum alii ſine diſtinctione, *Is hinc bellum fugiens* conjungant. Et propter verbum *proficiſcitur* veriſſima eſt diſtinctio Cl. Weſterhovii: quod ni adeſſet, recte *hinc bellum fugiens* diceretur, ut apud Plaut. Menæchm. Act. V Sc. II vs. 117: *Sed quis hic eſt, qui me capillo* hinc de curru *deripit*, & apud Livium II cap. XXI: *mortuus eſt Cumis*, quo *ſe poſt fractas opes Latinorum* ad Ariſtodemum *contulerat*, & apud Salluſt. B. Jug. cap. LXI n. 4: *qui Romæ fuerat, & inde Maſſivæ de nece* judicium fugerat. Sed ut bene diſtinguit, ita nihil admonet de verbo *perſequens*, quod ſine dubio in *proſequens* mutandum eſt. Aliter judicabunt, qui in Prologo verſ. 25 ex MSS. reſcriptum vident: *Ut pernoſcatis*, & quid *ſpei ſit reliquum*, cum alii habeant, *ecquid.* Sane ſenſus reſpuit τὸ *& quid*, & exempla producta prorſus aliena ſunt: MStis autem ſolis in his minutiis obſequi, valde periculoſum eſt, eo magis, quod perpetuo hæc, *Ecquis*, *Ecquid* atque *Et quis Et quid* confundant. Fortaſſe hujus confuſionis exemplum in ipſa hac Andria reperire licuiſſet Act. V Sc. II extr. ubi editur: *ecquid te pudet.* Certe in eximiis Terentii membranis, quas Ampliſſ. noſter Baudiſius ex bibliotheca Senatus hujus urbis depromtas nobiſcum communicavit, utrumque, more conſueto, exhibetur: *ecquid & quid te pudet.* Similiter judicabunt de mutata diſtinctione Act. II Sc. V verſ. 17: *Ego illam vidi virginem, forma! bona Memini videre*, cum alii ſimplicius: *forma bona memini videre.* Nec multo magis placebit Act. V Sc. II verſ. 23 ſollicitari receptam lectionem, mutando *Tamen*, quo recte Simo τῷ Davi *Tamen etſi* reſpondet, in *Tantum.* Sed hæc de Emendationibus. Addimus, in membranis illis, quas conſuluimus, Act. III Sc. II verſ. 27 pro his: *ſed nihilo ſecius mox deferent puerum huc ante oſtium*, legi: *Sed nihilo minus mox referetur huc puer ante oſtium.* Act. III Sc. III verſ. 17 membranæ: *Quaſi ſi illa ſit tua*, ut Comici ſolent; vulgo: *Quaſi illa tua ſit.* Act. IV Sc. IV verſ. 45 idem codex: *ah! necdum omnia;* vulgo: *anne tu omnia?* Taubmannus & Lindenbruchius corrigebant: *ah, ne tu omnia.* Et

cum

cum in eo ſimus, tentabimus ex Conjectura alium locum in Act. II, Sc. VI, ubi verſ. 7 Simo: *Quid Davus narrat?* Reſpondet Davus: *Æque quidquam nunc quidem*, nullo ſenſu; neque probabile quidquam eruit Perizonius, & Gloſſa eſt, quod ex Palatino MS. laudant. Forte ſcribendum: *Æque quidquam, nec* (*ac non*) *quidquam*, hoc eſſet *nihil*, aut ſaltem *neque bona, neque mala*, commodiſſimo ſenſu. Act. III Sc. V verſ. 9 vix latinum circumfertur: *aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam* producam *moram*, quod ſignificare deberet, ut hoc malum differam. Minima mutatione ſcriberemus: *ut huic malo aliquam* præducam *moram*: ſic erit *præducere moram* idem, quod alibi *prætendere moram bello*. Verum in viam redeundum & de Expoſitionibus Cl. Weſterhovii etiam dicendum eſt. Nimirum p. 34 probe explicat, cum Weitzio, quid ſit *percutere animum*: pag. 36 cum eodem oſtendit, quid ſit, *Rejecit ſe in eum*. Pag. 68 evolvit notiones vocabuli *momentum*, & pag. 94 verbi *ſuccenſere*, & pag. 101 ſq. verbi *differre*: quæ omnia illis, quibus hæ adnotationes conſcriptæ ſunt, grata erunt atque accepta. Doctiores enim ſtatim videbunt, non ſibi dictum pag. 20, *quidam* de ignotis & humilibus dici; pag. 44, *miror, ſi* elegantiam eſſe, quam Kockertus abunde illuſtravit; pag. 137 *fidem habere* eſſe credere; neque ſua cauſa ad eandem Andriam exiſtimabunt bis dici, nempe pag. 15 & 66, *Nam* tranſitioni inſervire; pag. 38 & 71, *pro* in ſimilitudine, pro *quaſi*, adhiberi; aut ter proponi, nimirum pag. 64, 66 & 106, infinitivum in admiratione locum habere. De aliis obſervationibus alii forſitan alia monenda habebunt. Nam ubi Prologo verſ. 15 in verbis: *atque* in eo *diſputant contaminari non decere fabulas*, Editor *in eo diſputant* conjungit veluti formulam; aliis magis placebit, ut *in eo contaminari* uniatur, pro in eo facto, *per id* contaminari, ut in Panegyrico: *premere* in oſculis *terram*, qui modus loquendi familiariſſimus eſt Hieronymo, ut in Epiſt. ad Auguſtinum: *State præcincti lumbos veſtros* in *veritate*. ad Vitalem: *qui luſtravit filios ſuos* in igne, *ſecundum morem gentium*. Et ſi cui durum hoc in Terentio videatur, placebit certe, ſi autoritate veterrimi MS. apud D. Hieronymum in Interpretatione Origenis Homil. in Cantic. Canticorum hunc loquendi

loquendi modum revocemus: *agente pœnitentiam peccatrice*, & *sancta caput Jesu* in *unguenti* odoribus *perfundente*. Nec multum abit Manilius Lib. V verſ. 260, ut quidem in MS. Paullinæ noſtræ ſcribitur:

Cæruleum foliis viridemve in gramine *collem*
Conſeret; & *veris depinget prata figuris*.

Scaliger edidit: *viridi quin gramine*. In expoſitione verborum in fine Prologi: Comœdiæ *ſpectandæ, an exigendæ ſint vobis prius*, nos nihil novamus; at Scholia membranarum ita habent: Exigendæ, *ſc. a Comico expoſcendæ. tantæ dulcedinis ſunt ejus fabulæ, ut non ſolum admirandæ, verum etiam ultro exigendæ ſint ab eo.* Quæ pag. 43 & 88 de particula *jam* leguntur, ea clariora erunt, ſi cum Donato hanc particulam præciſe & accurate tempus notare dicamus, ſive illud ſit præſens, ſive præteritum aut futurum. Mittimus, quæ pag. 61 ad verſ. 2; pag. 122 & 123 ad verſ. 9 & 14 proferuntur. Illa, quæ pag. 17 & 47 de formulis *canes ad venandum, tempus ad rem*, bene docentur, confirmant morem Latinorum, quo Adjectiva, per Genitivum aut Dativum, & hos per Accuſativum cum Præpoſitione efferre ſolent. Ita *linteum terſui* & *ad tergendum; tempus ad rem* & *tempus rei*: *canes ad venandum* & *canes venatorii* fere eadem ſunt. Hac obſervatione ſubnixi poſteriores non modo ita locuti ſunt, ut Spartian. Adriano cap. III: *in quo magiſtratu* ad *perpetuam tribuniciam poteſtatem* omen *ſibi factum adſerit;* & Gennadius cap. LXXXIII: ad *eloquendum artifex*; & P. Latro Declam. cap. VIII: *vitæ praviſſimæ* conſuetudo ad *omne facinus;* & Hieron. de benedict. Iſaac: *qui* ad benedictionem *fratris* præreptor *adſtiterat*; Sed etiam paullo audacius eum Caſum, qui haud raro pro ſecundo & tertio, aut etiam pro Adjectivo ponitur, eodem modo per quartum cum Præpoſitione extulerunt. Hæc de obſervationibus in Terentium. Quam bene de *Donato* Cl. Editor promeritus ſit, vel uno exemplo declarabimus. Ad Prologi verſ. 3 ita in vulgatis: *Utimur fructibus rei*, quæ ab amantibus uſu nobis ſubminiſtrantur: *Abutimur, quando deperdimus* & *rem*, & fructum. Vitium in illis: *quæ ab amant.* cet. latere & MSS. codices, & Lindenbruchius, teſtatur. Noſter ex eleganti Wielingii ſui conjectura

ita emendat: *cujus jure apud alium manente solus usus nobis subministratur*, quasi per siglas hæc verba scripta fuissent, quæ postea in vulgatam lectionem coaluissent. Loca veterum a Donato producta studiose indicat per libros, capita & versus: qua occasione monere libet, Sallustii locum, quem pag. 66 legere non meminit, desumtum esse ex I Histor. Orat. Lepidi n. 7, ubi ita: *Agendum atque obviam eundum est*, *Quirites*, *ne spolia vestra penes illum sint*. Sed quando pag. 189 ad vers. 7 adeo invehitur in Donatum, quod scripserit: *Bene sane*] i. *valide*: *quia qui sanus est*, *idem & validus*, mentem Interpretis Cl. Editor non cepisse videtur. Recte *sane* interpretatur *valide*, hoc est, *valde*: & formula *bene sane* nihil aliud significat, quam *valde bene*, *bene omnino*. Atque hæc sufficere possunt, ad cognoscendum naturam & conditionem tam Emendationum, quam Expositionum Cl. Westerhovii. Ne tamen quid deesse videatur, narramus præterea, aliorum etiam autorum loca, ubi res tulit, emendata, vel tentata esse. Sic pag. 16 & 60 Plautum; pag. 23 Ovidium; pag. 133 Ciceronem emaculavit, & ne plura addamus, otium nobis fecit Index autorum emendatorum atque tentatorum, quem Editor adjecit. Verum ubi ad Act. I Sc. III vers. 19 in Sallustio pro *accepi*, *excepi*; & ad Phorm. Act. II Sc. I vers. 4 pro *&* substituit *sed*, emendare quidem, sed non ad usum & consuetudinem veterum, multo minus ad morem Crispi respicere voluit. Denique nemo miretur, si in Observationibus Westerhovii & in Addendis ad easdem plerumque talia adscripta videt, quæ dudum ab aliis collecta sunt. Non minus enim Farnabium, Weitzium, & eum, qui Plautum cum Terentio contulit, quam Parei Lexicon Plautinum, Schefferi, Grævii aliorumque notas exscribere, sui juris esse existimavit. Sane pag. 14 non modo Lipsium ad Senecam, Grævium ad Ciceronem, sed etiam Weitzium, Lindenbruchium & Kockertum ad Terentium compilavit. Pag. 75 Scheffero ad Phædrum unum atque alterum exemplum debetur. Pag. 216 eadem leges de somniis, quæ Lambinus ad Cic. Somn. Scip. cap. I attulit. In Addendis pag. 232 ad Phorm. Act. I Sc. II vers. 18; & ad Act. II, Sc. I, vers. 4 & 79 videbis notas Cortii nostri ad Sallust. Cat. cap. 23 n. 3; cap. 40 n. 1 & ad Jug. cap. 85 n. 10,

n. 10, in compendium redactas. Quod cum aliis vitio verti posset, qui alienum laborem hoc pacto suam gloriam facerent; Noster ingenue factum profitetur, & Præfatione sua omnibus fere debitam laudem tribuit. Ita facile patet, quo loco interpretum sit habendus. Et quisquis specimina a nobis prolata vel leviter consideraverit, de industria & incepto Cl. Westerhovii recte ipse statuet, neque ut plura, quam supra scripsimus, addamus, jure desiderabit.

HISTOIRE DU SOCINIANISME.

hoc est,

HISTORIA SOCINIANISMI.

Parisiis, apud Franc. Barois, 1723, 4.
Alph. 3 plag. 14.

NOndum exstare singularem eamque pleniorem Historiam de Socinianis eorumque doctrinis, cum animadverteret Autor, in animum induxit labore hoc defungi, opusque suum duas divisum in Partes nunc exhibet, quarum priore ortum, progressum atque interitum Socinianismi describit, posteriori & vitas & scripta celebriorum Socinianorum lectoribus ponit ob oculos. Elaboravit quidem & tertiam partem, qua dogmata persequitur eorum: sed cum videret, lectoribus simul opus esse accuratissima ipsorum confutatione, copiosius illam Partem exornare, & tum demum in publicum emittere constituit.

Parte igitur *prima*, postquam *Cap. I* docuit, primis jam Ecclesiæ Christianæ temporibus exstitisse impugnatores Deitatis Christi & Trinitatis divinæ; *Cap. II* diversa nomina persequitur, quibus insigniri solent Sociniani, vocati quippe Trinitarii, Unitarii, Antitrinitarii, Fratres Poloni, Monarchici, Latitudinarii, &c. Disquirens vero, e quo fonte per tot sæcula sepulta hæresis in orbem Christianum redierit, docet *Cap. III*, Reformationem Lutheri occasionem præbuisse, hosque hæreticos, cum nondum omnes errores a Luthero & Zwinglio sublatos crederent, specie amplioris reformationis in tam horrendos incidisse errores. Atque hinc intelligere jubet Autor Protestantes, quantum mali

 sequa-

ſequatur doctrinam de Scriptura S. ſola controverſiarum judice: imo perſuadere ſibi non poteſt, a Lutheranis Calvinianisve rite refelli poſſe errores Socinianos. Verum hic quidem in transverſum rapuit doctiſſimum Autorem immoderatum ſectæ ſuæ ſtudium, facile alias cogniturum, eum, qui aliunde, quam e ſacro codice, refellere aggrediatur Socinianos, non poſſe non in circulum relabi ſophiſticum, ſive, ut Scholaſtici loquuntur, in turpem petitionem principii. *Cap. IV* & ſequentibus prima Socinianiſmi incunabula demonſtrat, & hinc incrementa hujus ſectæ per Italiam, Poloniam, Tranſſylvaniam, aliasque terras, deſcribens initio Synodos in diverſis Poloniæ urbibus a Socinianis habitos, deinde progreſſum Socinianiſmi in Hungaria & Tranſylvania, accuſans ſimul Imperatores Ferdinandum I & Maximilianum II nimiæ erga hæreticos propenſionis. Cum vero Anabaptiſtas in Germania & Belgio feneſtram latius aperuiſſe credat Socinianis erroribus, tribus Capitibus (XVII, XIX, XX) hiſtoriam tradit ſectæ Anabaptiſticæ. Hinc pluribus exponit, quam ſtabiles ſedes in Polonia nacti ſint Sociniani, faventibus ipſis Regibus ac Procerum haud paucis, enumerans ipſorum in Polonia pariter ac Lithuania Eccleſias, Scholas & typographias. Ultimo loco enarrat ejectionem Socinianorum e terris Polonicis vi edicti A. 1658 publicati. E Polonia digreditur in Angliam atque Hollandiam, &, quam altas ibi radices egerit Socinianiſmus, quamque multos adhuc habeat ſectatores, ediſſerit, ac ſimul in libertatem conſcientiarum, quæ & gignat & alat hanc hæreſin, invehitur. Cumque Arminianorum ſectam Socinianis favere ſibi perſuadeat, duo Capita (XXXIII & XXIV) implevit hiſtoria Arminianiſmi. Denique ne eorum error latius diſſeminetur, qui Socinianorum dogmatum accuſant clariſſimos aliquot Gallos, poſtremis duobus Capitibus ſtudioſe hunc rumorem refellit, & maxime doctores Portus Regii ab adverſariorum ſuorum objectionibus defendit.

p. 201. *Parte ſecunda* chronologicum exhibet Catalogum Socinianorum, cujusque & vitam deſcribens & errores pariter ac libros enumerans. Hic admodum copioſa occurrit narratio de *Serveto*, *Ochino*, *Lælio & Fauſto Socinis*, *Val. Gentile*, *Liſmanino*, *Palæo-*

golo

logo, *Dudithio*, *Blandrata*, *Schmalzio*, *Crellio*, *Schlichtingio*, *Wolzogenio*, *Vorstio*, *Sandio :* satis quoque luculenta de ceteris Socinianæ doctrinæ professoribus, itemque de primariis politici ordinis viris, qui in Polonia ad hancce sectam sese adjunxerunt. Nonnullos vero injuste retulisse censebitur in hunc censum, maxime *Capitonem*, *Flacium*, *Wicelium*, & *Coccejum*. Permittimus etiam aliis arbitrandum, an recte socios huic sectæ adscripser.t Cap. XIX Anabaptistas, & postea Arminianorum primipilos, *Episcopium* & *Curcellæum*. Occasione hac oblata etiam *Grotii* vitam *Cap. XLII* enarrat, Bossuetique profert & aliorum argumenta, quibus probatum eunt, Grotium fuisse Socinianum, additis ad ea responsionibus Joannis Clerici. Ipse quidem nihil hic definit, sed ultimo loco scribit, Grotii nomen adhuc permagno esse in pretio doctis omnibus omnium religionum. *Cap. XLIII* *Burignoniam* Sociniano gregi adjungit, & sequenti producit Juriæi argumenta, quibus efficere conatus est, *Eliam Saurinum* inter Socinianos esse referendum. Vicissim *Cap. XLV* ipsum *Juriæum*, quem fœdissimis depingit coloribus, docet iis ipsis argumentis reum agi posse Socinianismi, quibus ipse usus est ad alios in classem Socinianorum adscribendos. Nec vero sibi propositum esse ait, ut Juriæum faciat Socinianum, sed tantum, ut ostendat, quam imbecillibus ille sit usus argumentis ad alios hujus hæreseos convincendos. Hinc tribus Capitibus agit de *Joanne Clerico*, initio ejus virtutes ingenii & vitia morum describens, tum vitam ejus exponens, & responsiones Clerici, quas iis opposuit, qui Socinianismum ipsi objecerunt. Jure vero Clericum inter Socinianos referri, demonstrari clare posse putat hoc argumento: qui omnia S. Scripturæ loca, e quibus probari solet æterna Christi Deitas, alio sensu interpretatur, nec unquam clare profitetur, se credere, tres esse in Deo personas, Jesumque esse verum Deum, ac denique persecutiones Socinianorum habet pro injustis & barbaris, is est verissimi nominis Socinianus. Assumtionem probare studet ex scriptis Clerici, quorum recensito Catalogo ultimum Caput, quod est quadragesimum nonum, aperit, in eoque *Maldonatum* & *Petavium*, Jesuitas, quorum & vitas describit, argui a quibusdam docet Socinianismi, sed eosdem ab

p. 581.

 aliis

aliis luculenter defendi. Absoluto jam operi accedunt Notæ quinque fere plagularum, in quibus id partim supplet, partim corrigit atque emendat. Hic & eos commemorat, qui *Erasmum* Arianismi accusarunt & Socinianorum prodromum vocarunt. Ipse vero injustam statuit esse hanc accusationem. Longus hinc est de vita & doctrinis *Stancari*. Copiosissime vero illustrat historiam *Serveti* & *Ochini*, simul agens de libro, cujus autor Ochinus a nonnullis fuit habitus, *de tribus impostoribus*, quem quidem librum ipse negat unquam fuisse scriptum editumque. Illud ultimo loco monere liceat, nomina virorum & urbium passim exhiberi admodum corrupta, quod quidem in Gallorum historicis libris sæpius in his *Actis* observavimus.

p. 2. 3.
4. sqq.

R. P. BERNARDI PEZII, BENEDICTINI & Bibliothecarii Mellicensis, Bibliotheca Ascetica antiquo-nova.

Tomus V & VI.

Ratisbonæ, sumtibus Jo. Conr. Peezii, 1724, 8.
Alph. 2 pl. 7½.

EN continuationem *Bibliothecæ Asceticæ* Pezianæ, cujus superiores Tomos A. 1723 p. 518, & A. 1724 p. 483 exhibuimus. Quinto igitur Tomo trium superioris sæculi Cartusianorum monumenta proferuntur in medium, eaque, ut Editor in Præfatione observat, *genuinum monasticum spiritum redolentia.* Primus, *Antonius Volmarus*, Cartusiæ Astheimensis in Franconia Prior, defunctus A. 1633, plura scripsit, quæ a Petreis memorantur in *Bibliotheca Carthusiana.* Alter, *Matthias Mittnerus*, Pruelensis prope Ratisbonam Cartusianus, vita excessit A. 1632. Tertius, *Laurentius Wartenbergerus*, Magdeburgi natus parentibus Lutheranis, & A. 1667 mortuus, plures composuit libros, omnes ἀνεκδότους, quorum titulos Editor noster in Præfatione repræsentat.

Sed jam ad ipsos horum libros hic editos accedamus. *Volmari* quidem liber totus est mysticus & ex antiquiore autore excer-

cerptus. Inſcriptus eſt *de ſpirituali perfectione*, ac duabus conſtat partibus, in quarum priore agitur *de dulcedine mentali ſeu guſtu ſuavitatis interno & ſentimentis Spiritus, deque diſponentibus ad bujusmodi guſtum, & ipſum comitantibus ac ſequentibus*; in poſteriore *de vera ſpirituali perfectione, & de quatuor viis hominem ad ſummam perfectionem & divinæ veritatis limpidam contemplationem ducentibus*. Libet hinc excerpere ſequentia. *Lib. I cap. 1* viſionem Dei myſticam ita deſcribit: *Quemadmodum in intellectu cognitio ſeu viſio eſt ſpecularis & intuitiva, ſic pariformiter in affectu cognitio ſeu viſio experimentalis, myſtica & guſtativa, in qua hominis in ſtatu vitæ præſentis, ſi ad eam admittitur, conſiſtit ſpiritualis perfectionis finis & ſumma*. Ibidem tres conſtituit partes hominis, corpus, animam, & ſpiritum, viſionem myſticam non animæ tribuens, ſed ſpiritui: addens, ad illam viſionem requiri diviſionem ſpiritus ab anima: de qua diviſione pluribus diſputat. Illuſtrat hoc in ſequentibus Capitibus dictis & veterum Eccleſiæ doctorum & ipſius S. Scripturæ. *Lib. II cap. 6* diſſerit de diſcretione ſpirituum, docens, a quatuor ſpiritibus hominem agitari, Spiritu maligno ſive diabolico, cujus quidem tentationes præclare deſcribit; ſpiritu naturali, a quo proficiſcuntur veritates philoſophicæ; ſpiritu angelico, qui homini virtutes inſpirat, eumque ad ſancta opera incitat; Spiritu denique divino, qui divinam veritatem clare homini oſtendit, ut is extra ſe raptus ac ſupra ſe, in nudam divinæ claritatis eſſentiam elevetur. Hi quatuor ſpiritus quomodo inter ſe diſcernantur, duce myſtica theologia exponit. *Cap. 18* & ſequentibus exhibet quatuor vias ad ſummam perfectionem perveniendi & ad contemplationem limpidam veritatis divinæ. Prima eſt, ipſius judicio, ut homo habeat perfectam voluntatem perfecte omnibus renuntiandi, quæ ſunt contra Deum, & quæ non ſunt ipſe Deus. Altera, ut vitam Chriſti imitetur, & in paſſionis Chriſti ſedula meditatione verſetur. Tertia, ut perpetuo mortificet propriam ſenſualem naturam, facile perferens aliorum contemtum & injurias & adverſa quævis. Quarta, ut aſſidue & diligenter omnes ſenſus cuſtodiat intus & extra, ac jugiter perſiſtat in puritate

Margin: p. 1-408. 14. 16.

tate ſimplici. Quæ quidem ſingula eum in modum explanat, ut legi mereantur a Chriſtianæ virtutis ſtudioſis.

p. 409-452. Sequitur *Mittneri Enchiridion Cartuſianum.* In hoc ad inſtar Enchiridii Epictetici quinquaginta ſiſtuntur aphoriſmi ad conſervandam animi pacem utiles, ſubjecta ſingulis Paraphraſi. Ac priores triginta quinque aphoriſmi ſive regulæ ſunt ex illo Epicteti Enchiridio ad verbum deſcriptæ, mutatis paucis inſertisque, prout commodum Autori videbatur ad commendandam ſanctitatem Cartuſianam.

453-463. Accedit ejusdem *Mittneri Paraphraſis in formulam profeſſionis Cartuſianæ.* En, quam perpetua paraphraſi illuſtrat, formulam: *Ego frater N. promitto ſtabilitatem, obedientiam, & converſionem morum meorum coram Deo, coram Sanctis ejus, coram Reliquiis iſtius eremi, quæ conſtructa eſt ad honorem tuum & beatæ ſemper virginis Mariæ in præſentia Domini N. Prioris.*

Sexto Tomo præter *Wartenbergeri Contemplationes in vitam Chriſti & præcipua fidei myſteria*, quem librum ſuperior Tomus,
1-28. cui deſtinatus fuerat, non capiebat; leguntur *Dominici Paſſionei*, Archiepiſcopi Epheſini, & Apoſtolicæ Sedis ad Helvetios Legati, (cujus etiam epiſtolam ad ſe ſcriptam Editor exhibet, ex qua diſcimus, Paſſioneum bibliothecam ſedecies mille voluminum, MSS. etiam Græcis refertam, poſſidere,) *Sermones duo A. 1723 habiti de Abbatis electione rite inſtituenda*; Anonymi Be-
29. nedictini, qui ſæculo XII vixiſſe videtur, *libellus de conſcientia*;
49. *Engelberti*, Abbatis Admontenſis, (de quo Cl. Editor jam egit in præfatione Tomi tertii,) liber *de providentia Dei*; *Henrici Arnaldi*, Cartuſiæ Baſileenſis Prioris, A. 1487 mortui, *Dialogus de modo perveniendi ad perfectam Dei & proximi dilectionem*, quem Trithemius inſcripſit *de commentatione charitatis.* Ex Anonymi libello *de conſcientia* memores eorum, quæ ſuperius attulimus de quatuor ſpiritibus mentem humanam agitantibus,
47. depromere libet, quæ *Cap. 7* habentur *de quatuor ſpiritibus, qui homini aſſidue loquuntur*, Spiritu mundi, Spiritu carnis, Spiritu Diaboli, Spiritu Dei. *Spiritus mundi*, inquit, *ſuggerit vana, & ipſe tunc loquitur cordi noſtro, cum vanitatem diligimus, de vanitate lætamur, in vanitate delectamur. Spiritus carnis loquitur,* *cum*

cum ejus curam in desideriis perficimus & voluptate. Spiritus Diaboli loquitur, quando amara cogitamus & aspera proferimus, tristes in nobis, aliis irascentes, ingrati & invidi, sine affectione, sine fœdere. Spiritus Dei loquitur, quando dulcia & meditamur & loquimur, hilares nobis & proximis in omni dulcedine & bonitate, solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis. Ex *Engelberti* opere *de providentia Dei*, quem autorem A. 1724 p. 483 ab ἀκριβείᾳ Scholastica laudavimus, observamus, libro primo & potentiam & bonitatem Dei pulcre ostendi ex contemplatione mundi & totius naturæ, adeoque dignissimam lectu esse hanc tractationem. Ex *Henrici Arnoldi* opere notatu dignissima sunt ultima verba hunc in modum profluentia: *O mater Salvatoris, o mater gratiæ, quoniam iste verus filius tuus, etiam verus Dei filius, dictus est vere nomine & re per mysterium* Jesus *a salvando*, Christus *ab unctionis dono, fac materno interventu tuo, ut nos tui pauperculi, quorum etiam mater dici non verecundaris, sicut a Christo* Christiani, *id est, uncti, vocati sumus; ita quoque a Jesu* Jesuitæ, *id est, salvati, vocari veraciter mereamur*, cetera. Unde apparet, non esse Ignatium Lojolam primum istius nominis repertorem. *Wartenbergeri* denique liber vitam Christi & præcipua fidei Catholicæ dogmata persequitur stylo arguto, quali utuntur hodie Inscriptionum artifices. Unde hunc librum non minus accommodatum dixeris ad exercendum ingenium, quam ad exercendam pietatem. p. 213.

INSTITUTIONES PHILOSOPHIÆ WOLFIANÆ, in usus Academicos adornatæ, opera LUDOVICI PHILIPPI THUMMIGII, Professoris Phil. Ordinarii & Reg. Soc. Scient. Boruss. Sodalis.

Tomus posterior.

Francof. & Lipsiæ, in Officina libraria Rengeriana, 1726, 8. Alph. 1 plag. 7.

ECce tibi Tomum posteriorem Institutionum *Philosophiæ Wolfianæ*,

siana, quam a Cl. *Thümmigio* prelo parari monuimus in Actis anni superioris p. 234. Complectitur is Philosophiam practicam universam, quam in Meditationibus Moralibus atque Politicis proposuit Philosophus. Nimirum primo loco comparet *Philosophia practica universalis*, quam novo consilio condidit Philosophus, cum primum animum ad philosophiam practicam perficiendam appelleret. Succedit secundo *Jus naturæ*, quod cum praxi morali atque politica idem conjunxerat, Cl. autem *Thümmigius* separatim exhibere maluit, morem scholæ modernum secutus. Tertium locum occupat *Ethica*, sive philosophia moralis & ultimus denique cedit *Politicæ* seu philosophiæ civili. *Philosophiam practicam* in duas dividit partes, theoreticam atque practicam. In theoretica theoria Philosophiæ practicæ generalis, in practica autem praxis itidem generalis traditur. In theoria actionum humanarum differentia explanatur, unde earum intrinseca honestas atque turpitudo elucet; 2 obligatio & lex naturalis stabilitur; 3 Deum esse legis naturalis autorem, demonstratur; 4 pœnarum & præmiorum notio evolvitur; 5 virtutis atque vitii ratio exponitur; 6 beatitudo & felicitas hominis expenditur, tandemque 7 conscientia & ejus diversi status explicantur. In praxi monstratur modus perveniendi ad summum bonum philosophicum seu felicitatem terrestrem, 2 custodia conscientiæ ad certas regulas alligatur, 3 methodus conjectandi hominum mores certioribus fundamentis superstruitur. *Jus naturæ* itidem in duas abit partes, ethicam & politicam. In parte ethica jus naturæ ethicum demonstratur, quod absolvitur legibus naturalibus, statui naturali convenientibus. In parte politica jus naturæ politicum occurrit, quo continentur leges naturales, status civilis norma. Jus naturæ ethicum tradit officia hominis 1 erga Deum, 2 erga se ipsum, 3 erga alios in genere, 4 erga amicos & inimicos in specie, 5 circa sermonem, 6 circa pacta, 7 circa dominia rerum, & 8 circa contractus. Jus naturæ politicum exhibet leges societatis 1 in genere, 2 nuptialis, 3 paternæ, 4 herilis, 5 domus in specie, 6. Reip. in genere, 7 Reip. constituendæ, & 8 legibus civilibus muniendæ, 9 potestatis & potentiæ summorum imperantium, 10 Reip. administrandæ, tandemque 11 belli atque

pacis.

pacis. *Ethica* seu philosophia moralis in quatuor sectiones dividitur. Prima de virtutis studio in genere affectuumque regimine; secunda de virtutibus intellectualibus; tertia de moralibus, & quarta de pietate philosophica agit. Virtutes intellectuales vulgo recensentur quinque, intelligentia, sapientia, scientia, prudentia, ars; sed Philosophia Wolfiana numerum eorundem adauget: quamobrem Cl. *Thümmigius* decem numerat, acumen scilicet, profunditatem, intelligentiam, scientiam, soliditatem, artem inveniendi, culturam ingenii, sapientiam, prudentiam atque artem. Singularum theoriam atque praxin singularibus capitibus comprehendit. Inter virtutes morales comparent notitia sui, temperantia, cura corporis, castitas, liberalitas, modestia, diligentia, patientia, fortitudo, amor universalis omnium hominum, mansuetudo, amicitia, veracitas, taciturnitas, justitia. De singulis peculiari capite egit & passim virtutes agnatas iisdem jungit. E. gr. Temperantiæ jungit sobrietatem, liberalitati continentiam, parsimoniam, officiositatem, beneficentiam; modestiæ humilitatem, magnanimitatem. Ita autem in virtutibus cum intellectualibus, tum moralibus tradendis versatur, ut non modo earum definitiones accuratas tradat, verum etiam actiones ipsis proprias per legem naturæ determinet, eaque demonstret, quæ mediorum, impedimentorum, remediorum, motivorum atque signorum rationem habent, etsi a tædiosa terminorum generalium repetitione abstineat. Per *pietatem philosophicam*, quam Philosophus primus in Philosophiam introduxit, intelligitur virtus dirigens actiones hominum attributis divinis convenienter, aut ad gloriam Numinis, utendo scilicet istis tanquam illarum motivis. Maximum in ea momentum ponit, quod omnes virtutes ceteras ad eminentiorem gradum elevat, atque hinc deducit, hypothesin athei, etsi jus naturæ non evertat, esse tamen virtuti adversam. Eandem medium gradum constituit inter virtutem naturalem & Christianam, pietatemque christianam antecellere philosophicam ostendit. Pietas philosophica sub se comprehendit studium agnoscendi Deum, amorem Dei, timorem & reverentiam Numinis, fiduciam erga ipsum & acquiescentiam in voluntate ipsius, invocationem Numinis gratiarum-

 que

que actionem atque cultum Dei externum. De ſingulis eadem methodo tractat Autor, qua eundem in virtutibus intellectualibus & moralibus uſum fuiſſe modo diximus. *Politica* in duas dividitur partes, œconomicam atque politicam. Parte prima ſive œconomica agitur de ſalute Societatum ſimplicium promovenda; parte autem ſecunda ſive politica de ſalute totius Reip. curanda. Quoniam ſocietates ſimplices ſunt nuptialis, paterna, herilis & minus compoſita domus; peculiaribus capitibus explicatur, quomodo ſalus ſocietatis nuptialis, paternæ, herilis & domus obtineatur. Oſtenditur nimirum, quo pacto efficias, ut in ſingulis ſocietatibus unusquisque ſatisfaciat officio ſuo. Tota enim tractatio practica eſt. Pars ſecunda ſive politica in duas ſubdividitur ſectiones. Prima eſt de Rep. conſtituenda; ſecunda de eadem adminiſtranda. In illa agitur de forma Reip. eligenda, & cura imperantis circa numerum civium, virtutes intellectuales, virtutes morales & cultum divinum, circa honeſtatem externam conſervandam, religionem, juſtitiam, injurias, vitæ neceſſitatem, morbos, præſertim contagioſos, vitæ jucunditatem, honores explicatur. In hac tractatur de ſummæ poteſtatis & potentiæ collatione, de regimine in genere, de juſtitiæ adminiſtratione, de ſalute ſubditorum ubivis locorum promovenda, de opibus civium conſervandis augendisqne, de conſiliariis, de oneribus publicis, & de tuenda Rep. adverſus inſultus hoſtiles. Etſi autem Cl. Autor, perinde ac in Tomo priori diſciplinas theoreticas, in hoc poſteriori practicas ſecundum methodum demonſtrativam elaboraverit; omnes tamen theſes eo ordine collocavit, qui in ſcholis in conſuetudinem abiit, atque hinc contigit, quod non ſingulis in catena idem obtigerit locus, quem in operibus *Wolfianis* tuentur, ac ſæpiſſime alia concatenatione fuerit opus. Ceterum eædem ipſi fuere rationes Tomi inſtitutionum poſterioris conſcribendi, quas prioris fuiſſe, in Actis anni ſuperioris p. 234 commemoravimus, ſcilicet ut juventutis Academicæ utilitati conſuleret, & ut inanes oſorum *Wolfianorum* vociferationes de periculoſis dogmatis *Wolfianis* retunderentur. Cum enim toties ingeminare non erubeſcant, Philoſophia *Wolfiana* omnem virtutem, omnem religionem, immo omnem morum honeſtatem tolli,

tolli, ita ut ne quidem religio pagana, nec ulla Resp. subsistere queat; ad refellendos clamores, non alia re opus esse censet, quam ut alterum hunc Tomum Philosophiæ *Wolfianæ* attenta mente percurras. Atque ita omnem falsissimarum consequentiarum molem, quasi systema harmoniæ præstabilitæ philosophiæ practicæ inimicissimum sit, collapsuram, confidenter sperat. Patere nimirum, quod philosophiæ practicæ cum isto systemate nihil sit commune. Quoniam in eodem supponitur, animam & corpus ita agere, ac si in se mutuo influeret; non invito systemate harmoniæ præstabilitæ morum doctorem sumere influxum physicum, qui fatente harmonista apparet, tanquam realem, perinde ac Astronomus non invito systemate terræ motæ in parte sphærica Astronomiæ motum primi mobilis supponit tanquam realem, propterea quod motus vertiginis telluris ita concipi debeat, ut in determinandis phænomenis idem sit, ac si cœlum moveatur circa tellurem. Postquam Celeb. *Wolfius* toties ursit, ut theses disertis verbis prolatas indicent adversarii, quibus tantum periculi insit, ut propterea omnis philosophia *Wolfiana* sit damnanda & supprimenda; illud tandem ab electione mundi optimi, a *Wolfio* asserta, derivare malunt: ea enim admissa tolli libertatem in Deo & cuncta fato subjici &, si mundus hic statuatur optimus, omnia in absolutissimum recidere. Constat ex parte prima Institutionum, in philosophia *Wolfiana* mundum optimum dici, qui fini, ob quem a Deo factus, convenientissimus, & mundi nomine designari omnem rerum per omne ævum sibi mutuo succedentium seriem. Quamobrem Cl. *Thümmigius* objectionem hanc amoliturus, quærit, quis ideo dixerit, violari libertatem nostram, si in moralibus atque politicis media proferimus, quæ scopo magis satisfaciunt ceteris, & cur decretum censeri debeat absolutum, si ratio objectiva fuerit major objecti perfectio, immo cur executio mediorum fini optime servientium fatalem rebus necessitatem imponere debeat? Provocat ad Autorem pseudonymum in Bibliotheca Bremensi class. 8 fascic. 1 p. 47, qui contra obtrectatores *Wolfiani* nominis demonstrarit, ideam electi mundi optimi a Deo salva ejus sapientia & libertate removeri non posse.

Kieß-Historie,

hoc est,

PYRITOLOGIA, AUTORE D. JOANNE FRIDERICO HENCKELIO, Potent. Regis Poloniarum & Electoris Saxoniæ Physico Provinciali, nec non Physico Freybergensi.

Lipsiæ, apud Joannem Christianum Martini, 1725, 8.
Alph. 2 plag. 22 Tabb. æn. 12.

NOn contemnendam historiæ naturalis partem hoc Tractatu complexus est Cl. *Henckelius*, rei metallicæ & artis chemicæ peritissimus. Non compilatorem egit in argumento minus trito; sed propria experientia ac experimentis domesticis acquisita fideliter exposuit, historiæ naturalis incrementum pro virili promoturus. Animum enim ad pyritem, minerale præcipuum, cum cura describendum appulit, quod Autores celebratissimi *Capenarius* atque *Agricola* de hoc argumento non tradiderint nisi confusa atque incerta, ipsum autem minerale in fodinis maxima copia ubivis locorum sese offerat, usumque in re metallica amplissimum habeat. Experimenta cum institueret, non elementa Chymicorum inde elicere intendit; sed naturæ reliquit, quænam in solutione offerret. Nec descripta ab aliis experimenta imitatus, sed quæ ratio & tentamen fortuitum suggereret, ea instituere allaboravit. Singula experimenta aliquoties iteravit, ne minus explorata in lucem publicam proferret. Omnem quoque adhibuit curam, ne peregrina pyriti admixta experimenti eventum dubium redderent; & ne instrumenta & vasa minus pura eidem officerent: id quod imprimis in coloribus immutandis facillime accidit, tum etiam in ipsa mixtione ac fermentatione nocuum existit. Neque ipsum piguit singulas experimentorum circumstantias diario suo inserere, & vasis, quibus producta asservabantur, schedulas affigere, unde appareret, ad quodnam experimentum pertinerent. Sumsit experimenta in sexaginta, immo pluribus pyritæ speciebus, quas magno labore ac sumtu cum ipse ex fodinis patriis collegit, tum ex peregrinis oris ad se deferri

deferri curavit. Postquam institutum suum exposuit, de diversis nominibus differit, quibus pyrites appellatur. Pyritæ nomen antiquissimum a Græcis ad nos venisse & Germanice reddendum per vocem *Kiess*: multa enim ratione *Agricolam* inter *pyriten* & *chisum* distinguere. Ab Arabibus hoc minerale appellari *marcasitam*, a nonnullis Chymiæ secretioris cultoribus *magnesiam*, ab aliis *igniarium*, *lapidem luminis*, *sideritem*, *pyropum*, *pyrobolum*, *pyrimachum*, *othonnam*, *corallum &c.* Germanice *Büchsenstein*, *Martstein*, *quasi lapidem Martis*, *Atrament-Stein*. Ostendit autem, quanta in denominando hoc minerali confusio sit apud Autores, & quam ambiguæ sint interpretationis nomina adducta penes diversos: ubi multam lectionem probat. Non minor confusio quoad rem ipsam occurrit: id quod prolixe adstruit Noster. Certiora igitur traditurus, observat, primariam pyritæ materiam esse terram martialem, eique vel sulphur, vel arsenicum, vel subinde utrumque admixtum. Nonnunquam etiam admisceri cuprum: argenti vero atque auri nonnisi contemnendam portionem adesse. Unde notat, *pyriten aurei coloris* nomen hoc tantummodo promeruisse a colore externo, cum auro quasi tinctus appareat. Idem ipsius judicium est de *pyrite coloris argentei*. Nec probat, pyritas distingui a sulphure & vitriolo, cum ipsius judicio ex omni pyrite elici possit vitriolum, ex quo sulphur extrahitur, & contra. Majori ratione discrimen peti a sulphure & arsenico, cum non perinde nostri arbitrii sit, num arsenicum, an sulphur extrahi debeat, quemadmodum ex omni pyrite, qui vitriolum dat, sulphur elici potest. Etsi enim sæpissime arsenicum sulphuri sit admixtum, neque tamen ex sulphure arsenicum vel ex arsenico sulphur paratur. Distinguuntur quoque pyritæ a figura externa, e. gr. in rotundos & angulosos. Sunt autem cum rotundorum, tum angulosorum variæ species. Inter rotundos occurrunt sphæricus, hemisphæricus, ovalis, botrytes, cristatus; inter angulosos tetraëdros, sexaëdros, octaëdros &c. Tandem ratione coloris Noster eos dividit in albos, subflavos & flavos. Album esse pyriten arsenicalem; subflavum, in quo Mars cum sulphure prædominatur; flavum denique, in quo Venus sulphuri sociatur. Discrimen a colore petitum in historia naturali potissimum esse attendendum censet. Pyriten subflavum in

omni

omni lapidum genere reperiri, nec non in argilla ac in terrâ quavis metallica, observat: flavum vero & album alicubi non occurrere, ubi sedem suam figit subflavus. Non omnem a prima creatione originem suam deducere, sed eum hodienum generari arbitratur, atque posterius multiplici experientia confirmat. Nam stalactiten hodienum generari, nemo rerum naturalium curiosus ignorat; deprehendit autem Noster etiam iis in locis, ubi stalactitæ recentior ætas minime dubia, pyriten ejus superficiei adhærentem, immo particulas metallicas intus aggregatas. Probe monet, non partes pyritæ majores ab aquis aliunde advectas cum stalactite coaluisse, sed particulas valde exiles instar vaporis tenuis superficiei successive adhæsisse: quod ipsa autopsia manifesto prodit. Mittimus argumenta alia, quæ apud ipsum autorem legi merentur. Silentio tamen prætereundum non est experimentum Autoris, quo lapidis crystallini productionem illustrat. Vitrum rotundum majus urina recenti pueri dimidia parte repletum, vesica obducto colli longioris orificio, in loco temperate calido, veluti in hypocausto, per tres quatuorve annos immotum conservetur, ut vapores subtiles ascendentes & in superficie cava superiori collecti rursus defluant. Videbis enim non sine jucunditate, tandem margini vitri accrescere lapillos candidos, avenæ grana æmulantes, qui vitro adeo firmiter adhærent, ut ab urina effundenda loco minime dimoveantur. Figuram habent prismaticam, nihil saporis salsi produnt, nec in aqua fervente solvuntur. Veteres ignorarunt, Martem dominari in pyrite, qui nonnisi Venerem in eodem agnovere; etsi in plurimis pyritis rarissimam. *Listerum* primum fuisse fatetur Autor, qui in tractatu de fontibus medicatis Angliæ asseruerit, pyriten purum putum ferri metallum esse, quamvis id universaliter statuisse non videatur. Cel. *Bergerum* in Commentario de thermis Carolinis idem agnovisse. Etsi autem Noster multum tribuerit virorum doctissimorum autoritati, haudquaquam tamen diffitetur, quod asserti universalitatem ægre admiserit, cum hoc minerale jam diu multumque tractasset. Nunc vero multis argumentis eandem adstruit, quæ inter primo loco comparet attentio materiæ pyritæ a magnete, ubi a sulphure fuerit purificata. Probat ulterius, pyriten

Marte

Marte non destitui, etsi Venus non exiguam sibi partem vendicet, cum e contrario Veneris sæpissime nullum vestigium appareat. Rationes quoque reddit, cur Venus cum Marte in pyrite copuletur. Præter Martem & Venerem, tanquam partes fixas pyritæ, ostendit etiam adesse terram crudam minime metallicam, quæ particulis Martis, Veneris, sulphuris atque arsenici intime permixta, ut nullo microscopio distingui possint: sed qualis eadem sit, hactenus ipsi detegere non licuit. Sulphur in pyrite flavo & subflavo facile detexit; ast in albo iteratis experimentis vix ullum ejus vestigium reperire licuit. In pyrite venereo, quamvis maxime arsenicali, magna copia idem obvium, maxima vero in martiali. Notatu admodum dignum censet, quod in sulphure crudo terra martialis contineatur: quod inde probat, quia scoriæ sulphuris in testa concrematæ relinquunt terram cinericiam, quam magnes trahit, in regulum martialem mutabilem. Arsenicum non eadem constanter forma apparere monet, ut adeo difficile sit idem detegere. Ne igitur labor frustretur, diversas ejus formas describit. Reperitur autem potissimum in pyrite albo. Cum nimis exigua argenti & auri portio in pyrite contineatur, pauca quoque de ea re verba facit, atque inter ea refert aurum & argentum, quæ accidentaliter pyritæ admiscentur. Vitriolum in pyrite non contineri censet, tanquam partem constitutivam, sed ex eodem produci, nempe coadunitis particulis aliis per pyriten dispersis, acidi nempe, sulphuris & terræ metallicæ. Multus est in describendo modo vitriolum ex pyrite producendi. Quoniam vero Noster salse ridet eos, qui omnia mixta in sal, sulphur atque Mercurium resolvere nituntur, cum in resolutione compositorum, nedum decompositorum non per saltum progrediendum sit ad prima quædam principia tanquam elementa; ideo hic quoque eadem observans, pyriten tanquam decompositum tantum resolvit in suas partes constitutivas, quæ in compositorum numero habentur, in ferrum, cuprum, sulphur atque arsenicum, neque curæ ipsi est ulterior ferri, cupri, sulphuris atque arsenici analysis, etsi ultro largiatur, naturam decomposita non demum ex compositis formare, verum in ipsa compositione mixta producere. Varia instituit experimenta

Mm de

de reductione metallorum ad æs minerale. Ipsius judicio æs minerale consistit ex terra metallica, sulphure & arsenico, ita ut sulphur & arsenicum vel simul insint, vel alterutrum tantum insit, atque nonnunquam ex terra cruda non metallica. Genesin pyritis atque mineralium ceterorum deducit a vaporibus mineralibus, quorum adeo pariter genesin explicare studet. Usum denique pyritis declarat in parando sulphure, vitriolo, arsenico & fundendo metallo, atque appendicis loco varia notatu digna adjicit a præsenti argumento non prorsus aliena, veluti *Rosini* relationem historicam de terra Martis Hassiaca, *Meuderi* experimenta de gravitate specifica pyritis aliorumque mineralium & variorum fluidorum cum naturalium, tum artificialium, & observationes quasdam miscellaneas curiosas ad regnum minerale spectantes. Quamvis vero tantum de pyrite agat Cl. *Henckelius*, universam tamen metallurgiam plurimum illustrat, de regno minerali præclare meritus.

Astronomische Tabellen des Herrn de la Hire &c.

hoc est.

TABULÆ ASTRONOMICÆ PHILIPPI DE LA HIRE, cum nova, completa & accurata descriptione omnis calculi Astronomici; Autore JOANNE ALBERTO KLIMMIO.

Norimbergæ, apud Jo. Christoph. Weigelium, 1725, 4.

CL. Autori propositum est calculum Astronomicum, cujus difficultas plurimos ab eo deterret, reddere magis expeditum. Quamobrem cum Tabulæ *Philippi de la Hire* nostro ævo celebratissimæ sint, præcepta autem breviora adjecta sint, quam ut ad omnem calculum Astronomicum feliciter tractandum satisfaciant, iis præsertim, qui parum adhuc sunt exercitati; ideo Tabulas quidem retinuit, juxta exemplar, in quo Cel. Autor propria manu nonnulla correxit, a Cl. *Rostio* revisas, sed præceptis omissis novam ad calculum Astronomicum introductionem adjecit. Docet c. 1, quænam sint præcognita ad intelligentiam tabula-

rum

rum aſtronomicarum neceſſaria, c. 2 arithmeticam ſexageſimalem, c. 3 Trigonometriam planam, c. 4 Trigonometriam ſphæricam, c 5 diviſionem temporis in genere, c. 6 diviſionem anni in ſpecie, cum problematis in calculo neceſſariis, c. 7 calculum Solis, c. 8 calculum Lunæ, c. 9 calculum planetarum, c. 10 calculum eclipſium lunarium, c. 11 calculum eclipſium Solis ac telluris, c. 12 calculum occultationis fixarum & planetarum, quæ a Luna fiunt. Palmarium, quod Autor dedit, conſiſtit in eo, quod docuerit modum geometricum computandarum eclipſium, & methodum imprimis *Keplerianam* explanaverit, qua eclipſes ſolares inſtar eclipſium telluris conſiderantur, quodque projectiones geometricas occultationis planetarum & fixarum a Luna admodum perſpicue declaraverit. In præfatione commendat Elementa Matheſeos *Wolfiana*, quorum in addiſcenda Matheſi uſum inſignem, propria experientia confiſus, grata mente prædicat.

DE LUMINIS REFRACTIONE DISSERTAtio Anti-Bernoulliana, qua luminis refracti Natura explicatur; Autore JOH. RIZZETTO.

CUm docuiſſet experientia, quod in tranſitu luminis ex uno in aliud diverſæ reſiſtentiæ medium ſinus angulorum incidentiæ & refractionis ſibi invicem in ratione conſtante reſpondeat, hunc Naturæ effectum plures Mathematici explicare ac demonſtrare conati ſunt. Nimirum ex una parte Carteſius, Herigonius & P. de Chales, ac ex altera Robervalius, Hugenius ac Newtonus. At ſummus Geometra, Joh. Bernoullius, ſingulorum explicationibus impugnatis, in Actis Lipſ. Anni 1701 confidenter aſſeruit, ***neminem illorum univerſalem applauſum obtinuiſſe.*** His acceſſere Fermatius, Snellius ac Leibnitius, qui poſitis ſinibus dictorum angulorum inverſe ut reſiſtentiis mediorum, radium invenerunt ex puncto radiante ad punctum illuſtrandum via facillima pervenire. At vitio cauſarum finalium in hac quoque explicatione notato, denique Bernoullius con-

conclusit, *nullum adhuc existere, qui demonstrationem dederit puram ac nullis objectionibus obnoxiam.* Causa finali facillime agendi rejecta, is tamen Canonem sumpsit, quo dicebatur ipsorum angulorum sinus esse reciproce inter se ut resistentias mediorum, & hunc utique demonstraturus, *nostram*, inquit, *dabimus explicationem*, *qua rigido Physico non minus quam accurato Mathematico satisfactum iri speramus.*

Cum autem notassem, quod in transitu luminis ex aere in aquam sinus angulorum incidentiæ & refractionis, juxta observationes vulgo receptas, sunt inter se ut 4, 3, & per consequens resistentiæ aeris & aquæ, juxta Canonem Bernoullianum, ut 3, 4; fastidium faciebat, quod pendulis in aere & aqua oscillantibus Newtonus elicuit in Princ. Math. resistentias aeris & aquæ esse inter se ut 1 ad 800 vel 900. Quare nesciebam, quomodo posset (ut Autor speravit) rigido Physico satisfacere, quod esset proportio inter resistentias aeris & aquæ, ut 3, 4, tam diversa nimirum ab illa, quæ ex Newtonianis experimentis eliciebatur. Hinc suspicatus sum, Clariss. Autorem erraffe; & quoniam is dicitur Canon principio Mechanico demonstratus, rem accuratius examinavi; cumque invenirem difficultatem, hanc in medium fero, ut, si confirmanda est, alia explicatio, quæ melius ad intentum faciat, sublato præjudicio, innotescat.

Sint duo media (ita Bernoullius ait) *diversæ consistentiæ ADC, BCD* (Fig. 1), *punctum radians A, punctum illustrandum B, ad quod radius Ae pervenire debet per refractum e B. Quandoquidem radius e B tanta vi (ob legem actionis & reactionis) a resistentia medii BCD repellitur a B versus e, quanta radius resistentiam eandem superare conatur; Similiter radius Ae pari vi a resistentia medii ABC retunditur ab e versus A, quanta ipsi opus est ad eandem resistentiam superandam, scilicet ab A versus e; Hinc in puncto e fit conflictus secundum directiones Be, Ae duarum virium inæqualium & mediorum resistentiis proportionalium.*

Cum autem constet, duas vires inæquales in se mutuo libere agentes ad eum situm se componere, in quo earum momenta fiant æqualia,

æqualia, ut hoc modo provocetur æquilibrium; hoc itaque punctum e ita situm esse debet, ut vires illæ inæquales ad æqualitatem momentorum, nempe ad æquilibrium reducantur.

Concipit ergo CD ut virgam rigidam, quæ instar axis admittat verticillum e, sed ita tamen, ut lubricissime fluat: huic verticillo duos fingit funiculos alligatos e A m, e B n trochleas A, B superambientes, inque suis extremitatibus suspensa sustinentes duo pondera inæqualia m, n, ut ita verticillus e simul sollicitetur a duabus potentiis secundum directiones e A, e B, eodem plane modo, quo radios opticos punctum incidentiæ e viribus inæqualibus urgere dicit: hoc tantum discrimine, quod ibi potentiæ agant secundum directiones A e, B e premendo, hic vero secundum contrarias e A, e B trahendo.

Patet autem, perinde esse, sive prematur, sive trahatur, nam semper verum est, si duæ potentiæ æquilibrium inter se constituentes,

tes, ſingulæ prioribus ſuis directionibus in contrarias partes dirigantur, eas etiam poſtea equilibrium ſervare. Dicit itaque, verticillum e ad eum locum pertractum iri in virga C D, in quo ducta normali I R ſinus anguli A e R repræſentantis angulum incidentiæ ſit ad ſinum anguli B e I, referentis angulum refractionis, in reciproca ratione potentiarum trahentium, quæ diaphanorum reſiſtentias exprimunt.

Si duæ potentiæ ſollicitant verticillum *e* ſecundum directiones e A, e B trahendo, vel ſecundum contrarias A e, B e premendo; quod verticillus *e* in virga C D (ut æquilibrium procuretur) ad eum locum pertrahendus ſit, in quo ſinus anguli A e R ſit ad ſinum anguli B e I in reciproca ratione potentiarum trahentium, vel prementium, hoc utique veritati conſentire percepi; quare didici, quærendam non eſſe in principio mechanico, ſed in ejus applicatione, difficultatem.

Ut hæc e latebris eruatur, propagetur radius in æthere, & ingreſſus in aerem, ex hoc tranſeat in aquam, ex medio nempe rariore in denſius, & in hoc tranſitu refractionem ſubeat. Quum tranſit radius A e per medium rarius A D C, ab hujus reſiſtentia retunditur ab *e* verſus A: perſpicuum eſt autem, quod is agitur tranſitus, quia ineſt radio vis f, quæ impenditur in ſuperanda ipſius medii reſiſtentia, ac etiam perſpicuum eſt, quod hæc vis f dirigitur ab A verſus e, & ob legem actionis & reactionis æquatur reſiſtentiæ ipſius medii A D C. Quare colligitur, hanc vim f illam eſſe, quæ ab Autore indicatur his verbis: *ſimiliter radius A e pari vi a reſiſtentia medii A D C retunditur ab* e *verſus A, quanta ipſi opus eſt ad eandem reſiſtentiam ſuperandam, ſcilicet ab A verſus* e.

Quum radius pervenit ad punctum e, aliam invenit vim, quæ magis repellit illam a B verſus e, majorem nempe reſiſtentiam medii denſioris D C B. Ut igitur radius hanc majorem reſiſtentiam ſuperet, opus eſt illi vim majorem impendere, quæ proinde vocari poteſt f + F. Hoc poſito patet hanc dirigi ab *e* verſus B, & ob legem actionis & reactionis ipſam æquari reſiſtentiæ ejus medii denſioris, D C B, referri ſcilicet vim f ad illam partem reſiſtentiæ ejus medii denſioris, quæ æqualis eſt reſiſtentiæ medii rarioris, & vim F ad exceſſum, quo reſiſtentia medii denſioris

ſuperat

ſuperat illam rarioris. Cum igitur manifeſtum ſit, eam agere in ſenſu quoque contrario, ſcilicet a B verſus e, concluditur itaque, eandem vim f + F illam eſſe, quæ ab Autore ſignificatur his aliis verbis: *Quandoquidem radius e B tanta vi a reſiſtentia medii B C D repellitur a B verſus e, quantâ radius reſiſtentiam eandem ſuperare conatur.*

His præmiſſis quærendum eſt, an vera conſequentia ſit, quam elicit Autor dicendo: *Hinc in puncto e fit conflictus ſecundum directiones A e, B e, duarum virium inæqualium & mediorum reſiſtentiis proportionalium.* Vires inæquales, & mediorum reſiſtentiis proportionales, juxta mentem Autoris, procul dubio ſunt f, f + F; videndum eſt igitur, an iſtæ ſint, quarum conflictus fiat in puncto *e*, ſecundum directiones A e, B e. Si vis f, quæ impenditur in ſuperanda reſiſtentia medii rarioris A D C, eſſet tota illa vis *a*, qua radius propagatur in æthere, propagatio fieret in medio rariore usque ad punctum e, non autem in denſiore ultra ipſum punctum e. Nam vis, cui propagatio tribuenda foret, inveniretur in caſu medii rarioris, non autem in caſu denſioris. Si igitur radius in hoc etiam medio denſiore propagatur, oportet, ut ſuperata reſiſtentia medii rarioris, pars tanta ſuperſit ex vi *a*, quanta ſaltem ſufficiat pro ſuperanda quoque reſiſtentia medii denſioris. Hinc ſequitur, quod illa vis (qua radio obnitendum eſt in puncto e, ut ſuperet reſiſtentiam hujus medii denſioris) non eſt vis f, hoc enim illi opus eſt ad reſiſtentiam medii rarioris ſuperandam, ſed vis a - f, ea nempe reſidua, quæ ſupereſt illi poſt reſiſtentiam ipſius medii rarioris ſuperatam. Quoniam hæc igitur vis a - f agit ea quoque ab A verſus e; ex duabus igitur viribus, quarum conflictus fit in puncto *e*, ſecundum directiones A e, B e, illa, quæ agit ab A verſus e, videtur eſſe non vis f, ſed vis a - f. Iterum cauſa, qua refrangitur radius in tranſitu ex medio rariore in denſius, procul dubio eſt exceſſus, quo reſiſtentia medii denſioris ſuperat reſiſtentiam rarioris, nam ea refractio eſt major, vel minor, vel nulla; prout major, vel minor, vel nullus eſt quoque hujusmodi exceſſus. Hinc ſequitur, quod illa vis, qua medio denſiori obnitendum eſt in puncto e contra vim a - f, non

non est tota vis $f+F$, quæ refertur ad totam ipsius medii densioris resistentiam; sed sola vis F relata ad excessum, quo resistentia medii densioris superat resistentiam rarioris. Quoniam igitur hæc ipsa vis F agit a B versus e, ex duabus igitur viribus, quarum conflictus fit in puncto e secundum directiones A e, B e, altera, quæ agit a B versus e, videtur non esse tota vis $f+F$, sed sola vis F.

Si igitur in refractione, quam patitur radius transiens ex aere in aquam, elicitur ex Canone Bernoulliano proportio inter resistentias aeris & aquæ ut 3, 4, tam diversa nimirum ab illa (ut 1 ad 800 vel 900,) quam Newtonus docet, hujus diversitatis ratio videtur manifestari. Nam in transitu radii ex aere in aquam Autor ex lege actionis & reactionis elicuit resistentias aeris & aquæ esse directe proportionales viribus, quibus radio opus est ad eas resistentias superandas. Et quoniam statuit, has vires in puncto incidentiæ obniti, ex suo mechanico principio collegit, easdem vires, & per consequens resistentias aeris & aquæ sinibus angulorum incidentiæ ac refractionis reciproce respondere. At quia videntur in puncto incidentiæ obniti ex una parte illa vis, quæ superest radio post aeris resistentiam superatam, & ex altera parte illa vis, quæ refertur ad excessum, quo resistentia aquæ superat resistentiam aeris; non autem obniti vires, quibus radio opus est ad superandas resistentias aeris & aquæ; has vires & per consequens horum mediorum resistentias sinibus illorum angulorum reciproce respondere, perperam Autor (ni fallor) ex mechanico suo principio collegit.

Explicatione refractionis Bernoulliana nutante, illæ quoque Fermatii, Snellii, & Leibnitii laborant; nam ex omnibus sequitur, sinus angulorum incidentiæ & refractionis resistentiis mediorum reciproce respondere; quod experientiæ adversatur, cum in transitu radii ex aere in aquam ratio inversa inter sinus angulorum incidentiæ & refractionis sit ut 3, 4, diversa nimirum ab illa (ut 1 ad 800 vel 900) in qua sunt resistentiæ mediorum. Reliquas omnes explicationes Bernoullius arguit falsitatis vel dubii, nec immerito illas Cartesii, Herigonii, ac Robervallii; elicitur enim ex duabus primis, refractionem in transitu radii

radii ex rariore in densius faciendam esse non ad perpendicularem, sed a perpendiculari, & ex tertia colligitur esse in ratione constante non Sinus, sed Tangentes angulorum incidentiæ & refractionis, quæ omnia reperientiæ repugnant. Nec arguit immerito illas etiam Hugenii & Newtoni; nam prima displicet illis, qui lumen in instanti propagari contendunt, ac secunda innititur vi attractivæ, quæ non exponitur, sed supponitur. Quod autem is omnia quoque condemnet, quæ leguntur in Mundo Mathematico P. de Chales, *quia videntur unice experientiæ accommodata, ita ut si de ea nondum constaret, pariter nihil certi ex illis a priori concludere liceret*, hoc nequeo quidem subscribere, nam potius aliqua ex iis ad propositum nostrum arbitror esse excolenda. Demonstrante laudato Autore, vel potius ea referente, quæ demonstrata fuerunt a P. Maignan, nempe in transitu radii ex uno in aliud medium sinus angulorum incidentiæ & refractionis esse inter se ut velocitates radii in mediis inæqualiter resistentibus, aliquid utique in demonstratione desideratur, at ex illa tamen explicatio refractionis videtur esse petenda.

Ut omnia recte procedant, ab omni Hypothesi in primis abstinendum esse, & illud tantum, quod pro certo habetur, assumendum puto. Si corpus opacum corpori luminoso propius vel longius objicitur, lumen in objecto corpore apparet; quare patet, undique propagari luminosi corporis lumen, quo totum circumfusum spatium impletur. Si rursus fila Amiantina in foco Lentis Sereniss. Ducis Aurelianensis verticali positione solaribus radiis exposita a luminis ictu dejiciuntur (Regia Academia Parisiorum in Historia Anni 1708 testante) inde colligitur, vim lumini in actu propagationis inesse. Si denique lumen transiens ex medio rariore in densius in actu propagationis eam subit, quam appellamus refractionem, certum est illud in hoc transitu pati, medio densiore majorem difficultatem faciente, quam rariore: nisi enim hæc difficultas in causa foret, ratio non esset; qua foret ipsum de recto tramite deflectendum. Licet igitur ignoramus, qua lumen vi propagetur, an emanationis, an impulsus, an aliusmodi, pro certo tamen habemus, luminis propagationem fieri in mediis rarioribus faciliorem, & in

denſioribus difficiliorem. Quare, ſi nomen diſplicet velocitatis, qua dicitur lumen per media reſiſtentia ferri, illud utique repudiari non poteſt facilitatis, qua lumen per eadem media dicatur propagari. His poſitis Lex, quæ ſequitur, demonſtranda eſt, ex hac enim omnes refracti luminis proprietates fluere videntur.

Lumine ex medio rariore in aliud denſius tranſeunte, ſinus angulorum incidentiæ & refractionis ſibi invicem directe reſpondent, ut facilitates, quibus lumen in iisdem mediis propagatur.

DEMONSTRATIO.

Ponatur (Fig. 2) radii cujuscunque ſectio per Axem A B C D,

Fig. 2.

cujus

cujus extrema linea B C: manifestum est, puncta extrema B, C pari facilitate propagari in medio rariore per rectas AB, DC. Dum autem ipsa linea B C incidit oblique ex rariore in superficiem C G medii densioris, huic primum occurrit, ac primum insinuatur punctum C, dum adhuc punctum B per medium rarius propagatur. Cum igitur majorem difficultatem offendat punctum C, quam punctum B, necesse est, ut ea puncta B, C propagentur per curvas B G, C F; dum enim punctum B propagatur facilius in medio rariore per arcum majorem B G, oportet, ut punctum C propagetur ægrius in medio densiore per arcum minorem C F. Cum tandem tota linea B C medium densius penetraverit, & acquisiverit positionem G F, manifeste patet, iterum pari facilitate propagari puncta extrema G, F per alias rectas G M, F O. His positis arcus B G, C F circulares esse P. de Chales affirmat, non autem demonstrat, & ideo, quæ deest, demonstratio adjungenda est.

Tempore infinitesimo acquirat linea B C positionem *ab*: si producatur recta BC ad partes *e*, hæc est normalis utrique curvæ, Ba, Cb; nam puncta extrema B, C propagantur in medio rariore per rectas AB, DC, quæ tangunt arcus Ba, Cb in punctis B, C, & quæ proinde normaliter insistunt rectæ B e. Iterum linea *ab* ea pariter producta ad partes *e* perpendicularis est ipsis curvis Ba, Cb; nam si medium rarius in spatio a f G, sicut alterum densius, resisteret, puncta extrema *a*, *b* per rectas propagarentur, quæ tangerent arcus B a, C b in punctis *a*, *b*, & quæ proinde normaliter insisterent rectæ *ae*; quare patet, rectas eB, *ea* radios esse osculatores arcuum Ba, Cb.

Si altero tempore infinitesimo, quod sit primo tempori æquale, acquirit linea *ab* positionem G F, hanc quoque rectam G F productam ad partes *e* simili modo ostendetur esse radium osculatorem arcuum a G, b F, quorum alter radius osculator est pariter ipsa recta *a e*.

Huic rectæ *ae* ulterius productæ ad partes *e* occurrat, si possibile est, recta G F (ipsa quoque producta) in altero puncto g: quoniam lumen propagatur tempore æquali in medio rariore per arcus B a, a G, & in densiore per arcus C b, bF, erit itaque

que Ba, Cb:: a G, bF. Sed *ag*, *bg* :: a G, b F, ob similitudinem sectorum gaG, gbF; ergo B a, Cb:: a g, b g. Sed iterum B a, *cb* : : *ae*, *be*, ob similitudinem aliorum sectorum eBa, ecb; ergo ag, bg:: a e, be; & per consequens ag-bg (ab), bg :: ae-be(ab), be. Ex quo patet, esse *bg*, *be* inter se æquales. Cum igitur tres rectæ B C, *a b*, G F ulterius productæ concurrant in unum & idem punctum *e*, Mathematicis patet, esse B G, C F arcus circulorum, quorum semidiametri e B, e C.

Ut his cognitis reliqua expediantur, satis est, demonstrationem P. de Chales ad simplicitatem excolere. Centro C, intervallo CG, descripto arcu GK, ac centro G, eodem intervallo GC, descripto arcu CL, sint rectæ GH, CI sinus ipsorum arcuum GK, CL, vel angulorum KCG, CGL. At ex punctis C, G ductis C N, GO perpendicularibus superficiei refringenti C G, cum anguli N C G, K C D sint recti, dempto communi angulo NCK, residuus angulus K C G est æqualis alteri NCD, qui est angulus incidentiæ: Et cum anguli MGL, OGC sint pariter recti, dempto communi angulo O G L, remanet angulus C G L æqualis alteri MGO, qui est angulus refractionis; quare rectæ G H, C I sinus angulorum incidentiæ & refractionis exponunt. At istæ rectæ inter se sunt, ut semidiametri e G (e B), e C ob similitudinem triangulorum e G H, e C I; ac istæ semidiametri e B, e C sunt inter se ut arcus G B, C F, ob similitudinem sectorum eBG, eCF; & tandem se habent isti arcus GB, CF ut facilitates, quibus lumen in mediis inæqualiter resistentibus propagatur; his itaque facilitatibus proportionales sunt illi sinus. Quod erat demonstrandum.

Dum radii extrema linea BC in transitu ex medio rariore in densius propagatur intra circulares arcus BG, CF, quamvis mutetur ipsa linea BC, hoc est, diameter radii, constans attamen est ratio ipsorum arcuum BG, CF, nam ipsi sunt ut facilitates, quibus lumen in mediis inæqualiter resistentibus propagatur. At sinus angulorum incidentiæ & refractionis in eadem proportione sunt; quamvis igitur diameter radii cujuscunque magnitudinis sit, finitæ vel infinitesimæ, in transitu tamen ex

rariore

rariore in densius eidem angulo incidentiæ semper idem debet refractionis angulus convenire. Si quis igitur suspicatur, legem propositam (lumine ex uno in aliud medium transeunte) alterari a tremitu, vel a quolibet alio elemento, quod in collisionibus locum invenit; is consideret, esse talem diametrum radii, ut tanquam infinite parva, nisi mathematice, saltem physice sumi queat; & tamen ea omnia, quæ superius demonstrata sunt, constanter manere; non autem idem contingere aliis elementis, quæ in collisionibus locum inveniunt, facile enim percipiet, hæc omnia elementa in quantitatibus infinitesimis evanescere. Quare suspicione remota eam legem intelliget in casu proposito confirmari.

Denique addendum est, quod si in transitu ex medio rariore in densius mutatur facilitas, qua lumen propagatur in rariore; ob legem actionis & reactionis in eadem proportione mutatur etiam medii densioris resistentia, ac ita quoque mutatur facilitas, quam in superando medio densiore lumen amittit. Sumantur itaque datæ facilitates, nimirum F, qua propagatur lumen in rariore, & G qua propagatio fit in densiore: si facilitas F mutatur in quamlibet aliam f, ac quæratur eventus alterius facilitatis G, fingatur, hanc aliam mutari in alteram g. Quibus positis erit F, f :: F - G, f - g; ex qua deducitur F, G :: f, g, constans nimirum ratio, quam habet facilitas propagationis in densiore ad alteram facilitatem propagationis in rariore. Quælibet igitur sit finita vel infinita facilitas, qua propagatur lumen in rariore, sequitur, hanc semper esse diversam ab illa, qua propagatur in densiore, & huic diversitati sinus angulorum incidentiæ & refractionis juxta legem propositam respondere.

Cum igitur Bernoullius doceat, quod in transitu luminis ex uno in aliud medium sinus angulorum incidentiæ & refractionis sint reciproce inter se ut resistentiæ mediorum; nos autem, quod ipsorum angulorum sinus sint inter se directe ut facilitates, quibus lumen in mediis inæqualiter resistentibus propagatur; si demonstrationes consideramus, videtur illa Canonis Bernoulliani deficere, illa nostri inconcussa manere. Si vero in explicandis Phænomenis periculum facimus, videtur etiam Bernoullianus Canon ita a proposito discrepare, ut nullibi admitti

 possit,

possit, noster autem ita ad intentum facere, ut nil ultra desiderandum ipse relinquat.

Quæ his subjecit Ill. Autor Phænomena, latius explicata, Supplem. T. IX Sect. III inseremus.

D. MARTINI SCHURIGII, PHYSICI Dresdensis, Chylologia Historico-Medica, h. e. Chyli humani sive succi nutritii Consideratio Physico-Medico-Forensis.

Dresdæ, sumptibus Johannis Christophori Zimmermanni, & Johannis Nicolai Gerlachii, 1725, 4.
Alphab. 5 plag. 6.

POst Spermatologiam & Sialologiam ad Chylologiam pergit in Collectaneis suis edendis Autor Clarissimus, in XV capita distributam, in quorum I de Appetitu tam naturali quam præternaturali, in II de Pica & Malacia, in III de Nausea & Fastidio certorum ciborum ac Antipathia animalium, in IV de diuturna a cibo & potu abstinentia, in V de œsophago & deglutitione tam integra quam læsa, ut & de variis rebus deglutitis, in VI de ventriculo & chylificatione, illiusque affectibus præternaturalibus, in VII de vomitu, in VIII de intestinis eorumque morbis, ac de chylo ejusque motu, in IX de fæcibus, alvi fluxu, adstrictione ac procidentia ani agit; in X res varias præternaturales in intestinis repertas, vel per alvum excretas aut extractas, commemorat, in XI stercoris Analysin Chymicam instituit, & præparata recenset, ac qualia ista præbeant signa, quemque usum medicum habeant, in XII, XIII, & XIV docet. In ultimo aliquot quæstiones Medico-Forenses dirimit, scilicet 1) an fœminis excrementa alvina per vaginam uteri ejicientibus matrimonium sit concedendum, aut semel contractum iterum dissolvendum? 2) an ex meconio per parturientis vaginam uterinam prodeunte certum defuncti fœtus signum desumi queat? 3) an herniosi ad matrimonium sobolisque procreationem apti sint? 4) an herniosi torqueri queant? 5) an ex intestino recto vel ano constuprati pueri signum peti possit?

Quas proprias observationes Autor huic operi interspersit, brevi-

brevibus jam de more enumerabimus. Pag. 28 de Gulone, animali voraciſſimo, Germanis *Vielfraſs*, agit; cujus voracitatis cauſam licet plerique Autores ex eo deducant, quod ductus cholodochus in ventriculum ejusque fundum implantetur, & inteſtinum tantum unicum, aut tam parvum ſit, ut ab orificio ventriculi inferiore absque gyrationibus recta ad anum tendat; Noſter tamen ex ſectione hujus animalis, quam anno 1715 die 3 Aprilis inſtituere contigit, didicit, ductum cholodochum æque ac in aliis animalibus in inteſtinum duodenum inſertum, & reliqua inteſtina gyrata & anfractuoſa fuiſſe. P. 53 Virginis picam ad arenam ſcriptoriam atramento impregnatam, p. 59 alius, ſumme cachecticæ, ad ſal culinare, & p. 95 iterum alius, ad libros ſitu corruptos, ſtraminis mucidi, ſebique veteris fætorem deſcribit, p. 111. De coqua refert, eam ad recentis & frigidi butyri eſum nullis perſuaſionibus adigi potuiſſe, liquatum vero, tam cibis admixtum, quam intincto pane, vel etiam cochleatim calide aſſumtum in ſummis delitiis habuiſſe, p. 114 Sic recenſet, facetum quendam ſodalem ſuum, caſeum averſantem, ad lanionem duxiſſe, huncque juſſiſſe bovis mactandi ori & naribus caſeum admovere, cum verbis: ede, aut occideris; altero die eidem ſodali caſeum iisdem cum verbis obtuliſſe; quo factum, ut hic non ſolum tum temporis caſeum absque ullo ſymptomate guſtaverit, ſed poſtmodum etiam ad ejus eſum aſſuefactus fuerit. De Antipathia ubi loquitur, pag. 120 ſqq. exempla adducit eorum, qui ad odoratum & viſum pomorum Stetinenſium, ad capparides, flores violarum & cheiri, ad ſambuci aquam, vinum, cereviſiam, nicotianæ odorem, & felem peſſime ſe habuerunt. Militis etiam voraciſſimi p. 185 mentionem facit, & p. 225 ſqq. eorum, qui inediam diuturnam revera tolerarunt. P. 249 perſonas allegat, qui immoto gutture magnam vini vel cereviſiæ quantitatem in ſe ingurgitarunt. Deglutitionem etiam impeditam p. 249 & 257 vidit ex tumore in colli latere ſiniſtro circa laryngem curato, & ex epiglottitis in milite, lue venerea laborante, eroſione. Polyporum narium aliquot pag. 275 allegat exempla. Merentur etiam legi obſervationes, quas p. 334 & 344 deſcribit de iis, qui cultros, lapides duros ſiliceos, ſtupam cannabinam, canes, feles, arſe-

arsenicum & alia venena devorarunt, & p. 359 de puero a faba in glottide hærente suffocato. Inter ventriculi vitia observavit p. 372 in Comite de Callemberg pravum ejus situm, quo in hypochondrio sinistro deorsum versus propendebat, p. 375 nimiam amplitudinem in helluone, octodecim aquæ libras capientem, p. 397 perforationem & sphacelum post ambustionem in laconico; & p. 401 vulnus cum diaphragmatis læsione non lethale. Vomitus extraordinarii leguntur, p. 437. lactucæ & cerasorum nigrorum post sextum vel septimum demum mensem rejectorum, p. 455 ab unguibus non propriis concitati, & p. 475 materiæ nigerrimæ, dolorem ventriculi mordentem & rodentem inferentis. Intestina observavit p. 548 in infante extra abdomen propendentia, p. 549 in gemellis ad labia vaginæ uterinæ prolapsa, p. 560 consumta, & p. 576 ileum tribus in locis intrusum. Virginem allegat p. 623, quæ post largiorem prunorum una cum lapillis esum diuturnam passa fuit alvi obstructionem, ita ut ipsa filo ferreo (*Strick-Nadel*) eos non sine summo dolore effodere fuerit coacta; similem p. 628 observavit ab ira & terrore concitatam, & ad duas & sex fere septimanas durantem. Ani clausuram p. 668 in duabus puellis conspexit curatam, per quarum genitalia excrementa prodierant. Sic p. 675 fæcum alvinarum per genitalia, & urinæ per anum rejectionem in uxore capillamentarii observavit. Denique p. 688 rustici mentionem facit, qui post nimis avidam uvarum integrarum cum arillis deglutitionem contumacem alvi obstructionem & inde ingentem in inguine dextro tumorem passus fuit, ex quo disrupto non solum fæces alvinæ, sed etiam uvæ integræ in magna copia fuerunt excretæ.

NOVA LITTERARIA.

Dum adhuc in Belgio prela exercentur imprimendo *Corpore Diplomatico* maximo, seu collectione Tractatuum Pacis, XII Tomos complexuro, quorum nuper octo prodiisse feruntur; prodeunt interim non exigui momenti Opera duo, quæ, cum in Opere illo locum non inveniant, apprime tamen ad illustrandos Pacis Tractatus pertinent. Primum sub titulo: *Histoire des Traités de Paix & autres Negotiations du XVII Siecle depuis la Paix de Vervins jusqu'à la Paix de Nimegue, qui peut servir d'Introduction au Corps diplomatique ou Recueil des Traités de Paix*, Amstelodami & Hagæ Com. 1725, duobus Tomis in fol. alterum sub tit. *Negotiations secretes touchant la Paix de Munster & d'Osnabrug, tirés des Manuscrits les plus authentiques*, Hagæ Com. 1725 & 1726 quatuor Tomis in fol. prostat.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno MDCC XXVI.

ISTORICI DELLE COSE VENEZIANE, i quali hanno scritto per publico Decreto.

h. e.

SCRIPTORES RERUM VENETARUM, qui publica autoritate scripserunt, nempe M. A. SABELLICUS, PETR. BEMBUS, PAUL. PARUTA, ANDR. MAUROCENUS, BAPT. NANI & MICH. FOSCARINI.

Tomi X.

Venetiis, apud Lovisam, 1718 - 1722, 4 maj. Alph. 34 Tabb. æn. 8.

QUanta sit doctrina, quam exquisitum rei literariæ promovendæ studium, quanta denique modestia Viri illustris ac celeberrimi, *Apostoli Zeni*, Veneti, Nobilis Cretensis, qui hodie Historici & Poetæ in Aula Cæsarea munere fungitur, nisi aliunde jam satis constaret, vel e splendidissimi hujus operis editione, quam, quamvis nec in titulo, nec in præfatione operis doctissima, & alibi quoque rarius, ejus nomen præferat, ipsius tamen consiliis & industriæ unice fere deberi, res ipsa loquitur. Juvabit vero Præfationem vel strictim perlustrasse, in qua de Venetis scriptoribus tum vetustioribus, Latinis maxime, tum de illis, qui publica autoritate postremis his sæculis historiam descripserunt, diserte agit Cel. *Zenus*,

qui & alibi, ut in *Diario Veneto*, tum moderno, tum altero illo, quod *Galleria di Minerva* inscriptum est, de Historicis Venetorum accurate egit, & fusius edisseret in opere, cujus spem facit, *de Scriptoribus Venetis*. Præmissis Anonymis tribus, *Gradensi*, Seculi X, *Veneto*, Seculi XI, & *Attinate*, Seculi XIII, Scriptoribus, memorat ipsum Venetiarum Principem, *Andream Dandolum*, qui Seculo XIV & Mare magnum Historicum, quod temporis injuria periit, & *Annales* atque *Chronica*, nondum edita, exaravit. Eodem tempore vixit *Benintendus*, qui pariter Chronicon Venetiarum ad Orseolum I usque conscripsit, quod æque ac *Anonymi*, qui Dandoli Annales ab A. 1280 ad 1342 produxit, & *Raphaini de Carisinis* Chronica, quibus hic ipse ab A. 1342 ad 1388 continuatur, adhuc in scriniis latet. Seculo XV primus inclaruit *Laurentius de Monacis*, cujus Chronicorum Libri XIV, in quibus & sequitur Dandolum Autor, & passim auget, nondum lucem adspexerunt, si ea excipias, quæ ex libro XIII de Ezelino cum *Albertini Mussati* Historia Henrici VII edidit Felix Osius. Spectat huc porro *Blondus Flavius*, civis Venetus, cujus de origine & gestis Venetorum liber inter alia ejus Opera exstat. *Antonii Donati* Vitæ Principum Venetorum, quæ ad A. 1473 procedunt, apud Autorem manu descriptæ exstant, qui & *Pauli Mauroceni* opuscula quædam Latina ad Historiam Venetam spectantia possidet. Huc porro pertinet *Jacobi Zeni* de vita, moribus, rebusque Caroli Zeni, Veneti, opus elegans, quod Latine nondum prodiit; Italice vero versum edidit Franc. Quirinus Venet. 1544, 8. Imprimis vero de Venetorum rebus bene meruit illo tempore *Bernhardus Justinianus*, qui & scripsit vitam Laurentii Justiniani, primi Patriarchæ Veneti, ediditque Ven. 1475, 4, & A. 1489 d. 10 Mart. exstinctus, prelo paratam reliquit de origine urbis Venetiarum rebusque ejus gestis Historiam, Ven. 1492 editam & 1534 recusam. *Coriolanus Cippicus* Petri Mocenici gestorum Libros III, culto satis stylo scriptos, primum vulgavit Ven. 1478 4, iterum Basileæ 1544, ac tertio sub tit. *de bello Asiatico* recusos Ven. 1594, 8. His addit Noster *Marinum Sanutum*, cujus libros de origine urbis, de Magistratibus Venetis, de Familiis Venetis, de vitis Principum & de bello Gallico rarius exstare, duodecim

p. 13.

vero ampla volumina historica in archivo publico asservari, testatur. Et hactenus veteres produxit editos ineditosque; ad recentiores paulo delapsus, ut modum sibi poneret, eos tantum recensuit, qui publica voluntate Historiam scribere aggressi sunt. In his primo loco numerat *M. Ant. Sabellicum*, qui etsi non videatur scripsisse jussu Reipublicæ, ita tamen eidem probavit suas Enneades, ad A. 1486 productas, ut, illo A. 1506 mortuo, cum Historici munere provinciam continuandæ Historiæ, ubi desierat Sabellicus, demandaverit *Andreæ Naugerio* seu *Navagario*, de cujus dictione eleganti & digna Augusti Seculo satis testari possunt Opera ejus, Patavii 1718, 4 a Vulpiis fratribus primum edita. At is historici argumenti, quod ad Rempubl. pertineret, nihil reliquit, &, quæ collegerat, in Gallica legatione morbo decumbens, eodem die, quo decessit, 8 Maj. 1529 suis manibus in ignem projecta concremavit. Successit huic *Petrus Bembus*, qui pariter Sabellicum continuare jussus, eum usque ad A. 1513 opere eleganti produxit, quod post illius mortem (quæ teste Ludov. Beccatello in vita Bembi, quam in MS. servat Noster, in d. 20 Jan. 1547 incidit) ab Aldo primum in lucem proditum Venet. 1551, fol. cum præfatione Joannis Casæ, qui tamen nomen suum non apposuit. Bembo huic in Historici munere successit *Daniel. Barbarus*, qui nomen sibi ex Aurea in L Psalmos Doctorum Græcorum Catena, Venet. 1569, fol. edita, peperit, sed A. 1570 d. 13 Apr. mortuus, nihil reliquit argumenti historici. Inde *Paulum Ramnusium*, Reipubl. a Secretis, inserit Noster, quod is, a Decemviris jussus, Gottfridi Villaharduini de bello Constantinopolitano & Impp. Comnenis per Gallos & *Venetos* restitutis Historiam, Seculo XIII Gallice scriptam, luculento sermone Latino traduxit, & Venet. 1573, fol. primum vulgavit, anno demum 1600 d. 20 Dec. mortuus. Ipsi vero *Barbaro* in officio Historiographi suffectus *Petrus Justinianus*, qui, illo adhuc vivo, Historiam Venetam inde a primordiis XIII libris vulgaverat Venet. 1560, post mortem ejus XVI libris usque ad A. 1575 productam editamque ib. 1576; ut adeo hæc ipsa Historia publica autoritate scripta dici nequeat, nullumque in hac Collectione locum invenerit. Qui hunc secutus est A. 1577, *Aloysius Justinia-*

ſtinianus, præmatura morte biennio poſt præreptus, ſpartam ornare haud potuit. Hunc vero in eo munere excepit A. 1579 *Paulus Paruta*, qui id egit, ut Bembum continuaret, Latino eoque Salluſtiano ſtilo; mutavit tamen in eo conſilium, quod uſus eſt poſtea ſermone Italico, quo maxime excellebat, & quamvis ipſe A. 1598 M. Dec. exſtinctus fuerit, prodiit tamen opus Venet. 1605, 4, duabus Partibus, quarum prima res ab A. 1513, ubi deſiit Bembus, ad A. 1552, ſecunda vero, interrupto quodammodo filo, bellum Cyprium ab A. 1569 ad 1572 deſcribitur. Succeſſit publicis ſuffragiis *Andreas Maurocenus*, qui cum lacunam illam in Paruta obſervaſſet, novam quodammodo Hiſtoriam ab A. 1521 ad 1615 XVIII Libris reconcinnavit, ſtilo prorſus ad Livianum compoſito, quæ, autore A. 1618. M. Junio mortuo, Venetiis 1623, fol. prodiit, hactenus non ubivis obvia. Qui ſecutus eſt *Nicolaus Contarenus*, etſi a Muſis ad Martem deflectere & operam glorioſam Reip. in caſtris, ubi ſummo cum imperio Præfectum egit, præſtare cogeretur, tandemque Principatum Reip. obtineret, non tamen immemor fuit officii, reliquitque hæredibus duo ſpiſſa volumina, quibus Hiſtoriam ab 1597 condere patrio ſermone aggreſſus eſt: quæ utinam in publicam tandem lucem prodire jubeant; neque enim dubium, a Viro, tantis negotiis adhibito, non proletaria fuiſſe annotata. Hoc vero A. 1630 ad faſces vocato, ſublectus eſt *Paulus Maurocenus* (Moroſini), qui & de fratris ſui Andreæ ſcriptis bene meritus fuit, & A. 1637 paulo ante mortem, quæ d. 20 Dec. ejusdem anni ſecuta, Hiſtoriam urbis & Reip. Venetæ Italice edidit Venetiis libris XXVIII, res ab origine urbis ad A. 1486, quo Sabellicus deſierat, deducens: quæ licet & ipſa juſſu Reip. edita non videatur, eoque pariter in noſtram Collectionem relata non ſit, ob multa tamen veterum ſcripta inedita, quibus uſus eſt Autor, in pretio eſſe meruit. Huic mox quidem ſucceſſit *Jacobus Marcellus*, Senatorio munere illuſtris; enimvero nihil eorum, quæ elucubravit, ad nos pervenit, ſiquidem exemplo Naugerii, ſcripta ſua, quæ huc pertinent, moribundus tradidit Vulcano, vitamque finivit A. 1650 d. 26 Dec. Sed omnes fere anteceſſores ſuos ſuperavit *Baptiſta Nani*, A. 1651 ad publicum

cum Historici munus evocatus, qui Historiam Reip. ab A. 1613 ad 1671 Etrusco sermone non ineleganti exposuit duabus Partibus, quarum prima, ipso superstite, A. 1662, 4, altera post mortem ejus A. 1679 lucem adspexit. *Michael Foscarinus*, Senator, successor ejus, etsi limare omnia morte præventus non posset, reliquit tamen VIII libros, historiam ab A. 1669 ad 1690 complexos, & Ven. 1696, 4 editos. Denique, qui hodie superest, *Petrus Garzonus*, Senator urbis, memoratur, qui duas hactenus Partes dedit Historiæ Venetæ, primam A. 1705, qua res paulo altius, scilicet ab A. 1682, repetere operæ pretium duxit, ut totum bellum Turcicum in Morea gestum Parte illa absolveret, alteram vero A. 1716, qua, quæ post mortem Caroli II Regis Hispaniæ bello gesta sunt ab A. 1700 ad 1714, accurate ac luculenter descripsit.

De ipsis scriptis, hic uno corpore productis, non est, ut multa dicamus. *Tomum I* complet Historia *M. A. Coccii Sabellici*, cui dignam lectu vitam Latinam præposuit Celeb. *Apostolus Zenus*, in qua Jovium, Nic. Toppium aliosque frequenter corrigit, & varia immiscet admodum jucunda. Ut unicam ejus excursionem describamus, dum de nomine Sabellici notat, id a Coccio ideo assumtum, quod patriam suam Vicovarum in Sabinis poneret; Sabinus vero, Sabellus & Sabellicus sint synonyma; alia quoque Scriptorum ejus temporis exempla producit, qui ex locis Venetæ ditioni subjectis nova nomina adsciverunt. „*Nardinus Maniensis*, inquit, nuncupavit se *Nardinum Celinen-* p. 34.
„*sem*, eo, quod Celina, cujus Plinius meminit, illa in regione sita „sit. *Jo. Baptista* & *Barthol. Caloti*, a Brugnara, quod castellum „in Forojulio est, sub ditione Comitum Purliliarum, *Uranios* „se, derivato a Græcis nomine, vocarunt; *Uranius* enim Græ- „ce fere idem sonat ac *Calotus* Italice. *Cynthius Cenetensis* dici „voluit *Cynthius Acedinus*, quia censebat, *Acedum*, cujus me- „minit Ptolemæus, esse id oppidum, quod Latinis *Ceneta* vel „*Cenita* erat, utut aliis placeat, Ptolemæi *Acedum* esse id, quod „in agro Tarvisino vulgo *Asulum* dicunt. *Lodovicus a Ponte*, Bel- „lunensis, latere maluit sub nomine *Pontici Virunii*, namque ipse „& Jo. Petrus Valerianus, itidem Bellunensis, falso credidere, an-

„tiquorum *Virunum* nihil esse aliud, quam Bellunum, cum ta-
„men Virunum situm esset in Noricis mediterraneis, ultra
„Carnicas Alpes, ad fluvium Dravum. *Augustus Utinensis* ap-
„pellavit se *Hunniensem*, quoniam & ipse & vitæ ipsius Autor,
„quæ Odis ejus Latinis præmissa est, sicuti etiam Sabellicus &
„Ponticus, arbitrati sunt, *Utinum* ab Attila Hunnorum Rege
„conditum, ac propterea *Hunnium* esse dicendum. Quæ Latinis
„nominata est *Vicetia*, *Jo. Steph. Æmilianus*, cum falso crede-
„ret a Cimbris conditam, *Cimbriam* illam nominavit, seque non
„Vicetinum sed *Cimbriacum* dixit, rejectoque priore nomine Jo.
„Stephani, *Quintii* prænomen accepit. *Palladius Niger*, Patavi-
„nus, audire Latine voluit *Palladius Fuscus*. Nec Venetorum
„exempla desunt. Insignis *Nicolaus Thomeus* scribebat se *Leonicum*
„*Thomeum*. Quam celebre sit *Baptistæ Egnatii* nomen, nemo ne-
„scit; at pauci norunt, gentilitium ei nomen fuisse *Jo. Bapt. a*
„*Cipellis*. In *Dominico Mario Nigro* agnoscendus est *Dominicus*
p. 45 sq. „*Maria Niger*.„ Nec lectu injucunda est excursio altera Ill. Au-
toris de Bibliotheca Divi Marci, cui primus jussu Reip. præfe-
ctus fuit Sabellicus; ubi inter alia observat, neutiquam in ea, sed
alio potius loco asservari Codices a Petrarcha legatos; illam vero
initia sua debere Card. Bessarioni, Græco, sed qui nobilitatis Ve-
netæ jura consecutus erat, & nongenta Volumina Græca & Latina
vivus Reipublicæ dono misit, tradiditque per amicum, quadrin-
48. gentis ideo aureis a Rep. donatum. Unde evincit Noster, falso
Freherum & Bælium tradere, quasi Sabellicus ab ipso Bessarione
suæ Bibliothecæ præfectus fuerit. Accessit & huic vitæ testamen-
tum Sabellici, nunc primum in lucem editum. *Tomus II* dica-
tus est *Petri* Card. *Bembi* Historiæ Venetæ Libris XII, quibus
præmittitur *Jo. Casa*, qui familiaris ipsius fuit, Vita Bembi, sed
ab Ill. *Apostolo Zeno* ex aliis coævis scriptoribus, qui vitam tanti
viri scriptis consignarunt, Carolo Gualterutio, Ben. Varchio &
Sperone Speronio, ut & aliis literarum adjumentis, notis & ob-
servationibus quamplurimis illustrata. Huic vitæ aliam Italico
idiomate scriptam, autore *Ludovico Beccatello*, adjunxit Noster,
primusque ex avtographo Autoris in lucem protraxit, unde
cum plura alia, Casæ non animadversa, tum id quoque patet, Hie-
rony-

ronymum Quirinum ſuis ſumptibus publicam Bembo ſtatuam marmoream poſuiſſe Patavii. Hiſtorias has, Latina oratione compoſitas, ſequitur vernacula *Pauli Parutæ*, quæ *Tomum III & IV* occupat, præmiſſa eodem idiomate Autoris vita admodum luculenta, autore itidem Viro celeb. *Apoſt. Zeno;* quam legiſſe tanto magis juvabit, quanto majoribus rebus domi foriſque tractandis fuit adhibitus Paruta, natus Venetiis 1540 d. 14 Maj. & cum per ſumma munia ad Procuratoris D. Marci dignitatem aſcendiſſet, exſtinctus A. 1598 d. 6 Dec. Qua occaſione corrigendus Thuanus, qui mortem ejus in diem 17 Febr. A. 1599 conjecerat. Succedit Hiſtoria Latina *Andreæ Mauroceni* Senatoris, *Tomis V, VI & VII* comprehenſa, cui præmiſſa eſt Vita illius a *Nic. Craſſo* edita Venet. 1621 in fol. quam *Petrus Catharinus Zenus*, Venetus, e Clericor. Regular. Congregatione Somaſchenſi, *Apoſtoli* Germanus, notis illuſtravit & auxit. Ex his unicum notamus, ubi obſervat, Tomaſinum tradere, quod *Italiæ Lipſius* appellatus fuerit Maurocenus, quem non tam imitatorem quam adverſarium ejus fuiſſe, probat Noſter, ſiquidem opere *Variarum Lectionum* neminem frequentius quam Lipſium impugnaverit, & libros *de frumentaria Romanorum largitione & de militari Rom. ſtipendio*, ut Bembum, civem ſuum, contra Lipſium ulciſceretur, ediderit, quin & contra ipſum paraverit librum *de Romanorum re nummaria*, adhuc in Bibliotheca Maurocena exſtantem, luceque digniſſimum. Ne vero quicquam deſideretur, ſubjuncta quoque *Aloyſii Lollini* Vita elegantiſſima Mauroceni, quæ jam olim cum Hiſtoria ipſius Venet. 1623. fol. prodierat. *Tomo VIII & IX Baptiſtæ Nani*, Procuratoris D. Marci, Hiſtoria vernacula exhibetur, præmiſſa ab eodem *P. C. Zeno* luculenta ejus Vita, e qua tantum notamus, *Nanium* A. 1616 d. 30 Aug. natum, multiſque in vita muneribus graviſſimis, Legationibus imprimis, cum laude defunctum, diem obiiſſe A. 1678 d. 5 Oct. His denique *Tomo X* adjungitur *Michaelis Foſcarini*, Senatoris Veneti, Hiſtoria pariter vernacula, quem autorem natum fuiſſe ex antiqua ſtirpe Veneta A. 1632 die 29 Martii, ac ſubita morte præreptum A. 1692 die ultima Maji, e Vita, a laudato *P. C. Zeno* præmiſſa, intelligitur. Jam qui longius productam hiſtoriam cupiunt, illis, quæ ab Ill. *Garzo-*

no

p. 50 ſq.

22.

no duobus Tomis, eadem, qua hæc ſcripta, forma edita, ſupra indicavimus, uti poterunt. Ceterum non diſſimulamus, Typographum, ut ex operis Præfatione patet, in eo eſſe, ut novam collectionem inſtruat Scriptorum Venetorum, qui in hac noſtra locum invenire non potuerunt.

p. 18.

JO. JOACHIMI DE RUSDORFF, CONSILIARII quondam Palatini Electoralis & Ablegati in Anglia, Conſilia & negotia Politica; cum Epiſtolarum Familiarium ipſius Autoris ad Viros Illuſtres & Amicos ſcriptarum Collectione. Ex Bibliotheca Loëniana.

Francofurti ad Mœnum, apud Jo. Maximil. a Sande, 1725, fol. Alphab. 6 plag. 6.

QUam pernicioſum Genti Septemvirali Palatinæ, Proteſtantium Sacris addictæ, fuerit Seculo ſuperiori bellum in Bohemia exortum & totam deinde Germaniam pervagatum, ex compluribus variorum Autorum voluminibus, quæ vel negotiorum publicorum Commentarios, vel caſuum privatorum ſeriem continent, abunde conſtat: & deploranda magis quam delineanda videntur illius incendii ac ſubſequentis exitii feralis opprobria, quæ potentiſſimos totius Europæ populos in mutuas cædes & funeſtas provinciarum florentiſſimarum devaſtationes, ſpecioſo tutandæ Religionis prætextu, re vera explendæ ambitionis & privati odii cauſa, invicem ſtimulabant. Actum igitur agere nonnullis cenſebitur is, qui ſexcenties dicta repetere, & *infandum renovare dolorem* voluerit. Nihilo tamen ſecius laudandi ſunt illi, qui ardentiſſimo aſſerendæ veritatis ſtudio ducti ea, quæ ad ſinceram iſtius ætatis imaginem adumbrandam faciunt, in Schedis rariorum Bibliothecarum bono quodam rei litterariæ fato inventa, candide communicant, eum in finem, ut & Orbis eruditus de fide hiſtorica certior fiat, & infelicium prædeceſſorum poſteri cautius aliquando mercari diſcant. Hujus momenti ſunt hæc *Ruſdorfii Conſilia & negotia Politica*, nec non *Epiſtolæ familiares*, in quibus Illuſtris Autor, rerum a ſe ſcriptarum teſtis oculatus, eam Se-

culi,

culi, quo vixit, exulceratiſſimi delineationem dedit, quæ legentes in ſtuporem abripit, & arcanos quosdam tam converſionum civilium, quam eventuum militarium nexus evolvit. Magnum ubique in Conſiliis animum, pertinacem erga Principem fidem & libertatem in recenſendis geſtorum rationibus prodit Autor, adeo ut ſummo in Imperio Romano-Germanico capiti vix pepercisse videatur: id quod in notulis paſſim, imprimis p. 231, ſubjectis agnovit & deprecatus eſt nobiliſſimus Bibliothecæ Rusdorfianæ poſſeſſor & operis hujus Editor, *Loënius*, Potent. Regi Boruſſiæ a conſiliis Aulæ. Et ipſe quidem Autor in præfatiunculis, cuique opuſculo præmiſſis, Conſiliarii atque Ablegati Palatini munere ſe tuetur, ea in chartam conjeciſſe faſſus, quæ officii ſibi demandati religio & infucata tractationum, quarum pars magna fuit, veritas pro cauſa Principis ſui ſcribenda ſuaſerint. Cum vero noſtrum non ſit, alienæ cauſæ patrocinium in nos ſuſcipere, procul omni partium ſtudio, quæ in hoc opere potiſſimum cotinenantur, breviter memorabimus.

Primum locum obtinet *Conſilium Politicum Suaſorium*, quo multis rationibus demonſtratur, quam conſultum ac pene neceſſarium ſit, ut a Cæſare victorioſo reconciliatio petatur, antequam Proſcriptio contra Fridericum V Electorem Palatinum, poſt infelix prælium Pragenſe e Bohemia exulem, publicetur, & Principes Proteſtantium a Fœdere & defenſione Palatinatus, per Hiſpanos aliosque oppugnandi, diſcedant; ubi Autor omnium vel Sociorum vel Vicinorum, in quorum auxiliis vanam ſpem collocaverat Palatinus, vires & ſtudia ſecretiora examinavit, Heidelbergæ 1620. Sequitur II *Specimen Patrocinii* pro Friderico V Electore Palatino, Rege (prout tunc audiebat) Bohemiæ, contra Sententiam Proſcriptionis Cæſareæ: ubi deducuntur nullitates, errores & defectus, quibus illa laborabat; quod ipſum opuſculum jam A. 1622, Autore adhuc vivente, fuit evulgatum; nunc vero multis annotationibus auctum, & ſecundum ipſius Autoris autographum emendatum, & Prologo galeato inſtructum apparet. III *Rationum & Argumentorum Collectio*, qua probatur, matrimonium inter Carolum I, Angliæ Principem, & Infantem Hiſpaniæ nunquam

ſummatum iri. Qua occaſione examinatur, quid judicandum ſit de animo Regis Hiſpaniæ Philippi III, quod ad promiſſam reſtitutionem Palatinatus; & paucis diſſeritur de novo illo in medium allato remedio reſtaurandæ pacis & recuperandi Palatinatus per matrimonium inter Imperatoris Ferdinandi II filiam & Friderici Regis filium contrahendum. Iſti ſcripto A. 1623 anſam dederat Epiſcopus Lincolnienſis, Cuſtos magni ſigilli in Anglia, qui, cum Noſter Londini rem gereret Palatini, quo tempore Digbyi ad firmandum matrimonium Legati in Hiſpaniam proficiſcebantur, autor ei exſtitit, ut quid ipſi ea de re videretur, in publicum ederet. IV *Rationum aliquot comprehenſio*, qua intereſſe probatur, ut Jacobus Rex, amicabili compoſitione prorſus rejecta, arma in Hiſpanos protinus convertat, Londini 1626. V *Conſilium Politicum*, quo tres modi demonſtrantur, quibus Angli res in Europa collapſas reſtituere, & Palatinatum recuperare poſſint: quod eodem fere tempore, poſt Caroli Principis Regii ex Hiſpania reditum, Londini publicavit. VI *Ratiocinativa Quæſtio de Bello inter Hiſpanos & Anglos ſuſcipiendo*, qua inquiritur, utrum magis expediat, Anglos Hiſpanos aperto bello, an vero clam & per latus petere. Teſtatur vero in præfatiuncula, ſe ad rationes has conſignandas ab Anglis quibusdam poſt irrita A. 1625 Comitia regni Oxonienſia adductum, cum *Bukingbamius*, qui vindicta ardens contra Hiſpanos, imprimis Comitem *Olivarium* (a quo deluſus fuerat, cum in Hiſpania eſſet, ſubſtituto pro fœmina illuſtri exoleto & morboſo ſcorto) Ordinum Batavorum auxilio & autoritate, ad privatos affectus ſub prætextu belli juſti exercendos, abuti tentabat, claſſemque Anglicam contra Hiſpanos emittendam, urgebat: quæ tamen, ut aliunde notum eſt, re infecta, inſigni Anglorum dedecore ac damno, rediit. VII *Conjecturæ* de imminente univerſali Imperiorum in Europa mutatione, in ruſticatione quadam Anglicana A. 1624 conſcriptæ, in quibus tamen nimio in Principem ſuum ſtudio ad falſa præſagia fuiſſe abreptum Autorem, Editor p. 130 in notula ſobrie indicavit. VIII *Conſultatio Politica* de mediis reſtituendi res in Europa collapſas, qua præſcribuntur & examinantur ea, quæ conſideranda, obſervanda & exequenda ſunt, ut bellum pro reſtitutione collapſarum in Europa rerum felici-

feliciter ſuſcipiatur, geratur & finiatur; ſimul etiam modernus Europæ ſtatus & rerum, qualis tum erat, facies depingitur, quæ Salisburii in Anglia ſcripta A.1625, & Anglice poſtea ex Latino converſa, ut Regi Jacobo & Carolo ipſius filio exhiberetur. Sequuntur poſtea tres aliæ commentatiunculæ. Quum enim, *Bukinghamio* vindictam anhelante, & Legatis Batavorum ad Hiſpaniam terrendam conſpirantibus, claſſis Anglo-Belgica multis ſumtibus, ad Portum aliquem in mari mediterraneo occupandum, adornaretur, eodem autem tempore, anno ſcilicet 1625, Danus pro communi Germanorum Proteſtantium cauſa expeditionem in Saxonia inferiori meditaretur, *Rusdorfius* noſter peculiari ſcripto, quod eſt IX, tum *Corvæo* Angliæ Secretario pridie Calend. Septemb. Suthamptonii exhibito, tum Palatino etiam in Belgium tranſmiſſo, conſultum & Reipublicæ Chriſtianæ perutile fore oſtendit, ſi Rex Magnæ Britanniæ claſſem ſuam potius in auxilium Regis Daniæ mittat, & ad aliquod experimentum bellicum in Germania impendat. Quumque anno ſequenti præpoſtera Danorum, ſummam totius novi belli præ Suecis ambientium, æmulatione, conſilia minus proſpere ſuccederent, publicavit Autor X *Examinationem Politicam* de eo, quid de expeditione Regis Daniæ, ac de Fœdere inter ipſum & Regem Magnæ Britanniæ Ordinesque Batavos concluſo poſſit ſperari, & an Rex Sueciæ & Elector Brandenburgicus illi accedere teneantur. Immo cum eodem anno 1626 in Comitiis Anglicanis ingens inter Regem & Ordines, propter *Bukinghamium* a Miniſterio aulico deturbandum, lis exoriretur, eumque Rex, Parliamento acerrime contranitente, in officio retineret, Danis autem ſubſidia promiſſa neutiquam ſolverentur, ſcripſit Noſter XI *Claſſicum imminentis communis diſcriminis*, quo exaggeratur, quantum periculum immineat Angliæ, Galliæ, & reliquis regnis ac provinciis Europæ, ſubjugata Germania & victo Dano; & quantum expediat, Dano & Germaniæ periclitanti abſque mora ſuccurrere. Cumque pleraque contingerent, quæ præſagierat *Rusdorfius*, tandem ultimo Decembris A. 1627 non ſine inſigni mœrore animi, XII *Metamorphoſin Europæ* ſeu *Speculum* elaboravit, in quo demonſtratur, quam certa & propinqua converſio omnibus in Europa Imperiis, Regnis &

Rebuspublicis immineat, & quam verisimile sit, Austriacæ Domui fato quodam sponderi monarchiam Europæ. Quo *Speculo*, postquam rerum faciem, qualis tum erat singulorum Europæ Regum ac Principum, accurate repræsentasset, quæque Austriam ad obtinendum Europæ Principatum excitare possint, & quantum ceterorum Principum res attritæ sint, non omissis sinistris ominibus, demonstrasset, audacius paulo, quam deceret, in Austriacos invehitur, ideo ab Editore quoque in notula subjecta notatus, qui lectorem rogat, ut condonet Autori acerbas contra Hispanicam domum invectivas, quæ eum non tam fidi Historici quam ferventis zelo adversarii partes egisse indicant. Ad Palatinum inde exulem in Belgium reversus, cum probe animadverteret, vanas in aliena ope spes collocari, Hagæ XIII *Consilium Paraneticum* Principi ac Consiliariis reliquis A. 1628 obtulit, quo variis rationibus evincit, consultum utique & necessarium esse, ut Fridericus Rex Cæsari, antequam vincatur Danus, & Anglus Gallico bello distrahatur, utcunque durissimis conditionibus reconcilietur. Ceterum, quum in Anglia viveret, nomine *Jacobi* & *Caroli* Regum sæpius *Litteras* ad præcipuos rei communis hostes vel fautores exarare jussus fuit, quas loco XIV, peculiari *Fasciculo* comprehensas, p. 321-340 legimus. Subjungitur XV *Relatio de Statu rerum, consiliorum & rationum apud Britannos*, ad Aulam sui Principis scripta A. 1627, quæ lectu dignissima vaticinium quoddam exhibet de horrenda strage, quam augusta Stuartorum familia paulo post passa est. Sequuntur XVI *Varia Consilia, res Caroli Ludovici Electoris Palatini concernentia*, sermone Latino-Germanico concepta, quæ statum publicum annorum 1634, 1635, 1636 satis illustrant. XVII *Acta & Negotia Johannis Tayleri & Comitis Arundeliæ, Ablegatorum Regis Angliæ ad Imperatorem in causa Palatina, pro restitutione Electoris Palatini Caroli Ludovici &c.* ex quibus, cum & *Responsa Cæsarea* simul compareant, multa discimus, quæ ad novum Electoratum Bavaricum pertinent. XVIII *Epistolæ* nonnullæ *Gallicæ*, quas ad Elisabetham Anglo-Palatinam, viduam Reginam exulem, nomine Consilii sanctioris, de tristissima rerum Palatinarum facie anno 1634 & sequentibus exaravit. Denique XIX exstant 133 *Epistolæ Rusdorfianæ* ad Ludovicum Camerarium

rium

rium præſertim & Viros illius ævi ampliſſimos alios inde ab anno
1623 ad 1637 ſcriptæ, in quibus cum multa occurrant alia memora-
tu digna, nonnulla nunc tantum, quæ ad Jacobum imprimis An-
gliæ Regem, in cujus aula diu Friderici V R. Boh. cauſam egit No-
ſter, ſpectant. Nimirum, cum alibi monuiſſet, Jacobum ita a
bello pro Genero ſuſcipiendo abhorruiſſe, ut ne nomen quidem p. 45.
Bohemiæ audire potuerit, inter alia obſervat, eum Legato ſuo 8
præſcripſiſſe, ut primum omnibus perſuaſionibus Fridericum ad-
ducat ad ſignandam armorum ceſſationem, deinde, his non profi-
cientibus, minis aggrediatur & dicat ac declaret, Socerum revo-
care omnia, omnino deſerturum eſſe, & penſionem, quam ipſi
& Reginæ det, auferre velle; imo Bruxellas ſcripſiſſe ad Hiſpa-
nos & petiiſſe, ut eo caſu, quo Gener non ſit ratificaturus ſuſpen-
ſionem & tractatum, liceat ipſi tractare pro Nepotibus, excluſo
Genero. At quam exitioſum fuerit illud conſilium, Noſter Galli- 7
ci Legati autoritate probat, qui e Noſtro, quid futurum ſit, per-
cunctatus, *ſi Palatinus*, inquit, *ſignat ceſſationem, perditus eſt
etiam apud omnes amicos, & hoc Hiſpanus quærit; etiam tum Rex
meus omnem curam negotiorum Germanicorum abjiciet*. De con-
jugio Filii cum Hiſpana etſi omnibus perſuadere conaretur Jaco- 12
bus, ut crederent, illud in vado eſſe & jam conceſſam a Pontifice
diſpenſationem, nimirum ne fruſtra tam diu laboraſſe videretur,
ſimul tamen ſimulabat, quaſi hæc fierent ſe invito. Itaque Archi-
tectum aliquando, præſentibus aulicis, advocabat, hisque eum ver-
bis publice compellabat: *ædificavi domum pro me, domum pro ca-
nibus, jam oportet ut ædificem domum pro diabolo*, innuens his di-
ctis, quibus blande arriſit, ſacellum in uſum ſponſæ exſtruendum.
Nec potuit tamen, etſi ſe deluſum cerneret, amorem in Hiſpa-
nos deponere: nam cum ipſe Bukinghamius eum ſerio admone- 29
ret, ut honori & ſecuritati ſuæ Regnique incolumitati proſpice-
ret, & tractatibus cum Hiſpanis ruptis, Marte rem gereret,
& mature quidem, antequam ab hoſte præveniretur, apparatus
bellicos inſtrueret, tum Rex præ indignatione, cum nihil aliud
reſpondere poſſet, tanquam infans illacrymatus fertur, & con-
queſtus, quod ſe quaſi ſolio deturbare, & in bellum præcipitem
agere intentent. Dum raro Regem ex venatione reverſum, Lon-

p. 48 49. dinum, Regni sedem, premere testatur Autor, hæc subnectit: *To-
*ta ipsius vita desultoria est, imago continuæ peregrinationis, & mo-
*tus irrequietus: ex una in aliam domum progreditur, mutatque
*sedes imperii pro lubitu, & videtur in solo motu quietem invenire.
*Negotia vero ardua uno tempore æque amat, ac altero, id est, nun-
quam. Jam quod ad matrimonium filii cum sponsa Gallica attinet,
de quo paulo ante Jacobi mortem tractatum est, non est nobis
62 prætermittendum, quod Jacobus, cum relatum accepisset, quan-
ta humanitate & comitate Sponsa ipsius & filii litteras accepisset,
quod nempe litteras Patris, postquam impetrata a Regina Matre
venia illas legerat, subter pulvillum lecti posuisset, Sponsi vero
litteras in sinum recondidisset, non illepide dixerit: *quam pru-
*dens puella, litteras meas subter pulvillum collocando, me sibi so-
*latium & quietem fore, filium vero meum in cordis scrinio repositum
64 *esse, significans.* Cum paulo post Regem e vita excessisse refert
Noster, *quotusquisque*, ait, *vel lacrymas ejus morte nuntiata edi-
*dit? omnes pumiceos oculos habuisse, dixisses: quasi nunquam vi-
xisset, ita ejus obliti fuerunt. Non minus jucunda in sequentibus
Epistolis offendas, in quibus lectu omnino digna est XLII, qua,
quantum inter Residentem, quem vocant, & Legatum ordinari-
um intersit, tum rationibus tum exemplis exquisitissimis Autor
declarat. Ceterum idem miram ubique de rebus futuris e præsen-
tibus judicandi facultatem (ut cum primo statim anno regiminis
Caroli I R. Angl. sinistra omnia præsagit, quæ aliquot post annis
eventus comprobavit) tum in moderandis rebus, quæ publice ge-
runtur, sagacitatem, sententiarum item & regularum politica-
rum loco idoneo immixtarum, e quibus vel integrum libellum
colligere posses, ubertatem, veteraque exempla ex Historicis &
Poetis, quos omnes devorasse videtur, cum novis apte compo-
nendi studium singulare prodit. Id unum denique mone-
mus, Virum Cl. Georgium Christianum Johannis Vitam
Rusdorffii, quæ operi huic præmitti non potuit, proxime se-
orsim editurum.

HISTOIRE DE LA PEINTURE
ancienne &c.

h. e.

h. e.

HISTORIA PICTURÆ VETERIS, E PLINII Hist. Natur. Libro XXXV decerpta: accessit Textus Latinus ex MStis Vossii & ad Editionem primam Venetam correctus, novisque Notis illustratus.

Londini, apud Wilhelmum Bowyer, 1725, f. Alph. 3 pl. 15.

Liber hic ex illis est, qui eleganti typo & charta, sed paucis exemplis excusi, ob subscriptionis legem, raro ad nos perferuntur. Etsi vero Autor eruditus nuspiam nomen prodiderit, quippe qui in subscriptione Dedicationis, quam ad Regem M. Britanniæ GEORGIUM satis prolixo ac eleganti carmine Gallico, quod justi Panegyrici instar esse poterit, dedit, solas litteras D. D. subscripsit, & p. 160 innuit, se Collegam fuisse Johannis Lombardi, V. D. Ministri ad D. Martini Londini, & lares suos paucis passibus abesse a Bibliotheca Collegii Sionis, cujus Catalogus brevi sit proditurus; constat tamen aliunde, eum *Durandum* vocari. Præmisit vero operi, suasu amicorum, sigillatim versionem Gallicam, quam textui adjungere antea constituerat, eamque, ubi opus videretur, breviusculis notis illustravit. In Latino vero textu emendando explicandoque in notis vernaculis, quibus & veteres & nostræ ætatis scriptores, Poetas imprimis, testes apte producit, eorumque nævos corrigit, operosius versatus est. Et quamvis, quantum ad textum, Harduinum primo solum sequi decrevisset, admonitus tamen a Cl. Gibsono, primam omnium editionem, Venetiis 1468 ab homine parum, ut videtur, Critices perito, at prorsus ad membranas veteres curatam, & hactenus quidem, quod a sequentibus editionibus, Romana nempe A. 1469 & Veneta 1472, elegantia superaretur, neglectam ab Editoribus plerisque omnibus, diligenter consuluit, ejusque ope loca plurima, hactenus corrupta, emendavit. Nec alia subsidia neglexit, imprimis doctas Jo. Frid. Gronovii in ultimos Plinii libros notas, quem quatuor MSptis & imprimis Codice Vossiano annorum 1200 usum fuisse constat. In quibus accurate dijudicandis nulli se

labori

labori pepercisse fatetur Cl. *Durandus*, integro sæpe septiduo in statuenda unica lectione occupatus. Ut paucas e multis emendationes textus Harduiniani afferamus, legit Harduinus p. 145 *agnascentiumque iis*, Noster ope Codd & Edit. 1 *ac nascentium in eis*; Hard. p. 161 *insertis voluminum suorum fœcunditati non nominibus tantum*, Noster *insertis voluminibus suarum fœcunditatum non*; Hard. p. 220 *optimusque est, qui maxime vicinus est*, Noster *optimumque est, quod maxime viride*; Hard. p. 224 *publicas porticus investivit pictura*, Noster ex ed. 1 *occupavit*, vel ex Vossio & Gronovio, *decoravit pictura*; Hard. p. 253 *in omnibus ejus operibus*, Noster *in unius hujus operibus*; Hard. p. 260 *nam cedebat Amphioni de dispositione*; *Asclepiodoro de mensuris, hoc est, quanto quid a quo distare deberet*, Noster *nam Echioni de positione cedebat*; *Asclepiodoro de mensuris*: *id est, quanto quid a quoque distare deberet*; Hard. p. 266 *tantum erat auctoritati juris in Regem alioqui iracundum*, Noster *tantum erat autoritatis viro in Regem*; Hard. p. 283 *Hujus fuerat ætatis Aristides, Thebani discipulus. Fuerunt & filii Niceros & Ariston, cujus est - - - Discipuli*, Noster *Aristidæ Thebani discipuli & filii Niceros & Ariston*; *cujus est Satyrus cum scypho coronatus. Discipuli*; Hard. p. 306 *fictilibus foliis*, Noster *fictilibus doliis*. Et has quidem similesque lectiones Noster magno eruditionis apparatu in notis tuetur. Sunt &
p. 146 alia passim in notis, quæ legi merentur. Ita cum pictura dicitur nobilitare illos, quos esset dignata posteris tradere, observat, non solum inter veteres *Arellium* Romanarum meretricum facies picturis etiam gravissimis intulisse, & *Pausiam* Glycerium suum tanta arte depinxisse, ut tabula illa 1200 thaleris venderetur, sed & e recentioribus *Raphaelem* amasiam suam sæpius, *Rembrantum* ancillam suam depinxisse, *Mignardum* filiam; *Albanum* uxorem & liberos in omnibus fere picturis suis grandioribus repræsentasse. Occasione *Pacuvii*, Pictoris & Poetæ, e recentioribus pro-
174 ducit *Du Fresnoy*, qui de Poeseos & Picturæ cognatione eleganti carmine cecinit; *Annam Schurmanniam*, quæ & versus scripsit Latinos, & in iconibus minuti operis pingendis excelluit; *Elisabetham Cheron*, celebris in Anglia Pictoris sororem, quæ ut excellit penicillo, ita poemata in publicum prodidit; *Coypel* juniorem, Patre

Patre in re pictoria non inferiorem, qui Comœdias scripsit publico omnium plausu exceptas. Carpit hic simul duumviros Gallos, de Piles, qui Ennium, & Felibienum, qui graviori errore L. Mummium, Corinthi destructorem, inter Pictores retulit. Sed & hic manum de tabula.

VETUS DISCIPLINA MONASTICA SEU Collectio Autorum Ordinis S. Benedicti maximam partem ineditorum, qui ante sexcentos fere annos per Italiam, Galliam atque Germaniam de Monastica disciplina tractarunt; opera & studio - - Presbyteri & Monachi Benedictini e Congregatione S. Blasii in Silva nigra.

Paris. apud Car. Osmont, 1726, 4.

Alph. 3 plag. 20.

OPus hoc de Veteri Disciplina Monastica, quod supra Mense Januario pag. 47 annuntiavimus, *Blasio*, Ill. Congregationis S. Blasii Abbati Reverendissimo, a Prioribus & Conventu istius Congregationis eloquenti præfatione inscriptum, (in qua, & Effigie & Insignibus Præsulis, excellentis artificis manu sculptis, exornata, illius laudes & imprimis præclara in Ecclesias suas & bonas literas merita celebrantur,) debemus diligentiæ unius ex ista Congregatione, quem, licet nomen suum reticuerit, Virum tamen doctum, diligentem & ingenuum esse, ex hoc ipso Opere satis constat. Hominem esse Germanum, & Congregatio innuere videtur, & ipse haud obscure indicat, Germanos appellando suos; decus adeo simul patriæ & ordinis sui, cujus si plures Præf.
exsisterent similes, non esset, cur Congregationes & Monasteria p. 21.
patria Galliæ suos Maurianos, celebratissimos Viros, inviderent.
Scripsit autem in Francia, ut in eadem præfatione testatur, & si 13
alium ejusdem præfationis locum recte cepimus, in celebri 25
S. Germani a Pratis Cœnobio, quod qui factum, quamvis nos fugiat, ex hoc tamen mutuæ amicitiæ nexu, inter Congregationem Germanicam S. Blasii & S. Mauri Gallicam intercedente, pro bonis literis lætum augurium capimus. Viri duo ex hac posteriori Congregatione nunquam, ut recte Noster ait, sine laude

memorandi, Dacherius & Mabillonius, jam in animo habuerunt, mandare typis, quicquid de veteri Disciplina Monastica superesset, sed alter justo apparatu destitutus, alter morte præventus, promissis stare nequivere, quod institutum, ad Monasticas non modo res, sed Ecclesiasticas quoque intelligendas insigne auxilium allaturum, ne intercidat, efficiendum a se esse putavit Noster, maxime cum spe plura, dum in alio opere, *Catena Commentariorum in Regulam S. Benedicti*, texendo versabatur, ad opus præsens facientia nancisceretur. Dedit adeo:

1 *Petri Diaconi Disciplinam Casinensem*, depromtam ex MSto Autographo Casinensi Commentationum ejusdem Diaconi ad Regulam S. Benedicti, quod ante annos aliquot Archangelus Brancaccius, Casinensium Abbas, cum Nostro communicavit. Sunt vetustissimæ consuetudines aut ab ipso Benedicto, aut paulo post eum inter Casinenses introductæ, quæ adeo, etsi seculo primum XII a Petro conscriptæ sint, primum sacræ vetustatis causa locum sibi vindicant p. 1. 2 *S. Sturmii*, Fuldensis Abbatis, *Consuetudines*. Hunc enim S. Bonifacium consuetudinum S. Benedicti monasteriorum, inprimisque Casinensis, explorandarum causa in Italiam misisse, ut Fuldenses Fratres ad eas componerentur, ex Eigile Abbate constat. Editæ jam sunt a Mabillonio Analectorum Tomo IV, sed hic paulo accuratius repetitæ p. 4. 3 *Theodemari*, Abbatis Casinensis, *Usus Casinenses*, ad Carolum M. circa A. 790, informandæ Benedictinæ familiæ in Galliis causa id petentem, transmissi, p. 9. 4 *S. Benedicti*, Abbatis Anianensis, *Capitula* ante Synodum Aquisgranensem conscripta, sed quæ postea a Cluniacensibus & multis aliis Galliæ, Italiæ & Germaniæ Monasteriis fuerunt acceptæ, editi a Mabillonio IV Analectorum, huc relati p. 14. 5 *Capitula Monachorum ad Augiam directa* ante A. 817. Cum enim S. Benedictus Anianensis totus in eo esset, ut disciplina per Galliarum monasteria collapsa restitueretur, veriti Augienses Monachi, ne Monachi Regulares, illi nempe, qui post Synodum Aquisgranensem a Ludovico Pio in omnia monasteria ad instituendum Regulæ Benedictinæ uniformem ritum directi sunt, eos imparatiores offenderent, e suis quosdam miserunt in Galliam, explorandæ illius regularis disciplinæ causa, a quibus literas & XII Capitula acceperunt,

perunt, hæc ipsa nempe, quæ hic p. 18 e Tomo II Capitularium Baluzianorum repetuntur. 6 *Capitulare Aquisgranense* de Vita & Conversatione Monachorum, in Synodo a Ludovico Pio A. 817 habita confectum, ex Baluzii editione, p. 22. 7 *Capitula Monachorum Sangallensium ad Regimbertum*, Magistrum Scholæ, A. 846 mortuum missa, p. 33. 8 *Guidonis disciplina Farfensis & Monasterii S. Pauli Romæ.* Farfense Monasterium est in Sabinis in Ducatu Spoletano. Eduntur hæ consuetudines p. 36 ex MS. Vaticano & alio veteri codice S. Pauli in Urbe, unde eas Jo. Mabillonius describi curavit olim, Vincentius Thuillerius autem Nostro ex Mabillonii museo concessit. 9 *Ordo Cluniacensis per Bernardum Monachum* illius Monasterii Benedictinum, Seculi XI Scriptorem. Hæ Cluniacensium Consuetudines, uti a Bernardo sunt traditæ, a nemine juris publici hactenus fuerunt factæ: sed ad usus privatos tantum a Cluniacensibus exactum est ante aliquot annos earum exemplar, quod ab infinitis mendis purgatum & ad fidem MS. codicis S. Germani a Pratis castigatum hic p. 133 exhibetur. 10 *Excerpta ex Divionensi disciplina*, quæ cum Fructuariensi communis erat, ex MSS. Benignianis Seculi XI, p. 365. Est nempe S. Benigni Monasterium Divione, in quod Cluniacensis disciplina undecimo Seculo allata, & inde in Italiam & Germaniam, ipsumque S. Blasii in nigra sylva monasterium propagata est. 11 *S. Wilhelmi Constitutiones Hirsaugienses, seu Gengenbacenses*, ex MSS. Einsidlensibus p. 371 editæ. S. Wilhelmus, in Cœnobio S. Emmerammi Ratisbonæ Monachus ob sanctitatis & doctrinæ famam a Monachis Hirsaugiensibus post medium Seculi XI in Monasterio S. Aurelii Abbas constitutus est, qui cum Monasticæ disciplinæ restaurandæ singulari studio teneretur, primum ab Udalrico, Cluniacensis Ecclesiæ monacho, Cluniacensium Consuetudines duobus libris conscriptas accepit, inde ab Hugone, Cluniacensium Abbate, precibus obtinuit, ut sex e suis Monachis Hirsaugia Cluniacum dirigere sibi liceret, qui celeberrima illa instituta præsentes accuratissime addiscerent. Horum consilio selegit, quæ ad morem patriæ, loci situm & aeris temperiem essent accommodata, & ea addidit, quæ a puero in S. Emmerammo Monasterio didicerat, hasque adeo consuetudines confecit, eo successu, ut,

Trithemio teste, plus quam centum monasteria tam per se quam per suos ad pristinam regularis disciplinæ observantiam revocarit. 12 *Ritus Luxovienses.* Est hoc Monasterium sub finem Seculi VI a S. Columbano in Vosagi montis saltu conditum; cujus Ritus hic p. 571 editos Cl. D. Edmundus Martene e MS. erutos Nostro concessit. 13 *Fragmenta disciplinæ Monasticæ*, quæ sunt p. 586 *Lectiones coram hospitibus recitari solitæ ex præcepto Regulæ S. Benedicti*, ex perantiquo Monasterii Rhinoviensis MS. p. 589 *Formulæ professionis Monasticæ*, ex MSS. Vindobonensi Cæsareo, Sangallensibus, & Necrologii Augiæ divitiis; p. 592 *Formula offerendi pueros in Monasterio*, e MSS. Sangallensibus; p. 593 *Formula excommunicationis*, e MS. Mellicensi, *Orationesque tres ante Matutinum & Vesperas a Monachis recitatæ*, ex MS. Breviario Casinensi.

His veterum rituum monasticorum monumentis non modo docte præfatus est Clarissimus Autor; sed addidit quoque passim notulas ad meliorem vocum ecclesiasticarum & monasticarum intellectum perquam idoneas. Frontem operis exornavit docta præfatione, in qua primum de veteri Monastica Disciplina nonnihil præmittit, inde celebrem de Volatilibus controversiam, an a S. Benedicto in Regula sua vetita sint, accurate peragit, confutatisque illorum, qui austeri nimis istorum esu Benedictinis interdictum esse opinantur, argumentis, promiscuum Avium usum Regula ipsa, praxi usuque ordinis & scriptorum auctoritate niti demonstrat. His disputatis de officio divino secundum Regulam S. Benedicti sermonem instituit Noster, quale illud a S. Benedicto sit institutum, quæ in eo mutationes ante Seculum X contigerint, qui Psalmorum distributio in Breviario Cluniacensi sit instituta, quæ mutationes & additamenta a decimo Christi Seculo in eodem officio sint facta, & quid de iisdem sit sentiendum, quo maxime in loco demonstratum ingenuum animi candorem non possumus non laudare. Ita differt officium S. Benedicti vetus ab officio Benedictinæ familiæ noviori, ut illud vix quatuor horas adæquet, huic persolvendo humanæ vires vix ac ne vix quidem sufficiant, cujus prolixitatis enormis & causas & incommoda affert, inter illas nimium cultus divini studium, monasteriorum in

in recipiendis augendisque precibus imprudentem æmulationem, laboris intermissionem, quem non rectius quam Dei laudibus decantandis compensari posse credidere, Laicorum avaritiam, qui pecunias & latifundia Monachis non gratis, aut, ut antiquiores, pro remedio animæ, sed pro anniversariis precibus concedere maluerunt, eorundem ambitionem, ut, qui vitam ingloriam duxerant, morte saltim nomen sibi immortale facerent, immo & Monachorum avaritiam, Abbatumque & qui claustralia officia administrabant, ex fundis sibi assignatis, quæ ita veluti sibi propria habebant, instituendi anniversarii inverecundos ausus. Notatu digna sunt ingenua Nostri verba p. 52: *Laici tamen non videntur ita accusandi, quin culpæ aliquid penes Monachos resideat. Si pretii minus fuissent cupidi, non ita facile Laicorum voluntati morem gessissent. Sed quo non irrepit & penetrat divitiarum cupiditas. Perrumpere amat claustra, nec adversus eam satis munit vel ipsa paupertatis professio.* Ex incommodis, quæ pari candore memorat optimus Autor, potissima sunt, nulla mentis cum voce concordia, summum ex diuturna psalmodia fastidium, Musicæ amor, ut choro addictis levamen afferat, studiorum denique intermissio. Nos Benedictinis omnibus eandem mentem, aut si hoc supra humana vota videbitur, optimo nostro Autori, veræ vitæ monasticæ tam intelligenti, infulam vel dignius quid suorum causa apprecamur. Ultimo loco dictæ præfationis Observationes nonnullæ cum Ecclesiasticæ tum Historicæ ex his ipsis monumentis decerptæ leguntur, quas legisse non pœnitebit. Nos ex hoc ipso loco, doctissimum Anonymum nostrum veterrimum MStum Codicem Liturgicum typis paraturum observamus. In fine operis sunt indices additi plures, quos inter eminet Index onomasticus vocum barbararum & exoticarum, quem quantivis pretii esse norunt, qui has literas norunt.

NOUVELLE MECANIQUE OU STATIQUE &c.

hoc est,

NOVA MECHANICA SIVE STATICA, CUJUS IDEA A. 1687 fuit data; Opus posthumum PETRI VARIGNONII,

Academiarum Scientiarum in Gallia, Anglia & Borussia Sodali, Lectore Regio Philosophiæ in Collegio Regio & Professore Matheseos in Collegio Mazariniano.

Tomi II.

Parisiis, apud Claudium Jombertum, 1725, 4.
Alph. 4 plag. 21 Tabb. æn. 64.

CUm primum Idea novæ Mechanicæ *Varignoniana* in lucem publicam prodiisset, eandem in his Actis recensuimus: unde constat, celeberrimum Autorem explicationem machinarum simplicium, seu vulgo sic dictarum potentiarum mechanicarum ex notione motus compositi instituisse, de quo jam olim locutus est *Aristoteles* in Quæstionibus mechanicis, & quo usi sunt *Archimedes*, *Nicomedes*, *Dinostrates*, *Diocles* in descriptione spiralis, conchoidis, quadratricis, cissoidis, itemque *Cartesius* in explicanda reflexione & refractione luminis, immo omnes hodie utuntur Geometræ in curvarum descriptione & Physici in determinandis percussionibus obliquis. In Idea ista non nisi primas operis lineas duxit, quod nunc 30 & amplius annorum studio atque labore consummatum post morem demum Autoris prodiit. Ultimam ipse manum addere non potuit, neque enim problemata in ordinem fuerant digesta, cum rebus humanis eximeretur Geometra primi ordinis. Cel. *Fontenellius* itaque, hæres MSC. *Varignonianorum*, editionis curam commisit Viro in his studiis versato Cl. *de Beaufort*, Academiæ Regiæ Scientiarum Membro, qui una cum *Camo* Abbate eandem nobis dedit. Dividitur opus in hoc genere absolutissimum & hactenus sine pari in duos Tomos, quorum prior *Sect. 1* lemmata quædam præmittit, quibus tanquam principiis utitur Autor in demonstrationibus sequentibus; *Sect. 2* de ponderibus funium ope solummodo suspensis; *Sect. 3* de trochleis & polyspasto; *Sect. 4* de axe in peritrochio & machinis agnatis; *Sect. 5* de vecte: posterior autem *Sect. 6* de plano inclinato; *Sect. 7* de cochlea; *Sect. 8* de cuneo, *Sect. 9* de corollario generali ex theoria præcedente deducto; *Sect. 10* de æquilibrio fluidorum agit. Tomo posteriori sub titulo novæ Mechanicæ partis secundæ adjicitur

citur 1 Tractatus problematum, in quo nova Mechanica ad resolutionem multorum problematum transfertur: 2 Tractatus de machinis absque affrictu ex principiis novæ Mechanicæ demonstratis: 3 Examen opinionis *Borelli* de proprietatibus ponderum ope funium suspensorum. Lemmatis præmittit definitiones quas- Sect. I.
dam generales machinæ, potentiæ, vis absolutæ & relativæ, gravitatis, ponderis, lineæ directionis, momenti, æquilibrii, hypomochlii, motus compositi &c. atque axiomata, seu propositiones, quas fine demonstratione sumit. In axiomatum numero est, quod effectus semper sint suis causis seu viribus productricibus proportionales & quod celeritates corporum æqualium massarum sint ut vires motrices. Lemmata tria priora cum multo coralliorum apparatu motum compositum explicant, cui omnis nova Mechanica superstruitur. Non tædet Autorem prolixitatis, cum fundamenta ædificii tam magnifici firma & inconcussa esse velit & operam dederit, ut nec tyronibus occurrat, circa quæ in principiis hæreant. Lemmata cetera pleraque geometrica sunt, quæ applicando motui composito ad potentias mechanicas in variis casibus serviunt, paucis exceptis, quæ potentias ad varios funes communi nodo junctos applicatas concernunt. In horum lemmatum numero illud etiam occurrit, quod A. 1693 in Diario Eruditorum Parisino p. 417 absque demonstratione proposuit *Leibnitius*, sed 2
cujus demonstrationem invenit *Varignonius*. Non ignotum est Geometris, *Varignonio* in more positum fuisse, ut theorias redderet quam maxime generales. Idem quoque præsens institutum loquitur. In singulis machinis simplicibus universalitati theoriæ studet. Potentiis mechanicis vulgo receptis novam superaddit, quam *funiculariam* appellat, ubi scilicet pondus aliquod in æquilibrio suspenditur ope funium tantummodo. Et hanc primo loco considerat. Universalitatis gratia plurimos distinguit casus, in quibus ratio habetur cum multitudinis funium, quibus pondus suspenditur, tum angulorum omnium possibilium, quos inter se efficiunt. Similiter in trochleis centra nunc fixa ponit, nunc mo- 3
bilia, & omnes directiones potentiarum atque ponderum applicatorum possibiles expendit, cum hactenus Autores nonnisi parallelas attenderint, quæ tamen in praxi rarissimæ sint. Jure autem

tem reprehendit illos, qui, quæ de trochleis in hypothesi directi-
onum parallelarum demonstrata sunt, ad ceteros casus promiscue
omnes extendunt. Observat etiam, trochleas mobiles virium
compendium facere; fixas e contrario facilitare earundem usum,
& docet, quomodo mobiles atque fixæ combinari debeant, ut
utroque commodo simul fruamur. Neque vero omnem solum
diversitatem expendit, quæ circa trochleas simplices sese offert,
verum non minori sollicitudine eandem quoque circa polyspastos
scrutatur. Passim in hoc argumento notat lapsus Autorum, qui
ante ipsum de hoc argumento commentati sunt, etsi veritatis stu-
Sect.4. diosus modestiæ gratia nullius nomen exprimat. Axis in peritro-
chio, quamvis potentiarum mechanicarum fertilissima sit & a
Nostro universalissima ratione pertractetur, pauciores tamen ca-
5 sus suppeditat quam potentiæ ceteræ. Ab eo Autor digreditur ad
vectem, quem multiplici ratione tum quoad figuram, tum quoad
situm distinguit, ne in theoria completa quicquam desiderari pos-
sit, ita nimirum ejus universalitas rectius patet. Hypomochlio
substituit potentiam, in casu æquilibrii ceteris æqualem, ne ve-
ctem a situ hypomochlii distingui opus sit, nec a directione po-
tentiarum parallelarum progreditur ad obliquas; sed ipsas obli-
quas sumit in propositione fundamentali. Probat *Fermatii* judi-
cium, quod directio parallela, utut propter magnam a centro
terræ distantiam ad veritatem proxime accedat, veritatem inti-
mam & accuratam tamen quærentibus non satisfaciat, adeoque
generalis vectium natura in quolibet mundi loco videatur conside-
randa & adstruenda, novaque in mechanicis fundamenta e veris
& proximis principiis sint accersenda. Vulgo theorema *Archime-
deum* de æquilibrio potentiarum directionis parallelæ rationem
distantiarum reciprocam habentium primum Mechanicæ princi-
pium appellant, præter *Cartesium*, qui idem supposuit, quo No-
ster *Varronem* JCtum Genevensem in Tractatu de motu Genevæ
A. 1585 impresso p. 23 jam usum fuisse monet, tantum nimirum
esse, libram unam quatuor spatiis moveri, quantum libras quatuor
uno spatio eodem tempore.

6 Hactenus recensita præbent argumentum Tomo priori. In
posteriori primo loco occurrit planum inclinatum. Communiter
Mecha-

Mechanici non considerant nisi directiones vel longitudini, vel basi parallelas; sed Noster theoriam extendit ad directiones quascunque. Resolvit quoque superficies curvas in plana inclinata infinite parva, quæ utrinque continuata in tangentes degenerant. Corrigit lapsus nonnullorum Autorum circa planum inclinatum, quamvis nomina dissimulet. In eorum numero est, quod gravitatio in planum horizontale sit ad gravitationem in planum inclinatum ut secans anguli inclinationis plani ad excessum secantis supra radium. Reprehendit nonnulla in modo demonstrandi ordinario ex principio vectis. Ceterum Noster præter pondera sphærica etiam alia figuræ cujuscunque considerat, ne quicquam desit universalitati theoriæ. Plano inclinato succedit cochlea, cum Sect. 7.
communis, tum perpetua. Quamvis vero Autor huic theoriæ omnem amplitudinem tribuit, quæ eidem convenit; multo tamen arctioribus limitibus coercetur, quam præcedentes, cum tanta hic casuum varietas non offeratur. Applicat etiam principi- 8
um motus compositi, quo in præcedentibus potentiis adeo feliciter usus est, ad cuneum, ne quicquam in opere adeo completo desiderari possit, etsi cuneus proprie non mereatur locum inter machinas simplices, quibus motus solidorum facilitatur. Corrigit lapsus *Borelli*, *Vannii* aliorumque, quorum nominibus parcit. Corollarium generale, quod vocat & Sect. 9 integra demon- 9
strat atque applicat, est theorema generale, quod Geometra eminens *Joannes Bernoulli* d. 26 Jan. A. 1717 cum Autore communicavit, sed absque demonstratione. Theorema hoc est: *In omni æquilibrio virium quarumcunque, quomodocunque sibi mutuo applicatarum & juxta quascunque directiones sive mediate, sive immediate in se mutuo agentes, summa energiarum affirmativarum est æqualis summæ energiarum negativarum affirmative sumtarum.* Ut intelligatur theorema longe pulcherrimum, terminus energiæ explicari debet. Sit itaque P punctum quodcunque in Systemate virium, quæ inter se æquilibrium tuentur, F una istarum virium, quæ urget aut trahit punctum P secundum directionem FP aut PF, Pp lineola recta, quam describit punctum P motu exiguo, quo tendentia FP transfertur in situm fp, quæ ipsi FP vel exacte parallela, si motus exiguus Systematis in omnibus punctis

sit parallele lineæ rectæ positione datæ, vel prolongata cum FP efficit angulum infinite parvum, motus exiguus Systematis fit circa punctum fixum. Demittatur ex P recta PC ad fp perpendicularis: erit Cp celeritas virtualis vis F, & F. Cp illud, quod *Energia* appellatur. Quodsi punctum P vi F urgetur, vel ab eadem impellitur, erit energia affirmativa, ubi angulus FPp fuerit obtusus; negativa, ubi idem fuerit acutus. Contra si punctum P a vi F trahatur, energia negativa est in hypothesi anguli FPp obtusi; sed affirmativa in hypothesi acuti. Noster theorema non modo demonstrat ex principio motus compositi; verum etiam ad singulas potentias mechanicas, de quibus in antece-

Sect. 10. dentibus sectionibus egit, applicat. Theoriam de æquilibrio fluidorum adjecit Autor, quod ipsi nonnemo objecerat principium motus compositi, quo in demonstrationibus mechanicis æquilibrii solidorum usus est, non posse applicari ad demonstrandum æquilibrium fluidorum. Reprehendit autem demonstrationem hactenus receptam, quæ ipsi parum genuina videtur.

De tribus exiguis Tractatibus, quorum argumenta in superioribus indicavimus, pauca annotasse sufficiat. Problemata mechanica, quæ ex theoriis præcedentibus solvuntur, sunt numero 24, quæ singula recensere nimis prolixum foret. Concernunt eadem æquilibrium plurium potentiarum diversimode chordis atque vecti applicatarum. Machinas absque affrictu dedit *Perraltius* in Notis ad versionem *Vitruvii* Gallicam & in Tractatu de machinis noviter inventis, de quo alibi diximus in his Actis. Machinas *Perraltianas* nuper quoque descripsit in Theatro Machinario, quod vocat, Cl. *Leupoldus*. Theoriam harum machinarum septem theorematis comprehendit Autor, quæ ex theoria sua generali mechanicæ demonstrat. Mox eadem ad integram istiusmodi machinam examinandam applicat. *Borellus* in Tractatu de motu animalium Tom. I c. 13 longa digressione facta contendit, *Stevinum*, *Herigonium* & alios plures falli in theoremate de pondere a duobus aliis juxta directiones obliquas suspenso. Defendunt

dunt nimirum, si CI sit linea directionis ponderis T & MH duca-

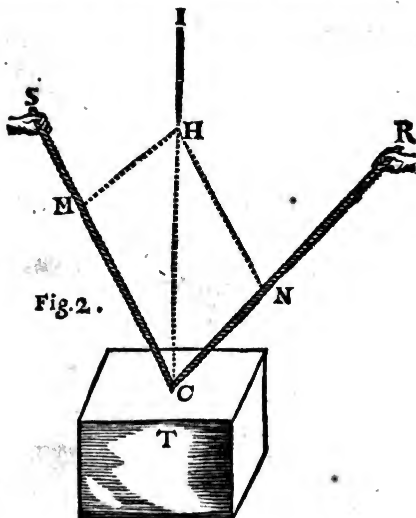

Fig. 2.

tur alterius potentiæ R directioni CR parallela, fore pondus T ad potentiam S ut HC ad MC &, si HN sit directioni CS parallela, idem pondus T fore ad potentiam R ut HC ad CN. Impugnat theorematis universalitem *Borellus*. Enimvero cum *Varignonius* sua methodo in theorema inquireret, veritatem ejus reperit. Necessarium itaque visum fuit, opinionem *Borelli* ad examen revocari. Examen hoc in duo capita dividit. Primo ostendit, quod theorema *Stevini* non repugnet propositioni 68 Tomi primi de motu animalium, quemadmodum ipsi videtur, sed potius necessaria consequentia inde sequatur, notatis aliquot paralogismis, quos commisit, dum sibi in aliorum ratiociniis paralogismos vi-

 dere

dere visus est. Altero theorematis impugnati veritatem aliquot demonstrationibus munit, prorsus diversis ab iis, quas reprehendit *Borellus*. Sua etiam methodo lemmata multo generaliora demonstrat, quam sunt *Borelliana*, unde omnis theoria virium musculorum pendet. Etsi autem *Borellum* erroris redarguat, non tamen diffitetur, extraordinaria omnino esse ejus in scientiam merita.

PHYSICES ELEMENTA MATHEMATICA experimentis confirmata, sive Introductio ad philosophiam Newtonianam, Autore GUILJELMO JACOBO s' GRAVESANDE, L.M. Jur. Utr. & Phil. Doctore, Regiæ Societ. Lond. Socio, Astron. & Math. in Acad. Lugd. Bat. Prof. Ordinario.

Tomus I.

Editio secunda, auctior & emendatior.

Lugduni Batavorum, apud Petrum van der Aa, 1725, 4.

Alph. 2 Tabb. æn. 47.

SUPPLEMENTUM PHYSICUM, SIVE ADdenda & corrigenda in prima editione Tomi primi libri editi Lugd. Bat. A. 1721, cui titulus: Physices elementa Mathematica &c. Autore eodem.

Alph. 1 Tabb. æn. 15.

INstitutum Cel. Autoris exposuimus in his Actis, cum prima libri utilissimi editio prodiret. Nunc igitur indicasse suffecerit, quam mutationem editio secunda subierit. Cum tyronibus præcipue scriberet Cl. *Gravesandius*, quibus ideam Philosophiæ Naturalis methodo mathematica pertractatæ exhibere constituerat, difficiliora omnia intacta reliquit & Geometrarum propositiones sæpius tantummodo indicavit. Enimvero ut profectioribus quoque utilis esset liber, in altera editione demonstrationes adjecit per modum scholiorum capitibus subjunctorum & peculiari charactere expressorum, ut opus quasi separatum constituant, nec lecto-

lectorem turbent. Iisdem scholiis alia quoque inserta sunt, quæ in ipso opere commode tractari non potuere. Machinas præterea, quibus ad experimentandum usus, emendavit novasque adjecit, quæ ratio fuit, cur plures tabulæ æneæ mutationem subierint. Experimenta ipsa accuratius descripsit & eventum eorum clarius exposuit. Postquam mensuram virium *Leibnitianam* suam quoque fecit, percussionis theoriam eidem superstruxit & uberius explicatam variis experimentis novis fulcivit. Quamvis autem in multis, quæ virium, percussionum, resistentiarum, retardationum corporum in fluidis motorum theorias spectant, a *Newtoniana* sententia recesserit, titulum tamen Introductionis ad philosophiam *Newtonianam* retinuit, propterea, quod multa illustret a summo Geometra tradita & pleraque ab Autore explicata ad facilius intelligenda scripta *Newtoniana* conducant, præterea ipso judice *Newtonianam* philosophiam sectari dicendus sit, qui omni ficta rejecta hypothesi tantum ex phænomenis in physicis ratiocinetur, non autem qui in verba magistri juret. Plurima præterea in ipso contextu passim fuere immutata novaque inserta. Quoniam itaque novam prorsus faciem induit altera editio, in eorum gratiam, qui primam jam possident, supplementum edidit. In hoc dedit omnium machinarum novarum descriptiones, additamenta omnia & propositiones mutatas omnes: fieri tamen haud quaquam potuit, ut eidem insereret machinarum seu instrumentorum correctiones, eaque singula, quæ in prima editione posita clarius & accuratius enuntiantur atque illustrantur. Alias enim supplementum excrevisset in molem ipsi operi tantum non æqualem, cujus nunc partem dimidiam adæquat. Altiora Cl. Autor per modum scholiorum minuto charactere impressorum adjecit, ut opus quasi peculiare constituant. Videamus, quænam sint illa, ut de utilitate operis statuere liceat.

Circa materiæ divisibilitatem in infinitum progressione geometrica decrescente $\frac{1}{2}+\frac{1}{4}+\frac{1}{8}+\frac{1}{16}$ &c. quam in infinitum continuatam unitati æqualem esse constat, probat infinitum finito contineri. Innumera circa materiæ divisibilitatem captum nostrum superantia evidentissime demonstrari, exemplo logarithmicæ spiralis evincit. Huc refert porro infinitorum inæqualita-

tem variasque classes argumentis geometricis adstrnctas. Partium subtilitatem evicturus, accurato calculo definit, in deaurando filo argenteo millesimam partem pollicis in bis mille partes actu dividi. Expansionem guttæ in vitro plano una cum ascensu aquæ spontaneo in tubis capillaribus & inter vitra plana effectum attractionis vitri agnoscit & in hypothesi attractionis theoriam motus istius condens geometricam, inter alia contendit, in tubis capillaribus altitudines esse inverse ut diametros. Quod corpus unumquodque habeat centrum gravitatis, idque unicum, demonstraturus, supponit theorema nobilissimum de æquilibrio solidorum, quod scilicet gravia linea inflexi juncta æquilibrentur, si distantiæ a puncto suspensionis fuerint ponderibus reciproce proportionales. Tradit modum centrum gravitatis investigandi & algorithmum numerorum vulgarem ope libræ absolvendi. De ligno findendo theoriam geometricam condens, machinam rejicit ad demonstrandum vim cunei in priore editione adhibitam. Motum in cycloide modumque determinandi centrum oscillationis explicans, varias cycloidis proprietates, quodque cyclois inversa sit linea celerrimi descensus, demonstrat. Præmissis generalibus de viribus centralibus, easdem in specie in circulo atque ellipsi & in orbita agitata cum in genere, tum in ellipsi agitata in specie expendit, addita computatione motuum apsidum in curvis a circulo parum differentibus. Regulas conflictus corporum una cum regulis percussionis corporum lineis rigidis inter se cohærentium & circa centra agitatorum algebraice demonstrat. Experimentum corporum in lancem aut brachium libræ impingentium examinans, bilancem describit, qua altitudines conferre licet, a quibus corpus cadens pondera paululum elevat. Regulam determinandi centrum oscillationis & percussionis ex doctrina virium deducit. Geometricam contexit demonstrationem, quod in congressu corporum elasticorum summa virium ante & post ictum eadem sit, remoto dubio, quod circa mutuam corporum elasticorum actionem suboriri poterat, additaque paradoxi explicatione, cur fabri argentarii, in domus parte superiori habitantes, incudem pulvino superimponant, ut ea ictibus mallei magis resistat domusque minus tremat. Agit quoque de æqualitate summæ virium

ante

ante & poſt conflictum trium corporum atque de motu centri gravitatis. Tabulam computare docet, quæ tempus exhibet, in quo pes cylindricus aquæ effluit, data ejus altitudine. In rationem reſiſtentiæ cylindri recti ad conum rectum in eodem fluido, itemque cylindri recti atque globi, nec non in retardationes corporum in fluidis motorum, prolixe inquirit, demonſtratis ea fini Logarithmicæ nonnullis proprietatibus: ubi una corporum in fluidis in altum projectorum atque in iisdem cadentium rationem habet. Tandem de motu undulatorio & ſoni intenſitate agit.

R. P. BERNARDI PEZII, BENEDICTINI & Bibliothecarii Mellicenſis, Bibliotheca Aſcetica antiquo-nova.

Tomus VII & VIII.

Ratisbonæ, ſumtibus J. C. Peezii, 1725, 8.
Alph. 3 pl. 11.

AEquum eſt, recenſioni ſuperiorum Tomorum ſubjungere etiam horum contemplationem, quorum Editor doctiſſimus ſtrenue pergit in *Bibliotheca* ſua *Aſcetica*. Tomi igitur ſeptimi primum locum occupat Excellentiſſimi *Paſſionei* Sermo tertius *de Regularis Præſidis electione*. Hinc *Eckeberti*, Abbatis Seculo XII Schonaugienſis, cujus *liber adverſus hæreſes* inſerui meruit Bibliothecæ Patrum, ſequuntur tres libri, primus *de laude crucis*, alter inſcriptus *Soliloquium*, tertius *Stimulus amoris:* quem quidem ultimum, inter opera S. Bernardi editum, ab *Eckeberto* illo compoſitum fuiſſe, nunc primum diſcimus a Cl. Pezio. Hinc occurrit *S. Bernardi* meditatio in hymnum: *Jeſu noſtra redemtio:* quanquam facile apparet, non ſatis certe opuſculum hoc ad Bernardum autorem referri. Sequitur *Engelberti*, Abbatis Admontenſis, *Tractatus de paſſione Domini; Joannis Inſtitoris*, Cartuſiani Sec. XV, *Breviloquium animi religioſi reformativum*, ejusdemque liber *de mala ira evitanda*; *Jacobi de Paradiſo*, Sæculi XV Cartuſiani, liber *de cauſis multarum paſſionum, præcipue iracundiæ, & remediis earundem*; *Bernardi de Waging*, qui eodem Sæculo Prior fuit Tegernſeenſis, *Remediarius puſillanimium & ſcrupuloſorum*.

losorum. De vita scriptisque horum autorum Rev. Editor exponit in Præfatione, & copiosissime quidem de *Bernardo de Waging*, cui & illud opus vindicat, quod Tomo quinto ediderat sub nomine *Antonii Volmari*. Hic enim *Volmarus* stylum duntaxat *Bernardi* emendavit, paucis quibusdam & additis & resectis. Ipsa illa scripta nuncnon perlustramus, facile illis carituri, nisi jucundum esset, inde cognoscere statum literarium superioris ævi. Libenter vero properamus ad *Tomum octavum*, quo exhibentur nobis undeviginti opuscula historica, de quorum autoribus Editor more suo, id est, doctissime differit in Præfatione. Ac primo qui-
p. 1-399. dem loco deprehendimus *Catharinæ de Gewerswiler*, Priorissæ Ordinis S. Dominici, librum *de vitis primarum sororum monasterii*
400 452 *sui*, quod Colmariæ est in Alsatia. Accedit appendix de aliis ejus cœnobii sororibus. Si quis legendis miraculis & visionibus, itemque austerissimæ sanctitatis exemplis delectatur, ei lectio hujus operis jucundissima sit, necesse est. Nos inter tot sorores sanctas nullam offendimus, quæ cum *Catharina* illa doctis mulieribus adscribi posset socia: nisi quod p. 412 una memoratur ἀνωνύμως.
453 Sequitur *Irimberti*, Abbatis Admontensis, *Narratio de incendio monasterii sui, ac de vita & moribus virginum sanctimonalium*
465 *Admontensium*: *Joannis de Ellenbogen*, Abbatis Waldsassensis, liber *de vita monachorum monasterii sui*, miraculis plenus & visio-
491 nibus: *Anonymi Sublacensis* liber *de modo vivendi cœnobitarum monasterii sui*: *Martini de Senging Tuitiones observantiæ regulæ S.*
503 *Benedicti*, *oblatæ Patribus generalis Concilii Basileensis*: Ejusdem
550 562 *Epistola de statu monasterii Bursfeldensis*: Joannis Capistrani *Epistola ad Universitatem Wiennensem*, qua exponit felices Catholicæ fidei progressus in Moravia, & Universitatem illam rogat, ut aliquot doctos viros ad se mittat, qui publicæ suæ cum Rockizano
567. Hussita concertationi intersint: Ejusdem *Epistola de publicis & pro-*
574 *miscuis balneis religiosorum*: Udalrici de Weilhaim *Epistola de tribulationibus & procellis monasterii sui ob sanctioris disciplinæ*
578 *introductionem*: Leonardi *Epistola de obitu Abbatis Mellicensis*,
581 *Nicolai de Mazen*: Joannis de Welming Epistolæ *de restituenda in ordine S. Benedicti monastica disciplina & procuranda rituum ac observantiarum conformitate*. Sequuntur plures breviores Epi-

Epistolæ, quas præterimus, majori jure memorantes *Vitam Joannis de Weilhaim*, Prioris Mellicensis Sæculo XV, ex qua intelligimus, eum scripsisse libros quamplurimos: Johannis, Episcopi Eystetensis, *Historiam reformationis monasterii S. Walpurgæ:* Anonymi Carmen rhythmicum *de miseriis ordinis monastici*, e quo hosce versus speciminis gratia producimus:

Olim, dum simplicitas Ordinis vigebat,
Nos laudabant homines, nullus nos lædebat,
Collectas ab Ordine nemo requirebat,
Sed Ordo pacifice Deo serviebat.
Nunc videntes homines grandes apparatus,
Equos, & sammarios, splendidos ornatus,
Dicunt: Nisi locuples esset horum status,
Non valerent ducere tales equitatus.

JO. LAUR. MOSHEMII, TH. D. ET P. P. O. Cogitationum in Novi Testamenti locos selectiores Liber primus.

Hannoveræ, apud Nic. Fœrster. & fil. 1726, 8.
Plag. 17.

CEl. Autor hactenus varias proposuit disputationes Academicas, in quibus dicta quædam N. T. curatius paullo excutere voluit. Harum quædam jam in forma tractatus comparent; quibus S. R. Autor modestam præmisit præfationem, in qua ingenue fatetur, quod nec omnia hic dicta pro novis nec pro plane expeditis & apodicticis venditet, & dissentientes æquo velit ferre animo. Decem autem omnino capitibus primum hunc cogitationum suarum librum absolvit. Primum in parabolam de operariis in vinea *Matth.* XX 1 sqq. inquirit, per operarios in vinea primos cœtus Christiani doctores, per denarium autem præmium terrestre intelligit, nempe tum extraordinariam Spiritus S. virtutem, quæ in eorum erat mentibus, imprimis potestatem miracula faciendi, tum insignem laborum suorum fructum, quem quotidie in populis ad Christum adducendis capiebant; & præter hæc nil in ipsis fuisse, quod præmii indolem referat, judicat. Ad hanc

expositionem firmandam, præsupponit, quod in parabolis non omnes circumstantiæ nimis sint premendæ, sed ex scopo omnia dijudicanda, quem h. l. ex antecedentibus merito repetit. Quod vero non alii, quam primi doctores Christianismi intelligi debe-
p. 9 sq. ant, Cel. Vir probare nititur, quoniam hi soli tum temporis ædes & suos libere deseruerint, cum reliqui Christiani domi suæ manere quiverint, illi vero, quos tyranni ejecerunt, non libere
19 sq. sua deseruerint. Per diversas horas quid intelligat, non tacet, & quidem hora prima conducti Cl. Viro sunt duodecim Apostoli ab ipso Christo vocati, ultimis vero horis vocati, Paulus & Apostolorum successores in Ecclesia plantanda. Nec jure tradit potuisse primo vocatos succensere Christo, quod sibi non majorem mercedem & donorum mensuram dederit, quam ultimis. Tandem & dubia removet, quæ ipsimet suam videbantur sententiam premere. Inter quæ principem ipsi locum tenere illud videtur,
51. quod hoc præmium in vespera demum distribuatur. Et de hoc profitetur: „ Quod ad vesperam attinet, cujus mentio hic fit, „ quomodocunque interpretemur illam, in difficultates non te- „ mere solvendas incidemus. „ Ad objectionem vero, quod primo vocati adeo temerarii haud fuerint, regerit, ex Gal. II, 6 & aliis locis contrarium patere. Secundum caput Joh. IV, 48 exponit, quod
47. Judæi reprehendantur, quia ipsis suis oculis miracula videre & fidis aliorum relationibus minime stare voluerint. Tertio capite
70. *Matth. V, 3* pauperes spiritu de illis exponit, qui opes spernunt, nec earum, si desint, desiderio excruciantur, aut si adsint, amore studioque ægrotant. Capitis quarti summa eo redit, ut Act. XVII, 23 Deum ignotum ipsum supremum numen probet, quod gen-
88. sq. tiles etiam ignotum dixisse, e Socrate, Platone, Statio & aliis comprobat. Quod amor *Joh. XIII, 34* novum audiat præceptum ob novam normam, exemplum Christi, jam additam, rejectis
91 sq. aliorum expositionibus, capite quinto it probatum. Sexto autem capite de vera natura communionis bonorum inter primos Chri-
119 sq. stianos differit, & communem expositionem non probans, suam addit conjecturam, nihil aliud hanc Christianorum communionem notare, quam quod adeo liberales fuerint, ut, fratribus egentibus paratos se exhibuerint sua cum ipsis bona communicare.

nicare; quam sententiam S. R. Autor etiam contra objectiones tuetur. Cap. septimo prolixius, quam solet, 2 Cor. IV,3-10 exponit, & maxime in eo desudat, ut evincat, morte Christi designari, varias calamitates ob Christum perferendas, unde Paulus colligat, Christum a mortuis resurrexisse, propter quem non vereantur dirissima subire tormenta. Octavo capite 2 Tim. IV, 17 interpretatur brevius, negando, quod leo, ex cujus ore Paulus se liberatum dicit, sit Nero, aut ejus legatus Helius Cæsareanus. Et licet non neget, commodius leonem dici posse hostem Pauli, fabrum Alexandrum, aut in sensu proverbiali hæc sumi posse: proprie tamen hæc exponere jure meritoque mavult, quod Apostolus, condemnatus, ut leoni objiciatur, intercessione amicorum (*Phil IV, 22*) in aula Cæsaris absolutus fuerit. Quod *ἀγαθὸς* Rom. V,7 denotet virum amicum vel beneficum, capite nono probatum dedit. Et tandem decimo capite docet, Matth. IV,8 diabolum Christo in monte templi ostendisse tractum illum Palæstinæ, qui Procuratori Romano parebat. Hinc mundus ipsi est Palæstina, omnia regna vero sunt unum Regnum, uti Joh. VI, 45 omnes Prophetas pro uno Esaia poni putat; non attendens, quod ibi signum universale non occurrat. Interim, si cui hæc *τὸ πάντες* exponendi ratio minus placet, concedit, regna aliquot, Judæam, Samariam & Idumæam, quæ Romanis suberant, intelligi posse. Ut vero liber secundus in Ecclesiæ commodum feliciter succedat, S. R. Autori divinam apprecamur gratiam.

אבטחים

Sive

MELONES ÆGYPTII, AB ISRAELITIS desiderati Num. XI, 5, quinam & quales fuerint, brevi διασκέψει ostendere conatur OLAVUS CELSIUS. D. T. & L. O. P. in A. U.

Lugduni Bat. apud Conr. Wishoff, 1726, 8.

Plag. dimid. 4.

CL. Dn. Autor, qui inter alia ingenii monumenta, jam anno 1714 R. Majemonidis tr. Kilaim in Lat. vertit, & publicis

dispp. in Acad. Upsaliensi, ubi Gr. L. tum Professor, defendit, jam quoque Professionem LL.OO egregio hoc specimine ornat, & has linguas sibi haud peregrinas esse, exteris pariter abunde probat. Et quidem *Abattichim*, quo nomine deliciæ Israelitarum appellantur, merito inter præstantissimos Ægypti fructus refert. Gratus etiam commemorat, se quondam in Glossario MSC. Bibliothecæ Paulinæ Lipsiensis legisse, quod אבטחים Gallice exponantur per ליש בוזקליש, quod *les bosacles* legit, & *blæse* ita *les bodeques* pronunciatum esse, autumat, sequentia autem verba ראיג לור ליגנא ut obscura, non exponit. Cl. Autor Abbattichim ab Ebræo בטח deducit, non quod melones a salubritate & securitate comedendi ita dici queant, quod Ursino placuit, cum & Orientales Medici negent, melones plane salubres esse; nec ex Arab. بطح *humi stratum esse*, derivare vult; sed ingenue fatetur, se ignorare verum hujus vocis etymon. Subnectit differentiam melonum & melopeponum, &, quia بطيخ *batich* orientalibus commune est melonum nomen, ipse pro Ægyptiis decernit, quos optimos fuisse & varii generis, annotat, & inter præstantissimos Ægypti melones eos refert, qui Abdellavi, item qui Chiar, & qui melones Indici dicuntur, quos ultimos a Persis churbuse Hindi, ab Arabibus batich Alechder, melones etiam Raccenses, & Europæis melones aquaticos vocari, docet: & hac occasione observat, quod Persicum charbuse & Turcicum karbuz conveniat cum Germanorum Kürbs & Suecorum kurbis. Tandem colligit, per melones hos Ægypti, quos Israelitæ desiderarunt, non solum melones Ægypti reliquos, sed etiam simul aquaticos intelligi debere, quia hi maxime reficere poterant populum sub gravi onere sudantem & mox in deserto sitibundum, immo quia, nisi hos connumeres, credibile non sit, quotannis Ægyptum tantum melonum produxisse, quantum & indigenis & tot peregrinorum millibus satiandis sufficeret.

DE THERMIS VALDERIANIS DISSERtationes duæ, Auctore JOHANNE FANTONO,

Regii

Regii Principis Pedemontii Medico ordinario & in Taurinensi Universitate Practicæ Medicinæ Professore.

Genevæ, apud Marc. Mich. Bousquet & Socios, 1725, 8.
Plag. 6.

THermæ Valderianæ sex milliaribus a pago Valderiensi in tractu montano Provinciæ Cuneensis Pedemontii sitæ scaturiunt, & inde nomen sortitæ sunt; vetustissimis temporibus ignotæ, patrum vero nostrorum ævo frequentatæ & ad potum, balneum, sudationem & stillicidium adhibitæ ac inter alias thermas a Viotto, Barisano, aliisque commemoratæ fuerunt. Fama potissimum earum apud omnes gentes percrebuit, ex quo VICTORIS AMADEI Regis Augustissima Mater propter infirmam valetudinem ad eas se contulit, non sine maximo sanitatis emolumento. Publico igitur consulturum se confisus Autor, factis variis experimentis, observationes suas collegit & ad Johannem Mariam Lancisium, CLEMENTIS XI Pont. Max. Archiatrum, jam e vivis ereptum, per literas quondam transmisit, nuncque publici juris fecit. Conspiciuntur itaque hic binæ Dissertationes, in quarum I de Thermis Valderianis, in II de reliquis fontibus Valderii agit. In *priori* refert, thermas Valderienses, ex præruptæ rupis clivo scaturientes, vel superiores vel inferiores esse; ex illis binas ad potum & balneum adhiberi, sed adeo calidas & quasi urentes existere, ut eas immersi digiti ferre vix queant, & qui bibunt, paululum hærere soleant. antequam calicem labris admoveant, has vero mox epotas nullam afferre molestiam: singulas perspicuas maxime esse levioresque aqua torrentis, in quem proxime confluunt, nonnihil tamen sulphurei redolere, & unctuosi quid digitis imprimere; alia etiam quædam pinguia corpora, vulgo muffas dicta, in vicinia fontium & eorum defluxu ipsisque saxis inhærentia observari. Præter sulphur adesse quoque inculcat sal alcalicum, nitro antiquorum simile, & sedimentum in lagenis terrestre & salsum deponi. Sicque didicit, in aquæ unciis decem salis vix grana duo, terræ grana tria contineri. Utiles judicat has aquas non solum curandis morbis, quibus in universum omnes

adhibentur thermæ, sed propter modicum sulphur, quod vehunt, & minimam salis quantitatem, longe aliis quibusvis etiam præcellere ac tutius usurpari, sive puræ sive addito stimulante aliquo pharmaco, quod modo alvum aperiat, modo urinæ secretionem promoveat, in usum vocentur. Mussas commemoratas luti, quo hæ aquæ destituuntur, vices supplere addit, & eo tutius quidem, quo pauciore sulphure & sale sint refertæ, minorique calore polleant. In *Dissertatione posteriori* alios commemorat Valderii fontes, ut vitriolatum dictum, qui tamen parum vel nihil de marte participat, & alterum exiguum, citra torrentem scaturientes, in parte aversa rupis tres alios parvo intervallo a se invicem distantes, ut S. Luciæ, binosque alios, omnes calidos; imo quamplurimos etiam frigidos fontes in iisdem rupibus, e quibus thermales prosiliunt, scaturire perhibet, ac existimat, æque facile thermas absumta omni materia, qua ignis subterraneus fovetur, primum in tepidas, mox in frigidas aquas, ac gelidos fontes in thermas, nova affluente materia, mutari posse.

Expedirter und bewährter Medicus.

i. e.

D. DAVID FRIEDELII PROMTUS *& expertus Medicus.*

Lipsiæ & Rostochii, apud Georg. Ludov. Fritsch, 1726, 4. Alph. 8 pl. 7.

IN conspectum hic prodit Praxis Medica, in III Volumina congesta, quæ alia tria mox excipient, omnes complectens morbos atque symptomata, quæ tam interna viscera cruciant, quam externe corporis superficiem lambunt, ita ut in I Morbi interni, in II Mulierum, in III Infantum tam interni quam externi in peculiaribus libris & capitibus exhibeantur. In quibus explicandis ita se gerit Autor, ut præmissa brevissima cujuscunque morbi descriptione & insinuata methodo medendi, ingentem suppeditet formularum farraginem, ex illis potissimum Autoribus desumtorum, qui medicamentorum εὐπορίστων thesauros consarcinarunt; ubi vero proprias adducit observationes, arcana ubique sua crepet. Et quan-

quanquam parum mereantur gratiæ apud Medicos genuinos, qui idiomate Germanico ejusmodi Praxes luci publicæ exponunt, varisque formularum generibus locupletant, quod eo ipso occasio præbeatur empiricis, mulieribus, aliisque imperitis Pseudo-Medicis, illotas manus Sacris Apollineis ingerendi; hanc tamen noxam præcavisse se putat Autor, quod formulas eo ordine non apposuit, quo juxta sanam medendi methodum exhibere decet, quasque seligere, non nisi periti Medici est. Et verum si fateri licet, actum esset e. g. cum dysentericis ægris, si medicamenta assumerent eo ordine, prout in Part. I Lib. XI cap. 4, in quo ultra quinquaginta formulæ & evporista medicamenta commendantur, conscripta leguntur, siquidem abstergentia & adstringentia usque adeo sunt dispersa, ut summo judicio opus sit, ea a se invicem discernere. Specimen exhibendi labore merito supersedere possumus.

EX PRÆNOBILISSIMI SAMUELIS KOLESERI de KERES-EER Litteris excerpta, de his quæ Cl. T. S. BAYERUS in Epistola, Actor. Er. Suppl. T. IX Sectioni I p.20 inserta, de Alphabeto Tangutano, ab ipso communicato, monuit.

Literaturæ Tangutanæ censor vel defensor esse non possum, hoc tamen bona fide asserere, omnia ex Autographo rite descripta esse, optandumque foret, qui curiosis Itinerariis delectantur, ut integrum MStum luci datum, cum & recens sit, cum aliis illarum partium notitiis conferre possent. Qui illud scripto commisit, & autopta fuit, & interpretem plurimarum linguarum penes se habuit, nec in relationibus suis dubia aut falsa per ignorantiam posuisse censendus est. Reprehendi video, quæ de compactione librorum MStum memorat: at ex reliquiis Scythicis adhuc hodie apud plebejos nos iste superest, & qui e captivitate Tartarorum redeunt, inter asserculos literas, ut vocant, salvi conductus, & quæ præter has documenta vel memorabilia scripta habent, conservare studiose assolent. Quoad scribendi modum, exemplum prostat in MSto, & quantam notitiam consequi potui, qui propiores Chinensibus, eorundem etiam scribendi modum observant.

Expungit

Expungit lit. ö & ü, quibus tamen nil frequentius apud Tartaros & reliquos Orientales: apud Hungaros maxime antiquos frequentissimæ, adeo ut quæ hodie per e pronuntiantur, ipsis fuerit ö. Numeros numerorumque figuras nuper, prout recordor, non addideram, nunc itaque sequuntur una cum idiotismo Hungarico adjacente.

Numeri Mogolico-Tangutani.

1	Cansichan.	Egy.
2	Choir.	Kettö.
3	Torebun.	Három.
4	Gorebun.	Négy.
5	Tabun.	öt.
6	Tsurgan.	Hat.
7	Dolo.	Hét.
8	Najeman.	Nyoltz.
9	Jesun.	Kilentz.
10	Arban.	Tiz.
11	Arban Cansichan.	Tizenégy.
12	Arban Choir.	Tizenkettö.
13	Arban Torebun.	Tizenhárom.
14	Arban Gorebun.	Tizennégy.
15	Arban Tabun.	Tizenöt.

16. Ar-

16	Arban Tſurgan.	Tizenhat.
17	Arban Dolo.	Tizenhét.
18	Arban Najeman.	Tizennyoltz.
19	Arban Jeſun.	Tizenhilentz.
20	Cori.	Huſz.
30	Otſchin.	Harmintz.
40	Dotſchin.	Negyven.
50	Tabin.	ötven.
60	Sojtſcheran.	Hatvan.
70	Dolon.	Hetven.
80	Najgan.	Nyoltzvan.
90	Jeren.	Kilentzven.
100	Soun.	Száz.

VOYAGES DE JEAN OVINGTON.

i. e.

RELATIO ITINERUM, A JOANNE OVINGTONO Suratam & in alia Aſiæ Africæque loca factorum: ex Anglico in Gallicum ſermonem verſa.

Tomi II.

Pariſiis, apud Wilhelmum Cavelier, 1725, 8.

Alphab. 2 plag. 9.

Autor hujus Itinerarii eſt *Johannes Ovington*, qui Miniſtri Eccleſiæ reformatæ Anglicæ munus in ipſa India Suratæ obiit. Cujus librum Anglico ſermone conſcriptum jam pridem proſtare,

ſed non admodum exteris vel cognitum vel æſtimatum, refert Interpres, cauſam conjiciens in dictionem ejus paulo perplexam & ampullis verborum tumidam, quibus tamen malis verſione ſua medicinam ſe attuliſſe ait, adeoque lectionem libri & jucundam & utilem futuram, ſperat. De cetero commendatur ob diligentiam & judicium in exquirendis rebus, quas narrat, adhibitum.

Navem conſcendit Autor *Graveſinda* April. 11 A. 1689. In itinere *Maderam* adiit, cujus primariam urbem non *Funchal* ſed *Fonchal* vel *Fonxal* dicendam, notat. Fertilitatem inſulæ hodie minorem notat, quippe non amplius 60 ſed 35 vicibus proventum frugum reddentem. Quatuor vini genera producit, inter quæ optimum Alonenſi bonitate inferius exiſtit, hoc vero peculiare habet, quod Solis radiis expoſitum redditur melius. De piſce *Albicore*, ex rapacium genere, obſervat, eum navem, maxima celeritate vectam, utpote ſingulis diebus 30 milliaria Germanica abſolventem, per integram ſeptimanam ſpe prædæ ſecutum; ex quo colligit, piſces ſomnum non capere. Inſulam *Anniboni* ait omnibus neceſſariis abundantem, incolis quoque Chriſtianis Catholicæ religionis inſtructam, ſed Clericis deſtitutam, quia & auro careat. *Malemba* regni incolæ in littoribus Congi circumciſionem obſervant, quam adminiſtrat homo quidam ad id deſtinatus. Singulis quinque diebus cultus divini cauſa convenitur, qui adhortationibus ad virtutem omnis abſolvitur; mali terrentur ſocietate *Benimbe* ſive diaboli, boni animantur ſpe convictus cum *Zampoango*, quo poſt hanc vitam ſint fruituri. Per hunc vero intelligunt eum, qui in Solem & ſtellas poteſtatem habet. Inſulæ *Madagaſcar* ſinus, qui *S. Auguſtini* vocatur, piratis Anglicis & Batavis ſæpius receptaculi loco eſt. Angli plerumque ad *S. Joanna*, quæ eſt ex inſulis *Comore*, appellunt, mire fertilem; incolarum mores ſatis ſimplices; bellum inter eos tam parum cruentum, ut armorum loco ſint non niſi ſaxa. Tria genera nominum ſunt in India Mogolica, *Mogoles*, qui admodum abuſive *Mauri* vocantur, *Baniani* ſive gentiles veteres, & *Parſis* vel *Gauri*. *Mogoles* dominantur, ſed linguam eorum non admiſerunt veteres incolæ; *Baniani* injurias patiuntur potius, quam inferunt; divitias ſuas ſollicite occultant, & pecuniam in majoribus negotiis noctu tantum nume-

numerant vel accipiunt. Mancipiorum enim fere loco habentur & omnia acquirunt Regi; quemadmodum in *Tonquinensi* regno opifices tribus mensibus pro Rege, duobus pro Mandarinis vel magnatibus, reliquis pro se & familia laborare coguntur. *Gauros* denique ex Persia, Saracenos fugiendo, huc delatos, *Ignem* colere superstitiose, mirisque ceremoniis uti, Noster docet. Singulare, quod plane nemini præter Principem permissum faciei vel corporis a Sole tegendi causa gestamen, quod *Parasol* vocant, portare. Indi opifices mira ingenii sagacitate & variis operibus excellere dicuntur; omnes calculos suos absque scriptura, solo ingenio absolvunt; miri quoque sunt imitatores mercium Europæarum manu factarum, etiam vestium Europæarum, superstitiosi tamen, ita ut sartores veterem vestem reficiendam matutino tempore non sumant, mali ominis causa. De *Siamensibus* data occasione refertur, maximam eos in sermone civilitatem, quam vocamus, erga fœminas exhibere: & cum lingua eorum distinctione generis fœminini & masculini careat, inde, cum formandum est fœmininum, masculino appellativo adjungere eos vocem *juvenis*, atque adeo e. gr. pro *imperatrice* dicere: *juvenis Imperator*. Ceterum in ministerium Regis allecti, magnates præcipue, castrari solent, ut scilicet hæreditas eorum ad Regem eo certius perveniat. Sex integris annis pestem Suratæ durasse, quamvis interruptam, maxime vero circa tempus pluviale sævientem, refertur, quæ singulis diebus homines circiter 300 rapuerit, nullum autem, quod mirum, Anglum corripuerit. Sævior fuit in urbe *Balsam*, adeo ut A. 1691 spatio 18 dierum ducenta millia hominum exstinxerit. Ceterum de India, ipsaque Surata, relationes extant alibi non paucæ. Curiosiora sunt, quæ Autor de urbe *Mascatensi* in Arabia felici observat. Ambitum habet fere 3 milliar. Anglicorum, muris cincta, cum 5 vel 6 castellis, tormentis instructis. Dactylorum ingens proventus, sed in vallibus cultorum, superiora enim loca nuda & sole adusta. Animalium cibus sunt pisces semipetrefacti. Vino religiosius abstinent incolæ, quam reliqui Muhammedani, unde & sibi genuinorum Muhammedi discipulorum & Arabum rigidorum titulo placent. Patribus & heris in liberos & servos jus castigationis nullum, cum omnia subsint arbitrio judicis. Erga exteros

teros humanissimi existunt, naufragos imprimis. Prætermittimus plurium Arabiæ urbium, ac portuum mari imprimis rubro adjacentium descriptionem; illud notamus, ostendi a Græcis Turcisque locum, ubi transiisse per illud mare Israelitas credunt, 40 vel 50 mill. ab extremo maris distantem. Latitudo maris ibi 15 mill. profunditas in medio 35 orgyarum nauticarum: littora ex parte Ægypti admodum edita, (unde & *montes Pharaonis* dicuntur) præterquam eo loco, quo transitum factum fuisse affirmant, ubi modica declivitate versus mare procurrunt, quæ in mare ipsum ad 8 vel 9 milliaria continuatur. Ad extremum maris celebratur urbs *Suez*, quam Ovingtonius pro *Suasa* Plinii habet, dictamque credit a *Sua* filio *Abraami* & *Cettura*. De præfectis provinciarum Aracanensis regni, quarum undecim existunt, Noster observat, singulis titulum Regis & coronam, insigne regium, supremum Regem Aracanensem concedere. Incolæ regni ejusdem mores, victum, appetitum habent plane singularem: feles, mures, serpentes, avidissime comedunt. Idololatræ sunt omnium pertinacissimi. Nec minus corrupti *Peguani*. Matrimoniorum apud illos nulla religio; Diabolum maxime, & metuunt & colunt, autorem quippe mundi duplicem bonum & malum venerantes. Esse tamen ex eorum gente sacrificulos quosdam, *Telapoins* dictos, memorat, qui errores hos ex animis eorum evellere studeant, sed frustra. Alias absurdas opiniones de æterna successione mundorum increatorum, numero Deorum, summa animarum felicitate, quæ ipsis in annihilatione fingitur, consulto prætermittimus.

INSCRIPTIONUM SINGULARIUM MAXIMAM partem novissimarum Fasciculus, quas junctim edidit JOACH. CHRISTOPH. NEMEIZ, Ser. Waldeccæ Principi a Consiliis aulicis.

Lipsiæ (apud Jo. Frid. Gleditschii B. Fil.) 1726, 8.

Alph. I.

CUm ante quadriennium Italiam peragraret Cl. Autor, styli lapidaris, quo ipse non parum excellit, ductus amore, inscriptiones, quas ingenio suo accommodatissimas censuit, quæ-

que

quę vel factum aliquod memorabile in se continent, vel Personæ cujusdam illustris mentionem faciunt, vel etiam styli nitore dictionisque acumine se commendant, diligenter annotavit, recentiores imprimis, Grutero, Reinesio, Sponio aliisque vel nondum visas, vel prætermissas. Miratur vero imprimis, alium in Venetis & Patavinis, in Neapolitanis, Romanis, Florentinis & Mediolanensibus iterum alium deprehendi scribendi modum, singulasque suas habere Veneres, solo natali proprias. Et eodem quidem ordine, quo se Nostro obtulerunt in itinere, eas exhibet, sacras tantum, eas scilicet, quas in templis & locis sacris positas offendit, etsi res sacras non omnes contineant, & profanas a se invicem discernens. Quantum vero ex his ipsis non civilis modo omnis, verum & literaria imprimis historia illustrari possit, nemo non intelligit, cum de vita, diebusque natalibus & emortualibus eruditorum in Italia virorum, de quibus ad nos pauca afferuntur, testes haud dubie certissimi sint lapides. Addidit Autor in fine inscriptiones aliquas suopte Marte de rebus Suecicis compositas, quæ legi utique merentur.

NOVA LITTERARIA.

DEdit hoc ipso mense ad Cl. *Jo. Burch. Menckenium* nostrum Epistolam, quinque in fol. plagulis impressam, Vir Cl. *Johannes Georgius Estor*, Juris in Acad. Giessensi Prof. qua simul eruditis nuntiat, se una cum Celeb. *Jo. Hermanno Schminckio*, Hist. in Academia Marburg. Prof. Publ. & Cl. *Ayrmanno*, Prof. Hist. Giessensi, Collega suo, Historiam Hassiacam, partitis inter Socios operis, jussu & auctoritate Celsiss. Hassiæ utriusque Principum X Libris conscribere instituisse. Cujus Historiæ en conspectum, e consilio Cl. Schminckii: Lib. I *de Hassia Antiqua*. C. 1 de Cattorum origine & nomine. C. 2 de sedibus illorum ad tempora usque exorti nominis Francici. C. 3 de variis populis, Batavis nimirum, Mattiacis, ceteris, qui ex hac gente prodierunt. C. 4 de fluviis, fontibus, silvis, montibus, reliquis. C. 4 de rebus gestis domi & foris, ubi de bellis cum Romanis vicinisque. C. 7 de Cattis sub Cisrhenanis Francis. C. 7 de Cattis sub Thuringorum regno, ubi illius origo, divisio & interitus. C. 8 de Cattis sub Francis Transrhenanis Merovingicis. C. 9 de corporis & ingenii dotibus illorum, ubi præcipui eorum mores ac consuetudines recensentur.

C. 10 de forma regiminis, ubi de ipsorum Regibus, judiciis, reliquis. C. 11 de religione veterum Cattorum. C. 12 de variis populis, qui Hassiæ fines incoluerunt, posteaquam Franci Rhenum trajecerant. Lib. II *de Hassia Media.* C. 1 de Hassorum nomine & origine. C. 2 de Hassorum sedibus & limitibus. C. 3 de statu Hassiæ sub Carolingorum Regibus. C. 4 de statu Hassiæ sub Ducibus, Marchionibus, & Comitibus Franciæ orientalis; ubi genealogia eorum, fata, res gestæ, quantum, ob monimentorum hujus ævi defectum, fieri potest, & ad Hassiam facit. C. 5 de statu Hassiæ sub Thuringiæ Landgraviis in genere. C. 6 de variis pagis eorumque Comitibus in Hassia. C. 7 de religione Hassorum, ubi in originem Christianismi hisce in oris inquiritur. Lib. III *de Hassia hodierna.* C. 1 de Hassiæ Landgraviatu in genere, ubi de ejus separatione a Thuringia agitur. C. 2 de variis Hassiæ incrementis, accessione variorum Comitatuum, dynastiarum, præfecturarum, urbium, reliquorum, in genere. C. 3 de Landgraviatu Hassiæ in specie, ubi ejus urbes, præfecturæ, monasteria enarrantur, nec non ea, quæ de his notatu digna ex medio & recentiori ævo conservata sunt. C. 4 de Comitatu Ziegenhaynensi, ubi de Comitibus ejus, deque jure advocatiæ in monasterio Fuldensi agitur. Præterea hic enumerantur præfecturæ, urbes, monasteria, naturæ miranda, aliaque memoratu digna: item qua ratione ad Hassiæ Landgravios pervenerit, quidque in contrarium molitus fuerit Fridericus III Imperator, qui hunc æque ac Niddanum Comitatum, ut feuda caduca, imperio vindicare conabatur. C. 5 de Comitatu Niddano, de quo differetur, uti de Comitatu Ziegenhaynensi. C. 6 de Comitatu Cattimelibocensi, uti supra, nec non de consiliis Friderici III Imperatoris, qui cum Imperio hunc Comitatum consolidare allaboravit, item de litteris, quas vocant, exspectativis Georgio Podiebrazky in hunc Comitatum concessis, denique de litibus variis ac diuturnis, quæ ratione successionis Hassos inter & Nassovios intercesserunt. C. 7 de Comitatu Deciæ, uti supra. C. 8 de Principatu Hersfeldensi, ubi origo, fata, incrementa & decrementa hujus Abbatiæ investigantur, Abbates ac monachi celebres enarrantur, qui vel Episcopatum, vel Abbatiam, vel præposituram aliorum cœnobiorum consequuti fuerunt. Quibus adjici-

jiciuntur urbes, monasteria, præpositur æ, cetera. Tandem de variis pactis Abbatum cum Hassiæ Landgraviis tractatur, quaque ratione & jure ad Hassos pervenerit, ostenditur. C. 9 de Comitatu Schaumburgensi, ut supra. C. 10 de variis Comitatibus Hassiæ, qui olim floruerunt, nunc vero solo nomine vix cogniti sunt; e. g. de Comitatu ad Vierram, Reichenbachiano, Wetterano, Battenbergensi, ceteris. C. 15 de variis dynastiis Hassiæ Landgraviatui adnexis, quales sunt: Schartenberg, Schœnenberg, Plesse, Franckenstein, Liesberg, Kœnigsberg, Epstein, Bikenbach, Helffenberg, Itter, Treffort, Schwartzenfels, Naumburg, reliqua. C. 12 de præfecturis peculiaribus & oppidis, quæ vel jure belli, vel emtionis, vel pacti, cetera, Hassiæ accesserunt: ut Helmershausen, ubi de origine & fatis hujus monasterii, Libenau, Pridewald, Vach, Volckershausen, Grebenau, Ulrichstein, Cleberg, Mosbach, Marca Fuldensi, Homberg an der hœhe, Umstatt, Freudenberg, reliquis. C. 13 de statu religionis in Hassia ante reformationem. C. 14 de reformatione Philippi magnanimi. C. 15 de origine religionis reformatæ in Hassia inferiori. C. 16 de variis conventibus in caussa religionis, utpote Hombergensi, Marpurgensi, Casselano. Lib. IV *de Hassia Politica.* C. 1 de variis Hassiæ divisionibus ante Philippum magnanimum. C. 2 de divisione Hassiæ sub Philippo magnanimo. C. 3 de divisione Hassiæ duplici post obitum Ludovici, testatoris, inter Hasso-Casselanos & Hasso-Darmstadinos; ubi de dissidiis, quæ hinc exorta, in genere agitur. C. 4 de feudis, quæ tenent Hassiæ Landgravii ab imperio aliisque Germaniæ proceribus. C. 5 de feudis, quæ tenent varii Principes, Comites, & nobiles ab Hassiæ Landgraviis. C. 6 de pactis mutuæ defensionis inter Hassos, Saxones & Brandenburgicos, ubi origo illorum. C. 7 de pactis mutuæ successionis inter prædictos. C. 8 de pactis familiæ inter Hasso-Casselanos & Hasso-Darmstadinos. C. 9 de pactis cum Principibus apannagiatis lineæ Hasso Cassellanæ, ubi de illorum origine agitur. C. 10 de pactis cum Principibus apannagiatis lineæ Hasso-Darmstadinæ eorumque origine. C. 11 de jure primogenituræ sæpe interrupto tandemque restituto ab Imperatore. C. 12 de austregis Hassiacis. C. 13 de privilegiis & juribus singularibus Hassiæ Landgraviorum in politicis

ticis

ticis & ecclesiasticis, tam ante, quam post reformationem, ubi de variis privilegiis appellationum: de non evocando ad judicium Rothwilense: de jure advocatiæ in Huxar: vogtiæ in Wetzlar; de singulari jure in clericos ante reformationem. C. 15 de summis Hassiæ judiciis tam in ecclesiasticis quam politicis, quæ ab Hassiæ Landgraviis tam communiter, quam privatim, exercentur. C. 15 de nosocomiis aliisque monasteriis, quæ communi nomine ab Hassiæ Landgraviis administrantur. C. 16 de variis suffragiis in conventibus Imperii, item de alternationibus. C. 17 de prætensionibus Hassiæ Landgraviorum. C. 18 de titulis illorum. C. 19 Insignia eorum exhibet, ubi de variis illorum mutationibus, & accessionibus. C. 20 de nummis antiquis & recentioribus. C. 21 de academiis & gymnasiis Hassiacis, ubi illorum origo, fata, Professores. C. 22 de conventibus provincialibus & Hassiæ ordinibus. C. 23 de legibus & consuetudinibus præcipuis Hassiacis. Lib. V de Landgraviis Thuringiæ & Hassiæ. Lib. VI de origine Lotharingiæ & Brabantiæ ducum ad tempora Henrici pueri. Lib. VII de Henrico puero ad Philippum magnanimum inclusive. L. VIII de Wilhelmo IV ad tempora *Caroli* usque inclusive. Lib. IX de Landgraviis Hasso-Darmstadinis ad *Ernestum Ludovicum* usque inclusive. Lib. X Codex diplomaticus Hassiacus. Præterea idem Cl. *Estor*, ut ex eadem Epistola patet, Vitas Theologorum, JCtorum, Medicorum & Philosophorum Giessensium edere constituit. Denique cum Vir Perillustris, *Valentinus Ferdinandus de Gudenus*, augustissimi Tribunalis, quod Wezlariæ floret, Assessor, incredibilem apparatum possideat diplomatum authenticorum aliorumque veterum monumentorum, quem ut Noster edat, perbenigne concessit, hoc titulo opus omnibus exoptatum edere parat. *Thesaurus MSS. veteris ac recentioris Ævi selectorum & rariorum, complexus diplomata, fundationes, privilegia, donationes, immunitates ab summis Pontificibus, Imperatoribus, Regibus, Principibus, Comitibus & proceribus, ecclesiis, monasteriis, aliisque locis & personis concessa; item Chronica & Virorum eruditorum epistolas, nusquam antea editas.*

Prostat Supplem. T. IX Sectio III.

No. VIII.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Augusti Anno MDCCXXVI.

M. FABII QUINCTILIANI DE ORATORIA Institutione Libri XII. Totum textum recognovit, pluribus in locis emendavit, selectas variorum interpretum notas recensuit, explanavit, castigavit; novas, quibus difficiliora Quinctiliani loca illustrantur, & antiqua Græcorum Latinorumque Technologia explicatur, adjunxit CLAUDIUS CAPPERONNERIUS, Mon-Desiderianus, Licentiatus Theologus Parisiensis, & Regius Græcarum Literarum Professor.

Parisiis, typis Viduæ Ant. Urbani Coustelier, 1725, fol. Alph. 10 plag. 20.

FUisse aliquam hujus libri, licet exiguam, exspectationem, haud ignorant, qui, quam omnia magnifica promiserit Cl. Editor, recordantur. Burmannianam editionem longissime a perfecta abesse, dictitabat, & numeris omnibus absolutam Reip. litterariæ deberi. Quis vel hæc audiens non vadimonium desereret, ut perfectam tandem Fabii editionem nancisceretur? Sed qui noverant, quam pauci hodie apud Gallos reperiantur, qui interioribus litteris aliquod pretium ponunt, aut iisdem probe sunt tincti, ii jam olim modice de Capperonnerio sperabant. Morbus enim ille, qui Delphinicos interpretes corripuit, nondum sopitus esse videbatur: & qui ab hac suspicione vacui erant, nunc certe, cum primum Quinctilianum hunc inspicient, in eandem sententiam discedent. Minellianis, Delphinicis & puerilibus annotatiunculis omnia referta sunt: atque si tales notas Remp. litterariam (hoc est, Capperonerium, una

cum tribus quatuorve ſociis) exſpectaſſe putat Cl. Editor, vel ſic Reip. male conſultum eſſe, paſſim videre licet. Alibi etiam tirones norunt, quid ſint *reſponſa*, ubi *oracula* adduntur; Noſter vero p. 274 nota 150 quadruplicem interpretationem attulit, lectori electione relicta: quem valde veremur, ſi talibus notis indiget, incertiorem multo futurum, quam fuit dudum. Sane qui p. 1 laxam annotationem de *convicio;* & p. 3 notam in notam Parei, qua hic Martialem *poetam cocum* vocaverat, & multis paginis ſimilia legunt, ii non leviter iraſcentur, aut ſaltem admirabuntur, quando aliis locis longe exquiſitiores formulas, rariora vocabula, aut aliis de cauſſis obſcura loca, ne tacta quidem ab hoc interprete, nedum illuſtrata eſſe videbunt. Verum in his etiam pro more ſui generis hominum agere debuit, qui valde garruli ſunt & magno apparatu nihil agunt, ubi nemo ingenium & operam eorum deſideravit: ceterum ubi difficultates incidunt, muti ſunt. Si itaque ſuperioribus editionibus obſcuriorum verborum interpretationes defuerunt, & ob id nova procudenda fuit: aliam præterea procudendam eſſe, res ipſa docet. Si ob Technologiam illuſtrandam hæc libri moles protrudenda fuit, adnotationes ad Libr. IX clamabunt, quam hodieque multa deſideremus. Plura ut addamus, non eſt opus. Nam ſpecimina quo minus, ut mos noſter habet, afferamus, egregia & perlepida opera Celeberr. Burmanni effecit, qui ſequenti epiſtola accurate totum opus recenſuit, gloriamque ſuam probe vindicavit.

PETRI BURMANNI EPISTOLA AD CLAUDIUM CAPPERONNERIUM, Theologum Licentiatum, Diaconum Ambianenſem & Græcæ linguæ Profeſſorem, de nova ejus M. FABII QUINCTILIANI de Inſtitutione Oratoria editione.

Leidæ, apud Sam. Luchtmans, 1726, 4.

Plag. 14.

INitio in univerſum de editione ſua Quinctiliani, & molimine Capperonnerii, nec non de cauſſis odii Gallorum quorumdam erga

erga se diserte agit Vir Celeberrimus. Se nunquam omnem Gallorum gentem lacerasse aut infamasse testatur; ineptos tantummodo quosdam, & omnibus eruditis exosos traduxisse: cum contra plurimi Gallorum in omnes promiscue Germanos acerrima & falsissima opprobria conjecerint. Simul erudite ostendit, quæ caussa sit, cur hodie elegantiores litteræ & omnis propemodum doctrina a Galliis exsulent: & quam sit inhumaniter factum, quod se vivente & vidente, suum laborem Capperonnerius invaserit & pro lubitu tractaverit. Deinde ordine & per species atque capita accusationes & notas Capperonnerii excutit, & *Cap.* quidem *Primo Epistola ad Potentiss. Regis Franciæ Magistrum, Episcopum quondam Foro Juliensem, atque primum accusationis caput examinatur.* Cap. II *secundum accusationis caput, de non receptis in textum melioribus, quæ in notis occurrunt, lectionibus*, discutitur: ubi hanc culpam, si ita vocanda erit, tantum abest ut deprecetur eruditiss. Burmannus, ut hanc modestiam etiam præ se ferat, ut audaciam eorum, qui abblandientes quascunque lectiones statim in contextum infarciunt, potius damnandam esse censeat. *Cap. III* agit *de variis lectionibus & plurimis ex iis inutilibus*, quod tertio loco reprehenderat Capperonnerius, prodens eo facto, quod ipse sit alienissimus ab arte Critica. Sæpe enim ex manifeste falsis lectionibus & meris librariorum ludibriis alii Viri docti veras lectiones eruerunt. Burmannus autem præterea ostendit, ipsum adversarium suum multas ineptas lectiones servasse, & veluti ab se dissentientem, farraginem inutilium lectionum, quam ex Campani editione Maittairius excerptam transmisit, non fastidiisse, sed invidioso præconio ornasse. *Cap. IV* refutat ea, quæ *de notis partim ad rem non pertinentibus, partim obscurantibus mentem Fabii, partim erroribus scatentibus* &c. objecerat adversarius. Et quoniam hoc telo Burmannus tantummodo per corpora *Turnebi, Mosellani, Almeloveenii* aliorumque, quorum notas suæ editioni adjecit, petitur, facilius declinare ictum potuit. Hoc loco simul alterius Viri docti, qui idem crimen Grævio quondam impegerat, errorem emendat. *Cap. V accusationis caput ultimum de vocibus Technicis non explicitis* refellitur. Aliter Critici, aliter terminorum aut artis doctores libros tractant; & ipse Celeb. Bur-

mannus id genus notarum longe a se futurum, Præfatione professus est: quod certe non dissimulare debuerat adversarius. Facile itaque criminationibus se liberavit Burmannus: sed necessitatem etiam sibi impositam vidit de meritis adversarii sui in Quinctilianum quædem addere. Igitur *Cap. VI* tractat *de calumniis & mala fide Capperonnerii*, v. g. quando exprobrat Burmanno, quod vitiosam Leidensem editionem κατὰ πόδα secutus sit, ejusque mendas fere semper exhibeat; quod Ciceronis locum aliquem perperam advocaverit; quod non semper diverso characterum genere (hem, puerilis accusatio!) distinxerit aliorum adducta loca a suis, & quæ sunt alia hujus generis, easque cavillationes falsas esse evincit. *Cap. VII* plurima *furta & plagia Capperonnerii* indicantur, commissa non modo in Lexica & aliorum obvios libellos, sed in ipsas Celeb. Burmanni notas. Eaque imprimis inspexisse juvabit, quia oppido eleganter Burmannus fraudem Plagiariorum detegit, & hominum quorumdam, qui his artibus gloriam quærunt, impudentiam demonstrat. *Cap. VIII* inscribitur *de notis Capperonnerianis ex reprehensione inepta priorum interpretum natis*, ubi potissimum de notis Pseudo-Turnebianis agitur, quarum vitia, iniquissima calumnia, Capperonnerius adscribit Burmanno: obiter etiam (p. 60) ostenditur, Capperonerium alienos errores secure exscripsisse & propagasse. *Cap. IX* agit *de notis ineptis, puerilibus & Minellianis*, qualia sunt: Ceterum Θεόφραςος (Theofrastus) fit ex Θεὸς, Deus, & φράζειν, eloqui; civilis scientia, & sapientia, sive civilis prudentia; translata sunt metaphorica & translationes, metaphoræ vel μεταφόραι (ubi obiter Clerici quædam hallucinationes tanguntur) & infinita alia: sed delectabit inspicientes maxime pagina 68. *Cap. X* habet *notas inutiles & ex sola obtrectandi & obloquendi libidine natas*, & *Cap. XI ignorantiæ Capperonnerianæ specimina ex multis pauca*. Confundit nempe *lacus* & *torcularia*; *rogationes* & *SCta*; item ubi in variorum notis *leges* ex Digestis aut Codice citantur per nudam litteram *l*, Capperonnerius, ridiculo lapsu, inde *libr.* h. e. libros effinxit: nec non in citandis aliis autorum nominibus sæpe turpiter sese dedit. Finem Epistolæ imponunt suavissimi Hendecasyllabi, quibus fastidium severioris lectionis tandem abstergere voluit

voluit Burmannus. Et ut Epiſtola ipſa nitidum & fluidum (quo longe ante alios Vir Celeberrimus excèllit) ſcribendi genus, ita numeri iſti Catulliani tantam gratiam Poeticam ſpirant, ut legentis animum ad iterum iterumque legendum ſubinde invitent.

Nos, qui Virum Celeberrimum in odioſa iſta re tam hilariter deſiiſſe videmus, tranquillitas iſta & defæcatus animus ut propria & perpetua ipſi ſint, publici commodi cauſſa precamur. Ita certo nobis promittere poterimus, fore, ut quæ in Catalecta veterum Poetarum Vir eruditiſſimus meditatur, propediem publicam lucem adſpiciant. Duo præterea hic addere debemus: primum, quod in Præfatione huic Epiſtolæ præfixa Cl. Autor contra Clericum quædam admonuerit; deinde quod *Indicem* etiam adjunxerit rerum omnium in Epiſtola comprehenſarum, quem hic integrum exhibere placet:

INDEX.

RERUM GERMANICARUM SCRIPTORES aliquot inſignes, primum Collectore JOANNE PISTORIO, Nidano, tribus Tomis in lucem producti; nunc denuo recogniti, adjectis Notis & Indice rerum, perſonarum ac locorum copioſiſſimo, Editione tertia emendatiori & locupletiori ad uſus publicos redacti, curante BURCARDO GOTTHELFF STRUVIO, Ser. Ducum Sax. & Marchionis Brandenb. Conſil. Aul. Hiſtorico Saxon. & in Acad. Jen. Prof.

Tomi III.

Ratisbonæ, ſumptibus Jo Conr. Peetzii, 1726, fol.

Alph. 33 pl. 9, non computato Indice, qui adhuc exſpectatur.

Cum jam pridem rareſcere cœperit viliſſima hæc Collectio Piſtoriana, cujus quidem Tomus I Francofurti 1583 & alter 1584, iterumque uterque Hanoviæ 1613, tertius vero ſeparatim ſub tit. *rerum German. Scriptores VI*, Francof. 1607 & 1653, novoque

titulo: *rerum familiarumque Belgicarum Chronicon Magnum*, 1654 prodierunt; gratiæ utique debentur Celeb. *Struvio*, qui libri emendatius, quantum ob Codicum defectum fieri potuit, recudendi auctor exstitit typographo, & cum notulas passim, primo præsertim Tomo, addidit, tum singulis scriptoribus præmisit, quæ ad ipsos eorumque scripta pertinerent. Generatim vero operi præfatus, recenset plures rerum Germanicarum collectiones, simulque spem facit novæ, quam ipse parat, collectionis, partim ex MS, partim ex aliorum, ut A. & F. Duchesnii, Labbei, Acherii, Mabillonii, Baluzii, Martene & Durandi, ac reliquorum collectaneis, Actis item Sanctorum & similibus depromtæ, ut scilicet, quæ ad rem Germanicam spectant, e tot sumptuosis Voluminibus conquirendi tædio supersedere Lectores possint. Jam cum publice constet, quæ in hoc opere contineantur, adeoque supervacaneum videatur, vel solos librorum titulos repetere, ea tantum commemorabimus, quæ imprimis novi Editoris curæ debentur.

Tom. I. In *Reginone* emendando Paulum, Warnefridi filium, quem is sæpe ad verbum descripsit, & Annalistam Saxonem, nuper ab Ill. Eccardo editum, qui veteres Reginonis Codices secutus, multa ex illo deprompsit, non infeliciter adhibuit Cl. Editor, qui & in illo notis suis illustrando præcipuam operam posuit. *Hermannum Contractum* Noster ex editione Urstisiana & Canisiana, quæ & Tomo XI Bibliothecæ Patrum Coloniensis inserta est, & emendatiorem & locupletiorem dedit. *Lamberto Schaffnaburgensi*, septies antea edito, & *Mariano Scoto*, seu potius Hiberno, notas hic illic addidisse satis habuit. In *Sigeberto Gemblacensi* exornando nihil omissurus, multa in textum Pistorianum recepit ex editione septima, quam Aubertus Miræus e Codice Gemblacensi procuravit A. 1608 Antverpiæ, sed aliis litteris expressa, & præter continuationem *Roberti de Monte*, quam & Pistorius dederat, ex Miræi editione addidit auctaria *Anselmi Gemblacensis*, tum & alia, *Gemblacense* scilicet, *Affligemense* & *Aquicinctinum*, ut & appendicem *Samsonis* Rhemensis Archiep. Quod vero Sigebertum hunc cum reliquis inter Miræi Opera Bruxellis nuper (1723 duobus Voluminibus in fol.) editis iterum prodiisse existimat Cel. Editor, in eo quidem falli videtur, cum Volumen I præter Codi-

cem

cem Donationum piarum, Diplomatum Belg. Libros II, Donationum Belg. Libros II & Notitiam Ecclesiarum Belgii, nihil contineat, & Tomus II solis diplomatum Supplementis repletus sit, a Jo. Franc. Foppens singulari studio collectis: num autem cetera quoque Miræi Opera denuo exspectanda sint, adhuc in incerto est. Impsimis novam hic lucem fœneratus est Noster *Epitoma Sifridi Presbyteri*, additis quippe ex tribus Codicibus, quorum unus nitide scriptus in membrana, qui olim monasterii S. Jacobi in Pegavia fuit, nunc in Bibliotheca nostra Paulina exstantibus, variis lectionibus & supplementis, alio tamen charactere distinctis; quæ se debere Cl. Jo. Burch. Menckenio nostro (qui ea suæ Scriptorum Germ. præcipue Saxon. & Misn. Collectioni, quæ nuperrime prelo subjici cœpit, destinaverat) gratus profitetur. *Pauli Langii* Chronicon Citicense prorsus recusum ad Pistorii exemplum pauculisque notis instructum prodit, cujus cum Codicem satis vetustum exstare in Bibliotheca Guelferbytana nobis constet, ejus forte collationes sibi comparabit Menckenius noster & Collectioni suæ inseret, quæ & ejusdem *Langii* Chronicon Numburgense, nondum editum, exhibebit. Dum *Anonymi Erphesfordiensis* Historiam de Landgraviis Thuringiæ producit, Historiam Thuringiacam variis notis illustrat, simulque ad Codicem Bibliothecæ Academicæ Jenensis provocat, & demonstrat, eam neutiquam convenire cum altera illa de ortu Landgraviorum Thuringiæ, ab Eccardo in Historia Geneal. Principum Sax. sup. edita, uti hic quidem existimaverat, qui auctiorem saltem & emendatiorem dixerat Pistoriana editione.

De *Gotfridi Viterbiensis* Chronico, quod quia de Principibus, qui Dii dicuntur, agit, Pantheon inscripsit autor, Conradi III, Friderici I & Henrici VI Capellanus, præclare meriti sunt duumviri studio in litteratos & bonas litteras illustres, Godofridus Thomasius & Jo. David Köhlerus, qui magnæ molis Codicem in Bibliotheca Noribergensi publica accurate conferre dignati sunt. *Hulderici Mutii* Chronico nihil novi accessit. Tom. II.

Nec *Magnum Chronicon Belgicum* novam lucem accepit, nisi ubi Cl. Autor ex ingenio loca nonnulla emendavit, aut notas, quamvis breviores, adjecit. In *Wipponis* Vita Conradi Salici nihil muta- III.

mutatum: quod vero ad *Antiquitates* seu *Traditiones Fuldenses*, retinuit eas quidem Editor eo ordine, quo Pistorius vulgaverat, passim vero ex nova editione Traditionum harum, a Clar. Jo. Frid. Schannat ante biennium edita & ad avtographa revisa, emendavit & supplevit, observans simul, quod, licet Schannati corpus multo plenius sit, exstent tamen etiam apud Pistorium documenta nonnulla, quæ ille omiserit. *Chronicon Augustanum ecclesiasticum*, quod sub *Sigismundi*, Religiosi, nomine Pistorius edidit, quodque Vossius postea Sigismundo Grossenprot & Udalrico sociis adscripserat, Noster, autoritate solertissimi rerum German. indagatoris, Bernh. Petzii, *Sigismundo Meisterlein*, qui vulgo dictus *Magister*; itemque *Chronicon Constantiense Jacobo Manlio* ejusque continuatori *Merckio* vindicat. Accessit postremo Index longe copiosissimus, quem debemus industriæ singulari V. C. *Christiani Gottlieb Buderi*, Bibliothecæ Academicæ Jenensis Præfecti.

VETERUM SCRIPTORUM, QUI CÆSArum & Imperat. Germanicorum res per aliquot sæcula gestas litteris mandarunt, Tomus unus, a JUSTO REUBERO olim editus; nova hac editione diligenter recognitus & luculentis Accessionibus auctus, curante GEORGIO CHRISTIANO JOANNIS.

Francof. ad Mœn. impensis Viduæ J. M. a Sande, 1726, fol. Alph. 15 pl. 19.

OPportune Pistorio jungimus Reuberum, cujus Scriptores primum Francofurti ad Mœnum 1584, rursusque Hanoviæ 1619 editi, paucorum in manibus fuere hactenus adeo, ut jam pridem Typographus noster excitaverit Celeb. JCtum, Immanuelem Weberum, ad novam operis editionem adornandam, qui cum gravioribus negotiis indies magis distineretur, tandem Cl. Editori nostro demandata est hæc provincia, quam tanta felicitate explevit, ut & conquisitis rite subsidiis omnibus, Reuberianos Scriptores egregie illustraverit, & insertis Scriptoribus aliis, non minori

minori raritate commendabilibus, Collectionem illam nobis dederit duplo auctiorem. Post præfationem, in qua generatim de instituto agit, vitam Reuberi satis luculenter exposuit novus Editor, hoc magis lectu dignam, quo rarius tanti Viri mentionem fecere biographi. Accessere vero ceteris, jam antea in hac Collectione contentis, p. 399 *Boamundi*, Principis Antiochiæ, ceterorumque Sacri belli Ducum Epistola ad Urbanum II; p. 403 *Anonymi* narratio brevis de electione Lotharii Saxonis, e nuperis Pezii & Eccardi Collectionibus repetita; p. 743 *Friderici II, Manfredi, Conradi IV* & *Henrici* Regis Epistolæ, e Steph. Baluzii Miscellan. Tomo I; p. 795 *Nicolai* Episc. Botrontin. Relatio de itinere Henrici VII Italico ad Clementem IV, ex ejusdem Baluzii Vitis Pontif. Avenion. p. 953 *Anonymi* gesta Balduini, Comitis Lucemburg. Archiep. Trevir. & Henrici Imp. Germani ipsius, e Baluzii Miscell. Tomo I; p. 833 *Albertini Mussati* Historia Henrici VII, & p. 989 ejusdem Ludovicus IV seu Bavarus, cum Commentatoribus, ex Operibus Mussati Venet. 1636 fol. editis, hactenus rarissimis. Præstitit tamen & in ceteris, quantum potuit. Ita in *Eginhardo* secutus quidem est editionem *Reuberi*, in fine tamen operis Schminckianæ editionis, quippe optimæ, varias lectiones in peculiarem recensum redegit, quo loco etiam paginarum hujus & prioris editionis collationem in gratiam eruditorum attexuit. *Astronomi*, quem Reuberus vocat, Annalibus, ab aliis ipsi Eginhardo, rursusque ab aliis Laureshamensi cuidam Monacho adscriptis, varias lectiones editionis Duchesnii præstantissimæ, & Cod. MS. Casselani, e Bibl. Uffenbachiana depromptas, in margine adscripsit. *Pseudo-Turpini* Capiti XXXI & XXXII attexuit Supplementa e Lambecii Comm. Bibl. Vindob. Lib. II C. V §. 21 p. 334 & 336. *Luitbprandi* rerum ab Europæ Imp. & Regibus gestarum Libros VI, quos rectius Historias sui temporis vocaveris, ad Duchesnii editionem recognovit, eleganter de ejus vita & rebus gestis præfatus. *Hroswithæ* Panegyrin Otthonis I cum Schurzfleischii Jun. editione contulit, cujus pariter ac Henr. Meibomii notas præcipuas adjecit. Ut prætereamus *Anonymos* de vita Henrici IV, & ejusdem bello Saxonico, Oratorem alterum, alterum Poetam, ipsiusque Henrici Epistolas aliquot, quibus parum habuit, quod

adderet Cl. Editor, *Roberti* Monachi de Chriſtianorum contra Saracenos bello A. 1096 ſuſcepto Hiſtoriam ſecundum Bongarſii editionem, Reuberiana longe emendatiorem, edidit, eique Caſp. Barthii notas ex Ill. Ludewigi Reliquiar. Tomo III adjecit, addita nunc quoque *Boamundi* Epiſtola ſupra memorata. *Gualteri*, Poetæ, Ligurino, ad Rittershuſii editionem recuſo, addidit præter Spiegelianas notas, jam olim a Reubero vulgatas, tum Rittershuſianas, partim jam editas, partim exemplo ejus adſcriptas & a Conſ. E. G. Rinckio liberaliter communicatas, tum Barthianas, quas Noſter Cl. Fellero debet, cujus nuper defuncti Elogium modo Supplem. T. IX Sect. III inſeruimus. Chronico rerum Moguntiacarum, quod Noſter Chriſtiano II Archiep. Mog. jam nuper in editione Scriptorum Mogunt. quibus illud T. II intulerat, vindicaverat, eadem, ut illic, ratione excuſum comparet. *Conr. Vecerii* vitæ Henrici VII notulæ quædam ex Oſio & Pignorio excerptæ acceſſerunt, quæ ad errores autoris, qui nihil fere aliud egit, quam quod Jo. Villani Italica Latinitate donavit, confellendos faciunt. Tacemus poſtremum Voluminis opus, *Ricardi Bartholini* Auſtriados Libros XII, hic denuo cum doctis Spiegelii notis recuſum. Ceterum & ipſe Cl. Editor notulas ſubinde, quamvis rarius, adlevit, nihilque omiſit, dum ſingulis Scriptoribus præfatus eſt, quod ad eorum vitam & ſcripta pertineret. Ceterum non ſine dolore nuntiamus, coorto nuper Francofurti ad Mœnum incendio omnia pœne operis hujus exempla, præter illa, quæ ſuperioribus nundinis in eruditorum manus pervenere, æque ac Cl. Edit. noſtri Scriptores Moguntinos, paulo ante memoratos, qui ex eadem officina prodierunt, igne abſumpta fuiſſe, adeo, ut librum hunc non minoris, quam antehac, raritatis deinceps futurum, vix dubitemus.

JO. PETRI DE LUDEWIG, JCTI, FRIDERicianæ Cancellarii, Reliquiæ Manuſcriptorum omnis ævi Diplomatum ac Monumentorum ineditorum adhuc. *Tomus VII.*

Fran-

Francofurti & Lipsiæ, 1726, 8.
Alph. 2 plag. æn. 7.

CUm Ill. Autor tum itineribus variis jussu Potent. Regis Borussiæ faciendis, tum ejusdem Regis juribus, præsertim quod ad præbendas scholastici in usum Academiarum transferendas attinet, tuendis, occupatus, laborem hunc inde ab A. 1723 intermittere coactus fuerit, jam tandem eum denuo aggreditur, & hac occasione in præfatione non solum rationem reddit itinerum, verum & quæstionem illam de præbendis & canonicatibus fuse satis expendit, eosque Academiis vindicat; præterea vero quid in hoc Tomo a se præstitum fuerit, declarat, quod, ceteris brevitatis causa omissis, paucis hoc loco indicare non gravabimur. Exhibetur vero I *Diplomatarium Ludovicianum* ab A. 1330 ad 1345, Præf. quo multa continentur in curia Electorali Brandenburgica sub Ludovico, Ludovici IV Bavari Imp. filio, gesta. Ex eo Noster obser- p. 44. 45 vat, Marchiæ urbium cives plerosque jura nobilitatis consecutos; Comitem Hennebergensem fuisse vicarium Marchiæ; fœdus re- 46 ciprocum inter Principem & aliquos ex nobilitate factum, hodie vix habiturum fidem, & quæ sunt alia. II *Codex Legum Normannicarum*, descriptus e membrana, quæ olim Petri Pithœi fuit, a Nostro e Bibliotheca Nic. Josephi Foucault comparata. Eo hactenus non sine gravissimo Jurisprudentiæ damno caruisse cives nostros, existimat Editor, qui & in notis subjectis, præterquam quod barbara vocabula diligenter explicat, de Cangiani Glossarii defectu multum conquestus, passim differentias Juris Normannici a Romano, & contra pulcherrimos ejus cum Germanico & Septentrionali omni concentus ostendit. Docet vero, hunc Interpretem Latinum vixisse circa A. 1250, eoque magis æstimandum putat, quod leges hæ toties Gallice impressæ, nunquam tamen hactenus Latine, quod sciat, prodierint. III *Diplomatarium Halberstadiensis Episcopatus ab A. 966 ad 1400.* Etsi vero authentica dare non posset, dedit tamen L diplomata speciminis instar, e Codice diplomatico, mille diplomata complexo ac circa finem Seculi XV compilato, deprompta. Patet autem ex ipso Codice, Adolphum Imp. adeo pronum fuisse erga Episc. Halberstadiensem, ut innumera fere Diplomata uno eodemque die scil. quinto Idus Julii

A. 1295 ipsi confirmaverit. In his diplomatibus merito observamus cum Ill. Editore, Henricum se dicere numero *secundum* p. 68. Imperatorem, sed *tertium* Regem, computato Henrico Aucupe; Halberstadiense capitulum jam A. 974 accepisse ab Imp. jus eligendi ac postulandi sibi Episcopum; monetandi jura Halberstadiensi tributa privative; Marchias quasdam ejusdem fuisse subfeuda; Alstedensem Palatinatum cum omnibus juribus, honoribus & jurisdictionibus A. 1323 fuisse penes Comites Mansfeldenses, ut cetera omittamus. IV *Aurea bulla Friderici II Imp. A. 1232*, quam post editiones Schilteri & Heineccii, nunc demum integram & incorruptam e Tabulario urbano Halensi producit Noster & Commentariolo illustrat varia eruditione conspicuo. Sed nos, his prætermissis, paulum hærebimus in dissertatione Autoris, quæ in Appendice exstat, *de aquila bicipite, cujus origo vindicatur Brandeburgico Marchionatui*, cui accessit denique *Recensio nummorum,* 561. *potissimum Brandenburgicorum.* Uti vero mille veritates, nulli ante cognitas, protulisse se in lucem non diffitetur, idque & in omni litterarum genere, & in causis præcipue tangentibus jura & gloriam domus Brandenburgicæ, ita gaudet in sinu, se rursus consecutum esse aliquid rationibus, quod juris publici & historiæ interpretes fugiebat adhuc. Probat nimirum, aquilam bicipi-562 tem, jam pridem in Brandenburgicorum nummis conspicuam, a Wenceslao & imprimis Sigismundo Electore Brand. in sigillum Imperatoris primum fuisse receptam, atque ita reliquis Imperatoribus omnibus insigne Imperii fuisse, conjicitque, Noribergenses Burggravios, Marchiæ A. 1417 redemptores, religioni habuisse, bicipiti porro aquila uti, ne Brandenburgicum insigne idem sit ac Imperiale; unde conficit, Brandenburgicis adhuc jus esse recipiendæ aquilæ bicipitis, quæ ipsis tantum non propria olim fuerit.

Docet vero, Marchias olim, nunc duas, veterem & novam, 564 nunc tres vel quatuor, computata media, aut Ukaria, aut utraque, totidem symbolis, scutis, lunulis, stellulis, liliis, orbiculis, crucibus, trifoliis, turriculis, præsertim vero aquilis, fuisse designatas in nummis aliisque monumentis. Ita, ut de aquilis specimina afferamus, quatuor aquilæ in totidem scutis exhibentur

tur in Fig. 1, totidemque aquilarum capita combinata in Fig. 2; TAB. III. tum biceps aquila in Fig. 3, quæ & in altera facie Marchionem ideo Fig. 1, 2, 3. sistit duos gladios manu utraque tenentem, ut duæ pariter his symbolis Marchiæ, omissis reliquis, quæ forte, ut sæpe factum, oppignoratæ tum fuere, indicentur: cum qua etiam, quod ad aquilam, conferendæ sunt Fig. 4 & 5. Hinc imitatos Noster pu- Fig. 4, 5. tat Imperatores, Marchionatus Brandenburgici Dominos, pristinum morem, & Carolum IV quidem utrique solii lateri aquilam apposuisse, (quemadmodum & Brandenburgici turriculam aliave symbola ab utraque parte aquila cingebant,) Wenceslaum vero primum bicipiti aquila in aversa sigilli Imperialis usum, exemplo e Magdeburgico tabulario principali producto in Fig. 6; Fig. 6. quam deinde Sigismundus Elector Brandenb. & postea Imp Fridericus V ac reliqui Imperatores omnes retinuerunt. Etsi vero Villaneus, Strada aliique in antiquioribus nummis, qui aliis habentur pro suppositiitiis, aquilam bicipitem agnoscant, nunc Jul. Cæs. nunc Constantino M. nunc Carolo M. asserendam, & Fresneus eam in Byzantinorum nummis, quamvis non sine hæsitatione, deprehendisse visus sit, ipsosque Russorum Czaros jam a multis sæculis aquilam bicipitem, instar symboli Byzantini, ad conservandam successionis spem adhibuisse, recentiores tradant; nemini tamen verisimile putat Noster, Brandenburgicos Imperatores, stirpis Lucemburgensis, hunc morem utendi aquila bicipite inde potius, quam a majoribus suis mutuavisse. Quæ de aquila bicipite in Africa nuper, ut fama habet, reperta, de aquila item concorporata, de bicipiti Regibus Rom. æque ac Imp. vindicata, de tricipiti item & quadrifida &c. addit Ill. Autor, nihil moramur: potius ex *recensione nummorum* duos reliquis addere lubet. Ex Ottonis nimirum Brandenburgici nummis pluribus in Fig. 7 eum producimus, Fig. 7. qui in aversa Ottonem sistit, in unaquaque manu literam T monstrantem, supposita utrinque litera O; ubi putat Noster, hunc Marchionem fati instar habuisse, quod nominis sui quatuor elementa *Otto* responderent numeris quatuor Marchiarum Brandenburgicarum. Alter est Bernhardi Ducis Saxoniæ A. 1170, stirpis Brandenburgicæ, in Fig. 8, de quo ita loquitur Ill. Autor: „Non Fig. 8. „est, quare se torqueant huc & illuc Autores in legendis elementis

„BEEA five BERA. Nam penultima litera five R fit five E, „perinde eft: quia clarum eft figlum, quod notare debet nomen „BERnArdi aut BErnEArdi. Cum autem tertia litera ductibus „non refpondeat fecundæ, vel fculptor erravit, vel Lector, con- „vertitque R in E. Lepidis ergo conjecturis non eft opus, qua fa- „cere hunc Ducem volunt *equitem Anhaltinum*, quod rationi ac „ævo eft inconcinnum.„

SIMONIS FRIDERICI HAHNII, S. R. MAJ. Britannicæ Confiliarii, ejusdemque & univerfæ Domus Sereniff. Brunfuico-Luneb. Hiftoriographi ac Bibl. Reg. Hanov. Præfecti, Collectio Monumentorum veterum & recentium.

Tomus II.

Brunfuigæ, ex officina Frid. Wilh. Meyeri, 1726, 8.
Alph. 2 pl. 12.

CUm de primo hujus Operis Tomo, qui adhuc inedita fere continet, prolixius dictum fit in Actis Er. Anni fuperioris p. 214 fq. nunc in fecundo hoc recenfendo eo breviores effe poffumus, quod pleraque continet jam antea edita. Primum locum occupat *Refponfio Georgii Tyskiewicz Soc. Jef. ad libellum famofum cujusdam Anonymi Thorunenfis:* Patrocinium Veritatis Literarum Thorunenfium *falfo infcriptum*; quem librum, non inelegantem quidem, at in Thorunenfes & religionem noftram admodum acerbum ac virulentum, olim Cracoviæ A. 1615 impreffum, hoc tempore recoctum effe, nefcimus an valde gavifuri fint Thorunenfes. Nec ipfe Cl. Editor illum probat, faltim ideo recudit, ut de primordiis collegii Jefuitici Thorunenfis rectius conftet. Sequitur II *Mich. O. Wexionii Epitome Defcriptionis Sueciæ, Gothiæ, Fenningiæ &c.* Aboæ 1650, 8 edita, quæ, five quod loco a noftris oris valde remoto prodiit, five quod Autor (quem Smolandia oriundum, Juris Profefforem Aboenfem, poft Affefforem Tribunalis Regii ibidem fuiffe ac inter nobiles relatum, nomen *Gyldenftolpe* adfciviffe teftatur Schefferus in Suec. litter. p. 151) arcana

quæ-

quædam Sueciæ effutiisse visus est, hactenus utique fuit rarissima. Post interposito III, errore typographi, brevi sed eximio scripto vernaculo *de reformatione Magdeburgi*, ibidem 1524 a *Wolff Cycloff*, Med. D. & religionis purioris acerrimo defensore, edito, succedit IV ejusdem *Wexionii Rota fortunæ*, Aboæ 1647 edita, quæ plerumque Epitomæ illi accedere solet, non minori raritate commendabilis. V *Monachi Sangallensis Vita Caroli M.* e membrana Obrechtiana longe nunc auctius, quam vel in Canisiana, vel Duchesniana editione hactenus comparuit, vulgata. VI *Ordinatio Judicii Vehmici seu Westphalici* vernacula, e Codice Academiæ Juliæ desumpta, & adhuc inedita. VII *Chronicon Comitum Cillejensium*, ut & brevius *Salisburgense*, utrumque vernaculum, cum brevi *Consilio*, satis quidem vetusto, *de electione Episcopi Pataviensis* (non Passaviensis, ut est in titulo p. 775) quæ omnia se debere Ill. *Christiano Wilh. ab Eyben*, Sereniss. Ducis Ebor. & Osnabr. Episcopi supremo Status Ministro, gratus profitetur. Denique adduntur VIII *Consultatio & Conjectura* quædam *politica*, ad belli tricennalis historiam spectantes, & incerto autore ad Nostrum perlatæ, quas cum Cl. Editor vel *Camerario* vel *Rusdorfio* deberi conjectat, non multum a veritate aberrat; quodsi enim evolverit *Rusdorfii* Consilia, superiori Mense a nobis recensita, *Consultationem de mediis restaurandi res in Europa collapsas* deprehendet a p. 137 ad 180, Conjecturas vero a p. 115 ad 134, facile observabit, scripta hæc prolegomenis aucta & emendatiora inter Consilia illa junctim edita jam prodiisse.

JO. ALBERTI FABRICII S. S. THEOL. D. Prof. Publ. & hoc anno Gymnasii Rectoris, Bibliotheca Græca.

Volumen XIII.

Hamburgi, sumptu Theod Christoph. Felgineri, 1726, 4. Alph 4 pl 18.

MErito stadii ad calcem jam sibi decursum esse gaudet S.R. Autor, neque minus ipsi de hac felicitate gratulatur Orbis eruditus: neque enim præter mantissam Indicum & Supplemento-

rum,

rum, quorum multam & non contemnendam copiam in mundo habet, & de Scriptoribus dubiis & ſuppoſititiis diatribam, quicquam ad complendam hanc Bibliothecam exſpectandum eſſe, ipſe diſerte indicat. Cum vero Volumine XII nondum abſolverit, quæ de Medicis dicenda eſſent, nunc Capite IX ſiſtit Indicem Scriptorum 1 a *Theophraſto*, & 2 a *Priſciano* Lydo in paraphraſi in Theophraſtum de ſenſu & phantaſia citatorum; 3 agit de *Nicolao* Myrepſo, Alexandrino Medico, & Indicem ſubnectit eorum, quorum medicamenta ab illo referuntur; 4 Elenchum exhibet Medicorum veterum, præcipue eorum, quorum ſcripta deſiderantur, vel de quibus mentio in priſcis monumentis occurrit, quo non modo prolixius commentatur de Medicis nonnullis, ut Aceſia, Achille, Acrone, Æmilio Macro, Adromacho Sen. & Jun. Ant. Muſa, Aſclepiade, Chirone, Chryſippis, Diagora, Eraſiſtrato, Galeno, Hermogene, Herophilo, Hippocrate Coo, Joanne Damaſceno, Marcello Sidete, Menecrate Syracuſano, Mithridate, Nicomede Smyrnæo, Plinio, Sexto Chæroneo, Vindiciano, Xenocrate, aliis; verum & inſerit ſubinde ſcripta integra, ut p. 259 *Johannis Leonis* de viris quibusdam illuſtribus apud Arabes libellum, ex editione Tigurina 1664 repetitum; p. 317 *Marcelli Sidetæ* de Medicina & piſcibus fragmentum, ex verſione metrica Fed. Morelli; p. 395 *Sexti* Chæron. Philoſophi Platonici, librum de medicina ex animalibus, e rara Andr. Rivini editione; p. 546 *Vindiciani* Carmen Latinum de Medicina, quod ab aliis Sereno Sammonico, ab aliis Marcello Empirico tribuitur; ut & p. 448 ejusdem *Vindiciani* Epiſtolam ad Valentinianum Imp. In his recenſendis non diffitetur Cl. Autor, ſe uſum eſſe imprimis opera Andreæ Tiraquelli, qui in Libro erudito de Nobilitate Syllogen Medicorum Veterum dederat non inelegantem. Claudit opus Caput X, de Collectionibus omnis generis Scriptorum Græcorum junctim excuſorum. Ex his eas memorare hic lubet (omnes enim repetere non patitur inſtitutum noſtrum) quæ in periodum, qua Acta noſtra condere inſtituimus, incidunt, neque tamen a nobis vel viſæ hactenus ſunt, vel recenſitæ. Sunt vero: *Joannis Patuſa*, Athenienſis, ἐγκυκλοπαιδεία φιλολογική, Græce, Venet. 1710, quatuor Volumin. in 8, quo libro varia ſcripta minora eaque

eaque e quamplurimis Veterum Græcorum ſcriptis ſtudio ſelecta continentur; *Jo. Jac. Schudt* Faſciculus Græcus, in uſum fere tyronum congeſtus, Francof. 1702, 8; *Hier. Freyeri* Faſciculus Poem. Gr. Halæ 1715, 8; Τῶν ἑλληνικῶν ἐπιστολῶν Ἀνθολογία καὶ τῶν σοφῶν ἀποφθέγματα, Patavii 1710 forma minori; Græcarum ſententiarum Centuriæ, cum verſ. *Haquini Spole*, Upſaliæ 1712, 8; Ποικίλη ἱστορία, cum not. & verſ. *Joannis Uptoni*, Lond. 1701, 8; *Joſ. Mariæ Thomaſii* Inſtitutiones Theol. antiquorum Patrum, tribus Voll. Romæ 1709, 1710 & 1712 in 8 editæ. Ceterum huic quoque Capiti quædam non ubivis obvia leguntur inſperſa, nimirum p. 468 *Phil. Melanchthonis* Epiſtola Gr. ad Patriarcham CPtanum; p. 479 Salutandi formæ, quibus noſtra ætate Græci utuntur, a *Joſepho Waſſe* Londini 1724, 4 vulgatæ; p. 500 *Ant. Eparchi* Epiſtola Græca ad Melanchthonem lectu digna, cum catalogo operum omnium Joach. Camerarii; a p. 544 ad 604 *An.* definitiones Gr. Lat. Altercatio Hadriani Aug. & Epicteti Philoſ. *Secundi* Philoſophi Sententiæ Gr. Lat. *Joannis Pediaſimi* deſiderium Gr. Lat. Diſputatio Pippini cum Albino Scholaſtico; *Nicarii* Interrogationes & reſponſiones; Reſponſa Sapientum e *Plutarcho; Frid. Lindenbrogii* variarum Quæſtionum Centuria, & *Antonii Chapuis* Quæſtiones & reſponſ. Gallice, ex ejus libro *Deſcription de la Limagne d'Auvergne* excerptæ; denique p. 648 *Theophili Corydalei*, cognomento *Theodoſii*, Tractatus Rhetoricus, Græce antea Lond. 1625, 8 editus, nunc etiam Latina verſione inſtructus. Nihil addimus, præterquam quod ſerio optamus, omnem a Typographo lapidem moveri, ut operi elucubratiſſimo, in quo multa Cel. Autor pro ſumma ingenii ubertate, arrepta vel levi occaſione, inſperſit notatu digna, (quo pertinent e. g. Virorum eruditorum nomina, vitæ, dies emortuales & ſimilia) accedat Index locupletiſſimus, qui ſi ſatisfacere Lectori debeat, facile integrum, nec leve, Volumen occupabit.

SERMONES IN PRIMO SOLENNI ACAdemiæ Scientiarum Imperialis conventu die XXVII Decembris anni MDCCXXV publice recitati.

Petropoli, sumtibus Academiæ Scientiarum, 1726, 4.
Plag. 15.

ECce Tibi primitias illustrissimæ Academiæ Scientiarum Petropolitanæ, a *Petro Magno*, Russorum Monarcha, ad scientiam & artem promovendam fundatæ & auspiciis augustissimæ Conjugis *Catharinæ*, totius Russiæ & Provinciarum ejus Autocratoris, ad præsentem, quo floret, statum perductæ. Inter leges, quibus Augusta Protectrix Academiam suam regit, id officii Academicis injungitur, ut, pro excolendis communi consilio & cura scientiis, bina quovis octiduo vice omnes conveniant, partim ut destinationes & commentationes suas Sociorum judiciis exponant, partim ut communicatis invicem sententiis si quid de argumento disquisitioni exposito utile vel eximium cognoverint, Sodalium suorum cogitata suppleant, emendent vel confirment. Iisdem legibus institutum est, ut ternos quotannis congressus publicos & solennes celebret Societas. Primus qui ob impedimenta die S. *Catharinæ* festo celebrari non poterat, tertio Nativitatis Christi festo, die 27 Dec. A. 1725 styl. vet. fuit institutus. Interfuerunt Serenissimus Dux Holsatiæ, *Carolus Fridericus*, summi Gentis *Ruthenæ* Proceres, Viri ex Senatu, Synodo, aula & reliquis imperii collegiis præcipui, exterorum regnorum Administri & ad Augustam Legati. Vir celeberrimus, *Georgius Bernhardus Bülffinger*, Physicæ experimentalis & theoreticæ Professor, duplicem recitavit sermonem. Primo docte ac eleganter enarrat, quæ litterarum a primis in Europa initiis ad usque Academias Scientiarum fuerint fata, quid sit Academia Scientiarum, quæ illius curæ, qui usus, quæ circa illas Fundatorum gloria. Altero specimen destinationum methodique in Scientiis versandi exhibet, acute disquirens, an jam eos in theoria magnetica progressus eruditi fecerint, ut sufficientem nautico scopo solutionem difficillimi de invenienda locorum longitudine problematis inde liceat repetere.

In primo igitur Sermone Vir doctissimus scientiarum fata in sex distribuit periodos, eosdemque suis discernit criteriis ac meritis. Primam tribuit famosis Græciæ sapientibus, quos tenuibus initiis & ambiguis progressibus usos vix modestiori quam Philosopho-

ſophorum nomine appellari poſſe cenſet. Alteram conſtituit in illo tempore, quo Philoſophi Scholas aperuere, veluti *Pythagoras* in Italia, *Anaxagoras* Athenis. Reprehendit autem, quod gloriæ magis, qnam veritati ſtudentes, quibuscunque poterant artibus, ſectam augere & evehere ſuam, detrahere ceteris connifi ſunt. Tertiam periodum orditur, ubi imperantes ſuas ſcientiis curas & patrocinium indulſere & Academiæ inſtitutæ, veluti ſeculo ſeptimo *Cantabrigienſis*, octavo *Pariſina*, nono *Tholoſana*, *Papienſis* & *Oxonienſis*. Quartam refert ad ea tempora, ubi *Galileus*, *Kepplerus*, *Carteſius* ſcientiarum pomœria extendere cœperunt. Quintam periodum vocat, quando in ſocietates litteratas privata autoritate coivere viri eruditi, veluti apud *Merſennum* jam ab anno 16.0 *Gaſſendus*, *Carteſius*, *Hobbeſius*, *Robervallius*, *Paſchalis* uterque, *Blondellus* aliique, deinde apud *Monmortium* & *Thevenotium* in Gallia, & ſub finem dominationis *Cromvellianæ* Oxonii in Anglia. Sexta denique periodus Noſtro eſt, quo publica Imperantium autoritate poſt Academiam *Florentinam* a Magno Hetruriæ Duce fundatam, Societates Scientiarum erectæ, veluti a *Carolo II* Anglicana, a *Ludovico M.* Pariſina, a *Friderico* Boruſſica, a *Petro M.* & *Catharina* Petropolitana. Delabitur ita Orator ad Academias Scientiarum delineandas. Denotat hoc nomine collegium, quod diviſa inter plures, ſed communi conſilio agentes, opera perficiendis propagandisque & applicandis ad uſum ſcientiis pro cujusque diſciplinæ genio ſeriam conſtantemque curam impendit. Neceſſitatem iſtiusmodi Collegiorum probat inde, quod ob infinitam rerum in diſciplinis omnibus multitudinem earundemque diverſitatem unus non ſufficiat omnibus, quodque ſcientiarum cultura commune conſilium poſtulet. Officia enumerat, ſcientias perficere, propagare & ad uſus plurimos applicare. Inter iſtas potiſſimum collocat *mathematicas*, *phyſicas* atque *morales* & iisdem jungit *humaniores litteras*, quæ ſæpe emolumento, ſemper ornamento ſint eruditis. Prolixum nimis foret recenſere ſingula, quæ de ſingulis iſtis officiis pereruditè ac utiliter monet. Excurrit deinde in uſus ſcientiarum deprædicandos & ſolide refellit nonnullorum obtrectatorum commentum, quaſi inventa generi humano utilia caſui debeantur, non ingenio ac in-

 duſtriæ.

duſtriæ. Semovet quoque alterum, quod in ſcientias vibratur opprobrium, non minore dexteritate, quaſi ſpeculationes ſint ſteriles, quibus plerumque hodie indulgent excelſiora ingenia. Laudat deinde ſubſidia, quibus Academia ad excolendas ſcientias inſtructa. Auguſta Nutrix & Protectrix dedit ipſi Præſidem, Virum illuſtrem, *Laurentium Blumentroſt*, Medicum ſuum primarium, cujus tantam in ſublimiori eruditione peritiam experta eſt Academia, ut, ſi nulla etiam auctoritate emineret, conſilio tamen & exemplo ſuo omnes ſodales in planiſſimos ad veritatem feliciter inveniendam tramites certiſſime deduceret. Etſi autem de ſe modeſtius ſentiat Orator, cui Phyſicæ excolendæ provincia demandata, ceteris tamen ſcientiis excolendis admotos eſſe prædicat primi ordinis eruditos, adulta partim, partim naſcente gloria plurimum ſpectabiles. Munificentia *Petri* fundatoris præſto eſt Bibliotheca numero æque & ſelectu commendabilis, Muſæum rarioribus ex omni terrarum ambitu naturalibus refertiſſimum, inſtrumentorum arte & magnificentia ſpectabilium locuples apparatus, omnis generis numiſmatum & antiquitatum rara collectio, pro re Anatomica Theſaurus *Ruyſchio* artifice dignus. Facit Auguſta Protectrix, ut omnia quotidie exſplendeſcant amplius & Cl. *Schumachero*, Bibliothecario, in dijudicandis libris melioribus intelligenti, in colligendis felici, in communicandis humaniter officioſo eam demandavit curam, ut omnia pateant Academiæ uſibus. Id nempe egit *Petrus* M. ut in Academiæ inſtitutione ſe ſibi; id agit *Catharina*, Imperii hæres, ut in ejus perfectione ſe *Petro* ſimilem oſtenderit. Poſtquam mente attonita heroica *Petri* atque *Catharinæ* facta & animum fuit veneratus, laudibus magnificis extollit, ſuo & collegarum nomine, quod a Ruſſico ad aulam Boruſſicam Legato *Alexandro Golowkio* fuerint compellati honorifice ac perhumaniter; quod, ubi Petropolin venere, Clementiſſima Academiæ Nutrix maximis gratiæ teſtificationibus ipſos dignata fuerit & omnia peregerit, quæ litteratorum bono vel optari poſſint; quod Præſidem dederit ſocietati & ſcientiis optatiſſimum, terna illa, quæ Præſidem faciat, virtute inſtructiſſimum, ſcientiis nempe ſolidioribus, humanitate facili & gratioſo apud Protectricem acceſſu: id quod ingentis beneficii loco

loco habet Academia, ut Augustæ ideo ex voluntate Societatis publicas gratias agat Orator.

In altero sermone tria capita expendit Vir eruditionis singularis. Primo genuinam de longitudinum problemate, de scopo quæstionis & necessaria solutioni exactitudine ideam exponit; secundo indicat, quousque theoriam magneticam eruditi promoverint, annotando phænomena & illorum causas divinando: tertio expendit, an illa, qualis nunc est, scopo longitudinum antea exposito sufficiat & quibus modis eo deveniendum sit, ut certi reddamur, quod proposita difficilis quæstio solutionem ex magneticis sufficientem expectare aliquando vel possit vel non possit. Acum magneticam vel A. 1260 ex China in Europam per *Paulum Venetum* delatam esse ait, vel A. 1300 a *Joanne Goja*, Neapolitano, inventam. Declinationem, *Thevenotio* referente, jam A. 1269 observasse *Petrum Adsigerium*, aliis idem inventum vel *Gonzalio de Oviedo*, vel *Sebastiano Chabotio*, vel *Roberto* cuidam *Normanno* vindicantibus. Ejus variationes eas hactenus deprehensas, ut nihil inconstantiæ possibilis cogitari possit, cui illa non sit obnoxia. Eodem Telluris loco, sed diverso tempore, esse majorem illam, vel minorem, vel omnino nullam. Vergere acum non in easdem semper plagas, sed postquam deflexerat in orientem, verti deinceps in occidentem. In diversis locis eodem tempore discrepare declinationem, alibi nullam esse, alibi orientalem, alibi occidentalem, alibi pauciorum, alibi plurium circuli graduum. In ista variatione nullam huc usque liquidam esse legem. Aliquando acum complures videri brevi tempore gradus percurrere, aliquando pauciores; aliquando in medio ex maxima declinatione ad rectitudinem regressu tardius moveri, aut omnino consistere, postea velocius perrecturum antegressam tarditatem succedente nunc celeritate compensare. Nullam hactenus declinationis variationem respectu temporis erui potuisse mediam constantem; nullam legem pro locorum diversitate certam & regularem; qua unius loci declinatio declinationem alterius latitudine aut longitudine aut utraque differentis vel superet, vel ab eadem deficiat. Sive hoc solum quæsiveris, an maxima unius loci declinatio sit æqualis maximæ alterius, an inæqualis, & quanta utrinque; sive il-

lud etiam attenderis, an in utrisque æqualia ſint incrementorum decrementorumque æqualibus temporibus momenta, intricata adhuc omnia deprehendi. Duarum acuum perfecte æqualium ſimiliumque diſcrepantiam & inæqualium concordiam eodem tempore eodem in loco obſervaſſe Cel. *La Hirium*, patrem. *La Hirium* juniorem deprehendiſſe, pro varia acus figura variare declinationem. Inclinationem acus inæqualem eſſe pro majori minorive in Zonis temperatis ab æquatore receſſu. Mirum quantum differre Tabulas a R. R. P. P. *Catæo, Grandamico* & *Kirchero* apud R. P. *Deſchalium* collectas. Eandem eſſe diverſam eodem loco temporibus diverſis: immo plurimum variare eodem in loco eodemque tempore, prout acus ad diverſas mundi plagas dirigatur, eſſe etiam variationes ſenſibiliores, ſi verſus orientem potius, quam ad Arctum dirigatur, R. P. *Noellii* aliorumque cura patere. Huc accedere diverſitatem, quæ ſe prodit, quando acus convertitur, ut pars borealis auſtrum, auſtralis Arctum ſpectet. Declinationum theoriam, exponendo illarum leges & quantitates, non infelici prorſus ſucceſſu tentaſſe Cel. *Hallejum*. Succeſſiſſe ex intervallo theoriam cauſarum, alterius viri eruditi inventum, quod eo usque certum & exploratum ipſi viſum ſit, ut ad ſolvendum pro uſu nautico longitudinum problema ſufficere magneticas acus, ſed dextre tractatas, exiſtimaverit. Non dubitat Noſter, Cel. *Hallejum* de eodem tacite ſecum cogitaſſe, ſed, cum viderit, quantum magneticæ deſit notitiæ pro tam excelſo uſu, nullam ejus rei mentionem injeciſſe. Cl. *Caſſinum* juniorem cautiſſime hic verſatum atque ex hypotheſi tantum locutum eſſe, addita etiam, quæ ejus uſum particularem faceret, reſtrictione. Defendit autem Vir acutiſſimus, ſufficientem pro ſcopo nautico ſolutionem problematis ex theoria magnetica hactenus exculta repeti non poſſe. Non ſufficere obſervationes hucusque cognitas, quæ paucæ ſint nec dirimendo aſſumto audaciori aptæ, quod datis gradibus declinationis & inclinationis iisdem detur longitudinis & latitudinis gradus prior. Sane ex charta illa, quæ ſub *Petri* M. auſpiciis de Caſpio mari conſtructa eſt, ex obſervationibus *Caroli van Verden* ſub latitudine 41° 30′ & 38° 30′ eandem eſſe declinationem, ſcilicet 11° 44′, cum tamen in medio fere ejus intervalli ad

gra-

dum 39° 45 declinatio sit 13° 51', longitudine existente eadem. Obstare porro formidabilem illam declinationum & inclinationum diversitatem, mutationem declinationis pro diverso intercedente temporis tractu diversissimam, frequentissimas eruditorum de nimia observationum vulgarium inexactitudine querelas, differentiam declinationis a diversa acus figura pendentem, & impossibilitatem ex Nautarum, veteri more longitudines æstimantium, observationibus eruendi modum cognoscendi locorum in mari longitudines accuratius, quam illa methodo, per quam in observationibus determinata fuit longitudo. His rationibus fretus negat, ex ipsis immediate observationibus hactenus cognitis & in tabulam congestis nondum solvi pro scopo suo problema longitudinum posse. Complures eruditos tentasse theoriam sive legum, sive causarum declinationis inclinationisque, quæ priorum defectus compleat. *Bartholomæum Crescentium*, editis A. 1607 de Nautica mediterranea libris, per insulam S. *Michaelis* & S. *Mariæ* Meridianum magneticum, declinationis expertem, duxisse, & supposuisse, quod a Meridiano maximæ declinationis ad angulos rectos in polis secetur, & mensuræ declinationum, quarum maxima sit 22° 30', sint longitudinum differentiæ proportionales. *Simonem Stevinum* ex observationibus *Plancii* in suo de Limenheuretica libro A. 1608 edito & *Emanuelem Figueroam* innixum diario *Vincentii Rodrigui* simile quid tentasse. Tandem exeunte superiori seculo Cel. *Hallejum* felici conjectura pro anno 1700 lineam in Tellure designasse declinationis expertem, cui ad dextram & sinistram declinationes diversæ orientales & occidentales ita adjaceant, ut in proximis lineæ illi locis essent minimæ, in remotioribus ad certum usque terminum majores. Etsi autem hæc conamina suo scopo nautico nondum sufficere arbitratur, non tamen ideo spem abjici debere omnem. Primo igitur inquiri jubet, quot omnino circa magneticas operationes occurrant varietates pro diversa locorum longitudine & latitudine proque accidentalibus illarum differentiis. Secundo observationes fieri optat omnes, quæcunque diversum aliquid exhibent. Ita minus recte negligi censet *annulum La Hirianum*, de quo Commentarii Academiæ Scientiarum A. 1692 p. 416-424 loquuntur, ut ejus fere notitia intercidat inter

inter eruditos. Tertio ex obſervationibus illis condi debere exiſtimat Tabulas varii generis; alias, quibus ad ſingulos declinationum & inclinationum gradus inveſtigari poſſent loca, quibus illi obſervati ſunt; alias, quibus ad ſingulos longitudinum vel latitudinum gradus declinationum menſuræ inquiri & inclinationum; alias, quibus ad diverſa temporum intervalla declinationes inclinationesque; alias denique, quibus ad declinationum & inclinationum eodem in loco differentias inveniri tempora queant. Quarto denique inquirendum eſſe, an omnino pro diverſa locorum longitudine latitudineque & temporum ratione legem aliquam nobis intelligibilem ſervent declinationes illæ inclinationesque, an a particularibus in tellure vel mari cauſis, quas inveſtigare nobis non liceat, ita vel in ſolidum dependeant, vel in ordine ſuo, ſi quis fuerit generalis, adeo turbentur, ut nihil hac parte ſperare liceat.

Hæc cum diſſeruiſſet Vir doctiſſimus, Cel. *Jacobus Hermannus*, Matheſeos ſublimioris Profeſſor, qui inter Geometras primi ordinis dudum locum commeruit, vel his ipſis Actis teſtibus, ſuo & Collegarum nomine ſententiam dicturus, *Bulffingerianæ* calculum adjecit & nonnullas hiſtoricas notationes addidit. Huc pertinet, quod *Kepplerus* aperte profeſſus fuerit, eclipſes ſolares tutius, quam lunares ad longitudinum inventionem ducere, diſſentientibus *Cavallerio* & *Ricciolo*, ſed modum, quo id fieri poſſit, perſpicue docente *Joh. Dom. Caſſino*, recentiorum Aſtronomorum coryphæo. *Galilæum* longitudinum maris definiendarum negotio ſufficere crediddiſſe notitiam motus Satellitum Jovis & inventi ſui arcanum obtuliſſe primum *Philippo* III Hiſpaniarum Regi, mox Statibus confœderati Belgii, cum quibus negotium eo usque proceſſerit, ut torque aureo ab iis donatus fuerit &, niſi viri illi, quorum examini inventi indoles commiſſa erat, vivere deſiiſſent, *Martinus Hortenſius* ad *Galilæum* oculorum uſu jam penitus privatum Florentiam miſſus fuiſſet, ut cum ipſo de invento & de modo id ad exitum & praxin deducendi tractaret. Cum inventum divulgaretur, *Morinum* & *Herigonium* id pro ſuo edidiſſe, ſed *Caſſinum* ultimam manum addidiſſe, editis tabulis accuratis motuum Satellitum Jovis. Plures tamen eſſe monet rationes,

nes, cur ſcopo nautico non ſufficiat. ***Hugenium*** ultimis tandem vitæ ſuæ annis reperiſſe curvam, cujus beneficio horologiis æqualis motus concilietur, qui nulla maris, vel navis agitatione turbari aut minui poſſit, quod in pendulis ſuis non ſatis caveri potuiſſe ipſemet agnoſcat. Hoc vero inventum cum illuſtri Autore interiiſſe. Id ſolum particularius de eo ſibi in Batavia agenti innotuiſſe, quod per libratorem aliquem ambobus ſuis terminis inſculptas habentem curvas æquales, in quibus ſacomata æqualia ultro citroque moverentur, horologio ſuo æquabilem motum nulla agitatione navis turbandum inducere voluerit. Manere igitur problema Solutore dignum: ***Invenire horologium, cujus æqualis motus in agitatiſſima navi ſine interruptione conſervari poſſit.*** Circa acum magneticam notatu dignum ipſi videtur monitum ***Riccioli*** ex mente ***Guilielmi Perſall***, Equitis Angli, in Geographia Reformata relatum, quod artifices in fabricando toto verſorio ex ferro aut chalybe errent: unde omnes anomalias in experimentis declinationis magneticæ derivet.

CONSTRUCTIO LINEARUM ISOCHRONARUM in medio quocunque reſiſtente, Autore LEONHARDO EULERO, Baſileenſi.

NOtum eſt inter Geometras cycloidem ordinariam eſſe in medio non reſiſtente iſochronam ſeu tautòchronam, vi gravitatis uniformiter verſus centrum infinite diſtans tendente. In medio quoque pro ſimplici celeritatum ratione reſiſtente, iſochronam eſſe eandem cycloidem, oſtendit Vir ſummus, Newtonus in principiis ſuis Philoſophiæ Naturalis Lib. II Prop. 26. Oppido autem miror, neminem adhuc quicquam de iſochronis in aliis medii reſiſtentis hypotheſibus, non imaginariis, quemadmodum ſunt hæ duæ dictæ, meditatum fuiſſe; cum tamen hæc egregia materia bene mereatur, quæ in ſcientiæ de motu corporum in medio reſiſtente augmentum profundius examinetur. Ego, quæ hac in re inveni, quasque feliciter detexi curvas tautochronas in medio quomodocunque reſiſtente, centro virium infinite diſtante

ſtante & uniformiter attrahente, hic cum publico communicabo, ut orbi literario anſam præbeam, hanc materiam penitius perſcrutandi.

Ut igitur modum generaliſſimum hujusmodi lineas iſochronas conſtruendi tradam: reſiſtat medium in ratione cujusvis functionis celeritatis, & pro hac ampliſſima hypotheſi, ſic conſtruo iſochronam.

TAB. III Fig. 9. Sit AB linea verticalis, ſeu normalis in planum horizontis; ſuper hac, tanquam axe, deſcribatur curva AND talis, ut, dictis abſciſſa APx, huic applicata normali PN, z, & ipſius z functione quadam, Z, quæ eandem ad z habeat rationem, quam habet illa functio celeritatis, ſecundum quam fit reſiſtentia, ad ipſam celeritatem, ut inquam ſit $dx = zdz + Z\,dz$. Hac curva facta, conſtruatur alia AMC, ſuper eodem axe AB, ut, producta NP in M, ſit portio curvæ AM æqualis applicatæ PN. Erit hæc curva CMA iſochrona, corpus ſcilicet ſuper ea, ſolo gravitatis niſu, deſcendens, in quocunque ejus puncto M deſcenſum adorſum fuerit, ſemper æquali tempore ad punctum A perveniet.

Ex hac conſtructione conſequitur, curvas haſce habere alicubi in C cuſpidem, & reverti in plagam, ex qua venerant, id quod accidere debet, ubi elementum applicatæ PM evaneſcit, elementum vero hoc æquatur $\sqrt{dz^2 - dx^2}$, ob AM=PN=z ſed quia $dx = zdz + Z\,dz$, erit $\sqrt{dz^2 - dx^2} = dz\sqrt{1-(z+Z)^2}$ quod debet æquari ziphræ, erit ergo $z + Z = 1$, ibi ergo eſt cuſpis, ubi ſumma $z+Z$ æquatur unitati.

Hæc ergo curva eandem cum Cycloide habebit formam, habebit enim infinitos cuſpides, & portiones cuſpides conſtituentes omnes inter ſe ſimiles & æquales, nam producta PM in *m* erit lege continuitatis PN= AMC−Cm, ſed PN=AM ergo Cm=CM partes ergo AMC, FmC cuſpidem C conſtituentes æquales erunt & ſimiles. Proin ex conſtructione puncto F, puncto A reſpondenti, adnectetur portio ſimilis, æqualis & ſimiliter poſita cum AMC. Sic quoque, curva CMA continuata, erit AB diameter, eandem ergo plane cum cycloide ordinaria habebit formam.

Ut applicemus hanc generalem conſtructionem ad hypotheſes ſpeciales; ponatur reſiſtentia nulla, erit $Z = 0$ ergo $dx = zdz$, i. e.

i.e. $2x = zz$, unde curva AND erit parabola Apolloniana. Erit ergo iſochrona AMC cyclois ordinaria, uti Hugenius jam demonſtravit.

Ponamus reſiſtentiam celeritati proportionalem, erit $Z = z$, unde $dx = 2zdz$, i. e. $x = zz$, curva ergo A N D erit denuo parabola, & conſequenter iſochrona rurſus cyclois, quemadmodum Newtonus loco citato demonſtravit.

Sit Reſiſtentia ut quadratum celeritatis, quæ hypotheſis locum habet in aere, aqua, omnibusque fere fluidis, erit $Z = azz$, unde $dx = zdz + azzdz$ ergo $x = \frac{1}{2}zz + \frac{1}{3}az^3$, ex qua curva, ut ſupra docui, conſtrui poterit iſochrona. Quantitas, a, eo major eſt accipienda, quo reſiſtentia major eſt, ſemper nimirum proportionalis aſſumi debet quantitati reſiſtentiæ.

Et hac ratione pro quavis hypotheſi reſiſtentiarum excogitabili iſochrona, methodo hac generali, facile deduci poterit, gravitate uniformiter agente. Pro aliis autem gravitatis hypotheſibus, in medio quoque utcunque reſiſtente, etiam poſſideo methodum conſtruendi iſochronas, quam autem, ut & eorum, quæ hic propoſui, analyſin ſeu demonſtrationem, in aliud opportunum tempus differo; proponens interim cultoribus ſcientiæ hujus de motu corporum in mediis reſiſtentibus problema ſequens, quod ab hac materia haud multum abludit.

> Invenire lineam celerrimi deſcenſus, ſeu brachyſtochronam in medio quomodocunque reſiſtente, ſaltem in hypotheſi gravitatis uniformi.

P.S. Non poſſum, quin indicem Anonymo illi Anglo, cui jam per aliquantum temporis cum Celeb. Johanne Bernoulli circa trajectorias reciprocas res eſt, me adinveniſſe methodum ex quolibet linearum ordine, excepto ſecundo, ad minimum unam determinandi curvam problemati illi de trajectoriis reciprocis ſatisfacientem, quam, uno elapſo anno, revelaturus ero; quo Anglo illi non deſit tempus trajectoriam reciprocam, quam inveniendam ipſi propoſuit Cel. Bernoulli, ſimpliciſſimam poſt illam tertii ordinis, quam invenire potuerit, publice indicandi.

ANDREÆ GÆRTNERI, IN AULA REGIS Polon. & Elect. Sax. Mechanici & modulorum Magistri, Organum Astrodicticum globo cœlesti applicandum.

NObilis Mechanicus, nullique sui ordinis ingenio secundus, organum, de quo hic agitur, invenit ante plures annos; nobiscum vero figuras ejus communicavit, ad quarum ductum facilem totius negotii ideam dabimus. Sit HB globi, cui instrumentum applicandum, quadrans, & ad H & B concipiantur Tangentes maximum globi circulum, HI, IB, sibi in I ad rectos occursuræ. Ad quamvis distantiam IK a recta HI sit regula NO ipsi HI parallela. Huic regulæ affigatur arcus GB, quadrans FSL, cum fulcro arcuato DE & reliquis firmamentis, quæ in utraque figura comparent; sic ut compages tota superficiei globi commode possit imponi. Sit globus ad poli altitudinem, & temporis, quo utimur instrumento, momentum compositus; ipsique imponatur instrumentum, sic ut regula NO dirigatur ad Stellam quamvis, & NOB sit in plano verticali; id quod perpendiculum imminens peripheriæ in medio cavi limbi quadrantis incisæ, ostendet; & facile patet ex elementis, angulum X, quem perpendiculum facit, cum quadrantis radio FS, seu arcum ejus mensuram, id est, altitudinem sideris horizontalem æqualem fore ipsi BZ in Figura 11. Unde consequens est, extremum B stellam contingere in globi superficie, ad quam regula NO dirigebatur; eademque ratione, si extremitas B applicetur stellæ in globo datæ, & instrumentum circa B in globi superficie moveatur, donec perpendiculum immineat mediæ quadrantis cavitati, regulam NO directam iri ad stellam B, quæ proinde in cœlo a reliquis distinguetur.

TAB. III Fig. 10.

Fig. 11.

Fig. 10. 11.

Dum globum ad cœli situm pro temporis momento componit Inventor, ipsum movet circa unicum polum V; ne alter in hemisphærio superiore usui instrumenti obstet. Unde necessum habet globum Horizonti arcto immittere, quo fulciatur; cum fulcrum ad G, cui libere innititur, (quodque pro axe in globum inserto in Fig. 11 non habendum) nequeat omnem in latera inclinationem Sphæræ impedire. Rogatus de Semicirculo CT cum regula mobi-

mobili AQ, respondit, hæc se non alio fine adjicere, quam ut earum stellarum, quas in Semicirculi plano tempore observationis hærere contingit, distantias metiatur; neque adeo ad Astrodicticum proprie pertinere. Hoc instrumentum, ut quilibet videt, inservire potest curiosis, quibus animus est proprio Marte sidera dignoscere in cœlo stellato, eoque nomine commendandum est. Ad usum autem Astronomicum machinæ parallacticæ faciunt.

OBSERVATIONES HABITÆ ULYSSIPONE, circa Primum Jovis Satellitem; Autore DOMINICO CAPASSO, Neapol. Soc. Jes.

Anno 1725.

Immers.	Temp. ver. corr. Hor.	Min.	Sec.
Julii die 28 visus est mergi in umbra vera ♃ Telescopio satis perfecto, cujus longitudo palm. 30 Rom.	12	12	26.
Emers.			
Sept. die 12 visus est ab eadem umbra emergere, fortasse non satis exacte ob proximam ♃ cum ☉ ☍, quæ septem ante diebus contigerat.	15	0	10.
die 14 paulo clarius, & exactius - -	9	28	7.
die 21 satis clare - -	11	24	55.
Octob. die 23 - - -	8	11	10.
Novemb. die 8 nonnihil incerta, saltem quoad secunda ob aeris ex vento trepidationem	6	30	4.
die 15 exacte - - -	8	24	50.
Decemb. die 8 - - -	8	32	40.
1726.			
Jan. die 9 non satis certa ob nimiam aeris claritatem a crepusc. - - -	4	58	50.
die 16 satis clare - - -	6	51	10.

OBSERVATIONES ASTRONOMICÆ AD ELEVATIONEM Poli Ulyssipone inquirendam, eodem Autore.

Hic tantum appono observationes habitas circa Solem Quadrante Astronomico, ac Sextante trium pedum Parisinorum.

Poſtmodum mittam alias habitas Quadrante murali quinque pedum, tum circa Solem, tum etiam circa reliqua aſtra.

Anno 1725 d. 24 Nov.

	°	′	″
Altitudo Limbi ſuper. ☉ in Meridie Quadrante Aſtronomico obſervata. - -	30	56	20.
Refractio propria hujus altitudinis ex tabulis Cl. V. D. Edmundi Halleji. - - -	0	1	28.
Altitudo correcta ejusdem Limbi - -	30	54	52.
Parallaxis ☉ - -	0	0	4.
Altitudo vera Limbi Superioris ☉ - -	30	54	56.
Semidiameter apparens ☉ - -	0	16	18.
Altitudo vera Centri ☉ - -	30	38	38.
Declinatio ☉ Auſtralis - -	20	38	59.
Altitudo Æquatoris - -	51	17	37.
Complementum, ſeu Elevatio Poli -	38	42	23.

Die 5 Decemb.

	°	′	″
Altitudo Limbi ſuper. ☉ in Meridiano per Sextantem - - -	29	8	10.
Refractio ex iisdem Tabulis -	0	1	35.
Altitudo ejusdem Limbi correcta -	29	6	35.
Parallaxis ☉ - - - :	0	0	4.
Altitudo vera Limbi Super. ☉ - -	29	6	39.
Semidiameter ☉ - - -	0	16	20.
Altitudo vera Centri ☉ - - -	28	50	19.
Declinatio ☉ Auſtralis - -	22	27	7.
Altitudo Æquatoris - - -	51	17	26.
Complementum, ſeu Elevatio Poli -	38	42	34.

Die 6 Decemb.

	°	′	″
Altitudo Limbi ſuper. ☉ in Meridie per Sextantem	29	1	0.
Refractio - -	0	1	36.
Altitudo correcta ejusdem Limbi - -	28	59	24.
Parallaxis - - - -	0	0	4.
Altitudo vera Limbi Super. ☉ - -	28	59	28.
Semidiameter ☉ - - -	0	16	21.

Alti-

Altitudo vera Centri ☉	28	43	07.
Declinatio ☉ Auſtralis	22	34	24.
Altitudo Æquatoris	51	17	31.
Complementum, ſeu Elevatio Poli.	38	42	29.

Die 29 Decemb.

	°	′	″
Altitudo viſa Limbi Super. ☉ Quadrante	28	20	22.
Refractio	0	1	39.
Altitudo correcta ejusdem Limbi	28	18	43.
Parallaxis ☉	0	0	4.
Altitudo vera Limbi Super. ☉	28	18	47.
Semidiam. ☉	0	16	21.
Altitudo vera Centri ☉	28	2	26.
Declinatio ☉ Auſtralis	23	14	57.
Altitudo Æquatoris	51	17	23.
Complementum, ſeu Elevatio Poli.	38	42	37.

1726.

Die 8 Januar.

	°	′	″
Altitudo viſa Limbi infer. ☉ in Meridie	28	47	10.
Refractio	0	1	37.
Altitudo correcta ejusdem Limbi	28	45	33.
Parallaxis ☉	0	0	4.
Altitudo vera Limbi inferior. ☉	28	45	37.
Semidiam. ☉	0	16	21.
Altitudo vera Centri ☉	29	1	58.
Declinatio Auſtralis	22	15	42.
Altitudo Æquatoris	51	17	40.
Compl. ſeu Elevatio Poli	38	42	20.

Die 9 Januarii duas Solis altitudines ante Meridiem, totidemque poſt Meridiem accuratiſſime deprehendimus, addita Sextanti vel exigua differentia, quæ ex diverſa declinatione Solis refundi debuerat in ipſas pomeridianas altitudines ejusdem Solis, quo

quo ſemper in verticalibus a Meridiano æquidiſtantibus deprehenderetur, ſimulque differentia horologii Oſcillatorii a Meridie vero, collatis utrisque inter ſe obſervationibus, dignoſceretur; in ſingulis enim diligenter adnotavimus momenta temporis ab eodem horologio indicata. Utræque vero obſervationes adeo conſentire in eadem prædicti horologii differentia a tempore vero definienda, ut vix unæ ab alteris in unico ſecundo diſcreparint. Emendatis igitur obſervationum momentis juxta inventam differentiam, ſupputare licuit calculis Trigonometricis Elevationem Poli his tribus datis.

	°	′	″
Altitudo vera Centri ☉ - -	20	36	18.
Ejusdem declinatio Auſtralis ex Tab. Hirianis	22	8	11.
Tempus verum obſervatæ altitudinis -	9^h	37′	26″.
Quibus cognitis ope trianguli obliquanguli, in quo dantur duo latera, & angulus iisdem comprehenſus, invenitur Poli Elevatio -	38	42	24.

Ex ſecuuda obſervatione matutina hæc tria quoque fiebant cognita.

	°	′	″
Altitudo vera Centri ☉ - -	23	25	47.
Declinatio ☉ ex Tabulis Hirianis -	22	8	10.
Tempus verum obſervatæ altitudinis -	10^h	4	41″.
Quibus cognitis ope ejusdem trianguli, invenitur Altitudo Poli Ulyſſip. - -	38	42	25.

Ex duabus obſervationibus pomeridianis, cum eadem pene eſſet altitudo Solis, declinatio, & angulus circuli horarii cum Meridiano, eadem quoque reſultare debuiſſet Altitudo Poli; ac proinde non opus erat novos calculos inſtituere.

Jam vero ex omnium obſervationum complexu inferre hactenus licet, Ulyſſiponenſis Urbis Latitudinem in Obſervatorio Regii Palatii, vel Collegii D. Antonii Magni, a quo non longe diſtat, eſſe 38° gr. 42′ min. pene 30″ ſecund. Secundorum enim certus numerus ab innumeris ac ſubtilioribus pendet experimentis;

tis; siquidem facile variantur vel ab inæqualibus refractionibus, quas experimur, aere diversimode affecto; vel etiam ab exiguo quantumvis Instrumentorum vitio, quod nec peritissimi Artificum in illis construendis vitare omnino possunt.

JOH. FRIDERICI HOMBERGK ZU VACH, Jur. in Acad. Marburg. Prof. Ord. Themis, seu de Ortu legis æternæ secundum sententiam Græcorum Liber singularis.

Marburgi Cattorum, impensis Philip. Casim. Mulleri, 1725, 4. Alph. 1.

SUbtiliorem Juris Civilis interpretationem, quæ tædiosa juvenibus studiosis facile solet fieri, amœniore quadam narratione interpolaturus, Celeberrimus Autor fabulam de Themide aliquot abhinc annis publicis prælectionibus exposuerat, ea fini, ut sententiam antiquissimorum Græciæ sapientum ista fictione obvolutam detegeret. Dignas postea judicavit easdem meditationes, quas publicæ committeret luci, parum veritus librum de Themide Dea olim editum a *Stephano Pighio*, qui saltem generalia quædam hujus argumenti tractat. Noster enim pro insigni Græcarum litterarum, qua pridem inclaruit, eruditione singulas fabulæ, prout ea ab Ascræo poeta in Theogonia & Orpheo in hymnis celebrata est, partes evolvit atque ex antiquitate Græca & Romana, plurimisque veterum locis illustrat, dum in eo totus est, ut Græcorum de juris divini humanique prima origine ac natura philosophiam occultiorem explicet. Nos meditationes Nostri paulo studiosius recitabimus. Themidem (cujus nomen apud Homerum & Hesiodum passim *legem*, *jus* & *fas*, *oraculum*, *consilia*, aliquando *jus*, sive *vectigal Principi solvendum*, notat) veteres finxerunt Cœli & Telluris filiam, conjugem Jovis secundam, cui fertur tres peperisse filias, Eunomiam, Dicen & Irenen. Per Cœlum & Tellurem res visibiles intelligendæ: nam ab iis, quæ in sensus incurrunt, generationem Deorum, seu potius hujus universi creationem exorsus Hesiodus Cœlum antiquissimum Deorum dixit. Saturnus Themide natu posterior, sed origine tamen generis humani antiquior fingitur. Ergo Themis, i. e. jus, ante homines conditos ex gentilium opinione jam extitit. Tam alte repetierunt Sapientes originem juris, intelligentes ex ipsa

p. 9.
17.
p. 19.

 juris

juris rerumque creatarum ratione, jus una cum rebus creatis ortum esse. Jus enim intendit rerum, quibus præest, conservationem, ac ne hæ in operationibus suis se invicem turbent. Quoad unum, quod per omnia sibi simile, tantummodo extitisse cogitamus, nullus apparet juris usus. At duæ res creatæ simul subsistere nequeunt sine lege, secundum quam subsistant agantque. Statim igitur dum Cœlum & Terra e Chao prodiere, jus etiam adfuit, quod modum operandi secundum communes, vel proprias vires
25. determinaret. Quicquid vero virtutis in Themidem Cœlum & Terra, ceu parentes, contulerunt, id non aliunde habuerunt, quam ex Archetypo & primo juris fonte, i. e. prima & universali rerum causa, quam Amorem Poetæ pariterque Philosophi appellavere. Terra quamvis, ut corporea & pondere gravis, nihil ad ge-
27. nerationem juris contulisse videatur, expendendum tamen est, jus duplici natura esse præditum atque parentis utriusque naturam referre, incorpoream formam a patre, corpoream a matre habere. Promanat illa a Divina patris intelligentia, imo ipsa est ratio summi Jovis, qui fons est omnis pulchri, boni, æqui, justi atque decori. Ab hoc omnis ordo, pulchritudo, bonitas & amicitia rerum creatarum provenerunt. Tellus, sive natura rerum corporea, non minus jure regitur, quam ipsum cœlum, sive spiritus, quo materia animatur. Jus hoc naturæ illi corporeæ conveniens esse debuit, atque hinc e penetralibus Telluris natum Græci dicta-
31. vere. Videntur hac mente Veteres Themidem *Θέαν σωματικὴν* & *σωματοειδῆ*, *corpoream*, vocitasse, quod affirmavit Pighius, & Platonis dictum comprobat. Hinc duæ Themides, una *σωματικὴ*, altera *νοητικὴ*: illa dirigit elementa & corpora inferiora, hæc animos hominum & actiones. Hinc duplicia Themidis sacra, *Carmentalia* Romanis dicta, quorum alia ad animi, alia ad cor-
36. poris curam & sanitatem respexere. Carmenta enim eadem, quæ Themis, eaque eleganter traditur ex Mercurio Evandrum suscepisse, id est, bonum virum. Sed præter Themidem, juris Deam, occurrit in hymnis Orphei sæpius *Nomos*, juris Deus, more gentium superstitiosarum, qui idem Numen Deum Deamque effingere adamabant. Attamen dicendum videtur, Nomon magis earum legum, quibus corpora continentur, & naturæ præsidem; Themidem vero omnium in universum, imprimis quibus mentes
huma-

humanæ reguntur, principem habitam fuisse; imo Nomon signifi-
casse legem latam & positam rebus, Themidem vero Deam & præ-
sidem illius juris: unde forte Nomos Orpheo non Deus, sed tan-
tum *Rex* salutatur. Themis etiam ob vaticinandi facultatem augu-
stior, & concilio Deorum interesse credita fuit, non item Nomos.
Magnifica & plurima sunt, quibus Themis a vatibus exornatur, p. 47.
epitheta, in quibus eminet illud, quo ab Orpheo celebratur *ἱεροσκό-
πος ἀνδρῶν*, *sacra observatrix hominum*, quod Jos. Scaliger ver-
tit *Juritis Cortumionem*, quo quid divinandum proponere vo-
luerit, quotusquisque intelliget? Optime reddetur *ἱεροσκόπος*
Sacerdos, interpretationem hanc Hesychio suggerente. Verum 51.
& complura attentione digna ab antiquis de Themide afferuntur,
v. c. eam jussu Jovis Deos ad concilium convocare, cum Jove con-
silia conferre, e templo in Bœotia per oraculum Deucalioni &
Pyrrhæ consilium instaurandi generis humani dedisse, atque in
genere oraculorum & vaticiniorum præsidem esse, mentes huma-
nas concitandi & in furorem agitandi facultate pollere. Furor 56.
iste, non Poetis proprius, sed cum aliis hominibus communis,
(quo de Noster meditationem subtiliorem inserit,) est, ***cum per-
petuus ille vitæ mentisque nostræ motus extra ordinem movetur at-
que ultra leges vulgares omnibus mortalibus inditas ad veritatis
contemplationem impellitur*, *ita*, *ut magna cum facilitate rerum-
que non vulgarium ubertate cogitata sua vel re ipsa explicet*, *vel
certe ad ea explicanda mens sese aptam sentiat & idoneam.*** Furor
iste ubi contingit, parturire semina mentis humanæ, i. e. facul-
tates intellectus, dixeris, & abyssum rerum atque scientiarum,
qui in homine est, recludi, unde, plurimæ artes ac disciplinæ
olim ut invenirentur, factum est. Themidi vero attributa vatici- 59.
nandi atque furores excitandi virtus, ut innueretur, jus, cui illa
præest, legem esse divinam, ab ipso summo Bono naturæ indi-
tam, secundum quam non tantum formata sit & ordinata, sed &
cujus ope sarta tecta conservetur, ac si vel humanum jus tantum
spectes, est illud, quatenus vel jam definitum, vel adhuc defini-
endum est, immensa quædam vis rationum, secundum quas
actiones humanæ dirigendæ & judicandæ sunt. Hanc vim The- 72.
midi, tanquam potestati Deo inferiori, adscripsere Græci, ac
præterea finxere, ipsis quoque Diis, præsertim Apollini, vatici-

nandi facultatem datam esse a Themide. Homerus cecinit, *nectar* & *ambrosiam* Phœbo præbuisse Deam, quibus significare voluit sapientiam divinam & cognitionem perfectam eorum, quæ vere sunt, tam præsentium ac præteritorum, quam futurorum: eam
p. 79. ff. enim scientiam Deorum cibum veteres nominasse, e Platonis,
88. Jamblichi, Homeri aliorumque locis apparet. Apollinis autem, id est, Solis lumen ac virtutem in mentes humanas diffundi credi-
90. derunt, eoque scientiis homines illustrari. Nec solum vaticiniis claruisse fertur Themis, sed & consilio ac prudentia, qua ipsum fatum, causarumque naturalium consecutiones moderetur, & pro sapientia sua aliud constituat, magis accommodum utilitati generis humani promovendæ. Ex his licet consectaria quædam elicere: *primum*, aliud esse theoriam juris, h. e. legum memoriam, aliud cognitionem ordinatam causarum & rationum, quibus reguntur omnia, possidere: *alterum*, talem esse cujusque scientiam in jure, qualem Deus illi dedit: *tertium*, infinitarum consecutionum seriem, unde eventus pendet, Dei consilio & providentia regi, gentiles etiam agnovisse, idque vel hanc fabulam ostendere: *porro*, omnes excellenter malos furoribus agi ad malum: *denique* statum illum mentis, de quo supra dictum, furorem quidem nominari, revera autem summam esse animi tran-
94. quillitatem, dum hic ad seria, bona & laudabilia abripitur. Jam, ad fabulam de Themide ut revertamur, ponendum est, unam esse illam, omnis juris fontem ac scaturiginem; quamvis alii duas Themides finxerint, diversa, ut indicavimus, respicientes. Platonis certe atque Ciceronis judicio una est lex, summique Jovis ratio, summus & unus ille bonus finis, ad quem omnia gubernantur. Sed ea lex per inferiorum Deorum & ordinum potestatem corporumque cœlestium & elementorum species diversis radiis diffundi, indeque in mentes humanas ac corpora pro cujusque materiæ conditione, ex supremi rerum gubernatoris voluntate derivari dicitur. Hinc *quatuor æternæ legis species* secundum Platonem, quarum primam *Divinam & Saturni legem* docet versari in ideis circa summum bonum supra rationes: secundam *cœlestem* in superiore animæ mundi parte, quam *fatum & Jovis legem* vocat, in rationibus occupari vult circa ideas supra semina: tertiam statuit movens in movente, *legemque primæ Veneris*

neris appellat, agentem in feminibus circa rationes supra formas: quartam in hominis mente animaque rerum creatarum collocat, quam *secunda Veneris legem* nominat, in notionibus & formis circa rationes supra actus atque artes inveniendam. Conspirant p. 100.
hæc cum sententia Platonicorum, cuncta a Deo bona in homines per intermedios dæmonas derivari, & cum quatuor illis circulis, quibus omnem rerum pulchritudinem, Deum in centro collocantes, inesse finxerunt. Usum quatuor istorum juris graduum si requiras, primus qnidem removendus videtur, cum Deus, fons omnis juris, sit expers legis: cumque de mente & anima universali parum constet, duo etiam gradus intermedii non nisi eos juvabunt, qui animam mundi agnoscunt. Itaque superest ultimus gradus, quem constituit humana ratio, cui quatenus jus insitum recte dicatur, cujusque conscientiæ relinquendum est: quale vero jus illud sit, quod humana ratione excogitatum tradi ac proponi solet, non ignoratur. Ceterum gradus illi nos admonent, quemadmodum a superioribus, & primo omnium rerum principio ad inferiora & extrema descendere, ita quoque ab inferioribus nos posse & debere ad summa rerum principia ipsumque Deum adscendere. Et in infimo quoque gradu inest aliquid divini, qui divinitatis velut speculum & totam juris compagem continet: unde merito jurisprudentia *rerum divinarum atque humanarum notitia* celebratur, quæ, fatentibus Græcis, sine Deo, ac sine animo vitiis affectibusque malis pnrgato esse non potest. Sed 107.
hactenus de virtutibus & facultatibus Themidis: considerandum nunc ejus conjugium. Dicitur enim secunda Jovis conjux, quam nuptias ejus fugientem & apud Ichnas Macedoniæ deprehensam in matrimonium duxit. Jupiter in hac fabula spectandus, ut potestas summo Deo subordinata, cui imperium mundi, conservatio & motus sint commissa. Ei conveniebat summum consilium & perfectum judicium, per Methin, primam Jovis uxorem, repræsentatum, quam gravidam devorasse ideo fingitur, ne illa sapientiorem Jove Deum pareret. Ex arce rationis universalis & divinæ, capite scilicet Jovis, educenda igitur erat Minerva, sapientiæ & scientiarum Dea. Themidis vero connubium optime 114.
decet Jovem, quoniam ad gubernationem hujus universi consilium sine jure non potuisset sufficere. Illa delitescens ac fugiens

conjugium ideo fortasse traditur, vel, ut summa æternæ legis castitas indicaretur, vel, ut Themidem per omnes res creatas dispersam, multiplicem, variam & multiformem esse, ideoque velut fugere oculos hominum, nec nisi ab ipso Jove deprehendi posse significaretur, vel, quod esset ἁγνή, *casta*, ut ab Orpheo primum ei datur elogium, quodque esset *nobilis bonoque patre nata*, quam proinde fugere ac matrimonium renuere, quam sese persequenti offerre, magis deceret. Inventa dicitur in locis, *quibus pedum ejus impressa fuerint vestigia*, unde cognomen ejus *Ichnaea*, egregie quidem, cum jus magno studio ac diligenti investigatione in-
p. 119. veniatur. Liberi ex hoc Themidis Jovisque conjugio nati dicuntur fuisse Horæ & Parcæ. Horarum prima est Eunomia, i. e. bonæ leges, aptaque earum dispositio, ordo & justitia; altera Dice, i. e. justitia, vel judicium, quod secundum leges omnia distribuit, ac turbata in ordinem redigit; tertia Irene, seu pax, quæ positis illis prioribus necessario sequitur. Hinc Pindarus, Corinthum
126. laudans, eam Horarum præsentia beatissimam prædicat. Genuisse Themis & Parcas dicitur, itidem numero tres, quia, ut Plato explicat, una præsens, altera præteritum, tertia futurum tempus respicit. Hæ certe, quia hominibus bona & mala distribuerent ac delicta persequerentur, (qua causa Hesiodus eas *immites & atras* dixit, Horatius vero *fila* earum *atra* vocavit, ut frustra sit Scaliger, cum propter vitæ lucem *candida* dici debuisse conten-
129. dit,) optime ad legem æternam & ad jus referuntur. At, cum Themidis fabula jam percensita sit, quid de Astræa Virgine sentiendum erit? Aratus *Virginem* vocat, sed incertus, utrum Astræo, an alii Deorum filiam adscribat. Jovis & Themidis filia, ipsa Dice, habenda videtur, quod ei nomen idem Aratus etiam vindi-
137. cat. Atque hæc hactenus Noster de fabula Themidis. Subnectit istis doctam de simulacris Themidis & filiarum, in lapide Terminali a Pighio exhibitis dissertationem. Docet ibi, veteres Themidem ut Terminum recte animo concepisse, quod secundum legem æternam non solum totum universum terminis ac numeris constet, sed & singulæ ejus partes limitibus suis contineantur. Huc spectare illud Horatii in carmine seculari:

Vosque veraces cecinisse, Parcæ,
Quod semel dictum est, stabilisque rerum

Ter-

Terminus servat, bona jam peractis
jungite fata.

Cumque in singulis his verbis V. Cl. R. Bentlejus lectionem communem sollicitaverit, Noster nihil mutandum de illa censet, si Terminum accipias Deum, haud frustra Parcis junctum, ut sensus sit: *quod semel a Jove dictum & sancitum est de Rom. Imperii felicitate ac æternitate, id Parcæ & Terminus, atque ordo rerum stabilis immutabili necessitate servent!* De forma Termini quadrata monet, eam non quidem soli Themidi aptatam, sed tamen huic optime convenire, ut immutabilis legis æternæ consistentia, atque rerum superiorum & inferiorum, divinarum humanarumque conspiratio, quam jus intendit, significetur. Hinc subnata de quaternario Pythagorico ac de Theologia Pythagoræorum disputatio, quam Noster ad finem usque libri nectit, ac demum tribus saltem verbis ad Themidem applicat. Fuimus in recensendo hoc libro singulari, quam proposueramus, longiores. Vin' causas? quoniam & dignus erat, & maxime, quod verebamur, ut multi sint ad eum perlegendum satis patientes futuri: quantumcunque enim amœnitatis hæ meditationes habeant, subtilitas tamen argumenti & implicati rerum nexus, quos etiam digressiones a Nostro insertæ aliquoties interrumpunt, multos lectorum deterrere posse videntur. p. 151 ad fin.

NOVA LITTERARIA E LUSITANIA.

CUm non sine insigni Reip. Litterariæ commodo evenerit, ut V. C. *Dominicus Capassus*, Neapol. Soc. Jes. qui observationibus Astronomicis, quales ab eo liberaliter communicatas huic ipsi Mensi inseruimus, in Lusitania assidue incumbit, Vir promovendis bonis litteris natus, commercium nobiscum litterarium instituere cœperit; non ingratum futurum Lectori existimamus, si librorum quorundam in Lusitania postremis his annis editorum, quorum hactenus nulla ad nos notitia pervenerat, titulos ex ultimis ejus litteris hic describamus. Prodiere vero sequentes, omnes Lusitanico idiomate: *Emanuelis* de Lima, *Dominic. Hagiologium Dominicanum, in quo vitæ Beatorum & Martyrum aliarumque Venerabilium personarum ejus ordinis per omnes anni dies describuntur. Ulyss. T. I 1703, T. II & III 1710 & T. IV 1712, fol. Andreæ Joannis* Antonil *cultura & opulentia Brasiliæ. Ulyss. 1711, 4. Franc. de*

de S. Maria *Annus Historicus, seu Diarium Lusitanicum compendiosa notitia Personarum illustrium & rerum notabilium in Lusitania. Ulyss. 1714, fol. Antonii* Franço *Imago virtutum. Ulyss. 1714, tomo unico, Conimbra 1717 & Ebora 1719, tomis II, fol.* quo libro de viris illustribus Soc. Jesu, qui in ea tyrocinium posuerunt, agitur. *Joannis* de Sacramento, *Carmel. discalc. Chronicon sui Ordinis, pertinens ad Provinciam S. Philippi in Regno Lusitan. Pars II. Ulyss. 1721 fol. Dominici* Teyxeyræ, *Augustin. Discalc. vita D. Nonii Alvari Perenii, secundi Comitis Stabilis Lusitani. Ulyss. 1723, fol. Didaci Bernardi* de Saa *Exemplar Politicum, quod in gestis D. Petri Lus. Regis sibi proposuit imitandum octavus ejus Nepos, Ulyss. 1723, in 16. Augustini* de S. Maria, *Augustiniani Discalceati, Historia tripartita. Ulyss. 1724, 4.* Agit hic Autor 1 de vita SS. MM. Verissimæ, Maximæ, Juliæ & Sororum, 2 de adventu & prædicatione S. Jacobi in Hispania, nec non de Ordinis sui primordiis; 3 de origine realis cœnobii mulierum (vulgo dicti *dos Santos)* ejusque illustribus Commendatariis ab A. 1712 ad hæc usque tempora. *Damiani* Goes *Chronicon Joannis II Reg. Lus. Ulyss. 1724, 8* recusum. *Aloysii* de Abreu, *Franciscani, Sol in occasu oriens, occidens in ortu, seu Epitome Historia panegyrica Sancti Antonii Ulyssiponensis. Conimbra 1725, fol.* Quod Latine prodierit, nihil reperimus, præter *Petri* de Almeyda *S. J. in Caji Suetonii Tranquilli Julium Octavium & tres Flavios Commentarios, Ulyss. 1715, 4* editos. Sub prelo vero Ulyssipone nunc esse accepimus sequentes: *Josephi* Barbosæ, *Clerici Regularis, Academici, Catalogus critico-historicus & chronologicus Reginarum Lusitanarum*; *Emanuelis* Azevedo de Fortis *Cursum Mathematicum pro integra institutione Architectura Militaris*, qui comprehendet 1 Elementa quantitatis generalia, 2 Elementa Euclidis, 3 de Sphæra & Geographia, 4 Trigonometriam, 5 Geometriam speculativam & practicam, 6 Architecturam militarem; *Historia Academia Regia Tomum I*, quo agitur de ejus fundatione; *Monarchia Lusitanica Tomum VIII*, ejusdemque libri *Tomum VII* emendatiorem; quos plerosque idiomate Lusitanico proditurOS, non dubitamus. Præterea nuntiandum, *Franciscum* de Cruce, Soc. Jes. summo labore integram *Lusitanorum Bibliothecam* ad annum usque 1706, quo e vivis excessit, prelo paratam reliquisse, in qua augenda & continuanda nunc Vir quidam doctus ejusdem Societ. occupatur, ut spes sit, eam proxime typis subjiciendam.

No. IX.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXXVI.

Der vollkommene Deutsche Soldat, 2c.

hoc est,

MILES GERMANUS PERFECTUS, OMNEM Scientiam militarem, imprimis quæ ad militem pedestrem spectat, dilucide exponens. Autore JOANNE FRIDERICO A FLEMING, Potent. Poloniarum Regis & Electoris Saxoniæ Tribuno militum pedestrium.

Lipsiæ, apud Joan. Christianum Martini, 1726, fol. Alph. 9 plag. 8 Tabb. æn. 64.

AUtor genere & eruditione illustris, reique venatoriæ ac militaris peritissimus, cum intelligeret, præclarum, quod de re venatoria ediderat, & nos proxime in Supplementis recensebimus, opus multo cum applausu excipi; de scientia quoque militari commentari constituit in gratiam potissimum juventutis generosa stirpe oriundæ ac Marti nomen daturæ. Ingenue autem fatemur, opus in hoc genere eminens curiositati atque utilitati omnium eorum satisfacturum, qui, quæ ullo modo ad rem militarem spectare posse videntur, accurate cognoscere avent. Autor enim generosissimus non ea modo in medium affert; quæ domestica experientia & multa cum Viris prudentia militari eminentibus consuetudo ei suggessit; verum etiam addidit, quæ ex MSC. Parentis, Potentissimi Regis Poloniarum & Electoris Saxoniæ quondam Chiliarchæ & Præfecti Castelli montani *Kænigstein*, hausit. Partitur opus egregium & hactenus desideratum in sex partes. Earum prima docet, quænam sint scientiæ ac artes præparatoriæ, quibus operam navare debet Nobilis castra secuturus.

rus. Poſtquam hic regulas utiliſſimas de educatione liberorum, deque pietate, virtute ac bonis moribus eorum formandis præſcripſit, poſt tyrocinia in legendo & ſcribendo depoſita commendat Artem delineatoriam ac pictoriam, Arithmeticam, ſtudium linguarum, Latinæ potiſſimum, Gallicæ ac Italicæ, Muſicam, athleticam, artem ſaltandi, deſiliendi, equitandi, venandi, proſecandi. Ubique vero ducem fidelem experies Noſtrum, præceptis ſalutaribus lectorem inſtruentem. Succedunt ſcientiæ Mathematicæ, in quorum cenſum refert Geometriam, Architecturam Militarem, & Civilem, Mechanicam, Aerometriam, quam in artis formam primum redactam fuiſſe a Cel. *Wolfio* monet, & cujus multum in arte ſalutari & œconomia uſum agnoſcit, Hydroſtaticam, Hydraulicam, Opticam, Aſtronomiam, Geographiam, Chronologiam; ſed ex earum numero excludit Aſtrologiam cum aliis artibus divinatoriis. Diſciplinis Mathematicis jungit Geographiam naturalem atque civilem. Rejectis methodis ſpuriis conjectandi hominum mores ac inclinationes naturales, quæ nituntur temperamentis & vulgo ſic dictis paſſionibus dominantibus, ambitione, avaritia & voluptate, una cum phyſiognomia, propterea quod inſufficientiam re ipſa expertus, eam præfert, quæ actionibus hominum nititur, a Cl. *Wolfio* in Meditationibus Moralibus propoſita. Poſtquam regulas quaſdam in uſum peregrinationum propoſuit, &, quæ ex Geometria practica diſcenda ſint, docuit; ea ex Architectura militari & Pyrotechnia explicat, quæ militi ſuo uſui eſſe poſſunt. Varia vero in Pyrotechnia occurrunt practica, quæ alibi fruſtra quæſiveris. Colophonem Parti primæ imponit bibliotheca militis. Parte ſecunda generoſus Autor officia militum exponit. Abſoluto diſcurſu generali de arte militari, quo imprimis prærogativa rei militaris modernæ præ veteri ſtabilitur, de eadem in ſpecie diſſerit, ubi juris præſertim militaris & cauſarum belli habetur ratio. Recenſet deinde virtutes & mores, qui militem ornant; monet, quæ circa matrimonia militum obſervanda; deſcribit eorum jura & privilegia una cum eorundem ſpeciebus. Poſtquam de Ducibus militum egit; mores cum Romanorum, tum Germanorum ſcribendi militem delineat, & cum Proceſſum criminalem Deſertorum, tum dimiſſionem militum legitimam deſcri-

describit. Hisce præmissis singulorum cum militum, tum ducum, tum omnium eorum, qui castra sequuntur, quocunque demum nomine veniant, officia prolixe inculcat. Parte tertia diversæ operationes & expeditiones militares desribuntur, veluti mandata imperatoris, consilia bellica, cura exercitus comparandi, faciendi & conficiendi, arma militum, eorum itinera, pabulatio, castrorum metatio, aciei institutio, exercitia militum, munimentorum obsessio, defensio, expugnatio, stratagemata, induciæ, victoria, captivatio, sepultura militum, eorumque hospitia una cum plurimis aliis, quæ hisce affinia sunt. Parte quarta prolixe non minus quam accurate singula tradit, quæ in locis munitis tempore pacis observanda, ubi etiam nonnulla de muniendis locis præcepta præmittuntur. Singularia hic occurrunt de milite præsidiario, de præparando pulvere pyrio, de tormentis, mortariis, tormento insititio, commeatu, disciplina militari, officiis militis præsidiarii & supremi præfectus, ut alia complura silentio prætereamus. Parte quinta docet Autor, quomodo loca munita adversus insultus hostiles & obsessiones sint defendenda. Agitur hic inter alia de fœderibus, de avocatoriis, de singulis operationibus bellicis in defendendo loco usitatis, de capitulationibus, ubi locus obsessus hosti tradendus, de pœnis summi præfectus officio suo minus satisfacientis & quæ sunt his gemina alia. Parte sexta eaque ultima exponit Noster, quæ in locis obsidendis & expugnandis tenenda sunt. Exponuntur hic omnes operationes in bello offensivo necessariæ, quæ vulgo in institutionibus Architecturæ militaris sub titulo praxeos offensivæ ex parte traduntur, & triumphi quoque cum ignibus festivis repræsentantur. In singulis Noster ita versatur per integrum opus, ut, quæ hodie usu obtinent, quam accuratissime describat. Quamobrem qui idem perlegit, eam rei militaris notitiam sibi comparat, quam vix obtinere datum fuisset, si castra diu multumque secutus singulis ipsemet interfuisset, sibique visa atque experta sedula cura annotasset. Satisfaciet igitur Autor non modo illis, qui Marti nomen dare constituerunt, verum etiam aliis, qui Architecturam militarem profitentur, immo eorum quoque curiositati, quibus universæ rei militaris rationem perspicere volupe fuerit. Multa quoque historica operi passim inserta sunt, quibus, quæ dicuntur,

aut illustrantur, aut confirmantur. Sequitur denique appendix, in qua Autor illustris de militibus celebribus & eruditis, de nobilitate, certaminibus singularibus, equitiis, ordinibus equestribus, feudis aliisque agnatis materiis agit. Tabulæ æneæ integras plagulas occupant, ac nitide & distincte oculis spectanda exhibent, quæ ex sola descriptione non sufficienter intelliguntur. Additur in fine index locupletissimus, qui hunc etiam habere potest usum, ut termini militares, quorum sane non exigua copia est, evolvi possint, quoties eorum ignaris occurrunt.

Schauplatz der Wage und Gewicht-Kunst, der Wissenschafft und Instrumente zum Wasser-Wägen ꝛc.

hoc est,

THEATRUM STATICUM UNIVERSALE; Autore JACOBO LEUPOLDO, Mathematico & Mechanico, Potent. Polon. Regis & Elect. Saxon. Consiliario & Commissario rei metallicæ, diversarum Societatum Regiarum Membro.

Partes IV.

Lipsiæ, apud Autorem & Joh. Frid. Gleditschii filium, 1726, fol. Alph. 2 plag. 11 Tabb. æn. 57.

PErgit industrius & de Mechanica omnique Mathesi practica optime merens Autor in edendo Theatro Machinarum universali, & hac vice profert machinas & instrumenta, quæ ad *Staticam* referri possunt, sub titulo *Theatri Statici universalis*. Dividit id in quatuor Partes. Earum primam *Theatrum Staticum* per eminentiam vocat & in ea libras omnis generis in scenam producit una cum ponderibus ad librandum requisitis. Parti secundæ *Theatri Hydrostatici* nomen imponit, & in ea apparatum instrumentorum ad experimenta hydrostatica requisitum describit. Partem tertiam *Theatrum aerostaticum* appellat, & in ea instrumenta aerometrica & meteorologica repræsentat. Denique partem quartam *Theatrum horizontostaticum sive libellationis* dicit, & in ea libella-

bellarum varia genera cum arte libellandi delineat. Agedum vero videamus paulo distinctius, quænam in singulis partibus contineantur.

Præmissis itaque terminorum nonnullorum explicationibus aliisque principiis staticis, quorum ad librarum æquilibrium intelligendum usus est, commendatisque Autoribus, qui de Statica cum fructu leguntur, *Archimede*, *Guidone Ubaldo*, *Daniele Mæglichio*, *Simone Stewino*, *Wallisio*, *Jungenickelio*, *Wolfio* & *Claudio Francisco Millieto Dechales*; instrumenta quædam describit, quibus ea ad experimenta revocantur, quæ a Mathematicis de libra demonstrantur. Habent nimirum istiusmodi experimenta hunc usum, ut rationes praxium mechanicarum illi quoque perspiciant, qui demonstrationum mathematicarum non sunt capaces. Inde Cl. Autor digreditur ad libram ordinariam quam accuratissime quoad singulas partes delineandam, qua in determinando pondere mercium utimur, & artificia singula exponit, quibus motus libræ onustæ facilitatur. Imprimis etiam libras minores ad expendendos nummos aureos contemplatur. Quoniam vero circa libras minores, quarum multus est in diversis casibus usus, multa quoad fulcra earundem diversitas occurrit; neque in his curate delineandis desiderari patitur industriam suam, non neglectis artificiis ad accuratam constructionem requisitis. A libra ordinaria ad stateram sese confert: ubi etiam majorum rationem habet ac imprimis stateram majorem Lipsiensem ad ponderandum currus fœno onustos a se A. 1718 constructam una cum ea, qua ante utebantur, repræsentat. Producit quoque in scenam stateram pro pendendis nummis aureis, libram *Cassini*, quæ non solum pondus, verum etiam pretium mercis determinat, aliasque non minus curiosas quam utiles: quas inter comparet statera *Sanctorii* in usum transpirationis insensibilis determinandæ ab ipso perfecta & nomine *machinæ anthropometricæ* insignita, atque ejusdem *Sanctorii libra Sphynicia* seu instrumentum pulsus arteriarum dignoscendi. Sequitur tandem prolixus de ponderibus discursus, in quo Cl. Autor varia pondera describit & diversis in locis usitatorum rationem ad Norimbergense determinat. Utitur hic opera

Part. I. c. 1. 2. — 3. — 4. — 5. — 6.

Joannis Georgii Schoapp, qui de hoc argumento A. 1722 suis sumtibus peculiarem Tractatum idiomate vernaculo edidit.

Part. II. c. 1. In *Hydrostatica* Cl. Autor commendat Cel. *Wolfii* Tomum primum Experimentorum, in quo doctrinam omnem hydrostaticam maxima perspicuitate tradi prædicat: quamobrem & ejus opera hic sæpissime utitur. Laudat tamen & passim Cel. *Gravesandii* Tomum I Introductionis ad philosophiam *Newton.* in quo eandem doctrinam experimentis illustrat atque confirmat. Nimirum præmissis principiis de diversitate gravitatis specificæ cum solidorum, tum fluidorum, ea experimenta recenset, quibus æquilibrium ac pressio aquæ juxta varias directiones exercetur, & commoda describit instrumenta huc requisita. Docet deinde, quomo-
2. do gravitas specifica fluidorum ope vasis determinatæ molis & libræ vulgaris, sed exactæ, exploratur: ubi imprimis vasis habenda ratio, ne fluidum in superficiem convexam protuberans pondus augeat, cum molem non augere censeatur. Monet Noster, se in his experimentis usum esse pede *Rhenano*, quem in Batavia emtum contulit cum pede *Wolfiano* & eundem deprehendit. Reperit au-
3. tem pondus unius pedis cubici aquæ 64 librarum & semunciæ unius, qui juxta *Wolfium* est 64 librar. 7 unciarum 2 drachmarum. Monet autem pedem Amstelodamensem ex asse congruere cum Lipsiensi. Digitum cubicum argenti vivi determinat 4120, spiritus vini 226, plumbi 3334, ferri 2338, stanni 2198, ligni ex pyro 193
4. granorum. Docet præterea gravitatem liquorum specificam ope tubi recurvi determinare, nec non ope solidorum fluidis specifice
5. levioribus immersorum. Atque hac ratione delabitur ad aræome-
6. tra describenda, quorum varia sunt genera. Reperies hic *aræometrum cerevisiarium* tum *Dantiscanum*, tum *Leupoldianum*, una cum *Leupoldianis aræometris* aquæ tam salsæ quam dulcis densitatem ac specificam gravitatem explorandi. Occurrit porro *aræometrum* singulare in usum mineralium & gemmarum, *aræometrum Monconysii* & *R. P. Feuillée*, item *Cornelii Meyeri*, una cum *Hauksbejano*, quod ex Tomo primo Experimentorum *Wolfii* exhibuimus in Actis A. 1722 p. 35. Ultimo tandem declarat mo-
7. dum determinandi gravitatem specificam solidorum in fluidis demersorum. Varias describit libras, quæ huic usui inservire possunt

sunt

ſunt & inter eas *ſtateram hydroſtaticam* a *Joanne Adamo Caſſio*, Architectorum militarium Præfecto, inventam, qui A. 1721 in Architecto ſuo militari, Caſſellis idiomate vernaculo & Gallico edito, novam muniendi formam trigoni & octogoni regularis dedit & a Cel. *Wolfio* in Matheſi ſe profeciſſe gratus confitetur. Nec negligit *Vitrum Archimedeum* Cl. *Schwedeborgii*, de quo diximus in Actis A. 1722 p. 264. Quoniam Cl. *Henckelius* in Pyritologia, quam nuper in his Actis p. 270 commendavimus, Cl. *Meuderi*, Medici Dreſdenſis, obſervationes circa experimenta hydroſtatica in determinanda tam fluidorum, quam ſolidorum gravitate ſpecifica una cum gravitate ſpecifica multarum materiarum ab eodem explorata cum publico communicavit: Noſter, ne quid omitteret, quod Lectori ſuo uſui eſſe poterat, easdem huc transferre nullus dubitavit, quamvis opus ultra molem debitam excreverit, ut tres Partes poſteriores minuto charactere imprimi fuerit opus.

Aeroſtaticam appellat Autor, quam alii *Aerometriam* appellant. Part. III. Eandem ad tantam perfectionem noſtro ævo perveniſſe c. 1. agnoſcit, ut *Wolfius* eam in formam ſcientiæ mathematicæ redigere & ipſi inter diſciplinas mathematicas locum aſſignare potuerit. Monet autem, ſe non omnia hic in ſcenam producturum, quæ apud *Wolfium* leguntur, ſed ea tantum, quæ ad inſtrumenta & machinas intelligendum ſufficiunt, uſibus aerometricis deſtinata. Præmiſſis itaque experimentis, quibus aeris gravitas, ela- 2. ſticitas & preſſio confirmatur, ad *tubum Torricellianum* progreditur, qui hodie *barometri* fert nomen. Multa hic recenſet artificia in conficiendis barometris uſitata, quæ inter quoque comparent proprio Marte reperta. Deſcribit vero tria genera barometrorum a ſe ipſo inventorum & unum *Anglicanum* in uſum itinerum. Docet deinde perſpicue, quam manum medicatricem huic inſtrumento attulerint *Comierius* cum *Guerickio*, (vide Acta 3. Anni 1684 p. 26), *Bernhardus Ramazzini* in Ephemeridibus barometricis Mutinenſibus, *Joannes Bernoulli* in Actis A. 1716 p. 11, *Hugenius*, *Philippus de la Hire*, *Reyherus*, *Amontonius*, *Boylius*, *Hookius*, *Hallejus*, *Franciſcus Tertius de Lanis* aliique. Cum de cauſis mutationum in barometro diſſerit, variorum quoque ex- 4. peri-

perimentorum mentionem injicit,& hinc inde lectorem ad *Wolfii* Tomum I & II Experimentorum ablegat. Explicat hic quoque methodum altitudines montium ope barometri determinandi & observationes *Mariotti* cum *Scheuchzerianis* inter se confert. De luce barometrorum cum Cl. *Leutmanno, Beuthnero* & *Büttnero* sentit, multiplici experimentorum fide fretus, 1 barometrum in tenebris agitatum non lucere, si pars superior tubi ab omni aere fuerit vacua; 2 lucem autem extemplo comparere, admissa bullula aeris; 3 lucem comparere in Mercurii descensu, minime autem in ascensu, 4 bullulam tamen intra Mercurium interceptam lucere tam in ascensu, quam in descensu, 5 lucis quantitatem esse aeris quantitati ita proportionatam, ut nimia lucem omnem extinguat, justo minor eandem debilitet, 6 Mercurium purificatum fundere lumen clarius, impurum debilius. Instructionem barometri lucentis dat ex ejusdem *Leutmanni* Meteorognosia, nuper in his Actis p. 24 recensita. Ceterum hac data occasione agit de experimentis *Hauksbejanis* ope Mercurii descendentis vel affrictu vitri evacuati producendi lumen. A barometro ad manometrum digreditur.

c. 5. Primum exhibet *Guerickianum*, quod inventor cum *Boylio* pro barometro habuit, sed manometrum esse demonstravit *Wolfius*, cujus ex parte secunda Experimentorum demonstrationem adducit Noster. Subjungit *Varignonianum* & *Wolfianum*, ac utrumque

6. ipsis *Wolfii* verbis describit. Inter thermometra primo loco repræsentat *Drebbelianum* sive *Batavum*, in quatuordecim formas distinctum. Subjungit *Florentinum*, ubi quoque thermometrorum *Fahrenheitianorum* concordantium mentionem injicit, de quibus diximus in Actis A.1714 p. 380, & quorum perennem concordiam ab illo tempore in hunc usque diem expertus est *Wolfius*. Nec silentio præterit thermometrum Mercuriale, quod antea jam ab aliis descriptum tanquam novum inventum proposuit Cl. *Balthasar* in Actis A. 1719 p. 128.

7. Inter *hygrometra*, quæ magno numero affert Cl. Autor, comparent etiam *Teuberiana, Lichtscheidianum, Gouldianum, Amontonianum*, in Actis A. 1685 p. 316, A. 1687 p. 76, A.1688 p. 179, 180, 376 descripta. Imprimis detegit arcanum hygroscopicum Hamburgense, quod tantopere prædicatum ab inventore, etsi Noster idem ceteris hygrometris inferius longe depre-

hen-

heuderit. Nimirum *J. G. Cotta*, quem laboratorio suo mechanico præfecit Autor, cum ob impedimenta ipsemet labores dirigere nequeat, experientiæ in pueritia haustæ recordatus reperit, parari idem ex gummi cerasi adhuc molli, si inde fila formentur & ex iis tela oblonga instar lamellæ formetur. Est enim *Hamburgensis* longitudo 4 digitorum, latitudo ¼ unius: quod charta obductum in parte superiori, ubi manu tenetur. *Hyetometra* tria describit; c. 8.
scilicet *Leutmannianum*, aliud inde simplicissimum a se constructum, & illud, quo utuntur Medici Uratislavienses. Addit duo alia curiosa a se inventa, quorum primum determinat quantitatem pluviæ ad singulos dies, vel singulas diei horas; alterum ejusdem pondus ope indicis monstrat. Postquam plagoscopia varia delineavit & inter ea quoque nonnulla curiosa, quæ pro diverso ventorum impetu diversos sonitus edunt; ultimo tandem loco anemometra exhibet diversa, nempe *Anglicanum* ex Transactionibus Anglicanis, *Wolfianum* ex Aerometria *Wolfiana*, *Garthnerianum*, quod Dresdæ instituitur in tecto ædium *Dinglingerianarum*, nec differt a *Leutmanniano*, cujus mense Martio p. 125 meminimus, variaque a se inventa, quæ inter maxime curiosum illud reperitur, quod plagam, unde ventus spirat, & ejus impetum ipsummet in charta annotat. Hoc inventum permovit Autorem ingeniosissimum, ut etiam de thermometris & barometris cogitaret, quæ ad certas diei noctisque horas mutationes ipsamet annotent. *Becheri* inventum ex ipsius Tractatu de nova dimensione temporis explicat, ope barometri motum penduli horologio applicati ad æqualitatem reducendi. Colophonis loco subjicit Invitationem Cel. *Jacobi Jurini* ad observationes meteorologicas ex Actorum horum Tomo VIII Supplem. p. 389.

9. 10.

Artem libellandi Cl. *Leupoldus* a linea horizontali, quæ libel- Part IV.
la determinatur, *Horizontostaticam* appellat. Explicata igitur c. 1.
differentia, quæ inter lineam horizontalem veram atque apparentem intercedit, & reductione apparentis ad veram; libellas di- 2.
stinguit in tres classes. Prima est earum, quæ perpendiculo instructæ sunt: secunda istarum, quæ suo sese pondere in situm horizontalem componunt: tertia denique illarum, quæ ope aquæ vel 3.
alterius fluidi lineam horizontalem determinant. Ad priorem classem refert instrumenta fabrilia, quibus fabri murarii aliique

utuntur, Romanis olim generali *librarum* nomine designata. Addit deinde libras aquarias alias a *Piccardo*, *Sturmio*, *Chappototio* & proprio ingenio excogitatas. In *Sturmiana* & *Chappatotiana* aliquot defectus notat. In classe posteriori comparent
c. 4. libellæ *Hugenii*, *Butterfieldii*, *Hartsœkeri*, *Rœmeri*, *Sturmii* & ab Autore vel inventæ, vel ulterius perfectæ. In classe denique ultima
5. locum habent libræ aquariæ *Mariotti*, *Philippi de la Hire*, ipsius Autoris & variæ anonymorum. Adjicitur ob affinitatem *Gærtbneri* instrumentum metiendi altiudinem & basin turris, & instrumenta ad libellationem necessaria enumerantur.

Joh. Georg von Eckhart gründliche Nachricht von der Käyserl. und Königl. Alten Saltzburg und dem Pallaste Saltz in Francken.

hoc est,

JOHANNIS GEORGII AB ECKHART Dissertatio de Imperiali & Regio Palatio Salæ in Franconia sito.

Herbipoli, typis Henrici Engmann, 1726, 4.
Plag. 7.

NActus est hanc conscribendæ opellæ elegantis materiam Ill. Autor, cum superiori anno Celsiss. Princeps, Episcopus Herbipol. cui Noster est a Consiliis intimioribus, a Neostadiensibus ad Salam, quibus proxime adjacet Salæ palatium, juramentum fidelitatis acciperet. Palatia Regum vetera vel ideo notanda esse, quod in iis olim procerum Conventus Synodique celebrarentur, ac leges, privilegia præceptaque ederentur, nemo negabit. Mabillonius inde librum *de Palatiis Regum Francor.* partem Artis suæ Diplomaticæ esse voluit; in quo tamen pleraque in Germania Cisrhenana sita omisit, atque inter ea etiam *Palatium Salæ*. Hoc *Salæ* adsitum fuisse veteres expressis verbis dicunt. Sed plerique ad Salam Thuringicam collocant, cum tamen & in Franconia celebris decurrat Sala, qui Mœno ad Gemundam miscetur. Hunc a Strabone nominatum, Autor doctissimus putat, quando is scripsit, Drusum inter *Salam* & Rhenum bellum felici successu gerentem

obiisse.

obiisse. Nam Salam Thuringicum nondum tunc Romani noverant, ut ex Drusi expeditionibus Germanicis ostendit. Hunc eundem *Salam* sive *fluvium sale fœcundum* esse statuit, ad quem, Tacito autore, Hermunduri Cattos ingenti prælio devicere. Nam Sala Thuringicus longe a Cattis remotus fluxit, ut ad eum de finibus cum Hermunduris certare non potuerint. A Sala Franconico dictus etiam est *pagus Salageuue*, unde *Legi Salicæ* nomen. *Castrum Saltzburgum* in eo jacet; & sub eo *palatium Salæ* in insula, quam ibi Sala facit, olim conspicuum fuit, Neostadio proximum. Recentiores quidam tradunt, Pharamundum Salzburgi resedisse, quod tamen Noster non plane affirmat, quanquam agnoscat, Clodionem quoque non procul inde sub sylva Thuringica in Hennebergico tractu castrum *Dispargum* incoluisse, unde ibi adhuc mons, *die Diesburg* dictus, nomen servet. Gregorius Turonensis suo tempore hoc castrum in *termino Thuringorum* jacuisse ait, quod non *in finibus*, sed *in regione Thuringorum* exponendum est. Thuringi enim non solum successerant Francis in pagis *Bodogeuue* & *Windogeuue*, hoc est, in terris a Boda fluvio & Albi ad Sylvam Thuringicam usque extensis, sed Francos sub Childerico I etiam Pagis *Salageuue* & *Wirogeuue* sive *Weringeuue* expulerant, aliasque gentes Mœnum inter & Danubium hærentes oppresserant, unde ab ea ætate usque ad Caroli Martelli tempora *Thuringia* ab Albi ad Danubium usque extensa fuit &, quicquid *Hermunduri* tenuerant, complexa est. Geographus Ravennas hac de causa *Thuringiam, antiquitus Germaniam* dictam esse refert, eamque inter Saxones, Francos Rhenenses & Suevos sive Alamannos collocat. Inter fluvios Thuringiæ recenset *Bac* & *Reganum, qui in Danubio mergantur.* Ubi *Bac* forte ex *Nabac* sive *Nabi* corruptum est: nam *Nabis* & *Reganus* etiamnum extant, & a Danubio excipiuntur. Thuringia igitur Danubio tunc terminata est. Eugippius in vita S. Severini *Thuringorum* & *Alamannorum* in *Noricum*, trajecto Danubio, incursiones commemorat. *Hunnos* ex Pannonia in *Thuringiam* irruisse, Gregorius Turonensis & Paulus Diaconus referunt. *Winidos Slavos* sub Samone Rege, hoc est, *Carantanos*, Thuringiam vastasse, Fredegarius testatur. *Super Thuringos* habitare *Suevos*, Procopius in-

inquit; ejus vero ætate Suevi jam Nicro terminabantur, & ad hunc fluvium Thuringis vicini erant. Jornandes, Suevos Thuringis septentrionem versus confines esse, profitetur. Continuator Fredegarii scribit, Carolum Martellum Carolomanno filio testamento legasse *Austrasiam*, *Sueviam* & *Thuringiam*. Possedit vero Carolomannus non solum Thuringiam nunc ita dictam, sed etiam, quicquid nunc Circulus Franconiæ complectitur; omnis ergo hæc regio *Thuringia* tunc dicta est; neque enim ad Sueviam pertinebat, quam nemo tam late extendit. Qua occasione vero pars maxima Thuringiæ nomen mutarit, & appellationem *Novæ Franciæ* sive *Franconiæ* & *Partis Austriæ* aut *Franciæ Orientalis* receperit, pluribus Autor pandet in *Antiquitatibus Ducatus Franciæ Orientalis*, quas jam prælo subdit. Sanctimonialis Heidenheimensis in Vita S. Willibaldi Eichstetensis Episcopi primi dicit, eum venisse *in Thuringiam* ad S. Bonifacium & ibi in Episcopum consecratum esse *in loco, qui dicitur Sallpurg*, pro quo Anonymus in Vita S. Willebaldi *Salzburg* rectius habet. Refutat hic Autor illos, qui Salzburgum hoc ad Salam Thuringicum collocarunt. Est ibi quidem arx *Salburgum*, sed in dextra Salæ ripa; atque ita Bonifacii ævo in Sorabis jacuit, nondum Christianis nec Francis submissis, ut adeo ibi nullatenus Synodus haberi & in ea Willibaldus consecrari potuerit. Ostendit porro Ill. Autor, in eadem Synodo, paullo tamen ante Willibaldum, *Burchardum Wineburgensem* & *Wittam Buriburgensem* Episcopos creatos: *Adelarium* vero, quem vulgo Erfurtensem Episcopum ferunt, nunquam Episcopum fuisse, sed *Presbyterum* cum S. Bonifacio Martyrium passum. Hac occasione Synodos a Bonifacio habitas in ordinem redigit, & hanc Saltzburgensem inter eas necessario computandam esse demonstrat. Willibaldus enim in Vita S. Bonifacii indicat, Synodum Suessionensem fuisse *quintam*, cui præsederit Bonifacius. *Prima* vero sine dubio fuit *Bajoarica* anno 740 congregata *Frisingæ*, ut suspicio est, in qua Bajoaria in quatuor diœceses dispertita fuit. *Secunda* fuit hæc *Salzburgensis* anno 741; *tertia* autem illa, quam vulgo & erronee *Concilium Germanicum primum* nominant, & Autor anno 742 etiam *Salzburgi* in Castro Regio habitam existimat, quia ipse Carolomannus Major domus

mus regiæ ei interfuit. *Quarta* Sixtinis anno 743, & *quinta* apud *Suessiones* A. 744 coacta est. Sic omnia bene cohærent. Veteres Annales Francici ajunt, A. 768 Pippinum Regem *in castro Sels* Pascha celebrasse, quod a *Castro Salz* sive *Salzburgi* non differt, quia *e* & *a* olim permutabantur, ut Noster pluribus exemplis ostendit. Ab hoc vero tempore sub Carolo M. non tam frequens Castri, sed plerumque *Palatii Salz* sive *Salæ* mentio fit. Et Laureshamenses Annales asseverant, Carolum M. A. 790 *per Mœnum fluvium ad Salæ palatium in Germania juxta Salam fluvium constructum, navigasse: atque inde iterum per eundem amnem secunda aqua Wormatiam reversum esse.* Qui locus invicte probat, Salzburgum & Palatium Salæ ad Salam Franconicum sita fuisse. Poeta Saxo hoc distinctius prodit, ubi ad hunc ipsum annum canit:

Est aggressus iter Mœnum navale per amnem,
Ascenditque per hunc, donec prope mœnia venit
Magna Palatinæ sedis Salt nomine dicta,
Nascenti vicina Salæ: nam fluminis hujus
Rivus adhuc modicus hæc ipsa palatia cingit,
Vix raucum per saxa ciens resonantia murmur.

Ex Mœno itaque Carolus M. in Salam ascendit, quousque navigari potuit. Navigabilem vero olim usque ad Salzburgum & Palatium Salæ fuisse, non incredibile est. Hodie alveus molendinis impeditus, & tractu temporis sabulo advecto altior factus est, quæ fata & alii Germaniæ fluvii olim navigabiles habuerunt. *Palatium* vero, cum ejus ante Carolum M. nulla mentio fiat, ab ipso Carolo M. constructum reor. Adjacet ei Sylva olim ingens *Salzforst* dicta & Regum venationibus commoda. Regio amœnissima est & vini frugumque ferax. Non mirum ergo est, hoc Palatium ab Imperatoribus & Regibus nostris tempore præsertim autumnali, venationis causa, frequentatum fuisse. Anno 793 Ludovicum ex Italia ad patrem Carolum M. in loco *Salz* dicto venisse, Anonymus in Vita Ludovici Pii testatur. Anno 803 Annales veteres scribunt, Carolum legatos Imperatoris Constantinopolitani recepisse *in Germania super fluvium Sala, in loco, qui dicitur Salz,* quem Anna es Hildesheimenses hic *villam regiam* appellant. Ibidem hoc ipso tempore privilegium Fortunato Patriarchæ Gradensi dedit,

dit, ab Ughello Ital. Sacræ Tom. V pag. 1181 recensitum. Datum id est *Idus Augusti in Salz palatio nostro*, ut verba ipsa habent, in quibus Cointius pro *Sacro* recte reposuit *Salz*. Ibidem hoc ipso anno 803 Saxones in gratiam recepit Carolus M. eosque liberos & Francis pares declaravit, ut ex Poeta Saxone & Chronico Quedlinburgensi liquet. Hic quoque anno 803 Episcopatum Halberstadensem confirmatum, ejusque limites descriptos esse, Autor probat. Anno 804 *Caroli M. Imp. Capitulare, quarto Imperii anno datum ad Salz*, prodiit. Ludovicus Pius Imp. anno 826, testibus Annalibus Laureshamensibus, ex conventu Ingelheimensi *trans Rhenum ad villam, quæ Sels vocatur, cum comitatu suo profectus est*; quam villam Anonymus in Vita Ludovici Pii *Salz* rectius vocat. Hic & tunc Neapolitanorum Legatos suscepit, & *transacta autumnali venatione circa Kalendas Octobris per Mœnum fluvium usque ad Franconofurt secunda aqua migravit*. Ludovicus Germanicus anno 841 post prælium Fontiniacense *mediante mense Augusto venit ad villam regiam, quæ vocatur Salz*, ut etiam Annales Laureshamenses habent. Ludovicus III Rex anno 877 Sigehardo Abbati Fuldensi privilegium dedit, quod dicitur *Actum Salz villa regia*. Idem, secundum Annales Fuldenses, anno 878 *a diebus Quadragesimæ usque ad mensem Majum moratus est in villa regia, quæ vocatur Salz, & inde transiens apud Franconofort generalem habuit Conventum*. Arnulfus Imp. anno 897, iisdem Annalibus testibus, Fulda *ad curtem, quæ dicitur Salz, pervenit*. M. P. R. Meichelbeck Hist. Frising. T. I pag. 171 Diploma Ottonis I Regis anno 940 IV Kal. Jun. datum exhibet, cui subscriptum: *Actum Salce*. Eo vero tempore Ottonem in Franconia egisse, res gestæ evincunt. Otto III Imp. tandem *Castellum & sui juris curtem Salce*, hoc est, *Salzburgum* & *Palatium Salæ* sanctissimæ dignissimæque sedi Wirceburgensi, ut verbis diplomatis utamur, ad honorem Mediatoris Dei & hominum Salvatoris mundi dedicatæ, & in venerationem pretiosissimorum Martyrum Kiliani, Colonati & Totnani constructæ, cum omnibus ad illud pertinentibus & cum integro *Pago Salzgouui* sive Salageuue, *villisque ac sylvis innumerabilibus ad preces Heriberti Archiepiscopi Coloniensis & Bernhardi Saxoniæ Ducis, ob remedium animæ genitoris sui suæque matris*
Theo-

Theophanu Imperatricis Augustæ, nec non propter ineffabilem dilectionem & obsequium Domini Heinrici venerandi Pontificis Wirceburgensis, solenni traditione donavit. Autographum Diplomatis, inter rariora numerandi, Archivum Ecclesiæ Cathedralis asservat. In ejus titulo *Otto tertius* se *servum Jesu Christi & Romanorum Imperatorem Augustum* vocat, quo nomine etiam utitur in Diplomate Nienburgensi anno 1000 Kal. Maji dato. Ex Hildeshemensi Archivo Ill. Autor etiam produxit initium alius diplomatis A. 1001 X Kal. Febr. dati, in quo dicitur: *Otto tertius, Romanus, Saxonicus & Italicus, Apostolorum servus, dono Dei Romani Orbis Imperator Augustus.* Subscriptio diplomatis Castrum & Palatium Salæ concernentis hoc est: *Data Idus Maji, anno Dominicæ incarnationis Millesimo, Indict. XIII, anno Tertii Ottonis regnantis XVI, Imperii IV. Actum Aquisgrani feliciter, amen.* Loco Sigilli appensa est Bulla plumbea, quam exacte delineatam Autor inseruit. In antica parte est Protome Imperatoris cum serto laureaceo & diademate quoque quatuor liliis ornato. Circum legitur: OTTO IMPERATOR AUGUSTUS. In postica Imperator stat indutus habitu militari: caput galea tectum est, crinibus contortis in tergum defluentibus: dextra tenet hastam regiam cum vexillo, in quo lilium cernitur, humero inclinatum, & scutum. Inscriptio addita est: RENOVATIO IMPERII ROMANORUM. Mabillonius eandem bullam ex alio diplomate edidit, sed minus accurate delineatam. Juxta Palatium in sinistra Salæ ripa & in pago Grapfeld, qui ibi incipiebat, jacebat & *villa Salza*, quam Henricus II Rex anno 1002 eidem Henrico Episcopo Wirceburgensi donavit diplomate, quod Autor noster etiam ex autographo publicavit. *Villa Salza* etiam *Obersalza* olim dicta est, & nunc est *oppidum Neostadium ad Salam.* Distinguenda ergo sunt, quanquam proxime sibi adsita, *Castrum Salz* sive *Salzburgum*, *Palatium Salz* & *villa Salz.* In donatione Castri Salz Otto III Imp. excipit *prædiolum*, quod inde per Chartam largitus erat *Gotzoni* cuidam, quem ideo ab Episcopo Wirceburgensi Advocatum hujus loci constitutum putes, & ab eo *Advocatos de Salzburg* (die Vögte von Salzburg) descendere. Sub his Salzburgum Ganerbinatus factus est tandem. Castri rudera magnifica sane restant,

restant, unde prospectus lætissimus in valles subjectas patet. Palatii ne vestigium quidem amplius cernitur: locus tamen Poetæ Saxonis de ejus situ in insula Salæ dubitare nos non sinit. Fata ergo eadem habuit cum *Palatio Grona*, quod in monte prope Gottingam ad amnem Gronam substitit olim; nunc lapidibus avectis in agros commutatum est. Mons vero, dum adhuc *der Burgberg* dicitur, palatii memoriam solus conservat & cives Gottingenses *Burgum* sive *palatium Grona* ab Imperatore adhuc in feudum accipere tenentur. *Triburia* quoque ad Rhenum celebre Palatium fuit; sed nec in villa, quæ nunc *Trebber* vocatur, vel minimum de eo indicium reperias. Villæ Salz partem possedit *Richenza* Regina Poloniæ, quæ & hanc anno 1058 Ecclesiæ Wirceburgensi concessit. Autor de ea ejusque familia pluribus agit, & inter cætera ostendit, *Cunonem Bavariæ Ducem* Richezæ ex fratre Ludolpho nepotem fuisse. Pater Richezæ & Ludolphi erat *Ezo Comes Palatinus Rheni*, & Mater *Mathildis, filia Ottonis II Imperatoris*. Tandem evincit, *S. Liutbirgem* inclusam, quæ Monasterio Michaelsteinensi in Principatu Blanckenburgensi originem dedit, Salzburgi in Franconia natam esse. Obiter notamus, pag. 27 inseri Inscriptionem Latinam literis Græcis exaratam, quæ nuper Mariæmegingæ in Suevia in Monasterio Franciscanorum reperta est hujus tenoris:

ΕΥΠΟΡΟϹ
ΟΥΡΒΙϹΟ ΦΙ
ΛΙΩ ΒΕΝΕΜΕ
ΡΕΝΤΙ ΦΗΚΙ.

Sub verbis hisce incisa lapidi erat Columba, olivæ folium ante se habens: unde concluditur, Euporum & Urbicum Christianos fuisse. Ceterum Ill. Autor nobis indicavit, se omnia, quæ hic brevibus protulit, fusius deducturum in *Antiquitatibus Ducatus Franciæ Orientalis*, quas ex Autoribus coævis & diplomatibus confirmabit, & monumentis Regum Francorum, sigillis, nummis & gemmis illustrabit, cujus operis, quod avide haud dubie exspectabunt Eruditi, Tomum I proxime prelo subjicere constituit. Interim quantum ex hoc opere utilitatis sperari possit, vel ex hoc, quod dedimus, specimine satis liquet.

Jo-

JOHANNIS DAVIDIS KOELERI, HISTOR. & Polit. P. P. & Bibliothecarii Altorffini, Historia Genealogica Dominorum & Comitum de Wolfstein &c. ex ipsis chartis, diplomatibus, codicibus Tabularii gentilitii variisque aliis fide dignis Monumentis &c.

Francof. & Lipsiæ, prostat apud Christ. Riegel, Bibl. Nor. 1726, 4. Alph. 2 plag. 10 tab. æn. 13.

Quandoquidem Kœleriani nominis ob excellentia in res communis patriæ Historicas Genealogicasque merita ea est celebritas, ut Augustissimo etiam Cæsari, CAROLO VI, innotuerit, & singularibus prorsus, quod novimus, summæ gratiæ signis cohonestatum sit, illud fronti libri, quem in manus sumsimus, adscriptum satis de ejusdem præstantia testari videtur. Ea de causa etiam nostra nihil opus erat recensione, aut, quod idem est, laudatione, nisi instituti nostri intercessisset ratio, jussissetque, vino vendibili hic, ut sæpe alias, suspendere hederam. Ex quo Clarissimo Viro historiam in Altdorfina Academia publice docendi munus injunctum est, sibi sedulo elaborandum esse credidit, ut Genealogicum studium, quod Nicolao Rittershusio, Antecessori Altorffino, præcipuam suam culturam debet, in amœnissimo illo Musarum hospitio non intercidat plane; bono omine & magna illius studii felicitate, quod huic novo Statori præ Rittershusio majora aut debet jam, aut proxime debebit. Familiæ Augustæ, Carolingica, Francica, Suevica, Lucemburgica, summa cura emaculatæ atque firmatæ, neminem harum rerum studiosum latent; de Comitibus etiam S.R.I. Illustrissimis spes ingens olim a Nostro est excitata, & en! nobilissimi & gravissimi laboris primitias & quandam veluti promulsidem, sed talem, ita res bene vortat Musis Genealogicis, ut, si ad eam accesseris, non quadam capiaris satietate, sed justarum epularum ardentissimo incendaris desiderio.

Opus ipsum in duas partes sua sponte scinditur: Historiam Wolffsteinianam ipsam, & Codicillum diplomatum & documentorum variorum historiam Wolffsteinianam illustrantium, de quo libellis, chartis, diplomatibus, literis, laudis, privilegiis,

 epi-

epitaphiis sat instructo, non est, ut plura dicamus. Historia autem Wolffsteiniana tribus Capitibus absolvitur. Primum Genealogiam & successiones Wolffsteiniorum a Seculo XIII usque ad nostra tempora exponit. Initium Illustrissimi stemmatis est a *Godefrido Seniore de Sulzperg*, nobili & milite, non quod ab hoc Viro condita sit gens, aut nobilitatis honorumque aliorum decora eidem primum illata sint; sed quod injuria temporum, an majorum incuria, carere nos jusserit idoneis testimoniis, quibus, si exstarent, fortes multos majores longæ nocti eximere liceret. Sane in charta Rabadonis Comitis Palatini Bavariæ & Henrici Comitis de Ortenburg A. 1217 fuit testis; idem A. 1272 Cœnobium monialium Cisterciensis Ordinis, *Felix Porta* (*Seligen Pforte*) vocatum, fundavit; ab Heinrico etiam Raspone, Rege Romanorum & Landgravio Thuringiæ, alterum Castrorum Adelenburg vel Heimburg in castrense feudum A. 1246 accepit; quæ omnia, eundem nec novum hominem fuisse, nec tenui fortuna, clarissime testantur. Hujus Godefridi I ex Filio Godefrido II fuere Nepotes Leopoldus I de VVolffstein & Albertus I Senior de VVolffstein. Leopoldi familia in duos ramos VVolffsteinensem & Allersbergensem late effloruit, sed paulo post emarcuit. Servata adeo gens per Alberti I posteros, quos inter Nepotes Albertus III & VVigulejus, ille Lineam in Sulzbergo inferiore ineunte Seculo sexto decimo extinctam condidit, hic lineam in Sulzbergo superiore propagavit. VViguleji Nepos Albertus V a Carolo V an. 1522 Liberi Baronis in superiori Sultzbergo dignitatem accepit; Alberti autem V Atnepos Albertus Fridericus A. 1673 ab Imperatore Leopoldo S. R. I. Comitibus adscriptus est. Hujus Filius Christianus Albertus Pater Patriæ laudatissimus suis feliciter imperat, filio unico decenni Friderico Wilhelmo Augusto post multam sed aut femininam aut minus vitalem sobolem ex illustrissima uxore, Augusta Friderica, Comite de Hohenloe & Gleichen susceptam, in spem Patriæ superstite. Afferta præstantissimis monumentis ubique sunt firmata, adjectæque Tabulæ & Progonologicæ, & Genealogicæ, ut summæ perspicuitati nihil omnino deesse videatur. Hactenus optime meritus est de Wolffsteiniis suis celeberrimus Autor; sed si, eundem magnam etiam nobilitatis Germanicæ partem sibi de-

vin-

vinxisse, originibus vel demonstratis, vel illustratis, dixero, non erravero, uti fatebuntur, qui doctissimas notulas accuratius paulo inspicient. Hoc modo attigit Vir doctissimus p. 8 Haydeckios, p. 16 Nortenbergios, Seldeneccios & Bebenburgicos, p. 32 Pincernas de Reicheneck, p. 33 Breitensteinios, p. 40 *die Spaten*, p. 44 de Thungen, p. 57 Parsbergios, p. 59 Buchbergios, p. 60 de Kamer, p. 61 Waldenfelsios, p. 69 Lichtensteinios, p. 70 Rosenavios, & Stauffios de Ernfels, p. 75 Frauenbergeros, p. 81 Mareschallos de Pappenheim, p. 85 Tœrringios, p. 86 Schaumbergios, p. 91 Kunspergios, p. 92 Grumbachios, p. 96 Steinios, p. 98 Wiesenthavios, p. 103 Degenbergios, p. 110 Abspergios, p. 128 *die Schutzsper, genannt Milchling*, p. 150 Teufelios in Gundersdorf, p. 154 Heydeggios p. 171, Puchaimios p. 176, Thanhausios p. 183, Freybergios, p. 185 Lodronios, p. 187 de Scala, sive *von der Leiter*, p. 185 Windischgrætzios, p. 190 Pæmpflingios Weyneggiosque, p. 192 Ebersteinios & Rogendorfios.

Caput II Possessiones, Dignitates, Jura, Prærogativas Wolfsteiniorum exhibet. Ad possessiones pertinet Castrum Wolfstein, quod versus orientem æstivum unius horæ intervallo a Neo-foro, Palatinatus Superioris oppido, in edito monte situm olim jacebat, nunc dirutum & prostratum, nec ad Wolfsteinios amplius pertinet. Castrum adeo patrimoniale est Sulzbergum, in altissimi montis cacumine duabus leucis a Novo-foro situm; superius appellatum, quod inferius olim in eodem montis jugo exstaret nunc plane dirutum. Sed & arx vicusque Pyrbaum ad Wolfsteinios pertinet; Allersberga vero olim exciderunt. Ditiones Saltzburgensis ac Pyrbaumensis immediate subsunt Imperio Germanico, Dominique eorum soli Imperatori obnoxii ad Circulum Bavaricum pertinuere, Comitibus autem S. R. I. inserti, inter Franconicos locum Nostitios inter & Schœnburgios medium occupant, & Status Imperii immediati jura, plenariamque territorialem superioritatem exercent. Beneficia & decimas nonnullas debent Episcopo & Principi Eichstadiensi, Duci Palatino Neoburgico, & Marchioni Brandenburgico Onoldino. Sed & ipsi nobilia feuda concedunt Vasallis suis, quos inter Reverendissimum capitulum Ecclesiæ Cathedralis Eichstettensis, Respublica Norim-

bergensis & Familiæ nonnullæ patritiæ ejusdem Reipublicæ nomen suum profitentur. In Torneamentorum monumentis probis & genuinis, ut de Rixnerianis fabulis taceamus, honorifica Wolffteiniorum fit mentio; Insignium autem decore nunc utuntur in hunc modum. Scuto simplici aureo, in quo duo leones pardini rubei conspiciuntur, galeæ insistunt duæ, prior coronata inter expansas alas duas nigras vulturis, quarum singulæ pennæ lineis trium aureorum trifoliorum notatæ sustinent leonem exorientem coronatum & aureum; e posteriore protenditur cum collo caput lupi nativi coloris, collari aureo redimitum, portantis aureo ore agnellum nigrum ungulis aureis ornatum; laciniæ circumfluunt aureæ & nigræ.

Cap. III denique vulgarissimi errores nonnulli de Wolffteiniis refutantur, quorum primus est, Wolffteinios eo demum tempore, quo acquisiverunt nomen & dignitatem liberi Baronatus, in ordinem Dynastarum Imperii immediatum relatos fuisse, ac jura territorii Imperio plane subjecti accepisse; alter: Wolffteinios Bavaricis, Neoburgicis & Sultzbacensibus Landsassiis quodammodo esse accensendos; tertius denique eorum, qui Wolffteinios Collegio Comitum Suevicorum adscribunt, cum anno Seculi præteriti sexagesimo octavo Collegio Comitum & Baronum Franconicorum accesserint. Hæc de ipsa Historia Wolffteiniana. Nunc de ejusdem ornatu dici posset, nisi jucundissimas imagines oculis usurpare quam describere esset satius. Indicandum tamen est, esse Tabulas æneas XIII, sigilla, lapides sepulchrales, nummos, insignia aliaque Wolffteiniorum monumenta sistentes; præterea Iconismi frontes sectionum exornant VI. Initiales etiam literæ æri sunt incisæ V, Coronides eodem artificio additæ V, non inani lubidine artificis effictæ, sed magna cura ab celeberrimo Autore selectæ & ordinatæ, ita ut omnia ista ornamenta vel Historici, vel Heraldici, vel Topographici quid magna animi oblectatione exhibeant.

AMOENITATES LITTERARIÆ, QVIBUS variæ Observationes, scripta item quædam anecdota & rariora Opuscula exhibentur.

Tomus

Tomus V.

Francof. & Lipſ. apud Dan. Bartholomæi, 1726, 8.
Plag. 20.

NOn ſine voluptate etiam hanc partem *Amœnitatum Cl. Schelhornii*, probis obſervationibus refertiſſimam, perluſtravimus. Primo ſtatim loco comparet lepida Diſſertatio *de Solœciſmis litterariis* a nonnullis circa vocabula quædam aut etiam Chronologiam commiſſis. Memorat nempe, quomodo Albertus de Eyb ex titulo libri *Hermaphroditi* nomen viri fecerit, quem nominavit *Jo. Antonium Hermaphroditum:* quomodo Præſul quidam *Clementinas* & *Novellas* pro meretricibus, alius autem *Decalogum* pro honeſto & ſatis ſpectato viro habuerit: ut alii Hebraicæ aut Græcæ linguæ ignorantia in ſimiles errores prolapſi ſint. Nec omittit *Sympoſium* illud Lactantii in viri nomen transformatum; neque hiſtoriolam de aulico Franciſci regis Galliæ, qui *epigramma* genus edulii eſſe putavit, & de alio Gallo, qui libros *dominorum* elogio, tamquam filios viri eruditi, inſignivit. Hinc & §. 7 oſtendit, Theophraſtum Paracelſum prænomen *Aureoli* adſumſiſſe ex male intellectis Hieronymi verbis: *Fertur aureolus Theophraſti liber* &c. Alii ex vernaculis verbis *fare wel, weiland* nomina Propria fecerunt, & *Tomum* pro viro valde docto & πολυγράφῳ habuerunt, quod vidiſſent, libris plurimis additum *Tomus I, Tomus II* &c. Quin & ſanctos, malos genios, hæreticos & alia portenta ex innocentibus vocabulis effictos eſſe, variis exemplis monſtratur, quæ longum eſſet hic repetere. Concludit Diſſertationem duobus Epigrammatibus in factum Juſti Lipſii, qui Virgini Halenſi virilem veſtem dicavit, ob quod in altero *Solœciſmi* arguitur. Sequitur II *Epiſtola M. Jo. Conradi Durrii, Prof. Alt. ad Dom. Georg. Sigismundum Fuhrerum, de Johanne Fauſto*, qua non modo totam iſtam ineptiſſimam Fabulam, olim quidem ideo uſurpatam, ut rudis plebecula horrendo iſto Fauſti exitu mota a ſuperſtitione & magicis artibus revocaretur, poſtea autem magis magisque corruptam, fabulam tamen, non hiſtoriam eſſe, abunde & ex ipſo commento deſumptis argumentis evincit. Occaſionem autem fictioni dediſſe *Jo. Fauſtum, Germers-*

mersheimensem, *Palatinum*, qui inter primos in Germania typographicam artem excoluit, & adeo monachis, qui scribendo multa lucrabantur, detrimento fuit: istos nempe odio impulsos Faustum præstigiatorem abominandum fecisse, non imperite demonstrat. III *de Jo. Aventini Annalium Epitome, variisque ac variantibus editionibus* Anonymi Dissertatio exhibetur. Nempe ipse Aventinus dum viveret, Annales non edidit. Epitomen tamen eorum publici juris fecit hoc titulo: *Bayrisches Chronicon: im Latein verfertigt: und in syben Puecher getailt ein kurtzer Auszug* &c. impressam (ut in calce libri notatur) Noribergæ apud Fridericum Leypus A. 1522, fol. ut vocant, minore. Fata etiam & dotes, quæ varias ipsorum Annalium editiones illustraverint, accurate recensentur. IV inseritur *Petri Lambecii de bibliotheca Vindobonensi Commentariorum Lib. IX fragmentum*, ex operis hujus præstantissimi exemplo in bibliotheca Uffenbachiana Francofurti ad Mœnum existente descriptum, quod Græcos quosdam codices MStos recenset, & alioquin eadem forma, ut nempe adnotationes quædam margini addantur, quæ in editis libris Commentariorum observatur, sistitur. Et quamvis jam olim hæc λείψανα typis descripta sint, tamen quia non plures, quam duas plagulas compleverunt, hodie rarius obvia sunt, nec adeo immerito hic repetuntur. V legimus *Marci Velseri antiquorum, quæ Augustæ Vindel. exstant, monumentorum supplementum*, quod Cl. M. Jacobus Bruckerus ex editione monumentorum illorum Veneta 1594, fol. cujus oræ ipse illustris Velserus hæc additamenta inscripserat, excerpsit: dignum sane, quod a tenebris vindicaretur. VI *Analecta ad Historiam Francisci Josephi Burrhi*, ubi excerpta ex variis epistolis, integræ etiam epistolæ de artibus & præstigiis Burrhi, & Bulla, quam vocant, ab inquisitionis Officio conscripta, quæ immanes viri errores late enumerat, exhibentur. VII *Tabulæ donationis, quibus D. Huetius, Episcopus quondam Abrincensis, suam bibliothecam Jesuitarum domui professæ Parisiensi addixit*, quibus inter alia sollicite cautum, ne vel unicus liber extra istud, quo ejus bibliotheca asservatur, sacrarium aliorum commodis concederetur. VIII sequuntur *Epistolæ quædam ineditæ*, ut Jani Gruteri ad Mich. Piccartum, Bohus-

huslai Balbini ad M. Kœnigium, Andreæ Chrift. Efchenbachii ad eundem, Almelovenii ad Helenam Sibyllam Wagenfeiliam, cui adjectum carmen gratulatorium Elifæ Kolartiæ de recuperata ab Almelovenio fanitate. IX *Electa Epiftolica* h. e. Excerpta ex litteris virorum doctorum ad Theophilum Spicelium datis, quibus & tria Jo. Fabricii in Comenii obitum epigrammata feftiva continentur. X *Oratio in laudem Bartholomæi Bertlini Ecclefiaftæ Memmingenfis confcripta A. 1563*, & nunc primum edita. XI *Differtationis de libris rarioribus continuatio*, qua dictis Tom. II & III quædam adjiciuntur, v. g. de Rituum Ecclefiafticorum Romanæ ecclefiæ libris, de libris combuftis, aliisque talibus: ubi fimul ex Moroneffæ libello D. Lutheri quædam elogia recitantur, p. 250 fqq. Agitur ibidem de *Otfridi* Evangeliorum libro, eaque occafione nunciat Cl. Schelhornius, Schilteri Thefaurum Antiquitatum Germanicarum cum maxime Ulmæ prelum exercere, in quo ifte *Otfridus* agmen ducit. Ceterum ii potiffimum hic libri recenfentur, qui aliorum doctorum hominum judicio inter raros relati funt: quanquam & fuo judicio raros Cl. Autor nominet. Agmen obfervationum cogunt XII *Addenda & Emendanda* in Tomis III, IV & hoc ipfo V.

BIBLIOTEQUE HISTORIQUE ET CRITIQUE DES Auteurs de la Congregation de S. Maur.

i. e.

BIBLIOTHECA HISTORICO-CRITICA
Scriptorum e Congregatione S. Mauri; Autore PHILIPPO LE CERF, Benedictino.

Hagæ Comitum, apud Petrum Goffe, 1726, 8.
Alph. 1.

ETfi de Benedictinis e Congregatione S. Mauri ante paucos annos commentari e Germanis cœperit R. P. *Hieronymus Pezius*; non parvum tamen fpicilegium fibi relictum vidit Rev. Autor, cui utique de civibus fuis ac fui Ordinis Sociis rectius conflare potuit. Recentem quidem, & fere nuper natam, hanc Societatem effe, non diffimulat, adeo ut mirum non fit, quod tot ex illa Viri celebres non prodierint, quot formando grandiori Bibliothecæ corpori fufficere videantur. At cum multa Bibliothecarum Syfte-

Systemata ideo non paucis laborare nævis probe intelligeret, quod concinnandis illis tum demum manus adhibitæ fuissent a Viris doctis, cum Autorum Ordinis memoria temporis edacitate jam prope evanuisset; hinc mature colligendis Sociorum meritis operibusque eruendis adhibendam operam putavit, quam forte successu temporis alii ex eodem ordine supplere atque emendare possint. In eo vero egregia laude dignus est Cl. Autor, quod nec invidiæ nec adulationi aliquid dedisse videtur, adeo sinceram & exactam crisin ubique servans, ut nec sociis suis parcat, si digni censura fuerint; quod, dum DD. Martianæum, Pisantium & Lironium, ultra meritum in Republica Litteraria famam & opinionem assecutos fatetur, ingenue comprobat p. 287 sqq. Menardi vero, Mabillonii, cujus honori inserviturus, insigne inscriptionis Latinæ monumentum Bibliothecæ inseruit, Acherii, Galloisii, Delfavii, Massueti, Bulteavii, Gerberonii, Gesvresii, Lamii, Garnierii, Roussellii & Ruinarti memoriam extrema quoque tempora servatura esse, plenus bonorum ominum spondet. In ipsa construenda Bibliotheca ita versatur, ut cujusque indolem & studia, & quæ monumenta dedit, narratione judicii plena exhibeat. Dabimus hujus rei aliquot specimina. Primum *Lucæ Acherio* locum concessit, modestiæ laude in-
p. 4. primis commendabili, quod rerum ineditarum collectionem satis præstantem sub *Spicilegii* titulo ediderit. Nec tamen dissimulat, eum majorem nominis sui existimationem Societatis tum vix instauratæ fama, quam scriptis suis sibi conciliasse. *Joachi-*
60. *mum Contartium* vitæ sceleris puræ laude commendat; libellos vero ejus, ad vitam spiritualem spectantes, stylo paulo obscuriori ac minus eleganti conscriptos, notat. *Michaelem Felibienum* eru-
124. ditione & solertia nemini secundum sistit; in Historia autem Monasterii S. Dionysio sacri judicandi artem desiderat. *Fran-*
185. *cisco Lamio* ingenii gloriam concedit; quo tamen subinde ad luxuriam abusus esse videatur. *Joannem Lironium* notat, quod
199. in Bibl. Auctorum Gallicorum quadrata rotundis, rudes doctissimis hominibus misceat. Miratur, cur *Ant. Vincent. Thuillerius*
473. edendo Polybio operam impenderit, quem gravioribus exercери negotiis, par fuisset; quamvis dignior hac censura videri posset

ſet. ***Lud. Gabr. Bugnotus***, celebris Barclajanæ Argenidis commentator, quem ſine nota quidem dimittit. Doctrinam Romanæ Eccleſiæ; ſi quis alius, egregie callet Noſter, teſtatus illud, ſive difficillimas de Gratia divina controverſias enarraret, ſive de auctoritate Romanorum Pontificum diſſereret; ex quibus illos, qui profligata vita Servatoris doctrinæ offecerunt, Petri ſedem non diu tenuiſſe, forte magis optat, quam credit. In SS. Patrum editionibus, quas magno ſtudio procurarunt Viri hujus ordinis doctiſſimi, tanta imprimis cura verſatur Cl. Autor, ut, qui concinnas ejus recenſiones legerit, ipſos libros præ oculis habere videatur. Ceterum cum iis, quæ de Nicolai le Nourri Diſſertatione, libellum de mortibus perſecutorum Lucio Cœcilio vindicante, monuit Noſter, conferri merentur Vindiciæ Lactantii, quas S. R. Dan. Maichelius Introductioni ſuæ ad Bibliothecas Pariſinas adjecit.

JO. GOTTL. HEINECCII, JC. AD Legem Juliam & Papiam Poppæam Commentarius.

Amſtelædami, apud R. & S. VVetſtenios, 1726, 4.
Alphab. 2 pl. 17.

Legis Papiæ Poppææ capita tantum non per omnes juris civilis articulos ſe diffundunt, ut veriſſime judicarit Jan. Vinc. Gravina, ***tam multa huic legi Jureconſultorum reſponſa & fragmenta veterum eſſe implicita, ut, qui hac luce careat, eum in curſu juris paſſim offendere oporteat & prolabi.*** Idque Virum ſummum Jac. Gothofredum etiam permovit, ut inter fontes juris civilis huic legi dandum eſſe locum cenſeret. Et vetuſtiſſimum eſt jurisprudentum de lege Papia Poppæa bene merendi ſtudium, cum ex antiquis jam præter Celſum, qui obiter eam ſeptem pandectarum libris expoſuerat, ſex Jureconſulti, Terentius Clemens libros XX, Junius Mauricianus & Ulpius Marcellus libros ſex, Cajus quindecim, Domitius Ulpianus libros XX & Julius Paullus decem, in modum commentariorum, ad hanc legem ſcripſerint, quorum fragmenta bene multa ſuperſunt in Pandectis. Poſt re-

vocatas in lucem meliores literas resuscitata quoque nobilem hanc Juris Romani partem a tenebris vindicandi, in ordinem restituendi atque illustrandi contentio. Hinc subnati Læv. Torrentii & Justi Lipsii, illius ad Horatium, hujus ad Tacitum de hac lege excursus; hinc Franc. Balduini *de lege Papia Poppæa, Falcidia, Voconia & Rhodia* liber singularis; hinc Joannis de Pareia & Ramez del Manzano commentarii; hinc Fichtneri, Kirchmaieri, Mulleri aliorumque dissertationes prodiere. Sed & præter institutum haud exiguam lucem nonnullis legis capitibus affuderunt Viri insignes, Barn. Brissonius *de jure connubiorum*, Ferd. Paez, Ulyssiponensis, *de numero liberorum excusante a muneribus publicis*, & M. Vertranius Maurus eleganti commentatione *de jure liberorum*. Omnium horum curas longe superavit Jac. Gothofredus, qui primus legis Papiæ Poppææ capita & fragmenta ordini integritatique suæ restituere aggressus est, brevemque, sed eruditum & præstantem commentarium adjecit. Sed præclarum hoc opusculum & primis juris stipendiis, ut ipse profitetur, ei adhuc juveni exciderat, nec supremam sustinuit Autoris limam, dum post ejus fata ab Esaia Colladone, senatore Tigurino, ex defuncti ultima voluntate in dias luminis auras exivit. Inde non mirum, libello multos adhæsisse nævos, cum antea viris doctissimis, tum Nostro imprimis observatos. *Dum enim*, inquit Noster, *varias leges Papias Gothofredus confudit: dum aliqua ex legibus Juliis de adulteriis & judiciorum publicorum Papiæ Poppææ adsuit: dum quædam maximi momenti capita prætermisit, quædam in sensum plane alienum detorsit: dum SCta atque interpretamenta JCtorum veterum ab ipsa lege non satis accurate secrevit: dum denique sibi omnia indulsit in emendandis, fingendis refingendisque legum inscriptionibus: fieri profecto non potuit, quin post messem ejus magnum aliis idem saxum voluturis spicilegium superesset.* Hos itaque nævos tollere ipsamque legem Juliam & Papiam Poppæam pleniorem, ac multo accuratiorem, quam a Gothofredo factum est, restituere conatus Celeb. Heineccius, tribus exhibuit libris, quod ille plagulis vix undecim complexus erat. Liber primus sistit legis historiam & capita ejusdem, quorum memoria superest, omnia de novo collecta, &, quantum fieri potuit, ad pristinum ordi-

ordinem revocata. Hinc diversas Leges Papias, quas Gothofredus aliique cum nostra confuderunt, velut LL. Papias *de virginibus Vestalibus*, *de sociis nominis Latini in suas civitates remittendis*, *de peregrinis*, a Papia Poppæa accurate discernere docet Caput primum. *Papiam Poppæam*, inquit Tacitus lib. 3 Annalium, *senior Augustus post Julias rogationes* incitandis cœlibum pœnis & augendo ærario *sanxerat*. Duæ legis causæ, totidem partes. Prior pars ad πολυτεκνίαν fuit comparata, quam plerique populi variis institutis promotum ivere. Hinc instituta ad eam directa Hebræorum, Persarum, Atheniensium, Lacedæmoniorum, Thebanorum, Germanorum, sed præcipue Romanorum, Capite altero explicantur. Ipsa legum Juliæ & Papiæ occasio totiusque illius legislationis historia succedit capite tertio, in quo merito laudamus primo antiquum marmor ludorum sæcularium, in quo legis de maritandis ordinibus mentio fit, ingeniose & ad fidem antiquitatis restitutum, deinde locum Suetonii: *Legem de maritandis ordinibus, quum aliquanto, quam ceteras*, severius emendasset, &c.; leviter mutatum, legendo: *severius mandasset*; tertio brevem legis historiam conspectu chronologico comprehensam, ita:

A. V. C. IↃCCXXVI Cn. Cornelio & P. Cornelio Lentulo Coss. Augustus de Lege Julia ferenda ad Senatum retulit, & agre obtinuit S C.

A. V. C. IↃCCXXXVII C. Furnio & C. Silano coss. ante messem ludi saculares facti, quo tempore nondum perlata fuerat lex Julia, sed jam tum, uti videtur, promulgata. Sub finem hujus anni rogata lex, sed antiquata.

A. V. C. IↃCCLVII Sexto Aelio Cato & C. Sentio Saturnino Coss. perfertur lex Julia, sed detracta parte pœnarum, auctis præmiis & vacatione data triennii.

A. V. C. DCCLX Q. Cæcilio Metello Cretico Silano & A. Licinio Nerva Siliano Coss. nova biennii vacatio data est, circumacto priore triennio.

A. V. C. IↃCCLXII Q. Sulpitio Camerino & C. Poppæo Sabino coss. equites abrogationem legis, ineunte anno, frustra urgent, Augustus denuo legis vacationem concedit. Sub finem anni M.

Papio Mutilo, Q. Poppæo Secundo coss. suffectis, fertur lex Papia Poppæa.

De Consulibus his, a quibus lex nomen indepta est, & utriusque gentibus ac familiis tractat Caput quartum, ne quid ad pleniorem historiam deesset. Jamque sequitur præcipuum caput *de legis Papiæ Poppææ partibus & capitibus, & quomodo ea ordini suo restituenda sint.* Prior legis pars agebat de maritandis ordinibus, de præmiis conjugum & parentum, & de cœlibum atque orborum pœnis: posterior de caducis, vacantibus & ereptitiis bonis tractabat, atque hinc *lex caducaria* dicitur Ulpiano. Plura utriusque capita fuerunt, & citatur a Marciano *caput XXXV legis Juliæ*, in *l. 19 ff. de ritu nupt.* ubi tamen pro XXXV rescribi XV jussit Gothofredus, qui ultra XXVIII capita legis de maritandis ordinibus nullum agnovit. Corn. van Bynckershoek non a Marciano caput legis Juliæ ejusque verba allegari, sed a collectoribus Pandectarum autumat adjectum esse titulum, quo Marcianus ad legis Juliæ, nescio cujus, caput XXXV commentatus erat in libro XVI Institutionum, unde depromta est dicta *l. 19.* Noster ad morem huic JCto familiarem, in Institutionibus suis aliorum libros, designatis capitibus citandi, imprimis provocat, multisque confirmare satagit, non alterius, quam Juliæ & Papiæ legis caput & fragmentum in isto Marciani loco superesse. Sed haud contemnenda sunt argumenta, quibus Ill. Bynckershoek suam sententiam verisimillimam fecit, eoque præsertim, quod veteres editores, qui plane ut Græci in Basilicis, solo autoris nomine retento, ubique omiserunt reliqua inscriptionum verba, pariter in h. l. 19 etiam *τα capite XXXV L Juliæ* non adscripsere: & simile est commixtionis Rubricæ cum ipsa lege exemplum in *l. 48 ff. de* V. S. qua multi diu vitiose sunt usi. Quando vero in *l. 7 §. 1 ff. ad L. Jul. de adult. coerc.* allegatnr *lib. 2 de adulteriis Papiniani*, videntur nobis ea verba Triboniani esse. Neque enim de se ita dicturus erat JCtus: *In lib. 2 de adulteriis Papiniani MARCIANUS notat*; quæ eadem formula extat in *l. 57. §. 1 ff. de ritu nupt.* ex qua simul manifestum fit, e Marciani notis ad Papiniani libros de adulteriis ista depromta & commodo loco inserta esse. Cumque lex Julia de adulteriis coercendis in plerisque legibus *tit. ff.* ad

ad hanc L. absolute dicatur *lex Julia*, ejusque diversa capita addito numero citentur, verba autem *l. 19 de R. N.* satis apta sint capiti hujus L. Juliæ, quod sanxerit, *ut*, *qui liberos*, *quos habent in potestate*, *injuria prohibuerint ducere uxores*, *vel nubere*, *cogantur eos in matrimonium collocare*; certe nondum expedita res est, anne fortassis Marcianus, qui, ut diximus, in Papiniani libros ad L. Juliam de adulteriis notaverat, hanc ipsam potius, quam legem de maritandis ordinibus, lib. XVI Institutionum illustraverit. Sed revertamur ad Nostri diligentiam in restituendis Legis Papiæ Poppææ capitibus navatam. Gothofredus non nisi quinque loca in jure nostro viderat, in quibus verba legitima superessent, quibus Noster jam præter *l. 19 ff. de R. N.* quam modo solicitavimus, addit *l. 23 ff. eod.* & *l. 2 ff. de minor. vig. quinq. ann.* atque insuper ex Celsi libris Digestorum reliqua studiose in subsidium vocavit, quæ Gothofredus, paucis exceptis, neglexerat. Comparent hinc fragmenta ex commentariis veterum JCtorum ad priorem partem legis Papiæ secundum librorum ordinem per laterculos accuratius disposita, ita ut imprimis temperatum sit a numeris librorum immutandis, in quo plus justo ingenio Vir summus olim indulsisse videbatur. Hanc tabulam excipiunt ipsa prioris partis capita, illorum fragmentorum ope aliorumque bonorum Autorum ductu restituta & cum textu Gothofredi perpetuo collata, subjectis allegationibus & notis, in quibus haud pauca sane elegantia accessere ad ea, quæ Gothofredus jam annotaverat, & e quibus se profecisse, Noster nec ipse dissimulabit. Capitum numerus ad XLIV auctus visitur, dum duo a Gothofredo penitus omissa, scilicet *de concubinatu*, & *de jure affinitatis inter novercam & privignum*, *vitricum & privignum*, recens addita, & septem capita in viginti quatuor divisa sunt, tribus aliis in unum contractis. Sed in translocandis capitibus, quæ secundum ordinem fragmentorum, aut, prout argumenta legis, sibi invicem respondentia, poscunt, minus recte disposita videbantur, pariter ac in verbis legis ad mentem Autorum & formam antiquitatis concipiendis eximia diligentia elucet, ita ut major pars legis novum prorsus habitum acceperit. Annotabimus præcipua quædam hujus laboris specimina. Ita statim Caput secun-

 dum,

dum, *de ingenuorum nuptiis*, nunc a primo, *de Senatorum eorumque liberorum nuptiis*, separatum e Celsi *Digestorum libro XXX l. 23 ff. de R. N.* in hæc verba conformatum est: *Omnibus* reliquis *ingenuis*, *præter Senatores eorumque liberos*, *libertinam uxorem habere liceto*, neve quid eis, qui duxerint, liberisve ex eo matrimonio natis, fraudi ignominiæve esto. Gothofredus conceperat: *Cæteris ingenuis libertinas uxores ducere jus esto*, *neve quid eis*, *qui eos duxerint*, *fraudi ignominiæve esto*, *liberive eorum legitimi sunto.* In cap. III (ap. Gothofr. II) non solum omiserat Gothofredus initium: *omnes puberes virique potentes matrimonium liberorum quæsundorum causa inire tenentor*; cujus tamen testes sunt Ulpianus *Fragm. XVI §. 1* & Commentator vetus a Crucquio editus ad Horat. *Epod. XVIII* verum & sequentia: *Sexagenarii masculi*, *quinquagenariæ feminæ & spadones a pœnis hujus legis liberi sunto*; male extulerat ita: *Sexagenario masculo*, *quinquagenariæ feminæ nuptias contrahere jus ne esto*: *Post eos tantum annos conjuges pœnis hujus legis solvuntor. Spadonibus item nuptias contrahere jus ne esto*; admixtis Legi Papiæ SCtis Persiciano & Calvisiano. A cap. V (ap. Gothofr. III) *de sponsalibus* resecta, quæ ex lege Papia antiquiore *de Virginibus Vestalibus capiendis* adsuta erat lacinia. Caput sequens non modo emendatum ab errore, quasi de *imparibus nuptiis* statuisset, quæ tamen ex SCto Calvisiano ita demum dictæ, cum hoc caput ad omnes *injustas nuptias* pertinuerit, sed & idem docte suppletum est ex *§. 12 Inst. de nupt.* ubi Justinianus hoc caput expressit; atque verba: *nec vir*, *nec uxor*, *nec socer*, *socrusve*, *nec gener nurusve intelliguntur*; una cum fragmentis Pauli *l. 4 ff. de test.* & Ter. Clementis *l. 146 de V. S.* suo loco sunt reddita, cum ex his textibus perperam acceptis Gothofredus affinxisset capiti, *de divortio libertæ prohibito*, verba: *Gener socerve inviti in reos testimonium ne dicunto.* In cap. X (apud Gothofr. IX) *de jure Quirit. ob liberos consequendo*, delentur merito verba: *At Latina si ter enixa fuerit*, *jura Quiritium consequitor*. Sunt enim non ex hac lege, sed ex SCto, ut diserte Ulpianus *fr. t. III §. 1.* Leges *decimarias*, uti vocantur capita Legis Papiæ, quæ *de decimis* disponunt, & quæ Gothofredus in unum caput XII compegerat, Noster in quinque capita distinxit, cum

verisimilius sit, plura capita, quam unum, *leges* dicta fuisse. Similiter & leges *de solidi capacitate* in capita distinctæ varieque emendatæ sunt: inter alia, quod Gothofredus cap. XIII de *jure communium liberorum* a populo *impetrato* scripserat, cum tamen ex eodem Dionis loco, quem ipse allegat, discamus, Senatum hoc jus tribuisse; quamvis hæc emendatio non videatur adeo magni, cum & Gothofredus per Senatum autoritate populi id factum affirmet. Ad Caput XXIX (apud Gotofr. XVII) obiter notamus, huc demum recte referri *l. 72* (pro qua male apposita *l. 92*, errore typorum, qui apud Gothofredum admissus erat, repetito,) ejusque §. 2, ubi Papinianus docet, *eam Papiæ legis sententiam videri, ne quod omnino nuptiis impedimentum inferatur:* puta per legatum sub conditione cœlibatus relictum. Vix videtur his verbis confirmari posse Caput XXXV (apud Gothofr. XV) *de cogendis parentibus, ut liberos elocent*, quandoquidem non aliud certius, quam *in l. 19 ff. de R. N.* vestigium ejus extat. Caput *de fundo dotali*, legis Juliæ de adulteriis particulam esse, & ipse Gothofredus postea in notis haud invitus agnovit, & confirmavit Ill. Schultingius ad Paulli *Sent. Rec. lib. II, t. 21 b.* Gothofredus ad populum retulerat gratiam Legis Papiæ faciendam, quam Noster Senatui vindicat, autoritate Dionis *lib: LIX*; sed iterum vix discrepat a Gothofredo, præterquam, quod in capite XXXIII (ap. Gothofr. XIX) substituit *Senatus* nomen, cum ille per Senatum factam legis gratiam & asserat, & exemplo illustret ex Livii *lib. 39 c. 19.* Atque hæc sufficiant specimina indicando, quid Noster in restitutione legis profecerit. Libro secundo singula capita legis, quæ ad partem de nuptiis & procreatione liberorum pertinent, multa cum cura exponuntur, nec jura traduntur solum, sed & iis, quæ alioquin obscura videri possint, ex philologia & Antiquitatibus Romanis lux accenditur. Variæ huic libro insunt conjecturæ de emendandis juris Autorumque veterum locis compluribus. Imprimis vero historia singulorum capitum & mutatio usque ad Justinianeam legislationem solicite exponitur. Liber III sistit alteram partem Legis Papiæ, *caducariam*, quæ ad locupletandum ærarium erat comparata, itaque more supra servato primo Jurisconsultorum veterum fragmenta, pariterque Justiniani constitutio de *caducis tollendis*

ad

ad capita legis reducuntur ac disponuntur per tabellam, deinde ipsa capita restituta & in pristinum ordinem redacta comparent, recens adjectis duobus, a Gothofredo omissis, quæ Nostro suppeditavit *l. un. C. d. caduc. toll.* Deerat enim caput primum, *de aditione hereditatis, & quando dies legatorum cedat*: sed Justinianus *d. l. §. 1 materiam atque* exordium *caducorum legem Papiam ab aditionibus, quæ circa defunctorum hereditates procedebant, sumsisse*, scribit, & sententiam hujus capitis accurate suppeditat Ulpianus *fragm. t. XXIV §. 31.* Deerat etiam caput *de transmissione legatorum*, quod manifesto deprehenditur in *ead. l. un. §. 13 C. de caduc. toll.* Ceterum neque parcior, quam in priore libro, Noster est in notis ad confirmanda vel illustranda Legis capita subjectis, neque in commentario ad partem de caducis quicquam prætermisit, quod ad capitum illustrationem pleniorem, ad historiam & mutationem legis, ad fraudes, quibus ingeniosa civium improbitas eam elusit, noscendas conferre poterat. Habent itaque melioris jurisprudentiæ studiosi librum elegantem & multa eruditione confertum, in quo non solum vix quicquam desiderent, quod ad inclytæ adeo cognituque necessariæ Legis intelligentiam pertinere videatur, sed ex quo etiam alia permulta ex antiquitate ad penitiorem juris Romani scientiam necessaria perdiscant: idque intelligentes avide expectabunt commentarios, quorum in præfatione spem facit, & quos jam affectos in scriniis suis pridem latitare affirmat Vir doctissimus; quemadmodum non sine voluptate accipimus, Antiquitates juris Germanici, quas jam inde ab aliquot annis expectare nos jussit, propediem Argentorati prælo exituras esse.

M. CHRISTOPHORI WOLLII, LIPSIENSIS, Catechetæ ad D. Petri, Commentatio philologica de Parenthesi sacra. Accedunt duæ Dissertationes: prior de usu & abusu αὐξήσεως nominum divinorum sacræ; posterior de loco Dan, Genes. XIV, 14, contra Spinozam. Præfationem præmisit CHRISTIAN. FRIDER. BOERNERUS, Theol D. & in Acad. Lips. Prof. Primarius.

Lipsiæ

Lipsiæ, sumptibus Jo. Frid. Gleditschii B. Filii, 1726, 4. Alph. 1 plag. 5.

QUantam quamque insignem sacrarum litterarum exquisita tractatio publicæ rei christianæ afferat utilitatem, illi omnium optime intelligunt, qui non satis habent, generaliores dumtaxat exegeticæ artis præceptiones cognitas perspectasque habere, sed ad specialiores etiam regulas perquisitius & diligentius pervestigandas animum appellunt. Eandem rem considerans præsentis commentationis philologicæ Cl. Autor, peculiarem maxime, longeque nobilissimam *de Parenthesi sacra*, eademque in sanctioribus, cum Ebræis, tum Græcis Pandectis occurrente, materiem sibi explicandam sumere eo lubentius animum induxit, quo magis præstare putavit, in argumento a nemine adhuc ex instituto pertractato, & a magni nominis Philologo, Sal. Glassio, vix commemorato, studium suum collocare ingeniique vires periclitari. Animadvertit insuper, *τὰς γραφὰς* a paganis olim criticis superfluarum parenthesium nomine suspectas contemtasque fuisse: qua de re ex Isidoro Pelusiota notatu perquam dignum in præmissa præfatione recenset confutatque locum. Ipsam vero rei tractationem in *duas* dispescuit *Sectiones*, quarum prior *theoriam*, altera vero *praxin*, hoc est, canones atque exempla parenthetica exhibet. Nostrum in præsenti erit, breviter hæc summatimque percurrere.

In *Sectione priori theoretica*, postquam utramque *παρενθέσεως* sacræ definitionem, nominalem §. 1, realemque §. 2 recitavit p. 1-5.
exposuitque, dividit eandem 1 in *breviorem* & *longiorem*, 2 in
plenam & *ellipticam*, §. 3. Postea illius *tres caussas* suppeditat, *ἐξήγησιν* 5 6.
videlicet §. 4, *πάθος* §. 5 & denique *ἔμφασιν* §. 6. In §. 7 6-14.
observat *ἐν ἐπικρίσει*, reperiri etiam parentheses sacras *exegetico-* 14 15.
patheticas, aut *emphaticas*, & *pathetico-emphaticas*. Porro ad 15 19.
criteria pedem promovet, sic, ut §. 8 *generale*, in §. autem 9 &
10 *specialia παρενθέσεως* sacræ commendet criteria. *Breviores* 19-22.
parentheses cum stili sacri elegantia pugnare, negat §. 11; contra vero ea *longiores*, cuiusmodi in canonicis Paulli epistolis inveniuntur quam plurimae, ad *ἔμφασιν* orationi conciliandam conducere plurimum, ibidem affirmat probatque. Eo quoque consi-

lio ex Thucydide satis *longam* §. 12, ex Cicerone vero duas *ellipticas* allegat παρενθέσεις, §. 13. Tandem & *usum* pariter, atque *abusum* παρενθέσεως sacræ *in versionibus* §. 14 enucleat, priorisque sectionis abrumpit filum.

In *sectione posteriori*, eademque *practica*, *Canones* una cum exemplis, ex utriusque fœderis codice depromtis, in medium profert, ita tamen, ut nonnulla tantum allegare satis habeat, reliqua vero ex philologiæ sacræ penu, translationibus optimæ notæ, & orientalibus & occidentalibus, itemque Judaicis, Græcis Romanisque antiquitatibus, in consilium advocatis, uberiori demonstratione illustrare sui muneris esse existimaverit. Nos canones huc exscribemus, notabiliora etiam nonnulla subjuncturi exempla, hac tamen lege, ut datam brevitatis fidem ubivis exsolvamus.

p. 25-62. Can. I: *παρένθεσις sacra ἐξηγήσεως seu declarandi caussa sæpissime usurpatur: quæ ideo ἐξηγητικὴ pulchre vocari poterit.* Sic, exempli gratia, II *Pet.* I, 19 verba (ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως ὃ ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ) parenthesi exegeticæ includuntur. Ceterum pericopa hæc Apostolica novo exponitur more. Etenim αὐχμηρὸς τόπος erat, sub V. T. œconomia, tabernaculum Mosaicum, typicarum umbrarum involucris integumentisque involutum; his autem ὁ βεβαιότερος ὁ προφητικὸς λόγος, ejusdemque sublustria oracula paullulum clariorem accendebant lucem: donec tandem illustrissima clarissimaque N. T. exoriebatur ἡμέρα. Hac ratione integer locus ex antiqua cærimonia *lucernarum Sabbathicarum*, in gente Judaica usitatissimarum, prolixe p. 49-61 illuminatur. Can. II:

63-80. *παρένθεσις sacra πάθους alicujus indicandi gratia non raro adhibetur, in Epistolis maxime D. Paulli: eademque vel longa, vel brevior, itemque elliptica, esse solet: quæ ideo παθητικὴ satis*

80-96. *apte vocatur.* Can. III: *παρένθεσις sacra ἐμφάσεως cujusdam declarandæ ergo non raro a viris θεοπνεύστοις usurpatur: unde ea ἐμφατικὴ jure meritoque vocari meretur.* Ejusmodi parenthesis emphatica, prout Autoris fert sententia, reperitur II Sam. VI, 2, in hisce verbis: אשר נקרא שם (שם יהוה צבאות ישב הכרבים) עליו: Pluribus ille animi sui hac de re sensa p. 81-86

96-116. exposuit. Can. IV: *παρενθέσεις sacra ἐξηγητικαὶ, παθητικαὶ, & deni-*

denique ἐμφατικαὶ, non sunt temere & citra necessitatem fingendæ: præcipue ubi verba, quæ parenthetica putantur, ad integritatem sermonis sacri necessario requiruntur. Sub hoc canone p. 100-113 locus vexatissimus I *Joan.* V, 7 a ficta parenthesi *Thomæ Emlyni*, Angli, qui verba (ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ Πατὴρ, ὁ Λόγος, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσι) nota parenthetica eo consilio, ut prorsus omittantur, insignienda esse contendit, argumentis cum hermenevticis, tum criticis, liberatur vindicaturque. Can. V: *παρένθεσις sacra V. T. Ebræa clauditur utique nobiliori accentu, quam is est, post quem παρένθεσις initium capit: juxta antiquam illam Ebrææ gentis magistrorum regulam: nec potest exemplum in contrarium produci ullum; ἐναντιοφάνειαι autem hæ parenthetica rite sunt conciliandæ.* Can. VI: *παρενθέσεις sacræ non sunt temere fingendæ, & nullo modo admittendæ, invitis ac repugnantibus accentibus, tametsi voces, harumque structura, eandem non respuant. Sic etiam παρένθεσις in dictis N. T. ex V. T. allegatis obvia ad accentuationis Ebrææ indolem est exigenda.* Ita Rob. Stephanus *Marc.* IX, 13 hancce parenthesin observat: Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι καὶ Ἡλίας ἐλήλυθε, (καὶ ἐποίησαν αὐτῷ, ὅσα ἠθέλησαν) καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν. Confirmat eandem Autor p. 127 seq. atque hac ratione contra *Guil. Whistonum* evincit, Malachiæ prophetiam C. III, 23, quippe ad quam formula καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτὸν respicit, minime mutilam mancamque, contra Codd. antiquorum fidem, pronuntiandam esse. Can. VII: *παρενθέσεις sacræ non sunt temere fingendæ, adversante ac repugnante vocum structura grammatica cum Ebræa, tum Græca, tametsi sigillatim accentus V. T. Ebræi easdem non respuant: verum opera potius navanda, ut genuinam constructionem vocum sacrarum grammaticam, imprimis verborum cum particulis suis propriis, accurate diligenterque evolvamus.* Jo. Franckius II Sam. XVIII, 12 voculam מי vult esse parentheticam, in hisce verbis: שמרו (מִי) בנער באבשלום *observate* (quem?) *puerum Absalomum.* Verum ista opinio ex principiis accentuationis Ebraicæ refutatur, hæcque in ejus locum substituitur: *observate omnes*, sive *quotquot estis, puerum, nempe Absolomum.* Vid. p. 131, 132. Can. VIII: *παρένθεσις sacra*

p. 116-120.

120-128.

128-129.

139-142.

cra in versionibus ac nonnullis Græcis N.T. editionibus alieno loco collocata, & vel angustiori spatio definita, vel etiam latius, quam par est, extensa, juxta rationes grammaticas, reliquasque περιςάσεις hermenevtico-sacras diligenter est emendanda. Hic ultimus Canon unico illustratur exemplo, eodemque ex Matth. XV, 5 petito, ubi parenthesis in nonnullis versionis B. Lutheri vernaculæ editionibus obvia deletur, ipsumque dictum, per se difficiles explicatus habens, p. 139 ad finem usque fusius enucleatur.

p. 143-178. Adjectarum huic opusculo Dissertationum *prior de αὐξήσει nominum divinorum sacra* inscribitur, quoniam in illa theoretice non minus, quam practice, collatis etiam profanis, Græcis Romanisque monimentis, demonstratur, quo pacto divina nomina in sacris maxime litteris ad rei exprimendam magnitudinem excellentiamque, non tantum ἑπομένως, sed πρώτως, proprie
179-200. & formaliter, adhibeantur. In Dissertatione *posteriori* adversus Spinozam disputatur, utpote qui receptam suam hypothesin, Mosen videlicet pro Pentateuchi Autore perperam haberi, extra omnem controversiam collocaturus, provocat, inter alia, ad locum *Dan*, Genes. XIV, 14 commemoratum, quo nomine urbem Lais, sive Leschem, longe post mortem Josuæ designatam fuisse, Jud. XVIII v. 29, opinatur. Equidem alii jam Viri doctissimi Spinozianam hanc explosum ivere sententiam, verum, uti in eorum refutationibus nonnulla, quæ desideret, habere sibi videtur Autor, ita tandem cum P. D. *Huetio* in eam ingreditur sententiam, ut putet, celeberrimum in veteri Palæstina fluvium, *Jordanem*, duobus olim defluxisse rivulis, *Tor* atque *Dan*, a quibus & suum retulisset nomen, horumque alterum Mosaico in loco significari. Probat hoc primum multis argumentis, appellationem deinde Jordanis suppeditatam contra Hadr. Relandum defendit, & denique de Clarissimi Viri, *Jo. Clerici*, consensu mirum in modum sibi gratulatur. Ceterum in ultimis paginis quinque subnectuntur Indices.

D. JOACHIMI LANGII, S. THEOL. PROF. Ord. in Regia Fridericiana, Caussa Dei & religionis, Judæis

dæis revelatæ, adversus sic dictum Naturalismum methodo demonstrativa adserta.

Halæ Sax. impensis Orphanotrophii, 1726, 8.
Alph. 2 plag. 4.

Cœperat Summe Rev. *Langius* anno 1723 *Caussam Dei & religionis naturalis* adversus Atheos & ipsorum patronos, pseudophilosophos, tum veteres, tum recentiores defendere; quem librum in Actis nostris Mense Octobri ejusdem Anni p. 454 seqq. sedulo recensuimus. Nunc Vir doctissimus a religione ista naturali lectorem deducit ad revelatam, ejusque patrocinium adversus naturalismi sectatores suscipit, eadem, qua liber ille primus conscriptus est, methodo usus demonstrativa, quæ veritates recte definitas, & ex evidentissimis principiis justa serie deductas, ita inter se connectit, ut tanquam ejusdem catenæ articuli firmiter inter se cohæreant.

Tractationi ipsi necessariam præmittit *protheoriam*, quæ Postulatis & Theorematibus constat. Et *Postulata* quidem præcipue exhibent illos revelatæ religionis characteres, quos quilibet sincerus Dei secundum lumen naturæ cultor non potest non pro divinis agnoscere, & confiteri, se eam religionis revelatæ formam, quæ istos characteres ostendat, lubenti animo pro vera ac divina esse agniturum. Postulatis subjunguntur *Theoremata*, ubi membro 1 agitur de theologiæ ac religionis naturalis defectibus historicis, dogmaticis atque moralibus, qui satis indicant, eam non esse sufficientem ad æternam salutem consequendam; membro 2 agitur de revelationis possibilitate, probabilitate, utilitate ac necessitate. p. 1-11. 12-30. 30-34.

Lectorem ita præparatum Ven. Autor ad ipsam *Tractationem* admittit, quumque revelatio illa divina, cujus & characteres & probabilitatem necessitatemque cum summa utilitate conjunctam hactenus a priori ostenderat, in *gente Judaica* quærenda sit, parte tractationis priori primum agit *de historia Judaica*, ejusque antiquitate & veritate, nec non de integritate librorum apud Judæos sacrorum; deinde *de ipsa religione Judæis revelata*, tanquam centro

istius historiæ, secundum præstantiam atque divinitatem suam consideranda.

Sectio I de historia Judaica quinque propositionibus adsolvitur.
p. 35-53. *Prop. I* generatim agit de antiquitate gentis & veritate historiæ Judaicæ, & his verbis includitur: *Gens Judaica, quæ adhuc hodie per orbem terrarum dispersa quam copiosissime superstes est, omnium est antiquissima, antiquis Assyriorum & Chaldæorum, nec non Persarum, Græcorum & Romanorum imperiis multis modis innexa, & ab omnibus aliis gentibus mirum in modum distincta, multisque prærogativis insignita:* id quod octo argumentis com-
53. probatur. *Prop. II* speciatim agit de *veritate historiæ*, quæ libro primo Mosaico continetur, & deinceps singulatim deducta, ita
54-61. habet: *Moses in Genesi narrat res, 1) quas ita, uti narrantur, fa-*
61-67. *ctas esse, ipsa ratio sibi relicta probabiliter adsequitur: 2) quæ inter se quam optime cohærent, & ad nexum rerum Judaicarum, quotquot insecuta sunt, catenatum pertinent, ideoque nec omitti*
67-78. *potuerunt: 3) quæ eo adhuc tempore, quo a Mose, Deo per specialem directionem concurrente, conscripta sunt, non solum Judæis, sed reliquis etiam, præcipue Orientis, gentibus maxima ex parte per traditionem erant notissimæ; certe ita comparatæ, ut istis, in-*
78-85. *quisitione facta, de iisdem facile posset constare: 4) quarum notitia residua, inter gentes omnes longiore temporum progressu propagata, variis sese monumentis ac vestigiis prodidit. Ergo Genesis*
85 94. *continet veram vere factorum historiam. Prop. III* hæc est: *Quatuor reliqui Mosis libri itidem continent historiam rerum Judaicarum, uti antiquissimam, ita etiam verissimam:* quod variis ratio-
94-98. nibus extra dubiun ponitur. *Prop. IV: Etiam reliqui libri gentis Judaicæ sacri historici, dogmatici, morales ac prophetici, sua antiquitatis & veritatis luce amplissima radiant, ideoque fide sunt*
99-108. *dignissimi. Prop. V* integritatem librorum V. T. incorruptam demonstrat, ubi probatur, a Judæis abfuisse non solum *actum* libros suos sacros corrumpendi aut interpolandi, sed etiam *facultatem* ac *voluntatem* ipsam.

Sectione II ab historia Judaica ad *religionem Judaicam*, ejusque tum *præstantiam*, tum *divinitatem* demonstrandam transitur. Membro hujus sectionis I *præstantia* religionis revelatæ octo pro-

propositionibus, quæ totidem characteres continent, evincitur. Sunt autem isti characteres 1) antiquitas & veritas religionis revelatæ historica, 2) ἀξιοπιστία Mosis ac reliquorum scriptorum sacrorum, 3) revelationis modus Deo dignissimus, 4) sermonis sacri dignitas, in evidentia ac simplicitate posita, & singulari cum gravitate ac sanctimonia conjuncta, 5) præstantia doctrinæ tum credendorum, tum agendorum, quæ perfectum juris & legis naturæ systema exhibet, 6) præstantia rituum, doctrinæ supervenientium, 7) harmonia singularum partium & librorum, 8) perfectio, qua religio revelata defectus theologiæ naturalis historicos, dogmaticos & morales supplet. Quibus positis declaratur, p. 132-134.
summam religionis Judæis revelatæ præstantiam ex istis characteribus elucere; quæ ad ejusdem divinitatem agnoscendam quosvis invitet. Per *divinitatem* autem religionis ea intelligitur illius præstantia, quod ab ipso Deo peculiariter est revelata, & ad spiritualem æternamque hominum salutem ordinata. Hæc *membro II* duodecim rationibus characteristicis seorsum evincitur, 134-188.
quæ sunt 1) solemnis νομοθεσία Sinaitica, 2) θεοκρατία in conscientiam, 3) salutis mysteria, ingenio humano superiora, 4) harmonia credendorum & agendorum admiranda, 5) convenientia inter bona gratiæ medicinalis ac forensis, & mala naturæ, 6) admirabile gratiæ ac justitiæ temperamentum in salutis fundamento ac ordine, 7) analogia summa inter doctrinæ revelatæ capita generalia, legem & evangelium, 8) religionis revelatæ finis & effectus efficacissimus ad hanc & futuram vitam, & ad ipsos vitæ civilis ordines singulos, 9) cruenta ac funesta confessorum martyria, 10) prophetiæ, ipso eventu quam evidentissime comprobatæ, 11) admirandus miraculorum cumulus, 12) religionis Judaicæ revelatæ complementum plane divinum in Christianismo. Hisce 183-188.
duodecim characteribus subjiciuntur *consectaria*, quibus redditur liquidissimum, religionem revelatam, tot divinitatis radiis coruscantem, non nisi a brutæ mentis hominibus, quorum præcipui sunt athei, posse repudiari; *scrupulos* autem, qui imperitis restant, non in *arma*, quibus doctrina revelata impugnetur, sed in *stimulos diligentiæ* convertendos esse.

Sectione III demonstrata religionis revelatæ veritas ac divini-

tas

tas *adverſus exceptiones & objectiones* defenditur ac vindicatur.
p.189-200 *Membro I* ſolvuntur objectiones, quæ adverſus Pentateuchi Moſaici aliorumque librorum hiſtoricorum antiquitatem & integri-
201-224. tatem moveri ſolent ac poſſunt. *Membro II* ſolvuntur objectiones,
224-247. quibus hiſtoria creationis ſolicitatur. *Membro III*, quæ circa hiſto-
248-260. riam lapſus oriri poſſunt. *Membro IV*, quæ cauſſam mali Deo vi-
261-296. dentur tribuere, præcipue vi decreti alicujus abſoluti. *Membro V* illæ, quas Vir clariſſimus, *Jo. Clericus*, nomine philoſophorum
296-318. gentilium contra religionem Judæis revelatam nectit. *Membro VI* farrago aliarum objectionum ſolutarum exhibetur. Hæc eſt par-
Præf. p.16. tis prioris œconomia, in qua Ven. Autor nihil ſe protuliſſe dicit, niſi quod meditatione propria excretum fuerit digeſtumque, & cujus vim ac robur ipſe ad convictionem usque non perceperit, poſthabita interim polyhiſtoria, qua animus inter legendum diſtrahi ſolet.

Poſteriore libri *Parte* ſibi tractanda ſumit præcipua revelatæ religionis capita, poſita in *doctrina* de *Meſſia*, quæ *myſterium Trinitatis* ſupponit. Hinc *Sectione I* agitur de *myſterio trium hypoſtaſium* in unitate divinæ eſſentiæ, ubi *propoſitione 1* exhibentur
321-339. & illuſtrantur loca V. T. quindecim, quæ myſterium plurium hy-
339-358. poſtaſium in Trinitate generatim inſinuant: *prop. 2* loca ſedecim, in quibus expreſſa ſit mentio duarum hypoſtaſium, patris & filii:
359-402. *prop. 3* loca viginti & ſex, in quibus Dei filius ſeu Meſſias, a Jehova diſtinctus, vocatur *angelus Jehovæ*, & ejusmodi prædicatis inſignitur, quæ ipſum verum Deum eſſe, quam evidentiſſime evincunt; cui deductioni præmittitur theorema, ſuis inſtructum argumentis, de emphaſi nominis *Jehova* abſolute poſiti, quod ſit nomen ſoli vero Deo proprium, & cum nulla re creata commu-
402-410. nicabile: *prop. 4* loca triginta & octo habentur, in quibus duarum hypoſtaſium ita ſit mentio, ut hypoſtaſis tertia, nomine Spiritus, ſeu Spiritus ſancti vocata, referatur ad alterutram duarum reli-
410-442. quarum hypoſtaſium vel ad utramque: *prop. 5* loca viginti quatuor exhibentur, in quibus pluralis hypoſtaſium numerus ſpeciatim ad ternarium reſtringitur. Singula illa V. T. loca doctis obſervationibus illuſtrantur, quæ nucleum demonſtrationis, ex
442-449. quolibet loco colligendæ, nervoſe continent. Adduntur *prop. 6* teſti-

testimonia pro hoc dogmate, quæ in libris V. T. apocryphis ex
stant, & *prop.* 7, quæ in scriptis *Philonis* Judæi occurrunt, pro co- p. 450-462
pia sua in sex diversas classes distincta.

Huic demonstrationi mysterii Trinitatis *Sectione II* superstruitur doctrina *de Messia*, salutis nostræ autore, nec non de ejus fundamento & ordine. Membrum 1 agit de Messiæ *persona*,
secundum utramque ejus naturam, ubi cap. 1 pro adstruenda *divi-* 463-515.
na Messiæ *natura* integræ phalanges testimoniorum ex Mose, Prophetis & Psalmis producuntur, & adversus Judæos ac Socini-
anos in acie collocantur: cap. 2 de *humana* Messiæ *natura* copio- 516-565.
se tractatur, & quidem 1) de tribu & familia Messiæ, 2) de loco nascituri Messiæ, Bethlehem, 3) de tempore nativitatis Messiæ, per LXX hebdomadas definito, 4) de Messiæ matre virgine, 5) de ejus unctione ad officium ejus triplex, unde is Messiæ nomen ha-
bet. Membrum 2 sistit Messiæ *officium* in duplici ejus statu. Unde 566.
Cap. I agitur de officio Messiæ *sacerdotali*, & in eo de *salutis* nostræ *fundamento* & *acquisitione*: quod argumentum ut eo pleni-
us tractetur, articulus 1 agit de peccato, ejusque culpa & pœna, 568-582.
tanquam supposito doctrinæ de officio Messiæ sacerdotali; art. 2 582-590.
de peccati Adamici ac contractæ per illud labis imputatione & par-
ticipatione; art. 3 de justitia Dei, peccati vindice; art. 4 de na- 590-616.
tura rei sacrificalis piaculari & typica, & sacerdotum Levitico- 616-642.
rum officio typico in peccatorum expiatione; art. 5 de ipso Mes- 642-647.
siæ officio sacerdotali, in expiatione antitypica posito. Cap. II 674-687.
de officio Messiæ *prophetico* & de *salutis* acquisitæ *promulgatione*, ad ejusdem applicationem tendente, tractatur, ac denique
Cap. III de officio Messiæ *regio*, *salutis* per sacerdotium partæ 687-714.
ac per officium propheticum promulgatæ oblatæque *communicationem* ac *consummationem*, beatamque usuram complectente.
Utrique libri parti epimetron subjungitur, de religionis Judæis 715-fin.
revelatæ imperfectione, seu indole temporaria, qua respectu evangelii novæ œconomiæ prælusit. Denique index & rerum præcipuarum, & locorum, tum ab objectionibus vindicatorum, tum de Messia explicatorum additur.

Et hac ratione S. R. Autor simul fundamentum posuit tractationis *Anti-Judaicæ* & *Anti-Sociniana*, quæ *tomo* caussæ Dei *ter-*

tio propediem insequetur. Ceterum sub finem præfationis profitetur, se hunc librum non sine eximia fidei corroboratione elaborasse. Hanc ipsam igitur lectori etiam, cui caussa Dei in procuranda animæ suæ salute curæ cordique est, ex animo apprecatur.

D. JOACH. LANGII, THEOL. PROF. ORD. Institutiones Studii Theologici Litterariæ, quibus methodologia de studiorum sacrorum ordine, subsidiis ac impedimentis præmissa, & monitis ac consiliis litterariis passim inspersis, notitia librorum, præcipue selectorum, in singulis Theologiæ partibus exhibetur.

Halæ Sax. impensis Orphanotrophii, 1724, 8.
Alph. 2 plag. 11.

QUum ignoratio bonorum librorum cum multis damnis conjuncta sit, consultum putavit Summe Rev. Autor juventuti Academicæ, ut in singulis Theologiæ partibus sufficientem sibi comparet librorum selectorum notitiam, iis instructam consiliis monitisque, quæ librorum usum dirigant, & non expeditum minus reddant, quam salubrem. Hunc ipsum in finem has institutiones in usum Auditorum Collegii sui literarii, quod quolibet semestri æstivo habere solet, typis tradidit, quæ VII Sectionibus
p. 1-46. constant. *Sectione I* agitur *de methodo studii Theologici*, & quidem cap. 1 generatim, ubi 1) de scopo & ordine studii theologici, 2) de
46-85. prudentia studii theologici litteraria, 3) de diligentia studii theol. literaria: cap. 2 speciatim 1) de studio exegetico & philologico, 2) de methodo studii thetici & moralis, 3) de methodo reliquarum
85-122. studii theologici partium. *Sectio II* exhibet *Isagogen generaliorem in rei litterariæ & librariæ notitiam*, ubi cap. 1 de re libraria &
122-166. litteraria in genere, cap. 2 de iis rei librariæ & litterariæ subsidiis,
166-195. quæ sunt in re bibliothecaria & typographica. *Sectio III* tractat de
195-265. *studio historiæ ecclesiasticæ*, & quidem cap. 1 de ipsis fontibus historiæ ecclesiasticæ, cap. 2 de iis scriptoribus, qui historiam ecclesi-
265-285. asticam e fontibus haustam condiderunt, tum universalem, tum
285-308. particularem. *Sectio IV* sistit *philologiam sacram*, ubi cap. 1 de

par-

partitionibus ac versionibus Scripturæ S. cap. 2 de editionibus p. 308-339.
Scripturæ & operum biblicorum, cap. 3 de apparatu ipsius philologiæ sacræ librario, cap. 4 de antiquitatibus sacris V. & N. T. 339-380. 381-570.
Sectio V complectitur *Bibliognosian studii exegetici*, secundum diversas librorum classes digestam. *Sectio VI* apparatum librarium in Theologia *dogmatica & morali*. *Sectio VII* notitiam librariam *in studio antithetico*, ubi recensentur scriptores adversus adversarios extra ecclesiam cap. 1, & intra ecclesiam cap. 2. 570-661. p. 662-734. Judicium de librorum indole, vivæ voci reservatum, Ven. Autor rarissime apposuit. In enumeratione Autorum data opera abstinuit a nimia copia, ne eorum quidem omnium, quos ipsius supellex libraria continet, librorum nominibus in censum relatis. In nonnullis etiam Theologiæ partibus notitiæ magis, quam selectus, rationem habuit. Sedulam insuper, interspersis hinc inde monitis, operam dedit, ut Studiosi Theologiæ a vanitate illa litteraria, quæ hodie cum magno totius rei litterariæ abusu & damno dominatur, avocati, sobrie & caute in re libraria versari discerent. Præter appendicem adjecti sunt copiosi indices. Speciminis loco subjicimus, quæ Vir Summe Rev. idemque doctissimus Sectione IV Cap. I §. 11 pag. 279 de nova S. Codicis versione latina adornanda monet, optantes, ut Autor S. Rev. etiam sepositis tantisper aliis quibusdam occupationibus, utilissimum institutum urgere pro virili velit.

„ Cum versio, inquit, utriusque codicis, eaque nuda & „notis destituta, ita esse possit adornata, ut aliquo modo vicem „commentarii præstet, mihi translatio optima adhuc in desideratis est, & fortassis nunquam elaboranda. Qualem vero optem, „imprimis Germanis nostris, paucis exponam. Viris doctis exploratum est, inter alia præcipue sequentia in reddendo textu „authentico, maxime Hebræo, deprehendi. 1 Occurrere voces, „singulari aliqua prægnantes emphasi, quæ nulla alia alius linguæ „voce satis significanter possit exprimi. 2 Ejusmodi emphasin & „δείνωσιν passim deprehendi in integris aliquot locutionibus. 3 „Quam frequentissimos esse idiotismos linguæ Hebrææ, cum „nulla linguarum occidentalium communes, qui ideo in versio-

„ne deferendi, seu idiotismo ejus linguæ, in quam textus authen-„ticus transfertur, exprimendi sint, quia retenti expressique lin-„guæ alii barbarismos aut solœcismos inducunt. 4 Multa esse lo-„ca, aut locorum phrases, in quibus tacite respiciatur ad hunc „vel istum morem Judæorum vel Gentilium antiquum, occi-„dentalibus ignotum, aut obscurum. 5 Passim etiam adhiberi „proverbia, occidentalibus itidem haud usitata. 6 Non pauca esse „loca, adeo obscura, dubia & vexata, ut sensus inde non nisi per „conjecturam erui possit incertam: qualia tamen in argumentis „ad salutem necessariis non occurrunt, &, si occurrant, facile „expediri possunt. 7 Nec pauca esse loca, quæ quidem per se nul-„lam habeant obscuritatem, non incommode tamen plures, quam „unum sensum admittant, ita, ut unus, qui legenti reliquis vi-„detur esse commodior, ideoque proprius & intentus, sit eligen-„dus. 8 Occurrere interdum paronomasias, quæ nulla alia lin-„gua exprimi possint, aliter autem redditæ omnem suam elegan-„tiam & δείνωσιν amittant. 9 Non raro ellipsin, orientalibus non „insolitam, sed occidentalibus plane inusitatam, & ita compa-„ratam, ut sensui obstet, in versione esse supplendam. 10 Non „raro accentuum positum aliquam poscere metaphrasin, fere a „nullo alio metaphraste adhibitam, & a commentatoribus negle-„ctam. 11 Multas voces, & quasdam locutiones in integro sacro „codice tantum semel aut bis legi. 12 Varia loca a beato Luthero „minus recte esse reddita. Hæc, & plura alia, non potest non „observare, qui versionem aliquam adornat, cujuscunque hæc „linguæ sit. Jam vero si observata diversis in ipsa versione signis „notarentur, præmissa ad lectorem aliqua signorum istorum ex-„positione, versio nuda vicem commentarii alicujus non sper-„nendi præstaret, saltem legentium diligentiam esset excitatura, „& ad dignam meditationem & investigationem exacutura. „Quod si notæ accederent, signis istis accommodatæ, eo magis „discentibus foret consultum. Vigesimus jam agitur annus, ex „quo desiderium ac consilium meum cum viro quodam doctissi-„mo, & ad hunc laborem a necessariis haud leviter instructo, „communicavi; quod quidem ipsi adeo non displicebat, ut haud

„obscu-

„obſcure mihi ſociam ſuam promitteret operam. Sed, utroque „noſtrum aliis operis diſtracto, res effectu caruit, nunc aliis com„mendanda.

TEXTUS V. T. ORIGINALIS EBRÆUS AB Enallagis liberatus, ita ut CLXXII V. T. loca, in quibus Enallage regnare dicitur, ope pietatis criticæ, ſimplicitati Deo dignæ reſtituantur, & ſine Enallagis exponantur a FRANCISCO WOKENIO, P.P. in Acad. Lipſienſi.

Lipſiæ & Wittenb. apud Sam. Hannauer, 1726, 8. Pl. 13.

CL. Autor, Collega noſter honoratiſſimus, uti jam A. 1718 ab Hypallagis & 1720 a Synchyſibus utrumque textum originalem V. & N. T. abſolvit: ita jam telam ulterius pertexens, Enallagis, quas B. Varenius ignorantiæ & audaciæ theatrum appellare ſolebat, e ſacrario Biblico excludendis operam impendit. Et hac quidem vice, Bibliopola ita ſtatuente, in proximum differre coactus N. T. Enallagas, V. T. a capite ad calcem evolvit, & quæ aliqua cum ſpecie ab Exegetis, antiquis & recentioribus, prolata invenit, ad aſſerendas in V. T. Enallagas, brevi quidem plerumque, ſed ſollicito tamen ſubjecit examini. Cum enim leviora fuerint, quæ pro Enallaga ſtatuminanda Viri docti attulerunt, ſatis eſſe putavit, ſi paucis rem conficeret, & oſtenſo ſenſu probataque Grammaticæ Biblicæ ſimplicitate, dubia removeret. Si vero gravius quoddam allatum dubium, non prius illud dimiſit, quam collatis aliorum expoſitionibus, veriorem & ſimpliciorem inveniret. Quoniam & in his rebus criticis haud raro duæ aut plures expoſitiones probabiles ſe obtulerunt, eas afferre non ſuperſedit, licet unam ex illis modo probet, quo lectoribus eo melius conſulat, ne forte quis, cui non eadem, quæ Autori, ſententia arridet, ad Enallagen relabatur, ſi alia, quam eligat, non ſtatim ſuppetat. Nemini etiam mirum videri poteſt, quod Autor, qui, pauciſſimis ſibi in hoc vel illo dicto adſtipulantibus, vulgarem impugnat opi-

nionem, hinc inde novam quandam expoſitionem loci alicujus Biblici ſuppeditet: cum novæ, quæ occurrunt, expoſitiones maximam partem puram Criticam & Grammaticam concernant, omnes vero & ſimplicitati & fidei analogiæ congruant. Ut dictis fidem conciliemus, unum alterumque tangemus exemplum. Quam variis variorum expoſitionibus locus *Gen. IV*,7 torqueatur, fuſe docet, & hanc ultimorum maxime controverſorum verbo-
p. 33. rum לפתח חטאת רבץ evincit exegeſin eſſe genuinam: *ad oſtium eſt*, prope eſt, inſtat, peccatum, non illud quod jam commiſiſti, ſed *peccatum ſecure cubans*, ſeu ſecuritatis, quo ad excoe-
53. cationem devenies. Maſculinum *Exod. I,21* de obſtetricibus adhi-
89. beri viſum, de Iſraelitis, & *Ruth. I,8 ſqq.* occurrentia Maſculina de integris familiis accipit. *Hiob. XL,11* שרירים quod *umbilicos* reddunt, vel ex Arabiſmo per *hilaritates* aut *nodos*, vel, quod præfert, ex Chaldaiſmo per *firmitates* exponit. Locum controverſum *Jeſ. LIII,9* interpretatur, ut קבר ſit ſubjectum totius verſus: *Dabit quidem ſepulchrum ejus impios, ſed idem ſepulchrum, & dabit divitem, per mortes ejus. Hoſ. XIII,9* autem locum, non minus intricatum, ſimpliciter vertit: *Perditio tua, o Iſrael, eſt, quod es contra me, contra auxilium tuum.* Qui plura noſſe cupit, ipſum libellum adeat, & multa ex accentibus, multa ex intimiori Ebraiſmo luci reſtituta eſſe, inveniet.

BASILII FABRI THESAURUS ERUDITIONIS Scholaſticæ, recenſitus, emendatus, locupletatus a JOH. MATTHIA GESNERO.

Lipſiæ, ex officina Thomæ Fritſchii, 1726, fol.
Alphab. 18.

Quicquid de ſcholaſtica eruditione ſentiant nonnulli cum faſtu imperiti, nemo certe, niſi ἄμουσος, laborem ei impenſum dixerit ignobilem. Inter primarios potius libros referendi ſunt, qui Lexicorum vulgo nomine veniunt, ſi cum cura elaborati rerum & vocum theſauros ad bonorum autorum intellectum pandant. Iſta vero laude commendatius aliis tantum non omnibus eſſe Fabri hoc opus, & longiſſimi temporis uſus compro-

probavit, &, ut esset, virorum doctrinæ fama haud ambigua conspicuorum operæ cum studio in illud collatæ effecerunt. De anterioribus non opus est, ut dicamus, quorum editiones dudum in omnium manibus versatæ fuerunt. *Cl. Gesnerum*, qui hanc novissimam ornavit, cujusque nomen sæpe jam a nobis prædicatum est, nunc etiam tacere non possumus. Rogatus scilicet primum, cum Faber denuo per *Stubelium* edendus esset, totum opus perlegendum sumsit & recensendum, & socios proin aliquandiu labores cum illo sustinuit. *Stubelio* autem illis immortuo, cum prior pars ad vocem *Cotinus* perducta esset, altera ad vocem *Villa;* quicquid agendum fuit postea, id omne soli *Gesnero* incubuit. Duo autem sunt, quæ Vir doctissimus egit. Auxit & emendavit. Nova quædam vocabula dedit, sed pauca, cum castigatius tractandum hunc librum probe videret, quam ut promiscuam vocabulorum turbam & cujusvis ævi sordes in illum coacervare liceat. Liberalior fuit in addendis vocum significationibus & constructionibus, quarum ignorantia non lectionem tantum, sed imprimis styli exercitium magnopere impedit. Solennes & publicas formulas diligenter annotavit, & antiquitates Romanas explicavit selectis, tum aliunde, tum ex Ill. Spanhemii de Numismatibus opere, observationibus. Alias Critici recentiores suppeditarunt, quorum in bonos autores annotatis ita est usus, ut inde non tantum discrepantes illorum ab aliis editionibus lectiones indicaverit, sed docuerit etiam, quæ vocabula inter se miscere & permutare soleant librarii, illis, qui Criticam amant, hac ratione gratum facturus. Attamen haud adeo præclare de hujus generis observationibus sensit *B. Stubelius*, qui curare debebat, ut, quæ absens Gesnerus mittebat, suis locis accommodarentur. Multas igitur omisit, quæ sibi non placebant, in quibusdam etiam, pro suo sensu, Gesneriana verba mutavit. Et istud quidem modeste queritur *Gesnerus*, ne sibi, quæ hinc ortæ sunt inæqualitates in elaboratione, tribuerentur. Emendandæ erant versiones Germanicæ, plane contra veritatem peccantes, corrigenda locorum ex autoribus citatorum indicia, tollenda quædam bis dicta, restituenda, quæ non suo loco posita, aut luxata, distracta, perversa fuerant.

Id

Id diligenter præſtitit *Cl. Geſnerus*, & cum totum librum a capite ad calcem perlegerit, effecit, ut illa vitia jam hic ſint rariora, quæ, pluribus unum tractantibus & interpolantibus, vitari fere nequeunt. Præſtantiorem igitur hanc Fabri editionem prioribus cunctis merito aſſerimus, &, cum dudum hoc Lexicon anteierit alia omnia, nunc ejus prærogativam luculentius multo & certius apparet. Dicat quis: nondum tamen omnibus numeris abſolutum. Neque vero id Cl. Geſneri modeſtia negat, &, quis exigat? in tali præſertim opere, in quo tot minuta ſectanda & cujus materia fruſtillatim prius concidenda eſt, quam in totum coeat. Sed dicat etiam cenſor, quis meliora, quis Lexicon Latinum copioſius magisque digeſtum dederit? Ceterum, ſi quis ſpecimina induſtriæ Geſnerianæ deſideret, eum ad vocabula quædam ex multis, unde nobis de ea conſtitit, ablegamus. In vocibus *labo* & *labor* interpretatio melior longe & accuratior data eſt, quam antea. *Lacinia* quid ſit, jam demum diſtincte videas expoſitum. *Delicias* moroſitatem quandam & faſtidium ſignificare, & Plauto, Seneca & Quintiliano annotatur. *Legulejus* nunc melius exponitur de homine, qui ſine liberalium literarum cognitione fora ſectatur, quam olim de procuratore. *Quilibet* pro vulgari & promiſcuo poni, nunc primum indicatur. Ad vocem *litura* ex duobus Ciceronis locis perſpicue declaratur, quomodo intelligenda phraſis *literæ ſunt in litura*. In voce *elixus* correcta verſio plane ridicula loci cujusdam Plautini, ubi verbum *aſſum* de carne aſſa acceptum fuerat. *Loculos* non marſupium, ſed ciſtulam aut armarium loculatum ſignificare, docetur. Adverbium *locatim* nunc primum Lexico inſertum, ut & *luto* frequentativum a *luo*, *mamatus* & alia. *Meſſiam* deam fuiſſe, in Circo a Romanis cultam, nunc dicitur; olim e Lexico non intelligebatur. In vocibus *manus*, *committo*, *promitto*, *mollis* luculenter apparet, quanta cum cura, quantoque cum judicio varios ejusdem vocis ſignificatus evolvendo, accurate diſtinguendo, concinne collocando, verſatus *Cl. Geſnerus* in univerſo hoc Lexico fuiſſet, ſi vel ipſe ſolus illud curaſſet, vel per temporis ſtatuti modum huic labori & aliis negotiis pariter ſufficere potuiſſet.

Errata.

Pag. 410 lin. 25 pro *Sabbathicarum* lege *ſacrarum* & p. 412 lin. 26 pro *Tor* lege *Jor*.

No. X.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anno MDCCXXVI.

Η ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΒδομήκοντα.

h. e.

VETUS TESTAMENTUM, EX VERSIONE septuaginta Interpretum, secundum exemplar Vaticanum, Romæ editum, denuo recognitum. Præfationem una cum variis lectionibus, e præstantissimis MSS. Codicibus Bibliothecæ Leidensis descriptis, præmisit DAVID MILLIUS.

Tomi II.

Amstelodami, sumptibus Societatis, 1725, 8.
Alph. 5 pl. 7.

Post *Jo. Millii*, Angli, de Novo Testamento merita, toto orbe illustria, non minus bene de septuagintavirali V. T. versione meritus nuper est *David Millius*, Belga, hoc magis laudandus, quod editionem nobis dedit minoribus sumtibus parabilem, nitidam tamen & novis, iisque non contemnendis, variantibus lectionibus instructam, tum illis, quæ e MSS. codicibus vetustissimis nunc primum producuntur, tum quas *Is. Vossius* in margine ed. Romanæ annotaverat, quæ Millianis numero, forte & pondere cedunt. Præmisit vero Cl. *Millius* Præfationem luculentam, in cujus primo statim limine observat, versionem hanc septuagintaviralem dici, quia a Synedrio, non illo Hierosolymitano, sed, quod ex *Talm. Succa* probat, Alexandrino, probata & proceribus Alexandrino - Judæorum prælecta fuerit. Fabulas autem *Aristeæ*, de LXXII interpretibus totidem-

que cellulis, de exemplari item aureis literis conſcripto, nec non de *Theopompo* & *Theodecta*, cœcitate punitis, merito explodit; ceterum non omnem Ariſteæ fidem derogans. Interpretes ex ignorantia Ebrææ linguæ adeo lapſos fuiſſe fatetur, ut non ſolum miretur, Viros quosdam doctos hanc verſionem Ebraico textui anteponere, ſed & credat, "ita ſentientes nulla "re vehementius confutari poſſe, quam ſi rogarentur, ut ido-"neum ſenſum in infinitis locis (libris metricis & Prophetis "maxime) textu Ebraico in ſubſidium non vocato, e Græca ver-"ſione afferant, qui perſpicaci & erudito lectori ſatisfacere "queat." Ritus etiam patrios, uti in Talmude conſervati ſunt, his Interpretibus non ſatis fuiſſe notos, ex collatione verſionis eorum cum Talmude doctiſſime demonſtrat. Confert nempe *Exod. XXV, 29* cum *Gem. Menachoth f. 96, 1*; *Exod. XXVII, 5* cum *Gem. Sebach. f. 62, 1, 2*; *Exod. XXIX, 24* cum *Gem. Men. fol. 63, 1.* Librariorum quidem mendis ſubjacere plurima loca, quorum aliquot affert, non negat; ſimul tamen evincit, multa quoque loca pro vitioſis haberi, quæ vitio careant; vindicatis contra *Iſ. Voſſium* locis, *Gen. III, 15*, & *Ezech. VIII, 15*. Eadem quoque ratione a *Cl. Bos* emendationibus liberat *Ezech. XX, 37* & *Hab. III, 64*, in quibus LXX Viri non quidem verbum verbo, commode tamen ſenſum reddidiſſe, Noſtro videntur. His obſervationibus Cel. *Millius* paucula ſubnectit de uſu hujus verſionis, & ſic ad deſcribenda decora hujus novæ editionis converſus, textum quidem ad edit. *Cl. Bos* expreſſum eſſe, fatetur; præmiſſæ tamen ſeorſim ſunt variantes lectiones MSS. Codicum, quas *Cl. Havercampio* potiſſimum ſe debere, indicat. Hæ autem variantes lectiones partim deſumtæ ſunt e vetuſtiſſima membrana, quæ aliquot Geneſeos capita, Leviticum, Numeros, Deuteron. Joſuæ item & Judicum libros complexa, olim fuit Mentelii, dein Patricii, poſtea Voſſii, nunc vero in Bibliotheca Lugduno-Batava aſſervatur. Hoc MS. literis majuſculis, ſine verborum diſtinctione, ſine accentuum item & ſpirituum notis ſcriptum, e contrario autem aſteriſcis Origenianis ⋇ crebro diſtinctum, Pariſino, Baſiliano & Alexandrino æqualem præfert ætatem. De quo rectius judicabunt, qui ipſum ſcriptionis ſpecimen,

cimen, quod *Cl. Millius* exhibet, confiderabunt. Ceterum Cl. Millius fæpiffime in illo Codice quædam addita obfervavit; rarius pronomina & alia quædam omiffa funt: Sic v. gr. additum eft *Jof. X*, 42, ※ *καὶ ἀπέστρεψεν Ἰησοῦς καὶ πᾶς Ἰσραὴλ μετ' αὐτοῦ εἰς πόλεμον εἰς τὴν παρεμβολὴν εἰς Γάλγαλα*. Quod ad variantes illas, quas Voffius ad oram editionis Romanæ alleverat, attinet, nondum quidem conftat, unde illas deprompferit, cum nec ipfe indicarit, nec hodie fimilis liber MS. in Bibl. Leidenfi exftet; videtur tamen non modo MSS. cum nunc *MS.* fimpliciter, nunc *Catenam MS.* nunc *Eufebii Emiffen. MS.* nunc *alios* alleget, verum & ingenium fecutus. Ita ad *Exod. XXXV*, 35 notat: *τὰ ἔργα τοῦ ἁγίου*) קדש legerunt pro חרש. *Deuter. XXXIII*, 8, *δότε Λευὶ δήλους αὐτοῦ*) Mallem *δήλωσιν*. Nos minime dubitamus, editionem hanc nitidam & accuratam Lectoribus maxime fe probaturam, quamvis forte futuri fint, qui varias Lectiones textui fuis locis fubjectas, quam in unam farraginem redactas mallent.

ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ ΡΟΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ κ. τ. λ.

h. e.

CASSII DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ ultimi Libri tres, reperti, reftitutique ftudio ac labore NICOLAI CARMINII FALCONIS, Presbyteri, in utroque Jure & in facra Theologia Doctoris & Proto-notarii Apoftolici.

Romæ, ex Typogr. Chracas, prope S. Marcum in via Curfus, 1724, 4. Alph. 1 plag. 3½.

Poft feliciffimam operam duorum magni nominis virorum, Fulv. Urfini & Henr. Valefii, quorum ille ex duobus vetuftiffimis codicibus infignia quædam fragmenta *Caffii Dionis* Antwerpiæ A. 1582, hic autem ex codice veterrimo Peirefcii aliisque monumentis Parifiis A. 1634 haud deteriora vulgavit, vix fpera-

re ausi sunt eruditi, fore, ut præstantissimo Historico a quoquam melius consuleretur: cum Viri Reverendi atque Eruditissimi *Nic. Carminii Falconis* studium ipsa etiam bonorum vota vicisse appareat, qui integros tres postremos Dionis Libros publicæ luci, ex situ & squalore protractos, exponit. Is nempe, cum propter lucubrationem suam *de varia provincia Romani Metropolitæ* Cassii nostri testimonio ex libro ejus LXXIX opus haberet, adiit Vaticanam bibliothecam, & præter opinionem ipsum illum codicem admirandæ vetustatis, & ex omnibus, quotquot supersunt, facile antiquissimum, ex quo Fulv. Ursinus fragmenta quondam desumsit, nactus, diligentius eum evolvere, & ad ea quoque loca attendere cœpit, quæ Ursinus, quoniam propter scissas membranas de commoda sententia eruenda desperaverat, sicco pede transierat. Quæ ubi cum Valesii Excerptis, Xiphilino, Cedreno & Zonara contulit, multa in istis laciniis legit atque cognovit, ex quibus vera scriptura restitui, & ab aliis collecta fragmina, suo quæque loco, digeri, adeoque integri libri contexi possent. Et quanquam in ipso codice, ut alia multa, ita etiam Libri LXXIX finis, & LXXX initium non comparerent: ex Xiphilino tamen, quem ipsa Dionis verba sæpissime repræsentasse, extra dubium est positum, ea ita supplevit, ut, si a lacunis quibusdam, a temporis & bibliopegi injuria profectis, discesseris, una nunc serie postremam Dionis partem legere queamus. Hoc ut eo melius appareat, per partes operam Eruditissimi Falconis enarrabimus. Principio Liber LXXVIII in veterrimo illo codice destituitur; id igitur addidit ex Xiphilino, quem sua ista hausisse a Dione ex stilo judicat & consensu Zonaræ. Cap. II pag. 4 incipit ipse codex, & quæ eo loco in orationis nexu memoranda fuissent, ea jam descripsit Ursinus, Editor auxit paullulum & suo loco inseruit. Eidem capiti tribuit quædam ex Valesianis Excerptis pag. 758, quæ Valesius, contra autoritatem veterrimi codicis, Libro LXXVII adscripserat. Cap. III a Valesio, Ursino & Xiphilino quædam sibi vindicat. Cap. IV ex Xiphilino maxime, sed etiam ex conjectura ad integras ferme duas columnas mutilas egregie restituit, posita simul in notis pag. 110 scriptura ista codicis mutila. In Cap. V, VI & VII concinnandis auxi-

auxilio fuerunt fragmenta ab Urſino edita. Cap. VIII cum duæ columnæ codicis ab antiquo bibliopego penitus reciſæ ſint, ſupplet easdem ex Xiphilino; ea potiſſimum ratione ductus, quod ea, quæ ſenſus ex Xiphilino aſſumenda eſſe ſuadebat, exacte ſpatio duarum columnarum reſpondeant, ut, verba per has columnas ad numerum litterarum ordinando, demonſtrat Cl. Editor in notis pag. 116. Cap. IX, X, XI ab Urſino edita, & ipſe codex perſanarunt. Sed Cap. XII totum hiulcum eſt in codice, omiſſum propterea ab Urſino, ſed fideliter a Noſtro repræſentatum, ita, ut pro litteris, quæ deſiderantur, totidem numero puncta apponantur, quædam etiam ex conjectura ſuppleantur, v. gr. ex . . . λευʃην, fecit βȣλευτὴν; ex . . λυ, πολὺ; ex . . δραγαθη . . . ω. fecit ἀνδραθητὴς ὢν: ſed nè ſic quidem minima pars lacunarum expletur, & fortuna exſpectanda erit, quæ iis ita ſuccurrat, ut Xiphilinus fini hujus capitis. Integriora ſequuntur Cap. XIII & XIV, ut faciliora lectu & olim jam edita. Cap. XV & XVI idem facinus Bibliopegi laceravit, quædam tamen vulnera egregie ſanavit Editor: adjectis ſimul in notis p. 123 eo ordine, quo in codice viſuntur, vocibus & litteris, quæ per illam injuriam inviolatæ manſerunt. Iteratur idem facinus Cap. XIX, XX, XXIII, XXVI, XXX, XXXI, XXXIII, XXXVI, XXXVII & XL, quibus Eruditiſſimus Falco interdum ex ſola conjectura & veſtigiis literarum relictarum, interdum e Xiphilino, Theodoſio, Conſtantino Aug. qua licuit, medicam manum attulit. Cetera bene habent & olim ab Urſino vulgata ſunt. Eodem modo Libro LXXIX verſatus eſt, in quo reſtituendo certiſſimam habuit opem Excerptorum Peireſcianorum. Sed cum Capite ejus libri VIII dexereretur a duce ſuo, codice illo eximio, reliqua ex Zonara, Cedreno, Valeſianis, & maxime omnium ex Xiphilino adjecit, quoniam ex ſtilo ſibi exiſtimare poſſe viſus eſt, quæ Dionis eſſent, quæ minus. Adſpergit etiam in notis aliquas conjecturas, atque emendationes haud contemnendas. Idem de perbrevi illo Libro LXXX & ultimo Dionis dicendum eſt. De notis enim ſpecimina proferre ſuperſedemus: cum nullum ambitioſæ eruditionis apparatum contineant, ſed ſimpliciter, unde quodque fragmentum deſumtum ſit, enarrent,

aut tribus verbis emendationem proponant, aut ſcriptores ſæpe memoratos inter ſe comparent. Atque hi ſunt libri Dionis poſtremi, a Cl. Falcone integritati ſuæ, qua licuit, reſtituti. Et gratulamur omnino induſtriæ Viri doctiſſimi: cujus exemplo ſi alii Vaticanos theſauros ſedulo excutient, plura fortaſſe reperientur, quibus res litteraria augeri poſſit. Laudamus etiam vehementer fidem optimi Viri & patientiam, qua reliquas codicis ſui litteras ſua ſerie deſcribi curavit: ut alii copiam habere poſſent ingenium ſuum experiendi. Et quanquam probe cognitum habeamus, quantum iis ſit tribuendum, qui longo uſu genium & ſtilum Autoris familiarem ſibi reddiderunt, iis potiſſimum locis, quibus ex aliis ſimul rationibus Autori verba vindicant: multi tamen erunt, qui difficulter judicio Cl. Falconis accedent, ubi ex ſolo ſtilo Xiphiliniana pro Dionianis habet, & integras paginas huic ex illo vindicat. Eſto enim, quod multa deſumſerit compilator ille ex Caſſio, non tamen omnia ſumſit: & ſi integrum librum LXXX in Xiphilino legimus, non ideo integrum librum LXXX Dionis habemus; niſi aliis rationibus, quam ex ſolo ſtilo derivatis, iſtud comprobare poſſumus. Incidebat nuper in manus noſtras Liber X Qu. Curtii in membrana ſcriptus, integer ſane & nullis lacunis deformatus; ſed ab edito Curtio valde diverſus. Servabant hæ membranæ integrum Caput V hujus libri, maximam partem prout editur, & reliqua cum hoc capite una & perpetua ſerie erant connexa. Sed ſi quis propterea, quod eæ membranæ unum Caput Curtii repræſentant, affirmare auderet, reliqua etiam Curtii eſſe, is morem compilatorum vetuſtiorum ignorare fateretur. Ita propemodum de Xiphilino & Dione judicandum eſt. Et ſi quis maxime daret, Epitomen hanc perpetuo ſervaſſe verba Caſſii, Epitome tamen eſt, nec omnia Caſſii habet: adeoque de integro Dione timidius credet. Hæc eo commemoravimus, quo doctiſſimus Editor, qui novam omnium librorum Dionis editionem promittit, ea occaſione hos ſcrupulos lectori eximere, ſuamque ſententiam, quod poteſt, latius confirmare velit.

M. AUGU-

M. AUGUSTINI CAMPIANI, JCTI, DE OFFIcio & potestate Magistratuum Romanorum & Jurisdictione, Libri duo.

Genevæ, apud Marcum Michael. Bousquet & Socios, 1725, 4 maj. Alph. 2 pl. 22.

PRimam nominis ac eruditionis famam nostratibus commendat hoc labore doctissimus Autor, origine Privernas, munere Taurinensis Antecessor, haud postremus inter Italos sagaciores & meliori jurisprudentiæ addictos. Cum enim bene intelligeret genuinam Jus Romanum docendi atque illustrandi rationem, fontesque pernovisset & subsidia, quæ vulgus commentatorum ignorat, novam animo concepit interpretationem Digestorum, non Iliada post Homerum scripturus inter populares suos, ex quibus vix pauci fortasse instituti similis commentationem meditati sunt, nemo certe perfecit. Hujusque operis specimen ac initium voluit dare his Libris duobus *de officio & potestate Magistratuum Romanorum & Jurisdictione*, qui si minime displicuerint Juris studiosis, pollicetur primæ Digestorum partis enarrationem, prorsus eadem industria pertractandam. Quod vero prætermissis prioribus titulis Pandectarum, a titulo *de Senatoribus* auspicatus sit, ne id sine consilio factum putemus, monet, illorum explicatione vix indigere, qui elementis juris acceptis ad latiores Digestorum campos accedunt, quibus ipsis Commentario suo consulendum putavit. Præterea necessariam non minus, quam dignissimam, quæ in limine jurisprudentiæ collocetur, judicavit illam præcipuæ partis juris publici notitiam, quæ in Magistratibus & eorum jurisdictione versatur, pluribus commentariis, sed dispari studio successuque a veteribus ac recentioribus illustratam, & quæ permultos juris articulos pervagatur. Neque tamen ab ipso *de Senatoribus* titulo primum initium capit Noster, sed præmisit huic tractationem *de potestate Romani Imperatoris*, qua sine accuratam & perfectam Magistratuum cognitionem dari non posse, recte vidit. Refertur in libris Juris officium & potestas Magistratuum, qualis fuit sub Imperio Principum: hi vero fons erant omnis potesta-

testatis, imperii vel jurisdictionis. In Imperatore igitur explicat ejus nomen, Proconsulare Principis Imperium, (cujus titulum in marmoribus superstitem contra Gutherii, Casauboni &
p. 11. Gravinæ objectiones defendit,) jus relationum ad Senatum, Censoriam, & Tribunitiam potestatem, Consulatum, sacerdotia
20. & potestatem divinam, (ubi, Christianos Imperatores ad Gratiani tempora nomen Pontificis assumsisse, adversus Jac. Gothofredum multis probat,) liberam & legibus solutam autoritatem, (ad *L. Princeps. D. de Legib.*) legislatoriam potestatem (ad *L. quod Principi. D. de Constit. Princip.*) nomen Patris patriæ,
29. Legem Regiam, cujus celebre fragmentum exhibet & paucis illustrat, denique potestatem Principis in Magistratus diffusam. His expositis accedit ad tit. *de Senatoribus*, quorum recenset originem & numerum, censum & ætatem, ritum legendi in Senatum, autoritatem Senatus, insignia Senatorum, præcipue tunicam laticlavem, quam sequioribus temporibus *colobium* appel-
38. latam fuisse, contra Jac. Gothofredum tuetur. Sequitur explicatio singularum legum hujus tituli. Ad *legem primam*, subjectis brevibus notis, quales ad unamquamque legem additæ & quæ plerumque similium locorum indices referunt, aut verba legis obscuriora declarant, commentatur Noster de viro præfecto-
43. rio feminæ consulari præferendo. Ad *l. 2* dicit de senatu motis, quibus autoribus, & quorum criminum causa ordine moveri Senatori Romano contigerit, deque in ordinem restitutis.
48. Ad *l. 3* quærit, utrum ordine moti capite minuantur? itemque ostendit, motos propter turpitudinem ex Principum Severi & Antonini indulgentia potuisse Romæ morari, cum antea solum vertere exilii causa cogerentur: infamia vero eum demum notari, cum remotionis turpem causam sententia expresserit.
54. Ad *l. 4* disserit de tribus gradibus Senatorum post tempora Constantini, *Illustrium, Spectabilium* & *Clarissimorum*, docetque, ab his primum gradum obtinuisse *Equestrem dignitatem*, secundum *Perfectissimos*, tertium *Egregios*, secus, quam Pancirolus *in not. imp. orient.* docuerat. Talem in reliquis hujus tituli & sequentium omnium, qui de jure & officio Magistratuum agunt, legibus illustrandis morem atque commentandi rationem Noster studio-

ſtudioſe & conſtanter ſervavit, ut ſpecimini ſufficere, quæ hactenus annotavimus, queant. Facile etiam ex his colligas, Noſtrum haud certe Autorum de notitia Magiſtratuum Romanorum, aut Interpretum juris ſcrinia compilaſſe, ſed cum eos multa cum cura legiſſet contuliſſetque, proprio ingenio eruere meliora in haud paucis ſtuduiſſe. Habet vero illud, quod jam in ſcenam produximus, volumen priorem ſaltem de duobus in rubro promiſſis Librum, qui de officio ac jure Magiſtratuum Romanorum totus eſt: alter *de jurisdictione*, Noſtri fide, propediem ſequetur, ad *Librum ſecundum Digeſtorum*, ni fallimur, præcipue comparatus.

CODEX ITALIÆ DIPLOMATICUS, COLLEGIT ac Elencho Indiceque reali inſtruxit JO. CHRISTIANUS LUNIG.

Tomus II.

Francof. & Lipſ. impenſis Hæred. Lanckiſ. 1726, fol. Alph. 15 pl. 11.

POſtquam de primo Tomo diximus ſupra M. Martio p. 99, jam quo modo tela pertexatur hoc altero, vel levi digito indicaſſe ſatis fuerit. Nam cum illo nondum abſolvi potuerit primæ Partis Claſſis III, hinc primo loco hic ſiſtuntur literæ Inveſtiturarum ac privilegiorum, quæ ad Marchiones e familia Gonzagarum oriundos, Caſtilionenſes item & alios, tum ad Dominos Gonzagas, Novellariæ & Bagnoli Comites, Dom. Grimaldos, Januenſes, Dom. Guarzones de Piſcia, Com. Hippolythos de Gazoldo, Dom. Lercarios, March. de Malaſpina, Maſſæ Principes & Carraræ March. Comites a Mollart, Feudi Frinchii in Italia poſſeſſores, Monœci Principes, Odeſcalcos Princ. March. Pallavicinos, Duces de S. Petro, March. & Com. Roboreti, Dom. de Romano, it. de la Scala & de Scarampis, March. Soraneæ, March. & Dom. Spinulas, Dom. de Triſſino & Principes ac March. Vaſti ſpectant. Succedit Pars II, quæ XII Sectionibus diviſa, conſcripta eſt de ſummo Pontifice ac ſede Romana, de utriusque Siciliæ Regnis, de Sardiniæ Regno inſulaque Corſica,

de Parma & Placentia, de militari S. Johannis Hierof. vulgo Melitensi ordine, de Republica denique Veneta, Genuensi & Lucana. His demum accessere varia diplomata alia, in utroque Tomo suis locis prætermissa. Multum vero hic Tomus copia superat priorem; nam cum illo dictum sit contineri diplomata DCXLI, in hoc numeravimus omnino MCCCCVI. Horum etsi plurima fuerint hic illic per Autores dispersa, singulares tamen gratiæ debentur Autori nostro, quod illa justo ordine chronologico collegerit, imprimis vero etiam, quod ingentem ineditorum, recentium imprimis, copiam e Tabulariis summorum Principum nunc primum extraxerit. Nec dubitamus, Autorem vere polygraphum non destiturum, donec aliorum quoque Regnorum Codices, seu potius Thesauros Diplomaticos in lucem produxerit; quod ut fiat feliciter, vitam illi & otium apprecamur.

Leben und Thaten Fridrich des Andern Chur-Fürsten zu Brandenburg.

i. e.

VITA ET RES GESTÆ FRIDERICI II, ELEctoris Brandenburgici; Autore JACOBO PAULO L. B. de GUNDLING, Potentissimi Borussorum Regis intimo Supremarum Provocationum, rerum Bellicarum & Domaniorum Consiliario, ac Societatis Regiæ Scientiarum Præside.

Potsdami, apud Bartholomæum Neumann, 1725, 8.

Alph. 1 pl. 18.

SErenissimorum Electorum Brandeburgicorum, qui ex Burggraviis Noribergensibus sanguinem ducunt, vitam resque gestas summa cura ex Archivis, Codicibus MSCtis, diplomatibus ac Scriptoribus optimæ notæ delineandas existimavit Autor Ill. ut rejectis anilibus quorundam figmentis, plura huc usque ignota, veramque rerum seriem ob oculos poneret. Hinc Friderici I vitam in Actis Anni 1716 p. 92 commemoravimus; nunc

nunc Friderici II vitam, anno superiori prelo liberatam, breviter recensebimus, omissis iis, de quibus jam aliunde constat. In Præfamine Illustris Autor simplicitatis quendam coarguit, cui superfluum visum, fontes Scriniorum & MSCtorum absque verbis istorum aut diplomatibus inde petitis allegasse, quod isto tamen fine necessarium duxerat, ut legentibus patesceret, unde potissima ad Historiam conscribendam sint haurienda; nec ullo jure postulari posse, ut Historiæ Electorali unice intentus Autor, ad fidem dictorum corroborandam, ipsa diplomata, & verba ex MSCtis desumta consarcinet, cum *Archivum Status* in lucem emittere sibi non fuerit propositum; denique cum Mandato Clementissimo, inspectantibus summæ dignationis Viris, Historiam hanc congesserit, nullum de veritate documentorum, eorumque existentia dubitare jubet, nisi temeritatis notam incurrere velit. Ordine Chronologico incessisse Autorem Ill. deprehendimus, unde res invicem connexas compilare nobis erit integrum. Natus est *Fridericus II* A. 1413, Tangermindæ, mox in Polonia educatus, cura Eliæ Decani Sendomiriensis & Petri p.623.
Chelmky Nobilis Poloni, insignem optimarum artium scientiam sibi comparavit. Vicaria potestate Marchiam ab A. 1438 ad 1440 rexit. Parente defuncto, Tangermindæ, hinc Berolini sedem fixit, palatio ibidem extructo, arceque munita, quæ ad Joachimi 624.
II tempora perduravit. Statura fuit procera, corpore succulento & robusto, ut *Ferrei* cognomine insigniretur. Ingenio mirando, tacitum secretum premens, non vi, sed consilio, & intentus occasioni Domus Serenissimæ imperium propagavit; divitiis præpollens, munificentia in Ecclesias, egentes, fidosque ministros clarus exstitit. Lusatiam, Electoribus Brandeburgicis quondam subjectam, & ab iisdem oppignoratam, etsi Carolus 25.
IV, defuncto Belcone Silesiæ Duce, se Brandeburgicis restituturum promisisset, Bohemiæ tamen junxerat, quam Sigismundus postea Joanni Polenzio oppignoravit; at is in turbis Bohemicis sibi metuens, tutelæ Friderici II A. 1441 se totamque provinciam 218.
submisit. Deinde cum, Georgio Podiebratio Vicario, omnis Bohemia turbis concuteretur, Polenziorum jura, in Lubenam 185.
maxime, Fridericus solutis 10000 fl. Rhen. A. 1448 redemit;

mox & reliqui Ordines ac Civitates Lusatiæ Inferioris, servatis
sibi privilegiis, in ejusdem ditionem concesserunt. Quo nomi-
p.374. ne investituram a Rege Ladislao, ipsiusque Vicario Georgio im-
petravit, eamque ab Anna, Bohemiæ, si Ladislaus absque prole
194.214. decederet, hærede, Wilhelmo Saxoniæ Duci elocata, firmari cu-
ravit. Polenzii præterea caverant, intra *100 annos & unum diem*
216. semet adversus Electorem ejusque successores nemini militatu-
ros, ne arcana forsan, vel aditus cuiquam panderent. Hoc com-
perto, Fridericus III Imp. patrimonii augendi cupidus, literis ad
220. Electorem datis, eandem pecuniæ summam obtulit, quo Lusa-
tia sibi cederet, verum cum jure destitueretur, paulatim absti-
73. nuit. Interea Fridericus II Reinhardum, Cotbusii Dynastam, in
clientelam receperat, qui biennio post omnem ditionem, cen-
tum & quod excedit pagis constantem, partim 5600 sexagenis
grossorum persolutis, partim feudi aperti jure, a Gerone Mar-
chione quondam derivando, in Electorem transtulit. Mox au-
245. tem facies rerum mutata, cum Georgius Podiebratius solio Bo-
hemico admoveretur. Hic enim Sternbergiis, Cotbusium vindi-
505. cantibus, favebat, qua in causa Elector Georgii Regis judicium
haud recusavit, ita tamen, ut, cum eum sibi infensum experire-
tur, ad summum Imperatoris tribunal provocaret. Nimirum
511. Georgius ille Inferiorem Lusatiam cum pleno Dominio, supe-
rioremque certis conditionibus fuerat pollicitus Electori, si se,
ad dignitatem Regis Romanorum adspirantem, suffragio suo ju-
514. varet; verum Elector, *se prius vitam cum morte commutatu-
rum, quam petitioni Austriacorum eminentiæ adeo adversæ præ-
beret assensum*, intrepide pronuntiabat. Tandem cum supremi
Judicis munere in his litibus componendis haud defungi vellet
560. Imperator, cujus quidem gratia istis turbis immixtus fuerat Ele-
ctor, pax coiit cum Rege Georgio 1462, iis legibus, ut Cotbusium,
Peiza, Teupizium, Beernwalda, Lubbena Magna, in Electoris
potestate manerent, una cum expectantia in Beskoviensem &
Storkoviensem Dynastiam, reliqua vero Lusatia ad Bohemos re-
40. verteretur. Joannes Dux Megapolitanus Brandenburgicis A. 1427
terras universas in feudum obtulerat, quam ob rem Wilhelmo
Venedorum Principe 1436 absque prole extincto, Fridericus I
Ele-

Elector, accedente Imp. Sigismundi autoritate, Principatum vacuum sibi vindicabat. Verum Agnati Megapolitani & terras & fidem clientelarem negarunt, unde ad arma deventum, donec 1441 his conditionibus tota lis componeretur; ut remissa clientela, Ducibus aliquando extinctis, Ducatus universus Brandeburgicorum ditioni cederet, eumque in eventum Ordines Provinciales homagium præstarent; quam transactionem Imperator ratam habuit. Neo-Marchiam vero, a Sigismundo oppignoratam, ab Ordine Teutonico, æris tunc indigente ob dissidia cum Polonis, persolutis 100000 florenorum Rhen. sub jure retrovenditionis, reluit Fridericus II. Pari modo, cum Sigismundus atque Jodocus plurimas Marchiæ partes quondam alienassent, Fridericus noster rem apud Imperatorem eo perduxit, ut alienationes illas 1444, vi Aureæ Bullæ, quæ integros ac indivulsos Electoratus esse voluit, nullas publico edicto pronuntiaret. Pasewalkum & Torgelaviam, ad Marchiam Ukeranam pertinentes, Duces Pomeraniæ sui juris fecerant, unde ad arma ferme fuisset procursum, nisi mediante Saxoniæ Electore & Megapolitanis, locis illis Friderico II restitutis, pax fuisset stabilita. Uladislao a Turcis cæso, cum Frater ipsius Casimirus diadema Regium Polonorum recusaret, atque Podoliam Volhyniamque, Lithuaniæ denuo jungendam, a Polonis repeteret, Poloni irritati, Fridericum Brandeburgicum Regem suffragiis suis nuncuparunt; verum Elector, Regnum meruisse, quam cum injuria aliorum possedisse satius ducens, & bella internecina veritus, si Casimirum pœnitentia postmodum subiisset, tempus deliberandi Casimiro indulgendum existimavit, quo elapso, si Casimirum juri suo renunciare sacramento contingeret, Polonorum desideriis se haud adversaturum, est pollicitus. Cum fratre Friderico Juniore Noster 1447 his conditionibus transegit, ut vi Aureæ Bullæ, superioritate Electori salva, fratri regimen Veteris Marchiæ certo modo committeretur. Cives Berolinenses, Regimini Electorali nondum assueti, jura sua debilitari querebantur, verum Elector, ne judicis & partis vices subiisse videretur, litem vicinorum Principum, Nobilium, Civitatumque arbitrio dirimendam commisit, qui, rebellibus capite damnatis,

p. 60.
74.
81 sq. 379.
99.
107.
113 sq.
117.
177.
291.

 molen-

molendina aliaque civitatis bona Cameræ adjudicarunt. Inter
p 229. Albertum, Electoris fratrem, & Noribergenses sævum bellum
est exortum, quo durante novem pugnæ depugnatæ intra unius anni spatium vulgo memorantur, quas velitationes potius adversus submissa ab Helvetiis sociisque civitatibus auxilia dicendas, Ill. Autor existimat. Fridericus postea terras, tempore
237. Waldemari a Marchia divulsas, sibi restitui postulavit ab Archi-Episcopo Magdeburgensi, jura in Veterem Marchiam, olim sibi donatam, frustra allegante, cum quo tandem 1449 ita transegit, ut, Comitatu Wernigerodæ accepto, reliqua retineret Magdeburgicus. Dum Albertum Austriacum Electores Imperatori Friderico vellent adjungere Regem Rom. ad impensas sustinendas destinarunt aurum coronarium a Judæis post electionem
402. pendi solitum, quod summam 10000 aureorum confecit, cujus cogendæ cura Friderico nostro fuit commissa: at in his consul-
433. tationibus Imperatorem saltem Imperatoriam *Gratiam* (Kayserliche Gnaden) nominari, deprehendimus. Interea 1456 Ducatum Mediolanensem Elector, cujus avia ex stirpe Mediolanensi prognata, præ Francisco Sfortia, qui Philippi Mariæ ultimi possessoris filiam notham in matrimonium duxerat, sibi jure deberi contendebat; aliis tamen negotiis implicitus, haud ultra institit. Lites Alberti fratris cum Ludovico Bavaro Landshutano, qui ju-
497. dicio provinciali Norico suos in Nordgovia subditos subesse recusabat, 1460 sopire Fridericus II omni studio est annisus; bello tamen mox recrudescente, acerrimum prœlium prope Gingenam est commissum, in quo Albertus hostem, numero longe superiorem, 5 horarum spatio detinuit, eundemque insigni de-
556. trimento affecit, donec cedere, paucis suorum amissis, consultum duceret: unde *Adlzreiteri* error patet, qui Albertum levi
587. negotio in fugam conjectum hariolatur. Regnum Bohemiæ, ob Georgii hæresin a Pontifice oblatum, Noster haud declinavit, ut vulgo volunt, occasionem tamen rei bene gerendæ operiri, consultum ratus. Anna, Wilhelmo Saxoniæ Duci nupta, moriens
568. filiam Margaretham hæredem juris in Bohemiam sibi competentis nuncupaverat; quamobrem ipsam *Bohemiæ hæredem* sæpius se dixisse, ejusque maritum Joannem Electorem Brande-
burgi

burgi jura contra Reges Bohemorum Jagellonidas ursisse, documenta testantur. In causa Pomerana Elector adversum adeo sibi Imperatorem expertus est, ut & omnes ipsius socios arma ponere jusserit, & Erico Wolgastensi, investituram, sub pœna 1000 librarum auri, ab Electore impetrare, interdixerit. Tandem Fridericus II pertæsus regiminis, ac difficilem auditum, capitisque vertiginem ex vulnere in obsidione Ukermundæ accepto, & tumorem pedum sentiens, denique ob mortem præmaturam filii Joannis 1469, quem matrimonio Filiæ Casimiri Regis Poloniæ destinaverat, Electoratu in gratiam Alberti fratris cessit, Burggraviatu superiore, & annuo 12000 aur. fl. reditu sibi servato. Hinc Plassenburgum se recipiens, ut vicinis Bohemorum thermis uteretur, non melancholia tamen ob fortunam sibi adversam correptus, quod aliqui somniant, Plassenburgi 1471 placide vitam cum morte commutavit. Fidei confessionem primum 1445, ac denuo 1453 sua manu exaratam reliquit, in qua solo Salvatoris merito fretus, peccatorum remissionem, misericordiamque divinam sibi pollicitus, in vera fide in Christum se moriturum profitetur, unde plures ex recentioribus interque illos Weizendorffius scriptis eandem illustrarunt. Ceterum imagines Electorum in frontispicio harum Vitarum conspiciendas ex picturis vetustissimis in sacris ædibus aut palatiis Regiis reperiundis desumtas, refert Autor Ill. ac vitam Alberti Achillis brevi se daturum spondet, quam ut felici sidere perficiat, sancte vovemus.

605.
628.
620.
615.
617.
629.
630.

LA VIE D'OLIVIER CROMWELL, LORD PROtecteur de la Republique d'Angleterre &c.

h. e.

VITA OLIVERII CROMWELLII, PROTEctoris Reipublicæ Anglicanæ, ex Scriptoribus optimæ notæ simulque plurimis egregiis MStis collecta & ex Anglico in Gallicum sermonem versa.

Tomi II.

Hagæ

Hagæ Comitum, apud Jacobum Jonghium, 1725, 8. Alph. 1 pl. 17.

INgens eorum, qui vitam & res gestas Cromwellii antea exposuerunt, numerus Anonymum Anglum, quem nunc e Gallica versione recensebimus, deterrere neutiquam potuit ab eadem opera denuo suscipienda; quum nimirum pauci inter illos ipsi visi sint ea in re cum industria & fide versati. Ipse nec Encomiasten acturus, nec Satyricum, simpliciter facta non levi aut dicaci, sed gravi sermone recenset, nihil omittens præter fabulas illas Romanensibus haud absimiles, quæ a Scriptoribus, præsertim extraneis, Cromwellii rebus sunt affictæ; contra multa superaddit memorabilia, quorum hactenus ne ipsi quidem Angli meminere. Illud in eo desideres, quod parcius, nec accurate satis, scriptores abs se lectos allegaverit. Ceterum supplementi loco subjuncta sunt, tum accuratior familiæ Cromwellianæ genealogia, ab ipso Autore Anglo scripta, tum animadversiones criticæ eæque satis acerbæ in Gregorium Leti, vitæ Cromwellii itidem scriptorem, ab interprete Gallo additæ. Nos potiora quæ nobis visa, haud ubivis obvia, pauca tamen, pro instituti ratione delibabimus.

Tom. I p. 3. Memorat vero Autor, Cromwellium cum prius ecclesiæ Anglicanæ fuisset addictus, postmodum in castra Puritanorum transiisse, eorumque tam scrupulose adhæsisse religioni, ut certam aliquando cuidam redderet argenti summam, ludo jam triennio ante ab illo obtentam, addens: se diutius eam retine-
5.6. re per conscientiam non posse. Certe religionis fervore incitatus fertur, ut A. 1641 vehementius urgeret in Comitiis inferioribus querelas contra Regem, quæ cum tandem in bellum
7. seq. erumperent, primum centurio factus est, & mox sublimioribus militiæ dignitatibus admotus, multa feliciter adversus regium exercitum gessit. Imo cum aliquando Parliamentum numero militiæ præfectorum exemta vellet omnia sua membra, ipse non solum constitutionem istam, quam *de abnegatione sui* dixere, eloquentia singulari commendabat, sed etiam solus militare suum munus sibi conservabat, in quo tot præliis A. 1645 & 1646 gestis, tot urbibus captis, fortitudinem probavit, ut vel nomen

nòmen ejus terrorem incuteret Regiis. Veruntamen A. 1647 aliqua intercessit ei cum Parliamento simultas, cujus tum causa tum etiam effectus, prout Cap. V memorantur, lectu maxime digna sunt. Scissa nimirum tum temporis fuit ecclesia Anglicana in tres partes, primam Episcopalium, inter quos erat Rex ipse, propterea maxime invisus, secundam Presbyterianorum, ex quibus præcipue constabat Parliamentum & civitas Londinensis, & tertiam eorum, qui dici volebant Indifferentes, quorumque maximus numerus erat in exercitu. His itaque cum Cromwellius faveret, nimiam scilicet Presbyterianorum licentiam, qualis vix antea sub regio & episcopali regimine Angliam oppresserat, animadvertens, enata inde simultatis illius causa. Quippe Cromwellii imprimis opera, qui mira calliditate atque apud belli duces pariter ac milites autoritate gaudebat, tam plenum periculi dissidium Parliamentum inter & exercitum natum, ut alterum quasi inde exsurgeret Parliamentum, militare scilicet, cujus superiorem ordinem belli duces, quorum summus Fairfaxius, nomine quidem, re ipsa autem Cromwellius erat, inferiorem agebant ex militibus illi, qui *Agitatorum* nomine tum maxime memorabili veniebant. Rex etiam per dissidium il- p.67 seq.
lud, Cromwellii cumprimis feroci instigatione, ex captivitate Parliamenti in exercitus custodiam raptus, longe melius atque antea habebatur, imo nunc utrinque certabatur quasi de pace cum Rege ineunda. Certe Cromwellius ipse, sive simulata, quam nonnulli imputabant, sive bona fide tantopere rebus Regis, cujus quippe conveniendi potestatem nunc pro lubitu sibi sumere poterat, studuit, ut cum is parum prudens nimiumque pertinax omnes pacis conditiones fuisset aspernatus, neque tamen noster desisteret a fidei specie saltem erga Regem, proditoris instar in suspicionem non levem adduceretur. Quam tamen mox, de fuga Regis in insulam Vectim ejusque ibi satis 91.
arcta custodia in publico Parliamenti consessu verba faciens, mire elisit; cum exercitu autem, præsertim Agitatoribus illis, qui *Libratores* deinde, sive omnium rerum arbitri dicti & Regi tandem maxime funesti extiterunt, in gratiam rediit, publice testatus, *quod nunc demum distincte cognoscat grande opus, quod Do-* 102.

 minus

p.179. *minus operetur*. Ad A. 1649 observatur, Cromwellium pariter & Fairfaxium, cum Oxonium pervenissent, honoris causa Doctores Juris civilis, simulque aliquot tribunos militum Magistros artium fuisse creatos. Anno sequenti, Hibernia a nostro domita, prodiit libellus sub titulo; *Character Regis Cromwelli*, qui etsi mox suppressus, praesagii tamen loco habitus fuit. E-
221,224. quidem mox deinde in Angliam reversus, triumphali quasi pompa, maximo comitatu ac occursu, Londinum intrabat, quanquam hoc concursu minus delectari visus est, quippe adulatori cuidam, dicenti: *ecce quanta populi multitudo triumphum tuum comitetur*, subridendo respondisse fertur: *atqui major foret numerus, si ad supplicium patibuli ducerer.*

Tom.II.p.6. Mireris autem conatus varios Cromwellii, quibus primo
15. quidem placide, tum in solenni procerum deliberatione, tum in colloquio privato cum *Whitelockio*, harum rerum postea scriptore, innoxiam regiae dignitatis restitutionem suasit, subtilemque simul sui ipsius commendationem subinde peroravit; mox autem severius rem aggressus est. Quibus vero artibus effecerit, ut, omisso Regio nomine, summam rerum Protectoris titulo consecutus fuerit, apud Autorem legi meretur. Interim obtrectationibus, odiis, insidiisque non carebat, adeo ut mater ejus
114. in perpetuo timore versaretur, & ad quemvis bombardae fra-
199. gorem auditum exclamaret, filium periisse. Magna quoque, inde a repudiato Regis titulo, miser homo angebatur animi inquietudine, quae ita augebatur dolore ex amicorum & imprimis Elisabethae *Claypoliae*, filiae dilectissimae, cujus colloquiis fre-
203. quenter delectabatur, morte concepto, ut in febrim inciderit tandem, qua exstinctus est, antequam de successore in Protectoratu statuere aperte posset. Quantae formidini fuerit exteris, Gallis imprimis, Hispanis & Italis, apud Autorem suse legas, qui inter alia observat, Mazarinum nunquam ejus nomen sine aliqua perturbatione audivisse, adeo ut in proverbium abierit, eum ne Diabolum quidem aeque formidasse ac Cromwellium. Quod ad supplementa, de quibus supra diximus, patet uti-
228.seq. que ex Cromwellii genealogia, eum & antiqua nobilitate generis & gloria majorum floruisse, & filias quidem habuisse viragi-

ragines, filios autem sibi impares. Certe id conspicuum fuit præsertim in Richardo, qui patriam dignitatem, non quidem hæreditate, nec indubitata patris nuncupatione, attamen voluntate civium acceptam, vix ultra septem menses sustinuit. Quæ vero ultimo Interpres addidit de Gregorii Leti Vita Cromwelli, ea ut repetamus, vix operæ pretium putamus. Illud monuisse suffecerit, ad octo classes reduci Nostri accusationes, quarum prima ejus vitia contra modestiam, secunda contra accuratam debitamque industriam, tertia partium studium, quarta vitia contra sanum sensum, quinta chronologica, sexta curam de pane lucrando, ex eaque natas ambages plane supervacaneas & tautologias tædiosas, stilumque popularem nimis & humilem, septima contradictiones absurdissimas, octava denique ejus sublestam fidem & aperta mendacia producit. Denique sub finem etiam Historiam Cromwellii, a *Rageneto* Abbate conscriptam, p. 253. sub censuram vocat, cui nomen Romanensis fabulæ tribuit.

DE MENTE HUMANA SUBSTANTIA A Corpore distincta & immortali Dissertatio Philosophico-Theologica; Autore JOH. PETRO de CROSA, Lausanensi, Reg. Par. Acad. Socio, Mathes. & Phil. in Acad. Groningensi Professore.

Groningæ, typis Gesinæ Elamæ, 1726, 12.
Plag. 12.

ETsi titulus promittere videatur scriptum theticum; attamen evolventi apparet, quod in numerum eristicorum referri debeat. Autor enim clarissimus calamum potissimum stringit adversus *Leibnitii* harmoniam præstabilitam & electionem mundi optimi: illam enim cum libertate hominis, hanc cum libertate Dei consistere non posse, sumit, sed non probat, atque ex hoc supposito, quod per istas hypotheses omnis libertas evertatur, eas omnibus istis consequentiis odiosis onerat, quæ ex fatali rerum omnium & absoluta necessitate fluunt. Cel. *Wolfium* quoque atque *Bülffingerum* satis aperte pungit, etsi utriusque nomini parcat. Citat enim subinde *Wolfiana* ex scriptis *Langianis*,

gianis, nonnunquam etiam *Bülffingeriana* ex ipsius viri monumentis. Postquam Sect. 1 *Cartesianorum* hypothesin adstruere conatus fuit, quod Corporis essentia in extensione consistat, quodque extensio sit ipsa substantia corporea, monadibus *Leibnitii* notatis & in numerum figmentorum rejectis; Sect. 2 evincere nititur, Substantiam cogitantem esse a Corpore distinctam. Tribuit menti vim, qua semet ipsam modificat. Etsi autem videri nolit, eam a *Leibnitio* mutuasse, hac addita ratione, quod ipse animæ libertatem relinquat, nec ex ea automaton efficiat; constat tamen, ipsum quoque *Leibnitium* libertatem eidem non adimere, nec in sensu mechanico vocem automati de anima usurpare. Tandem Sect. 3 omnium prolixissima de libertate mentis agit & maxima animi acerbitate harmoniam præstabilitam & recentiorem, quam vocat, Philosophiam consequentiis istis impugnat, quæ ex negata animæ Deique libertate consequuntur, quasi nimirum per hypothesin harmoniæ præstabilitæ & electionis mundi optimi omnis religio, præsertim christiana, omnis virtus atque honestas, omnis pœnarum & præmiorum æquitas, omnis denique disciplina civilis & justitia tollatur. Vocat ideo Systema harmoniæ præstabilitæ *Leibnitianum* obscurum, supra quam dici potest paradoxum, libertatem homini eripiens, unde virtutes suum decus trahunt, moralitatem tollens, miracula ad seriem fatalem revocans, præmiorum splendorem & decentiam, pœnarum justitiam & eo ipso legum æquitatem, uno verbo religionem omnem & christianam præsertim, quæ satisfactionem tanti meriti ad peccatorum absolutionem agnoscit, funditus evertens. Monet tamen in præfatione, sese ab imputandis consequentiis tam longe abesse, quam longe ab hypothesibus absit, quas iisdem adoritur. Et in ipso contextu fatetur, se illas consequentias consequentiarum non eum in finem cumulare, ut in odium a se dissentientes adducat suspectosque irreligionis agat. *Absit*, inquit, *a me adeo inhumanum propositum. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris, nec alios suscipe metiri, qua mensura si alii te ipsum metirentur, graviter reclamares.* Hoc non obstante, novam philosophiam sectantes autoritates undique conquirere solere affirmat,

mat, quibus se tueantur & ab hypotheseos suæ periculo animadvertendo lectores suos distrahant; eos arma a Theologis mutuare, quibus Theologiam convellant, &, si modo possint, religionem omnem penitus evertant; fore hodie, qui christianam religionem ore profitentes a Christo & Apostolis læti & exultantes recedant, ut metaphysicis subtilitatibus, quas ne quidem ipsi plene intelligant, ex animo adhæreant. Tribuit, fide Cl. *Langii* fretus, novæ philosophiæ, quod mundum ponat creatum, sed simul æternum; Deo adimat in creando libertatem; mentes humanas statuat per seriem rerum æternam & singularem naturæ suæ mechanismum necessario disponi ad tales cogitationes & voluntates, ita ut primi parentes vi structuræ corporis mechanicæ & per mechanismum mentis non magis emendabilem voluerint comedere & comederint de fructu vetito: quod ipsum Deum faciat autorem peccati, qui alios hominum vitiosos creet & in peccata trahat atque impellat, ut sint ipsi occasiones aliorum in contrarias partes flectendorum; monades doceat æternas simpliciter, nec nisi una facultate donatas, quæ per mechanismum suum, quamvis sint simplicissimæ, sic mundi, operis summe compositi, mechanismo respondeant; quod monadem illam unam substantiam esse neget, si pluribus donata foret facultatibus, cum tum foret aggregatum plurium substantiarum; hoc tamen non obstante affirmet, simplicissimam illam substantiam videre, audire, imaginari, intelligere, sapore, calore, frigore aliisque innumeris a perceptione ideali & volitione longe diversis affici, hæc mente penitus se capere, hæc conciliare se minime posse, qui fateri audeant, continuo a summis his automatibus tanquam automata pecuina traducantur: quod Deum habeat pro monade seu substantia simplici æterna universi distincta repræsentativa, adeoque mundo esse, quod anima sit corpori, Deique totam beatitudinem, totam perfectionem, totam gloriam, totam essentiam in eo ponat, quod sit mundi repræsentamen, autor eorum, quæ dicuntur bona, autor eorum, quæ dicuntur mala & nefanda. Ridet quoque novam, quam vocat, philosophiam, quod methodo demonstrativa tradatur. *Methodo*, ait, *a Mathematicis usurpari solita si*

satis sit procedere, sophismatum putidorum acervos struere facile erit. In illis occurret: Def. VII *Mus est* &c. Def. XV *Syllaba est* &c. Coroll. *Mus est Syllaba.* Prop. XXIX *Mus rodit caseum.* Dem. *Sume casei uncias tres cum dimidia, admove foramini* &c. *deprehendes pondere 5 drachmis diminutum. Ergo mus* &c. Q. e. d. Prop. 43 *Syllaba rodit caseum. Mus rodit caseum* (per prop. 29.) *Mus est Syllaba* (per cor. def. 15.) *Ergo Syllaba rodit caseum.* Q. e. d. Nulla vero adducit ex nova philosophia exempla, in quibus hæc demonstrandi forma servatur. Quod hypothesis harmoniæ præstabilitæ tot habuerit & habeat sectatores, id in causa esse arbitratur, quod hominibus laboris impatientibus examinisque molestiam fugientibus dulce sit autoritati acquiescere, quam fama aut affectibus moti Doctoribus suis imputare ament: hypotheses tamen istas in se, uti ei videtur, periculosas fructibusque & consequentiis sponte inde fluentibus exitiosas erroris arguere, rem non fuisse ait ardui negotii & quæ ingenium acre & subtile requirat. Addit, quoniam *Theodicæa* multa contineat, quæ, si certo quodam sensu explicentur, providentiam divinam liberent ab objectionibus desumtis ex malo, quod cum bono permixtum orbis noster complectitur, viros doctos fama tanti viri permotos ejus verba in sensum commodum interpretatos esse, quodque difficultatis superfuerit ejus hypothesibus, id omne & materiæ subtilitati, & linguæ etiam Autori non vernaculæ imputasse. Sub finem definitionem harmoniæ præstabilitæ a Cel. *Bülffingero* traditam adoritur & decem in eam animadversiones subnectit. Sed in iis apparent, quæ cum a *Bülffingero* tum aliis ad harmoniam præstabilitam requiruntur. Dum enim num. 7 ait: *Nulla sit vis immediata neque mentis in corpus, neque corporis in mentem: esto. Satis erit, si in ipsa mente vis agnoscatur, qua in se agere possit, seseque ipsa determinare, ut legum æquitati & moralitatis natura locus detur;* constat penes omnes, qui *Wolfii* atque *Bülffingeri* scripta legerunt, quod istiusmodi vim menti tribuant, ac inde *Wolfius* omnem praxin moralem & politicam deducat. *Theodicæam* viri etiam post fata summi *Leibnitii* recensuimus in Actis A. 1711 p. 110, 159, ejus schedas de philosophia
&

& religione naturali in Act. A. 1717 p. 440 & A. 1721 p. 89, principia philosophiæ in Actis A. 1721 p. 94 & Supplem. T. VIII Sect. II p. 500; *Jaqueloti* de harmonia præstabilita judicium in Act. 1705 p. 553; *Wolfii* Meditationes metaphysicas de Deo, anima & mundo in Act. A. 1720 p. 371 & Tom. VIII Supplem. p. 38, & Annotationes in easdem in Act. A. 1724 p. 316, Commentationem vero cum Monito, quibus sua adversus adversariorum imputationes defendit, in Actis A. 1723 p. 510; *Bülffingeri* Tractatum de harmonia præstabilita in Actis A. 1723 p. 308. & alterum de origine & permissione mali in Act. A. 1724 p. 105: sed nihil ibi reperies, quod sit adeo insulsum, impium ac horridum. Opportune igitur in manus nostras incidit scriptum Autoris anonymi in quo imputationes istæ sub examen revocantur. Nostrum adeo est, quid eidem videatur, subnectere, judicio penes lectorem relicto.

COMMENTATIO DE DEO, MUNDO ET HOmine atque Fato, quæ simul sine ira & studio judicium sincerum de Controversia Anti-Wolfiana exhibet & comprobat, idque secundum probabilitatis, demonstrationis & sensus ipsius, in conlatione systematis Wolfiani veri ejusque ex mente Langiana intellecti leges accuratissimas; Autore Anonymo. Appendicis loco subjiciuntur SAM. CHRISTIANI HOLLMANNI, Phil. Prof. Vitemb. observationes elencticæ in Controversia Wolfiana.

Francofurti & Lipsiæ, 1726, 4.

Alph. 1 plag. 2.

AUtor anonymus hanc commentationem se ideo scripsisse ait, ut orbis universus litterarius probabilitatem, demonstrationem & sensum acciperet ejus, quod in controversia *Anti-Wolfiana* peccaverint *Buddeus* atque *Langius*, quos *duumvirorum Anti-Wolfianorum* nomine insignit & multo alio nomine celebrandos, quicquid contra *Wolfium* scripsere, non pravamente edi-

edidisse confidit, integritate voluntatis non semper veritati respondente, ex imbecillitate nostra & humanitatis lege. Et quoniam Cel. *Crosa*, Vener. *Langii* dictis fidem habens, Philosophiam *Wolfianam* atro carbone notaverit (in dissertatione, quam modo recensuimus;) ejus una præcipitantiam notandam fuisse monet, ut discant alii, quam parum tutum sit ex scriptis *Langianis* de philosophia *Wolfiana* statuere. Nomen suum suppressit veritatis causa, ne quis id expendat, a quo, sed quid dictum sit. Monet tamen (id quod ex ipso quoque scripto satis superque elucet,) se esse Theologum, qui non modicam vitæ partem philosophiæ & scientiæ mathematicæ consecraverit, maximam vero autoritatem, immo omnia, Christo lubentissime deferat, & alicubi in ipsa commentatione se *Norimbergensem Anonymum* appellat. Sancte autem contestatur, se in id defixisse animum suum, ut nemini nociturus controversiam tam genuine daret, quam fieri possit. Nec *Buddeum*, nec *Langium*, nec *Wolfium* sibi bene vel ægre fecisse, ut vicem vice se repensurum fuisse suspicari quis possit. Deum & conscientiam testatur, ipsumque imprimis, qui est veritas ipsa, se *Leibnitii* ac *Wolfii* scripta sæpius legisse, nec *Buddeum*, nec *Langium*, multo minus *Crosam*, odisse & in ipsorum monumentis bene multis multum fuisse. Se nunquam verba alicujus in eum sensum detorsisse, quem extra sermonis seriem habere videntur: nihil præjudicatæ opinioni, nihil multitudini, nihil famæ vel autoritati, pietati, sectæ locove indultum esse. Deum se sincere venerari profitetur, nilque magis, quam peccata sua detestari, nec quidem Cel. *Wolfium* nosse, vel unquam vidisse; id tamen non posse non testari, *se legendis Wolfianis scriptis evasisse robustiorem in veritate, aptiorem ad quævis studiorum genera, æquiorem in magistratus verendos ac ardentiorem in Deum.* Nemini hic palpum se facere, vel contradicere de industria, sed eorum, quæ scribit, rationem se Deo sanctissimo esse redditurum, sancte & prudenter scire atque perpendere. Commentatio absolvitur tribus sectionibus. Earum prima Autor rationibus probabilibus adstruit, quod penes *Wolfium* stet veritas: quare cum argumenta potissima ab intellectus conditione petantur, in virtutem abstrusas scientias
&

& controverſias in iis enatas dijudicandi inquirit. *Sect.* 2 præcipuas & difficillimas Metaphyſicæ rationes pertractat, ſimulque indicat, quid *Joach. Langius* atque *Buddeus* minus curate in *Wolfio* reprehendant & quam incaute *Croſa* ex *Langii* ſcriptis eriſticis dogmata *Wolfii* addiſcere ſtuduerit. Denique *Sect.* 3 adſpectui & oculis Syſtema *Wolfii* verum oſtendit.

Rationes igitur probabiles in medium allaturus, cur penes *Wolfium* potius, quam *Duumviros Anti-Wolfianos* ſtet veritas, unicum lapidem Lydium in ſcientiis abſtruſis agnoſcit demonſtrationem. *Leibnitium* primum fere fuiſſe in Germania, qui mathematicas demonſtrationes ex veris certisque principiis deductas philoſophiæ veræ inferre ſtuduerit. Viam ipſam plenius aperuiſſe *Wolfium*, cujus veſtigia ſecuti ſint *Bülffingerus*, *Thümmigius*, alii. Præter eos enim neminem dediſſe iſtiusmodi monumenta philoſophica, quibus catena demonſtrationis genuinæ inſit. Duumviros *Anti-Wolfianos* hanc demonſtrandi rationem ignorare, tum ex illorum ſcriptis, tum ex ſtudiis, quibus innutriti ſunt, probat. *Wolfium* per omnem vitam in ſola Matheſi & Philoſophia deſudaſſe: illos vel philoſophiam contemtui habuiſſe, vel obiter ſaltem deguſtaſſe, Mathemata prorſus non attigiſſe, ſine quibus tamen longioribus demonſtrationum catenis nemo adſuefiat. Provocat ad Philoſophiam *Buddeanam*; ad cauſam Dei *Langianam*. Quodſi excipias, Cl. *Croſam* eſſe Mathematicum & Philoſophum, Logicæ non unius ſcriptorem; Noſter quidem regerit, ipſum *Croſam* fateri, ſtudii Mathematici tractationem non promiſcue acuere intellectum, ſed conveniente ratione inſtitutam; ex ſcriptis autem ejus non apparere, quod poſterius ab ipſo factum fuerit. Eundem affirmare, quod ab ore viri omnium ſagaciſſimi facile abſurda excidant, ſi circa res ſibi incompertas aliquid ſtatuere tentet: de Metaphyſica autem contemtim ſentire, quod ab omni tempore obſcurata & conſpurcata per eam fuerit cum Philoſophia tum Theologia. Quemadmodum vero præterea Duumvirorum *Anti-Wolfianorum* utilitates quasdam domeſticas indicat, armorum ſuſcipiendorum motiva; ita *Croſæ* infenſum in *Leibnitium* animum probat. Hæc ſe non eum in finem adducere profitetur, ut viros aliis ſtudiis claros

 cri-

criminetur, cum nihil vitii habeat, si dixeris, consuetudine myopem caligare ad remota, aut sutorem non esse sartorem ; sed ut appareat, eos vitio myopiæ systema *Wolfianum* non esse assecutos. Laudat igitur Cl. *Langii* studia philologica, exegetica, theologica, & *Buddei* theologica, historica, philologica una cum ejus assiduitate, pietate & utilitate, nec non *Crosa* copiam & elegantiam dicendi, cui nec sua in Mathesin merita invidet. Si provocas ad eos, qui cum Duumviris *Anti-Wolfianis* consentiunt, argumento a multitudine idem sentientium in hac causa eo minus locum concedit, quod omnis ævi experientia doceat, in abstrusis scientiarum recessibus summam varietatem doctos semper distinuisse. In specie *Crosam*, linguæ Germanicæ imperitum, scripta *Wolfii* non legisse, sed *Langii* de methodo & dogmatibus *Wolfianis* judicia pro veris supposuisse, atque adeo de re sibi non visa judicasse. Nullus itaque dubitat, quod is aliter judicasset, si *Wolfiana* ipsemet vidisset. Probat deinde, *Wolfio* potius, quam ejus adversariis præstantissimis esse assentiendum, ob multitudinem idem sentientium in rebus a communi sensu remotissimis, si varie sentiendi amorem ad primos suos fontes revocaveris. Monet quoque, *Wolfium* in scriptis suis Mathematicis & Philosophicis neminem refutare, neminem convellere, dissentientium fere nullum excitare, suæ demonstrationi potius ubique inhærere, nec, quid dictum sit, aut a quo, perpendere, sed veritatem vel eruere, vel conglutinare, quasi ab ipsa philosophiæ origine cœpisset. Si qua objectio tollitur, nominatim perstringi neminem, dubium ut sit, utrum ab ipso, an ab alio profecta fuerit. Testatur ipsos libros & cujusvis lectoris conscientiam. *Langium* e contrario jam a multis annis controversiarum amore agitatum, quas adversus Theologos veteris doctrinæ Lutheranæ, *Poiretum*, alios non sine acrimonia in hunc usque diem reciprocet. Qui vero bellis delectantur, eos eadem magis quærere, quam invenire. Notat & partium studia in copiis subsidiariis. Nemini tamen malitiam impingere vult, cum unusquisque stet & cadat Domino suo. Cl. *Crosa* nonnisi præcipitantiam tribuit, quod, non audita parte altera, sententiam ferre voluerit. Quod enim scripta *Wolfii* ne viderit quidem, nedum lege-

legerit, probat inde, quod erret in lemmate Soli ex nubibus emergenti in frontiſpicio libri adſcripto, & ſe in eo legere aſſeveret, cujus contrarium in eodem diſertis verbis extat, detorſionibus *Langianis* ſumtis pro theſibus, quæ in Metaphyſica *Wolfiana* occurrant. Quoniam *Wolfius* methodo demonſtrativa uſus, etſi titulos definitionum, corollariorum, propoſitionum, ſcholiorum non adſcripſerit, quemadmodum factum eſſe putat *Croſa*, qui *Wolfii* Metaphyſicam non vidit; ideo illam Metaphyſicis doctrinis & imprimis argumento de exiſtentia Dei vindicat, uſus principiis ipſius *Buddei*, contra quem & *Croſam* diſputat. Mittimus, quæ de neceſſitate naturæ & hypothetica, nec non de fato cœco, Chriſtiano, Aſtronomico, Manichæo, Turcico & Stoico docet, niſi quod urgeat, ipſum *Buddeum* confiteri, quod ignoretur, quid ſit fatum Stoicum, immo quod ipſi Stoici neſciverint, quid hac voce dicere voluerint; hoc tamen non obſtante, *Wolfio* imputari fatum Stoicum & in crimen verti animadverſione Magiſtratus dignum. Ceterum non miratur, Theologos plurimos ex fama vel ordinis ſui, vel præceptorum, ac Academiæ amore, fontibus ipſis inſalutatis, *Buddeo* & *Langio* aſſentiri: mirandum potius eſſe ait, ſi ſecus facerent. Se tamen eorum autoritate parum moveri, cum pergrande ſit diſcrimen *Spinoſæ* inter & *Wolfii* dogmata, quod luculentiſſime videre liceat ex Biblioth. Brem. Claſſ. VIII faſc. 1 art. 3 p. 47 ſeq. obſervat tamen, ſummos Theologos & Doctores limatiſſimos permultos ingenue fateri, ſeſe methodi Syntheticæ & notionum ex vago ſignificatu ad certos limites reſtrictarum non adeo eſſe gnarum, ut penitus *Wolfii* mentem intelligant, & Ven. *Langium* candidius fuiſſe acturum, ſi eorum exemplum fuiſſet ſecutus, præſertim cum in caſu ſimili exemplo ei fuerit *Spenerus*, atque judice *Franckio*, Collega *Langii*, ſcriptis eriſticis, quibus is ſemper fuit involutus, mens corrumpatur & veritas amittatur.

Loculis probabilitatis excuſſis, ad potiores objectiones reſpondet, quæ in *Langii modeſta diſquiſitione* & ſcripto Germanico *ausführliche Recenſion* continentur, & tricas conſequentiarum expedit. Potiora controverſiæ momenta reſolvuntur in

monadologiam, æternitatem mundi, essentiarum æternitatem, fatum Stoicum & Spinosianum, ac harmoniam præstabilitam. Quoniam *Buddeus* nonnisi *Langiana* approbat & *Crosa* fide *Langii* dogmata *Wolfio* imputat, quæ in ejus scriptis nullibi leguntur; ideo Noster nonnisi *Langianas* imputationes discutit & sic ferente occasione *Crosam* docet, contraria eorum in scriptis *Wolfii* extare, quæ ipse in iisdem contineri asserit. Circa monadologiam monet, *Wolfium* voce monadis non uti, sed entium simplicium appellatione esse contêntum, propterea quod elementa rerum materialium in numerum quidem simplicium refert, in eisque vim quandam agnoscit, qua ita modificantur, ut harmonia quædam universalis in integro systemate emergat, iisdem tamen vim repræsentandi universum minime tribuit. Ostendit quoque, *Wolfium* docere creationem entium simplicium finitorum & per creationem elementorum rerum materialium demonstrare creationem universi ex nihilo, ac de *Langii* mala fide conqueritur, quod lectori suo persuadere conetur, *Wolfium* monadibus tribuere vim repræsentativam universi & absolutam ac independentem æternitatem. Similiter probat, *Wolfium* non omnes monades pro spiritibus habere, sed tantummodo eas, quæ intellectu & voluntate libera præditæ. Vindicat autem loca *Wolfiana*, quæ mutila excerpta sunt a *Langio*, a detorsionibus, quibus vis infertur contextui totique systemati, reprehendens simul vanam persuasionem, quasi solida eruditio in emendatione mentis per Spiritum S. *secundum ordinem nostra ætatis* sita sit, cum suum cuique tribuendum sit congruenter ei ordini, quem Deus ipse jam observet. Æternitatem mundi independentem & absolutam a *Wolfio* nullibi defendi, qui doceat, creationem & conservationem ejus, immo ipsam creationem ex nihilo seu non existentibus demonstret. Quod autem cum D. *Thoma* largiatur, si vel maxime mundus esset ab æterno, eum tamen non fore Deo parem in æternitate, id nihil absurdi continere, cum manifesta sit differentia inter æternitatem mundi absolutam atque independentem & inter contingentem ac dependentem, quam ipse Cel. *Samuel Clarkius* agnoscat, a *Buddeo* summis laudibus merito evectus. Ostendit quoque, quomodo

Lan-

Langius confundat cum probatione verosimili, quæ *Wolfius* de demonstratione rigorose sumta affirmat, & quomodo principium, quod a *Wolfio* ponitur ad mundi terminum a parte anteriori hyperphysicum & miraculi plenum evincendum, ille detorqueat ad progressum in infinitum & absolutam mundi æternitatem. Vindicat essentiarum a *Wolfio* assertam æternitatem, quatenus nempe eædem continentur in ideis divinis,& miratur, *Langium* sese immiscere controversiis philosophicis, quas non calleat, dum inde æternitatem substantiarum & mali necessitatem infert. Quærit etiam hic ex Cl. *Crosa,* an non fecerit, cujus eum pœniteat, dum *Langii* autoritate permotus adeo fidenter asserat, mundum poni creatum, sed simul æternum, & monades statui æternas simpliciter. Ablegat eum, cum Germanica legere non possit, ad Institutiones *Thümmigii,* quem accuratissimum & fidelem *Wolfii* Epitomatorem laudat. In vindicanda electione mundi optimi brevior est, etsi rationes prægnantes adducat, propterea, quod eam jam valide vindicaverit *Almonius Vtis* in Bibl. Brem. Class. VIII fasc. 1 art. 3 p. 47 & seqq. Unde & Cl. *Crosam* ad hunc locum ablegat, ubi ex principiis theologico-philosophicis demonstretur, ideam electi mundi optimi a Deo salva ejus sapientia & libertate removeri non posse. Fatum *Stoicum* & *Spinosianum* temere *Wolfio* affingi probat, quod id sit cœca mundi series, ex necessitate absoluta corporum & spirituum unico hoc modo, quo omnia volvuntur, possibili fluens, citra Deum & omnem providentiam, ab æternitate intrinseca actuali ad omnem æternitatem intrinsecam, absolutam & independentem; *Wolfius* vero mundo deneget æternitatem absolutam & intrinsecam, cum a Deo demonstret esse libere electum atque creatum, & provide huc usque gubernari, omnia Dei attributa egregie firmet & connectat, a contingentia mundi ad immutabile ens & independens progrediatur, mundum a Deo distinguat naturæ & dependentiæ ratione, libertatem hominibus vindicet, possibile ab actuali distinguat, Deo potentiam tribuat plures mundos alios creandi, mundum contingentem agnoscat & eventibus nonnisi hypotheticam necessitatem largiatur, fines tandem omnibus rebus divinitus præstitutos integro libro

doceat. Enodat deinde difficultates, quas *Langius* facessit, & monstrat, dum Deus hunc mundum *Buddeo* approbare nequit, eum ex unica trabe de tota ædis perfectione judicare. Et ne *Langius* existimet, sibi soli artem ex aliquo scripto fatum *Spinozianum* extorquendi patere, specimen edit de eo, quod ipse fatum *Spinozianum* statuat & stabiliat, rogat tamen vehementer lectores, ne Viro venerando eas tribuant doctrinas, quas ipse fortassis horreat, etsi haud invita Minerva eædem ex scriptis ejus eliciantur. Se enim venerari ejus eruditionem, prudentiam & sanitatem doctrinæ, nilque magis exoptare, quam ut agitatas controversias sepelire, & inimicis Christi causa ignoscere velit. De harmonia præstabilita observat, quod Systema *Wolfianum* ejus per sese non sit indiga, adeoque seponi possit, si quis ei fuerit adversus, quemadmodum quoque a Cl. *Thümmigio* in Institutionibus philosophiæ *Wolfianæ* in peculiarem sectionem rejecta sit, quæ salva ipsa Psychologia rationali abesse possit; eadem tamen hypothesis cum orthodoxia subsistere amplius potuisset, nisi *Langius* lacertos movisset. Fundamenta igitur hujus hypotheseos succincte repetit, nec ea principiis theologicis adversari probat. Unionem *Langii* physicam, quæ influxum physicum inferre debet, esse merum sonum, & quando eam hinc adstruere conatur, quod sit doctrina totius generis humani, non modo probat, inde non peti posse argumentum pro veritate, verum etiam totius generis humani consensum validis rationibus infirmat, cum ipse *Buddeus* in philosophia de eo incertus sit, utrum anima sit corporea, an materiæ expers. Miratur vero, harmoniam præstabilitam veluti fatalem & automaticam exagitari, in qua animus liberrimus supponitur, determinationibus ejus sese antecedenter ad decretum Dei habentibus. *Crosa* de ea judicium dum expendit, id potissimum desiderat, quod multa dicat, nihil probet, quod consequentias consequentiarum cumulat & adeo virulente scribat, utut protestetur, se a consequentiis, quibus pugnat, imputandis longe abesse. Facundiæ loculos in exaggerandis consequentiarum consequentiis irrito conatu excuti, nisi demonstretur assertum de sublata per harmoniam præstabilitam libertate & introducta fatali necessitate.

tate. Officium philoſophi & viri boni eſſe, ut accuſationem probet. Vindicat ulterius Noſter, quæ *Wolfius* olim in ratione Prælectionum circa argumenta pro exiſtentia Dei monuit, & ſic evincit, argumentum a contingentia univerſi ſumtum, quo utitur *Wolfius*, eſſe primum, optimum & facillimum, a quo cætera robur ſuum mutuentur: immo ipſum *Langium* in cauſa Dei viam contingentiæ pro argumento palmario agnoviſſe, & *Buddeum* contra *Wolfium* diſputantem cetera per argumentum *Wolfianum* a contingentia rectificare. Momentis controverſiæ ponderatis, praxin *Langianam* pervidere ſtudet. Miratur, quod ſe profiteatur *Wolfio* eſſe amicum, quem tamen ſugillet, contemnat, ſalſe perſtringat & pœne excarnificet. Eum aſſertiones proprias vocare ſolidas, convincentes, quam ſolidiſſimas, veritates fundamentales; *Wolfio* contra objicere ſtolidiſſimos errores, vacuitatem veritatis, invitationem ad Atheiſmum, tumorem Mathematicum & Philoſophicum, neceſſitatem palinodiam canendi, & probare aliorum ſugillationes & facetias, quæ omnem modum excedant. Eum miram expromere indignationem in Ephemerides litteratorum, quas infeſtas experiatur; exteros & indigenas litteratos livide excipere, quod *Wolfium* imprudenter magni faciant: *Bülffingero* minari, niſi manum de tabula tollat. De *Wolfii* fama ut detrahat, omni niſu allaborare. Si quis ejus doctrinis ſit abuſus, id ipſum eidem tribuere. Ex his & ſimilibus concludit Noſter, *Langium* noluiſſe cauſa ſua cecidiſſe, idque ut perſuadeat cuique, omnes contendere nervos: quod rei per ſeſe non ſatis loquentis manifeſtum ſit indicium. Eidem cauſæ tribuit, quod per *ſynecdochen gravem* 9 Academias & 26 ſcripta in ſubſidium vocet, cum Magiſter vel Profeſſor unus, quodcunque tandem in philoſophia *Wolfiana* reprehendat, ipſi ſit tota Academia, omnes ejus imputationes & detorſiones approbans. Quoniam Cl. *Hollmannum*, Philoſophum Wittebergenſem, in eundem cenſum refert; ejus obſervationes elenchticas in controverſia *Wolfiana* una cum excerptis ex ejusdem diſſertationibus de harmonia præſtabilita commentationi ſuæ ſubjungit, ut exteri de fide *Langii* judicent, quam *Crofa* quoque examinandam offert. Monet vero, ſi quis multitudine ſen-

tien-

tientium capiatur, eum sibi in memoriam revocare debere Academiam scientiarum *Petropolitanam*, plures Diariorum Eruditorum scriptores, *Turretinum*, *Bülffingerum*, *Verdriesium*, *Thümmigium*, *Hollmannum*, *Vitum*, *Almonium Utis*, *Hartmannum*, *Burggravium*, *Rietovium* & *Jo. Valent. Wagnerum*, Fabrum ferrarium Smalcaldiensem, qui docte & solide ac modeste de controversia *Anti-Wolfiana* judicium tulit, & una expendere discrimen, quod inter philosophos utriusque partis intercedit, una cum commodis *Langianorum* & *Buddeanorum*, atque incommodis *Wolfianorum*, quibus ne teruncium quidem sperantibus metuendum sit, ne in invidiam adducantur epistolis & noxas per clandestinas insidias incurrant. Deum & conscientiam testatur, se hic non proferre, nisi cujus olim rationem Deo sit redditurus. Cum *Langius* affirmet, methodum suam esse demonstrativam, ut non tam Geometria, quam communis omnibusque hominibus congenita & cognita Logica naturalis requirat, & ea præcipue sese usum esse perhibeat in causa Dei & religionis naturalis, ubi per postulata, definitiones, axiomata, theoremata, scholia, corollaria multa minetur; Noster monet, qui applicationem methodi syntheticæ primoribus degustaverit labris, eum facillime videre, *Langii* scripta nec synthetica, nec demonstrativa esse, sed secundum methodum cumulantem perscripta, quæ omnia aliquid commune habentia ad unam sectionem vel paragraphum rejiciat, & qua ipse Autor usus sit in hac sua commentatione. Ut vero lector Logicam illam vulgarem, communem & naturalem degustet, aliquot ejus effectus inspiciendos sistit in confusionibus & contradictionibus *Langianis*, velut praeordinationis divinæ cum fato *Spinoziano*, æternitatis Dei independentis cum æternitate dependente, quam in mundo possibilem agnovere Theologi orthodoxi, defectus termini physici cum progressu in infinitum, inclusive dictorum cum exclusive dictis, possibilis in se cum possibili in hoc mundo determinato &c. Duo profert exempla, ubi inclusive dictis Cl. *Langius* ex ingenio suo addit particulam *tantum* seu Germanicam nur. Nimirum quando *VVolfium* perhibet de Deo & anima tradere, quod sint substantia *tantum* mundum repræsentans &
quod

quod hæc unica *tantum* facultate prædita, quod falsissimum esse Noster ostendit. Quoniam itaque ex his suppositis Cl. *Crosa* consequentias nectit paulo ante relatas, quæ primo statim adspectu horridæ sunt ac absonæ, easque *Wolfio* tanquam dogmata imputat; ideo eum ex scriptis *Wolfii*, *Thümmigii* atque *Bülffingeri* meliora edocet. Explicat nervose, quæ *VVolfius* de præordinatione divina docet, ut appareat consensus cum dogmatis Theologorum orthodoxorum, & *Wolfium* compellat, ut clare significet, an non ita sentiat, statuat, scribat, doceat: se enim aliam doctrinam, quam quam proponit, in scriptis ejus deprehendere non potuisse. Notat hic, ipsum *Langium* fontem erroris sui detegere de fato *Spinoziano* tributo *Wolfio*, dum intolerabili modo necessitatem naturæ & absolutam confundat, egregie a Theologis alias distinctam, affirmans, ea, quæ fiunt necessitate naturæ, etsi natura ipsa contingens sit, fieri non hypothetica aliqua, sed absoluta necessitate, seu absoluta immutabilitate. Plura ejus generis decerpit ex scriptis *Langianis*, quæ apud ipsum Autorem videre licet. Dolet, quod *Henricum Wideburgium* ob simile a Sole petitum in doctrina de æternitate mundi possibili *Langius* Spinosismi reum agat, cum tamen concoquere possit dogma *Spinosianum Freilinghausii* in libello didactico orphanotrophii Hallensis, de emanatione creaturarum ex Deo, quod pueris inculcatur, etsi a Theologo eximio Ven. *Løscbero* erroris admonitus fuerit. Ceterum cum primarius lapis offensionis sit harmonia præstabilita, quasi per eam libertas humana tollatur; contrarium Noster probat, idem sentiens cum *Jaqueloto*, cujus judicium retulimus in Actis A. 1705 p. 440, & quod *Langio* atque *Crosæ* expendendum commendat. In Systemate nimirum harmoniæ præstabilitæ animam eodem modo pervenire ad decreta sua, quo in systemate influxus physici ad eandem pervenit: id quod jam dilucide tradiderit *Thümmigius* in Institutionibus. Systematis adeo impossibilitatem pendere ab impossibilitate corporis, animæ libere volenti in operationibus suis harmonici. *Wolfium* demonstrationem impossibilitatis istiusmodi corporis plus vice simplici requisivisse a *Buddeo* atque *Langio*, sed eos nihil respondisse, nec *Crosam* de ea cogitasse.

 Quan-

Quando Cl. *Crosa* horrendum videtur, quod Deus jungat animæ libere volenti corpus in operationibus suis harmonicum; Noster eum perpendere jubet, quod in systemate harmoniæ præstabilitæ anima non sit indifferens ad unionem cum quolibet corpore, ut in Systematibus ceteris, sed non nisi cum eo corpore uniri possit cum quo unitur, stante utriusq; essentia & natura, hocque rerum ordine, consequenter non major hic emergat difficultas, quam quæ permissioni mali moralis, seu abusus liberi arbitrii adhæret. Nec esse, quod is cum duumviris *Anti-Wolfianis* religioni, virtuti atque Reip. interitum metuat ab harmonia præstabilita, cum *Wolfius* non utatur isto systemate nisi tanquam hypothesi in explicando commercio mentis cum corpore, in moralibus autem & politicis ipso invito influxus physicus sumi possit tanquam verus, propterea quod systema harmoniæ præstabilitæ supponat, animam & corpus ita agere ac si in se mutuo influerent. Et quamvis Duumviri *Anti-VVolfiani* affirment, *VVolfium* omnem suam philosophiam eidem systemati superstruxisse; toties tamen compellatos ne unicum quidem dogma allegare potuisse, cui demonstrando illa hypothesis adhibeatur. Paradoxa denique, in quibus Cl. *Crosa* dicendi facultatem exerceat, evanescere, si voci *machinæ* æquivocatio dematur. Dum vero difficultatem inde facessunt Duumviri *Anti-Wolfiani* cum *Crosa*, quod motus in corpore jam sint determinati adeoque anima nisi hos ipsos decernere possit; Noster eos docet, quod hæc sit *Socinianorum* contra præscientiam divinam objectio, a Theologis dudum explosa. Nullas igitur esse consequentias ex fundamento tam lubrico adversus systema harmoniæ præstabilitæ deductas, consequenter fundamentum objectionum adversus omnem philosophiam *Wolfianam* dudum a Theologis contra *Socinianos* disputantibus esse disjectum. Etsi autem Noster hypothesin harmoniæ præstabilitæ a periculo liberet, suum tamen judicium adhuc suspendit incertus, cui systemati calculum suum adjiciat in explicando commercio inter mentem & corpus.

Ubi tandem Systema *Wolfianum* verum & fictum sensui proponit Autor, primum theses *Spinosæ* ex uno latere, *Wolfianas* eidem contradicentes ex altero ponit, ut dissensus in oculos incurrat.

currat. Mox oſtendit, quomodo Cl. *Langius* nulla conſequentia ex theſibus *Wolſianis* inferat, quæ eidem tribuit dogmata. E. gr. ita argumentatur *Langius:* in definitione mundi *Wolſius* non meminit cauſæ efficientis & regentis: E. eam negat, cum tamen Deum diſertis verbis demonſtret eſſe cauſam mundi efficientem atque regentem. Similiter: *Wolſius* docet, Deum elegiſſe liberrime hunc mundum & permiſiſſe malum ob rationes ſanctiſſimas, non approbaſſe, ac omnia prævidiſſe, illæſa libertate humana. Ergo ex illius ſyſtemate malum eſt abſolute neceſſarium in exiſtendo. Iſtiusmodi conſequentiarum Noſter ſpeciminis loco numero 28 in medium profert, ut fides & conſequentiarum *Langianarum* ratio ipſi ſenſui fiat manifeſta. Tandem Syſtema *Wolſianum* fictum ex mente *Langii* in theſes reſolvit & ex adverſo ponit theſes ſyſtematis *Wolſiani* veri, ut ipſo adſpectu percipiatur diſſenſus. Ceterum cum nuperrime Cl. *Langius* lectori ſuo Syſtema *Wolſianum* inde ſuſpectum reddere conatus fuerit, quaſi idem ex Idealiſtarum & Materialiſtarum omnium abſurdiſſimis ſyſtematibus per harmoniam præſtabilitam combinatis ſit compoſitum; Noſter oſtendit, *Wolſium* non errores combinare, ſed quod verum eſt in utroque ſyſtemate: Idealiſtarum enim errorem eſſe, quod negent exiſtentiam corporum; Materialiſtarum, quod negent exiſtentiam animarum. Qui igitur cum *Wolſio* dicit, exiſtere & animas & corpora, non combinare errores; ſed qui neget & animarum, & corporum exiſtentiam. Sic uno impetu ruere novi operis *Langiani* fundamentum, in quo ad nauſeam usque repetita inculcat. In fine denuo Deum teſtatur Noſter atque conſcientiam, quod nihil protulerit, niſi quod reapſe ita deprehenderit, & ſcripta *Wolſii*, vel Inſtitutiones *Thümmigii* eum in finem evolvi jubet. Cl. *Hollmannus* in obſervationibus elenchticis idem brevius exequitur, quod prolixius executus fuit anonymus, diſputandi morem *Langianum* Logicæ adverſum & detorſiones verborum *VVolſianorum* minime tolerandas graphice delineans.

EPISTOLA CRITICA AD ERUDITISS. VIrum FRANCISCUM HARE, S. T. P. Decanum Vigorniensem, in qua Horatii loca aliquot & aliorum veterum emendantur.

Cantabrigiæ, apud Corn. Crownfield & Jon. Bowyer, 1723, 8.
Alph. 1 dimid.

PAullo serius de hac Epistola Lectorem nostrum admonemus, utpote quæ nunc demum in has terras perlata est. Attamen vel sic dignam eam judicamus, de qua propter singulare & eruditum ejus argumentum, autorisque ingenium & præclaram modestiam verba faciamus. Scripta est a Viro doctissimo *Jer. Marklando*, ut loca quædam veterum scriptorum emendaret: quod adeo feliciter ipsi cessit, ut quilibet earum litterarum peritus & studium & ingenium Cl. Autoris sua laude non sit defraudaturus. Ingenio enim, non libris vetustis, omnes ejus emendationes debentur: & tamen cumulata exempla, & quod origo corruptæ scripturæ perspicue plerumque manifestatur, morosum etiam lectorem in partes Marklandi abstrahere possunt. Rarissime enim, ut pag. 27, adducta testimonia non satis respondent: optime plerumque quadrant. Incipit ab ea regula, qua docemur, latere sæpe in corrupta voce verum vocabulum, ita ut omnes ejus litteræ, sed non suo loco, sint conservatæ, idque exemplis pag. 9 & seqq. confirmat. Postea tamen latius se diffundit, nec ea tantum memorat, ubi omnes litteræ servatæ sunt, sed ea etiam, quæ aliquam inter se similitudinem habent, aut ab sententia & structura orationis necessario requiruntur: quod Apuleii, Valerii Flacci, Claudiani, Suetonii, Ciceronis, Gellii, Flori, Silii, Plinii, Taciti & ex Græcis Porphyrii emendationibus confirmatur. Denique & alia, ab litterarum inter se permutatione argumentum sumens, emendat. Sic locum Virgilii lib. IV Æn. v. 471, ubi vulgo circumfertur:

Aut Agamemnonius scenis agitatus *Orestes*,

perquam feliciter, & vere omnino ita refingit:

Aut Agamemnonius Pœnis agitatus *Orestes*.

Pœnis, id est, *Furiis:* quod non modo Pierii, sed & quos ipsi vi-

dimus

dimus MSS. præferunt, qui ſane palmariam iſtam emendationem confirmant, de qua plura lege in Epiſtola pag. 123 ſqq. Plura non exſcribimus, cum inde quilibet conjecturam de opera Cl. Marklandi capere poterit. Hoc tamen addimus: non cœco eum impetu ferri ad quidlibet mutandum, idque vel ex hoc probare licebit, quod pag. 123, vulgatam Flori lectionem lib. I cap. XXI, *ſervi libertatem a dominis datam in ipſos* erexerunt, contra virorum doctorum ſollicitationes ſtrenue defendit, loco maxime Minucii Felicis ex Octavii cap. XXXVII.

Nihilo minus de aliquot emendationibus juſtæ dubitandi cauſæ ſupereſſe videntur. Nam quando pag. 17 Mamertinum in Grat. act. cap. XIII tentat, & pro eo, quod in vulgatis libris habemus, *qui* in propria *furentes adſectati regni ſupplicia pependerunt*, reſcribit, *qui improbe furentes*, alii vulgatam lectionem longe graviorem, & correctionem iſtam frigidiuſculam eſſe exiſtimabunt. Notum enim eſt, quod ii, qui cum civibus bella geſſerunt, ſæpiſſime *in ſua*, *in viſcera ſua*, *in propria furere* dicantur, ut patet ex Juſtini lib. III cap. II, Flori lib. II cap. XIX, Lucani lib. I v. 3, atque aliis. Vocabulum *propria* autem adeo frequens eſt iſtis oratoribus, ut non eo modo loco ferendum, ſed fortaſſe etiam in eodem Panegyrico cap. X n. 3 revocandum atque ſcribendum ſit: *quidquid enim alii* in cupiditates proprias *prodigebant*, *id omne nunc in uſus publicos reſervatur*. Ita ſane legitur in MS. Gudiano, cum editiones ingerant: *quidquid enim alii in* prodigas *cupiditates* prodigebant, *id omne* &c. quam βαττολογίαν, mirum eſt, quod editores concoquere potuerint, cum noſtra iſta ex MS. deſumta ſcriptura dudum etiam ab Antonio Schonhovio pro diſcrepante lectione adnotata ſit. Sed mittimus alia. De Lucano ſaltem, quem octo locis emendare voluit Cl. Marklandus, quædam dicenda ſunt. Primum locum ex Lib. VIII v. 807, ubi de rebus geſtis Pompeji ita Annæus:

Adde actus tantos monumentaque maxima rerum,

pag. 31 tentat, & reponit *momentaque m. rerum*, ſed profecto nullo ſenſu. Curio aut Maſſilienſes devicti *momenta rerum* eſſe aut non eſſe poſſunt, & uni ex partibus civilibus aliquid ad-

dere, alteri detrahere: Sed scribere *Pompeji actus & momenta rerum*, quis non videt (modeste agimus cum viro modesto) minus recte dici? Levius tamen hoc erratum est præ eo, quod pag. 57 occurrit, ubi verba Lucani ex lib. V v. 455:

— — — *Sed nocte fugata*
Læsum nube dies jubar extulit, imaque sensim
Concussit pelagi, movitque Ceraunia nautis,

ut quidem ea in nupera, quæ hic prodiit, editione recte leguntur, vitiosa pronunciat. Legerat nempe in vulgatis edd. *Læsum nube* diem *jubar extulit*, quare ita differit pag. 51: Quid? *Sol* concussit ima pelagi? ventorum hoc semper putavi. Et pag. 55: an montes etiam movere potest Sol? Denique pag. 59, quod sequitur: *inde rapi cœpere rates*, addit: quomodo rapi potuerunt sine vento? Quibus ex causis rescribit:

— — — *movitque Ceraunia* flatus,

multiplici sane vitio, in quod bonum ingenium unica prava littera præcipitavit. Primum enim non animadvertit usitatissimam poetis ceterisque scriptoribus Hypallagen: qua figura causam substituunt, quæ minime causa est. Hinc si Lucanus ait, *diem concussisse ima pelagi*, hoc notat, cum die exorto concussum esse pelagus, ut centies *dies* mitigare, debilitare, movere, aliaque agere dicitur, de his, quæ cum die & tempore fiunt: quomodo Tacitus XIII Ann. cap. XVII: Nox *eadem necem Britannici & rogum* conjunxit; & ipse Lucanus aliquoties uno Libro *primo*, ut v. 102:

— — — *Si* terra *recedat*,
Jonium Ægeo franget *mare*,

& v. 421:

— — — *qua litore curvo*
Molliter admissum claudit Tarbellius *æquor*.

nihil sane conferunt Tarbelli, ut sinus fiat, sed *apud Tarbellos* mare admittitur & sinum facit. Iterum v. 526:

Ignota obscuræ viderunt *sidera* noctes.

Ita sane dies luridus & squalidus concussit pelagus. De secunda ejus ratione, quod *mota sint Ceraunia*, valde veremur, ut recte ceperit Autorem: aliter enim vidisset, necessarium omnino

esse

esse vocabulum *nautis*. Quamdiu imo in loco naves hærebant, stare videbantur Ceraunia, sed postquam, mari moto, naves propellebantur, Ceraunia, ut navigantibus apparere solet, moveri videbantur, ut in noto Virgilii:

Provehimur portu, terræ urbesque recedunt.

Statius II Achill. v. 3 de navigantibus:

Jam Paros, Olearosque latet. Jam raditur alta
Lemnos, & a tergo decrescit *Bacchica Naxos,*
Ante oculos crescente *Samo.*

Claudian. III Rapt. v. 140.

Sicaniam quærens, cum necdum absconderit *Iden.*

Sic & tertia ratio emendationis corruit, & recta atque elegans est vulgata: cum contra *movitque Ceraunia flatus* ancipitis & plebeji sensus est. Porro ex eodem libro v. 600 aggreditur, qui in vulgaribus edd. ita concipitur:

— — — *jam te tollente furebat*
Pontus, & in scopulos totas *erexerat* undas.

Ipse cum aliqua specie reponit:

— — — tortas *erexerat undas*,

& *totas* plebejum ipsi epitheton esse videtur: quod judicium cum viro magno commune habet. At facile ipsi fit Silium IV, v. 244 corruptum pronunciare, qui Lucanum æmulatur:

Seu Geticus Boreas totum *cum sustulit imo*
Icarium fundo victor mare,

quid de hoc Annæi v. 644, ej. libri V.

Exhaustum in cumulos, omnis*que in fluctibus* unda *est,*

dicet? pœnitebit, credimus, correctionis: multo magis, quando exquisitissimam lectionem in Cl. Cortii nostri editione videbit:

— — *& in scopulos* totas *erexerat* iras.

Pergimus ad quartam emendationem, quæ ejusdem libri v. 137 concernit, qui ita vulgo legitur:

— — *Fatique* sat est *arcana futuri*
Carmine longævæ vobis commissa Sibyllæ.

Cl. Marklandus singula, inquit, hæc intelligo præter ista *sat est*, quæ tam a sensu, quam latinitate absunt. lege:

— — *Fatique* patent *arcana futuri* &c.

Nos

Nos tamen illud *fat eft* etiam bene intelligimus hac fententia: & fat eft, arcana fati futuri carmine longævæ Sibyllæ vobis commiffa effe : fufficiunt vobis libri Sibyllini, neque oracula alia adire debetis,ut futura fata difcatis. Optimus profecto fenfus, ad quem nihili hoc *patent*, quod cum fuperioribus nullo modo connecti poteft. Atque fic loquitur iterum lib. IX v. 388:

Si quibus ire fat eft.

item alibi. Pag. 60 emendat Lib. IX v. 6, *quodque patens* furrogans, pro *quodque patet :* atque ita pridem correxerat J. Fr. Gronovius I Obferv. cap. XIII pag. 114. Uterque tamen non vidit, ita conftituenda & diftinguenda effe verba:

— — *Sequitur convexa Tonantis,*
Qua niger aftriferis connectitur axibus aer,
Quodque patet *terras inter lunæque meatus*
(Semidei manes habitant . . . .
Fecit) & æternos animam collegit in orbes.

Sic omnia rite procedunt, & junguntur: *fequitur id quod patet* cet. nec opus eft arido illo & ingrato, *quodque patens*. Sexta emendatio eft Libr. X v. 106, ubi de Cleopatra Cæfarem adeunte :

Vultus adeft precibus faciesque incefta *perorat,*

pro quo Cl. Marklandus ingeniofe:

— — — *Faciesque* ingefta *perorat,*

idque pag. 78 tuetur. Cum vero *inceftus* de quolibet polluto, turpi & infami dicatur, proprie vero Ægyptiis adplicetur, ut patet ex Propert. III, eleg. IX v. 39, Lucan. lib. VIII v. 693, de eadem Cleopatra

Degener, inceftæ *fceptris ceffure* forori,

fcripferit : denique folennem fibi argutiam quæfierit Annæus, *facies incefta perorat*, quæ alioquin damnare potius debuiffet; nihil & hic mutandum videtur. Duabus poftremis conjecturis, quas pag. 150 & 151 propofuit, ne ipfe quidem multum tribuere voluit. Nam quando Lib. IX v. 156 reponit:

Non mihi pyramidum tumulis evulfus Amafis,
Et Pharii reges *Nilo torrente natabunt*,

pro

pro vulgato: *Atque alii Reges*, videbit quilibet, male *Amasin* & *Pharios Reges* opponi; cum ille etiam Rex Ægypti fuerit. Et quanquam bene sciamus, in aliis scriptoribus hoc genus loquendi aliquoties occurrere, in Lucano tamen novum, & præterea supervacuum est. Tandem eod. libro v. 1073 nostræ ed. habent:

Ergo in Thessalicis Pellæo fecimus arvis
Jus gladio? vestris quæsita *licentia regnis?*

ubi bene *facere jus*, & *quærere cui licentiam* conjunguntur; contra Cl. Marklandus facit:

— — vestrisque est ista *licentia regnis?*

quod, ut opinamur, se satis ipsum refutat. Potuissemus ex notis Gottl. Cortii in Lucanum, quæ cum maxime apud nos imprimuntur, & unde, quod fatemur, quædam huc transtulimus, plura pro vulgatis lectionibus in medium adducere: sed hæc jam perito lectori satisfacere poterunt. Et quanquam in iis bona fortuna Cl. Marklandum destituit: laudamus tamen egregios conatus, & favemus ingenio, utpote qui scimus, quam in lubrico versemur, ubi solis conjecturis rem agimus; quarum uni egregiæ & veræ (aliquot certe in aliis scriptoribus satis probabiles attulit) octo & plures minus appositas facile condonamus. Neque hæc res impedit, quo minus de nova *Porphyrii* editione, quam pag. 66 promittit, omnia egregia speremus: eamque ut Cl. Marklandus maturet, etiam atque etiam rogamus.

ELOGIUM LUDERI MENCKENII, ICTI.

NAtus fuit Vir inter primi Ordinis ICtos nostri sæculi merito numerandus, Luderus Menckenius, Oldenburgi in Frisia Orientali, die 24 Decembr. A. post natum Christum 1658, parentibus optimis piissimisque, *Helmrico Menckenio*, negotiatore civitatis Oldenburgensis quondam clarissimo, & *Metta*, fœmina spectatissima. Quibus parentibus felicissimis merito jungimus ex linea paterna avum, *Ottonem Menckenium*, civem & mercatorem Oldenburgensem, & proavum, *Helmricum Menckenium*, civem itidem & mercatorem ejusdem civitatis honestissimum; & ex linea materna avum, *Luderum Spiesmacher*, Consulem civitatis

Oldenburgensis bene meritum, ac proavum, *Joannem Spiesmacher*, civem & mercatorem Oldenburgensium; quorum omnium virtus *Menckenii* nostri patriam satis illustravit. Et virtutibus quidem, quæ puerum decerent, studiisque pro ætate innutritus, jam feliciter adolescebat, cum non modo patre die 21 Febr. A 1671, verum etiam matre anno statim sequenti 1672 die 15 Oct. orbaretur. Exinde Patruelis sui optimi, *L. Ottonis Menckenii*, Polyhistoris quondam in hac Academia nostra summi, cujus labori & consiliis hæc potissimum Acta debemus, exemplo ad studia bonarum literarum amplectenda excitatus, post parentum obitum ad audiendum *Frid. Hildebrandum*, Rectorem tum temporis scholæ Nordhusanæ celeberrimum, Nordhusam e patria abibat, cum quo paulo post Martisburgum delatus, ea studiorum suorum, fida & dextra *Hildebrandi* institutione; quod ore sæpius gratissimo Noster prædicavit, fundamenta ponebat, quibus doctrinæ & scientiæ summæ decus feliciter superstruxit. Ex Gymnasio Martisburgensi in Academiam nostram Lipsiensem A. 1676 translatus, nomen suum, Rectore *D. Friderico Rappoldo*, matriculæ inscribi curabat, & in hoc prytanæo nostro imprimis quidem patruelem modo laudatum, *Ottonem Menckenium*, sive doctrinam morum & prudentiæ civilis, sive historiam antiquam & novam publice privatimque tradentem, domicilio simul ejus & hospitio usus, diligenter audiebat, tum & aliorum Philosophorum, *D. Valentini Alberti*, *Joachimi Felleri* & *Valentini Friderici* scholas frequentabat. At cum in studio Jurium palmam quærere, singulari animi instinctu commotus, secum constituisset, duces sibi in hoc studio eligebet JCtos gravissimos, *D. Georgium Tobiam Schwendendörfferum*, Facultatis Juridicæ Ordinarium, *D. Martinum Zachariam Cramerum*, Juris Professorem & Academiæ Syndicum, nec non *D. Andream Mylium*, post id temporis Juris itidem in hac Academia Professorem, ejusdemque Syndicum. Quorum sub ductu ubi prima juris tyrocinia posuisset, in Academiam Jenensem secedebat, ibidemque in JCti celeberrimi, *D. Georgii Adami Struvii*, P.P. & Consiliarii Aulici, domum & convictum receptus, ejusque informatione privata & publica usus, sub ejusdem viri magni præsidio Antonii Matthæi librum de judiciis dis-

disputando defendebat, nec minus, *D. Petro Mullero*, Juris P.P. præside, Joachimi Schnobelii Exercitationes Juridicas solus respondendo propugnabat, variaque alia doctrinæ documenta edebat. Quo factum, ut Cl. *Struvius*, doctrinæ & dexteritati ejus confisus, Supplementa Jurisprudentiæ suæ Romano-Germanicæ ei edenda committeret, quo munere egregie, ut constat, defunctus est. Inde vero in Academiam nostram reversus, ubi jam A. 1680 summos consecutus in Philosophia honores, in cathedra Philosophica præsidendo locum sibi suum vindicaverat, cum in cathedra quoque Juridica disputationem solennem de pecunia hereditaria omnium cum plausu habuisset, gradum Doctoris, A. 1682 ab Ordine JCtorum in hac Academia ex merito sibi collatum, reportavit. Quemadmodum vero jam antea variis tum in praxi, tum in theoria editis speciminibus doctrinam suam & in agendo prudentiam dexteritatemque omnibus probaverat; ita vel maxime post impetratum virtutis decus tam eximium praxin & theoriam constanti labore copulabat, donec numerus auditorum in scholis ipsius crescens imperare ei propemodum videretur, ut theoriam praxi anteferret. Nec id sine successu factum, cum eum institutionis suæ fidelissimæ, ac longe supra 40 annos, usque ad ultimam fere mortis horam protractæ, fructum tulerit, ut non solum magnus virorum doctorum, & summis hinc inde sive in aula, sive in castris, sive in foro officiis admotorum, numerus ex schola ejus prodierit, sed ut etiam privignus ex altero ejus conjugio, *D. Mich. Heinr. Griebner*, Regi Pol. Potentiss. & Electori Saxoniæ a consiliis aulæ & justitiæ, ut & cura Archivi, nunc B. Vitrici successor longe dignissimus, vir multis jam meritis in Saxoniam illustris, perinde ac filius ipsius ex priori conjugio susceptus, *D. Gottfried Ludovicus Menckenius*, & privignus denique ex tertio conjugio, *D. Georgius Adolphus Schuberth*, Juris scientia omnes cura illius singulari & vere paterna mirifice imbuti, illi quidem duo in Academia Vitembergensi, hic autem postremus in nostra Lipsiensi, ad Professionem Juris ornandam, aliaque munia sustinenda ascenderint; pro quo singulari felicitate grates devotissimas Deo Opt. Max. nunquam non persolvit. Iam quod ipsa, quæ Noster ornavit, munia eximia concernit, primam penes

nos dignitatem nactus est in Collegio Principum minori, in quo A.1689 locum, morte *D. Pflaumii* vacuum, legitime lectus, occupavit, & Præpositi inde munus sæpius obiit. Inde in Curia suprema Provinciali, quæ Lipsiæ celebratur, A. 1693 Assessor factus, & A. 1699 in Facultatem Juridicam receptus, de utraque tam bene meritus est, ut primum in utraque locum & conjunctum cum eo directorium consequeretur. Postquam enim ei Professio Juris Saxonici & cursoriæ tractationis Pandectarum A. 1702 regia autoritate ac novo exemplo demandata fuerat, quam A.1705, post *D. Bartholomæi Schwendendörfferi*, P.P. obitum cum professione Institutionum juris commutabat, a qua A.1708, ascendente *D. Gottfried Nicolao Ittigio*, P.P. ad professionem Pandectarum Juris transiit, simul Canonicus capituli Numburgensis lectus; factum denique est divini Numinis nutu & providentia, ut A.1709, cum vir summus, *D. Jacobus Born*, Regi Polon. Potentiss. & Electori Saxoniæ a consiliis sanctioribus, & Facultatis Juridicæ Ordinarius, decessisset, Nostro, cui Concilium Nationale suis jam suffragiis Canonicatum Martisburgensem & Decemviratum Academiæ addixerat, benigna Regis & Electoris nostri indulgentissimi voluntate *Ordinarii* munus grave & splendidum, & quæ ei ex veteri more anexa sunt, Professio nempe Decretalium & supremus in suprema curia Provinciali inter Doctores Juris locus, omnium plausu demandaretur, addito simul Consiliarii Regii titulo & dignitate. Præterea vero Rectoratum Academiæ bis tenuit, nempe A. 1707 & A. 1711, quod munus quidem splendidissimum, iterum iterumque sibi oblatum, propter curarum laborumque aliorum multitudinem, posthac modeste deprecatus est. Pro-Cancellarii vero Academiæ munus in festivitate promotionum solenniorum Facultatis Juridicæ ter, nimirum A. 1709, 1712 & 1720, & Promotoris tum A.1714, tum A.1724, sustinuit, nec non villarum veterum Academicarum Præposituram magnam, quam vocamus, sæpius administravit. Uti proinde, dum his officiis summa cum industria, prudentia & dexteritate fungeretur, partim docendo, partim judicando, partim consulendo, partim pie & moderate vivendo (qua in re vix parem habuit inter Collegas) immortalem laudem meruit; ita eandem editis disputationibus, programmatibus, & scriptis variis ad posteros transmisit. Eminent inter ea, ut

ut quorundam saltim mentionem faciamus: I. *Additiones ad* Struvii *Jurisprudentiam Romano-Germanicam*, Jenæ A. 1683 typis excusæ in 12; II. *Pandectarum controversiæ practicæ potiores*, Lipsiæ A. 1684 editæ in 4; III. *Gymnasium Juris Polemicum*, quod complectitur 31 dissertationibus 620 controversias selectiores Juris naturalis & gentium, Juris item publici, civilis, feudalis & canonici, item theor. & prax. arboris consanguin. & affin. quod Lipsiæ A. 1639 & A. 1708 longe auctius editum, singulis fere annis publicæ ventilationi submisit; IV. *Tractatio Synoptica Pandectarum theoretico-practica*, in tabulas redacta, Lipsiæ A. 1697 in fol. edita; V. *Tractatio Synoptica Institutionum Juris Justinianearum*, pariter in tabulas redacta, Lipsiæ A. 1698 & secunda vice A. 1711 in fol. VI. *Remissiones ad Jus Saxonicum*, Ulrici Huberi *Prælectionibus juris civilis* ex edit. Lipsiensi *insertæ*; VII. *Paralipomena Juris adminicula*, Lipsiæ A. 1705 edita in 4, quibus continentur variæ meditationes de modo & ordine tractandi Juris, de conciliatione textuum pugnantium, de facultate judicandi &c. VIII. *Via Regia ad virtutem & Jurisprudentiam excolendam*, programmatibus & orationibus, circa ingressum tertii Jubilæi Acad. Lips. monstrata, Lipsiæ A. 1709 in 4; IX. *Volumen Dissertationum Juridicarum selectarum*, continens 26 Disputat. Lipsiæ A. 1705 in 4; X. *Tractatio Synoptica Processus Juris communis & Saxonici*, ad seriem singulorum titulorum ordinationis Processus Saxonici exacta, & in II Partes divisa, quarum altera a *B. Schubertho*, Nostri privigno, ad finem est perducta, Lipsiæ A. 1723 in 4; XI. *Theoria & Praxis Pandectarum*, opera & studio *D. Gottfr. Lud. Menckenii*, filii B. congesta, Lipsiæ A. 1715 in 8; XII. *Usus theoretico-practicus Institutionum*, primum A 1723, postea a *D. Frid. Alex. Kunboldo*, Juris hodie Prof Publ. & genero Nostri, auctior A. 1722 editus; XIII. *Synopsis Theoriæ & Praxeos Pandectarum*, cura ejusdem *Kuhnboldi* adornata, Lipsiæ A. 1723 in 8; XIV. *Supplementum Synopseos Theoriæ & Praxeos Pandectarum*, *ex Ordinatione* Processus Saxonici Electoralis *novissima*, congruis *Digestorum* locis applicatum, Lipsiæ A. 1724 in 8. ut jam *Decadum X* juris controversi theoretico-practici, diverso tempore in cathedra juridica ventilatarum, aliarumque *Dissertationum Juridicarum* multiplicis generis mentionem prætermittamus. Venerabatur præterea Noster ineffabilem Nu-

minis cœlestis gratiam & providentiam, in triplicis sui conjugii felicitate. Nam, ut tandem ad res ejus domesticas deveniamus, primum matrimonium contraxit die 27 Jun. A. 1781 cum virgine lectissima, *Dorothea Elisabetha*, viri consultissimi, *Gottfried Trubii*, in curia suprema Provinciali Proto-Notarii, filia, quæ quantum B. *Ordinarium* nostrum partu filii, *Gottfried Ludovici Menckenii*, J. V.D. & Juris Professoris publici ac Collegiorum Juridicorum in Academia Vitembergensi Assessoris bene merentis, exhilaraverat, tanto eum dolore afficiebat, quum A. 1683 die 5 Aug. immatura morte surrepta, ex hac vita emigraret. Ceterum vidit ex conjugio filii hujus primogeniti cum virgine florentissima, *Christiana Maria*, ex gente *Zolleria*, A. 1708 inito, V nepotes, tres filios, *Leon. Ludovicum*, *Gottfr. Ludovicum* & *Heinr. Christianum*, & duas neptes, quarum prior vitæ expers ex utero materno prodiit, altera vero *Christiana Louisa* jam A. 1716 B. avum morte præcessit. Hinc A. 1688 die 30 Maji ad secunda vota transiens, feminam duxit virtutis & pietatis spectatæ, *Rosinam Elisabetham*, ex gente nobili *Horniana* prognatam, & *L. Dan. Griebneri*, Diaconi quondam ad ædem D. Nicolai vigilantissimi, viduam ornatissimam, ex qua IV liberos, nempe filium unicum, *Heinricum Ottonem*, qui A. 1690 natus, postquam A. 1712 gradum Doctoris Juris rite impetraverat, & disputando docendoque spem muneris consequendi proximam parenti optimo fecerat, A. 1716 e vita excessit; & filias tres suscepit. Prima, *Johanna Catharina*, A. 1691 in lucem dita, A. 1696 in vivis esse desiit. Altera, *Margaretha Christiana*, A 1696 nata, connubii sat jucundi vinculo A. 1720 conjuncta fuit cum *Joanne Albrechto*, negotiatore Lipsiensi & magistro institorum spectatissimo, quæ tamen, edito A. 1821 filiolo, *Jo. Ludero*, eodem anno vivere desiit. Tertia, *Maria Sophia*, A. 1697 nata, matrimonii fœdus auspicatum A. 1722 iniit cum Viro doctissimo *F. A. Künboldo*, quæ unica ex altero matrimonio superstes, funeri paterno hoc acerbius illacrymatur. Mortua A. 1707 conjuge altera, tertii matrimonii fœdus pepigit Noster A. 1713 cum matrona nobilissima, *Christiana Sophia*, *Schuberthi*, mercatoris quondam Lipsiensis vidua, & Medici longe celeberrimi, *Gottfried Adolphi Luja*, filia unica, cujus conjugii, utut prole destitueretur, jucunditatem nulla vel discordia, vel domus calamitas, si solam Nostri mortem excipias, turbavit. Ceterum

terum *Viva Lex* erat *Menckenius*, ſive in foro ageret, ſive in ſenatu ſederet, ſive in cathedra ſtaret, ſive denique domum regeret. Ubique enim tum in cultu Deo ſacro, tum in officiis proximo exhibendis, tum in familia curanda ſingulare & illuſtre pietatis, temperantiæ, prudentiæ, juſtitiæ, comitatis, liberalitatis exemplum omnibus præibat. Quod *Struvium* ſæpe in ore habuiſſe ferunt, *Ordinarium ſtantem oportet mori*; & quod de *Carpzovio* memoratur, quod nihil prius, nihil amabilius habuerit lectione Bibliorum ſacrorum, velut fontis recti & juſti limpidiſſimi; id utrumque tota vita comprobabat *Menckenius* noſter. Imprimis vero cumulo beneficiorum divinorum in ſe largiter collato hanc præcipuam adnumerabat felicitatem, quod ſanitatem corporis, utut tenuis, nec adeo robuſti, ſalvam & integram ſibi Deus in tanta laborum mole ſemper ſervaverit, niſi quod illi ante octennium cum gravi morbo fuit colluctandum, quem tamen intra breve tempus feliciter ſuperavit. Ultimo tamen vitæ ſuæ biennio virium corporis defectum & aliquam animi infirmitatem aliquoties ſenſit, quam demum nupero 26 Junii hujus anni 1726 circa horam 8 matutinam, cum ante pulpitum ſtaret in muſeo ſuo, & lectioni S. Scripturæ pro more devota animi religione intenderet, paralyſis lateris ſiniſtri gravis & inopinata excipiebat, quæ cum non pedem ſolum ſiniſtrum ſed & ſphincterem veſicæ urinatoriæ affeciſſet, mictionem involuntariam ſuſcitabat. Noſter variis antidotis & medicamentis, cura conjugis fidiſſimæ & conſilio Medicorum refocillatus, mortis tamen periculum ex mali magnitudine præſentiſcens, ſumto altero die viatico ſacro, ad iter cœleſte promtus ſe accingebat; id quod demum inter lacrymas piæ conjugis & luctum acerbiſſimum liberorum & agnatorum, lecto moribundi adſtantium, felix & beatus ingreſſus eſt die 29 Junii, Petro & Paulo, Apoſtolis divis, ſacro, intra horam ſextam & ſeptimam veſpertinam.

DECADIS II ACTORUM MEDICORUM BEROLINENſium, in incrementum artis & ſcientiarum collectorum & digeſtorum, Volumen V & VI.

Berolini, apud Godofredum Gediekium, 1725 & 1726, 8. Plag. 13½ cum fig. æn. Tabb. II.

Præ-

PRæmittuntur hisce voluminibus Thomæ Paneovii & Johannis Sigismundi Elsholzii, Friderici Wilhelmi, Elect. Brandenb. Aulæ Medicorum, Icones & vitæ. Quibus adduntur Ottonis Bötticheri, Georgii Wilhelmi & Casparorum Marchiorum, Patris & filii, ejusdem Electoris Archiatrorum, vitæ, sed sine iconibus. Volumen V quatuor continet Partes, quarum I constituit Allocutio Epistolica ad Christ. Godofr. Stenzelium, Med. Doct. & Pract. Wittebergens. de stentomate aortæ cum polypo cordis in Disputatione quadam A. 1723 Wittebergæ habita confuso. In II Historia morborum Berolinensium per A. 1723 describitur, ubi inter alia asthma hypochondriaco-spasmodicum motu corporis ablatum, & podagra, postquam ad manuum pedumque digitos, non saltem in articulis, sed etiam in apicibus nodi, initio rubentes mox albescentes eruperunt, & ubi rumpebantur, vel aperiebantur, molle & albescens mucido-terreum coagulum, ad ignem obdurescens & tophescens fuderunt, soluta legitur. In III Epicrisis additur in Indicem Berolini per A. 1723 defunctorum; & in IV nonnullæ sectiones & operationes Anatomico-Chirurgico Pathologicæ commemorantur. Secti scilicet fuerunt atrophia verminosa, febre catarrhali continua in lentam abeunte, sarcomate cancroso in vagina uteri, hydrope, fluxu hepatico denati; sic labium cancroso-scirrhosum extirpatum fuit, sed sine successu felici; & hydropica, postquam bis paracenthesin admiserat, aquarumque colluviem simul & semel absque ulla lipothymia aut noxa evacuaverat, tribus interjectis mensibus, post tertiam operationem supremum obiit diem.

Volumen VI quinque partibus circumscribitur, quarum I exhibet informationem de morbis, in quibus aquæ & balnea Freyenwaldensia proficua vel noxia fuerunt observata. Solos oculorum morbos quod spectat, maximam eorum fuisse in debilitate visus, suffusione, catarrhacta incipiente, glaucomate recente, ophthalmia chronica, & gutta serena, utilitatem, exemplis probatur. Nocere vero dicuntur in epilepsia idiopathica, paralysi puerorum ex epilepsia orta, hemiplegia senum, ascite, amavrosi, catarrhacta matura, faucium exulceratione, luxatione artuum, ariduris, articulorum anchylosibus inveteratis, fungorumque concretionibus, exostosibus, & tophis arthritico-venereis, paronychia, spina ventosa & excrescentiis præter naturalibus. In II nonnullæ Historiæ Clinico-Practicæ necrologicæ, seu morborum, quos non restitutio sed mors excepit, recensentur, convulsionis puta hystericæ, in duabus fœminis, ac morbi intestinorum spasmodici ad hæmorrhoides respectum habentis. In III de morbo spasmodico-epidemico a pane ex clavis secalinis pisto & comesto orto relationes historicæ leguntur. In IV monstrum Berolinense describitur bicorporeum, duorum scilicet puerorum, quoad partes anticas coalitorum; cui simile adjicitur Wrizenæ editum, pueri & puellæ, a scrobiculo cordis ad umbilicum sibi invicem cohærentium, nec non puer cum bronchocele natus. In V depositiones Medico-Legales per A. 1723 a D. Glockengiessero, Poliatro Berolinensi, exhibitæ sistuntur; de repentina videlicet morte ex Helleboro albo, & puellæ, quæ cultro pro calamis aptandis parato asperam arteriam sibi præsciderat, & vulnere consolidato suffocata obierat, quoniam asperæ arteriæ pars interior carne luxuriante repleta & coarctata fuerat.

No. XI.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Novembris Anno MDCCXXVI.

JOANNIS SELDENI, JURISCONSULTI, Opera omnia tam edita quam inedita; collegit ac recensuit, Vitam Autoris, Præfationes & Indices adjecit DAVID WILKINS, S. T. P. Archidiaconus Suffolciensis, Canon. Cantuar. & Archiep. Cantuariensi a sacris domesticis.

Volumina III.

Londini, impensis J. Walthoe, W. & J. Innys & rel. 1726, f. Alph. 35.

CL. Editor, gente Borussus, sed ab Anglis jam pridem civitate donatus, & editis A. 1721 singulari cura, sed apud nos raro obviis, *Legibus Anglo-Saxonicis*, de his optime meritus, novo sibi non Anglos modo, sed & exteros devinxit beneficio, quod incomparabilis Viri, *Jo. Seldeni* Opera omnia, diligenter collecta, accurate recudi, quædam & nunc primum evulgari curavit; quanquam verendum est, ne hujus quoque operis pauca exempla extra Angliam exportentur, quippe subscriptionis lege editi. Post Dedicationem ad Illustriss. Principem Regium GEORGIUM, Walliæ Principem, sequitur Præfatio, in qua imprimis Eruditorum de Seldeno judicia expendit, non elogia modo, verum & ea producens, quæ in variis ejus scriptis animadversa sunt, & immensam ubique lectionem prodens. Hic inter alia inseruit additiones ad librum Seldeni de Successionibus ex ed. Lugdun. p. 7-15.
Batava 1638, quam cum eo tempore, quo liber in hac collectione recudebatur, nondum nactus esset, Lectorem tamen illis fraudare noluit. Ubi libri de Diis Syris meminit, illum hic Seldeni ipsius notis MSS. auctum exhiberi testatur, & præterea pollice- 15.

 tur,

tur, se *Henrici Jacobi*, qui Erpenii discipulus, & ipsius Seldeni in studiis Orientalibus præceptor fuerit, in hunc librum notas hactenus ineditas, quas Cl. Thomæ Tannero debet, cum pro-
p. 18-27. priis observatiunculis separatim editurum. Intulit quoque Noster Præfationi huic integram *Thomæ Rudd*, Bibl. Dunelmensis Curatoris, disquisitionem eruditam, nondum editam, de vero autore Historiæ Dunelmensis, quam is *Symeoni*, Dunelmensi Monacho, vindicat contra Seldenum, qui in Judicio de X Scriptor. Hist. Angl. Rog. Twysdenii editioni præmisso, eam *Turgoto*, Priori ejusdem Monasterii, asseruerat. Pari modo, ubi de libro, Mare clausum, quem jussu Jacobi I conscripserat, & autoritate Caroli I magno aulæ plausu publicaverat Seldenus, differit, non
28-30. modicam laciniam e *Guil. Somneri* opere, quod Litus Saxonicum per Britanniam inscripsit, quodque adhuc ineditum asservatur in Bibliotheca cathedrali Cantuariensi, decerpsit. Denique ad Seldenianam *Eadmeri* editionem quædam quoque, vel a Franc. Junio, vel ab Amico annotata, opportune observavit. Ceterum adjutum se fuisse in hac editione consiliis Dan. Ern. Jablonskii, Jo. Christoph. Wolfii, Bern. de Montfaucon, Eduardi Burtoni aliorumque, gratus ultimo loco profitetur.

1-56. Excipit Præfationem satis prolixa Seldeni vita, stylo quidem ad justam vitæ descriptionem non prorsus accommodato, nunc turgido, nunc humili & nugarum Grammaticarum experte, sententiis tamen passim, Græcis, Arabicis, imo & Copticis velut gemmis exornato, conscripta. Nos pauca hinc inde delibabimus,
2. cum pleraque aliis quoque Biographis tacta fuerint. Seldenus natus in occidentali Terringi oppidi villa Salvintonia, in agro Sussexiensi, A. 1584 d. 16. Dec. ex honesta & a parte matris equestri stirpe descendens, Cicestriæ sub doctrina Hugonis Barkeri, tunc Scholæ Rectoris, postea JCti clarissimi, tam cito profecit, ut jam decimo ætatis anno Latina carmina non infeliciter funderet, & quadriennio post Oxonium in Academiam se conferret, primumque anno æt. 22 fœtum, Analecta nempe τῶν Βρεταννικῶν, magno plausu evulgaret. Cum monumenta vetustiora de Judæis Anglis
3. collegisset, eaque *Samueli Purchas*, Itinerario ipsius inserenda, commisisset, is vero tria tantum ex omnibus monumenta, eaque mutila

mutila & ab autographo diversa, inseruisset, ea res stomachum Seldeno & Purchasio litem movit. Edito libro de Decimis, quas p. 6.
jure divino niti negavit, ita clerum in se concitavit, ut palinodiam canere publice cogeretur. Cum A. 1621 in Regni Senatu, 8 9.
nondum quidem Senator, sed Consiliarius ascitus, liberius de periculo religionis perorasset, ita Regi invisus factus, ut Rob. Ducæi, Decurionis Londinensis, custodiæ concrederetur, quamvis laute satis in ædibus ejus exceptus & post quinque septimanas libertati redditus. Inde biennio post Comitiis inferioribus adscriptus, etsi initio, literarum imprimis amore, publicis rebus non multum se ingereret, paulatim tamen, periclitante civium liber- 12. ss.
tate, jura Angliæ non semel in Comitiis magna eloquentia propugnavit; quibus rebus describendis non sine tædio prolixus est Biographus noster, e publicis monumentis omnia ejus dicta repetens, quorum utrum vim Latine satis expresserit, penes alios esto judicium. Imprimis A. 1628 cum Typographi aliqui, se ob editos 24.
quosdam contra Papismum libros ab aula citatos & objurgatos, in Senatu conquererentur, pro libertate Typographorum, quam cum publica conjunctam asserebat, fortiter stetit. A. 1629, disso- 26.
luto a Rege Parliamento, Seldenus cum quibusdam aliis, qui aulæ parum favebant, in arctiores Turris Londinensis carceres conjiciebatur, ad duriores deinde carceres, demumque ad ergastulum piraticum translatus. Et libertati quidem redditus sub finem ejus- 28.
dem anni, at mox iterum ob falsas suspiciones anno sequenti custodiæ mancipatus, iterumque, detecta ipsius innocentia, liber dimissus est. Enimvero ob has, quas perpessus erat, injurias, postea A. 1646 decreta ei sunt a Comitiis quinque millia librarum, & sequenti anno publico ære persoluta. Ceterum post istos carceris squalores, quos Seldenus ita studiorum amœnitate tempera- 29.
bat, ut hoc imprimis tempore elucubraret librum de Successionibus in bona defunctorum secundum leges Hebræor. (cujus A. 1631 editi titulo ideo verba adjecit: *Sordes arcta inter vincla recusat*) ecquis credat, Virum tam gravem, tam austerum (ita enim Noster eum depingit) adduci potuisse, ut publice larvatus larvas duceret? Siquidem eodem anno 1631 (quo tempore & *Prynnius*, in *Histriomastige* nimis severe in ludos scenicos invectus, dignam in Camera

ra Stellata pœnam luit) quatuor, quæ Londini colliguntur, ho-
spitia seu Collegia Juridica larvas, choreas ac ludos musicos Regi,
qui illis mire delectabatur, reverentiæ testandæ causa repræsen-
tare decreverant, quibus adeo nec Seldenus defuit, inter interi-
oris Templi hospitio adscriptos una cum Eduardo Herberto cho-
p. 31. ragum splendide, ut erat opibus satis instructus, agens. A. 1640
32. iterum Senator in Comitiis ab Academia Oxoniensi allectus, in ac-
33. cusatione contra Straffordium, & sequenti anno contra Guiliel.
35. Laudum formanda, inrer primos occupatus, & A. 1643 commu-
nibus Comitiorum votis Custos monumentorum in turri Londi-
42. nensi constitutus, annoque sequenti inter Antistites Fecialium re-
40. ceptus est. Decretum quoque a Comitiis impetravit A. 1646 & se-
quenti, ut Rich. Bancroftii Archiep. Cantuar. Bibliotheca vi lega-
45. ti ad Academiam Cantabrigiensem perveniret. De tractatu de
Nummis, qui A. 1675 sub ejus nomine Symoni Dewes inscriptus
prodiit, observat Noster, librum hunc *Alexandri Sardi* jam A.
1579, quinquennio ante natalem Seldeni, cum eadem dedicatione,
mutato tantum nomine, lucem adspexisse, conjectans, eum olim
ob raritatem Seldeni manu descriptum, ac post ejus mortem in-
46. ventum, pro ipsius fœtu fuisse venditatum. Decessit tandem septu-
agenario proximus A. 1654 ultima die Novembris, constituto an-
te rite testamento, quo cum Bibliothecam libris MSptis & im-
pressis instructissimam Triumviris, testamenti sui curatoribus,
Halesio, Vaughanio & Rowlando Jucks legasset, hi laudabili
48. prorsus liberalitate eam Bibliothecæ Bodlejanæ, quæ Oxonii est,
51. tradere, quam inter se partiri, satius habuerunt. Etsi uxorem
non haberet, sunt tamen, qui eum cum Elisabetha, Henrici Co-
mitis Cantii, cujus pariter favore usus est singulari, vidua, cui,
sive in urbe moranti, sive in rus abeunti perpetuo fere adhæsit,
conjugalem vitam duxisse existimant: certe patet ex supremis ejus
tabulis, maximam divitiarum, quas tenuit, partem e gratioso
fœminæ hujus sinu, ut Noster loquitur, in illum derivatam esse.
50 ff. Quod ad characterem Seldeni attinet, erat is quidem natura mi-
nus grata vultus & morum austeritate, pertinaci literarum studio
aucta; nullius in verba jurabat, sed libere, quæ sentiret, profe-
rebat, in consiliis dandis ferendisque suffragiis promptus, & non
modo

modo judicio verum & memoria ad miraculum, etiam in extrema senectute, pollens. Liberalem quoque fuisse in publica Reip. literariæ commoda, illud indicio est, quod solus imprimendis a Pocockio Annalibus Entychii Arab. Latinis sumtus subministravit, & ne deessent, testamento, quod hic integrum inseritur, sedulo cavit. Gum ad summa munia vocaretur, nunquam tamen adduci se passus est, ut illa admitteret, memor Symboli, quod libris suis inscribere consueverat: περὶ παντὸς τὴν ἐλευθερίαν.

Nunc quæ contineantur singulis Tomis, digito indicabimus. Exstat nimirum *Tomo primo:* 1 de anno civili veteris Ecclesiæ Judaicæ Dissertatio; 2 de Jure naturali & Gentium juxta disciplinam Ebræorum Libri VII; 3 de Synedriis & Præfecturis Juridicis veterum Ebræorum liber; *Tomo II:* 4 de Successionibus in bona defuncti ad leges Ebræorum liber, & de successione in Pontificatum Ebræorum Libri II; 5 de Diis Syris Syntagmata II; 6 *Eutychii*, Patriarchæ Alexandrini, ecclesiæ suæ Origines, cujus libri versionem & Commentarium dedit; 7 Uxor Ebræa, seu de Nuptiis & divortiis ex Jure civili, id est, Divino & Talmudico veterum Ebræorum; 8 Analecton Anglo-Britannicon Libri II; 9 Jani Anglorum facies altera; 10 Dissertatio ad *Fletam*; 11 Judicium de X Historiæ Anglicanæ Scriptoribus; 12 Mare clausum, seu de dominio Maris Libri II; 13 Vindiciæ Maris clausi; 14 Marmora *Arundelliana*; 15 Notæ & spicilegium ad *Eadmerum*; 16 Epistolæ variæ, omnes fere ex avtographis nunc primum collectæ, & 17 Poemata Græca, Latina & Anglica; *Tomo III*, qui Anglica comprehendit, 18 *England's* Epinomis; 19 *the* Duello *or single Combat*; 20 *Titles of Honour*; quem librum ex tertia editione anni 1672 (quæ etsi plura in titulo promittat, secundæ tamen, quæ A. 1631 prodiit, cedit, nisi quod addenda suis locis inserta sunt) Latine vertit Simon Jo. Arnoldus, ediditque Franc. 1696, Noster vero, nescimus qua de causa, ex prima anni 1614 ejusque addendis, ad finem additis, repetiit; 21 *the History of Tythes, with a Review, an Admonition to the Reader of Sis* James Sempil's *Appendix, and of Dr.* Tillesley's *Animadversions upon the History of Tythes*, it. *a Letter to the Marquesi of Buckingham*, quæ scripta ad Apologiam Historiæ illius Decimarum spectant; 22 *three Tracts,*

written by Order of King James, nempe de Revelatione, de Die Natali Jesu Christi, & de scopo Historiæ suæ Decimarum, quibus accedit brevis commentatio de Judæorum olim in Anglia commoratione, ex Purchasii Itinerario supra memorato deprompta; 23 *A Discourse touching the Office of the Lord Chancellor of England*; 24 *the Priviledges of the Baronage of England*; 25 *of the Judicature in Parliament*: 26 *of the Original of Ecclesiastical Jurisdiction of Testaments*, 27 *of the Disposition or Administration of intestated Goods*; 28 *a Letter to Mr.* Augustine Vincent, *concerning his Discovery of Errors*; 29 *an Argument concerning the Baronies of* Grey *and* Ruthen; 30 *Illustrations of the first XVIII Songs of* Drayton's Polyolbion; 31 *Notes on Sir* John Fortescue de laudibus legum Angliæ; 32 *Notes on Sir* Ralph de Hengham's Summæ; 33 *Speeches and arguments*; denique 34 *Table-Talk*, seu sermones convivales, quos ex quotidiano convictu post Seldeni mortem Londini 1696, 8 edidit *Rich. Milward*, a nobis recensitos Supplement. T. I p. 426. Præmisit huic Tomo sigillatim præfationem Anglicam Cl. Editor, e qua nihil quidem magnopere memoratu dignum producimus, nisi quod notandum putamus, aliquot opuscula e supra memoratis nunc primum e Clar. Virorum Bibliothecis, præsertim e Musæo Ashmoliano, in lucem primum producta. Denique monemus, singulis Tomis accessisse Indices locupletissimos.

RAIMUNDI DUELLII C. R. AD PL. R. AC CLARISS. Virum P. Dom. CÆLESTINUM L'OREFICE, Benedictinum & Historiographum Regium Siciliæ, de quibusdam Inscriptionibus, gemmisque ac nummis Romanis Epistola, data Hippolytopoli ipsis Kal. Augusti MDCCXXV.

Noribergæ, apud Petr. Conr. Monath, 1725, fol.
Plag. 2 tab. æn. 1.

CUm ad Cl. Autorem, solertissimum antiquitatum promum condum, continuo confluant, quæ in vicinia eruuntur, vetera monumenta, laudem utique meretur, quod non diu latere

ea

3. IV
;. 1.

;.2.

ea

ea patiatur eruditos. Inter ea, quæ nunc producit, primum locum occupat Inſcriptio in lapide ſeptem fere pedes in longum ac tres in latitudinem excurrente, qui in oppido Auſtriæ infer. a S. Leonhardo vulgo *Sant Lienhart* dicto, exſtat, conſpicua. Frontem ornat aquila, conſecrationis ſymbolum, hoc tamen loco potius militare ſignum, cum duobus ab utroqua latere delphinis, qui tum ob alias cauſas, tum maxime ideo apti cenſentur monumentis ſepulcralibus, quod tam inſignem habeant mortuorum ſuorum curam, ut illos dorſis ſuis in ſumma pelagi evehere viſi ſint, teſte Plinio, ne aliqua bellua eos devoraret. Inſcriptio hæc eſt: M. SEXTIO VETTONANO AED. M. AEL. CE'. ANN. LXX. ET VINDÆ. TERTI. F. CON. AN. L. P. AEL. MARCIANO F. MIL. COH. IIII PRAE ANN. XX. STIP. III ET AV - - - A - - MAXSIMO ET CON - - - N. LXXX M. S. SM - - - OL AE. L - - CE - I - HL. TAGP E. M. S. - - - LXI. AN. II TS - - SIL XIII E SEX. SARMINIO MI. L. II S - - - AN. XXV. id eſt, ut Noſter legit, *M. Sextio Vettoniano, Ædili, Marci Ælii Celeris Filio, Annorum LXX, Et Vindæ Tertii Filiæ, Conjugi Annorum L. Publio Ælio Marciano Filio, Militi Cohortis IV Prætoriæ, Annorum XX, Stipendii III* &c. quibus verbis erudite explicatis, reliqua œdipo diſcutienda relinquit Autor. Imprimis hunc militem Ælium Marcianum ætatis anno vigeſimo, ac tertio ſtipendii, mortuum docet, ſimulque obſervat, lege a Sempronio Graccho Tribuno cautum fuiſſe, ne quis ante annum XVII ad militiam cogeretur, ſponte tamen quosdam ante hunc annum nomen militiæ dediſſe. Hinc progreditur ad gemmam ſignatoriam eamque Sardam, ex eodem loco allatam; in qua cum figura muliebris, exacte Deam Romam repræſentans, nihil habeat difficultatis, illud quod propter Deam cernitur, Noſter pro monogrammate, qualia in gemmis quoque conſpiciuntur, primum agnoverat; verum rectius edoctus a Viro Cl. cui hanc Epiſtolam inſcripſit, mox flammulam in ara hic a rudi artifice deſignari, qua cultor Romæ ſuam erga terrarum Deam gentiumque pietatem teſtari voluerit, pronus agnoſcit. Affabre magis elaborata eoque antiquior gemma eſt, quam non procul a vicino Ciſtertienſium cœnobio Liliefeld homo colonus forte reperit, in Ne-

TAB. IV Fig. 1.

Fig. 2.

Neptuni haud dubie honorem facta, quem adgeniculantem, dextraque tridentem, sinistra delphinum, qui maris imperium indicat, tenentem, nitide satis exprimit. Rursus deinde ad duas Inscriptiones convertitur Autor, quas in pago S. Ruperti, mille circiter passus ab oppido S. Leonhardi distante, reperit. Altera hæc est: T. M. CON - - - ALIVS DOMITI F. V. FEC. SIB. ET IOVENTINÆ CVRIONIS FIL. quam ita legit: *Constantius Alius, Domitii Filius, Vivens Fecit Sibi Et Joventinæ Curionis Filiæ.* Constantium hunc ex gente *Ælia* sive *Allia* fuisse, credit, quod & Schottus confirmet, in ea gente Constantios exstitisse. Parvulis alatis, qui in monumenti superioris parte cernuntur, Cupidines, ἔρως & ἀντέρως, mutuumque adeo & conjugalem amorem, vel, si mavis, somnum, mortis imaginem, cui alæ affinguntur, indicari, existimat. Alteram inscriptionem paulo magis mutilam: - - - V. E - INGENVE PRIMIGEN - - FIL. MATRI, ita restituendam hariolatur: *Annorum XXV Et Ingenuæ Primigenia Filia Matri*; observatque nomen Primigenia Romanis proprium exstitisse. Quam superaddit, tertiam inscriptionem, ante Ecclesiam Murstetensem conspicuam, nec non duos nummos, nec raritate nec inscriptione valde notabiles, brevitatis causa prætermittimus.

LEZIONE ACADEMICA INTORNO L'ORIgine delle Fontane &c.

i. e.

ANTONII VALLISNERII, PROFESSORIS Medici Primarii in Academia Patavina, Lectio Academica super origine Fontium, cum Annotationibus ejusdem: Editio altera; cui accesserunt variorum Autorum Litteræ, Dissertationes, Lectiones, Observationes, quibus veritas Vallisneriani Systematis demonstratur; opera GASTONIS JOSEPHI GEORGII, Medici & Physici Florentini.

Venetiis, apud Antonium Bortoli, 1726, 4.
Alphab. 2 pl. 11 Tab. æn. 1.

Cele-

CElebrem non modo olim agitatam fuisse, sed & hodie inter summos Physicos agitari controversiam, *de Origine Fontium*, nemo harum rerum vel mediocriter peritus ignorat. Et hoc quidem, si non inter omnes, at inter eos certe universos convenit, qui elementorum transformationem negant, maria & suppeditare aquas fontibus fluviisque, & eas rursus ab iisdem accipere. Neque illud obscurum est, quibus viis ad maria deferantur fluviorum plerorumque aquæ. Sed quo itinere vicissim aqua marina ad fontes perveniat, de eo vehementur disputatur. Alii enim sub terra, per cæcos quosdam & mirabiles meatus, alii supra terram, per ipsum aerem & nubes, atque adeo per pluvias & nives, alii denique per utramque viam, ad fontes derivare aquas illas solent. Et negari non potest, pluviarum ac nivium tantam quotannis delabi vim, ut universis fontibus & fluviis, qui oculis nostris expositi sunt, facile sufficiant; hoc enim quam plurimis diligentissimis & sæpius iteratis Gallorum, Anglorum, Germanorum, Italorum, experientiis & computationibus abunde confirmatum est. Sed duæ potissimum difficultates restant: altera, an non fere tantundem, vel haud ita multo minus aquæ, per continuas exhalationes, ex ipsis regionibus corporibusque terrenis in aerem attollatur, quantum per nives, pluvias, grandines, rores ac pruinas delabatur? altera, an non bona pars aquæ pluvialis in loca tam humilia cadat, & tam profunde in tellurem penetret, ut puteis quidem, stagnisque & fluviis subterraneis, non vero altioribus illis fontibus, unde publica nostra flumina oriuntur, suppeditare nutrimentum, saltim immediate, queat? Posterius fortasse non difficulter concedent, qui non modo comparare valles cum montibus, sed & illud considerare voluerint, quam aptæ natæ sint valles, ad imbibendam aquam pluvialem, in iis longe facilius diutiusque stagnantem, quam in plerisque montibus, a quibus magna vi in ipsas valles continuo præcipitari solet, Prior autem quæstio sine ulla controversia affirmanda esset, si aer telluri circumfusus nullis perturbaretur ventis. Nunc licet a ventorum impetu & ipse aer & vapores in eo hærentes identidem mutare loca cogantur, non tamen tanta illa est mutatio, ut vapores terreni, qui pauciores sunt, in maria, & marini, quorum haud paullo major copia

existit, in regiones terrenas depluant: sed certum potius est, in locis mediterraneis etiamnum multo minus pluviarum ac nivium, quam in maritimis atque in ipsis maribus delabi. Omittimus nutrimentum plantarum atque animalium; a quibus quidem universis non plus humoris assumi quam reddi perpetuo, statuendum est; ita ut hic circulus in priori plane contineatur. Jam quod aqua marina nullo adhuc artificio humano, nisi ope *evaporationis* ac *distillationis* a sale ac bitumine suo sufficienter liberari possit, quodque structura montium interna ejusmodi existat, ut in iis, veluti in *alembicis chemicorum*, ex vaporibus subterraneis colligi aquam, & guttatim stillatimve confluendo, fontes, porroque rivos atque amnes constituere, parum verisimile sit; præsertim cum & ii montes scaturigines fere nullas habeant, qui continua quadam crusta lapidea obducti, satisque cavernosi, imprimis convenire cum alembicis videntur, & ii contra copiosissimos alant fontes, quos alta tegit terra, sylvarum herbarumque ferax, in quam facili negotio penetrare pluviarum humor potest, a profundioribus denique stratis argillosis vel lapideis sistendus; hæc quidem nolumus infitiari: ceterum neque illud pro certo ponere audemus, fieri non modo percolando, attrahendo, præcipitando, sed nec ulla prorsus alia ratione posse, ut aqua marina, subterraneas suas venas & nimium ignotas regiones permeans, dulcescat. Quemadmodum vero aqua dulcis notabiliter levior quam salsa est, ita fontes, præsertim si per ductus satis profundos continuari cum maribus ponantur, multo altius assurgere quam ipsam marium superficiem, regulis hydrostaticis apprime consentaneum est, ut distillationes & alembici non magnopere requiri videantur. Non hæc a nobis eo consilio allata sunt, quasi sententiam, quam hodie plerisque Physicis placere intelligimus, de ortu fontium ex aqua pluvia, omnino improbandam censeremus; sed ut saltim appareat, quid difficultatis etiamnum supersit. De cetero fatendum sane est, non alibi copiosius, majorique eruditione, facundia, & diligentissimarum observationum apparatu, istam sententiam pertractatam adstructamque reperiri, quam in hoc ipso libro, quem nunc in manibus habemus. Ipse iterum iterumque ascendit arduos montes Celeberrimus *Vallisnerius*, avia & horrida pera-

peragravit loca, naturamque iſtarum regionum & ipſas fontium origines quam attentiſſime perſcrutatus eſt. Exempli cauſſa afferemus, quæ de origine Gabelli (*Secchia*) commemorat. Oritur hic amnis ex duobus ſatis amplis & parum inter ſe diſſitis fontibus, in præcelſo & aſpero quodam monte, quem incolæ ſua lingua *Cerè dell' Alpi* vocant. Quos poſtquam vidit fontes, ut eorum ipſorum originem detegeret Vir curioſiſſimus, in altius eniſus ſupercilium, ampliſſimos notavit tractus, herboſos illos quidem, ſed foſſis, canalibus, ſulcis, cavernis, tumoribus, multis modis diſtinctos, planeque ſcabros & tuberoſos. „ Numeravi, inquit, plus quam „quinquaginta cavitates, magnis catinis vel crateribus ſimi„les, quorum alii magis, alii minus erant aqua repleti, quidam „plane vacui: cum altius aſcendiſſem, ſylvas vidi, & cavernas, „& voragines, in quarum nonnullis, velut in quibusdam vivari„is, ad quæ nunquam Solis radii pertingunt, glacies & antiquæ „nives conſervabantur, a novis fere ſemper coopertæ ac ſepultæ: „vidi adhuc deſtillantem aquam ex humectatis ſylvarum terris & „nunquam aratis campis: vidi, rivos ſulcantes durum illud dor„ſum, & deſcendentes ex altiſſimis horridiſſimisque nemori„bus, in varias rimas ac ſpeluncas præcipitatos, ibidemque ab„ſconditos. Superato etiam hoc inclemente & barbaro loco, no„væ ſemper occurrerunt lacunæ, foſſæ, cavernæ, aquarum ni„viumque conſervatrices, porroque ſqualidi campi, & alia loca „ab humano genere prorſus deſerta, nec niſi aquæ, nivis, glaciei, „& horroris domicilia. Hi ipſi, tum quidem mecum dicebam, „atque nunc iterum dico, hi ſunt veri fontium alembici, qui aquas „ſuas accipiunt non e mari aut terra ſed e nubibus deſtillatas: hic „videant ingenioſi philoſophi ſimpliciſſimam naturæ operatio„nem, atque in ipſis deſertis providam Divini Numinis ſapienti„am admirentur! „ Hæc Cl. Valliſnerius, qui complura alia deinceps affert cum his apprime congruentia. Neque vero de ſola externa montium facie ſollicitus fuit, ſed & internam eorum compagem, variorumque ſtratorum genera, e quorum coagmentatione ſenſim extructi videntur, quam ſolertiſſime perſcrutatus eſt. Et hæc quidem nunc perſequi longum foret. Ceterum quæ de profunditate diſſerit, ad quam penetrare pluvia ſub terram ſolet,

deque hinc ortis montium quorundam ruinis, ſicco pede prætereunda non putamus. Mirari, inquit, ſoleo, qui fiat, ut viri magni nominis cum *Seneca* negent, aquas pluviales & nives reſolutas altius ſub terram quam ad ſummum duos pedes penetrare, ita ut efficere fontes perennes nullo modo poſſint. Ubi inclinatum eſt ſolum, ubi denſum, tenax, cretoſum, aut quacumque ratione firmius compactum, non diſſentio: at ubi hærent aquæ aut tarde fluunt, aut ubi terra bibula & rarior eſt, nequeo illorum ſententiæ ſubſcribere, propter obſervationes atque experientias, quas ipſe „contrarias vidi. „ Cum eſſem nuper *Cervarecchii*, quod oppi„dum in montibus noſtris *Regienſibus* ſitum, ſuperioribus annis „graviter afflictum eſt horrenda quadam ruina, *Salattam* alii, „alii *Lezzam*, plerique etiam *Lavinam* dicunt, (quo nomine & „magnas illas nivium moles, ex Alpibus identidem cum fragore „& terrore ruentes, vocari in Helvetia conſtat,) cauſſam hujus „mali quærenti mihi ad hunc modum reſponſum eſt: ante decem „fere annos triſtem illum accidiſſe caſum, cum montes nix tege„ret inuſitatæ altitudinis; qua ſenſim reſoluta, univerſam molem „ſubjectam adeo penetratam ac remollitam eſſe, ut tam gravem „exinde peſtem oriri neceſſe eſſet: videbantur tum quidem (ſic „pium ſenem dicere memini) omnes hi clivi ex lubrica & tenera „pulte conflati; quocirca ſubſiſtere amplius nullo pacto pote„rant: fluxum, ſtrepitum, roſionem aquarum ad ipſa fundamen„ta usque inſinuatarum non obſcure perſentiſcere licebat: hinc „integræ caſæ per longum tractum devehebantur; plantæ quan„tumvis altæ atque annoſæ, totæ ſylvæ & ſeminati campi, ſtupen„tibus nobis & plangentibus, mutabant loca, atque ex priſtinis „confiniis in alia migrabant; ita ut univerſæ naturales & humanæ „leges, raro ac fatali caſu, penitus confundi viderentur. Alias deinde conſimiles *lavinas* memorat Cl. Autor, quarum recenſione nunc ſuperſedemus. Nam de ceteris quoque opuſculis breviter dicendum eſt, quæ hoc volumine collegit nobiliſſimus Philoſophus & Medicus Florentinus, *Gaſton Joſephus Giorgi*. Igitur poſt Lectionem celeberrimi *Valliſnerii*, quam recitavit in Academia Recuperatorum Patavina, & poſt Annotationes ejusdem, quibus id egit, ut obſervationes ſuas atque placita copioſius explicaret, ſequuntur

quuntur 1) Epiſtola Phyſico-Mathematica ipſius doctiſſimi *Giorgi*, de vera & unica origine fontium; 2) duæ Epiſtolæ Viri illuſtris *Dominici de Corradi*, ad Dom. *Gaſt. Joſ. Giorgi*, in quibus potiſſimum de menſura pluviarum & nivium, *Mutinæ* cadentium, itemque de velocitate & capacitate *Padi* exponitur; 3) Annotationes in libellum Medici Florentini Anonymi, de fontium origine, *Lucæ* impreſſum, A. 1725; 4) Lectio Academica, de origine fontium, a D. *Joſ. Avanzino* recitata in Academia Florentina, d. 17. Maji 1725; 5) Epiſtola Anonymi, in qua complures deteguntur fraudes atque errores, commiſſi ab autore libelli Lucæ impreſſi, qui inſcribitur *Rifleſſioni ſopra l'origine delle fontane*; 6) Confirmatio Syſtematis Cl. *Valliſnerii* de origine fontium, quam in epiſtola ad ipſum celeberrimum Autorem propoſuit illuſtriſſimus Comes *Riccatus*; 7) Brevis annotatio; 8) Excerptum ex litteris clariſſimi cujusdam Profeſſoris Florentini, in quibus judicium exponit ſuum de libello Medici conterranei, qui inſcriptus eſt, *Rifleſſioni* &c. 9) Aliud Excerptum ex litteris docti cujusdam *Piſani*, in quibus de eodem libello diſſeritur; 10) Epiſtola Anonymi de inſcriptione ejusdem libelli; 11) Epiſtola P. *Sebaſt. Pauli* ad *Ant. Valliſnerium*, de fonte quodam in *Apulia*, quo Syſtema celeberrimi hujus Autoris confirmatur; 12) Concluſiones Phyſico-Medicæ, quas ſub auſpiciis illuſtriſſimi D. ac viri clariſſimi, D. *Ant. Valliſnerii*, de Nobilibus e *Valliſneria*, in *Patavino* Lyceo Publici Primarii Theoricæ Medicinæ Profeſſoris, S. C. C. M. Caroli VI Imperatoris Medici, Academiæ Germanicæ curioſorum, & Regiæ Societatis Londinenſis Socii, &c. expoſuit ac defendit, *Senis* A. 1725, *Leo Bernardus Pagliai*, *Senenſis*, Academicus Phyſicocriticus. Multa ſine controverſia in his opuſculis continentur lectu & conſideratu digna. De cetero cum pleraque Medico illi Anonymo Florentino, ejusque tractatui, quem inſcripſit *Rifleſſioni ſopra l'origine delle fontane*, oppoſita ſunt, tum ſane valde inclementer hic Autor ab adverſariis ſuis habitus videtur. Salſe eum rident atque acerrime accuſant, quod contra viros ſummos atque celeberrimos ſcribere, exquitiſſimisque experientiis ſpeculationes, *(rifleſſioni,)* & obſervationes quasdam, quæ ipſis perexigui momenti videntur, opponere auſus eſt; quod ſecretionem ſalium

um ab aqua marina cum ſecretionibus animalibus, itemque cum ſecretione ſalis a vaporibus illis, qui ex mari in aerem aſcendunt, comparare inſtituit; quod ſolam *poſſibilitatem* ejusmodi ſecretionis ſubterraneæ ſufficere putat, ad tuendam ſaltim ab adverſariis ſententiam de ortu fontium ex mari per circulum inferiorem; quod canalibus illis & meatibus, quorum interventu aquam marinam ad fontes deduci credit, centum vel etiam plurium milliarium Italicorum profunditatem tribuere non dubitat; quod deinde majorem fontium quam marium altitudinem regulis hydroſtaticis omnino conſentaneam eſſe, cum celeberrimo *Bernoullio* defendit; quod poſt magnas & diuturnas ſiccitates, partem ſatis notabilem aquæ, per ductus ſubterraneos ad fontes derivari ſolitæ, ab ipſa terra ſpongioſa, arida, ſitiente, imbibi ac conſumi ſtatuit; denique quod etiam novos ſubducere calculos, ſententiæ *Valliſneriana* repugnantes, conatus eſt. Quæ quidem omnia, & reliqua his ſimilia, an reprehenſionem mereantur adeo vehementem atque acerbam, eorum judicio relinquimus, qui & rem intelligunt, & librum ipſum in jus vocatum, nec nobis adhuc viſum, conſpexerunt. Nunc tribus, quod ajunt, verbis novam aliquam hypotheſin ſubjungere lubet. Vapores e terra aſcendunt atque in nubes, pluvias, nives, coeunt; hæ rurſus in terram delabuntur: ſimiliter fontes & fluvii aquas in maria mittunt ſuas; atque hæc viciſſim fontibus nutrimentum ſuppeditant. Quid ſi duplicem hunc circulum ita connectamus, ut aquas marium (quorum ſane fundus non plane lapideus & impenetrabilis ſtatuendus eſt) profunde omnino ac longe lateque in viſcera telluris inſinuari, inde a calore ſubterraneo attolli, & non quidem in cavernis montium, velut in alembicis, copioſa quadam diſtillatione colligi, ſed maximam partem ex ipſa terra, ſub forma exhalationum, in aerem foras emitti, tum vero in pluvias, nives, rores ac pruinas condenſatas, atque a vaporibus marinis, ad regiones mediterraneas (præſertim frigidiores & montoſas) non contemnenda copia translatis, auctas, in tellurem relabi, atque ita poſtremo fontibus fluviisque non ſolum incrementum, ſed & ipſam fere originem præbere, cenſeamus? Ceterum ut novas, ſingulares, ac proprias experientias hautquaquam nobis ſuppetere fatendum eſt,

ita

ita hæc noſtra ſpeculatio atque hypotheſis, non iis, qui iſtiusmodi ſpeculationes pro peccatis habent, ſed paullo mitioribus judicibus expoſita putetur.

NUOVE OSSERVAZIONI ET ESPERIENZE intorno alla Storia Medica e Naturale.

i. e.

NOVÆ OBSERVATIONES ET EXPERImenta circa Hiſtoriam Medicam & Naturalem, Autore ANTONIO VALLISNERIO, Medicinæ Theoreticæ Profeſſore Publico Primario & Medico Cameræ S. M. C. C.

Patavii, apud Johannem Manfredum, 1726, 4.
Alph. 3 pl. 3, cum fig. æn. Tab. 25.

TRes ſunt partes hujus libri, ex Valliſnerii non minus ac aliorum Virorum Clariſſimorum literis ſcriptisque conſarcinati, & Hiſtoriam Medicam & Phyſicam promovendam pro ſcopo habentis, quarum prior Tractatibus XIII circumſcribitur. Anni ſcilicet ſedecim præterlapſi ſunt, cum Clariſſ. Valliſnerius Experimenta circa generationem vermium in corpore humano publici juris faceret, quibus probare anniſus eſt, inſectorum ova non ab extra cum aere, fructibus, alimentis & potulentis in corpus noſtrum ingeri, ibidemque excludi, & in lumbricos mutari; ſed progenerari a genitoribus ſibi ſimilibus, in primis viis nidulantibus. Quemadmodum autem iſto in Tractatu de Tænia potiſſimum locutus eſt, quoad cætera, lumbricos teretes concernentia, curioſum Lectorem ad Obſervationes a Redi concinnatas remittens, ita, ex quo clarius & evidentius ova, ovaria, oviductus & vaſa ſpermatica lumbricorum, a Redi nec viſa nec deſcripta, detegere ipſi licuit, non ſolum in ſententia ſua confirmatus fuit, ſed & operæ pretium eſſe judicavit, recens inventa publico communicare, & quæ tam in lumbricis vaccinis quam humanis vidit, explicare. In *Tractatu* igitur *I* ſtructuram partium genitalium generis hujus hermaphroditici exponit, quam benevolus Lector ex appoſita figura optime cognoſcet.

Ex-

TAB. IV. Fig. 3.

Explicatio Fig. 3 in Tabula IV,

quæ repræsentat lumbricum vaccæ apertum, ex cujus ventre ductus alimentarii sunt exemti, relictis solis organis generationi dicatis.

a. colli abscissi truncus apertus.

b. finis oviductus, cujus orificium per foramen externum hiat.

c. oviductus tractus lympha diaphana plenus.

d. pars superior oviductus ovis turgida, membrana instar valvulæ cincta.

e. ovarium bifurcatum seu ovaria bina.

f. f. ovaria divaricata & vasis spermaticis tecta, ex parte ad latus reclinatis.

g. g. principium ovariorum, ubi propius ad se invicem accedunt.

h. h. duæ vesicæ ovales, materia albicante repletæ, a vasis spermaticis formatæ, quæ hic loci dilatata mox iterum exiliora evadunt.

i. i. i. i. vasa spermatica ex vesicis his orta & post varios gyros in

l. l. vesicas minores abeuntia.

m. m. m. m. vasa spermatica circumgyrata & anfractuosa.

n. n. portio canalis alimentarii in anum desinens.

o. finis vermis aperti.

p. p. p. vasa spermatica ab ovariis ad latus reclinata.

In *Tractatu II* Epistola legitur Ubertini Landi ad Autorem data, in qua refertur, sacerdotem quendam post immanes dolores nephriticos cum urina reddidisse polypum, viperæ formam repræsentantem. In *III* communicatur Epistola Philippi Torrii, Episcopi Hadriensis, in qua Autoris sententia de generatione vermium humanorum ordinariorum confirmatur, adjectis quibusdam dubiis, ad quæ Noster in *IV* respondet. In *V* gaudet Vallisnerius in Epistola ad Marcum Antonium Busenellum, Secretarium, data, in Gallia Academiæ Regiæ Scientiarum Socios secum in eo convenire, quod tænias & reliquos vermes ordinarios in corpore humano esse hæreditarios crediderint, variaque allegat loca, quibus eosdem aliis etiam in rebus naturalibus idem, quod ipse antea divulgaverat, sentire patet. In *VI* exhibetur Epistola

Thomæ

Thomæ Alghiſi, in qua refert, hominem nephriticum poſt perpeſſam vellicationem & titillationem in lumbis cum urina reddidiſſe quatuor vermiculos veros, figura & magnitudine grani frumentacei, dubius tamen hæret, per quas vias iidem illuc translati fuerint; modum etiam novum deſcribit præparandi liquores in vaſa animalium injiciendos; dum alabaſtri vel aluminis plumoſi bene calcinati, & alcoholiſati libræ uni admiſcet unciam unam cinnabaris, laccæ Venetæ, auripigmenti, indigo, &c. & aqua diluit, pro nigro vero colore obtinendo libræ uni pulveris octo ſcrupulos fuliginis addit: denique monet, ſe ſollicitum in corrigendis deligationibus chirurgicis Ægyptiorum faſciationem, qua mumias ſuas obvolvere fuerunt ſoliti, imitatum eſſe. Ad quam Notas addit Vallisnerius in *VII*, variisque probat exemplis, vermes ordinarios ex inteſtino colo exulcerato in veſicam exulceratam viam ſibi paraſſe, nec tamen negat, dari etiam vermes extraordinarios in homine, de quibus in peculiari tractatu ſe acturum pollicetur. In *VIII* Epiſtola Nanii Nani Falaguaſtæ, Nobilis Patavini, legitur, in qua evidenter demonſtrat nobilitatem & utilitatem ſtudii inſectorum, quo ducimur ad cognoſcendam partem fere ignotam & flocci habitam ex operibus Dei, quæ tamen ſemper ſunt miraculoſa, & ad agnoſcendam in minimis hiſce viventibus ſummam ejusdem ſapientiam & providentiam, æque admirandam in minoribus ac majoribus creaturis, & ad acquirenda media certa illuſtrandi Medicinam & Hiſtoriam Naturalem. In *IX* approbat D. Antonius Maria Borromæus Autoris novum ſyſtema circa generationem & productionem vermium ordinariorum in hominibus, ſolummodo dubitans, quomodo lumbrici in corporibus Protoplaſtorum in ſtatu innocentiæ generari potuerint? ad quod dubium reſpondet Vallisnerius in *X*, ſe credere, Adamo concreatos eſſe vermes, ut vergerent in ſtatu innocentiæ non in ipſius damnum, ſed gloriam & perfectionem, poſt lapſum vero in ejus cruciatus. Sequitur in *XI* Epiſtola D. Johannis Baſſi, in qua demonſtrat, rationes ſpeculativas Ariſtotelicorum circa generationem æquivocam eſſe vanas. In *XII* inſerta eſt D. Johannis Jacobi Mangeti Epiſtola ad Autorem, ejusque reſponſio. Refert ſcilicet ille, natum fuiſſe fœtum nonimeſtrem, in quo præter mem-

membranoſam quandam expanſionem nervorum opticorum ſuper os cuneiforme exporrectam ne minimam quidem cerebri aut cerebelli portionem adſuiſſe, imo integrum cranium defuiſſe; eorum vero loco maſſam carneam firmiorem, coloris ſubrubro-lividiuſculi, in varias cellulas ſanguine aut lympha repletas excavatam, conſpectam fuiſſe; unde putat, motus vividos, quos ad partus terminum in utero exercuerat embryo, medullæ ſpinali eſſe adſcribendos, quæ juſto amplior & ad oſſis usque ſacri limina bifida fuerat. Cui tamen ſententiæ Noſter non ſubſcribit, ſed exiſtimat, loco cerebri & cerebelli organum his analogum, arteriis, venis fibrisque carneis obvolutum adfuiſſe, ſub quo tanquam velo myſteria functionum potuiſſent exerceri. Quæ conjectura confirmatur in *XIII* a Johanne Jacobo Scheuchzero, qui caſum hydrocephali in infante unius cum dimidio anni recenſet, in quo cerebrum ad membranæ tenuitatem fere extenſum capacitati internæ cranii, & ſinus falciformis cranio firmiter affixus erat, & aquarum moles ad octo circiter librarum Medicarum menſuram in ipſis cerebri ventriculis delituerat.

In ſecunda Parte hujus libri pergit clariſſ. Vallisnerius eodem incedere tramite & octo communicat Tractatus, in quorum *I & II* muſcas & reliqua inſecta, quæ circa roſeta verſari ſolent, examinat, eorumque naturam, cibum, folliculos, exuvias, ſtructuram evolvit, docetque, quomodo & quo ova deponant, & qua ratione denique in muſcas genitoribus ſuis ſimiles iterum abeant; in *III* novam addit ideam in ſuas ſpecies dividendi inſecta. In *IV* geneſin pulicis ex ovo & ſemen algæ marinæ deſcribit, quo generationem æquivocam deſtruat. In *V* examinat ortum, vitam, mutationem & naturam vermis, qui in naribus, vel cavitate frontis ovium, vervecum, caprarum, damorum, cervorum, aliorumque animalium reperiuntur. In *VI* in œſtri, Aſilus vel Tabanus alias dicti, naturam inquirit, atque evincit, eſſe illud raram ſpeciem muſcæ, in ventris fundo acutiſſimo aculeo armatæ, quo perforat cutem armentorum, ut in factum foramen immittat ovulum una cum ſucco acerrimo, nervos fortiter pungente & vellicante. In *VII* Anatomen exhibet ſtruthionis, putatque, eum vitrum, ferrum & alia metalla in ventricula digerere, non tam

hujus

hujus robore, & motu, quam menſtrui ſtomachalis activitate, non quidem ut in nutrimentum ei cedant, ſed partim ut obtundant corroſivitatem menſtrui, partim ut e. g. ex ferro tinctura extrahatur roborandis viſceribus neceſſaria. Dextrum cordis ventriculum lævem eſſe ait, nullisque columnis carneis præditum, quia ſtruthio pulmones gerit non pendulos ſed planos & horizontaliter ſuper coſtas poſitos, muſculisque inſtructos, ita ut hi ipſi receptum ſanguinem verſus ſiniſtrum cordis ventriculum propellere, ſicque vices validorum lacertorum, qui alias in dextro ventriculo reperiuntur, ſupplere queant. In *VIII* obſervationes leguntur circa ortum, victum, naturam & mutationes cantharidum, a Laurentio Patarolo factæ.

Tertia Pars tanquam Appendix continet novendecim Tractatus, quorum *I* & *II* conſtituunt variæ literæ de morbo pediculari cum annotatione. Sequuntur in *III* Relatio Valliſnerii de rebus rarioribus, obſervationibus & experimentis Hiſtoriam Medicam & Naturalem concernentibus, anno 1726 Mediolani annotatis, in *IV* & *V* obſervationes ejusdem circa inſecta; *in VI & VII* Epiſtola Victorii Franciſci Stancari de variis rebus Medicis & Phyſicis, ſcilicet de ſemine Gebel-Indi, de ovario anguillarum, de chamæleonte, ejusque oculis, de tranſpiratione pauca vel nulla ovorum emplaſtratorum, & de fontibus ac puteis in jugis montium cum Annotatione; in *VIII* Notitia ſimplicium quorundam a Spoleto, Profeſſore Patavino, Conſtantinopoli allatorum, & quomodo arſenicum præparatum ibidem in uſum Medicum cedat; in *IX* Epiſtola Stancari de experimentis in machina pneumatica cum ovo gallinaceo factis. In *X* nova inventa de origine animalculorum ſub braſſicæ foliis nidulantium, & de multis inſectis alia inſecta infeſtantibus; in *XI* Epiſtola Torrii, Hadrienſis Epiſcopi, de Clerico binos digitos minimos in una manu, & fœmina, genam cute & pilis porcinis obductam habente; in *XII* mentio fit brachii monſtroſæ magnitudinis, quod inciſum in parte declivviori, effuſo primum ſanguine, hinc ſero multo, ad debitam rediit figuram. In *XIII, XIV, XV, XVI, XVII*, de litibus circa inſecta peſtilentialia inter Carolum Richam & Bartholomæum Curtium compoſitis agitur; in *XVIII & XIX* denique Franciſcus Joſephus

Burrhus inquirit in vini degenerationem in acetum, & num hoc calidum an frigidum sit?

A TREATISE OF THE URINARY Passages.

i. e.

TRACTATUS DE VIIS URINARIIS, Autore GUILIELMO RUTTY, M. D. Societatis Regiæ Collega & Anatomiæ in Theatro Chirurgico Lectore.

Londini, apud Thomam Worrall, 1726, 4.
Plag. 8½ cum fig. ænear. Tab. 4.

IN Tractatu hoc, in tres Sectiones diviso, Autor Clariss. vias urinarias describit, earum usum explicat & in calculum, tanquam illarum affectum frequentissimum, inquirit. In I igitur Sectione, quæ Anatomica est, singulas evolvit partes, urinæ secretioni & excretioni dicatas, renes puta, ureteres, & vesicam urinariam, quibus renes succenturiatos addit.; Circa quas quid veteres recentioresve statuerint, & invenerint, fideliter tradit, suamque addit epicrisin. Pauca ex his cum L. B. communicabimus. Malpighius vesicularia observavit corpuscula in renibus, arteriarum finibus annexa, & inter hos atque tubulos urinarios, ad quos ductus suos excretorios transmittant, posita; hæcque corpuscula pro distinctis glandulis atque immediato organo secretorio urinæ habet. Ruyschius vero huic contradicit, arterias immediate in ductus urinarios absque interventu ejusmodi vesicularis substantiæ desinere, asserens. Atque huic sententiæ Noster adhærens existimat, vesiculas has membranaceas, si quæ adsint, pro organo secretorio urinæ venditari haud posse, siquidem tales folliculi in aliis partibus, in quibus inveniuntur, non munus exequantur glandularum, sed harum appendices sint, seu receptacula, quæ humorem in aliis glandulis jamdum secretum asservent, donec hic per ductus excretorios ejici queat; quales sunt vesiculæ seminales, folliculus fellis, &c. Hinc statuit, eam esse glandularum ratione com-

compositionis differentiam, qnod glandulæ humorem secernentes, qui per intervalla excerni debet, talibus membranaceis folliculis gaudeant, ut glaudulæ mammariæ, ventriculi, intestinorum, &c. e contrario illæ, quæ liquorem secernunt, qui continuo iterum excerni debet, hisce receptaculis nec præditæ sint, nec indigeant, ut cerebrum, testiculi, quædam conglomeratæ, & renes. Hacque distinctione dirimi posse ex parte putat controversiam, quæ intercedit inter Ruyschium & Bœrhaavium, (de qua in Actis Anno 1723 Mense Martio pag. 103 egimus) circa hos folliculos, utrisque veritatem assecutis, quando suum dogma ad particulares glandulas restringunt, errantibus vero, si ad totum glandularum genus extendant. Ureteres diversæ esse diametri dicit, modo contractos, modo dilatatos, non solum ubi arterias iliacas transcendunt, ut vulgo creditur, sed per totam sui longitudinem; cujus contractionis & dilatationis causam, judicat esse non minus pulsationem arteriarum iliacarum, juxta Cowperum, quam conformationem naturalem, ut Morgagnius asserit. Ureterum membranas nunquam in triplici differentia esse, observare potuit, ita ut externa membranacea, media muscularis, & intima nervea dicenda veniat; verum totus ductus ipsi videtur esse nerveus & crassus, ita tamen, ut interior ejus superficies muco quodam ex exilibus glandulis exstillante pro avertenda urinæ salsæ noxa obliniatur. Singuli renes juxta naturæ institutum unico gaudent uretere, contingit tamen quandoque, ut bini in alterutro conspiciantur; rarum vero est, quod observavit Autor, quod utrique renes duabus præditi pelvibus, binos nacti sint ureteres, quorum alter supra, alter infra vasa emulgentia seorsim decurrentes, in unum denique ductum prope ingressum in externam vesicæ tunicam coaluerunt. Media tunica vesicæ urinariæ ab Anatomicis inter musculos refertur, sub nomine Detrusoris urinæ; cui tamen officio obeundo Autori nostro non videtur par; siquidem fibræ ipsius longitudinales inferiori vesicæ orificio implantatæ sub sua actione cervicem potius versus superiora, quam fundum versus inferiora ducerent. Rectius longitudinalibus fibris fundum vesicæ versus anteriora & inferiora ad os pubis protrudentibus, obliquis vero suas dimensiones imminuentibus urina

T A IV. Fig. 4.

Fig. 5 & 6.

excluditur. Porro confirmat Clariss. Autor Bohnii & Stalpartii van der Wiel sententiam, asserentium, maximam fundi vesicæ partem in subjectis humanis circa anteriora adhærere vel continuam esse peritonæo: viditque interiorem superficiem urethræ variis perforari orificiis ductuum, liquorem fundentium a glandulis secretum, & defendendæ ab urinæ acrimonia urethræ destinatum. A renibus succenturiatis ductus excretorios in viris ad testiculos, in mulieribus ad ovaria descendere perhibuit Valsalva; verum ex Autoris nostri sententia duas arterias spermaticas a Ramby recens detectas pro ductibus his habuisse videtur. Existimat potius Clar. Rutty cum Morgagnio, cum renes succenturiati sint glandulæ lymphaticæ, eos suppeditare lympham ad ductus chyliferos patulos servandos.

Sed pergimus ad Sectionem II, quæ Physiologica est, usum organorum urinariorum explicans. Quemadmodum autem in confesso penes omnes est, urinæ producendæ gratia formatos esse renes, ita taxat Autor Clariss. Bellinum & Bœrhaavium, quorum ille intermedia fingit spatia, ad quæ sanguis deponatur, antequam lotium a tubulis urinariis excipiatur, & cruor per venas reducatur, hic vero urinam duplici modo elaborari, partim per immediatam percolationem per ductus Bellinianos, partim mediantibus glandulis asserit, cum tamen neque spatia illa intermedia neque glandulæ in renibus inveniantur. Ipse vero Autor totum negotium mechanice explicat, quatenus aqueo salinæ particulæ sanguinis a ductibus Bellinianis, tanquam vero organo secretorio, resorbeantur, ad pupillas deferantur, & in pelvi colligantur, per ureteres ad vesicam promovendæ. Negat interim, descensum hunc peristaltico ureterum motui adscribendum esse, cum propria lotium gravitate in hominibus delabatur. Quam vero vim vesicæ in ejicienda urina tribuunt Keillius & Michelottus, tanquam falsam refutat. Demonstrat porro, urinam omnium coctionum excrementa continere, potulenta per viam regiam suum emetiri iter, absque eo, ut extraordinariæ fingantur viæ, urinam respondere potus assumti quantitati; & præter terreo-salinas etiam alias particulas cum urina excerni; hanc vero habet pro substantia aqueo-salino-terreas particulas in se continente,

pro

pro quarum diversa proportione color, acrimonia, & consistentia mutetur.

In Sectione III, tanquam Pathologico-Therapentica, calculi ceu primarii organorum urinariorum affectus, genesin sub examen vocat; In renibus quidem ejus causam materialem in naturali compositione urinæ quærit. Cum enim calculus nihil aliud quam sal volatile & fixum, urina vero hoc copiose referta sit, tale corpus concrescere putat, si salinæ & quædam terrestres particulæ a fluidis separentur, & usque adeo sibi cohæreant, ut ab affluente urina discontinuari nequeant. Contingere autem hoc existimat, quando salia vel in nimia quantitate adsunt, vel a viscido, cum quo facile unionem ineunt, impediuntur, quo minus superare exiles illos ductus, qui papillas constituunt, queant, vel ob arctitudinem horum tubulorum præternaturalem ab accessu arceantur. In qua sententia eo magis confirmatur, quo certius est, quod homines, qui liquoribus spirituosis abutuntur, vel qui debili gaudent stomacho, aut viscidos assumunt cibos, vel qui vitam sedentariam agunt, præ aliis ad hunc morbum sint dispositi. Per hæreditatem tamen etiam calculi fomitem communicari posse, confitetur. Missis eis, quæ Autor circa diagnostica & prognostica signa affert, indicationes sequentes format: 1) transitus calculi per ureteres diureticis promoveatur, 2) viæ a duritie & asperitate ejus præmuniantur, & 3) Symptomata mitigentur. Vesicæ calculum quod attinet, natales ejus repetit vel a calculo renali, qui ad vesicam protrusus novis semper lamellis obducitur, vel a mora, quam urina viscida & particulis salino terrestribus onusta in vesicæ cavitate agit, antequam excernatur; hæ enim particulæ tum propius sibi accedunt, & in ejusmodi durum corpus coagulantur. Quemadmodum igitur talis, quamdiu exilis existit, eadem methodo exturbandus venit ac renalis, ita majorem non nisi manu chirurgica extrahendum esse, docet.

Explicatio Figurarum in Tabula IV.

Fig. 4 repræsentat vias urinarias, in quibus singuli renes duas pelves, binosque ureteres obtinent.

A. Ren sinister.

a. arteria emulgens, antequam renem ingrediatur.

b. vena

b. vena emulgens.
c. ortus ureteris ſuperioris.
d. ortus ureteris inferioris.
B. Ren dexter juxta longitudinem diviſus, ut ſtructura ejus interna conſpiciatur.
e. pelvis ſuperior.
f. pelvis inferior.
g. ſubſtantia renis utramque pelvim diſtinguens.
h. ortus ureteris ſuperioris.
i. ortus ureteris inferioris.
k k. deſcenſus quatuor ureterum verſus veſicam.
C. Veſica urinaria aperta.
l. l. unio binorum ureterum.
m. inſertio ureterum obliqua in dextro latere.
n. inſertio ureterum obliqua in ſiniſtro latere.
Fig. 5 exhibet partem anteriorem veſicæ urinariæ externa tunica exutæ.
a. ortus fibrarum muſculoſarum longitudinalium ab interiore & inferiore parte oſſium pubis & anteriore parte proſtatarum.
bb. progreſſus earundem fibrarum ſuper anteriorem partem veſicæ.
c. c. fibræ obliquæ tunicæ muſcularis ſe invicem interſecantes.
d. urachus.
ee. portio ureterum.
f f. proſtatæ.
Fig. 6 ſiſtit poſteriorem partem veſicæ.
aa. fibrarum longitudinalium decurſus.
b. earundem inſertio in partem poſteriorem proſtatarum.
cc. fibræ obliquæ tunicæ muſcularis.
dd. portio ureterum.
ee. veſicæ ſeminales reclinatæ.

EPITOME ELEMENTORUM PHYSICO-MAthematicorum, conſcripta in uſus Academicos a PETRO *VAN MUSCHENBROEK, Phil. & Matheſeos Profeſſore in Academia Trajectino-Batava.*

Lugdu-

Lugduni Batavorum, apud Samuelem Lugtmans, 1726, 8.
Alph. 1 plag. 1½

VIr summus, *Isaacus Newtonus*, omnes ex Physica hypotheses exulare jubet, & *Archimedis*, *Galilæi* aliorumque exemplum secutus, in Principiis Philosophiæ atque Optica docuit, quomodo certa Physica comparari possit, si nihil assumatur, quod non experimentis vel demonstrationibus mathematicis sit evictum. Hunc ducem Noster secutus in Physicis, Auditores suos non docet, nisi quæ firmis istis fundamentis superstructa. Abstinet autem ab iis, quæ, cum nonnisi per subtiles Analyseos aut Geometriæ profundioris demonstrationes pateant, tyronum captui parum respondent. Laudat Academiæ Trajectinæ Curatores, quod nuperrime magnis sumtibus novum amplissimumque Theatrum Physicum exstruxerint, omnisque generis instrumentis, ne quidem pretiosissimis exceptis, ornent. Ut vero Auditores suos ad notitiam Autorum perducat, qui veram philosophandi viam ingressi cum fructu consulantur, eos laudat, ex quorum scriptis semet ipsum profecisse fatetur. Eminent inter eos præter *Newtonum*, *Hugenius*, *Wallisius*, *Gregorius*, *Leibnitius*, *Wolfius*, *Whistonus*, *Mariottus*, *Hauksbejus*, *Desaguillierius*, *Derhamus*, *Archimedes*, *Galilæus*, *Torricellius* aliique: inprimis vero Viris Celeberrimis, *Bœrhavio* atque *Gravesandio*, se plurimum debere profitetur, & Transactiones Anglicanas, Historiamque Academiæ Regiæ Scientiarum Parisinæ atque *Wolfii* cum elementa Matheseos, tum Philosophiam experimentalem sæpius citat, *Wolfium*que primum Aerometria Mathesin mixtam egregie amplificasse, ait. Dividit opusculum in duas partes, quarum priori de origine & progressu Physicæ, principiis corporum universalibus, loco, duratione & tempore, motu, potentiis prementibus, legibus naturæ *Newtonianis*, gravitate, corporibus descendentibus supra planum inclinatum, pendulis, machinis mechanicis, attritu machinarum, viribus corporum motorum, corpore duro, molli, flexili, elastico, percussione, motu obliquo, motu gravium projectorum, viribus centralibus, attractionibus corporum ad se invicem, cohæsione ejusque legibus; posteriori autem de fluido in genere, actione fluidi ex gravitate, undis, fluido per foramen vasis fluente, fluidis prosilien-

filientibus, fluminibus, motu fluidorum mixto, percussione fluidorum, densitatibus & gravitatibus specificis fluidorum & solidorum inter se comparatis, resistentia fluidorum adversus solida per hæc mota & solidorum retardatione, aqua, igne, proprietatibus lucis, coloribus, oculo, lucis transitu per oculi humores, visione, catoptrica, dioptrica, aere, sono, meteoris agit. Apparet itaque, Cl. Autorem circa ea occupari, in quibus Mathematici ac Experimentatores industriam suam ingeniique acumen exercuere. Etsi autem is veneretur merita illustris *Newtoni* in scientiis Physico-mathematicis, hoc tamen non obstante *Leibnitianam* virium mensuram assumsit, & sententiæ communi, quam tuetur *Newtonus*, tuentur cum eo viri in Gallia & Britannia doctissimi, valedixit, utut eandem & ipse docuerat. Novam doctrinam non assumsit, nisi postquam experimenta *Poleni* atque *Gravesandi* omnia ipse instituerat, demonstrationes maxima cum sollicitudine examinaverat, & Gallorum atque Anglorum argumenta pro contraria sententia simul perpenderat. Experimenta enim ista tam manifesto evincere virium mensuram *Leibnitianam*, ut illis subscribere teneamur, nisi apertissimis contradicere studeamus: difficultatem, quam facessunt Galli atque Britanni, illico evanescere, simul ac pressiones a viribus corporum vivis probe distinguantur. Ceterum cum in usum Auditorii conscripserit Cl. Autor libellum, theoremata absque demonstrationibus proponit. Demonstrationes viva voce Auditoribus tradit: nihil vero demonstrat, quod non etiam ope experimenti ad oculum exhibeat confirmetque.

CLAVIS ASTRONOMIÆ, SIVE ASTRONOMIÆ pars physica; Autore PETRO HORREBOVIO, *Philosophiæ & Medicinæ Doctore, atque in Universitate Regia Havniensi Astronomiæ Professore.*

Havniæ, sumtibus Autoris, 1725, 4.
Plag. 16 Tab. æn. 1.

PAlmarium hujus Tractatus argumentum est ratio indagandi parallaxin Solis, qua data omnium planetarum primariorum pa-

parallaxes facile cognoſcuntur. Quoniam itaque parallaxeos notitia maximi in re aſtronomica uſus; ideo doctiſſimus Autor Clavis Aſtronomiæ nomen eidem impoſuit. Pendet methodus ab hypotheſi phyſica, quam ideo Noſter præmittit. Tantam methodi exactitudinem prædicat, ut parallaxin Solis tot ſeculis totque modis quæſitam intra ſemiſſis ſecundi minuti errorem certo innoteſcere confidat. Hypotheſis Cl. Autoris phyſica huc redit. Deum in principio produxiſſe materiam lumine deſtitutam, ad vitri materiam fere accedentem, omnisque motus expertem, quam ideo *elementum umbræ & elementum paſſivum* vocat. Mox creaſſe materiam lucidam & perenni virtute ac motu præditam, quam *elementum lucis & activum* atque *materiam actuoſam* appellat. Elementum activum motu continuo ad motum incitare paſſivum, atque hinc prodire rerum materialium phænomena. Hæc manifeſta Cl. Autor eſſe arbitratur ex hiſtoriæ creationis *Moſaicæ* primis verbis. Materiam vero paſſivam proxime ad vitrum accedere exiſtimat, quod, fatentibus Chymicis & teſtantibus experimentis ſpeculorum cauſticorum *Tſchirnhuſianis*, omnia fere corpora in vitrum reduci poſſint. Materiam actuoſam paſſivæ immiſſam ejus partes adeo agitaſſe, ut ſingulæ divellerentur ac liqueſcerent, & iſta rurſus recedente in minutiſſimos globulos vitreos & perfecte elaſticos, atque intus cavos, ſed inæqualis molis ac denſitatis concreſcerent, ætherem magnamque aeris partem conſtituentes. Alios pro ratione magnitudinis ſortitos eſſe cavitates majores & cruſtas tenuiores facileque complicabiles, qui ſint vapores magnam aeris partem abſolventes, compreſſi autem & materia actuoſa orbati in aquam abeant. Denique aeri eſſe particulas proprias ſtriatas ac ſpirales & ſalinis quoque particulis impraegnari. Ex materia luminoſa in cumulos collecta prodiiſſe corpora lucida, quæ circa axem motu vertiginis agitata materiam inertem circa ea fluidam in gyrum rapiant: unde vortices oriantur, quorum motus in vicinia corporis lucidi velocior, in remotiori diſtantia tardior. Maſſulas terreſtres cum aqueis ſacculis, ſtriis aeris & ſpiculis ſalinis ad motum vorticum majorum ineptas in minores injectas & a materia actuoſa in majores maſſas coactas fuiſſe, quæ in cruſtas vitreas parvorum materiæ actuoſæ cumulorum a materia actuoſa pro-

 ſtratæ

ſtratæ planetas efformarint. Hac hypotheſi tradita, Cl. Autor ex *Newtoni* atque *Hugenii* inventis determinare docet longitudinem penduli unum minutum ſecundum in diverſis limitibus circulantis & Tabulam ad ſingulos latitudinum gradus computatam exhibet, in qua longitudo ſub æquatore eſt pedum 3 linearum 6. 823; ſub polo pedum 3 linearum 9. 881. Commendat cum *Hugenio* pro menſura univerſali pedem horarium, quæ eſt tertia pars penduli unius ſecundi. Et quoniam Cel. *Wolfius*, quem ob merita ſua *Archimedem Germaniæ*, plaudentibus iis, qui pretiis ſuis momenta ponderant, ſalutari ait, monet, menſuram hanc fore perpetuam, niſi forte iisdem in locis intra amplum temporis intervallum, veluti aliquot ſeculorum decurſum, mutetur gravitas; igitur rogat Societatis Regiæ Pariſienſis membra, ut modulum pedis Pariſienſis eundem diligenter ſervent, ad cujus fidem hanc quæſtionem exigat deinceps ſera poſteritas. Refert, *Rœmerum* pendulum non intra ſemicycloides, ſed ex tenui lamella orichalcica in obſervatoriis ſuis ſuſpendiſſe, eodem prorſus cum ſucceſſu, quem *Hugenius* expertus. Figuram Telluris *Newtonianam* probat &, cum in eadem nucleum igneum concipiat, craſſitiem cruſtræ terræ ſub polis ad eandem ſub æquatore determinat ut 288 ad 289. Motum vorticis magni circa Solem eum eſſe ſtatuit, ut tempora periodica partium fluidi ſint reciproce ut quadrata diſtantiarum a centro; contra materiæ actuoſæ hunc eſſe motum, ut tempora periodica partium ſint ut ipſarum diſtantiæ ab axe ſphæræ. Quamvis vero vortices ex globulis æthereis compingat, ſpatia tamen inter eos relicta materia actuoſa repleri, quæ ſecundum ipſorum vorticum directionem moveatur. A duplici hoc duplicis materiæ in vortice ſolari motu deducit, quod planetarum velocitates ſint reciproce in diſtantiarum ratione ſubduplicata. Materiam actuoſam, quæ celerem admodum in ſuperficie Solis, Jovis, Telluris &c. revolutionem abſolvit, vocat brevitatis gratia *Hermetem Solarem, Jovialem, terreſtrem* &c. Determinaturus Hermetis ſolaris revolutionem, ſumit ſemidiametrum Solis apparentem ex *Rœmeri* atque ſuis obſervationibus in diſtantia media 16′ 8″: unde ſemidiameter Solis vera 469. 29 iſtiusmodi partium reſultat, qualium media Telluris a Sole diſtantia eſt 100000. Quodſi ergo ſemidiameter Solis

Solis ponatur 1, reperietur media Telluris a Sole distantia 213. 086 semidiametrorum solarium. Triplo hujus logarithmo a revolutionis annuæ Telluris, quam cum *Keplero* 525 949′ facit, logarithmo duplo subtracto, ex semisse ejus, qui relinquitur, revolutionem *Hermetis solaris* circa æquatorem Solis colligit 169. 09 minutorum primorum, sive 2 h. 49′ 5″. Hermetem solarem constituit Uranometram & a duplo Logarithmo revolutionis planetæ subtrahit duplum logarithmum Hermetis solaris, residui enim triens est logarithmus distantiæ planetæ a Sole in semidiametris solaribus. Hac ratione reperit distantiam mediam Mercurii a Sole 82. 487, Veneris 154. 133, Telluris 213. 086, Martis 324. 671, Jovis 1107. 982, Saturni 2030. 933 semidiametrorum solarium. Deducit hinc porro semidiametrum apparentem Solis pro distantia media in Mercurio 41′. 41″, in Venere 22′. 18″, in Tellure 16′. 8″, in Marte 10′. 35″, in Jove 3′. 6″, in Saturno 1′. 41½″. Ex distantia Satellitis intimi Jovialis ab ipso Jovis centro 5. 667 semidiametrorum Jovialium & revolutione ejusdem 2547. 57 minutorum primorum eruit, ut ante, *Hermetis Jovialis* unam revolutionem in æquatore Jovis 188. 84 minutorum primorum, id est, 3 h. 8′ 50″, atque hinc porro posita diametro Jovis 1, distantiam Jovialis penintimi a centro sui primarii 9.017, penextimi 14.385, extimi 25. 301 semidiametrorum Jovis. Hisce præmissis opus tandem arduum aggreditur determinandi accuratius parallaxin Solis, quam hactenus ab aliis fieri potuit. Cum 1) juxta *Hugenium* in Horologio oscillatorio grave perpendiculariter e quiete demissum tempore unius minuti secundi in vacuo percurrat 180. 99 uncias pedis Parisiensis, secundum *Hermannum* in Exercit. Francof. Tom. I sect. 1 p. 125 idem in aere emetiatur 177. 13 uncias ejusdem pedis, sint autem spatia descensus perpendicularis gravium intra minutum secundum temporis ad se invicem ut perpendicula, quorum oscillationes minutis secundis respondent, & ex observationibus *Riccioli* in Almagesto relatis longitudo penduli in aere sit Parmæ, ubi altitudo poli 44°. 44′. 50″, 440. 337 linearum Parisiensium; primo longitudinem penduli simplicis in vacuo ibidem reperit 449. 944 lin. Paris. Argumentatur nimirum, ut spatium gravis perpendiculariter cadentis in aere 177. 13 ad idem in vacuo 180.99, ita longitudo penduli simplicis minutum

ſecundum in aere metientis 440. 337 ad ejusdem longitudinem in vacuo 449.944. Hinc porro 2) eruit ſemiſſem revolutionis Hermetis terreſtris, vel tempus oſcillationis penduli ſimplicis in vacuo, cujus longitudo ſemidiametrum telluris adæquat, inferendo: ut longitudo penduli unius ſcrupuli ſecundi 449. 944 lin. ad ſemidiametrum Telluris 19 69 55 39 X 144 lin. ita quadratum unius ſcrupuli ſecundi ad quadratum ſemiſſis revolutionis Hermetis terreſtris, quæ adeo 2511 min. ſec. ſive 41. 85 primorum. Quoniam 3) jam ſemidiameter Telluris eſt ad ſemidiametrum Jovis in ratione duplicata ſemiſſis revolutionis Hermetis terreſtris ad ſemiſſem revolutionis Hermetis Jovialis, poſita ſemidiametro Telluris 1 & ſuppoſita ex calculo ſuperiori revolutione Hermetis Jovialis 188. 84, reperit ſemidiametrum Jovis 5. 0902 ſemidiametrorum terreſtrium. Cum 4) diſtantia ſatellitis extimi a centro Jovis ſit 25. 301 ſemidiametrorum Jovialium, eadem nunc porro invenitur 128. 785 ſemidiametrorum terreſtrium. Quia 5) elongatio maxima heliocentrica ſatellitis extimi Jovis ab ejus centro in mediocri Jovis ejusdem a Sole diſtantia a Cel. *Hallejo* obſervata fuit 8 ſcrup. prim. 21½ ſec. junctis centris Solis, Jovis & Satellitis lineis rectis in triangulo ad Satellitem rectangulo præter latus inter ejus & Jovis centrum interceptum datur angulus ad centrum Solis 8.21½ ac inde invenitur diſtantia mediocris Jovis a Sole 52971. 3 ſemid. terreſtr. 6. Per anteriora diſtantia mediocris Solis a Jove eſt 1107. 982 ſemid. ſolarium & diſtantia mediocris ejusdem a Tellure eſt 231. 086 ſemid. ſolar. Quare diſtantia media Solis a terra eſt 10187. 235 ſemid. terreſtrium. Unde tandem 7) colligitur parallaxis horizontalis Solis 20 minutorum ſecundorum. Monet Cl. Autor, ſe problema multifariam mutatis, quæ nunquam mutari poſſe ipſi viſa ſunt, tentaſſe, ſed calculum ſemper ad 20 ſecunda recidiſſe, nunquam ad 19 deſcendiſſe, nec ad 21 aſcendiſſe. Quoniam tamen ſperat, longitudinem penduli ſimplicis in vacuo & nonnulla alia paulo aliter ſcrupuloſiore geometrico rigore determinari debere; tractationem de arduo parallaxeos ſolaris negotio verbis *Kepleri* ex ejus Commentario de ſtella Martis p.197,293 fuit: *Quia hac ætas præſtantiſſimos habet Geometras, qui interdum in rebus non ita manifeſti uſus deſudant diutiſſime, appello omnes & ſingulos, ut hic*

me

me juvent. Interim dum alius quispiam hanc (scrupulosius) invenerit & adornaverit, oportet nos hac esse contentos. Eadem methodo ingeniosissimus Autor parallaxin Lunæ horizontalem reperit 56 min. 52 sec. Exhibet deinde primas circa scientiam parallaxium curas, quæ dedere revolutionem Hermetis terrestris 84. 40, Hermetis vero Jovialis 188. 84, semidiametrum Jovis 5. 0062 semid. terrestr. ex semidiametro apparente Jovis acronychrii 24" mediam ejus a Sole distantiam 43023 semid. terrestr. semidiametrum Solis 10244 semid. terrestr. tandemque parallaxin Solis 20 sec. ut ante. Nactus observationem *Hallejanam*, quæsivit distantiam extimi Jovialis a centro Jovis eamque tum reperit 126. 66 semid. terrestr. ac inde porro mediam Jovis a Sole distantiam eruit 52095. 5 semid. terrestr. Hinc denuo prodiit parallaxis ex reperta distantia media Solis a terra 10187. 235 semid. terr. 20 secund. Tandem cum anno 1718 d. 19 Febr. cum ministro suo *Nic. Krogio* maximam extimi satellitis Jovialis ab ipso Jove elongationem observasset 42 sec. temporis, & fide tabularum suarum solarium & Jovialium intervallum in arcu reperisset 9'. 45" supposita per antecedentia distantia Satellitis extimi a centro Jovis 128. 785 semid. terrestr. Jovis a terra distantiam mediam determinavit 45410 semid. terr. unde deduxit distantiam telluris a Sole tempore observationis, quo Sol perigæo suo propior erat, 10095. 5 semid. terr. Inde denuo resultavit parallaxis 20 secundorum.

CHRISTOPHORI AUGUSTI HEUMANNI Poecile sive Epistolæ & Dissertationes miscellaneæ.

Tomi II, Liber II.

Halæ, in officina Rengeriana, 1726, 8.

Pl. 13.

DIssertatione *prima* in duo posteriora *Historiæ Ruthæ* capita (nam priora duo libro tertio Tomi primi illustrata fuerant,) exhibentur annotationes, præmisso judicio de octo reliquis in hunc librum Commentatoribus, quemadmodum de ceteris superiore loco sententiam suam dixerat Cl. Autor. Ex istis annotationibus

nibus pauca hæc excerpimus. *Pag. 159* inesse archaismum statuit in duobus verbis Hebraicis, quibus contra leges grammaticas *jod* annexum erat, cujus rei causam dari non posse, censuerat Cl. Carpzovius. *P. 160* vocem מַרְגְּלֹת, vulgo quam reddunt *pedes*, interpretatur *stragulam*, putatque, Rutham se recepisse in lectum Boasi, ejusque se non pedibus, sed lateri applicuisse. *P. 165* observat, Capitis quarti versum septimum posteriori tempore insertum fuisse. Sub finem examinat Græcam hujus libelli versionem, docens (1), eum interpretem nimis religiose exprimere verba Hebraica, & verbum verbo reddendo fieri multis locis obscurum; (2) eum usum fuisse codice Hebraico notis vocalium carenti, & hinc vocibus nonnullis subjecisse vocales alienas, unde falsus nascatur sensus.

Diss. II, postquam ostendit, plures acutissimos Viros subscripsisse suæ sententiæ, qua sub nomine *Palingenii* statuerat latere M. Ant. Flaminium, epistolam producit Cl. Facciolati, qua is docet, verum Palingenii nomen fuisse *Petrum Angelum Manzollum*. De quo ut plura & certiora tradat, Facciolatus rogatur *Epistola tertia*. *Quarta* aliquot particulas Latini sermonis, in Tursellino Schwarziano omissas exhibet & illustrat, e. g. *cum maxime*, de cujus variis sensibus copiose disserit, ac simul tribus veterum scriptorum locis eam reddit, unde librariorum culpa exciderat. *Diss. V* apophtegmata aliquot proferuntur tanquam specimina eloquentiæ acutæ. *Sexta* aliquot vocum Germanicarum etymologicæ origines exhibentur, & quidem primo loco vocis *Wester-Hembde*, quæ crucem fixerat pluribus magni nominis etymologis. *Septimo* loco *octavoque* prodeunt *Electa epistolica*, hoc est, excerpta notatu digniora ex epistolis ad Berneggerum datis a Rittershusiis, Remo, Colero, Venatore, Forstnero, Sebizio, Vechnero, Virdungo, Ruaro, Robertino, Rauschero, Vedelio, Kepplero, Dav. Clerico, aliisque; hinc ex epistolis Berneggeri ad Jac. Gothofredum, Jo. Val. Andreæ, Casp. Hoffmannum, Ged. Remum, Dan. Heinsium, Casp. Barthium, Mart. Opitium, Gruterum, Luc. Osiandrum, Metrophanem Critobulum, Schickardum, Kepplerum, Ehingerum, Vossium, Virdungum, atque

atque alios. Facile intelligitur, hic reperiri plura de libris scriptoribusque judicia, nec pauca historiam illustrantia literariam. Ceterum volumina illa, ex quibus ista sunt depromta, possessorem habent illustrem in orbe literato Virum, *Uffenbachium*. *Nona* Dissertatione nomen *Christophori*, vulgo male intellectum, explicatur, doceturque, id perperam reddi solere *Christiferum*, cum medio demum ævo effictum ex usu illius ætatis significet hominem *Christi spiritu animatum*. Denique *Dissertatione decima* de fato uxoris Loti disputatur admodum copiose, rejectaque opinione de ea in statuam salinam mutata, docetur, sacrum historicum nihil aliud dicere, quam *eam ex itinere cum marito montem versus suscepto rediisse Sodomam versus*, *atque ita eodem modo, quo Sodomæi, pluvia sulphurea obrutam periisse*. Quæ præterea afferuntur ad tollendum, quicquid huic sententiæ opponi potest, & ad illustrandam infelicis illius fœminæ historiam, brevitatis studiosi præterimus. Ceterum ignorare nolumus Lectores nostros, Celeb. Autorem, nostrum in colligendis Actis his a multis annis in hunc diem Collegam indefessum, nuper admodum alteram vulgasse *Conspectus* sui *Reipubl. Literariæ sive Via in Historiam Literariam* editionem, subinde, iis maxime, quæ a prima editione in Rep. Literaria gesta sunt, multum auctam; cui etiam, aliorum exemplo, lucubrationum suarum Catalogum addidit, unde discimus, Virum laboriosissimum præter libros majoris momenti sedecim, Dissertationes & opuscula alia, non computatis minutiis, edidisse centum & triginta. Nec illud facemus, eum, si vita superfit, quam ex animo precamur longissimam, in sequenti editione pro compendiolo, quod vocat, justum Historiæ Literariæ Compendium daturum.

BIBLIOTHECA BIBLICA, BEING A COMMENTARY upon all the Books of the Old and New Testament.

i. e.

COMMENTARIUS IN SINGULOS libros Veteris & Novi Testamenti.

Oxonii, in Theatro, sumtibus H Clementis, 1717-1725, 4.

Alph. aliquot.

COmmentarius hic anno 1717 inceptus feliciter huc usque continuatur, Autore doctissimo *Samuele Parkero*, *Samuelis*, Episcopi quondam Oxoniensis, cujus præter egregium de Deo ejusque Providentia librum, alii Anglice scripti exstant, filio. Hujus autem institutum est, præstantiores quasque interpretationes, in S. Codicem exstantes, ex genuinis Patrum & Historicorum Ecclesiasticorum scriptis Conciliorumque collectionibus, quæ usque ad A. C. 451 & forte ulterius producuntur, in summam conferre, atque hoc modo sensum Scripturæ tum literalem, tum allegoricum, tum moralem indagare. Eum itaque in finem contextum Scripturæ Sacræ, Anglice in folio medio repræsentatum, annotationibus Patrum, Anglice itidem conversis, cingit, allegatis illorum, qui in eandem interpretationem consentiunt, nominibus. His vero in inferiore margine subjiciuntur ipsius Autoris observationes nunc breviores, nunc longiores, prout loci illustrandi conditio postulat. Præterea vero singulis Codicis sacri libris præmittuntur dissertationes, quæ de auctoribus eorum, imo & librorum ipsorum instituto & ratione, ex præstantissimis quibusque Scriptoribus exponunt. Hinc inde vero inseruntur aliæ observationes longiores, ubi forte singularis illas elaborandi occasio se obtulit. Singulis annis XII destinantur fasciculi, qui totidem mensibus respondent, quamvis ipsum tempus non adeo sollicite observetur. Commentarius itaque in *Genesin* A. 1717 inchoatus, definit in Fascisculo VI pro anno 1720 & absolvitur foliis 981, non computatis Indicibus variis. Præfixus illi est Index Scriptorum veterum, quibus doctissimus Autor usus est, non neglecto editionum judicio. Volumen II super *Exodum*, constans foliis 448, clauditur Fasciculo III pro anno 1722. Vol. III super *Leviticum* finitur Fasciculo XII pro anno 1723 & habet folia 387. Volumen IV libro *Numerorum* destinatum est, ubi Fasciculus VIII pro anno 1724 in capite XVI acquiescit & ad p. 176 deducitur. Plures fasciculi nobis hactenus non sunt conspecti, ultimus autem ille A. 1725 lucem vidit.

Consilium diligentissimi Autoris nemini non se probabit, qui nascentis Ecclesiæ doctores in interpretanda Scriptura consulendos omnino esse, prudenter existimat. In diversis autem illorum

expo-

expositionibus colligendis ita versatus est, ut non minus fidem, quam bonum ordinem, quoad ejusmodi tractandi ratio patitur, observare se voluisse ostendat. Subjectæ annotationes eruditionem Autoris & judicandi dexteritatem produnt. Utraque fere imprimis e dissertationibus procemialibus & observationibus, quas vocat, *occasionalibus* elucet. Dissertatio I, commentario in Genesin præmissa, ex *Huetii*, *Allixii*, *Kidderi*, *Jenkinsii*, *Is. Vossii*, *Frid. Spanhemii*, *Dupinii*, aliorumque commentationibus, huc spectantibus, Pentateuchum *Mosi* vindicat per paginas 90. Super Genes. I, 30 legitur observatio *de vita vermium* p. 112-114. Eam excipit alia de *arbore vitæ* p. 128-130, item de *arbore scientiæ boni & mali* p. 130-132, de *Semine mulieris* p. 151-152, de *δυσοκίᾳ* feminarum præ aliis animalibus p. 152-158, de conceptione & nativitate Caini p. 171, 172 &c. Ex his manifestum est, Autorem præstantiora & difficiliora argumenta curatiore commentatione persecutum esse. In calce commentarii super *Leviticum*, leguntur *Augustini Calmeti* dissertationes super Genesin, Gallice ab eo scriptæ, heic vero Anglice conversæ, & nunc quidem integræ, nunc in compendium redactæ. Nos quidem ut diligentissimo Autori insigne hoc doctrinæ & industriæ specimen gratulamur, ita prosperos successus ad totum opus, quod destinavit, perficiendum ex animo precamur.

JOANNIS GEORGII WALCHII, THEOL. D. & P. P. Primitiæ Sacræ Jenenses.

Jenæ, sumtu Viduæ Meyeri, 1726, 4.
Alph. 1 pl. 14.

S. R. Autor, qui ab aliquot annis in Salana Eloquentiæ Professor Ord. fuit, haud ita pridem etiam axioma Professoris Theol. extraordinarii est indeptus. Hinc Primitiarum S. titulus, hinc & ei hæc scribendi subnata est occasio. Primum locum occupat Progr. ad orationem solennem, qua Prof. Theol. munus est auspicatus. Est autem Isagoge ad studium Theologicum ex Epistolis Paulinis. Hic Theologiam describit ex loco *Tit. I, 1*, quod sit cognitio veritatis secundum pietatem, & nequaquam concedere

p. 6. vult, ut κατὰ de fine intento exponatur, vel ut, qui vera fide non
5. est præditus, Theologi veri nomen sibi tribuat. In Theologia exe-
7. getica commendat analogiam fidei veluti unicam normam, & eos
rejicit, qui interpretationem S. Scripturæ ad rationis vel Patrum
normam exigere malunt. Cum Theologiam dogmaticam tangit,
simul Pauli assertum, quod ratio sit captivanda, erudite vindicat.
15 seq. Theologiæ polemicæ necessitatem probat, & λογομαχίας devi-
tandas leviorisque momenti controversias prudenter tractandas,
censet, adque hanc ultimam classem controversias inter Episcopa-
19. les & Presbyterianos in Anglia revocat, ac ad Cel. Buddei, Mos-
hemii & Joh. Fabricii scripta suos remittit lectores. Theologiæ
moralis indolem ex *1 Timoth. IV*, 7 sistit, & de eloquentia S. non-
nihil addit. Sequitur ipsa Oratio de incrementis, quæ nostra
38. ætate studium Theol. cepit, ubi perbene monet, quod Theo-
logia in se nec augeri nec minui queat, ratio vero solum Theolo-
giam tractandi emendata fuerit, cum Scholasticorum tricæ reje-
ctæ, meliora autem præsidia allata, novaque argumenta inventa
fuerint, ac tandem partes disciplinæ Theol. separatim pertra-
ctari ceperint. Ad singulas vero Theol. partes descendens,
44. Theologiæ theticæ incrementa indicat, quod ex Historia do-
ctrinæ conservatio & propagatio fuerit commonstrata, & omnia
ad pietatem applicata. In Theol. Polemica hæc notat incrementa,
quod regulæ accuratæ fuerint præscriptæ, quomodo hoc studium
sit exercendum, & quam accurate in adversariorum opiniones de-
beamus inquirere. Quibus commodis inter alia annumerat, quod
libri prostent, qui controversiarum historias promunt. Cum
etiam nostrorum in Theologia Morali excolenda prædicasset in-
dustriam, ad ea se confert, quæ ex aliis disciplinis hodie floren-
tibus in Theologiam quasi influunt. Programma deinde ad lecti-
ones in libros Symbolicos instituendas auditores convocat, & de
solida horum librorum interpretatione ex Historia agit, demon-
strans simul, quid præsidii historia Eccles. conferat ad expositio-
60 seq. nem Symboli Apost. Nicæni, ac Athanasiani, nec non Concilii
83 seq. Tridentini & Synodi Dordracenæ. Inseritur postea Cel. Buddei
Programma, quo Walchianas recitationes solemnes de gratia
universali, & disp. auguralem indicit, quod magno eruditionis
appa-

apparatu de Conciliis Lateranensibus, rei Christianæ noxiis, conscriptum est, ac tot curiosis observationibus refertum, ut difficile foret, vel unam ceu præstantiorem inde excerpere. Sequitur Walchiana disp. de veritate Evangelicæ religionis Pontificiorum calumniis confirmata, quæ ad imitationem Buddei & Antonii, quorum ille ex gentilium, hic ex Judæorum calumniis religionem Christianam confirmavit, cum cura congestas calumnias exhibet, quibus adversarii Lutherum & Lutheranos prosciderunt, luculenter hic refutatas, unde facile de Ecclesiæ nostræ veritate constare potest. p. 115 seq.
Ultima Dissertatio, pro gradu Doctoris impetrando doctorum disquisitioni proposita, Acta Pauli Philippensia e Lucæ commentariis descripta atque illustrata complectitur, quæ uti magnum ubique ostendit eruditionis apparatum, ita subinde quoque controversias de vocibus nonnullis inter eruditos motas tangit; cujus rei unum alterumque exemplum producemus. Quare Philippi dicuntur πρώτη τῆς μερίδος, τῆς Μακεδονίας πόλις, κολώνια, quid προσευχή, quid purpura, quid σεισμός, quinam ῥαβδοῦχοι, qualeque fuerit jus Pauli civitatis Romanæ, hic expositum leges. Fuse vero & erudite inquiritur in conversionem Lydiæ, cui hoc nomen ut proprium vindicatur: item in ejectionem spiritus vatidici ex ancilla, qua occasione de πνεύματι πύθωνος disputatur, præcipue contra Ant. van Dalen. Ex his vero & similibus in his Philippensibus Pauli actis occurrentibus palmariis momentis Theologiæ haud pauca deducuntur capita, ut de gratia præveniente, conversione, justificatione &c. 179 seq. 188. 192 seq. 202 seq. 235 seq.

RARI AC PROPE INAUDITI EX UTERO Morbi Historia una cum necessariis medicis animadversionibus, a PETRO ANTONIO MICHELOTTO Venetiis quarto Kalend. Quinctil. 1726 perscripta.

EX Utero potissimum fœminis diversa vehementiaque mala nasci, & experientia notum, & a Græciæ principe Medico Hippocrate animadversum est. Per diuturnæ & haud vulgaris nervorum in Splendidissima Muliere distensionis Observationem

nem cum Luca Schröckio, Celeberrimo hoc tempore Augustæ Vindelicorum Medico, & A. N. C. meritissimo Præside, hos ante quatuor annos communicavi. Impræsentiarum insolitæ, pene incredibilis, & nisi me amor negotii suscepti fallit, in omni Medicinæ parentum cum Græcorum, tum Arabum memoria inauditæ ex Vulua ægritudine historiam legentibus sisto.

Judea virgo duos & viginti annos nata, cui Riccam parentes Caravalci cognominati dixere nomen, hos ante quinque & viginti menses in morbum incidit suppressæ ex tristibus animi affectionibus menstruæ purgationis: inde primum angina, tum, interposito aliquo tempore, rheumatismo; deinde sinistri lateris dolore per hyemem correpta, sanguinis ex brachiis pedibusque detractione, aliisque idoneis medicamentis, a spectato, qui assidebat, Medico, Moyse Codeno, præscriptis, curatur. Manente vitio mensium suppressionis cum vehementi ventris inflatione mœroreque, crebro difficilique spiritu, concitatarum arteriarum pulsibus, continuisque musculorum ad brachia pertinentium sed exiguis tremoribus, medicamenta mulieribus hysterico morbo fere exanimatis præberi solita, & nominatim remedium, cui uterino elixiri nomen autor Crollius imposuit, data. Sub eo auxilio singultus, & cujuslibet generis, sive solidorum sive fluidorum alimentorum, vomitus exortus est: adversus quem medicamentorum tum opiatorum, tum stomachicorum usus cum frustraneus esset, quem modo laudabam, Medicus diffisus reliquis præsidiis, ad gelidas ex aqua, in qua modo subacidorum cerasoram, modo fragorum, modo Limoniorum malorum succus cum modica sachari portione solutus erat, potiones prudenter confugit: quibus in stomachi resolutione, vomitum, neque calidis, neque anodynis remediis cedentem, conjunctum habente, a me quoque prospero successu non semel adhibitis, consecutus quidem est, ut Ægra & retinere & coquere cibos posset, non tamen ut reliqua mala remitterent: ad quæ ineunte autumno anni MDCCXXIV rerum omnium, sive cibi, sive potus, sive medicamenti speciem obtinentium, insigne fastidium, urinæ suppressio, inexpugnabilisque alui adstrictio accessere. Eo tempore emollientia olea aliaque medicamenta ducendæ alvi causa in anum

per

per clysterem infundebantur, quæ quum repellerentur, desperatis pene rebus, nutrientia quoque juscula ex capo, gallinaceis pullis & recentium ovorum vitellis in ultima intestina (ex quibus etiam lactea vasa oriri, non esse negandum, summus nostræ ætatis Professor J. B. Morgagnus apprime animadvertit) semel atque iterum de die injicere, tentatum est. Verum enim vero, sive postremo Coli tractu, & fortasse continuati etiam Recti magna parte, ob inclusorum flatuum copiam reliqua intestina, comprimente & peritonæum vehementius distendente (quod verosimilius hoc in casu mihi videtur) ad dextrum sinistrumve infimi ventris latus compulsis, atque ad id arcte appressis: sive illis ipsis intestinorum partibus ob valentissimas nervorum, ad thoracis ac ventris viscera pertinentium, quibus Ægra impræsentiarum quoque vexatur, distensiones maximopere contractis renitentibusque: neque reficientia, quæ dicebam, clysmata admitti poterant. Ita affectam, ita conflictatam nulla edendi aut bibendi, nulla mejendi, nulla dejiciendi cupido cepit: Sorbilia, calida tepentiave juscula, cujusvis generis vinum, gelidæ potiones etiam ex cioccolata, lac mistum cum sacharo vel frigidissimum: hæc, inquam, atque horum similia, aut ex toto in fastidio erant, aut reficiendarum virium causa, non ex appetitu, interdum assumpta, protinus reddebantur. Anni tempore verno acutissimo sinistri lateris dolore prehenditur: alii Medici ad consilium adhibiti sanguinem, ad eum levandum, pondo circiter unciarum trium ex respondente pede, jacenti, morbo longissimaque abstinentia confectæ mittere, non verentur: ipso dolore per istiusmodi anceps auxilii genus, sub quo vires haud multum admodum labefactari visæ sunt, sublato, sanguinis paulum tussi ejicitur. Post hæc singultus, seu potius quidam vomendi conatus, per quem humor, colore subobscuro odoreque urinæ ad longum tempus in ischuria retentæ persimilis, sæpius evomebatur, subortus est; qui sine medicamentis brevi postea cessavit. Subsequente æstate, sive raptim mutatione morbi aliqua ex parte in contrarium facta, sive blandis assidentis Matris, alia atque alia pro cibo & potione offerentis, monitis sollicitationibusque, tandem decumbens Filia commota, modo tenuem ex citreis malis aquam, modo liquorem

ex

ex ſubacidorum ceraſorum cum melle ac vini ſpiritu, fermentato ſucco (*Wiſna* vulgo hic appellatur) ad cochlearia aliquot haurire cœpit: atque cum his quidem liquoribus continuavit, donec ad medium circiter Octobrem anni proxime exacti, quo, conſtrictorio ventriculi motu ſurſum verſus cum atri fere humoris vomitu reverſo, nec cibos, nec potiones, nec remedia aſſumere poterat, perventum eſſet. Quum eam tum una cum curante Medico viderem, ut memoratum ventriculi motum remedio liquidi Helmontiani Laudani ex ſtillatitia citrei mali aqua ad ſeptem octove guttas exhibere, & pergelidam ex capi ſucco, citrei mali corticis odore imbuto, certaque ratione cum ſacharo miſto, ſorbitionem pro cibo offerre tentarent, ſuaſi. Sed ne hæc quidem retinuit. Nihilominus tamen intra octo dies, quibus, mente jam turbata, brachia & crura inæqualiter diſpergens, ſeque huc illuc violenter interdum convertens, modo obdormire, modo triſtibus veluti exterrita imaginibus ejulare videbatur, ventriculus ex toto conquievit: atque ita quidem, ut & aquam, & liquorem, de quibus mentionem feci, continere octavo die poſſet: poſt quod tempus mentis quoque turbatio ac terrores remoti ſunt, & ventris diſtenſio, tametſi interim neque fæces, neque urina emitterentur, paululum imminui viſa eſt. Silentio hic præterire non decet, duobus circiter menſibus, antequam admirandi hujus morbi hiſtoriam perſcribere inciperem, Ægram & eodem lateris dolore denuo prehenſam & ab eo, ſanguine ad duas tresve uncias ex brachio dolenti lateri reſpondente extracto, cito liberatam eſſe. Verum hoc illud eſt præcipue ſcitu neceſſarium, ipſius Ægræ, quæ a Septembri menſe MDCCXXIV in præſens tempus vitam ſine omni quidem cibo, & menſes decem ſine omni fere potu tranſegit, corpus neque ex toto languere, nec notabiliter emarceſcere: quanquam inſignis ſeri ſanguine tincti copia tum ex pede, tum ex brachio, ſummæ quoque cutis lymphæ ductibus, ſcalpello in ſanguine mittendo laceratis, cicatriculisque (quarum ea in lævo brachio in profundum ulcus verſa eſt) tardiſſime, forſitan ob malum corporis habitum, conſolidatis, quotidie per longiſſimum tempus manaverit.

Facies impræſentiarum quoque colore eſt quidem fere naturali;

rali prædita eſt; at vero eam cum reliquo corpore neque in modum, quemadmodum ante hos tres menſes videbatur (diſtendente ſcilicet tunc aere, ex omnium pene corporis capillarium arteriarum cruore, animalium ſpirituum cuneolis, quam ſanis hominibus eſſe debent, acutioribus pulſo, atque muſcularium fibrarum interſtitiis, inviſibilibusque cutis foraminibus intercluſo) naturaliter ali, cutis cum ſubjectis muſculis ubique locorum, præterquam in abdomine, quæ aliquantum collapſa exiſtit, clare oſtendit: cuncti ſenſus, ſi unum tactum, qui una cum motu in dextro femore & crure hebes eſt, excipias, vigent; vigor animi nequaquam obtuſus; ſupinum corpus ſemper, viribus muſculorum proſtratis, jacet; ventriculus præcordiaque cum reliqui imi ventris magna parte, & vehementer extenſa ſunt, & ad tactum leviter ſonant; perſiſtit quidem menſtruorum, & urinæ ſuppreſſio, verum tamen nulla omnino urinariæ veſicæ intumeſcentia manu percipitur; venter ne ſpiritum quidem per inferiores partes reddit; neque cibi, neque potus cupiditas ne nunc quidem adeſt; attamen cremoris ex contuſis dulcibus amygdalis cum aqua ex citreo malo expreſſi paulum ſic affectam, a Matre aſſidue rogitatam, ſollicitatamque ante hos undecim menſes per diem noctemque, deguſtare cœpiſſe, idque nunc quoque continuare, certiſſimum eſt: nullus quidem ſudor, præterquam in palmis manuum pedumque plantis, neque interdiu, neque noctu oritur: verum tamen oleagineam quandam materiam ex ſebaceis univerſæ ferme cutis glandulis excerni, cum ex totius pene corporis graveolentia, tum præcipue ex unctuoſa illa ſorditie, quam ſuis induſiis inhæreſcere, Ægra hactenus ſe obſervaſſe, mihi retulit, certo conſtat: nullus fere ex naribus mucus; nulla pene ex ore ſaliva emittitur; difficillimus ſomnus eſt; corripit interdum quidam frigoris ſenſus; ſæpe ventriculi, ſæpius capitis dolor torquet; brachiorum, manuumque muſculi in dextra præcipue parte continuo contremiſcunt; crebra, difficiliſque reſpiratio eſt: coagitantur ſemper cum corde arteriæ; triſtitia ſæpe quidem infeſtat, interdum tamen hilaritas adeſt; nutrientia autem clyſmata in rectum inteſtinum injecta, ut protinus repelluntur, ſic cujuſcunque generis & alimenta & medicamenta vi deglutita

 ex

ex templo etiamnum redduntur. Veruntamen illud ignorare non oportet, acidulæ aquæ ex Fonte Lælio Recobarii apportatæ cyathum unum alterumve, mense circiter, antequam huic historiæ finem imponerem, potui datum, ventriculum retinuisse, eoque tempore Ægram urinam obscuri coloris exigua (quod tamen & proxime præterito anno, quo ne guttam quidem illius mineralis aquæ assumpsit, non semel accidit) quantitate reddidisse.

Quod genus, quæ natura hujus morbi & per quas causas hic factus & auctus sit, ad ea, quæ hactenus retuli, acriter attendentibus animum haud difficulter admodum, ut opinor, innotescet. Lotii eorum, quæ per aluum sanis excedere consueverunt, sudoris, menstruarumque purgationum suppressio, narium muci, salivæ insigniter imminuta secretio, hæc, inquam, omnia in eorum morborum numerum, qui a fluidorum in nostro corpore, aut ex toto deficientibus, aut notabiliter decrescentibus cooriuntur separationibus, referendum esse, clare demonstrant; cœpisse vero a tristitia, & suppressis mensibus; artuum tremores, agitationes arteriarum, crebram difficilemque respirationem, distensionem ventris, insolitam abstinentiam, mentis motionem ejuscemodi malis accessisse; exanimari interdum Ægram, inde ad se redire; odoribus cum suavibus, tum fœdis lædi; conqueri modo de corde, modo de ventriculo, sæpe de capite; modo tristem, modo hilarem esse; interdum sopore premi, plerumque vigilare; dextro femore, dextroque crure resolutam interdum videri, inde se dextrorsum sinistrorsumque violenter convertere; varios appositos cibos potionesque summo fastidio habere; hæc, inquam, atque his similia, Virginem nostram vehementissime ex Vulva laborare, haud obscure indicant. Quod ad abditas continentesque istiusmodi morbi causas attinet: invisibilis fluidi ex cerebro ac cerebello euntis redeuntisque particulas in vehementes dissonosque motus a primordiis morbi, una cum nervis, tum ad exteriora, tum ad viscera, & ad uterum præcipue, finitimasque partes decurrentibus, repente actas esse, conjecerim. Increscente deinde paulatim morbo, continuantibusque nerveorum filamentorum, per thoracem ac ventrem discurrentium, contractionibus, separationum excretionumque naturales

leges

leges ire cœpisse præcipites, donec ad omnium pene, qui in nostro corpore sunt, humorum suppressiones imminutasve secretiones perventum sit. Ad hæc ingenti aerearum particularum copia, animalium spirituum impetu, acredineque (quæ longam abstinentiam sequi consuevit) ex evanescentium arteriarum, ad ventriculum, intestina, jecur, splenem, uterum, peritonæum spectantium, arteriis reliqui corporis ob vehementes, in quas jam a morbi usque primordiis continenter aguntur, distractiones forsitan laxiorum: ex harum, inquam, arteriarum sanguine expulso, inque earum partium sinus ac cavitates nequaquam resistentes compulso, universum pene ventrem vehementer distensum, & ventriculum ad eam distensionem redactum esse, ut motiones ad famem excitandam, retinendos concoquendosque cibos pernecessarias, jam obire non possit. Porro ut ex memoratorum spirituum in cor, arterias, thoracis aliarumque partium musculos influxibus, quam naturaliter esse debent, celerioribus, velociores cordis & arteriarum motus, crebram difficilemque respirationem, musculorum tremores, continuasque pene vigilias enatas crediderim: sic inæquales vehementesque membrorum, quas una cum temporariis mentis commotionibus Ægram non semel hoc in morbo excepisse, ante retuli, agitationes ex dissimilibus præcipitibusque illorum ipsorum spirituum motibus exortas esse, existimarim. Sed illud potissimum objici mihi videor, qui fieri queat, ut juvenis hæc tam diu sine ullo omnino alimento vixerit, & solo liquoris, de quo supra memoratum est, potu vitam tot menses traxerit, ac etiamnum conservet. Quibus pro ingenii mei modulo respondeo; eam non multo secus ac viperas, in vitreis vasculis, vere, æstate atque autumno inclusas, seu potius terrestres cochleas, partem autumni totamque hyemem in testaceis operculis sine omni plane esca viventes vitam trahere, verisimillimum esse. Namque & continuo jacet in lectulo, & visibilium humorum pene nihil excernit. Emanare vero exigua corpuscula tum per invisibilia cutis foramina, tum per os ex pulmonibus, ut omnino negare non ausim, sic eorum corpusculorum, speciem vaporum habentium, haud multum admodum hoc in morbo extra corpus ferri, ex summæ tabis & sudoris in uni-

versa ferme cute absentia maxime probabile censeo. Quandoquidem itaque jacens haud insigniter extenuatur, paululum admodum movetur, & visibilium quidem fluidorum fere nihil, invisibilium vero pauxillum reddit, manifestum est, nec sanguinem, nec humores maximopere absumi: ac propterea ex villis, membranas, nervos, sanguinis aliorumque liquorum ductus musculosque constituentibus, mobilium particularum parum exhalare, atque per aëra dispergi. Atqui assumendi cibi necessitas in universis animantium generibus ex villorum, memoratas partes compingentium, continua inanitione, notabilive continuo decedentium particularum naturales operationes, sive animales motus subsequi solita excretione dependet. Juvenem ergo, de qua hactenus retuli, in qua fortasse oleaginei quoque humoris in sebaceis universæ cutis glandulis, Celeberrimo animadvertente Morgagno, separari soliti aucta præter naturam crassities insensibilem (quemadmodum Medici loquuntur) transpirationem insigniter minuit, & jejunium septem amplius menses sustulisse, & pauco fluido alimento etiamnum sustineri, sine aliquo commento prodigii edisseri potest.

Ratione haud multum admodum dissimili, quemadmodum Præstantissima Virgo ex Patritia gente Foscarena, Patavii impræsentiarum in cœnobio D. Marci commorans, per triennium ferme (quod a Viris Amplissimis ejus Consanguineis accepi) tulerit abstinentiam: aliæque Virgines, quæ referentibus Fr. Citesio eruditissimoque Fortunio Liceto, plures annos nihil plane assumpsere, vitam traxerint, per rationes mechanicis similes exponi, nedum enodate explicari posse complurium dierum mensiumve abstinentiæ, a Jos. Quercetano, R. Dodonæo, Valesio Tarantano, Henrico Sampsonio aliisque observatæ, causas mihi videtur.

Ex proposita historia, aliisque consimilibus, a modo allegatis Rei Medicæ Scriptoribus perscriptis, primum omnium constat: haud esse fabulam, homines interdum, mulieresque præsertim, quas uterus diutius male habet, a cujusque generis cibis & potionibus vi adversæ valetudinis abstinentes, non duos tantummodo, tres, pluresve dies, quemadmodum credebat Hippocrates

Lib.

Lib. de flatibus, verum etiam complures menses, annosque vitam ducere posse. Ex hoc illud deinde colligitur, nostræ Ægræ corpus (mirum dictu) pro ratione longitudinis abstinentiæ haudquaquam esse extenuatum: secus ac in Puellis a Citesio, Quercetano, & Sampsonio in Ephem. A. N. C. Decur. 1 An. III, & a Fort. Liceto in libr. de iis, qui diu vivunt sine alimento, productis, in quibus flaccescens abdomen cum arescentibus inclusis visceribus longissimo jejunio extenuatum & ad spinam collapsum observabatur. Veruntamen de Virgine quadam Patavina, nostræ, quod ad abstinentiæ tempus aliaque morbi symptomata spectat, haud multum admodum dissimili, ex Alexandro Vigontia Medico narrans ante laudatus Licetus, nequaquam eam tabidam, sed vivido colore præditam extitisse, ait.

JO. PAULI KRESSII, D. ET P. P. IN ACAD. Jul. Specimen Jurisprudentiæ privatæ, sive civilis, ex omni jure, quo in Imperio in causis decidendis utimur, delibatum.

Editio II.

Lipsiæ & Helmstadii, sumptibus Christ. Frid. Weigandi, 1726, 8. Alph. 3.

PRodiit hoc Specimen Jurisprudentiæ civilis primum Jenæ A. 1709, cum ibi Consultissimus Autor jura profiteretur. Nunc de iterata ejus editione dicturi commendandis libri meritis fere supersedere possumus, quandoquidem per diuturnum satis tempus in omnium manibus fuit, neque paucorum exceptus est plausu. Deseruit Autor methodum veterem ac vulgarem, qua tractantur jura personarum, rerum & actionum, ordine vel Institutionum Imperialium, vel Digestorum servato. Omnem enim juris disceptationem ad duos revocavit articulos, *Dominium* & *Obligationem*. Dominium dispescit in singulare & universale; illud regulariter dominii nomine venit, hoc hereditatis. Obligationem pariter ad duo capita refert, facti liciti & illiciti; ad hoc delicta & quasi delicta, quatenus per ea in creditum imus, ad illud vero conventiones & regulas æquitatis, seu quasi conventiones perti-

nent. Horum omnium theoretica tantum ſpeculatio eſt, niſi de effectu eorundem, ſeu actione in judicio proponenda & modo publicam ſecuritatem conſervandi ſimul tractetur. Hinc Liber I agit de Dominio, lib. II de hæreditate, lib. III de conventionibus & quaſi, lib. IV de delictis, quatenus privatum intereſſe exinde perſequimur, lib. V de proceſſu civili, lib. VI de proceſſu criminali. Acute & ex rei veritate JCtus quidam in Germania noſtra ætate celeberrimus judicat, *eos novæ ſemper ſuſpicioni ſe ipſos exponere, qui a communi via in doctrina juris declinant, an rem tetigerint acu?* Utique & Noſtro evenit, ut, quam ſibi elegit, doctrinæ ratio laudetur ab his, culpetur ab illis. Præſertim, quod perſonarum jus ſigillatim non ſit expoſitum, ſed partim hinc inde immiſceatur, partim ſubjectum ſit in fine per modum auctarii, & velut extra Lares patrios vagetur, improbari audias. Sed quibus ordo partium juris in hoc ſyſtemate adhibitus non arridet, quod in methodo tractandi ſingulorum capitum jure deſiderent, æque non habent. Inprimis conſpicua eſt jurium Germanicorum, communium & particularium, expoſitio, eleganti nexu cum jure Romano conjuncta, principiis tamen propriis adſtricta: et peculiaria obveniunt capita, juri Romano penitus incognita, plenius a Noſtro explicata, quam in ullo meliorum ſyſtematum hactenus factum. Luculentæ vero ſunt acceſſiones, quæ librum nunc typis recuſum ornant, quippe non ſolum complura capita aucta emendataque comparent, velut *de rerum diviſione, de uſucapione, de poſſeſſione, de legatis, de ſucceſſione conventionali, de cambiis, de contractibus rarioribus, de juramentis, de perſonarum diviſione,* aliaque; ſed integri etiam noviter inſerti ſunt tituli, *Lib. III, de univerſitate contrahente, de ratihabitione, de renunciatione, de reſervatione, de regreſſu,* & *Lib. V, de juriſdictione, de concurſu creditorum, de infamibus,* quorum peculiarem tractationem inſignis horum capitum & frequens in foris uſus ſane merebatur. Id vero propoſuerat Noſter, ut non in Academicarum ſaltem prælectionum, ſed in judiciorum etiam uſus compendium hoc adornaret.

HISTOIRE DE L'EXIL DE CICERON.

hoc

hoc eſt,

HISTORIA EXILII CICERONIS,
Autore MORABINO.

Lutetiæ, apud Andr. Cailleau, 1726, 12.
Pl. 21.

PLuribus jam abhinc annis cum Autor doctiſſimus intentus fuiſſet ſcribendæ Hiſtoriæ Ciceronis, cujus laudes in Præfatione magnifice prædicat, nunc ſolam exhibet quaſi ſpeciminis in modum Hiſtoriam exilii ejus. Jam quidem Conſtantius Felicius Durantinus duos ediderat libros, unum *de exilio Ciceronis*, alterum *de glorioſo ejus reditu*. Sed hos plane contemnit Noſter, additque, ſcriptos ab eo hos libellos fuiſſe vix annos nato ſeptendecim. Nec ceteros magni facit, qui univerſam Ciceronis hiſtoriam deſcripſerunt, adeoque deſiderari adhuc recte perfecteque compoſitam ejus viri hiſtoriam exiſtimat. Ultimo Præfationis loco magnas tribuit laudes Abbati *de S. Real*, ejusque annotationes MSS. in tertium & quartum librum epiſtolarum Ciceronis ad Atticum magno ſibi in hoc opere fuiſſe adjumento, grato fatetur animo.

Ipſum hoc opus eum in modum eſt contextum, ut Autor omnem hiſtoriam hauſerit ex ipſis Ciceronis epiſtolis & orationibus, ſingula loca, quibus ſingulis hiſtoriæ partibus fides adſtruitur, in fine operis exhibens. Nec vero ſimpliciter refert relata, ſed omnia ſub examen vocat morale & politicum, ſuumque paſſim interponit judicium. Rimatur item intimos animorum receſſus, & cujusque ingenium ex vero deſcribere annititur. Docet igitur initio ſtatim, Cæſarem Clodio adjutorem fuiſſe in perſequendo Cicerone, conſiliis quippe ejus monarchicis acriter reſiſtente; eundem tamen videri voluiſſe odiſſe Clodium, & nonnullis perſuaſiſſe, non alio conſilio peti a Clodio conſulatum, quam ut reſcindere valeret acta a Cæſare in conſulatu. Cæſari Pompejum judicat ſola ambitione parem fuiſſe, ceteris omnibus rebus inferiorem. Ciceronem obſervat fuiſſe bonum virum & honeſtatis ſtudioſiſſimum, non item callidum ſatis & acutum, ſed ſimpliciorem, credulum, & illuſionibus aliorum expoſitum. Docet quoque, quanta inſit in illa lege injuſtitia, qua Cicero urbe fuit ejectus, ac flagitioſas Clodii

dii actiones describit peraccurate. Exulis Ciceronis de mollitie animi & muliebribus lamentationibus & suam producit & aliorum sententiam. Præterea Attici singularem prudentiam demonstrat e consiliis ab eo datis exuli amico. Plutarchi quoque ac Dionis Cassii in historia Ciceronis errores aliquot notat, totumque opus finit in morte Clodii, ultimos tamen quatuor annos ejus vix primoribus attingens digitis. Non est nostrum, pluribus exponere historiam exilii Ciceronis, doctioribus jam satis notam. Illud ad ultimum profiteri debemus, adeo pulchre descriptam nobis videri hanc historiam, ut vehementer optemus, reliquam quoque Ciceronis historiam pari ingenio & industria elaborari a Cl. Autore & in publicum emitti.

NOVA LITTERARIA.

Genevæ Vir Celeb. *Jo. Jac. Mangetus*, Med. D. & Potentiss. Regis Prussiæ Archiater, novum opus, duobus Tomis divisum, in fol. edere parat, cujus titulum sequentem nuper publicavit: *Bibliotheca Scriptorum Medicorum, veterum & recentiorum, in qua sub eorum omnium, qui a mundi primordiis ad usque Æræ Christianæ XVIII Seculi initia vixerunt, nominibus ordine alphabetico adscriptis, vitæ compendio enarrantur, opiniones & scripta, modesta subinde adjecta ἐπικρίσει, recensentur, ac sectæ præcipuæ, sub quarumque propria appellatione, explicantur, sicque Historia Medica vere universalis exhibetur: opus doctis omnibus, maximeque Medicis utile ac perjucundum. Pro quo concinnando, necessaria undique, sive ex ipsis Scriptoribus Medicis antiquis, quorum Opera ad nostra usque tempora pervenerunt, aut aliis, tum iisdem contemporaneis, tum etiam subsequentibus, qui de illis verba fecerunt, sive variis Dictionariorum Compilatoribus, & Scriptorum Medicorum Catalogis, Miscellaneis, præterea Germanorum Curiosis, Actis Bartholinianis, Actis Lipsiensibus, Ephemeritibus, per totam Europam jam a multis annis variis linguis emissis, &c. non mediocri labore ac cura sunt exquisita.*

Subjecit Autor titulo monitum ad Clarissimos quoscunque Viros Medicos, quod ita se habet: Hic Medicæ Artis Cultores omnes, sive qui illam totam, sive qui aliquam tantum ejus partem edocent aut exercent, obnixe rogantur, Commentarios latine conscriptos de sua suorumque Vita perbreves, fusiores vero de scriptis, a se ac suis editis, aut edendis, impertire velint, ut illa, convenienti quæque loco, cum debito elogio inseri queant. Ac propterea omnia sua illis, quibus id negotii a Bibliopolis nostris, Dominis D. Perachon & Cramer, demandatum fuerit, tradant, vel ad eosdem, propriis sumptibus, aut per sibi oblatas occasiones, quamprimum id ipsis commodum fuerit, perhumaniter transmittere non recusent, Nominibus magna cura & nitidissime adscriptis, ne aliquis in eorum impressione committatur error.

No. XII.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Decembris Anno M DCC XXVI.

PRACTICAL GEOMETRY APPLIED TO THE useful Arts of Building, Surveying, Gardenig and Mensuration.

hoc est,

GEOMETRIA PRACTICA AD ARTES utilissimas, Architecturam civilem, Geodæsiam, Architecturam hortensem & Artem mensurandi applicata; Autore BATTY LANGLEY.

Londini, ap. W. & J. Innys, J. Osborn & reliquos, 1726, fol. Alph. 1 plag. 11 Tabb. æn. 40.

PRopositum est Cl. Autori principia Geometriæ elementaris practica applicare ad Architecturæ civilis atque hortensis, nec non Geodæsiæ & Stereometriæ aliaque agnata problemata. Quamobrem cum nonnisi levia ex Geometria subsidia disciplinarum istarum praxis petat; ideo quoque Noster, præter definitiones Geometricas, communissima tantum problemata, theoremata paucissima, una cum figurarum descriptionibus docet. Quoniam vero in Architectura cum civili, tum hortensi præsertim opus est figuris compositis, ex parallelogrammo, quadrato & circulo ortum ducentibus; ideo Noster harum quoque figurarum constructionem tradit, addita inprimis ratione radii circuli & lateris quadrati ad latera parallelogrammi. Agit etiam de corporibus ex geometrica cubi truncatione ortis. Præliminaribus hisce, tanquam artium, quas illustrare intendit, fundamentis *Parte prima* præmissis, *Parte secunda* progreditur ad geometricam Ordinum architectonicorum constructionem. Eos juxta celeberrimos Architectos cum antiquos, tum recentiores atque modernos repræsentat, & quæ ex antiquitate restant monumenta, ex egregio

potiſſimum opere ædificiorum antiquorum Romanorum *Antonii Degodets*, in Actis A. 1683 p. 265 commendato, adducit, ita ut uno obtutu comprehendere atque inter ſe conferre poſſis, quæ in hoc argumento memoriæ prodita fuere, ſi excipias *Goldmanni* noſtri molimina, a *Wolfio* in Elementis Matheſeos univerſæ expoſita. Noſter nimirum Ordinem Tuſcanum repræſentat, qualem dedere *Vitruvius*, *Scamozzi*, *Serlius*, *Palladius*, *Vignola*, *Clericus* architectus Gallus, *Perraltius*, *M. Angelo*, *A. Boſſe* & *Jones* Anglus. Ex antiquis monumentis adducit columnam *Trajani*. Doricum ordinem ſiſtit, qualem prodidere *Vitruvius*, *Serlius*, *Palladius*, *Vignola*, *D. Barbaro*, *Cataneo*, *L. B. Alberti*, *I. Bullant*, *de Lorme*, *Perrault*, *Clericus*, *A. Boſſe* & *M. Angelo*. Repetitur idem Ordo ex Theatro *Marcelli* & thermis *Diocletiani*, ſiſtiturque ſimul ob oculos ordo *Perſicus*. De ordine Jonico monſtrat, quid ſenſerint *Vitruvius*, *Palladius*, *Scamozzi*, *Serlius*, *Vignola*, *D. Barbaro*, *Cataneo*, *L. B. Alberti*, *Viola*, *de Lorme*, *Bullant*, *A. Boſſe*, *Clericus*, *M. Angelo*, *Perrault*. Eundem adducit ex templo Fortunæ virilis, theatro *Marcelli* & thermis *Diocletiani*. Ordinem Corinthium delineat, qualem effinxere *Palladius*, *Alberti*, *Cataneo*, *D. Barbaro*, *Vignola*, *Serlius*, *Scamozzi*, *A. Boſſe*, *Clericus*, *de Lorme*, *Bullant*, *Viola*, *Vitruvius*, *Perrault*, *M. Angelo*, & qualis in thermis *Diocletiani*, Frontiſpicio *Neronis*, & porticu *Panthei* Romæ comparet. Ad Ordinem quoque Corinthium refert columnas in templo Hieroſolymitano, & ob affinitatem ex *Clerico* quoque adducit Ordinem *Hiſpanicum* & *Gallicum*. Denique compoſitum ſiſtit, qualem exhibent *Serlius*, *Scamozzi*, *Palladius*, *Clericus*, *Perraltius*, *A. Boſſe*, *Vignola*, & qualis in arcu *Titi* Romæ & in arcu *Leonis* Veronæ conſpicitur. Capitula Ordinis ſic dicti *Hiſpanici* & *Gallici* minime accedunt ad puritatem Architecturæ Græcorum, ut adeo iis præferri jure poſſit Ordo *Germanicus*, quem medium inter Jonicum & Romanum apud nos dedit *Sturmius*, capitulo una ſerie foliorum & ſedecim volutis exornato. Quoniam vero Architecti neque antiqui, neque recentiores in menſuris partium, quas Noſter ſollicite exponit, conſentiunt; ideo in tanta diverſitate medias quasdam elicit. Tribuit altitudini ſtylobatæ *Toſcani* 2, *Dorici* $2\frac{1}{3}$, *Jonici* $2\frac{2}{3}$, *Corinthii* 3 & *Compoſiti* $3\frac{1}{3}$ modulos. Pro parti-

partibus ſtylobatæ determinandis regulam condidit generalem, jubens dividi altitudinem in 120 partes æquales & earum 30 tribui baſi, 75 trunco & 15 coronidi. Projecturam baſeos ſtylobatæ facit in *Dorico* 12, in *Joonico* 14, in *Corinthio* 15, in *Compoſito* 16 minutorum, coronidis vero in *Dorico* 14, in *Jonico* 17, in *Corinthio* 19, in *Compoſito* 22 minutorum; projecturam baſeos columnæ in omni ordine minutorum 42. Altitudini columnæ *Tuſcanæ* aſſignat $7\frac{1}{3}$, *Doricæ* 8, *Jonic.:* $8\frac{2}{3}$, *Corinthiæ* $9\frac{1}{3}$, *Compoſitæ* 10 modulos. Altitudo baſeos columnæ ipſi eſt modulo dimidio ſeu ſemidiametro columnæ æqualis. Aſſumit enim pro modulo diametrum columnæ in 60 minuta diviſam. Capituli *Tuſcani* & *Dorici* altitudo eſt æqualis altitudini baſeos; altitudo *Jonici* ab imo abaci ſeu puncto interſectionis catheti & volutæ usque ad extremitatem hujus eſt ſemidiametro columnæ & parti decimæ octavæ æqualis; altitudo denique capitulorum *Corinthii* & *Compoſiti* eſt 1 mod. 10 min. Altitudo trabeationis uniuscujusque eſt 2 modulorum & projectura coronicis altitudini æqualis, excepta *Dorica*, quando mutulis inſtructa, eo enim in caſu altitudinem ſuperat projectura. Neque vero ſolum Noſter per problemata diſtincte proponit, quicquid in delineandis Ordinibus architectonicis occurrit; verum etiam ædium ichnographias & orthographias conficere docet: quem in finem per modum axiomatum præmittit regulas, juxta quas ſingularum partium dimenſiones determinantur. Ipſi nimirum propoſitum non eſt tradere architecturam civilem, cum problemata tantum ſolvat, quæ in delineandis operibus architectonicis Geometriæ elementaris flagitant opem. Ichnographiis ædium jungit alias, quarum in Architectura hortenſi eſt uſus & quæ ex civili communiter exulant, in præclaro tamen opere Gallico, quod ſub titulo: *La Theorie & Pratique du Jardinage*, Pariſiis 1709 prodiit, comparent. In *Geodæſia* artificia conficiendi ichnographias camporum, agrorum, hortorum, ſylvarum & mappas chorographicas fideliter exponit: quem in finem *Trigonometriæ planæ* explicationem præmittit. *Parte tertia* problemata planimetriæ & ſtereometriæ declarat & ad opera artificum in architectura civili & hortenſi, nec non arte tignaria, obvia menſuranda transfert. Vulgo talia negliguntur in Architectura civili: fuſius

tamen explicantur a *Bulleto*, Architecto Gallo, in *Architectura*, quam vocat, *practica*, Parisiis 1691 idiomate Gallico edita. Tandem *Parte quarta* declarat Tabulas a se eum in finem computatas & æri incisas, ut mensurationes prædictæ absque calculo satis accurate perfici possint. Ceterum in Tabulis æneis Autor quoque Ordinum usum in januis & fenestris, itemque caminis monstrat. Quamvis autem titulus 60 circiter Tabularum æri incisarum mentionem injiciat; in ipso tamen opere non nisi quadraginta comparent, nec plures in præfatione commemorantur. Supplevit Noster defectum, qui in operibus de architectura civili & hortensi notantur, dum praxin principiis geometricis nixam fusius & majore perspicuitate tradidit, quam hactenus ab aliis fuerat factum.

JO. MELCHIORIS VERDRIES, D. MED. & Phil. Nat. Profess. Publ. Ordin. Acad. Cæsareæ Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curiosorum Collegæ, de æquilibrio mentis & corporis Commentatio, denuo recognita & maxima parte aucta. Accedit Disquisitio de Veneno Canis & animalium rabidorum, & quem illud inferre solet, morbo gravissimo, hydrophobia.

Giessæ & Francofurti, apud Joannem Müllerum, 1726, 4.
Alph. 1 plag. 12.

CL. Autor jam A. 1712 Dissertationem Academicam de æquilibrio mentis & corporis ventilavit: hoc vero tempore, quo de commercio inter mentem & corpus controversiæ acerbissimæ agitantur, multis accessionibus auctam & illustratam, denuo in lucem protulit & Commentationis nomine insignivit. Propositum ei est, harmoniam, concordiam & discordiam utriusque hominis substantiæ, status hominis sani & morbosi, temperamenta & ex his provenientes animæ inclinationes, imaginationis nec non affectuum in corpus humanum vires, ex genuinis principiis declarare & ad experientiæ ac rationis leges expendere, propterea quod hoc argumentum longe utilissimum cum in Philosophia morali, tum in Medicina. Influxum physicum animæ in corpus incomprehensibilem judicat & tanquam inutilem ad explicandum commercium

um inter mentem & corpus rejicit. Omnia rectius & facilius patere arbitratur per harmoniam inter utriusque substantiæ operationes ac mutationes. Quamvis autem in suspenso relinquat, quo pacto harmonia ista subsistat, & in beneplacito divini Conditoris acquiescat, cujus opus stupendum sese nec assequi, sed nec negare posse, ultro fatetur, addit tamen, quod in dubium vocari nequeat, *harmoniam hic adesse præstabilitam*, *prævisam*, Ecclesiast. XLIII, 19, *voluntati hominis liberæ haud adversam.* Et illustris *Leibnitii* systema harmoniæ præstabilitæ vocat ingeniosum, idque uberius exponi & dilucidius explanari affirmat a Cel. *Wolfio* in Metaphysica & Annotationibus ad eandem, tum & doctissime illustrari atque vindicari a Cel. *Bulffingero* in Commentatione de harmonia animæ & corporis humani maxime præstabilita, de qua diximus in his Actis A. 1723 p. 308. Monet præterea, hanc harmoniam præstabilitam, quæ sit chamæleon in oculis nonnullorum eruditorum, saltem ut hypothesin a laudatis Autoribus proponi, neque ulli obtrudi, ut adeo vana sit adversus eos ira. Quid vero sibi cum æquilibrio corporis & animæ velit, his verbis explicat: *Est ea*, inquit, *virium corporis & animæ ex lege consociationis se mutuo quasi cientium & conspirantium proportio, qua cum libero partium fluidarum & solidarum motu & actionum integritas & mentis animique vigor conservatur.* Sed agedum videamus paulo distinctius, quomodo Noster propositum suum exequatur.

Stabilita animæ immaterialis existentia adversus *Materialistas*, & *Lockii* corpore cogitante inter contradictoria relato, notatoque Idealistarum errore, & explosa natura intermedia inter spiritum & corpus, qua utraque substantia uniatur, benignissima Dei voluntate animam & corpus ea lege coivisse affirmat, ut, occasione certarum in corpore motionum, certæ cogitationes in mente exoriantur & vice versa certas hujus cogitationes certi corporis motus consequantur, sive, si illustris *Leibnitii* sententia arriserit, animam æque ac corpus vi suæ quidem naturæ agere, actiones vero unius alterius operationibus, ex prævidentia divina sic ordinatas, tam exacte uno eodemque tempore correspondere, ac si uno agente perficerentur. Quamvis autem de modo unionis ipse nihil determinet, a modo tamen loquendi in tractatione non abstinet,

qui soli experientiæ innixus, quæ ita junctas & conspirantes has actiones nobis exhibet, ac si influxu mutuo perficerentur, eoque rem, prout apparet, exprimit. Vi illius commercii animæ juxta Autorem nostrum inclinationes variæ sunt pro corporis constitutione & temperie, ita ut e. g. temperamento sanguineo conveniat lætitia, vigor, promptitudo, curiositas, sed inconstans & vaga rerum sensibilium, memoria & imaginatione magis, quam acri subtilique judicio & attentione longa tractandarum, otii amor, negotii operosi aversatio, honorum & gloriæ, quæ ex facili venit, cupiditas, ad omnia, quæ voluptatem pariunt, propensio & hinc vitæ intemperantia, ad res subitas trepida cunctatio, in periculis anxietas & consilii inopia. Temperamenta equidem non necessitant, sed tamen inclinant, ut adeo ingenium acuendi ratio a Medicina petenda, & vita sobria morum sit medicina. Similiter affectus animæ constitutionem corporis immutant, mentisque ac corporis æquilibrium non minus Medicinæ quam Ethicæ præceptis conservandum. Motus vitales solo corporis mechanismo perficiuntur, nullo præeunte voluntatis imperio, adeoque mere mechanici sunt. In voluntariis autem nutu suo motus nervorum fluidi, pulsu & pressione texti arteriosi in cerebro ad corporis partes jam derivati, dirigit mens & auget, aut funiculos nerveos hoc ipso fluido rite intensos stringit magisque intendit. Anima scilicet systemati nervoso ita præest, ut motum fluidi in illo contenti non tam producat, quam regat & ad hanc potius, quam aliam partem dirigat, & ut motu huic liquido, vel nervis ab eo tensis, a causis aliis impresso, occasione commotarum hac ratione fibrillarum medullarium cerebri varias sibi proponat repræsentationes, sive ideas. Sensatio, quatenus corporeis organis perficitur, harmonico fidium nervearum contremiscentium motu & vibratione absolvitur: cerebrum enim & organa sensoria referunt organa musica. Sensus communis est extremorum complementum & concentu illo quasi musico fidium fibratarum cerebri absolvitur, cujus occasione in anima enascuntur perceptiones & ideæ. Imaginatio est continuata, memoria iterata rei a sensibus externis oblatæ repræsentatio, atque a continuata vel iterata fibrillarum cerebri harmonica commotione ac concentu proficiscitur. Animæ adeo facultates

cultates sine organi corporei motu & concentu in hoc consociationis statu in actum deduci nequeunt. Unde deducitur ratio admirandorum effectuum imaginationis aliorumque phænomenorum, tam in statu naturali, quam præternaturali corporis, v. gr. quomodo phantasia turbetur in ecstasi, affectus vehementes & contemplationes sublimiores usum sanæ rationis intercipiant, habitus corporis & temperamenta ad actiones morales proclivitatem inducant, vigente corpore, ceteris paribus, mens quoque vigeat, & quæ sunt complura alia istiusmodi. Vicissim vero habitus corporis & temperamentum sequitur quoque actiones mentis, quoniam in statu consociationis animæ cogitationes & fibrillarum medullarium cerebri motus & concentus sunt simul & convenientissime conspirant, consequenter agitationes mentis & cogitationes actutum sequuntur & comitantur motus convenientes & proportionatos communis sensorii, sive principii nervorum. Vita corporis consistit in partium fluidarum ratione mixtionis & quantitatis legitime se habentium per solidas congrue dispositas & constitutas proportionato & æquabili tenore continuato motu: vita vero hominis in mutuo corporis viventis & mentis ratione gaudentis tranquillo commercio & ea concordia, qua & actionum corporearum liberum exercitium & mentis animique serenitas & facultates expedite conservantur. Affectus partium fluidarum dispositionem ac structuram solidarum maxime immutant: quo ipso æquilibrium inter mentem & corpus tollitur, sparguntur que multorum morborum semina. Instinctus sensuales obluctantur rationi: unde lucta inter appetitum sensitivum & rationem. Phantasia plerumque stat a parte appetitus: intemperantia & sanitatem & animi dotes corrumpit, idem efficit perspiratio *Sanctoriana* suppressa, omnesque humores spirituosi, narcotica & opiata perinde æquilibrium istud tollunt. Tollitur quoque idem per somnum & insomnia, pro temperamentorum diversitate diversa, nullibi autem evidentius, quam in statu præternaturali febribus, item pica & malacia, appetitu morboso, deliquiis animi & epilepsia, nimia repletione. A parte mentis tollitur æquilibrium per affectus & concursum ipsius in excitandis febribus, quæ nihil aliud sunt nisi affectus nervorum ac in horum oscillationibus ac constrictio-

ſtrictionibus potiſſimum conſiſtunt, unde velocior oritur cordis impulſus aliorumque muſculorum ſuccurſus, augeturque adſtrictio tonica & major inde oritur reniſus in vaſis minimis capillaribus. Huc porro referuntur terror una cum aliis ſubitis animæ perturbationibus, ἀπάθεια, furor poeticus, mentis a ſenſibus avocatio, melancholia ingeniorum ſublimium, idioſyncraſia melancholica ad autochiriam ducens, animæ ad corporis partes nimia converſio & imaginationis extraordinarii affectus cum idioſyncraſiis hæreditariis & adventitiis, idearum connexio, qua una alteram advocat, conſuetudinis vis, fiducia ægri in medicamentum, phantaſiæ luſus in gravidis, ejusdem effectus mirabilis in melancholicis & ſomniantibus. Multa Autor ex optimis quibusque autoribus ubivis collegit phænomena ſingularia, eaque ad rationes phyſicas revocare nititur, ita ut cum phyſicæ, tum artis medicæ ſtudioſis plurima ſcitu digna atque utilia offerat. Id enim potiſſimum agit, ut ex corporis mechaniſmo explicet, quænam in corpore accidant mutationes animæ mutationibus conſonæ, non minus in ſtatu corporis præternaturali, quam naturali. Disquiſitionem de veneno canis & animalium rabidorum, cujus magna pars haud ita pridem præbuerat argumentum diſſertationis medicæ inauguralis, ideo appendicis loco ſubjunxit, quod ratione perverſæ mentis & hydrophobiæ commodum hic inveniat locum. Rabiem canum deducit a febre ardente violenta, venenum vero canis rabidi eſſe contendit congeriem particularum ſalino-ſulphurearum, ſaponacearum, ex ſalibus & oleis intime diviſis & quaſi putrefactis progenitarum, acrium, acutarum, ſcindentium, ſubtiliorum, mobiliorum, motuque vehementi concitatiori in fluido ſeroſo agitatarum, quæ in relatione ad corpus animale certa ac determinata ſua diſpoſitione ac motu, certoque penetrabilis acerbitatis & corroſivæ activitatis ſuæ gradu aptæ natæ & ita comparatæ ſunt, ut fluidorum animalium mixtionem & craſin turbare, ſerum & ſalivam inſtar fermenti inficere, atque partes iſtius in conſortium pravitatis ſuæ & ſimilem motum abripere, & ſic cum hiſce ſimul infectis ſolidas partes ad ſpaſmodicas contractiones ſtimulare, totius corporis harmoniam vitalem pervertere tandemque extinguere poſſint.

D. GE-

D. GEORGII ERNESTI STAHLII, SAC. REG. Majest. Boruss. Consil. & Arrbiatri Primarii, Observationes Medico-Practicæ; quarum Classis I sistit febres. Edidit D. JOHANNES CHRISTOPHORUS GOETZIUS, Inclyti, quod Norimbergæ floret, Collegii Medici Membrum.

Norimbergæ, apud Petrum Conradum Monath, 1726, 4. Alphab. 2 plag. 8.

CUm in studiorum suorum initiis Clariss. Gœtzius antea cæco præposteræ polyhistoriæ & ἐκλέξεως pruritu ductus vago ubicunque erraverit pede, ut in Præfatione loquitur, titubantem nullibi figendo gressum, sed suo tandem aliorumque secum errantium periculo didicerit, consultius esse, si tyro artis sectarium, eclecticum autem is demum agat, qui altius jam in eadem profectus, & quid eligendum, quidve rejiciendum, prudenter dignoscere aptus sit, ducem demum sibi elegit Clariss. Stahlium, quem per plurimas easque gravissimas pariter ac utilissimas tradidisse veritates, penitus cognoverat. Cujus consilii cum nunquam ipsum pœnituerit, in grati animi tesseram, & ne in hoc stadio decurrentes optimas suas vires in pervestigando, quid de rebus dicatur, deterere cogerentur, sed ipsi alacriores vegetioresque experiendo, quid res ipsæ sint, periculum facere possent, nervum ex Stahlii ejusque asseclarum Voluminibus exponere, sicque vitæ brevitati artis longitudinem attemperare fategit. Luci igitur publicæ exponere constituit opus, cujus titulus erit sequens: *D. Georgii Ernesti Stahlii, Consiliarii & Archiatri Regis Borussiæ Primarii, Observationes seu Historiæ Medico & Chirurgico-Practicæ, quibus morborum potissimorum plurimorumque tum Historia specialis & exacta, tum methodus & remedia probatissima e diutina, multiplici & felici Illustris Autoris experientia candide panduntur: accedunt ejusdem Observationes Chymicæ ac Physicæ; ac denique præmittitur Catalogus Scriptorum Stahlii aliorumque ad ejus mentem differentium, serie chronologica textus. Ex quibuscunque Illustr. Autoris evulgatis Scriptis collegit, digessit, ipsiusque verbis recensuit & Indice locupletissimo ditavit D. Johannes Christophorus*

Gœtzius. Hoc vero Opus in varias dispescet classes Editor, quarum I continebit Observationes seu Historias Medico-Practicas; sub quibus militabunt 1) febres, 2) hæmorrhagiæ, 3) congestiones, 4) morbi spastici & convulsivi, 5) toni relaxati, & remissi, 6) seroso-lymphales & intestinales, 7) generationis, 8) hæreditarii ac consuetudinales: II Observationes seu Historias Chirurgico-Practicas; III Observationes seu Historias Chymicas & Pharmaceuticas, & IV Observationes seu Historias Physicas. Cepit quidem hoc consilium Clariss. Gœtzius, non quod solum Stahlium Dictatorem esse contendat, quod nec ipse pro sua probaret modestia, qui potius crebrius repetere solitus est dicterium: **Nec Stahlii nec Stahlio omnia esse vera.** Illud quippe humanam excederet conditionem, ubi & bonus interdum dormitat Homerus; hoc autem aliis atque posteris omnem ad ulterius detegenda ac invenienda præcluderet viam, Artisque perfectionem, maxime quidem exoptabilem, significaret, a qua tamen multis, proh dolor! distamus parasangis. Quandoquidem autem nihil sit ex omni parte beatum, indeque facile prævideat atque concedat Clariss. Gœtzius, & in hisce suis laboribus plura adhuc desiderari posse, publice & impense tum Clariss. Stahlium, tum alios eruditos Medicos rogat, ut quæ cum ratione vel demenda, vel addenda, vel mutanda, verbo, corrigenda & monenda duxerint, benigne & amice indicare dignentur. Ea enim postmodum monita proxime insequentibus semper inserentur classibus, & iisdem vel debitus geretur mos, vel rationes, cur id non factum sit, allegabuntur. In præsenti Tractatu observationum Medico-Practicarum Classis de febribus sistitur, cui præmissa est Recensio chronologica Scriptorum Stahlii & ad ejus mentem differentium. Scripta Stahliana quæ recensentur, sunt 276, Disputationes scilicet, Propemptica Inauguralia, Epistolæ gratulatoriæ, Præfationes atque Tractatus; quorum titulos non solum exhibet, sed & vel elogia illis addit, vel diversas editiones commemorat, vel contenta breviter enarrat Clariss. Gœtzius. Scriptorum vero ad Stahlii mentem differentium simplicem nectit catalogum, ita quidem ut Autores Alphabetica, Scripta eorum chronologica serie collocaverit. Qui Stahlii asseclis adscribuntur, sunt Michael Alberti, Johannes Simon

Bauer-

Bauermuller, G. M. M. P. T. Blazer, Emanuel Wilhelmus de Bœllern, Matthias Wolffgangus Brunnerus, Johannes Valentinus Butzerus, Johannes Samuel Carl, Georgius Glacius, Georgius Daniel Coſchwitz, Johannes Michael Craft, Philippus Johannes Denker, Johannes Deigendeſch, Georgius Andreas Dern, Samuel Forbiger, Johannes Georgius Fuchs, Benjamin Gottlieb Garmann, N. Geelhauſen, Andreas Ottomarus Gœlicke, Johannes Daniel Gohl, Chriſtianus Helwich, Johannes Fridericus Henckel, Johannes Henricus Herlin, Andreas Hermannus, Johannes Chriſtianus Hubner, Johannes Jungker, Johannes Kanold, Remigius Seyffert de Klettenberg, Johannes Georgius Kulmus, Johannes Chriſtianus Kundmann, Johannes Daniel Longolius, Georgius Philippus Nenter, Johannes Chriſtianus Pachhelbl vom Gehag, Huldericus Pelargus, Salomo Peyer, Johannes Zacharias Platner, Johannes Jacobus Reich, Chriſtianus Fridericus Richter, Chriſtianus Sigiſmundus Richter, Samuel Richter, Johannes Jacobus Rock, Godofredus Roth, Paulus Snell, Gotthold Ernſt Struve, Gerardus Tabor, Godofredus Henricus Ulau, Conradus Burchardus Vogther, Johannes Petrus Wahrendorff, Chriſtianus Weisbach, Bartholdus Wichers, Johannes Melchior Zentgravius, & Laurentius Petrus Zettermann. Ex hiſce tamen haud pauci ſunt, qui præter Diſputationem Inauguralem nullo alio claruerunt ſcripto. Quod obſervationes Medico-Practicas Clariſſ. Stahlii attinet, de utilitate hujus libri & præſtantia eo minus dubitare licet, quo certius eſt, Autorem obſervandi ſtudium in Arte Medica etiam atque etiam commendaſſe, & qua ratione hoc ſit excolendum, variis ſpeciminibus docuiſſe. In hac Claſſe I Obſervationes tantum de febribus exhibentur, numero LXXVI, quarum fontes in margine annotantur, ex quibus ſequentes nominaſſe ſufficiat. Obſervatio 1 & 2 agit de febre acuta ſomno die critico & ſeptimo judicata; 16 de diarrhœa varioloſi nitro ſedata, redeunte neglecta lethali; 17 de alvi obſtructione quatuordecim dierum, etiamſi pulveres ſalino-nitroſi largius fuerint aſſumti; 19 de diarrhœa varioloſi cortice caſcarillæ ſublata; 21 de variolis in infantibus a matre per totum geſtationis tempus fluxum menſium ordinarium experta natis; 30 de morbilloſo aquæ fragorum uſu

in mortis periculum conjecto; 31 de spiritus salis in peripneumoniaco usu minus commodo; 33 de pleuritide sudore judicata; 38 de cholera periculosa ex infuso radicis hellebori nigri; 39 de ligno semiputrido pyri arboris cariosæ, specifico antidysenterico militis cujusdam; 40 de dysenterico conclamato vini haustu curato; 41 de dysenteria oleo lini sanata; 48 de febre tertiana, variis corticis Peruviani formulis frustra impugnata, conjugio tandem curata; 51 de tertianario alio halecis, alio cretæ usu restituto; 65, 66 de tussi phthisica, & alia cum peripneumonicis vestigiis complicata, extracto peti curata; 67 de phthisico hectico equitatione multum levato. Hisce observationibus mantissæ loco subjunguntur Johannis Ludovici Apini Collectanea de febribus, præcipue intermittentibus, quoniam materiæ tractatæ affinia & præter alia utilia tum methodum ejusmodi febribus medendi, tum dubia quædam de Stahlii assertis continent.

CONCILIUM ROMANUM IN BASILICA Lateranensi celebratum A. 1725 a Sanctissimo Patre & Domino nostro BENEDICTO XIII. Juxta exemplar Romanum.

Augustæ Vindel. & Græcii, sumtibus fratrum Veithior. 1726, 4. Alph. 2 pl. ½.

Quanta cura quantoque ardore in id incumbat hodiernus Romanæ Ecclesiæ Pontifex, ut & ipse suo satisfaciat officio, & Episcopos ceteros exemplo suo splendidissimo excitet, inprimis loquitur Concilium ab ipso superiori anno d. 15, 22, 29 Aprilis & d. 6, 13, 22, 27 & 29 Maji celebratum. Ac in ipsa Indictione Concilii, quæ primum hujus libri locum occupat, profitetur, se particulare hoc concilium habere in animum induxisse ex lege Concilii Tridentini, qua uniuscujusque provinciæ Episcopus singulis trienniis celebrare teneatur Synodum provincialem. Addit ibidem, se, quamdiu præfuerit Episcopatui Beneventano, huic Tridentinæ legi religiosissime paruisse. Decreta igitur novissimi Concilii hic exhibentur sub titulis XXXII, quorum primus est de summa Trinitate & fide Catholica, II de Constitutionibus, III de Rescriptis, IV de supplenda negligentia Prælatorum, V de temporibus ordina-

nationum, VI de ætate & qualitate præficiendorum, VII de officio judicis delegati, VIII de officio judicis ordinarii, IX de majoritate & obedientia, X. de foro competenti, XI de feriis & festorum dierum observantia, XII de fide instrumentorum, XIII de jurejurando, XIV de appellationibus, XV de celebratione Missarum, Sacramento Eucharistiæ, & divinis officiis, XVI de vita & honestate clericorum, XVII de clericis non residentibus, XVIII ne sede vacante aliquid innovetur, XIX de rebus Ecclesiæ non alienandis, XX de testamentis, XXI de Regularibus, XXII de statu Monachorum & Eremitarum, XXIII de religiosis domibus, ut Episcopo sint subjectæ, XXIV de jure Patronatus, XXV de consecratione Ecclesiæ vel altaris, XXVI de Baptismo & Confirmatione, XXVII de Ecclesiis ædificandis vel reparandis, XXVIII de immunitate, XXIX de accusationibus, XXX de Magistris, XXXI de sententia excommunicationis, ac denique XXXII de Pœnitentiis & Remissionibus. Apparet hinc, Decretalium more sub triginta duobus titulis disposita esse decreta, quæ sunt numero centum & quatuor. Pauca ex his repetere libet. *Tituli primi Capite secundo* celebris illa Constitutio *Unigenitus* statuitur sacrosancta, ac sub gravissima pœna universis præscribitur tenenda. Ibidem *cap. 3* ipsi jubentur concionari Episcopi, saltim diebus Dominicis & solennibus Festis. *Tit. II Cap. 2* jubentur provincialia Concilia haberi quolibet triennio. *Tit. XVI Cap. 2* jubentur Episcopi suæ dignitatis esse memores, & supra omnes locum sibi servare digniorem, vetanturque formulis uti humilioribus in epistolis suis earumque subscriptione. *Cap. 3* sacerdotibus interdicitur usu comæ fictitiæ, quam *Peruccam* vulgo vocant. *Tit. XXXII Cap. 1* excommunicatio decernitur in Medicos, qui tertio visitant infirmos, post decubitum non confessos. Post decreta *p. 94 seq.* exhibentur nomina Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum, & Abbatum, qui Concilio huic interfuerunt & subscripserunt. Pari modo *p. 102 seq.* traditur elenchus ministrorum hujus Concilii, Promotorum fiscalium, Secretariorum, Judicum querelarum & accusationum, Judicum excusationum & Recognitorum electionum Metropolitanorum, Magistrorum cerimoniarum, Notariorum, Scribarum, Ostia-

riorum, Theologorum, Decretalistarum, Historicorum, Chronologorum, & Geographorum sacrorum. Hinc *p. 109-316* consequitur Appendix ad hoc Concilium. Ea continetur I Instructio ad facilitandam methodum docendæ bene doctrinæ Christianæ; II Constitutio Benedicti XIII de Præbendis Theologalis & Canonici Pœnitentiarii in Ecclesiis cathedralibus, ubi non sunt, instituendis; III Breve Clementis XI, quo a Card. Ursino, Archiepiscopo Beneventano, de executione cujusdam decreti Concilii provincialis certior fieri cupit; IV Constitutio Benedicti XIII, Abbatibus regularibus præscribens, ut infra annum a die eorum electionis Episcopalem benedictionem suscipere teneantur; V Constitutio ejusdem, qua locorum Ordinariis norma præscribitur coercendi Clericos beneficiatos in habitu laicali incedentes; VI ejusdem Constitutio, qua mandatur, ut in Italia parochis defunctorum, qui in Ecclesiis Regularium tumulabuntur, quarta funeralis persolvatur; VII Decretum S. Congregationis Concilii circa Subcollectores, datum A. 1677; VIII Constitutio Benedicti XIII, qua sua privilegia confirmantur Abbatiali Ecclesiæ monasterii Casinensis Ord. S. Benedicti; IX Motus proprius Sixti V A. 1587 circa revocationem officii Archivistæ Ecclesiastici generalis in Urbe, & confectionem Inventariorum seu Platearum bonorum omnium ad singulas Ecclesias; X. Methodus formandi Inventaria bonorum ecclesiasticorum; XI Catalogus Scripturarum in Archivis curiarum Episcopalium conservandarum; XII Instructio S. Congregationis Concilii pro Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus, & Patriarchis super modo conficiendi relationes de statu suarum Ecclesiarum, quas occasione visitationis sacrorum liminum eidem sacræ Congregationi exhibere tenentur; XIII Decreta S. Congregationis Episcoporum de mandato Clementis VIII circa appellationes & inhibitiones; XIV Chirographus Benedicti XIII, vi cujus decernitur Promotor fiscalis generalis, qui patrocinium causarum criminalium pro curiis ecclesiasticis suscipiat; XV Decretum Clementis XI circa celebrationem in Oratoriis privatis; XVI Constitutio Benedicti XIII, qua confirmantur literæ, ab Innocentio XIII editæ, super ecclesiastica disciplina in regnis Hispaniarum; XVII Methodus servanda a Clero in Congregationibus
de

de ſacris ritibus & caſibus conſcientiæ ſingulis hebdomadibus habendis; XVIII Edictum Cardinalis Paulucci de vita & honeſtate Eccleſiaſticorum Romæ exiſtentium, & ſpeciatim de habitu & tonſura clericali: quo inter alia *Peruccarum* uſus interdicitur ſacerdotibus ſub pœna toties, quoties transgrediuntur, decem ſcutorum; XIX Breve Benedicti XIII, quo indemnitati piorum locorum Diœceſis Beneventanæ providens, abuſus, qui ſuper bonis in emphyteuſin conceſſis irrepſerunt, tollendos decernit; XX Epiſtola encyclica ſacræ Congregationis Epiſcoporum & Regularium, qua ex mandato Clementis XI omnibus Prælatis Italiæ injungitur obſervantia omnium infra ſcriptorum quoad officia Monialium, non particularibus illarum expenſis, ſed communitatis monaſteriorum exercenda; XXI Regulæ obſervandæ quoad Eremitas, deſtinatos ab Epiſcopis ad cuſtodiam & ſervitium Eremorum Eccleſiarumque ruralium; XXII Summarium Conſtitutionis Clementis VIII circa modum & formam obſervandam in erectionibus Confraternitatum; XXIII Conſtitutio Benedicti XIII, qua confirmatur Conſtitutio Pii II, decernens, primos medios fructus Beneficiorum vacantium Diœceſis Beneventanæ convertendos fore in reparationem, fabricam & incrementum dictæ Eccleſiæ; XXIV Ejusdem literæ Apoſtolicæ, quibus per totam Italiam providendis de beneficiis eccleſiaſticis, non affectis aut reſervatis S. Sedi, demandatur ſolutio mediæ annatæ favore fabricæ Eccleſiarum; XXV Ejusdem Conſtitutio, qua Gregorii XIV literæ Apoſtolicæ, certa excipientes delicta & caſus, in quibus Inquiſiti laici eccleſiaſtica immunitate gaudere non debent, confirmantur, nec non curiis eccleſiaſticis forma, in eorundem Inquiſitorum extractione a locis immunibus obſervanda, præſcribitur; XXVI Decretum Sac. rit. Congregationis, prohibens laicis oſculum Evangeliorum intra Miſſam, uſum Baldachini in Eccleſiis, & aſſiſtentiam in Presbyteriis; XXVII Conſtitutio Benedicti XIII, qua locorum Ordinariis Italiæ mandatur, ut Seminariorum erectionem ſedulo promoveant, ac inſuper nova inſtituitur Congregatio, Seminariorum nuncupanda; XXVIII Mandata pro Medicis quoad ſpiritualem curam infirmorum; XXIX Inſtructio pro parvulis prima vice ad Sacramentalem Confeſſionem admittendis;

XXX

XXX Instructio pro illis, qui prima vice ad sacram Communionem accedunt. Nihil hinc excerpimus, nisi quod p. 230 legendus commendatur *Thomas a Kempis*; quo ipso an lis definiatur de vero auctore librorum *de imitatione Christi*, viderint Romanæ Ecclesiæ Critici. Nec tamen & illud omittendum, postremas duas Instructiones Catecheticas autorem habere ipsum Pontificem Benedictum XIII.

THEOLOGIE CHRETIENNE.

hoc est,

THEOLOGIA CHRISTIANA PER DIALOGOS exposita a CÆSARE PEGORIERIO, Ministro Ecclesiæ Londinensis.

Amstelodami, apud Honoratum & Castellanum, 1726, 4.
Alph. 3 pl. 3.

NOva est hæc eademque multis accessionibus ornata editio Theologici Systematis, septem abhinc annis primum publicati. Rev. Autor non solum theoreticam hic, verum etiam practicam Theologiæ partem pertractat, duasque sibi præterea partes adversarias elegit, primo Scepticos & pseudophilosophos, quorum profanas objectiunculas refelleret atque everteret funditus; deinde Pontificios, quorum & ipsorum errores in apricum produceret Totum opus quatuordecim absolvit libris, quorum *primo* disputat de existentia Dei, naturalique ejus colendi officio; *altero* de S. Scriptura, *tertio* de natura & attributis Dei; *quarto* de creatione mundi, lapsuque hominis; *quinto* de Christo; *sexto* de rationibus consequendæ salutis æternæ; *septimo* de Decalogo; *octavo* de præceptis Evangelicis; *nono* de precibus; *decimo* de Sacramentis; *undecimo* de Spiritu sancto & ejus œconomia; *duodecimo* de prædestinatione & gratia; *decimo tertio* de vita morteque æterna; *postremo* denique de Ecclesia.

Nonnihil ut hinc more nostro delibemus, *Lib. I cap. 1* contendit, firmissimum esse argumentum illud pro existentia Dei, quod petatur ab ejus idea, *Cap. 4* dicta Spinozæ, quibus is oppugnavit miracula Biblica, refellit. *Cap. 6* contra Bælium demonstrat firmita-

mitatem argumenti ad probandam Numinis exiſtentiam peti ſoliti a conſenſu totius humani generis. *Lib. II Cap. 2, 3 & 4* demonſtrative exponit divinam ſacri codicis originem. *Lib. IV Cap. 1* oſtendit, tantum abeſſe, ut mundus ſit æternus, ut clariſſima ſuppetant documenta novitatis ejus. *Lib. V Cap. 3* & ſeq. demonſtrat firmiter, Jeſum Nazarenum eſſe verum Meſſiam. *Cap. 18* ſcandalum crucis Chriſti eximere ſtudet profanis mentibus, octo contemplanda exhibens, quibus facile perſuadeatur, non eſſe omni modo impoſſibile, ut eam mortem ſubiret Dei filius; *Cap. 19* copioſe probat veritatem reſurrectionis Chriſti. *Lib. VI cap. 3* agit de officio veritatem ſacram cognitam publice profitendi, etiam cum vitæ fortunarumque periculo; *Cap. 5* dilationis pœnitentiæ pericula exponit. *Lib. VII*, quo exhibetur longa totius Decalogi interpretatio, *Cap. 4 & 5* doctrinam Pontificiorum de cultu imaginum oppugnat, ſimul *cap. 6 & 7* illius cultus inter Chriſtianos exhibens hiſtoriam. Occaſione ſeptimi præcepti agit *Cap. 17* de officio injuſte alteri ablata reſtituendi, *Cap. 18* de avaritia, & *Cap. 19* de beneficentia. *Lib. VIII Cap. 1* de abnegatione ſuimet ipſius differit; *Cap. 9* de lucta carnis & ſpiritus. *L. IX C. 3 ſeq.* copioſe interpretatur Orationem Dominicam: *C. 10* refellit Pontificiam invocationem Sanctorum. *Lib. X Cap. 6* refellit transſubſtantionem, ejusque doctrinæ hiſtoriam *Cap. 8* exhibet. *Lib. XI Cap. 4* agit de peccato in Spiritum Sanctum, per quod ſignificari cenſet Phariſæorum blaſphemiam, Chriſti miracula Diabolo auctori tribuentium. *Lib. XIII cap. 6 & 7* probat contraque diſſentientes defendit pœnarum infernalium æternitatem. *Lib. XIV Cap. 7* expendit, utrum Papæ an Proteſtantium Eccleſia ſit vera Chriſti Eccleſia, ſeptemque profert criteria, quibus conſtet, illam falſo, hanc veriſſime dici Chriſti eccleſiam; *Cap. 10* agit de divina vocatione Reformatorum, Lutheri ſcilicet ceterorumque, ad reformandam Eccleſiam; *Cap. 11* demonſtrat, Papam eſſe Antichriſtum. Ultimo loco exhibetur Appendix, in qua reſpondetur potiſſimum, idque breviter, ad ea, quæ Bælius objecit Theologis reſolvenda, ſimulque docetur adverſus Huetium, Scepticiſmum tollere religionem omnem, cum theoreticam, tum practicam.

LES HYPOTYPOSES OU INSTITUtions Pirroniennes.

hoc eſt,

SEXTI EMPIRICI PYRRHONIARUM Inſtitutionum Libri tres, e Græco converſi in linguam Gallicam, ſubjectis annotationibus.

A. 1725, 12 maj.
Plag. 19½.

FAbricianam editionem Operum *Sexti Empirici*, in hac urbe A. 1718 vulgatam, recenſuimus eodem anno p. 337 ſeq. Nunc exhibemus trium priorum Librorum, qui inſcribuntur *Inſtitutiones Pyrrhoniæ*, verſionem Gallicam, cujus quidem Autori usque adeo latere libuit, ut ne locum quidem, ubi typis ea fuit expreſſa, in titulo indicatum voluerit: etſi Bataviam facile prodit cum chartæ, tum literarum nitor. Id an ideo factum ſit ab Interprete, quia re vera ſit, nec tamen haberi inter ſuos velit Scepticus, Lector ipſemet ex Præfatione judicet. In ejus exordio ſtatim cauſas exponit, quibus adductus hancce verſionem concinnarit. Scilicet Sextus ille non ſolum opiniones veterum Philoſophorum magno numero tradit, verum etiam ſubtilibus argumentis docet, multa eſſe incerta in ſcientiis, quæ vulgo habentur pro exploratiſſime veris, &, exceptis exemplis nonnullis, rectiſſime ratiocinari ſolet, atque adeo pro magno habendus eſt Philoſopho, ab eoque artem ratiocinandi merito debemus diſcere. Ceterum nos docet Interpres, ſe objectiones Pyrrhonias non applicaſſe ad Theologica dogmata, adeoque ſibi vitio verti non poſſe, quod Scepticos hos libros omnibus legendos tradiderit; ac magnis celebrari laudibus Charronium, Mich. Montanum, Vayerium, Gaſſendum, Bælium, Huetium, quos Scepticos fuiſſe ſatis conſtet. Quod ſi quis miretur, Interpretem noſtrum non ſolviſſe dubitationes Sexti, imo multis earum ſuis in annotationibus roboris nonnihil adjicere conatum eſſe, eum conſiderare jubet, non eſſe interpretis, Autorem ſuum refutare: ſe vero addit nec parem eſſe omnibus iis ſolvendis, nec eruditorum in gratiam hanc interpretationem ſuſcepiſſe. Interjecto hinc ſermone de Sexti perſona & ætate & ſcriptis, naturam

& In-

& indolem Philoſophiæ Scepticæ deſcribere aggreditur. Primum igitur monet, Scepticum magis videri contradicere aliis Philoſophis, quam revera contradicere. Ei enim tantummodo propoſitum eſſe, iis infirmitatem ſuorum argumentorum oſtendere, eoque pacto efficere, ut non ſe condemnent mutuo, ſed amice ferant. Cum itaque Dogmatici ſint perturbatores humanæ ſocietatis, ac diverſum ſentientes odio perſequantur & injuriis, Scepticum, ſe æque ac alios errare poſſe, ratum, neminem condemnare, ſed ſequi quemque jubere id, quod viſum ipſi fuerit verius. Imo ſi vel maxime id agat Scepticus, ut maximi momenti doctrinas evertat, non ſcopum ejus intuendum eſſe, ſed vim argumentorum, iisque, ſi bona ſint, cedi debere. Secundo loco docet Interpres noſter, Scepticos non negare *apparentiam*, ut cum vulgo loquamur, ſed potius concedere, e. g. *videri* dari motum, tempus, locum, colores, virtutes, vitia: imo actiones ſuas ad id, quod *videtur*, regere ſolere, etſi relinquat in medio, verene ſe res quæque ita habeat, ut videtur, an non. Rejicit proinde acumen Diogenis Cynici, deambulatione ſua refutare conantis Scepticos adverſus motum diſputantes: a Diogene enim id ſolum probari, quod omnibus videatur dari motum: hoc vero non negari a Sceptico, ſed ab eo veram motus exiſtentiam impugnari firmo argumento. Tertio obſervare nos jubet, a Sceptico nec affirmari quicquam, nec negari, ſed ita eum cogitare: tua ſententia videtur eſſe vera: at oppoſita ſententia pariter vera videtur eſſe. Jam vero, utrius partis argumenta ſint firmiora, perſpectu difficillimum eſt: imo ſuæ cuique diſputatori rationes videntur eſſe firmiſſimæ. Quarto addit, totum Scepticiſmum pro fundamento habere diverſitatem ſententiarum inter Philoſophos. Quemlibet enim credere, a ſe clare cognoſci ſuæ ſententiæ veritatem. Cum igitur, uter fallatur, incertum ſit, hinc ſequi, de omnibus eſſe dubitandum. Quinto denique ſtatuit, ea re Scepticiſmo maximam conciliari autoritatem, quod oſtendat, philoſophiam dogmaticam conſtare circulis vitioſis & petitionibus principii, hoc eſt, dogmaticos ſemper obſcurum probare per æque obſcurum incertumque. Imo ipſius ſyllogiſmi autoritatem Noſter labefactat, demonſtrans, ut ipſe quidem exiſtimat, omnem

ſyllogiſmum eſſe petitionem principii aut circulum vitioſum. Hactenus Præfatio. Ad annotationes Gallico Sexto ſubjectas quod attinet, ſunt eæ non ita multæ, & illuſtrando Sexto deſtinatæ ſunt, magnamque partem petitæ ex editione Cl. Fabricii. Ceterum nullo loco Sextum ſuum refutat Interpres, niſi quod tertii Libri Capiti primo, quo Sextus ille contra Dei exiſtentiam diſputat, adjunxit diſſertatiunculam ſeptem paginarum, in qua defendit illam Sexti diſputationem frigida quadam ratione, ſimulque contendit, Chriſtianos, utpote qui exemplo Abrahami *credere & ſperare debeant contra omnem credendi ſperandique cauſam*, partim ex ratione, partim ex revelatione ſatis certos eſſe de exiſtentia & providentia Dei.

LA VIE DE FRANCOIS EUDES de Mezeray, hoc eſt, *VITA FRANCISCI EUDESII MEZERAJI, Hiſtoriographi Franciæ.*

Amſtelodami, apud Petrum Brunelium, 1726, 8.
Pl. 8.

NArrat Autor in Præfatione, jam triginta quinque abhinc annis hanc ſe Vitam compoſuiſſe, cumque nunquam, ut eam emitteret, ab amicis impetrari potuiſſet, nunc, poſtquam Longus in *Bibliotheca* ſua *Hiſtoricorum Franciæ* multa de Mezerajo falſa tradidiſſet, ſe coactum eſſe eam publicæ luci exponere. Natus eſt Mezerajus (nam compendium libri more noſtro exhibere libet) Ryæ, quod exiguum eſt oppidulum Normanniæ inferioris. Pater, cui nomen Iſaaco Eudeſio, chirurgiam ibi fecit, & tres reliquit filios, quorum medius eſt Hiſtoricus noſter; minor natu, Carolus, nobilis evaſit Chirurgus; major natu, Joannes, celebris concionator factus eſt & conditor ſectæ cujusdam pietatis ſtudium præferentis, quæ ab eo dicta fuit ſecta *Eudiſtarum.* Hiſtoricus in lucem prodiit A. 1610: menſis ac dies natalis latent. Poſteaquam in Academia Cadomenſi ſtrenue ac felici ſucceſſu emenſus erat ſtudia literaria, Lutetiam ſe contulit, creatusque Commiſſarius

rius bellicus tribus expeditionibus interfuit. Cum vero suo genio minime congrueret hoc munus, eo sponte se abdicavit, privatusque vixit in urbe principe, ac ad ignobilitatem familiæ suæ tegendam adscivit nomen *de Mezeray*. Hic loci ut haberet, unde viveret, in animum induxit satyras scribere: quas cum edere non admodum periculosum eo tempore esset, & avide emerent populares, trium annorum spatio multum collegit pecuniæ. Hinc studio se dedit historico, cumque pro acumine mentis suæ permultos observaret errores in historicis Galliæ, vix viginti septem annos natus scribere aggressus est Historiam Galliæ, ac tam pertinaciter in hunc laborem incubuit, ut gravem sibi morbum contraheret. Quo cognito Richelius ei dono misit ducentos Imperiales: quod quidem multis eo consilio fecisse visus est, ut hoc pacto Mezerajum permoveret ad laudes suas in historico opere prædicandas. Ceterum Mezerajus, ut historia sua pluribus placeret, ornavit eam imaginibus Regum ac Reginarum, itemque singulis Regum vitis præmisit Joannis Balduini, amici sui, epigrammata vitam cujusque breviter complexa. Nec fefellit eum spes sua. Nam primus Historiæ Tomus mirifico exceptus est applausu, etsi quidam moleste ferebant, Mezerajum superiores Galliæ historicos, Gaguinum, Paulum Æmilium, Haillanum, Serranum, & Dupleixium, immiti persecutum esse censura. Tribus annis post, A. 1646 edidit alterum Tomum, & A. 1651 tertium. Posteriori hoc intervallo a quodam bibliopola conduci se passus erat ad emendandam & una cum continuatione sua rursus edendam Vigenerii versionem Gallicam *Historiæ Turcicæ Chalcocondylæ*. At cum Galliæ historia omnes ejus cogitationes in se converteret, factum est, ut Continuatio illa prodiret ineptissima dignissimaque contemtu. A. 1652 absoluto opere historico, satyrica sua edidit scripta, adscito nomine *Sandricurii*, quibus acerbe insectatus est Mazarinum & alios viros principes. Non laudat hoc Biographus, imo graviter reprehendit, & libellos illos vocat seditiosos: maxime eo nomine notat historicum, quod satyris vexarit Richelii nomen, immemor acceptorum ab eo beneficiorum haud tenuium. Postea Mezerajus ad *Breviarium Historiæ Gallicæ* componendum se accinxit, eique decem omnino annos impendit. Junxit laudabili consilio in isto

Breviario historiæ Gallicæ historiam ceterorum regnorum, itemque historiam ecclesiasticam, nactus hic adjutores Launojum & Diroisium. Prodiit prima hujus *Breviarii* editio A. 1668, idque applaudentibus quamplurimis, eruditis tamen errores in eo animadvertentibus haud paucos. Communiter tamen laudata fuit ejus sinceritas, libere professi, quicquid verum esse sentiebat. Inter alia cum aperuisset originem multorum tributorum, quæ Gallos emungunt, ea re provocavit in se indignationem Colberti. Correxit quidem in editione anni 1672 aliquot ejus generis loca: sed tam parum satisfecit Colberto, ut is ipsum privaret dimidia parte stipendii regii, nec ita multo post totum id ei eriperet, cognito scilicet, Mezerajum in colloquiis familiaribus asperiora in se emisisse verba. Quod quidem naturale fuisse historico nostro, multis exemplis docet Biographus, magnæque ejus existimationi tribuit, quod impune tulerit dicacitatem suam in viros maximos. Quanti enim fieret in Gallia, ex eo facile apparet, quod jam A. 1649 adscitus fuit in Academiam Francicam, cujus posthac etiam factus Secretarius, prima jecit fundamenta celebris illius Academiæ Dictionarii. Diximus, admodum mordacis ingenii fuisse Mezerajum. Id pluribus hinc exemplis manifestum facit Biographus, ac simul exponit, quam intractabilem se gerere consueverit. Addit, & in moribus & in vestitu eum fuisse impolitum, atque accidisse quodam tempore, ut pro vago mendico a servis publicis comprehenderetur, trahendus in ergastulum. Illud etiam haud immerito refert inter inconditi moris specimina, quod intimam coluit amicitiam cum caupone quodam, nomine Faucherio, homine insulsi ingenii, eumque scripsit heredem bonorum suorum. Nec illud risu indignum censet, quod semper ad lucernam, etiam in ipso meridie æstivo, tractavit literarum studia, discedentesque a se amicos, qui forte eum invisebant, ad januam domus deduxit, lucernam manu tenens tanquam alter Cynicorum Diogenes. Ad religionem quod atttinet, cum semper se præbuisset Scepticum & sacrarum irrisorem cærimoniarum, paulo ante excessum e vita coram amicis illius impietatis egit pœnitentiam, exstinctus anni 1683 decimo die Julii. Quam avarus fuerit, ex eo docet Biographus, quod magnas reliquit opes: idque etiam

Testa-

Teſtamentum ejus demonſtrat, quod totum hic exhibetur in ultimis libri paginis.

CONSPECTUS THESAURI ANTIQUITATUM Eccleſiaſticarum, edendi a JOANNE FRANCISCO BUDDEO, Theol. D. & P. P. O. & D. JOANNE GEORGIO WALCHIO, Eloquent. & Poeſeos P. P. O. ac Theologiæ Extraordin.

Lipſiæ, ſumtu Jo. Friderici Gleditſchii B. Filii, 1726, 4.
Plag. 1.

N*On tædebit integrum hic legere Conſpectum, cujus modo titulum dedimus.*

Qui ad rem litterariam promovendam conſilia ſua conferunt, jam dudum intellexerunt, plurima maximaque ad eam redundare commoda, ſi ſelectæ doctorum virorum commentationes, præſertim quæ exiguæ molis ſunt, facile hominum oculis ſe ſubducunt, tandemque prorſus pereunt, colligantur, & in unum aliquod coire jubeantur corpus, & ita ab interitu vindicentur. Enata hinc ſunt varia Syntagmata, Bibliothecæ, Theſauri, in quibus ejusmodi ſcripta, ad certam quandam eruditionis partem ſpectantia, junctim exhibentur, in quibus *Theſauri* iſti *Antiquitatum Græcarum Romanarumque*, Gronovii atque Grævii, haud ultimum locum tenent; quorum etiam exemplo conſtat, ejusmodi collectiones orbi erudito haud integras eſſe. Optarunt itaque viri eruditi, ut ſimili ratione ſcripta ſelectiora, quibus varia Antiquitatis Eccleſiaſticæ capita illuſtrantur, in unum collecta publicæ luci exponerentur; quamvis, qui manum ejusmodi operi admoverit, nobis hucusque non innotuerit. Cumque non dubitaremus, huncce eo magis ſe approbaturum laborem, quo latius antiquitatis eccleſiaſticæ patet uſus, & per omnem tum Theologiæ, tum Jurisprudentiæ, ſpeciatim eccleſiaſticæ, ſeſe diffundit campum, eo facilius ad illum ſuſcipiendum nos induci paſſi ſumus, quo proniorem virum honeſtiſſimum, Joannem Gottliebium Gleditſchium, invenimus ad ſaluberrimum iſtud inſtitutum ſuis ſumptibus promovendum. Neque omnibus ad iſtud perficiendum præſidiis nos deſti-

tutos

tutos putamus; siquidem bibliothecæ quædam publicæ atque privatæ, eæque istiusmodi librorum apparatu haud mediocriter instructæ, nobis patent, ex quibus, quæ usui nobis esse possunt, depromere licet. Sed nec dubitamus, quin viri quidam doctissimi, quibus hocce studiorum genus curæ cordique est, ope consilioque nobis sint adfuturi, ut scopum, quem nobis proposuimus, eo rectius consequi possimus. Immo hæc ipsa hujus scriptionis causa est præcipua, ut eosdem ea, qua par est, humanitate & observantia invitemus atque rogemus, ne istud facere dedignentur, sed potius sui erga bonas litteras amoris perennia hoc pacto statuant documenta. Grato enim istud nos, immo rem litterariam & ecclesiasticam juvandi studium agnoscemus animo, publiceque laudare non intermittemus, curabimus etiam, ne damni aut oneris quid ad quemque inde redeat. Monitis autem suis atque consiliis nobis proderunt, si ingenue significaverint, quænam scripta Thesauro huic inserenda, quænam omittenda existiment; tum vero si rariora quædam, quæ nobis forte non innotuerunt, indicent, & occasionem, qua iis potiri queamus, suppeditent, magno hoc ipso nos afficient beneficio, cujus memoriam nulla unquam delebit oblivio. Ut autem, quid ab iis exspectemus, eo rectius intelligant, instituti nostri, prout animo id concepimus, rationem paucis exponemus. Initio itaque sciendum, Antiquitatum Ecclesiasticarum, & quidem Christianarum, seu Novi Testamenti, ambitu istud circumscribi, cumque illis adeo, qui de Antiquitatibus Veteris Testamenti, aut Ebraicis bene meriti sunt, nihil nobis esse negotii. Cum autem porro nonnulli ecclesiasticas Novi Testamenti antiquitates amplis vastisque explicaverint voluminibus, hoc itidem dimittemus, cum ejusmodi librorum interitus non temere metuendus sit, subinde etiam recudi soleant, omniumque sufficiant usibus, ne dicam, quod ita opus hocce immensæ prorsus molis futurum esset. Ejusmodi itaque conquiremus virorum doctorum commentationes, quæ non adeo magnæ molis sint, selectæ tamen, dignæque, quæ & conserventur & legantur ab omnibus. Hæ si alio, quam Latino sermone conscriptæ sint, curabimus, ut accurate & eleganter in huncce convertantur. Omnes etiam istos libros perlustrabimus, priusquam typis tradantur, a vitiis typographicis

phicis purgabimus, & loca veterum, ad quæ provocant, evolvemus, & num recte allegata sint, dispiciemus. Ordinem vero observabimus sequentem, ut *primo Tomo* exhibeantur scripta, generatim antiquitates ecclesiasticas illustrantia, aut earundem summam quamdam complectentia: *secundo*, quæ speciatim de personis sacris seu ecclesiasticis agunt; *tertio*, quæ loca cultui sacro apud veteres destinata describunt, aut quæ de iis observatu digna sunt, tradunt; *quarto*, quæ dierum cultui sacro destinatarum notitiam suppeditant, sive quæ de diebus festis veterum christianorum agunt; *quinto* & *sexto*, quæ de cultus divini variis partibus, concionibus, precibus, hymnis veterum Christianorum, similibusque exponunt; *septimo*, quæ ritus veterum Christianorum circa baptismum & sacram cœnam pandunt, *octavo*, quæ disciplinæ ecclesiasticæ, pœnitentiæ publicæ, eorumque omnium quæ eo spectant, rationem nos edocent; *nono*, quæ vitam privatam veterum Christianorum, itemque eorum nuptias, ac matrimonia, ritusque matrimoniales, disciplinam domesticam, rem scholasticam & catecheticam, sepulturam denique, & ritus in funeribus usitatos delineant; *decimo* denique, quæ de vexationibus adflictionibusque veterum Christianorum, & Martyribus, eorumque cruciatibus, & honore post mortem iis exhibito, Autores ex instituto commentati sunt. Ne vero specimen aliquod desit, ex quo instituti hujus eo rectius cognoscatur ratio, indicabimus ea, quæ Tomus primus complectetur. Sunt autem ista sequentia: I Compendium antiquitatum ecclesiasticarum ex scriptoribus apologeticis eorumdemque scholiastis & commentatoribus concinnatum. II Plinii *Epistola ad Trajanum*, cum notis & commentariis integris Gerhardi Joannis Vossii, Francisci Balduini, Conradi Rittershusii, aliorumque. III Joan. Tesmari *processus gentilium in Christianos sub Trajano Cæsare institutus & illustratus.* IV Eusebii Alexandrini *oratio de die Dominica*, cum versione & notis Joan. Guil. Jani. V Conradi Samuelis Schurzfleischii *Antiquitates Ecclesiasticæ*, ex manuscripto primum editæ. Volumen enim aliquod ipsius Schurzfleischii manuscriptum, ex bibliotheca Vinariensi benevole, jussu Serenissimi Ducis, Domini nostri clementissimi, nobiscum communicatum est, ex quo antiquitates istæ excerptæ, &

certo ordine dispositæ, ut integrum velut systema antiquitatum ecclesiasticarum exhibeant. VI Guilielmi Cavei *Christianismus primitivus*, in linguam Latinam translatus, testimoniis Patrum veterumque scriptorum ex ipsis fontibus summo studio adductis. VII Claudii Fleury libellus de *moribus Christianorum*, ex Gallicana lingua in Latinam conversus. VIII Joan. Frontonis de *moribus & vita Christianorum* dissertatio. IX Paganinus Gaudentius de *dogmatibus & ritibus veteris ecclesiæ*. X Joachimi Hildebrandi *sacra publica veteris ecclesiæ in compendium redacta*. XI Ejusdem, de *prisca & primitivæ ecclesiæ sacris publicis, templis & diebus festis, enchiridion*. XII Joannis Christophori Wagenseilii *analecta de doctrina & ritibus Romanæ ecclesiæ*. XIII Matthiæ Larroquani *adversariorum sacrorum libri tres*. XIV Tobiæ Pfanneri *observationes ecclesiasticæ*. XV Joan. Francisci Buddei *dissertatio de origine, dignitate & usu nominis Christiani*. XVI Gottfriedi Arnoldi *historia cognationis spiritualis inter veteres Christianos*. Hisce alia adhuc ejusdem generis addi; aut si visum fuerit, omitti quædam possunt. Jenæ, die 10 Sept. 1726

INDEX AUTORUM,

Quorum Libri aut Inventa hoc Volumine recensentur.

I *Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.*

Canisii

II *Libri Juridici.*

III Libri Medici & Physici.

Mar-

IV Libri Mathematici.

V Libri Historici, Geographici &c.

Ab

De

VI *Libri Miscellanei.*

Peri-

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

Antio-

Bi-

Cle-

Cro-

 Fasti-

Gebau-

Hydro-

Lapides

Mussa-

Pul-

Salis-

The-

Wala-

Errata.

Pag. 9 lin. 1 lege ΙΟΥΛΙΕΩΝ, lin. 3 init. l. *quibus*, p. 128 l. 10 l. *Kauxdorffius*, p. 203 l. 4 pro *Olaum* lege *Christianum*, p. 305 l. 1 pro *qui* lege *quæ*, p. 350 l. 5 pro *qua* l. *quibus*, p. 487 l. 25 pro *malitiam* l. *militiam*, p. 547 l. 16 lege *relinquant*.

